THOMAE D
CAIETANI CARDI
TITVLI S. XISTI,

IN PRAEDICABILIA PORPH
Prædicamenta, & libros Posteriorum Analyticorum Aristot. castigatissima commentaria, Nunc primum ab innumeris erroribus diligentissimè castigata.

Additis annotationibus, & scholijs in margine positis, Capitum summis, ac Indice quæstionum copiosissimo.

Quæ omnia ita diligenti cura sunt typis excusa, vt nihil superfit quod desiderari valeat.

VENETIIS,
Apud Hieronymum Scotum.
M. D. LXV.

INDEX QVAESTIONVM, ab expositore motarum, in libro Prædicabilium Porphyrij.

Tituli Quæstionum Thomæ Caietani in Prædicabilia Porphyrij finiunt.

Eiusdem tituli Q. in prædicamenta Arist.

Q. in prædicamenta tituli finiunt.

In primum posteriorum Thomæ de Vio Caietani index incipit.

In primo posteriorũ Thomæ de Vio index explicit.

Index secundi Posteriorum Thomæ de Vio.

FINIS

THOMAE DE VIO GAIETANI CARDINALIS SAN. SIXTI IN PRAEDICABILIA PORPHYRII ET ARISTOTELIS PRAEDICAMENTA, SVBTILISSIMA COMMENTARIA.

Procemium.

XPEDITIS cum diuino auxilio his, quæ demonstratiuæ doctrinæ necessaria visa sunt, antequàm ad altiora cœpta me transferam peragenda, rapere tantum temporis decreui, vt Porphyrij, ac Aristotelis logicalia principia exponere possim: non quin ab illustrioribus viris longo ante tempore gloriose exposita sint, sed quoniam Thomistarum, & præcipue nostræ religionis fratrum profectui me totum dedi, nullamq; vnquàm viderim, aut audierim lecturam esse, quę communiter his grata videatur, fretus diui Thomæ suffragijs, tanto ausus sum me discrimini credere: Non ea autem mihi cupido inest, vt aliorum dicta etiam mala arguere, aut illustrium expositorum dicta omnia compilare vel necessaria respuere, aut surripere arroganter velim: sed antiquorum quandoq; diuique Thomæ indefesse vestigia sectaturus, eorum nominibus præpositis, vbi aliquid singulare occurrerit: præsens aggredior opus, secundum proprij facultatem ingenij quæ proficua incipientibus peripateticis uidebuntur, diligenter expressurus. Vnde & abstinendum ab omnibus quæstionibus censui, quibus metaphysicales, aut physicales difficultates cum sint, nouitiorum intellectus succumberent.

INTRODVCTIO PORPHYRII AD PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS,

Seuerino Boetho interprete.

Cap. 1.

VM sit necessarium Chrysaori & ad eam, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam, nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, quid proprium, & quid accidens: & ad definitionum assignationem, & omnino ad ea, quæ de diuisione, vel demonstratione sunt, vtili existenti istarum rerum speculatione, compendiosam tibi traditionem faciens tentabo breuiter velut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt aggredi: altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores vero mediocriter coniectans.

VONIAM Liber iste non tam pars Logicæ, quàm via ad Categorias Aristotelis est, vt eius titulus testatur. (Isagoge enim idem sonat, quod introductio:) ideo dilata tam diuisione, quàm intentione Logicæ vsq; ad principium prædicamentorum, vbi facilius dicenda percipi poterunt: ad textum me statim confero: præmittens, quod Porphyrius à Chrysaoro (vt aiunt) Romano patritij ordinis requisitus: vt quoniam Prædicamenta Arist. obscura sibi erant instruere ipsum vellet, quatenus valeret prædictam Aristo. doctrinam assequi præsens opusculum edidit. Quod diuiditur primo in procemium: & tractatum incipientem ibi (Videtur autem neq; genus &c.) Procemium autem secatur in duas partes. In quarum prima reddit auditorem beneuolum, necessitatem vtilitatemq; dicendorum ostendens. In secunda autem incipiente ibi (Mox de generibus &c.) Reddit eum docilem simul & attentum: ordinem & fines dicendorum insinuans. Proponit ergo primo necessitatem dicendorum, inculcans simul intentionem operis, & eius causas & modum procedendi. Intentionem quidem dupliciter. & primo quo ad exequenda. dicens se aggressurum ea, quę ab antiquis de genere, specie, differentia, proprio, & accidente, dicta sunt. secundo quo ad repellenda dicens, abstinendum fore ab altioribus quæstionibus. Causas autem suscepti laboris quatuor assignat: iuxta numerum eorum, ad quorum notitiam habendam oportere præcognoscere supradicta, dixit. Est ergo prima causa, eo quod necessarium est nosse quid sit genus, quid species &c. ad percipiendam doctrinam traditam in lib. prædicamentorum Aristotelis. Secunda autem, eo quòd nosse ista est necessarium ad definitionum assignationē. Tertia, quia hoc est necessarium ad artem diuisiuam. Quarta, quia hoc est necessarium ad artem demonstratiuam &c. Necessaria siquidem est horum notitia ad prædicamenta: quoniam prędicamentum integratur ex genere, specie, & differētia tanquam partibus: & habet aliqua propria, & aliqua accidētia communia &c. Ad diffinitiuam vero artem, quia diffinitio constat ex genere & differentia vt partibus, species vero est quæ diffinitur, propria autem magnam partem conferunt ad cognoscendas diffinitiones: & sæpe loco differentiarum ponuntur. Accidentia autem euitari debent, incognita autem non nisi casu cauentur. Ad diuisiuam autem artem: quoniam diuisio est vel generis in species per differentias: vel subiecti in accidentia propria, vel in accidentia cōmunia: vel è conuerso accidentis in subiecta &c. Ad demonstratiuam artem: quia demonstrationis medium est diffinitio, quæ ex genere & differentia constat. minor autem extremitas species est, maior vero proprium, quod de specie concluditur. Accidens autem procul à demonstrationibus inspicere oportet. Modum vero procedendi aperit cum se compendiose: & introductorio modo tractaturum promittit: & simpliciores quęstiones mediocriter coniectaturum &c. vt & breuitate incipientium fastidium depellat: & claritate eorum rudes intellectus illustret: & facilitate tum quæstionum, tum mediorum eorundem mentes promoueat paulatim ad difficilia & ardua capescenda.

Velem potius quam necessariam esse Prædicabilium notitiam ad Categorias Aristotelis ostendit.

CIrca illud verbum (necessarium) ad eam, quæ est in prædicamentis Aristotelis doctrinam, dubium commune est, an iste liber sit necessarius simpliciter ad Prædicamenta Arist. an sit necessarius ad bene esse tantum. Si n. dicatur, quod est necessarius simpliciter, diminutus apparebit hic Aristot. & superfluus in Topicis, tum de his ibi determinauit, quæ determinanda in principio erant. Si autem dicatur, quod est necessa- Primo Top. cap. 4.

rius ad bene esse tūc sequetur, φ aliquis posset scire Prædicamenta absq; huius operis doctrina: quod impossibile videtur, quia non potest fieri, vt dicta Arist. ibi intelligātur nisi sciatur quid genus, & quid species, & quid differentia &c. Ad hoc dupliciter respondetur. primo secundum Albertum, qui intuitus duo inueniri in doctrina Prædicamentorum, s. φ prædicabilia ordinantur ibidem, & φ adunantur hæres ad sua genera, generaq; diuiduntur in suas species &c. dixit, φ ratione primi necessariū ineuitabiliter est præsens opus ad prædicamenta. qm̄ hic rationes prædicabilium ibi ordinandorum exprimuntur: ordinare autem nescit, qui rationes ordinabilium ignorat. ratione vero secundi vtilem esse præ
Cap. 1. sentem doctrinam prædicamentis asseruit &c. Auer. autem in principio suæ expositionis putat hunc librum non esse aliquo pacto necessarium, licet vtilem: & mouetur ex eo φ id, quod per diffinitiones horum prædicabilium habetur, aut pertinet ad materiā necessariam, & sic pertinet ad artem demonstratiuam: aut ad materiam contingentem seu probabilem: & sic pertinet ad dialecticam: & hoc mihi magis placet. Et ad obiectionem in oppositum dicitur cum Auerroi, φ hic liber inquantum tradit quid nominis generis, speciei &c. est necessarius, sed non erat opus specialem edere tractatum propter quid nominis: qm̄ exponendo prædicamenta notum fit quid nominis terminorum: inquātum autem continet quid sit genus &c. vtilis est. & similiter ad rationem. Pro Alberto dicitur, φ sufficit nosse quid nominis ordinabilium addiscenti talem ordinē: licet hoc non
Prio Topi. cap. 4. sufficiat statuenti illum ordinem. Siquis autem Albertum sustinere vult facile dicere potest, φ alia ratione traduntur illa hic, & alia in topicis: & φ sicut Aristot. non tradidit artem diuisiuam nec diffinitiuam, ita nec hæc speciali tractatu dixit. Nec hoc inconuenit, quoniam non est opus eum cuncta complexum esse.

Mox de generibus & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis † purisque intellectibus posita sint: Et siue subsistentia corporalia sint, an incorporalia: & vtrum separata, an in sensibilibus posita: & circa hæc consistentia, dicere recusabo. Altissimum.n. negocium est huiusmodi, & alius maioris egens inquisitionis. Illud vero quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime peripatetici, tibi nunc tentabo monstrare.

† non habet ista Boethi verbum puris.

Reddit auditorem attentum & docilem: attentum quidem, dum ostendit in speciali, φ non vult inuoluere eius intellectum arduis quibusdam positionibus, quæ in principio tractādæ occurrerent. Docilem vero, dum peripatetica via ordinate procedendum, à ge[illegible] & specie inchoādo, proponit. Quæstiones aut[illegible] [illegible]mit tendas censet, qm̄ de esse vniuersalium sun[illegible] [illegible]neta physici est negocij, quod altissimum est tr[illegible] [illegible]ima est, an. s. genera & species subsistant in reru[illegible] [illegible]ura: an potius sint in solis nudis purisq; intellectibus (solis) dicit excludendo res extra animam. (nudis) vero excludendo accidentium indumenta. (puris) autem remouendo materiæ, phantasmatumq; admistionem. nec est sermo de quocunq; intellectu, sed de intellectu in actu,
T. c. 15. qui est idem cum intellecto in actu (vt dicitur in. 3. de Anima) Secunda quæstio est de quidditate eorundem,
Patet. 1. Metaph. c. 4. & 5. itē 7. Metaph. t. c. 53. an. s. sint corporalia, an incorporalia. Tertia quæstio autem est de ipsis vniuersalibus in comparatione ad singularia, an sint in sensibilibus posita, an à sensibilibus separata: & procedunt hæ quæstiones secundum disputatio

nes, quæ erant inter peripateticos & Platonicos. Platoni ascribitur, φ naturas rerum ponebat vniuersales subsistere extra animam, & vniuersalia mathematica, & consequenter corporalia: & separata esse à sensibilibus & particularibus, quæ videmus. Quibus omnibus peripatetici obuiarunt rationibus efficacibus, quæ silentio inuoluendæ nunc sunt.

De Genere & Specie. Caput. Primum.

Videtur autem neq; genus, neq; species simpliciter dici. Genus.n. dicitur & aliquorum quodammodo se habentium ad vnum aliquod, & ad se inuicem collectio. secundum quam significationem Romanorum dicitur genus, ab vnius. s. habitudine. (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognationem, secundum diuisionem ab alijs generibus dictum.

Tractatus hic incipiens diuiditur in duas partes principales. primo nanq; determinat de singulis prædicabilibus. secundo in sexto ca. de omnibus simul comparatiue. prima pars diuiditur in quatuor ca. In quorum primo de genere, & specie, quoniam correlatiua sunt, simul determinat. Diuiditur autem præsens capitulum in decem partes principales, quę in suis locis patebunt. In prima ergo parte proposita multiplicitate horum nominum, s. generis & speciei in illis verbis (videtur autem neq; genus, neq; species simpliciter). i. vno modo dici, declarat quid significat hoc nomen genus, & quoniam plures significationes habet, quatuor facit. Primo ponit vnam eius significationem dicens. Prima significatio generis est collectio multorum quodammodo se habētium ad vnum aliquod & ad se inuicem. Vbi aduerte, φ genus iuxta hanc significationem non significat quācunq; collectionem, sed eam, in qua inueniuntur istæ duæ connexiones. s. φ illa multa quodammodo se habeant adinuicem, & φ illamet multa quodammodo se habeant ad vnum aliquod. quodāmodo autem se adinuicem habere nihil aliud sonat, quàm φ inter se habeant connectentes habitudines, quibus ab alijs differant, vt omnes, qui sunt de vna familia inter se coniuncti sunt, dum ibi sunt fratres, sorores nepotes &c. & similiter conciues se mutuo respiciunt, dum alij rectores, alij consules, alij milites, alij artifices &c. sunt. Ad vnum vero aliud habere se quodammodo, n[illegible] aliud importat quàm illa multa originē habere ab illo. [illegible] omnes eiusdem familiæ ex vno primo patre: & genus c[illegible] ex vna patria oriuntur. Talis ergo aggregatio genus vocatur vsu valde frequenti, dum de cognationibus hominum loquimur (vt in exemplo textus apparet.)

Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusq; generationis principium: vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus est. Sic.n. Orestem quidem dicimus à Tantalo genus habere, Hylum autem ab Hercule. & rursus, Pindarum quidem Thebanum esse genere, Platonē vero Atheniensem. etenim patria principium quoddam est vniuscuiusq; generationis, quemadmodum & pr.

Hic secundo ponit secundam generis significationem dicens, φ genus quādoq; vocatur id, quod est principium vniuscuiuscunq; generationis. Vbi notandum est, φ genus significare principium vniuscuiusq; generationis potest intelligi dupliciter. Vno modo, φ generis nomine appelletur id, à quo aliqui trahunt originem (puta φ genus Romanorum dicatur Romulus, à quo Romani initium sumunt. & hoc non videtur mihi formaliter dictum: quoniam non consueuimus dicere Romulum

mulum esse Romanorum genus, neq; Tantalum genus Orestis: in textu autem dicitur, ꝙ hæc significatio est frequentissima in vsu. Alio ergo modo intelligi potest, vt ipsum initiū originis quodcunq; sit illud, siue semen, siue vis aliqua, siue quodcunq; aliud in patre, siue patria manens, genus vocetur, & sic genus vsitata voce significat principium generationis, vt patet in exemplis, ex intentione dictuum Romanos trahere genus à Romulo, & Athenienses ab Athenis: intendimus.n. per hæc dicere, ꝙ Romani à Romulo initium habent suæ generationis: & similiter ꝙ Athenienses ex Athenis initium originis sumpserunt. Ostendunt autem hanc esse intentionem Porphyrij duo, primum est, quia dixit, genus dicitur quod est vniuscuiusque generationis principium vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus est: & non dixit, vt ille qui genuit, vel locus à quo quis genitus est &c. Secundum est, quia exempla ponendo semper tam patrem quàm patriam in obliquo ponit, & nunq̄ in recto vocat patrem, aut patriam genus. Nec obstat, ꝙ afferat patriā esse vniuscuiusq; generationis principium: quoniam hic dixit, vt ab ipsa genus trahi sicut à patre doceret: & non ꝙ ipsa sit genus nisi causaliter, aut materialiter, quia.s. ab ea, vel in ea genus habetur.

Hæc autem videtur promptissima esse significatio. Romani.n. dicuntur qui ex genere descendunt Romuli. & Cecropidæ qui ex genere descendunt Cecropis & eorum proximi. Et quidem prius appellatum est genus vniuscuiusq; generationis principium: de hinc etiam multitudo eorum qui sunt ab vno principio: vt à Romulo, quam diuidentes & ab alijs separantes, dicebamus omnem illam collectionem Romanorum genus.

Hic tertio comparat prædictas duas significationes adinuicem quo ad vsum & ordinem, secundum vsum quidem dicens, hanc secundam esse in vsu promptissimam & consequenter illam esse minus consuetam, & declarat hoc exēplo claro &c. Secundum ordinem vero dicens, significationem secundo loco positam priorem esse & causam primæ significationis. Vnde prior est & ordine naturæ & ordine appellationis. prius.n. est exordium cognationis, deinde cognatio ipsa: & primo appellatum fuit genus initium illud, deinde separando descendentes ab vno à filijs alterius, dicta est collectio vna genus Romanorum, alia Albanorum &c.

*Aliter autem & rursus dicitur genus, cui supponitur species ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi genus earum, quæ sub ipso sunt specierum. Videtur etiam multitudinem continere omnium, quæ sub eo sunt * specierum.*

non hīc d. græci rum.

Hic quarto ponit tertiam generis significationē. Vbi tria ordinate dicit. Primo significationem ipsam, dicens, ꝙ significat id, cui supponitur species, in recta.s. linea prædicamentali tanquàm inferius suo superiori, vt animali supponitur homo. Secundo dicit hanc significationem ex assimilatione ad primas supradictas fortasse deriuatam. Addidit autem fortasse: quoniam eorum, qui nomina imposuerunt, mentes certa cognitione nescimus. Tertio explanat quō hæc significatio præcedentibus sit similis: & primo secundæ: quoniam genus secundo modo sumptum significat principium generationis: id autem, cui supponitur spēs, principium quoddam est suarum specierum: quomodo autē principium sit in cap. 2. dicetur. Deinde primę: quoniam genus primo modo sumptum significat multitudinem descendentium ab vno: id autem, cui supponitur species, multitudinem continet sub se specierum, quæ sibi inuicem cognatæ sunt, & ab vno oriuntur principio, vt exemplis facile est manifestare. Occurrit autem hic dubitatiuncula, quia videtur Porphyrius diminutus, quoniam significationes generis explorās non oēs dixit: habent.n. grammatici genus in alia significatione, dum vnum inter nominum & verborum accidentia genus vocant. Ad hoc dicitur secundum Albertum ꝙ non est intētionis præsentis distinguere generis vocabulum in omnes suas significationes, sed in eas tantum, quæ habent affinitatem cum ea generis significatione, qua Logici vtuntur: hæ aūt sunt quas Porphyrius posuit, non illę, quibus Grammatici vtuntur: & ideo diminutus non est Porph.

Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud philosophos sermo est, quod etiam describentes assignauerunt, genus esse quod de pluribus dicentes, differentibus specie in eo, quod quid est prædicatur, vt animal.

Hæc est secūda pars huius capituli, in qua, postquàm declaratum iam est quid nominis ipsius generis, intendit declarare quid rei eiusdem eo modo quæ talia entia rationis habent quid rei. Declaratum est.n. quid significat: sed modo declarabitur qd est id quod significatur. Et tria facit. primo electa tertia generis significatione, quoniam de illa philosophi sermonem faciunt; generis sic sumpti diffinitionem à philosophis datam ponit dicens, genus esse quod de pluribus differentibus specie in eo quod quid est prædicatur. Vbi tribus conditionibus definitum esse genus notato. Prima est, ꝙ prędicetur de pluribus. Secunda, ꝙ illa plura differant specie inter se. Tertia, ꝙ prædicetur de eis in quid. vt animal genus esse dicimus, quia prædicatur de pluribus, homine.s. leone, qui differunt specie inter se, & prædicatur de eis in quid. Quærenti.n. quid est homo, recte respondetur, animal, & similiter quærenti quid est leo. Scda pars.

Eorum.n. quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur solo, sicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quemadmodum genera, & species, & differentia, et propria, & accidentia communiter, sed non proprie alicui. est autem genus quidem, vt animal: species vero, vt homo differentia, vt rationale: proprium, vt risibile: accidens, vt album, nigrum, sedere. Ab his ergo, quæ de vno solo prædicantur, differunt genera: eo quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab his autem rursus, quæ de pluribus: à speciebus quidem, quoniam species & si de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus specie, sed numero. homo.n. cum sit species, de Socrate & de Platone prędicatur, qui non specie differunt, sed numero solum: animal vero cum sit genus de homine, equo, & boue prædicatur, qui differunt à se inuicem specie, non numero solum. A proprio vero differt genus: quoniam proprium quidem de vna sola specie, cuius est proprium prædicatur, et de his quæ sub ipsa specie sunt indiuiduis: quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus. genus autem non de vna specie prædicatur, sed de pluribus & differentibus. A differentia vero & ab his, quæ communiter sunt accidentia, differt genus: quoniam etsi de pluribus & differentibus specie prædicantur differentiæ & communiter accidentia, non tamen in eo quod quid est prædicantur sed in eo quod quale. Interrogantibus.n. aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem et accidentia non respondebimus. non.n. in eo quod quid est prædicantur dè subiecto, sed magis in eo quod quale quid est. Interroganti.n. qualis est homo? dicimus rationalis. & qualis est coruus? dicimus quòd, Vide.1. Topi.cap.2.

niger est. est autem rationale differentia, nigrum vero accidens. quando autem quid est homo interrogantur. animal respondemus. est autem genus hominis animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab his, quæ de vno solo dicuntur, sicut indiuidua. hoc vero de differentibus specie, separat genus ab his, quæ sicut species prædicantur, vel sicut propria in eo quod quid est prædicari, diuidit à differentijs & communiter accidentibus, quæ non in eo quod quid est prædicantur, sed magis in eo quòd quale quidem, vel quomodo se habet vnumquodq; prædicatur de his, de quibus prædicatur.

Hic secundo diffinitionem datam declarat adeo manifeste, vt non sit opus explanatione, sed directione tantum ostendente, ꝙ artificiose declarat. Primo diuidendo primam partem diffinitionis, s. quod prædicatur seu prædicabile, in duo membra & subdiuidendo: deinde genus in alterum membrum diuisionis & subdiuisionis semper ducit ostẽdendo quomodo à compari membro differat, quod artis non modicæ fuit. Colligitur autem talis diuisio ex textu. Et secũdum singula membra ex vno latere diuisionis singulas particulas in diffinitione posuit vt in textu clare declaratur & adunatur. Illud tamen prætereundum non est, ꝙ prædicari in quid contingit dupliciter. Vno modo complete, i. ita ꝙ prædicatum actualiter dicat totam quidditatẽ eius, de quo prędicatur. & hoc modo non loquimur hic de prædicatione quidditatiua. sola. n. diffinitio illo modo prædicatur in quid. Alio modo contingit prædicari in quid incomplete, i. ita ꝙ prædicatum dicat quidem quidditatẽ eius de quo prædicatur: & per modum substantiæ, non per modum qualitatis (vt de differentia dicetur) sed non explicet totam illius quidditatem. & isto modo genus dicitur prædicari in quid de speciebus: quoniam significat essentiam vniuscuiusq; suæ speciei per modum substantiæ, non tamen complete. animal. n. non perfecte significat quid est homo, licet significet quid est homo. perfecte autem significat quid est homo. animal bipes: si hæc sit hominis diffinitio.

Nihil igitur superfluum, neque minus continet generis dicta descriptio notionis.

Hic tertio ex dictis concludendo probat, ꝙ supradicta diffinitio fuerit bona, tali ratione. descriptio nihil superflui, aut diminuti habens est bona: quoniam altero illorum modorum vitium accidit in diffiniendo, vel scilicet cum non necessaria admittuntur, vel cum necessaria dimittuntur. supradicta autem diffinitio est huiusmodi: quoniam non continet nisi necessarias conditiones, quibus ab alijs differt genus, & nullam prætermittit (vt patet ex dictis) igitur &c.

Nomine diffiniti generis non rem naturæ, vel ex re & intentione aggregatum, sed ipsam generis secundam intentionem genus denominatam, hic diffinitam fuisse ostendit: quæ formaliter prædicari, res vero formaliter sine denominatiue de pluribus dr.

Quã necessaria ē hæc doctrina: quippe qđ totius logicæ scopus est.

Circa supradicta occurrit dubium, an cum diffinitur genus sumatur genus pro ipsa generis intentione, an pro re subiecta, aut pro vtraque. hinc. n. & inde rationes sunt. Quod. n. diffiniatur genus pro re substrata, ex eo videtur, quia id diffinitur, cui conuenit diffinitio: sed rei substratæ conuenit ista diffinitio, & non intentioni, neq; aggregato ex vtraq; probatur. qm̃ id quod prædicatur de speciebus in quid non est intentio generis. secunda. n. intentio non prædicatur in quid de rebus, nec est aggregatum ex re & intentione: quocunq;. n. modo aggregetur, semper falsa esset prædicatio in quid talis aggregati de speciebus, ex eo ꝙ altera pars illius pertinet ad quidditatem alicuius speciei. sed res ipsa substrata generis intentioni est, quę prędicatur de speciebus. animal. n. quod generis intentioni subijcitur, prędicatur de homine & boue in qd, & non animal genus, neq; genus. Quod autem intentio ipsa diffiniatur, ex eo haberi potest, ꝙ Logica diffinitio ad intentiones directe tendit, & non ad res. Quod vero totum aggregatum diffiniatur ex eo suadetur. quia Logica est de secundis intẽtionibus adiunctis primis (ſm Auicen.) & non de primis absolute, neq; de secundis absolute. Ad euidentiam huius dubitationis (qm̃ ianua est disputatio hæc ad Logicales diffinitiones & tractatus) tria facienda sunt. Primo declarabimus terminos positos in quæstione. Secundo quæstioni respõdebitur. Tertio satisfiet argumentis in oppositum. Intentio idem sonat ꝙ attentio, & diuiditur in primam & secundam. Cuius diuisionis ratio sumitur ex eo ꝙ rei, quę intelligitur, dupliciter aliqua cõueniunt. Quædam conueniunt ei etiam si nunquàm intellectui præsentaretur. vt homini conuenit esse risibilem, & album, & huiusmodi: & quędã conueniunt illi rei non nisi ex hoc ꝙ intellectui præsentatur, vel ex hoc ꝙ circa illam intellectus negociatur: vt homini conuenit ꝙ sit subiectum vel prædicatum in aliqua propositione & huiusmodi. hæc. n. & similia non inueniuntur in homine in rerum natura existente, sed tm̃ in eo vt in intellectu est. Ex his itaq; sic pro nũc creditis, sciendum est, ꝙ prima intentio vocatur ista intellectus attentio, qua inspicit in rebus sibi oblatis ea, quæ conueniunt illis in rerum natura. Secunda autem intentio dicitur illa intellectus attentio, qua in rebus sibi oblatis intuetur ea, quę cõueniunt illis ex intellectus adinuentione. Verum, quia occultiora ex notioribus nominamus, & id, quod secunda intentione concipitur, debilissimæ entitatis est: extensum est intentionis vocabulum ad id cui attenditur, & vocatur secunda intentio id, quod intellectus concipit secunda attentione, quod nihil aliud est q̃ quoddam ens rationis. Ens autem rationis cum sufficienter diuidatur ſm doctrinam. S. Thomæ in. q. 21. de veritate, in negationem & relationem: huiusmodi entia, quæ secundas dicimus intentiones, inter relationes rationis annumeranda fore supponatur. Intentionis ergo secundæ nomine, licet possumus intelligere duo, s. attẽtionem secundam intellectus, quæ est secunda intentio formaliter, & id, quod illa attentione concipitur (quod est secunda intentio obiectiue) cõis tamen vsus intelligit id, quod concipitur. i. relationem rationis factam per intellectum in rebus vt in eo sunt. Nomina aũt secundæ intentionis vocamus ea, quę mediante secunda attentione intellectus, istas relationes significant: vt subiectum, prędicatum, syllogismus & huiusmodi. Nomina vero primæ intentionis reliqua sunt, quæ mediante prima intellectus attentione ad sua referuntur significata: vt homo, bos, leo significant siquidem vt. 1. Perihermenias dicitur, nomina significata sua medijs conceptibus animæ. Aduertendum quoq; est: ꝙ, quia huiusmodi intentiones secundæ, seu relationes fundantur in rebus vt intellectis, & denominant eas, sicut, ly subiectum, denominat hoĩem & ly prędicatum, denominat animal, cum dicimus homo est animal. in huiusmodi nominibus secundarum intentionum duo considerantur, s. intentio, quæ relatio est, & res subiecta intentioni, quæ denoĩatur ab illa relatione, sed hęc duo non vniformiter importantur à talibus

In de veritate. q. 21. ar. 1.

Cap. 5.

à talibus nominibus. sed relatio ipsa significatur, res ve-
ro substrata copulatur, sicut album significat puram al-
bedinem (vt in prædicamentis dicitur.) copulat autem
subiectum, quod denominatur ab albedine album. Vn
In cap. de substãtia. de, quia genus nomen secundæ intentionis est: in eo po-
test considerari id quod significat, & illud est relatio ge
nereitatis, quam intentionem generis vocãt. Et id, quod
copulatur generis nomine, & illud est res substrata, quę
à genereitate genus denominatur, quã rem subiectam
intentioni vocant. & sic pateant superficietenus nouitijs
termini in quæstione sumpti. Ad euidentiam autem
quæsitæ veritatis incedere oportet à notitia illius termi
ni (prædicatur.) quod in diffinitione generis ponitur.
Prædicari. n. cum sit terminus secundæ intentionis duo
in se claudit, s. intentionem & rem subiectam: & vt de cę
tero prolixitas & obscuritas vitetur, dicemus, q omne
nomen secundæ intentionis sumitur dupliciter. Vno
modo formaliter: & hoc est cum sumitur pro illa inten
tione. Alio modo fundamentaliter, & hoc est cum pro
re substrata sumitur. Pręd icari igitur dupliciter sumitur,
s. formaliter: & sic nihil aliud est quàm relatio quædam
adinuēta ab intellectu inter extrema complexionis ver
balis: & fundamentaliter: & sic nihil aliud est, quàm con
nexio ipsorum extremorum orationis. Imaginãdum. n.
est, q intellectus videns sortem habere albedinem, pri-
ma sua attentione format hanc propositionem menta-
lem. Sor. est albus, in qua propositione tot terminos po
nit, quot videt extra animam res: tria siquidem ibi vi-
det, s. Sortem, albedinem, & inhæsionem albedinis in
Sorte: & tribus terminis propositionem format, dicens
Sortes est albus: ly est nanq; significat compositionem
Cap. 3. fi. (vt in. 1. Perihermenias dicitur.) Hac igitur propositio
ne formata: intellectus secundo attendit suo iam operi,
& sortem subiecti, album prædicati, & (est) prædica-
tionis relatione donat. fundamentaliter ergo prædicari
est coniunctio rei prædicatæ cum re subiecta, formali-
ter autem est relatio fundata supra ipsa verbali copula.
His ergo prælibatis respondetur quæstioni tribus con-
clusionibus. Prima est, genus non diffinitur hic pro re
substrata: probatur. quoniam aut prædicari in quid de
pluribus &c. sumitur formaliter, aut fundamentaliter: si
formaliter, cum constet q relatio rationis non cadit in
diffinitione rei extra animam, sequitur q genus nõ dif-
finiatur pro re substrata. Si materialiter, cum etiam con
stet q connexio rei, quæ denominat genus cum specie-
bus, non sit de ratione illius rei: quoniam de ratione anį
malis non est esse in suis speciebus, quia animal abstra-
hit ab esse in homine & equo, & omnibus speciebus: se-
quitur idem quod prius. & sic quocũq; modo sumatur.
ly prędicatur, non saluatur quòd genus pro re substrata
diffiniatur. Secunda conclusio est, genus non diffinitur
pro aggregato ex re & intentione: probatur. tum quo-
niam totum aggregatum non est diffinibile: complexo
T. c. 13. rum. n. non est diffinitio (vt dicitur, 7. Meta.) sed opor
tet id quod diffinitur esse vnum in vna aliqua natura.
Tum quoniam non facile esset fingere, qũo sumitur (ly
prædicatur) in tali diffinitione. Tertia conclusio, est
genus diffinitur pro ipsa intentione secunda. probatur
hæc cõclusio: primo authoritate S. Thomæ hoc expres-
se dicentis in Tractatu de Ente & essentia cap. 4. vbi &
Cap. 4. & hoc declarauimus. Secundo ratione adducta, quia, s.
diffinitio Logica id respicit, quod directe est Logicæ
considerationis. hoc est autem ipsa intentio secunda. er-
go &c. Tertio, qm̃ nisi ad hoc veniatur, quibuscunque
verbis oppositum palliari videatur, impossibile est sal-
uare q diffinitum sit vere vnum: siue. n. dicatur, q diffi
nitur res sub intẽtione, siue intentio in concreto, ad hoc
oportet venire q ipsa intẽtio sit id quod diffinitur, si er-
ror vitari debet. Sicut siquis diceret niuem diffinirĩ in-
quantum est alba, aut albedinem in niue & huiusmodi.
Ad primam autem rationem in oppositum dicitur, q,
quia diffinitio debet conuenire diffinito non qualiter-
cunque, sed quidditatiue, maior illa, illud diffinitur, cui
conuenit diffinitio, modificanda est cum hac conditio
ne, cui quidditatiue conuenit diffinitio. Sed tunc falsa
est minor: qm̃ diffinitio generis rei substratæ non con-
uenit quidditatiue, sed denominatiue: ipsi autem intẽtio
ni generis, quia conuenit quidditatiue, ideo ipsa inten-
tio diffinitur: & hæc sit quarta probatio tertiæ conclu-
sionis, & potissima. Et vt quod dicimus clare percipi De ente essentia. ca. 4.
possit, præsupponere oportet, q (vt S. Thomas loco al
legato dicit) prędicari in diffinitione generis positum,
sumitur formaliter pro ipsa intẽtione prædicationis, ita
q relatio prædicationis in quid de pluribus &c. cadit in
diffinitione relationis quam significat genus. Hoc au-
tem præsupposito sciendum est, q diffinitio alicuius ac-
cidentis aliter conuenit ipsi accidenti, & aliter conuenit
eius subiecto: ipsi siquidem accidenti conuenit quiddi
tatiue, vt ei quod formaliter est tale, subiecto vero eius
denominatiue, vt quod subiectiue vel denominatiue
est tale. v. g. si diffiniatur album, & dicatur, q est disgre
gatiuum visus: talis diffinitio conueniet albedini quid-
ditatiue, & vt ei quod formaliter est disgregatiuum vi-
sus eadem vero diffinitio conueniet niui denoĩatiue, &
vt ei, quod substernitur illi: ita diffinitio generis conue-
nit intentioni generis quidditatiue, rei aũt substratæ de
nominatiue: ita q illa propositio, genus prædicatur de
pluribus &c. est quidditatiua, ista autem, animal prædi
catur de pluribus &c. est denominatiua. Rursus scien-
dum est, q sicut accidens, cui formaliter conuenit ali-
quid, habet in se duo. Primum est, q ipsum potest voca
ri tale vt quod, formaliter tamen: & sic dicimus, q albe-
do disgregat visum. Secundum est, q ipsum est id (quo)
subiectum dicitur tale: & sic dicimus, q albedo est, id,
qua nix disgregat visum. Ita intentio generis habet in se
hæc duo: & nanq; dicimus, q genus est quod prædica-
tur, intelligentes per hoc genus esse quod formaliter prę
dicatur: & dicimus, q genus est quo res substrata prædi
catur &c. Sicut. n. nix disgregat, quia est alba, ita animal
prędicatur de pluribus differẽtibus &c. qa est genus &c.
Postremo curandum est vt in hac & similibus dubita-
tionibus homo sit valde attentus, ne fallatur ex identita
te vocabulorum, quę obscuritatem in re hac parit. opor
tet siquidem perspicaciter aduertere, q prædicari qñq;
sumitur fundamentaliter pro inesse, qñq; autem forma-
liter pro illa relatione: & q licet primum alterius funda-
mẽtum sit, maxima tamen inter ea diuersitas est: & con
sequenter cum in ista & similibus diffinitionibus, for-
maliter sumatur (vt dictum est) non exigitur vt id, cui
quidditatiue conuenit illa diffinitio, q prædicetur. i. in-
sit illis, de quibus prędicari dicitur, sed requiritur & suf-
ficit q prædicetur, i. referatur ad illa. ei autem, cui diffi-
nitio conuenit denominatiue, exigitur q prædicari fun
damentaliter sumptum (id est, in esse conueniat) vnde
aĩal est id quod prædicatur, id est, insit homini & equo.
intentio autẽ generis est id, quod prædicatur in quid. i.
tali prædicationis relatione refertur ad ipsas species &c.
Et sic patet responsio ad primam rationem in opposi-

tum.cuius,quia tota vis ex prædicatione fundamentaliter ſumpta pendebat & diffinitio de prædicatione formaliter loquitur:ideo merito ruit. Ad vltimam vero rationem, qua probabatur, ꝙ diffiniatur totum aggregatum,dicitur,ꝙ procedit ex malo intellectu authoritatis Auicennæ:non.n.intendit Auic.ꝙ Logica ita ſit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, ita ꝙ ex æquo conſideret vtraſq;, aut ꝙ de aliquo ex vtriſq; aggregato ſit : ſed ꝙ ſit de ſecundis intentionibus non abſolute vt entia ſunt (qm̃ hoc Metaphyſicæ ſpeculationis eſt) ſed adiunctis primis,i.vt fundantur in primis, & denominant eas: ita vt per earum applicationem rerum,quæ primis attentionibus offeruntur, cognitio habeatur. ex diffinitione.n.generis nunc habita, non innotuit abſolute, quid res illa quæ genus eſt, ſit, ſed quid ſit vt denominat rem primæ intentionis: didicimus.n.ex data diffinitione quæ res primæ intentionis generis denominationem habeat,& quæ non. & quæ exigantur ad hoc vt res aliqua talem denominationem ſortiatur. Volumus autem hæc pauca in hac quæſtione dicta ſufficere omnibus diffinitionibus ſecundarum intentionum:& ideo ſunt diligenter notanda & applicanda cæteris.

CIRCA eandem generis diffinitionem eſſet dubitãdum ex eo ꝙ diminuta videtur: quia aliquid eſt quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid:& tamen non eſt genus. Tum quia ens prædicatur taliter. Tum quia anima ſenſitiua prædicatur de pluribus differẽtibus ſpecie:puta anima bouis & leonis in eo quod quid (vt patet:) & tamen non eſt genus. Sed qm̃ prima inſtantia metaphyſicali eget diſcuſſione:omittenda hic eſt. Veritas tamen eſt ꝙ ens non prædicatur in quid. Secunda autem inſtantia inferius in hoc capitulo quando ſpeciei diffinitio examinabitur excludetur:quoniam par eſt de genere & ſpecie difficultas quo ad hoc.

Lege inferius in libello de ente & eſſentia, de entis vniuocatione.

CIRCA diuiſionem in textu tactam eſt dubium an recte diuidatur prædicatum in id, quod de vno ſolo & id quod de pluribus prædicatur,quia indiuiduum de nullo prędicatur. Sed quoniam hoc indiuidui diſcuſſionem exigit inferius in hoc capitulo (cum indiuidui diffinitio examinabitur) patet ſolutio.

Species autem dicitur quidem & de vniuſcuiuſq; forma,ſecundum quam dictum eſt † priami quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem ſpecies & ea, quæ eſt ſub aſſignato genere, ſecundũ quam ſolemus dicere hominem quidem ſpeciem animalis,cum ſit genus animal:album autem coloris ſpeciem,triangulum vero figuræ ſpeciem.

✱ Al.l. ſic, Prima quidem ſpes digna eſt imperio.

Tertia ps.

Hæc eſt tertia pars huius capituli, in qua declarãt qd ſignificat hoc nomen ſpecies,ponens duas eius ſignificationes.prima eſt forma,à qua formoſi dicuntur,qui corporis cõmenſuratione à natura donati ſunt.hi nanq; ſpecioſi quoq; à ſua dicuntur ſpecie : & ſecundum hanc ſignificationem ſpecies priami imperio digna dicta eſt. Secunda autem ſignificatio eſt id,quod ponitur ſub aſſignato genere,ſ᷑m quam dicimus hominem eſſe animalis ſpeciem,eo ꝙ ponitur directe ſub animali. Aduertenda ſunt hoc in loco quatuor. Primum eſt,ꝙ Porphyrius (ſecundum Albertum) contempſit ſignificationes oẽs ſpeciei ponere. vtuntur ſiquidem Grãmatici ſpecie primitiua & deriuatiua. Motus autem eſt eadem,qua ſupra ratione.illam.n.ſignificationem poſuit, ex qua deriuata creditur ſignificatio, qua philoſophi vtuntur.ea autem (vt Aui.dicit) eſt prima ſignificatio in textu poſita. Ex eo.n.ꝙ ſpecies formoſitatem ſignificat, deriuatum eſt, vt ſpecies nuncupetur id quod pulchritudo generis eſt.

Eſt aũt hæc cauſa menſuratio debitorũ corporum dimenſiones proximis qualitatib⁹ diſpoſite ſecundum debitam omnium partium commeſurationem conueniens iudiciũ ſpeciei a forma eui ſpecifica hæc ſunt.

genus.n.ſ᷑m ſe informe & imperfectum & potentiale eſt & appetit ſpecificum eſſe tanquàm formale perficiẽs & diuinæ pulchritudinis imitationem. Secundum eſt, ꝙ (ly aſſignato) poteſt dupliciter accipi. Vno modo aſſignato.i.prædiffinito à nobis genere.i.genere tertio modo ſumpto. & hic ſenſus licet præſenti non obſtet literæ,ſequenti tamen, vbi hoc repetit,conſonus non eſt. Alio modo aſſignato.i.determinato, nõ vago, & hic eſt verus ſenſus. ſpecies.n.quælibet neceſſario ponitur ſub genere determinato,& impoſſibile eſt ꝙ ponatur vage ſub genere, quod actu includit in ſe genus: quod vage fieri non poteſt. ſecus autem eſſet ſi includeret ipſum in potentia. Tertium eſt,ꝙ ly ſub (ſ᷑m Albertum) notat duplicem ordinem,ſ.naturalis poſitionis & participationis: quoniam ſpecies naturaliter eſt inferior genere, & genus naturaliter eſt ſuperior ſpecie. Et ſimiliter ſpecies generis poteſtatem participat. Coartatur.n.genus, & ſuæ amplitudinis pars per differẽtiam ad ſpeciem trahitur. Quartum eſt,ꝙ ſimul Porphyrius quid nominis & quid rei ipſius ſpeciei aſſignauit in prædictis verbis, & de quid nominis non eſt dubium,de quid rei vero patet: tum ex dubitatione ſtatim mota,in cuius reſponſione expreſſe dicit hanc fuiſſe ſpeciei rationem. Conſtat autem ꝙ quæſtio locum non haberet ſi quid nominis tantum aſſignatio fuiſſet. Tum ex eo ꝙ ſubdens deinde alias ſpeciei diffinitiones notam copulationis apponit dicens, aſſignant ergo & ſic ſpeciem &c. inſinuãs ex ly, &,iam præceſſiſſe aliam diffinitionem.

Quod ſi etiam genus aſſignantes ſpeciei meminimus dicentes,quod de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur, & ſpeciem dicimus id quod ſub aſſignato genere eſt.

Quarta ps.

Hæc eſt quarta pars huius cap.iam inchoata in parte præcedente inquantum in ea anticipatum eſt, quid ſit ſpẽs:intendit ergo pars iſta declarare quid ſit id quod ſignificat ſpecies:& qm̃ hoc inchoatum eſt(vt diximus.) Ideo à dubitatione incipiens: quatuor facit. primo dubitat circa diffinitionem adductã tali modo. In diffinitione generis poſita eſt ſpecies, cum dictum eſt genus eſt quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie:& modo in diffinitione ſpeciei ponitur genus cum dicitur. ſpecies eſt quæ ſub aſſignato genere ponitur: ergo circularis diffinitio commiſſa eſt,quæ ab arte aliena eſt.

Noſſe oportet quod quoniam & genus alicuius eſt genus,& ſpecies alicuius eſt ſpecies, vtrumq; vtriuſq; idcirco neceſſe eſt in vtrorumq; rationibus vtriſq; vti.

Hic ſecundo ſoluit dubium motum dicens, ꝙ quia genus & ſpecies ſunt correlatiua : genus.n.ſpeciei eſt genus,& ſpecies generis eſt ſpecies: ideo non fuit inconueniẽs, ſed neceſſarium vnum poni in diffinitione alterius & è conuerſo. Notandum eſt hic, ꝙ genus & ſpecies dupliciter accipiuntur. Vno modo formaliter. Alio modo fundamentaliter. vel ſub alijs verbis, pro his, quæ ſignificant,aut pro hjs quæ denominant. vel ſub alijs verbis,pro intentionibus,aut pro rebus ſubiectis:hęc.n.omnia æquiualent. Si ſumantur fundamentaliter, ſic non ſunt correlatiua : animal.n.& homo non ſunt correlatiua,ſed ſunt ſubſtantiæ: & ſimiliter color & albedo &c. nec hoc modo accepit genus & ſpeciem Porphyrius. alio modo ſumuntur formaliter,& ſic ſunt correlatiua, ſicut pater & filius, dominus & ſeruus &c. genus.n.& ſpecies formaliter ſumpta entia rationis,& relatiua ſunt, & adinuicem referuntur (vt hic dicitur) & ſic de genere ſpecie loquitur Porphyrius.

Cum

Cum relatiuorum esse in vnius ab altero dependentia essentialiter non consistat per reliquum diffiniri alterum non contingit, sed ad reliquum.

CIrca hanc responsionem occurrit dubium. An verum sit, ꝙ vnum correlatiuorum debeat poni in diffinitione alterius. Videtur.n.ꝙ non, quia cum diffinitio detur causa innotescendi (vt in.6. Topi. dicitur) aut vnum correlatiuum est notius altero, aut non: si sic, ergo idẽ erit notius & ignotius respectu eiusdem: quoniam mutua est eorum diffinitio: si non, ergo talis diffinitio non facit innotescere diffinitum: omnis nanq; notitia ex notioribus procedit. Preterea, si vnum correlatiuum diffinit reliquum, sequetur ꝙ idem poneretur in diffinitione suiipsius, quod est magnum peccatum in arte diffinitiua. tenet consequentia ex doctrina Aristotelis (in.2. Topicorum) vbi dicitur, ꝙ loco nominis positi in diffinitione alicuius licet ponere eius rationem. Si.n. loco correlatiui diffinientis alterum ponatur diffinitio eius, cum in diffinitione istius correlatiui diffinientis (secundum hanc doctrinam) debeat poni alterum correlatiuum, quod diffinitur, sequetur necessario ꝙ idem seipsum diffiniet. v. g. si genus & species mutuo se diffiniunt: & diffinitio speciei est illa, species est quæ ponitur sub assignato genere: loco ly genere, ponetur generis diffinitio, & dicetur, species est quæ ponitur sub assignato prædicabili de pluribus differentibus specie in eo quod quid. vbi apparet speciẽ in speciei diffinitione cadere. In oppositum est Porphyrij authoritas. Hæc quæstio, quoniam metaphysicalis est, succincte tractabitur, ne incipientium mentes ignorantiam prauæ dispositionis edoctæ veritati obicem ponãt. Multiplex in quæstione hac est opinio. Quidam dicunt, ꝙ correlatiua non se mutuo diffiniũt diffinitione quid rei, sed quid nominis. Quidam vero, ꝙ nec quid rei, nec quid nominis. Quidam vero, ꝙ & quid nominis & quid rei. Primarum opinionum rationes sunt illæ, quas adduximus. Vltimæ vero opinionis ratio est: quoniam vnumquodque secundum modum sui esse quidditatiui diffiniendum est: relatiuum autem esse quidditatiuum hoc ipsum quod est alterius, i. sui correlatiui est (vt in prædicamentis dicitur (ergo diffiniendum non est sine suo correlatiuo. Maior est euidens scientibus, ꝙ non est quærenda vniformiter omnium rerum diffinitio, sicut nec essentia: substantiarum.n. completarum diffinitio absque addito fit, quia earum essentia absoluta omnino est, formarum vero tam substantialium quàm accidentalium diffinitio aliquid additum recipit, subiectum.s. quia absoluta à subiecto entia non sunt. Et similiter relatiuorum diffinitio additum terminum recipere debet quia ens absolutum à termino non est. Et hæc ratio est demonstratiua & eos tãtum non conuincit, qui non capiunt ipsam. Sed diligenter notandum est ſm Albertum, ꝙ aliud est diffiniri per reliquum, & aliud est diffiniri ad reliquum. ly nanq; per, causalitatem quandam denotat, quam neutrum correlatiuorũ formaliter sumptũ habet respectu alterius: & ideo vnum correlatiuum non debet diffiniri per reliquum. ly vero ad, causalitatem aliquam non denotat, nec etiam formaliter loquendo dependentiam, sed tñ habitudinem & respectum sonat ad aliquid vt terminum: & hoc modo intelligitur, ꝙ vnum relatiuorum ponitur in diffinitione alterius: ita quòd relatiuum non diffinitur per reliquum, sed ad reliquum. essentia.n. propria relatiui vt sic in ipso ad, consistit (vt in prædicamentis dicetur) & ideo, vt diximus, secundum modum sui susistantialis esse difiniẽdum est. Et hoc absq; dubio credendum est ab his, qui sunt debilioris ingenij, & est sententia conformis Aristoteli & expressa à Porphyrio, Boethio, Auicenna, Alpharabio, Alberto & S. Thoma. Nec mihi obiicias ꝙ de relatiuis, non de relatione rationes procedũt. relatiua autem non sunt in genere. relationes autem per proprium genus & differentiam diffiniendæ sunt: puerilia sunt hæc: de rebus ipsis absolute sermo noster est, non de eis vt significantur in abstracto vel in concreto (vt patet ex vi rationis adductæ) nec est possibile diffinire relationem per proprium genus & differentiam absq; termino: sicut nec accidens absq; subiecto: & hæc supponere nunc oportet. Ad primam rationem in oppositum dicitur dupliciter. primo cũ Auicenna, & Alpharabio, ꝙ vnum est notius altero, & ꝙ non inconuenit vnum correlatiuum esse notius & ignotius altero diuersimode vtendo ipsis. Vnum.n. relatiuum diffinitur ad reliquum vt terminum: terminus autem vt sic notior est eo quod ad ipsum terminatur, vt sic: quoniam interminatum, vt sic, ignotum est: & sic vtrunque correlatiuorum est notius altero vt terminus, ignotius vt terminatur. & quia diffinitur vt tendit ad aliud, diffinit vt terminat: ideo non est inconueniens vnum ad aliud mutuo diffiniri.

Si adduceretur ad confirmationem, ꝙ relatiua sunt simul natura & intellectu. dicatur concedendo ꝙ simul cognoscuntur, vnum tamen accipitur vt notius altero: aliud est.n. simul cognosci, & aliud est magis cognosci. Secundo modo dicitur, ꝙ vnum relatiuorum neq; assumitur in diffinitione vt prius notum, nec vt magis notum, sed vt necessario cõnotum: & ꝙ stat diffinitionem dari causa innotescendi, & notificare rem, etiam si non quælibet pars diffinitionis sit notior diffinito. Diffinitio.n. (vt dictum est) secundum diffinibilium naturas proportionabiliter requirẽda est. Cum.n. constet, quòd diffinitio exigit duas conditiones, s. ꝙ sit ex notioribus, & ꝙ sit ex prius notis: quoniam omnis disciplina ex præexistente fit cognitione, & secunda conditio non exigatur ad omnes partes diffinitionis, vniuersaliter loquendo, vt apparet ex verbis Auicennæ, quando dicit, ꝙ dicentes ꝙ vnum relatiuum diffinitur per reliquum, non aduertunt ꝙ aliud est cognosci cum reliquo, & aliud est cognosci per reliquum. & ex S. Thoma expresse dicente, quòd relatiua sunt simul natura & intellectu, consequens est ꝙ nec prima conditio vniuersaliter requiratur ad omnes particulas diffinitionis propter eandẽ causam. Vnde dicitur ſm hanc responsionem, ꝙ diffinitio illa facit notitiam diffiniti. tum quia aliæ particulæ diffinitionis sunt notiores, tum quia connotiuia correlatiui ad hoc cooperatur. Nec est mirabile si singulare genus entium singularem sibi modum diffinitionis, & notitiæ vendicat. Ad secundam rationem dicitur negando consequentiam: eius.n. deductio procedit ex malo intellectu doctrinæ Aristote. cum.n. dicitur, ꝙ loco nominis diffinientis licet ponere eius rationem, intelligitur quo ad ea, quæ intrinsece cadunt in illius nominis ratione, & non quæ cadunt vt additum. Correlatiuum autem constat ꝙ in diffinitione alterius cadit vt additum, & ideo non sequitur, quòd idem diffiniat seipsum. Et vt omnes possint istam glosam percipere pono exemplum, si diffiniatur homo & dicatur, homo est animal rationale: loco ly animal, põt poni tota sua ratio, quia nihil habet in sua ratione vt additum, & dicetur, homo est substantia

Marginal notes: Cap. 2. — Cap. 5. — In prædicamento relationis. — Vbi supra.

animata sensibilis, vbi prius dicebatur animal. loco vero ly rationale non potest poni tota sua ratio: quoniam sua ratio aliquid includit vt intrinsecum, & aliquid vt additum: quo ad ea quæ includit intrinsece, puta potens vti ratione licite poni potest ratio loco nominis, quo ad id vero quod includit vt additū, puta animal, poni non potest ratio loco nominis, q̄a sequeretur negatio in diffinitione: in ratione nanq; differentiæ clauditur genus vt additum, & ideo si loco differentiæ liceret ponere totam eius rationem, genus bis poneretur in diffinitione, semel ratione sui, & semel ratione differētiæ, & sic patet tam glosa quàm eius ratio memoriæ commendanda.

Assignant ergo & sic speciem. Species est, quæ sub genere ponitur: & de qua genus in eo, quod quid est prædicatur.

Hic tertio ponit secundam speciei descriptionem dicens. Species est quæ ponitur sub genere, & de qua genus in eo quod quid est prædicatur. Vbi notādum est, ꝙ, quia species dupliciter respicit genus, s. & vt inferius in recta linea prædicamentali suum superius, & vt subijcibile suum quidditatiuum prædicabile: ideo ista descriptio vtranq; habitudinem complectitur. primam quidem cum dicitur, species est quæ ponitur sub genere, secūdam vero cum subditur, & de que genus in eo quod quid est prædicatur. Et quoniam prima connexio est causa secundæ: ideo. n. de specie genus prædicatur in quid, quia species ei subiecta est in linea recta: propterea sic ordinata est descriptio, vt primo declaretur prima habitudo, & deinde secunda. Nec mireris, si in ista diffinitione includitur prima sicut pars in toto (quoniam ex diuersis Peripateticorum dictis) adunat Porphyrius descriptiones istas, quemadmodum contingit illos perfectius vel minus perfecte descripsisse.

Id omne species est, quod ita directe sub genere ponitur, quod nihil includit, quod a genere non oriatur.

CIrca hanc diffinitionem dubitatur, quia videtur illa diffinitio diminuta, quoniam conuenit alteri à diffinito. conuenit. n. indiuiduo: Sortes. n. ponitur directe sub genere, quod est animal, & de Sorte prædicatur animal in eo quod quid. Quærenti. n. quid est Sortes conuenienter respondebitur animal. Si dicatur, ꝙ diffinitio intelligitur non de quacunq; positione sub genere, sed directa & immediata: modo licet indiuiduum ponatur sub genere directe, non tamen ponitur immediate, quoniam inter indiuiduum & genus mediat species. Contra, quia hæc responsio non sufficienter saluat, ꝙ diffinitio sit completa. habetur. n. instantia in promptu de indiuiduo generis. tale. n. ponitur directe & immediate sub genere, & tamen non est species. Indiuiduum autē generis dicimus hoc animal, hoc corpus, hæc substantia & huiusmodi, & c. hoc animal nanq; continetur sub animali absq; aliqua media specie: quoniam non est maior ratio, ꝙ vna species mediet quàm alia.

AD HOC dubium dicitur cum Alberto & satis subtiliter, ꝙ quando dicitur, species est quæ ponitur sub genere, ly sub, non denotat tantum ordinem positionis & participationis, sed etiam denotat principium totius positionis esse genus: aliter. n. indiuiduum & aliter species ponitur sub genere. principium positionis speciei sub genere est ipsum genus, quoniam id, quod addit species supra genus, differentia, s. quæ constituit & ponit speciem sub genere, ex ipso genere oritur. Differētiæ enim sunt velut quædam proprietates eius, vnde & qualitates eius dicuntur. Principium autem positionis indiuidui sub genere non ex ipsa generis essentia, sed materia subiecta accidentibus est: ad quam Plato descendere prohibebat. Negandum est ergo, ꝙ indiuiduum generis ponatur sub genere eo modo quo species: & intelligenda est deffinitio de positione directa, quæ tota à genere oritur.

Amplius autem sic quoq;. species est quę de pluribus et differentibus numero tm̄ in eo, quod quid est prędicatur. * non legimus in emēdatis cod. verbū tantum.

Hic quarto ponit tertiam speciei descriptionem dicens, ꝙ species est, quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid sit prędicatur. Aduerte hic, ꝙ quia species multipliciter accipi potest, ideo multipliciter diffinitur. primo diffinita est secundum ꝙ generi subest in linea prædicamentali. secundo prout generi subest in propositione: & nunc tertio diffinitur secundum ꝙ prędicabile est ab alijs distinctum. Huius autem diffinitionis termini omnes clari sunt ex dictis, nisi vnus, s. differentibus numero. Differentia numero dicuntur quæcunq; conueniunt in conditionibus specificis, & distinguuntur materialibus conditionibus & proprietatibus. vt Sortes & Plato conueniunt in his, quæ sunt communia toti speciei humanæ: vterq; enim est homo & admiratiuus & risibilis, &c. distinguuntur autem ex conditionibus materialibus: quia Sortes habet has carnes, & hæc ossa. Plato vero habet hæc altera ossa & has alias carnes. Vocantur autem huiusmodi differentia numero, quia numerus causatur ex diuisione continui, cuius diuisio materialis est non formalis, vt patet, quando diuiditur lignum. Ponuntur autem singulæ particulæ ad differentiam aliorum prædicabilium. nam ly prædicatur de pluribus, ponitur ad differētiam indiuidui, quod dicitur de vno solo: ly autem differentibus numero, ponitur ad differentiam generis, quod prædicatur de pluribus differentibus specie. ly vero (inquid) ad differentiam cæterorum, quæ in quale prædicantur.

Species non essentialiter, sed secundum quandam eius proprietatem, inter prædicabilia annumeratur.

CIrca diffinitionem occurrit dubium: quia omnis diffinitio debet conuenire diffinito inquantum huiusmodi. Diffinitio. n. hominis conuenit homini inquantum homo, & diffinitio circuli conuenit circulo inquantum circulus: & sic de alijs. ista autem diffinitio non conuenit speciei inquantum species. ergo &c. Declaratur minor, quia species, vt species, genus respicit. respectu autem generis non est vniuersale, neque prædicabile, sed inferius subijcibile. diffinitio vero ista explanat speciem vt respicit indiuidua. ergo &c. Nec potest dici, ꝙ species, vt species, respicit & genus & indiuidua: q̄m relatiuum semel tantum refertur, (licet possit plures terminos ex eadē causa, seu via respicere) sicut filius, eadem filiatione refertur ad patrem & matrem propter eandem generationem, species aūt diuersis vijs respicit genus & indiuidua, & expresse à Porphyrio dicitur, ꝙ eius correlatiuum est genus: ergo &c.

AD HOC dubium dicitur, ꝙ quia secundum omnes fere antiquos (Alberto teste) species inquantum respicit genus non habet, ꝙ sit vniuersale & prædicabile, & species inquantum species respicit genus, consequens est, ꝙ ista diffinitio non conueniat speciei in eo ꝙ species, sed conuenit speciei secundum quandam eius proprietatem, quæ sequitur ad esse speciem. cum. n. species vt sic sit sub genere, ita ꝙ suppositio eius tota ex genere oritur,

oritur, necessario ex hoc emanat, ꝙ species aliqua sub se respiciat, quorum supposito aliud oriatur. hoc autem est respicere indiuidua vt prædicabile in quid, &c. Vnde præsens diffinitio descriptio est speciei ſm quandam eius proprietatem: & non est eius quidditatiua diffinitio. Potest tamen concedi, ꝙ conueniat speciei in eo ꝙ species non quidditatiue, seu vt diffinitio, sed concomitatiue seu vt proprietas. Nec turbetur quispiam si de specie inquantum species est loquimur in hac diffinitione, cum tamen de specie specialissima loqui deberemus quoniam hæc claritatis causa fecimus. Eadem.n.difficultas emergit circa speciem & circa specialissimam; quoniam neutrum eorum ad indiuidua dicitur, vt patet ex eorũ rationibus: & euidenter doctrina fit de specie loquendo. Remanet tamen hic difficultas vna propter sui difficultatem omittenda: quomodo vniuersale diuiditur in quinque vniuersalia, de quibus tractamus, si species ex eo ꝙ spẽs non habet ꝙ sit vniuersale, &c.

Speciei & generis nomine illud dignum est, quod de pluribus specie, siue numero differentibus prædicatur, ita quod plura illa differentia, entia sint perfecta, non autem partes, vel principia, quæ specifica, seo generica prædicata dicuntur.

Circa eandem diffinitionem occurrit dubium aliud: quia etiam ista videtur diminuta, & conuenire alteri à diffinito. Anima.n.humana vel equina, & similiter punctũ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid: & tamen nihil horum est species, cum nihil horum sub genere aliquo directe ponatur. Assumptum patet, quia anima humana prædicatur in quid de anima Sortis & de anima Platonis, quę numero differunt. quærentibus enim quid est anima Sortis respondetur recte, est anima rationalis: & similiter quærentibus quid est hoc punctum, recte respondetur est punctum, sicut quærentibus quid est Sortes, respondetur homo, &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ speciei nomine dupliciter vti possumus, s. proprie pro eo, quod est vere species, & cõmuniter pro omni prædicato specifico. si de specie proprie loquimur, sic species tantum est id quod sub genere in recta linea prædicamentali ponitur modo superius declarato. si autem speciei vocabulum extendere volumus, sic species dicetur omne, quod de pluribus dicitur per modum speciei. Vnde sermo Porphyrij dupliciter intelligi potest. Si.n.accipiamus ipsum loqui de specie proprie, tunc diffinitio glosanda est sic, species est quæ prædicatur in quid de pluribus differentibus numero, non quocunque, sed numero naturæ completæ: & sic fugantur omnes dubitationes: quoniam hæc anima & illa & similiter hoc punctum & illud & similia non differunt numero naturæ completæ: quoniam non sunt entia completa in specie, sed principia entium completorum. Et si insteter: ergo secundum istam expositionem Porphyrius non sufficienter declarauit omnia prædicabilia vniuoca: quoniam dereliquit hæc omnia quæ prędicantur in quid de entibus incõpletis. Dicitur, ꝙ, quia ista prædicabilia extra rectam lineam prædicamentalem existentia, quæ nullum nomen horum quinque prędicabilium proprie subintrant, imitantur ista quinque, de quibus determinatur, sicut in ꝓposito videmus punctum prædicari de hoc & illo puncto per modum speciei, quia prædicatur de eis vt differentibus numero & in quid: & ideo sat fuit determinasse de his, ad quorum similitudinem cætera prædicantur. Si vero accipiamus Porphyrium locutum esse de specie extenso vocabulo ad omne prædicatum specificũ, sic diffinitio nulla eget glosa: & concedendum esset, ꝙ illa diffinitio conuenit etiam illis, quæ proprie non sunt species: quare secundum hoc non datur illa diffinitio de specie proprie sumpta. Mihi magis placet prima via, quoniam subtilior & dignior tanto viro & tot Peripateticis est. Et per hæc patet responsio ad similem quæstionem motam de genere: pariformiter.n.distingui potest de genere proprie & communiter, & cætera facile applicari possunt. Concludo ergo ꝙ huiusmodi prædicata, quæ entium completorum principia sunt, vt formæ materiæ, motus priuationes, &c. nec speciei, nec generis appellatione digna sunt: nec eis conuenit diffinitio eorum, sed prædicata generica, vel specifica, i. ad modum generis & speciei nuncupentur.

Species in eo quod species neque actu vel aptitudine naturali plura indiuidua necessario habet, sed secundum quod intellectui obijcitur indifferens est ad vnum vel plura indiuidua.

Circa eandem diffinitionem adhuc aliud est dubium, quia non videtur conuenire omni speciei multæ, siquidem sunt species, quę non prædicantur de pluribus, quia non habent plura indiuidua, nec simul, nec successiue, nec actu, nec aptitudine, vt patet de omnibus speciebus corporum cœlestium & intelligentiarum. non.n.possunt esse plures Soles, nec plures Lunę secundum veritatem: & similiter non possunt esse plures intelligentiæ vnius speciei.

Ad hoc dubium, pro quanto logici negocij est, præsupponendo ea, quæ dicta sunt arguendo esse vera: quoniam (vt alibi probabitur) ita se habet veritas. Dicitur, ꝙ omnis species prædicabilis est de pluribus non ideo, quia actu vel aptitudine sua habeat plura indiuidua, sed ideo, quia res illa, quæ denominatur species, secundum conditiones quas sortitur ex hoc, quod obijcitur intellectui nostro, vnde & habet, ꝙ species denominetur, abstrahit ab vno & pluribus indiuiduis, & indifferenter respicit vnum & plura, eo ꝙ repræsentatur nobis ad modum istarum rerum, quas intelligimus per abstractionem à conditionibus indiuidualibus. Denominari nanque speciem non conuenit rei secundum se sumptæ, neq; secũdum esse, quod habet in singularibus, sed secundum esse quod habet in intellectu. ita ꝙ proximum fundamentum talis denominationis non est res absolute, nec vt est in singularibus, sed res sic obiecta intellectui nostro. Et quia hoc conuenit omni naturæ, siue cœlesti, siue angelicæ, ideo nihil prohibet eas species denominari, & prædicabiles esse de pluribus & vniuersales, quemadmodum nihil prohibet eas intellectui nostro offerri. Nõ ergo exigitur ad speciem, ꝙ actu vel aptitudine physica natura illa sit in pluribus, i. ꝙ possint esse plura indiuidua illius speciei in rerum natura simul vel successiue, sed sufficit, ꝙ vt in intellectu est, plura respiciat, de qbus vt sic prædicabilis intelligitur (in quid) aptitudine logica, quæ nihil aliud est quàm indifferentia naturæ in esse cognito ad vnum & plura: & est aptitudo hæc negatiue exponenda: ita ꝙ sensus est, species est prædicabilis de pluribus. i. species vt sic non magis de vno quàm de pluribus habet vt dici possit, vt de subiecto inferiori, quia æqualiter abstrahit ab vno & infinitis in esse obiectiuo respectu intellectus nostri, cui res sic obijciuntur vt diximus.

Sup. de ente & essentia ca. 5. q. 9.

Sed

Ca. 3. 6. Hic tertio exemplariter in vna prædicamentali coordinatione declarat ordines propositos & sermo eius est valde clarus. Duo tamen hic notanda sunt. Primum est, ꝙ hic Porphyrius posuit generalißimum primi prædicamenti esse substantiam, quod Auer. interpretatur dictum exempli gratia: quoniam putat, ꝙ secundum veritatem substantia non sit genus generalißimum, eo ꝙ intelligentias in prædicamento reponi non credit. Et in hoc quidem loco dicit, ꝙ generalißimum huius prædicamenti est corpus. In côm. vero. 49. super secundo cęli remouet corpus cœleste à prædicamento: & consequenter generalißimum apud eum non est corpus, sed corpus generabile. Verum, quoniam secundum veritatem intelligentiæ omnes citra primã in prædicamento sunt, & omnia corpora cœlestia, in hoc audiendus non est, sed generalißimum primi prædicamenti substantiam esse fatendum est cum Porphyrio. Secundum autem notandum est, ꝙ Porphyrius stoicos in hoc sequens animal rationale genus hominis & Dei posuit, intelligens Dei nomine (vt arbitror post Albertum) animalia quędam aerea quæ Apuleius Platonicus describit, dicens ea esse corpora aerea, mente rationalia, tempore æterna, animo paßiua &c. huiusmodi autem animalia ponere peripatetici figmentum putant. & ideo secundum præsentem doctrinam animal rationale genus non est, sed exempli gratia suscipiatur.

2 cæl.com. 49.

Quemadmodum igitur substantia, cum suprema sit eo quòd nihil supra eam sit genus est generalissimum: sic etiam homo cum sit species, postquam non est alia species, neq; aliquid eorum, quæ possunt diuidi in species, sed solum indiuidua: (indiuiduũ n. est, Soc. & Plato:) Et hoc album species erit sol. et vltima species. & (vt dictum est) specialissima. Quæ vero sunt in medio, eorum quidem, quæ ante ipsa sunt, spẽs erunt: eorum aũt, quæ post ipsa sunt genera.

Hic ad id vnde occasionem sumpsit sermo ille ad declarandum. s. distinctionem inter speciem specialißimam quæ solum species est & subalternam, regreditur concludendo ex proportionali similitudine inter specialißimum & generalißimum inuenta quid supradictorum appellatione dignum sit: & ait, ꝙ sicut substantia in summo sita generalißimi nomine vocatur, eo ꝙ nullum supra se genus habeat: sic homo in imo positus specialißimæ speciei denominationem habet: eo ꝙ sub se nullam habet speciem, nullumque inferius, quod poßit amplius distingui: sed sunt tantum sub homine indiuidua: vt Sor. & Plato, quæ omnino diuisionem eam, qua superius in inferiora secatur non patiuntur. Infimum ergo est species specialißima, sicut primum est genus generalißimum. Quæ vero in medio sunt & speciei & generis appellationem habent: genera quidem inferiorum, species autem superiorum.

Quare hęc quidem duas habent habitudines, illam quę est ad superiora, secundum quam species dicuntur esse ipsorum: & eam quæ est ad posteriora, secundum quam genera ipsorum esse dicuntur? Extrema vero habent vnam habitudinem. Nam & generalissimum ad ea, quæ posteriora sunt, habet habitudinem, cum genus sit omnium id, quod est supremum: eam vero, quæ est ad superiora, non habet, cum sit supremum & principium primum. Et, vt diximus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum autem vnam habet habitudinem, eam quæ est ad superiora, quorum est species: eam vero, quæ est ad posteriora, non diuersam habet habitudinem, sed eandem & indiuiduorum species dicitur: species quidem indiuiduorum velut ea continens. species vero superiorum velut ea quæ ab illis continetur.

Hic quinto habitudines proprias cuiusq; trium ordinum dictorum concludendo numerat & distinguit: dicens, media duabus fulta esse habitudinibus, altera ad superiora, quæ speciei nomine designatur, altera vero ad inferiora, quam generis denominatio importat. dicuntur enim omnia media species & genera. extremos autem ordines singulas habere dicit habitudines, differenter tamen: quoniã generalißimum ad inferiora tantum respectum habens, qui generis nomine denotatur. specialißimum vero ad superiora tantum habitudine gaudet quæ speciei vocabulo significatur. Verum, quoniam dubitationi locus relinquitur, quomodo scilicet species specialißima ad inferiora habitudine carere dicatur, cum ex dictis constet ipsam respicere indiuidua inferiora, de quibus prędicatur in eo quod quid, ideo solicite Porphyrius addidit, ꝙ habitudo, quam species specialißima habet ad indiuidua, non est diuersa ab habitudine importata per speciei nomen: quoniam species, & dicitur, & generis, & indiuiduorum, species, licet diuersimode: q̃m illius est vt continentis, horum vero est contentorum: & propterea, quia sermo noster diuersitatem habitudinum inqrit, merito in specie specialißima vnam tm̃ habitudinem induxit, intermedijs vero duas.

Quæ nam sit habitudo speciei ad indiuidua.

Circa hanc partem occurrit dubium non dißimulandum: quia Porphyrius male videtur declarare, quomodo species specialißima vnam tantum habet habitudinem. declaratio. n. sua: vt patet ex dictis, consistit in hoc, ꝙ quia habitudo speciei ad indiuidua non est diuersa ab habitudine speciei, ideo vnam tantum habet habitudinem. Aut. n. loquitur de diuersitate habitudinum secundum vocem: aut secundum rem. si secundum vocem veritatem quidem dixit, affirmans eandem esse habitudinem speciei ad indiuidua, & ipsius speciei. quoniam non differunt prædictæ habitudines vocaliter: quia eadem vox. s. ly species vtranq; significat, sed ridiculosa solutio dubitationis logicalis est hæc. Si autem loquitur de diuesitate habitudinum secundum rem falsum dixit, ꝙ non sit diuersa habitudo importata nomine speciei ab habitudine ipsius speciei ad indiuidua. Clare enim liquet ex dictis, ꝙ habitudo, per quam species significat, generis est correlatiua. Habitudo autem ad indiuidua ad genus non terminatur, sed indiuidua, & consequenter diuersa est ab illa, quæ ad genus terminatur. non recte ergo videtur soluisse dubitationem, quam tamen facile soluere potuisset dicendo, ꝙ licet species specialißima habeat duas habitudines, non tamen habet has duas, de quibus est sermo. s. importatas nomine speciei & nomine generis. vtranq; enim horum intermedia tantum habent, extrema vero singulis contenta sunt. Ad hoc dubium dicitur, ꝙ Porphyrius licet potuisset modo dicto dubitationem soluere, interius tamen speculatus maius aliquid sua solutione insinuauit. Considerandum est nanque, ꝙ habitudo generis, & habitudo speciei non ita coeunt in vnum subalternum, ꝙ vna ex alia oriatur, sed velut extranea quædam inter se adunantur in vnius denominatione. Ex hoc. n. quòd aliquid genus denominatur non oritur ꝙ species sit aliter generalißimum cum genus species quoq; esset. & similiter ex hoc ꝙ aliquid species appellatur generis denominatio in eo non prouenit, aliter specialißimũ

cum

cum species sit genus quoq; esset. Habitudo autem speciei, & habitudo ad indiuidua, licet inter se discrepent ita tamen coeunt in vnius denominationem, vt altera ex altera oriatur. Ex hoc nanque, ꝙ aliquid est sub genere positum positione superius declarata.s. quæ tota originatur à genere, necessario in illo pullulat habitudo ad indiuidua. quoniam impossibile est aliquid ita generis participare naturam. & indiuiduis carere saltem in esse obiectiuo apud nostram cognitionem, super qua huiusmodi intentiones fundantur. Quia ergo (vt esset superius diximus) relatio speciei ad indiuidua proprietas quædam emanans ex speciei relatione est, & consequenter non omnino extranea est ab ea: ideo Porphyrius dixit, quòd habitudo speciei ad inferiora indiuidua non est diuersa ab ipsius speciei habitudine: non quin diuersa secundum rem sit, sed quia non ita diuersa est, ꝙ extranea sit ab illa. pullulat enim ab ea: propter quod & idem nomen sortita est. Ex his patet quid dicendum sit ad obiecta, quia neque de diuersitate vocabuli, neq; de quacunq; diuersitate reali, sed de diuersitate extraneitatis loquebatur, quam inter generis & speciei habitudinem inuenerat &c. — *In eo caplo.*

Determinant ergo generalissimum genus ita, quòd, cum genus sit, non est species. & rursus supra quod nõ est aliud superueniens genus. Specialissimam vero speciem quæ cum sit species non est genus: & quam cum sit species, nunquam diuiditur in species: & quę de pluribus differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea vero, quæ sunt in medio extremorum, subalterna vocant genera & species, & vnumquodq; eorum speciem esse, & genus ponunt, ad aliud quidem, & ad aliud sumptum. Ea vero, quæ sunt ante specialissima vsq; ad generalissimum ascendentia, & genera dicuntur, & species, & subalterna genera: vt Agamemnon, & Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis.

Hic texto ex dictis concludit descriptionem cuiuscunq; ordinis: & ponit duas generalissimi descriptiones, & tres specialissimi, & vnam subalterni. In diffinitionibus autem generalissimi, & specialissimi attendendum est, ꝙ quia vtrunq; eorum superlatiuum est quod & positiue & negatiue exponitur, ideo diuersa tanguntur in descriptionibus istis: vt à prima exordiamur cum dicitur generalissimum est, quod cum sit genus non potest esse species. In prima particula tangitur habitudo, quam ponit. In secunda autem habitudo, qua caret. Altera vero descriptio negatiue expositum ipsum determinat. Specialissimi quoq; tam prima descriptio quàm secunda similis primæ descriptioni generis est: differunt autem inter se, quia in prima habitudo negatur generis. In secunda quædam generis proprietas.s. diuisio in plures species. tertia vero ad indiuidua ipsam trahit. Subalterni autem descriptio per positionem vtriusque habitudinis datur: quoniam neutrius negatio illi inest. Subdit postremo clarum exemplum quo innotescat tam ordo quàm ordinatorum ratio. sicut enim in vna familia Iouis aliquis est pater tantum, vt primus parens Iuppiter, & aliquis est filius tantum: vt vltimus heres Agamennon. & aliquis est filius & pater: vt intermedij genitores Atreus, Pelops & Tantalus. Sic in vna coordinatione prędicamētali summum est genus tm̃: infimum est species tantũ: media vero sunt genera & species &c.

Sed in familijs quidem plerunq; reducuntur ad vnum principium. v.g. ad Iouem: in generibus autem & speciebus non sic se habet. neque.n. vnum commune genus omnium est ens: nec omnia eiusdem generis sunt, secundum vnum supremum genus, quemadmodum dicit Aristo. sed sunt posita, quemadmodum dictum est in prædicamentis, prima decem genera quasi decem prima principia: & si omnia quis entia vocet, æquiuoce, inquit, nuncupabit, non vniuoce. si.n. esset commune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerentur. cum vero sint decem principia prima, commune ens omnium secundum nomen est solum, non autem secundum diffinitionis rationem, quæ secundum nomen est. Decem igitur quidem generalissima sunt.

Hæc est sexta pars huius capituli, in quo agitur de numero generum & specierum & indiuiduorum: vnde duo facit, quoniam primo numerum generalissimorum determinat duabus conclusionibus. quarum prima est, non est vnum genus generalissimum, in quo sint omnia genera. Secunda est, genera generalissima sunt decem. Primam cõclusionem ex dissimilitudine ad exemplum darum in familijs probat (ex Aristo. auctoritate) & ratione. Ex dissimilitudine quidem, quoniam licet sit similis dicta coordinatio prædicamentalis vni familiæ, quoad ordinem succedentium in ea: non tamen similis est quo ad reductionem plurium familiarum ad vnum primum patrem. plures.n. familiæ ex Ioue deriuatæ diuersis vijs eundem patrem habent, in quo omnes conueniunt. plures autem ordines prædicamentales non deriuantur ex vno capite, quod sit genus & principium dictum de omnibus & ideo non reducuntur ad vnum genus omnium &c. Ex auctoritate vero Arist. quoniam dicit omnia non esse eiusdem generis secundum vnum supremum genus. Ratione autem tali, si esset vnum genus omnium illud maxime esset ens: sed ens non est genus: ergo probatio destructionis consequentis. Si ens esset commune omnium genus esset vniuocum: sed ens non est vniuocum: quoniam Arist. dicit, ꝙ si omnis omnia entia vocet, æquiuoce nuncupabit. Et quoniam vniuocum est commune secũdum vocem & rationem quæ est secundum illud nomen: ens autem est commune secundum nomen solum & non secundum rationem. probatur, quoniam prima principia in prædicando sunt decem prædicamenta: & si ens esset commune secundum nomen & rationem illa non essent prima, sed ens esset primum principium in prædicando. Secunda aũt conclusio Aristot. auctoritate probatur. & concluditur &c. — *Sexta pars* — *4. Meta. 12.7.*

Aduerte ꝙ cum dicitur prima principia esse decem, & non vnum, ꝙ non est sermo de quibuscunq; principijs, sed formalibus, quæ sunt notiones totius. principium.n. dicitur multipliciter, & de principijs extrinsecis.s. efficiente & finali & de his non est sermo nunc: quoniam vnum est omnium agens etiam, ad quod omnia tẽdunt, Deus gloriosus: & de principiis intrinsecis materiali.s. & formali: & de materiali quidem etiam nunc sermo non est. Formale autem secatur in principium quod est forma partis, & de hoc quoq; non est sermo: & quod forma & notificatio totius est, & de tali loquimur nunc cum dicitur, ꝙ decem sunt prima principia: omnia siquidem prædicata notificantia totum esse rei reducuntur ad decem prima prædicata cæteris superiora ex quibus cætera oriuntur tanquam à primis elementis potestate omnia continentibus &c.

CIRCA hanc partem dubium est an ens sit vniuocum: & an sit secundum nomen solum commune, an sit ambiguum seu analogum &c. Sed quoniam hæc logicales transcendunt metas si subtiliter tractanda sunt, differantur vsq; ad Metaphysicam &c.

Specialissima

Specialißima vero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Induidua autem, quæ sunt post specialißima, infinita sunt: quapropter vsque ad specialißima à generalißimis descendentes iubebat Plato quiescere: descendere autem per media diuidentes specificis differentijs. infinita vero, inquit, relinquenda sunt. neque enim eorum scientiam posse fieri.

Hic secundo numerum specierum & indiuiduorum simul aßignat di. species esse in quodam certo quidem numero, sed nobis incerto. sicut magnus exercitus non numeratus determinatum habet hominum numerum, licet videnti incertus sit numerus illorum. Indiuidua autem & infinita sunt in seipsis, & nobis propter continuam successionem eorum in potentia. actu.n. licet semper finita sunt, nunquàm tamen tot facta sunt, aut fient, quin adhuc alia producendo supersint. & ideo infinita dicuntur in potentia. Propter quod Plato iubebat duo: descensus.s. quietem in specialißimis: & quibus medijs descendendum erat. volebat.n. ꝙ à generalißimis descendere incipiens vsq; ad specialißima veniat, sed ibi quiescat: quoniam infra specialißima indiuidua infinita sunt: infinita autem ab arte relinquenda sunt, eo ꝙ de eis disciplina suscipi non potest obstante eorum infinitate & mutabilitate &c. Media autem, quibus descendendum erat quasi semitis quibusdam, differentias dicebat esse specificas, quibus genera in species trahuntur: huiusmodi autem differentijs species specialißimæ carent; quoniam (vt dictum est) non possunt amplius diuidi specificis differentijs, sed atomæ sunt, participantur tamen ab indiuiduis per differentias materiales, quæ quoniam infinitæ sunt, semitæ certæ esse non possunt, per quas à specialißimis ad indiuidua veniantur &c.

Descendentibus igitur ad specialißima necesse est diuidentes per multitudinem ire. ascendentibus vero ad generalißima necesse est colligere multitudinem in vnum. collectiuum.n. multorum in vnam naturam species est, & magis id quod est genus. particularia vero & singularia econtrario in multitudinem semper diuidunt quod vnum est. Participatione.n. speciei plures homines, vnus homo: particularibus autem & singularibus vnus homo & communi plures. diuisiuum.n. est semper quod singulare est, collectiuum autem & adunatiuum quod commune est.

Septima pt. Hæc est septima pars huius capituli, in qua modus ascendendi & etiam descendendi in prædicamentali ordine declaratur duabus conclusionibus. Prima est: descensus fit diuidēdo vnum in multa. Secunda est: ascensus fit colligendo multa in vnum. Declaratur vtraq; ex proprietatibus terminorum vtriusq; viæ: qm̄ terminus ascensus ab indiuiduis est species, & à speciebus est genus. species autē collectiua & adunatiua est multorum in vnum & similiter genus, immo genus magis est collectiuum & adunatiuum quàm species: terminus vero descensus à genere in species sunt particularia. i. partes subiectiuę, & à specie in indiuidua sunt ipsa singularia. particularia autem & singularia vnum superius diuidunt & partiuntur in multa. Exemplum autem, quòd superius, quod ascensum terminat, sit collectiuum, est, quia omnes particulares homines, qui valde multi sunt, inquantum participant speciei humanæ naturam, non retinent suam pluralitatem, sed adunantur, & sunt vnus homo secundum speciem. Exemplum vero, ꝙ inferiora, quæ descensum terminant, diuisiua & multiplicatiua sint, est; quia homo vnus secundum speciem & communis per conditiones materiales multiplicatur in particulares homines &c.

Genus extensiue magis collectiuum est quam species, quæ intensius plura continet.

CIrca illud dictum, genus est magis collectiuum in vnam naturam q̄ species. dubitatur, quia oppositū dicere debuisset. illud.n. est magis in vnam naturam vnitiuum, quod in se est magis vnum & cuius naturæ vnitate retēta minorem distinctionem res illius naturæ inter se compatiuntur. Sicut illud est magis calefactiuum, quod in se est magis calidum, & à quo res calefactæ minus cōpatiuntur frigoris, cæteris paribus &c. Species autem in se est magis vna q̄ genus: quoniam species dicit naturam omnino indiuisibilem formaliter, vnde & atoma dicitur, genus vero naturam formaliter diuisibilem importat: & similiter res secūdum speciem adunatę minorem distinctionem compatiuntur. non.n. possunt distingui nisi numeraliter: quæ vero in genere tantum conueniunt, formaliter distingui necesse est, magis ergo collectiua est species in vnam naturam quàm genus. Ad hoc breuiter dicitur quòd esse magis collectiuum multorum potest intelligi dupliciter. Vno modo intensiue, & sic species est magis collectiua, quia magis vnit adunata, vt ratio adducta probat. Alio modo extensiue, & sic genus est magis collectiuum, quia multo plura sub sua adunatione cadūt quàm sub speciei ambitu. Vnde species & genus se habent sicut duo duces. quorum alter habet exercitum paruum, sed valde vnanimen, alter exercitum magnum, sed diuersarum factionum. ille.n. magis colligit intensiue, hic extensiue. Porphyrius autem loquebatur hic de extensiua collectione, & ideo dixit genus esse magis collectiuum.

Participatione speciei plures homines qua ratione sunt vnius homo.

CIrca illud verbum. participatione speciei plures homines sunt vnus homo. Notandum est, ꝙ Porphyrius non absolute dixit plures homines sunt vnus homo, sed cum illa cōditione. s. participatione speciei. ista autem conditio, est cōditio diminuens ly vnus homo: quoniam, cum absolute dicitur vnus homo, intelligitur de vnitate numerali, quę est maxima vnitas. cum autem adiungitur sibi, ly participatione speciei, iam distrahitur quodammodo præiacens prædicatum: & de homine vno s̄m speciem, qui non est homo vnus, accipi oportet: & ideo non valet, plures homines sunt vnus homo participatione speciei, ergo sunt vnus homo, sicut nec valet bos & leo sunt idem genere: ergo sunt idem &c. Idem.n. est dicere, participatione speciei plures homines sunt vnus homo, & dicere: plures homines sunt vnum in homine denominato species: ex quo clare patet non sequi, ergo sunt vnus homo, vel sunt vnum. Modus autem, quo plures homines vnitatem in homine specie habent, logicum excedit negocium. & ideo sat sit pro nunc scire, quòd ideo vniuersaliter loquendo inferiora, quæ plura sunt inter se, in superiori adunantur, & participatione illius vnum dicuntur, quia vt sunt & conueniunt in illo superiori differentiarū quibus illud superius diuiditur, & ex quibus eorum pluralitas oritur, expertes sunt, pluralitate autem sublata necesse est remanere vnum id quod restat. sicut in proposito sor. & Pla. ideo sunt vnum in homine: quia non distinguuntur nisi per proprietates indiuiduales:

& vt

& vt sunt in homine carent proprietatibus indiuiduali bus, quibus homo descēdit ad sor. & Pla. ablatis autem per intellectum à sorte & Plato, eorum proprietatibus, non habent per quod distinguantur: ac per hoc id quod remanet, puta natura humana, non distinctum est: quoniam in eo distinctiua non sunt actu, & similiter homo & leo participatione animalis vnum animal sunt: quoniam vt sunt in animali differentias proprias, quibus distinguuntur præueniunt: quoniam animal non includit actu rationale, aut rugibile: amotis autem per intellectum ab homine & leone rationabili & rugibili non habent per quid distinguantur: & consequenter remanent vnum. & quia remanent animal, ideo debent esse vnum animal in quantum animal sunt.

Assignato autem genere & specie quid sit vtrumq; eorum, & genere quidem vno existente, speciebus vero pluribus (semper n. diuisio generis in species plures est:) genus quidem semper de speciebus prædicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neq; de proximo sibi genere, neque de superioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus. vt animal de homine: minora vero de maioribus minime. neq; n. dices animal esse hominem: quemadmodum dices hominem esse animal.

Hæc est octaua pars huius capituli, in qua ordinatur prædicatio exercenda in ipsa prædicamentali coordinatione tribus regulis, quarum primæ simul ponuntur, & sunt illæ. genus de speciebus & vniuersaliter omne superius de inferioribus prædicatur. Altera est, species de genere & vniuersaliter inferius de superiori non prædicatur &c. Ad ponendas autem has regulas ex prædictis continuationem dicendorum assumit: commemorans ꝙ ex diffinitione iam generis & speciei habita & numero specierum semper numerum generum excedente: quoniam genus vnum non potest diuidi in species pauciores duabus: consequens est, ꝙ ponatur prima regula. s. ꝙ genus prædicatur de speciebus &c. patet autem sequela ex diffinitione ipsius generis, in qua dictum est, ꝙ prædicatur de pluribus differentibus specie. Secunda autem regula stabilitur à Porphyrio ex quadam fundamentali propositione dicente, ꝙ oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus prædicare, minora vero de maioribus minime. speciem. n. constat esse minorem genere, & vniuersaliter omne inferius est minus suo superiori: & loquitur de maioritate, minoritate, & æqualitate ambitus eorum, quæ continentur sub eis: secundum quam dictum fuit, ꝙ genus magis est collectiuū quàm species: ita ꝙ illud est maius, quod continet omnia quæ continet alterum, & vltra illa aliqua alia. sicut animal est maius homine: illud vero minus, quod non continet quicquid alterum ambit, vt homo respectu animalis. illud autem est æquale quod adæquat alterum, & adæquatur ab illo secundum contenta sub eis: ita ꝙ de quocunque dicitur vnum, dicitur & reliquum: & econuerso, vt homo est risibile &c.

Quæcunq; per se prædicantur, æqua de æquis, vel maiora de minoribus prædicari oportet.

CIrca hanc partem occurrit dubium de qua prædicatione intelligenda sit Porphyrij hæc propositio, oportet æqua de æquis, vel maiora de minoribus prædicare: qm̄ vniuersaliter non est vera. Clarum est. n. ꝙ illa est aliqua prędicatio, animal est homo: & tamen ibi minus de maiore prædicatur. Ad hoc dicitur, ꝙ prædicatio est duplex: directa & indirecta. prędicatio directa est, quando prædicatum se habet vt forma subiecti: qm̄ prædicata tenentur formaliter, subiecta vero materialiter. Prædicatio autem indirecta est, quando subiectum est potius forma prędicati q̄ econuerso. tunc enim ordo rectus prædicationis non saluatur: vt si diceretur, album est homo. Et quia superius se habet vt forma inferioris, & inferius vt materia quædam superioris est, ideo dicitur, ꝙ illa propositio intelligenda est de prędicatione directa. medium. n. tale prædicationem oportet vel prædicatum esse superius: vt cum dicitur, homo est animal: vel æquale, vt dicēdo homo est risibilis &c. Sed hæc responsio dubitatione non fugat: qm̄ admittendo descriptionem prædicationis directæ clarum est, ꝙ multæ directæ fiunt prædicationes, in quibus minus de maiori prædicatur (vt patet dicendo, nasus est simus: numerus est par: & huiusmodi) subiectum. n. in omnibus huiusmodi enuntiationibus minoris est ambitus q̄ prędicatum: & prędicatum forma est subiecti: cum eius accidentalis quædam forma sit. Nec potest fugiendo dici, ꝙ Porphyrius intendit loqui de prædicatione, quæ committitur inter terminos eiusdem prædicamenti tantum. s. genus speciem differētiam & indiuiduum. Et primo: quia secundum doctrinam præsentis operis non inuenitur prædicatio æqualis de æquali in vno prædicamento: qm̄ ipse nullam ponet differentiam conuertibilem cum specie specialissima. Secundo quia hic expresse dicit prædicatione æqualis de æquali esse prædicationem proprij de eo cuius est proprium: vt hinnibilis de equo. Dicendum est ergo ꝙ illa propositio intelligitur de prædicatione per se, & non de quacunq; prædicatione. prædicationem per se voco eam, quæ in primo posteriorū distincta est in modos perseitatis &c. Secūdum. n. omnem prædicationē per se oportet aut equa de æquis, aut maiora de minoribus prædicari. Minora nanq; per accidens prędicantur de maioribus. accidit. n. naso ꝙ sit simus, & numero ꝙ sit par: licet non accidat numero ꝙ sit par vel impar: & naso, ꝙ sit simus vel aquilinus &c. & ideo illæ quamuis directæ per accidens tamen prædicationes sunt. & ideo non est mirum si præsens propositio in eis locum non habet &c. Cap. 9.

De quibus autem species prædicatur de his necessario & speciei genus prædicabitur, & generis genus vsq; ad generalissimum. si. n. uerum est dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal vero substantiam: verum est, et Socratem animal dicere, atq; substātiam. semper n. cum superiora de inferioribus prædicentur, species quidem de indiuiduis prædicabitur: genus autem & de specie, & de indiuiduo: generalissimum autem vel de genere, & de generibus, si plura sunt media & subalterna, & de specie, & de indiuiduo. dicitur n. generalissimum quidem de omnibus sub se positis generibus, speciebus, & indiuiduis. Genus autem, quòd ante specialissimum est, de omnibus specialissimis & indiuiduis. solum autem species de omnibus indiuiduis.

Hic secūdo ponitur tertia regula quæ talis est: de quibuscunq; species prædicatur de his necessario & speciei genus prædicabitur: & generis genus: vsq; ad generalissimum: & satis clare declaratur: atq; summarie colligitur de quibus quodlibet quod in prædicamento est prædicatur: nec opus est expositione.

Indiuiduum autem de vno solo particulari. Indiuiduum. n. dicitur socrates, & hoc album: & hoc veniens, & Sophronici filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua

autem dicuntur huiuſmodi, quoniam ex proprietatibus conſiſtit vnumquodq; eorum, quarum collectio nunquàm in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunquàm in aliquo alio particularium erunt eædem: hæ vero quæ ſunt hominis proprietates. (dico autem eius qui eſt communis) erunt eædem in pluribus magis autem in omnibus particularibus hominibus in eo quòd homines ſunt.

[Nona pars.] Hęc nona pars huius capituli, quę licet textus ſeriem ſuperioris potius ſit terminus quàm alia pars ſeparata, quia tamen nouam ingreditur materiam, ſeparata ſit ab illa. Agitur ergo in hac parte de indiuiduo (& quo ad quid ſit) & quot modis ſit: & quare dicatur indiuiduũ. Quid.n.ſit indiuiduum perſuadetur cum dicitur, ꝙ indiuiduum de vno ſolo prædicatur. Tripliciter autem indiuiduum ſignificari tradit.ſ.termino diſcreto, vt Socrates: & termino communi cum pronomine demonſtratiuo, vt hoc album: & circumlocutione vt filius Sophronici, ſi vnicus eſt &c. Quare autem indiuidua vocentur huiuſmodi entia ſubdit dicẽs. hoc ideo eſſe, quia ex proprietatibus conſtar, quæ diuidi non poſſunt, ita ꝙ in hoc & in illo inueniri poſsint. ſicut ꝓprietates ſpeciei inueniuntur in pluribus. hæ carnes nanq; & hæc oſſa & hi nerui cum hac cõplexione non niſi in hoc vno ſunt. Carnes autem & oſſa & nerui, quę pertinent ad ſpeciem in pluribus partita ſingularibus inueniuntur: ita ꝙ ſicut plures homines (vt ſuperius dictum eſt) ſunt vnus homo, inquantum conueniunt in ſpecie humana, ita conueniunt in hoc quod eſt habere eaſdem carnes ſecundum ſpeciem: & ſimiliter eadem oſſa ſecundum ſpeciem: & reliqua, quæ ad ſpeciei naturam pertinent omnia.n.huiuſmodi eadem ſunt ſecundum ſpeciem in omnibus particularibus hominibus. ſecundum autem indiuiduales proprietates multa eſt inter ea diuerſitas &c.

Indiuiduum artificioſa prædicatione de nullo, neq; de multis prædicatur. naturali vero de vno ſolo.i.ſeipſo prædicatur.

CIrca illã indiuidui deſcriptionem (indiuiduum eſt quod de vno ſolo prædicatur) dubium occurrit: quia Ariſt. (in primo Perihermenias) [Cap. 5.] dicit ſingulare eſt quod nõ prædicatur de multis. multum autem refert dicere non de multis, & de vno. ex hoc.n. quod dicitur indiuiduum non prædicari de multis, non ſequitur, ergo de vno ſolo: quia ſtat ꝙ de nullo prædicetur. Ex eo vero quod dicitur, de vno ſolo, recte ſequitur, ergo non de multis. deſcriptio ergo Porphyrij, quia reſtringit dictum Ariſtotelis, ſub dubio cadit: quoniam aliqua indiuidua ſunt, quæ de nullo prædicantur. ſ.indiuidua prædicamenti ſubſtantiæ: vt ſortes & Plato. à prima nanq; ſubſtantia (vt in prædicamentis dicitur) nulla eſt prædicatio. non eſt ergo deſcriptum ipſum indiuiduum. [In prædicamento ſubſtantiæ. cap. 3. ſi.] Ad hoc dubium dicit Auerrois in hoc loco, ꝙ aſsignatio indiuidui data à Porphyrio non eſt vera indiuidui aſsignatio, quia non cõuenit omni indiuiduo, ſed indiuiduis accidentium tantum, quæ prædicantur de ſubiectis ſuis denominatiue, vt cum dicitur ſor. eſt hoc album &c. indiuidua.n. ſubſtantiæ, neque denominatiue, neq; quidditatiue de aliquo prædicantur, vt Ariſtot. in [Vbi ſupra.] prædicamentis dicit: & propterea inquit Auerrois, ꝙ vera aſsignatio indiuidui eſt illa. Indiuiduũ eſt quod non dicitur de multis &c. Sed quoniam Porphyrium communis ſchola ſuſtinet & merito, ideo aliter dicendum eſt: vtriuſq; dictum ſuſtinendo, ſ. ꝙ prædicatio eſt duplex. quædam eſt artificialis, quædã vero naturalis. prędicationem artificialẽ voco ab arte non effectiue, quoniã omnis prædicatio artis opus eſt, ſed finaliter, quia, ſ. artis fini directe ſeruit. Naturalem autem prædicationem voco, quæ artis fini non eſt directe proficua, ex natura tamen rei ſignificatæ veriſsima exiſtens naturam imitatur, quæ ad vnum determinata eſt. Cum igitur finis logicalis artis ſit (inſtrumenta edere, quibus incognita innoteſcant) prædicatio artificialis illa erit, qua aliquid ignotum notum fit. hæc autem eſt, quæ duo qualitercunq; diſtincta adunat, vt homo eſt animal, vel reſibilis &c. prædicatio autem naturalis erit illa, qua nihil notificatur ignotum. hæc autem eſt, in qua omnino idem de ſeipſo prædicatur: vt homo eſt homo. nullam.n. quęſtionem dubitabilem terminat enunciatio dicens, a, eſt a, b, eſt b, &c. veriſsima tamen eſt adeo, ꝙ Boethus dicit eam nullam eſſe veriorem. De artificiali igitur prædicatione loquens Ariſt. dixit, ꝙ à prima ſubſtantia nulla eſt prędicatio: & ꝙ nõ dicitur de multis indiuiduum. & Auerrois dixit, ꝙ Porphyrij aſsignatio non eſt vera. De naturali autem prædicatione loquebatur Porphyrius dicens, indiuiduum de vno ſolo prædicari, quoniam prædicatur de ſeipſo dicendo, ſortes eſt ſortes &c.

Indiuiduum vagum prædicatur de pluribus, ſed in quale: cui non obſtat indiuiduum prædicari de vno ſolo.

CIrca eandem deſcriptionem dubitatur, an conueniat indiuiduo vago, an indiuiduo ſignato tantum. Dicitur autem indiuiduum vagum aliquis homo, aliquis bos & huiuſmodi: indiuiduũ vero ſignatum hic homo, hic bos, &c. Sortes &c. Eſt autem ratio dubitandi, quia cõmuniter dici videtur, ꝙ indiuiduum vagum de vno ſolo prædicatur, & tñ exercitium prædicationis conuincit, ꝙ de pluribus prædicatur: Sor.n. eſt aliquis homo, & ſimiliter Plato eſt aliquis homo, & ſic de alijs. Ad hoc dubium dicitur, ꝙ iſta deſcriptio conuenit etiam indiuiduo vago, & conſequenter ꝙ indiuiduum de vno ſolo prædicatur ſm rem, licet ſecundum vocem prædicetur de pluribus. vnde, quia cum dicitur aliquis homo eſt Sor. & Pla. nulla res cõmunis Sorti & Platoni prædicatur, niſi natura humana importata per ly homo, & ly aliquis homo, importat naturam non abſolute, ſed particularizatam: ideo ſola illa vox, aliquis homo, eſt cõmunis vtriq;: ſicut ſi plures homines vocentur Sortis nomine, quod importat naturam humanam determinatam ad hoc, ſola vox cõis eſt vtriſq; ſorti. Sed huic reſponſioni, cui communiter ab oĩbus aſſentiri videtur, obſtat S. Tho. doctrina, quæ peripateticis plurimum cõſentanea eſt. habetur ſiquidem ab ipſo in q. diſputata de Potẽtia Dei. q. 9. ar. 2. ꝙ indiuiduum vagum [Potẽtia dei q. 9. ar. 2. ad primum.] prędicatur de pluribus non ſolum ſm vocem, ſed ſecundum rationem ſignificatam. Fundatur autem doctrina ſua ſuper hoc: quia in ſor. tria poſſunt conſiderari, quę in eo ſunt: natura, ſ. humana, & modus, quo illa natura eſt in ſor. qui modus nihil aliud eſt quàm particulariter exiſtere. eſt.n. in ſorte natura humana non vniuerſaliter, ſed particulariter: & principium, quo illa natura determinatur ad ſortẽ, puta materia ſignata. Horum autem trium natura ipſa communis eſt, & prędicabilis de multis: modus quoq; naturæ communis eſt omnibus indiuiduis illius naturæ, ſicut & natura ipſa: ſicut in quolibet homine eſt natura humana: ita eſt etiam in quolibet homine natura humana particulariter. nullus.n. homo eſt qui non ſit homo, & qui non ſit homo particularis: niſi ſecundum Platonicos ponẽtes hoĩem vniuerſalem &c. Principium autẽ, quo natura ad hoc determinatur, proprium

prium est ita huic, q nulli alteri conuenit. Quemadmodum ergo, quia species naturam absolute signant, de pluribus prædicatur, ita indiuiduum vagum, quia modum naturæ non determinatum ad hoc, seu naturam sub modo non determinatã ad hoc, importat, de pluribus prædicabile est: indiuiduum vero signatum, quia hoc singulare significat de multis nullo pacto dici potest. Non ergo æquiuoce dicitur indiuiduum vagum de pluribus, sed secundum nomen & rationem. Et licet contra doctrinam hanc obijci posit pro nunc, tamen tripliciter instari potest logicaliter. Primo: quia s'm hoc Porphyrius diminutus esset determinans de prædicabilibus, & tacens de indiuiduo vago. Secundo, quia superius posita est diuisio prædicabilium, & non apparet sub quo illorum membrorũ claudatur indiuiduum vagum: quia non prædicat in quid (esset.n. species) nec in quale. ergo &c. Tertio: quia præceptum Platonis quo quiescendum iussit in specialissimis, non esset implendum: qm descendere adhuc potest diuisio: indiuiduum vagum medium est inter speciem & particularia. Ad primum horum dicitur, q arguendus non est, qui ea quæ non promisit non seruauit. Porphyrius autem nunquàm pollicitus est se de omnibus prædicabilibus tractaturum, sed tàntum de illis quinque ab ipso enumeratis in prohœmio (vt ibi patet) & ideo non est mirum si de indiuiduo vago non tractauit, sicut nec de diffinitione tractauit, quam constat speciale esse prædicabile. Ad secundum dicitur, q indiuiduum vagum prædicatur in quale, & non in quid. per ly quale, vero intelligitur omnis modus alius à quid. s. quantũ quorum &c. proprium autem interrogatiuum de indiuiduo vago videtur esse hoc quod dico cuiusmodi. Quod sic persuadetur. de. a; puta sorte potest triplex quęstio formari. prima de quidditate eius, & sic quærimus per ly quid est, & respondetur homo: terminata hac quæstione per hanc responsionem cõmunem Peripateticis & Platonicis restat inquirendum cuiusmodi homo est, vniuersalis an particularis, per se an participatione. multum.n. refert quid horum respondeatur. Platonici.n. de aliqua re existente in rerum natura, quam dixerunt esse hominem, quærentibus cuiusmodi homo est: respondent, per se, & vniuersalis. de aliqua vero puta Sorte respondent, quòd non est homo per se: sed est homo aliquis, idest particularis &c. Peripatetici autem quærentibus cuiusmodi homo sit, vel cuiusmodi bos sit, semper respondent quòd est aliquis homo, & aliquis bos: quoniam naturas rerum per se non credunt subsistentes. terminata autem secunda quæstione per indiuiduum vagum quærimus quis, & respondetur hic, quod importat indiuiduum signatum. prędicatur ergo indiuiduum vagum in cuiusmodi, & consequẽter non in quid, sed in quale. Ad quartum dicitur præceptum Platonis implendum esse, sed sane intellectum. loquitur.n. de descensu per diuisionem formalem, & non de quacunque diuisione, post specialissimam autẽ speciem nullam dicimus esse diuisionem formalem: nec etiam dicimus proprie loquendo indiuiduum vagum esse medium inter speciem & singularia: quoniam medium coordinationis pñtalis res ipsa, cuius est esse, debet esse non modus rei. vt patet de generibus & speciebus & singularibus. Indiuiduum autẽ vagum vt distinctum à specie & singularibus modum tantum rei dicit, & ideo medium illum dicitur esse inter speciem & singularia, licet quo ad aliquid medij rationem habere videatur. Dicendum est ergo, q diffinitio indiuidui hic assignata indiuiduo signato tantum conuenit, in cuius signum, Porphyrius signata tantum indiuidua in textu expressit &c.

Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie: species autem sub genere. Totum.n. quiddam est genus: indiuiduum autem pars. species vero & totum est & pars, sed pars, quidem alterius, totum autem non alterius, sed in alijs. in partibus.n. totum est alijs. De genere quidem & specie: et quid sit generalissimum, & quid specialissimum, & quæ genera eadem & species sint, & quæ indiuidua: & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

Hęc est decima pars huius capituli, in qua comparantur ordinata in prædicamentali linea secundum totalitatem & partialitatem: & dicitur, q genus est tantum totum, indiuiduum est tantum pars. species autem est totum & pars, quoniam genus continet sub se speciem, & non continetur sub ea, indiuiduum vero continetur sub specie, & non continet eam sub se. species autem & continetur sub genere: & ideo pars eius est, & continet sub se indiuidua: & ideo totum in illis est &c. Decima ps.

Genus totum vniuersale tantum est, indiuiduum vero pars subiectiua, species vero totum, & pars est subiectiua, quamuis totum diffinibile sit, genus vero pars illius.

Circa hanc partem notandum est, q totum dicitur dupliciter, s. totum vniuersale, & totum diffinibile. & similiter pars dicitur dupliciter. s. pars subiectiua & pars diffinitiua. Totum vniuersale vocatur superius respectu inferiorum, quæ partes eius subiectiuæ dicũtur. Totum autem diffinibile vocatur id, quod diffinitur respectu partium suæ diffinitionis, quę partes diffinitiuæ dicuntur. Differt autem tantum altero istorum modorum dicere aliquid totum, aut partem. vt id quod totum vno modo est, pars sit eiusdem altero modo, & econuerso. Superius.n. respectu inferioris est totum vniuersale, quia continet in potestate sua illud & alia, & prædicatur de eis: & est pars diffinitiua eiusdem, quia continetur actu & intrinsece in diffinitione illius: & consequenter inferius respectu superioris totum est diffinibile & pars est subiectiua. Quando ergo in textu fit sermo de totalitate & partialitate & dicitur, genus totum tantum est. &c. intellige q de totò vniuersali & parte subiectiua locutio est. Posset quoq; negari simpliciter q genus sit pars formaliter loquendo, vt patet ex dictis in capitulo tertio de ente & essentia. Super de ente & essentia. cap. 3. Sed quia hoc altioris negotij est, vide ibi considerando, q genus, vt sit, est totum vniuersale, & vnde habet q sit totum: & vnde q sit pars diffinitionis. Vltimo Porphyrius epilogum facit eorum quæ de genere & specie dicta sunt. Ostenditur autem ex epilogo q vnicum tantum capitulum de genere & specie simul fecit &c.

De differentiarum varijs acceptionibus, & quid nam sit ipsa differentia vt prædicabile est, ostendit. Cap. 2.

Differentia vero & communiter, & proprie, & magis proprie dicitur. Communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate quadam differt quocunq; modo, vel à seipso, vel ab alio. Differt.n. Socrates à Platone alteritate, & ipse à se sene vel iam puero vel iam viro: vel iam faciente aliquid vel quiescente, & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inseparabili accidente ab altero differt. Inseparabile vero

accidens

inseparabili accidente ab altero differt. Inseparabile vero accidens est, vt nasi curuitas: cæcitas oculorum, & cicatrix cum ex vulnere occuluerit. Magis autem proprie alterum differre ab altero dicitur, cum specifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo specifica differentia differt rationalis qualitate.

HIc incipit secundum cap. huius operis, in quo tractatur de differentia, & diuiditur in tres partes principales. In prima declaratur quid nominis ipsius differentiæ. In secunda diuiditur. In tertia diffinitur. Assignans ergo quid significet differentiæ nomen, dicit, ꝙ in triplici significatione inuenitur. Quandoq;.n. significat disparitatem, quæ in rebus fit à communiter accidẽtibus, & dicitur differentia communiter. Qñq; autem eam, quæ in rebus fit à proprijs accidentibus, & dicitur differẽtia proprie. Quandoq; autem eam, quæ in rebus fit ab essentialibus & proprijs constitutiuis, & tunc dicitur differẽtia magis proprie.

Generis & speciei notitia, cum sint relatiua, differẽtiæ cognitionem iure præcessit, quæ essentialiter specie priorem est, & analogum tum ex nostra, tum ex rebus ipsis in tria analogata distinctum, quorum differentia magis proprie prædicabile est.

CIrca hanc partem notanda sunt quatuor. Primo, ꝙ ordo præposterus à Porphyrio seruatus est, dum differentiam postponit speciei. nam differentia prior est specie, sicut principium prius est principiato: sed, quia ideo permutatus est, vt generis notitia compleretur, quoniam genus & species sunt correlatiua: legitima excusatione id factum esse non est dubium. vnde statim post eorum notitiam ante reliqua de differentia sermonem inchoauit. Secundo notandum est, ꝙ distinctio differentiæ in supradictas tres significationes non est sicut distinctio generis, aut speciei in suas significationes. Cum.n. diuisum fuit genus, aut species, fuit diuisio æquiuoce vocis in suas significationes, sicut si diuideretur canis in piscem marinum, & cœleste sydus, & animal latrabile. Cum autem diuiditur differentia in sua significata, est diuisio vocis aliquo modo analogæ in sua partialia significata. Fuit autem necessaria talis diuisio in hoc loco, licet ęquiuocum non esset differentiæ nomen: quia differentia non secundum totum ambitum suum est vnum de quinque vniuersalibus, sed tertio tantummodo sumpta. Tertio notandum est, ꝙ differentiam vocari communiter proprie & magis proprie ex duobus ortum est. s. ex cognitione nostra, & ex rebus ipsis: ex cognitione quidẽ nostra vocata est differentia communiter illa, quæ fit ex rebus, per quas communiter homines apprehendunt distinctionem & dissimilitudinem inter entia mundi huius. Res autem communiter cadentes sub apprehensione hominum, quia sunt sensibilia accidentia, secundũ quæ non differt hoc ab illo nisi alteritate quadam, ideo differentia cõmuniter dicitur, qua res differunt abinuicem alteritate quadam. Differentia vero proprie dicta est qua discernimus aliqua occurrẽtia, proprietates eorum inspiciendo: velut quosdam eorum characteres. vt patet cum luscum aliquem aut à natura, vel casu signatum aliquem ab alijs differentem dicemus: & quoniam huiusmodi differentiæ secundum accidẽtia inseparabilia fiunt, ideo Porphyrius dixit, ꝙ differentia proprie dicitur, quando alterum ab altero differt accidente inseparabili. Magis proprie autem differentia dicta est, quæ sapientibus innotuit: ꝙ nihil ea magis intime differre facit, quæ constituit. hæc autem, quia per essentialia principia, non quæcunque, sed propria fit: ideo Porphyrius dixit, ꝙ differentia magis proprie dicit, quando alterum ab altero differt specifica differentia. Ex rebus vero nominum hæc diuersitas robur maximum habet: qm̃ differentia communiter dicitur, quæ causatur ex rebus, quæ non sunt propriæ huic, vel illi, sed multis communiter accidunt & adueniunt & recedunt. Differentia vero proprie dicitur quia causatur ex his rebus, quæ proprietates sunt aliquarum rerum, vt ridere & mugire, vel partium earum, vt cæcitas & surditas &c. Magis proprie autem ideo dicitur, quia ex his, quæ maxime proprie rebus sunt, causatur, ex constitutiuis. s. essentiarum suarum. Quomodo autem membra distinctionis huius non coincidant, in expositione sequentis literæ declarabitur, quoniam tunc facilior erit intellectus.

Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alteratum facit alicui. sed ea quæ est communiter, & proprie alteratum solum facit, illa autem, quæ est magis proprie aliud. Illæ quidem quæ faciunt aliud specificæ vocantur, illæ vero, quæ alteratum, simpliciter differentiæ. Animali.n. rationalis differentia adueniens aliud facit, & speciem animalis facit. Illa vero, quæ est mouendi, alteratum facit solum à quiescente. quare illa quid & aliud, illa vero alteratum solum facit. Secundum igitur aliud facientes, diuisiones fiunt à generibus in species, & diffinitiones assignantur, quæ. s. sunt ex genere & huiusmodi differentijs: secundum autem eas, quæ solum alteratum faciunt, alteratio sola consistit: & in aliquo modo se habentis permutationes.

Hæc est secunda pars huius capituli, in qua differẽtiam diuidere intendens tria facit. Primo primam differentiæ diuisionem affert introducens eam ex prædictarum significationum conuenientia, & disconuenientia: vnde dicit, commune esse omni differentiæ facere alteritatem: sed inter differentiam communiter, & proprie ex vna parte, & differẽtiam magis proprie ex altera parte, tanta est distantia, ꝙ illæ alteratum tantum faciunt id, quod per eas differre dicitur, ista autem aliud facit id, quod per ipsam differt &c. Et huic statim differentiæ primam diuisionem extrahens, ait differentiarũ aliæ alteratum faciunt, aliæ aliud: & subdit tria, in quibus inter se prædictæ diuisionis membra discrepant. Primum est, ꝙ facientes alterum differentiæ vocantur simpliciter, facientes vero aliud, differentiæ specificæ dicuntur. Secundum est, ꝙ facientes aliud diuidunt genera, non autem facientes alterum.

Tertium est, ꝙ facientes aliud sunt illæ, ex quibus cum genere fit diffinitio, facientes autem alterum diffinitiones non ingrediuntur, sed permutationes & alterationes secundum eas fiũt: alterationes quidem, sicut aqua frigida postmodum per calefactionem differt à se, & ab altera frigida, & è conuerso, permutationes vero, sicut cum aliquis mutatur secundum differentias positionis: vt qui sedebat stat, vel de vno loco transit ad alium, vel secundum quascunq; alias prædicamentales denominationes variatur.

Differentiæ omnes alteritatem, seu diuersitatem aliquam facere formaliter, vel virtualiter dicuntur, sed dissimiliter: nam communiter & proprie differentia alteritatem solam formaliter facere, aliud vero virtualiter inferre dicuntur: magis autem propria aliud formaliter, alteritatem vero, quam inferre potest, non nisi virtualiter facit.

CIrca hanc partem duæ terminorum combinationes declarandę occurrunt, s. ly alterum, seu alteratum, & aliud. Ly facere alterum & facere aliud. Aliud, cum sit relatiuum diuersitatis substantiæ, nihil aliud sonat in proposito, nisi diuersitatem substantialem, seu quidditatiuam. Alterum vero, quia relatiuum diuersitatis accidentis apud philosophos est, quod multifariam sumi potest,

dupliciter in proposito accipi potest. Primo vt sonat diuersitatem in cõmuni, quæ ob sui abstractionem ab imperfectiori nomen sumat, & alteritas dicatur. Secundo vt sonat diuersitatem accidentalem, quæ proprio nomine alteritas vocetur. Facere alterum, & similiter facere aliud dupliciter intelligi in proposito potest. Vno modo formaliter, sicut albedo facit album formaliter. Alio modo virtualiter, sicut albedo facit disgregationem visus, quia ad ipsam sequitur naturaliter talis proprietas &c. Duplex ergo sensus verborum Porphyrij esse potest. Primus est, ꝙ loquatur de alteritate .i. diuersitate in cõmuni: & de facere alterum & aliud formaliter: & tunc est sententia valde clara, ꝙ omnis differentia facit alteritatem, .i. diuersitatem aliquam, aliter differentia non esset: sed differentiæ cõmuniter & proprie faciunt tantum alteritatem .i. diuersitatem aliquam, non tamen talem, quæ mereatur aliud nomen speciale, qm̃ vere non nisi alteritatem faciunt. Differentia vero magis propria aliud facit, .i. diuersitatem non qualemcunq;, sed potissimam, quam (ly aliud) significat: ita ꝙ ly aliud importat duo, s. diuersitatem substantialem, & ratione ly diuersitatem, dicitur facere alteritatem, ratione ly substantialem dicitur facere non solum alterum, sed aliud: & iuxta hunc sensum clarum est, ꝙ differentia magis propria facit & alterum & aliud formaliter. Alter aũt sensus est, ꝙ loquatur de alteritate .i. diuersitate accidentali, & de facere alterum & aliud formaliter, vel virtualiter. Et iuxta hunc sensum clara quoq; sententia est, ꝙ omnis dr̃ia alteritatem .i. diuersitatem accidẽtalem facit, licet dissimiliter, quia differentiæ cõiter & proprie faciunt eam formaliter, magis propria autem facit eam virtualiter, vt dicetur. Sed differentiæ communiter & propriè alteritatem .i. diuersitatem accidentalem tm̃ faciunt, differentia autem magis propriè facit aliud, quia facit formaliter diuersitatẽ substantialem: dum distinguit specifice speciem à se constitutam ab alia, & facit alterum: quia facit virtualiter diuersitatem accidentalem: qm̃ ex differentijs essentialibus specierum fluunt passiones & proprietates s͠m quas fit diuersitas accidentalis. Aduerte autem hic diligenter ꝙ multum refert dicere facit aliud, & dicere, infert aliud: sicut non parua differentia est inter facere & inferre. Inferre siquidẽ diuersitatem substantialem potest effectus eius, facere aũt illam non potest: & ideo differentia proprie, licet qñq; inferat differentiam magis propriam, & consequenter inferat aliud .i. diuersitatem substantialem, quia quæ differunt in passionibus proprijs, differunt etiam specificis differentiis: sicut differentia secundum rudibile & risibile infert differentiam s͠m irrationale & rationale: non tamen propter hoc sequitur, ꝙ differentia proprie faciat aliud: qm̃ infert aliud à posteriori vt eius effectus, & non facit: è conuerso vero differentia magis proprie & facit & infert alteritatem .i. diuersitatem accidentalem, quia causat illam & cõcludit eandem.

Diuisum fuit a Porphyrio dr̃iæ nomen absolute in intentiones, non autem res, cum eandem rem contingat cõiter, proprie, & magis proprie rebus diuersis dr̃iam esse in ordine aũt ad vnũ, rerũ forte fuit diuisio illa.

Circa supradicta aduertendum est, ꝙ quia differentia sicut potest accipi dupliciter, s. formaliter & materialiter, ita potest diuidi dupliciter: & consequenter harum diuisionum duplex sensus esse potest. Primus est, ꝙ differentia diuidatur materialiter, .i. in res, quæ denominantur differentiæ: ita ꝙ istæ diuisiones sint rerum diuisiones, & altera res differẽtia cõiter, altera proprie, altera magis proprie, & similiter altera res differentia faciens alterum tm̃, & altera res differentia faciens aliud: & iste sensus omnino est erroneus: qm̃ vnamet res relata ad diuersa, denominatur omnibus istis denominationibus. v.g. congregatiuum visus est differentia cõmuniter respectu ligni lapidis & similium, quibus nigredo inest, vt accidens separabile, & est differentia proprie respectu corui & carbonis, quibus nigredo inest vt accidens inseparabile: & est differẽtia magis proprie respectu ipsius nigredinis, quam in specie constituit, & facit aliud inter nigredinem & albedinem, & facit alterum tãtum lignum à lapide: non ergo est diuisio rerum. Secundus sensus est, quod differentia sumatur formaliter, & diuidatur in intentiones: ita ꝙ sit diuisio intentionum differentialium, & hic est sensus verus & dignus peripateticis, qm̃ sermonem formalem explanat. Distinguuntur .n. intentiones differentiæ vel secundum modos, quibus vnum ab alio differre cõtingit, & sic quia tales modi sunt tres, quoniam res aut differunt per essentialia, aut per proprietates, aut per accidentalia, & vnamet res huic est essentialis, illi est proprietas, alij vero accidens: ideo primo differentia distincta est in tres intentiones, s. communiter, proprie & magis proprie: vel secũdum suos effectus, & sic quia tales sunt duo: qm̃ aut est alteritas, aut alietas: & similiter, quia vnamet res in hoc, facit alietatem, & in illo alteritatem, ideo data est secunda diuisio differentiarum vel s͠m connexionem cum his, quorum differentiæ dicuntur: & sic, quia connexio vel est solubilis, vel insolubilis, dabitur tertia diuisio bimembris quoque, & diuidentur differẽtiæ in separabiles & in inseparabiles. In omnibus .n. his diuisionibus rerum diuisio nunquam fit, sed intentionum: diuersimode tamen, qm̃ prima fundatur supra diuersum modum, quo res denominata differentia inest alicui, secunda supra diuersum effectum in diuersis, tertia supra diuersam connexionem cum diuersis: & qm̃ loquendum est formaliter (si Peripatetici esse volumus) ideo simpliciter asserendum est ꝙ differentia proprie non est differentia magis proprie, neq; cõiter, neq; econuerso: & similiter faciens aliud non est faciens alterum tantum, neq; econuerso: & similiter separabilis non est inseparabilis, neq; econuerso dicet vna res omnibus istis denominationibus subiaceat. Potest autem contra hanc determinationem obijci, quia impossibile est vnum & idem differre ab vno vel pluribus communiter proprie & magis proprie per eandem rem: qm̃ impossibile est ꝙ eadem res alicui vni sit essentialis, & proprietas, & accidens. Videtur ergo ꝙ diuisio prima differentiæ non sit tantum intentionum, sed rerum: & similiter potest argui de secunda & tertia: quoniã impossibile est vnum & idem ab eadem re habere alietatem & alteritatem tm̃: & esse separabile & inseparabile ab illa &c. Et confirmatur: quia qua ratione dicitur, ꝙ ista est diuisio intentionum, propterea quia vna res potest omnes istas suscipere denominationes in ordine ad plura, eadem ratione dici debet, ꝙ est etiam diuisio rerum propterea, quia in ordine ad vnum non potest res vna suscipere omnes istas denominationes, sed oportet esse plures res substratas denominationibus talibus: quæ .n. maior ratio ibi quàm hic est, &c. Huic obiectioni satisfit dicendo, ꝙ quia dr̃ia diuiditur absolute & non in ordine ad vnum vel plura, & absolute loquendo oĩa membra harum diuisionum adunantur in vna re, & non in vna intentione, ideo nulla earum est diuisio rerum. Ad confirmationem vero dicitur, ꝙ non est par ratio vtriusq; partis: qm̃ cum hic sint duo, s. res differens, puta homo differens à leone, & res qua differt, quæ differentia denominatur, puta rationale vel risibile, vel albedo &c. qm̃ differentia absolute diuiditur nõ est respicienda rei differẽtis vnitas, vel pluralitas, qm̃ hæc differentia longe

à longe respiciuntur, sed attendendum est potius rei, quæ differentia nominatur, quot modis actum differendi habeat, quot effectus, quomodo connexa &c. Vnde diuisiones istæ, (vt dictum est,) non supra vnitatem vel pluralitatem rei differentis fundantur, vt obiectio supponit, sed supra diuersos modos differendi & effectus & connexiones. & qm̃ omnium horum diuersitas (absolute loquendo) ab vna fluit re, quæ differentia denominatur, ideo rerum diuisio non est: quamuis si non absolute sed in ordine ad hoc, puta vnum quid differentiam secare voluerimus, diuisionum rerum necessario oporteat fieri &c.

Cum differentia faciens alterum solum differre faciat, simpliciter dicta est, aliud vero faciens, cum specifice differre faciat non appellata est differentia simpliciter.

CIrca primam differentiam assignatam in textu inter membra huius secundæ diuisionis, notandum est, ꝙ differentia faciens aliud ideo differentia specifica vocatur, quia speciem cõstituit, & specifice distinguit eam ab alijs: differentia vero faciens alterum, non ideo simpliciter differentia dicitur, quia faciat differre simpliciter, qm̃ hoc est falsum quia non facit differre nisi s̃m quid, sed ideo differẽtia simpliciter dicitur, quia non facit simpliciter & complete differre. Intelligendum. n. est, ꝙ cum in textu dicitur ꝙ faciens alterum simpliciter differentia dicitur, non est sensus, ꝙ differentia faciens alterum habeat pro nõie totum hoc. s. dr̃ia simpliciter, sed est sensus, ꝙ habeat pro nomine hoc, s. differentia, absq; aliqua alia perfectiua additione (ly. n. simpliciter) idem sonat quod absq; additione aliqua. Differentia ergo faciens aliud in hoc discrepare dicitur à faciente alterum, quia faciens aliud speciale nomen habet, & vocatur differẽtia specifica, faciens vero alterum commune nomen retinet absq; additione. Sed accidit hic non immerito dubitatio, qm̃ quando sunt duo contenta sub aliquo communi, & vnum eorum sortitur nomen illius communis absq; additione, & alterum cum additione, id quod sortitur illud sine additione sapit nobilius rationem illius nominis, vt patet de substantia & accidente respectu entis, substantia. n. ideo ens absq; additione dicitur, accidens vero non nisi cum additione dicitur ens s̃m quid, quia substantia perfectius est ens quàm accidens. In proposito autem clarum est, ꝙ differentia faciens alterum non habet perfectius differentiæ rationem, q̃ differentia faciens aliud: immo est econuerso, quia perfectius differre facit differentia faciens aliud quàm faciens alterum tantum: non ergo recte dixisse videtur Porphyrius asserendo differentiam faciẽtem alterum dici differentiã simpliciter &c.

ADEVIDENTIAM huius est sciendum, ꝙ suscipere aliquod nomen sine additione aliqua oritur non ex vna tm̃ causa, sed pluribus. Quandoq;. n. hoc oritur ex perfectione: quia. s. illius nominis ratio perfecte seruatur in illo & non in alijs, sicut sortes dicitur homo absq; additione, sortes vero pictus non dicitur homo, sed homo pictus, & hoc modo substantia dicitur ens sine additione, accidens vero cum additione secũdum quid. sed ex hac radice non pullulauit in differentia faciente alterum, differentiæ nomen simpliciter. i. sine additione, vt ratio adducta probauit. Quandoq; autem hoc oritur ex imperfectione: quia. s. illud contentum adeo modicam perfectionem addit respectu alterius membri, vt non mereatur habere speciale nomen, sed commune retineat, quasi nihil adderet, sicut bruta absq; additione dicere consueuimus animalia, homini autem iniuriam fieri estimamus si animal simpliciter vocaretur. Et ex hac prodijt radice ꝙ differentia faciens alterum à Porphyrio differentia simpliciter vocaretur, quasi nihil amplius dignitatis haberet, quàm quod differre faciat, differentia vero faciens aliud differentia specifica vocata est, quoniam perfectius differre non inuenitur quàm specifice; & propterea nomen sibi singulare vendicauit.

Ab superioribus ergo rursus inchoanti. dicendum differentiarum alias, quidem esse separabiles, alias vero inseparabiles. moueri. n. & quiescere, & sanum esse & ægrum, & quæcunq; his proxima sunt, separabilia sunt. at vero aquilinum esse vel simum, vel rationale vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autem aliæ quidem sunt per se, aliæ vero per accidens. nam rationale per se inest homini, & mortale, & disciplinæ esse susceptiuum: at vero aquilinum esse vel simum per accidens & non per se. Illæ igitur, quæ per se sunt: in ratione substantiæ accipiuntur, & faciunt aliud: illæ vero quæ secundum accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, sed alteratum. quæ quidem igitur per se sunt non suscipiunt magis & minus quæ vero per accidens: (Etsi inseparabiles sint) intensionem accipiunt & remissionem. Nam neq; genus aut magis & minus prędicatur de eo cuius fuerit genus, neq; generis differentiæ, secundum quas diuiditur. ipsę. n. sunt, quæ vniuscuiusq; rõnem complet esse autem vnicuiq; vnum & idem, nec intensionem nec remißionem suscipiens est. aquilinum autem esse, vel simum, vel coloratum aliquo modo & intenditur & remittitur.

Hic secundo differentiarum secundam diuisionem affert cum subdiuisione & triplici differentia inter membra subdiuisionis. Diuisio est: differentiarum aliæ sunt separabiles, aliæ inseparabiles: subdiuisio est, differentiarum inseparabilium aliæ sunt per se, aliæ per accidens. Trium autem differentiarum inter membra subdiuisionis huius prima est, ꝙ differentiæ per se accipiuntur in ratione substantiæ. i. ingrediuntur diffinitionem substãtialem rei: differentiæ vero per accidens manent extra. Secunda est, ꝙ differentiæ per se faciunt aliud, dr̃iæ vero per accidens faciunt alterũ. Tertia est, ꝙ differentiæ per se non suscipiunt magis & minus, differentiæ per accidens suscipiunt magis & minus seu intensionem & remissionem, quod idem est. Probat autem hanc tertiam disparitatem quo ad vtranque partem. & primo quo ad primam innuens duas rationes ad hoc. prima est, quia genus non prædicatur magis & minus de eo cuius est genus, & similiter differentiæ generis diuisiuæ non debent magis & minus prædicari de eis, quorum sunt differentiæ, & tenet similitudo cum sequela ex eo ꝙ vtrunq; est prædicatum substantiale. 2. est: quia id, quod complet rei rationem intensionem & remissionem non recipit. ꝓbatur: quia tale complet esse quidditatiuum rei, quod omnino vnum est non suscipiens intensionem nec remissionem: differentiæ autem per se sunt, quæ vniuscuiusque rationem complent: ergo &c.

Differentias inseparabiles per se oportet esse & generis diuisiuas & per se specierum, id est non extra essentias, sed illarum essentialiter constitutiuas.

CIrca subdiuisionem notandum est, ꝙ differentia potest dici per se & similiter per accidens duplici respectu. Potest quidem dici per se vt respicit genus, quod diuidit: & vt respicit speciem quam constituit. & siquidem dicatur ideo per se, quia respicit per se speciem, oportet accipere ly per se strictius. (vt Albertus dicit) quàm accipiatur in lib. 1. Poste. T.c. 9. quoniam ibi vocatur respicere speciem per se tam prædicatum quidditatiuum, quàm proprium, hic vero differentia, quæ fundatur supra proprio, per accidens dicitur: accipitur ergo hic per se vt idem est quod essentialiter, & per accidẽs vt sonat id quod extra essentiam rei est. ita ꝙ sensus est, differẽtiarum inseparabilium quæ-

dam sunt essentiales his, quorum sunt differentiæ, quędam vero sunt extra essentias eorum, quæ differre faciunt. Si autem differentia ideo dicatur per se, quia genus per se respicit, altior sensus est. & ly per se alio modo accipere oportet. Differentia.n. iuxta hunc sensum non ideo dicitur per se, quia per se prædicetur de genere, aut quia essentialis sit generi, sed quia per se diuidit ipsum genus &c. genus enim puta animal, potest diuidi differentijs per accidens. vt si diuidatur animal per nauigatiuum & volatiuum, aut per masculinum & fœmininum & huiusmodi, quæ sunt animalium accidentia. & potest diuidi differentijs per se, vt si diuidatur animal in rationale & irrationale, quæ sunt animalium non proprietates nec accidentia, sed principia formalia. nec paruì refert qualibus genus differentijs diuidatur per se, an per accidens: absque differentijs enim per se nec diffinitiones, nec scientiæ rerum haberi possunt: & multi errores euenient. quia non discernitur quando aliquid diuiditur, an per se differentiæ sint sumptæ, an per accidens &c. Quid autem exigatur ad hoc quod differentiæ sint per se differentiæ alicuius generis, altioris est negocii: in. 10. nanque Metaphy. tractanda potius est res hæc. Sat sit in hoc loco nosse ꝙ differentię per se, de quibus Porphyrius loquitur vtranq; perseitatem haberę debent: & respectu. s. generis & speciei. Verum ne nouitii turbentur, attendendum est, ꝙ licet perseitas differentiarum & genus & speciem respiciat, inseparabilitas tamen solam speciem attingit: vnde sensus subdiuisionis est differentiarum inseparabilium ab his, quæ differre faciunt, aliæ sunt per se, aliæ sunt per accidens.

Per se differentiæ intentionaliter modo magis vel minus, genus & speciem respiciunt diuidendo vel constituendo, differentiæ vero per accidens nonnunquam magis & minus suscipiunt.

Circa tertiam differentiam asignatam in textu inter differentias per se & per accidens, duo notanda sunt. Primum est sensus illius. Sensus autem orationis, quia ex terminis dependet, à terminis inchoandum est. Suscipere magis & minus nihil aliud sonat pro nunc quàm rē illam quę dicitur suscipere magis & minus, magis & minus participari vel ab eodem in diuersis temporibus, vel à diuersis simul, vel successiue: sicut calor suscipit magis & minus, quia eadem aqua modo est minus calida, modo magis: & ista aqua est magis calida quam illa &c. Differentia per se (vt superius dictum fuit) potest accipi dupliciter.
In hoc.c. Vno modo pro re, quæ est differentia, & sic cum talis res sit etiam differentia per accidens, de ea verificabitur & ꝙ suscipit magis & minus: & consequenter in hoc loco non est sermo de differentia pro re absolute. Alio modo accipitur pro re, vt induit intentionem differentiæ per se, & sic de ea est hic sermo: & de ipsa verificatur sermone formali ꝙ non suscipit magis & minus. Ad hoc.n. ꝙ differētia per se non suscipiat magis & minus, non exigitur ꝙ res illa careat intensione & remissione, sed requiritur & sufficit ꝙ res illa, inquantum est differentia per se, non suscipiat magis & minus. Et quoniam res in illa non denominatur per se differentia (nisi in ordine ad speciem, quam constituit, & genus quod diuiditur) consequens est, ꝙ ideo differentia per se, non suscipit magis & minus, quia actum differentiæ. s. constituere speciem, & diuidere genus non exercet cum magis & minus, ita ꝙ modo magis modo minus constituat aut diuidat, aut distinguat ab aliis &c. Cuius fundamentum est: quia res denominata differentia per se, ei respectu cuius dicitur per se differentia, non inest s̃m magis & minus: cuius signum est, quia non prædicatur differentia de genere, aut specie cum magis & minus. Differentia vero per accidens ideo dicitur suscipere magis & minus, quia cum magis & minus cōicatur his, quorum est differentia per accidens. Nec æquali sorte accidisse credas differentiæ per se, non suscipere magis & minus, & differentiæ per accidens suscipere: qm̃ differentia per se vendicat sibi hoc necessario, & vniuersaliter. necesse est siquidem, vt dicetur constitutiuum speciei vt sic carere latitudine, differentia vera per accidens non vendicat sibi necessario suscipere magis & minus, sed permissiue & particulariter. Ex eo.n. ꝙ aliquid est differentia per accidens non prohibetur suscipere magis & minus, & in multis hoc seruatur: puta in differentiis s̃m calidum & frigidum, album & nigrum, simum aquilinum &c. non autē in omnibus, vt patet in differentijs secundum numeralia accidentia: duo. s. & tria &c. patet ergo ex dictis sensus differentiæ huius, & consistit in hoc, ꝙ differentia per se vt sic, caret necessario magis & minus, differentia autem per accidens, vt sic, non prohibetur suscipere magis & minus. Secundum autem notādum est ratio secunda in textu ad hoc adducta: oportet siquidem & hic aduertere ꝙ eius termini formaliter intellecti perspicuam illam reddunt. consistit nanq; in hoc, ꝙ quia esse quidditatiuum rei vt sic, consistit in indiuisibili, quoniam species rerum (vt dicitur in. 8. Meta.) sunt sicut numeri, quibus non potest adeo parum auferri aut addi, quin varietur species: quia sic inquam esse quidditatiuum consistit in indiuisibili, oportet ꝙ careat magis & minus: qm̃ magis & minus latitudinem & diuisibilitatem supponunt in re suscipiente illa: si autem sic est, oportet vlterius ꝙ differentia constitutiua & completiua ipsius esse quidditatiui consistat in indiuisibili, aliter constitutiuum essentiale haberet latitudinem & constitutum non: quod est impossibile. ex proprio ergo effectu ipsius per se differentiæ declarauit subtiliter Porphyrius, ꝙ ipsa non suscipit magis & minus. hæc autem, quoniam mediocriter coniectantes tangemus alibi, diffusius discutienda, relinquamus &c. T.c. 10.

Cum igitur tres species differentiæ considerentur: & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ vero per accidens: rursus earum, quæ per se sunt, differentiarum, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species, aliæ vero secundum quas ea, quæ diuisa sunt, specificantur. vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animati: & sensitiuum, rationalis & irrationale: mortalis & immortale. ea quidem, quæ animati & sensibilis differentia constitutiua est substantiæ animalis; (est enim animal substantia animata sensibilis.) ea vero, quæ est mortalis & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis, diuisiuæ sunt animalis differentiæ: per eas.n. genera in species diuidimus. Sed hæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum, completiuæ sunt & constitutiuæ specierum. diuiditur.n. animal rationalis & irrationalis differentia, & rursus mortalis & immortalis differentia: sed ea quæ est rationalis differentia & mortalis constitutiuę sunt hominis, rationalis vero et immortalis Dei, illæ vero, quæ sunt irrationalis & mortalis irrationalium animalium. sic etiam suprema substantia cum diuisa sit animati & inanimati differentia, sensibili & insensibili, animata et sensibilis congregatæ ad substantiam, animal perfecerunt: animata vero & sensitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eadem alio modo acceptæ sunt constitutiuæ, aliquo modo autem diuisiuę, omnes specificæ dicuntur: & his maxime opus est ad diuisiones generum & diffinitiones specierum, sed non his, quæ secundum accidens inseparabiles, nec magis his, quæ sunt separabiles.

Hic tertio, vt compleat diuisionem immediate antecedentem, reassumit eam cum subdiuisione: & subdiuidit alterum membrum subdiuisionis. s. differentias per se, declarat que membra vltimæ subdiuisionis: tota ergo diuisio est. Differentiarum aliæ separabiles, aliæ inseparabiles. Inseparabilium aliæ per se, aliæ per accidens. Per se: aliæ diuisiuæ generum, aliæ constitutiuæ specierum: quæ per generis diuisionem acceptæ sunt: declaratio huius vltimæ diuisionis ante oculos ponit prędicamentalē arborem supra pictam, vt inspiciantur differentiæ quæ in vtroq; positę sunt latere. hac autem arbore præsentata, primam declarationem aggreditur. ante quam aduertēdum est, quod membra huius subdiuisionis. s. differentiarum per se, aliæ sunt diuisiuæ, aliæ constitutiuæ, dupliciter sumi possunt. Vno modo absolute, & sic ista subdiuisio nec est diuisio rerum, nec differentiarum proprie loquēdo: sed potius actuum ipsius differentiæ: vna. n. metres & vnica differentia. vt dicet ipse Porphyrius, est diuisiua & cōstitutiua: quia habet vtrunq; actum respectu diuersorum. Alio modo possunt sumi in ordine ad aliquod vnum subalternum: & sic est diuisio differentiarum & rerum eo modo, quo alia res est differentia inferiori à superiori: qm̄ aliæ sunt differentiæ diuisiuæ animalis, alię sunt differentię constitutiuę eiusdem. illæ. n. sunt inferiores animali, istæ vero sunt eo superiores, vt patet in arbore. Quia sic ergo dupliciter intelligi potest distinctio inter huius subdiuisionis membra, Porphyrius primo declarat qūo sint aliæ differentię diuisiuæ à constitutiuis sumēdo eas in ordine ad aliquod subalternum: & in obiecta arbore ostendit, q̄ respectu animalis, aliæ sunt differentię cōstitutiuę, & alię diuisiuæ: qm̄ constitutiuæ animalis sunt animatum & sensibile: diuisiuę vero rationale & mortale. Secundo declarat qūo sint alię differentię diuisiuæ à constitutiuis, absolute loquendo de eis: & ostendit in eadem arbore, q̄ non sunt alię differentię constitutiuę à diuisiuis, sed eædem sunt diuisiuę superioris generis & constitutiuę inferiorum specierum. Declarat autem hoc primo in illis differentijs, quas diuisiuas tantum animalis dixerat, ostendendo q̄ illæ etiam constitutiuę sunt non animalis, sed specierum eius: deinde in illis, quas constitutiuas tm̄ animalis dixerat, ostendendo eas esse supremę substantiæ diuisiuas, constitutiuas vero spērum subalternarum eius. Et sic completa declaratione. tertio declarat membra huius diuisionis à nomine eorum dicens: q̄ istæ sunt dr̄iæ illæ, quæ specificæ vocantur: de quibus superius meminimus. quarto declarat eorum vtilitatē dicens, q̄ talibus differentijs opus est, cum diuidere genera, & cum diffinire volumus spēs: & propterea cæteris relictis, de istis tractādum est &c. Nota hic quod licet ista vltima subdiuisio absolute non sit diuisio rerum, sicut nec alię diuisiones suprapositæ: ista tn̄ sola peculiari quadam sorte obtinuit, vt ab alijs explanata sit: q̄ sit diuisio dr̄iæ secundum diuersos actus, & non s'm diuersas res. Hoc autem non ideo accidisse putandum est, quia latuerint tot ingenia aliæ supradictæ diuisiones, sed quia cæteræ diuisiones, & si non rerum, saltem differentiarum diuisiones erant. alia. n. differētia est, quę separabilis est, & alia quæ inseparabilis, & sic de alijs: quoniam alio & alio modo differre faciunt, vt dictū est superius. hæc vero subdiuisio neq; etiam differētiarum diuisio est, quoniam vnica res vnica intentione differentiæ duo simul operatur: diuisionem. s. generis & constitutionem speciei: ostenditur autem vnica intentio differentiæ: & ex eo q̄ differentia eodem modo facit differre speciem & genus: quoniam æque distinguit vtrunq; specifice. s. rationale. n. non solum hominem ab asino differre facit specifice, sed etiam animal in hoīe specifice distinguit ab animali in asino (vt in. 10. Meta. habetur) & ex eo quod non qualiscunq; simultate illos duos actus in se vnit, sed tali & tanta, vt vnus alterius ratio sit, & alter sine altero fieri nequeat. T.c. 24.

Quas etiam determinantes dicunt. Differentia est qua abundat species à genere. homo. n. plus habet quàm animal rationale & mortale: animal. n. nihil horum est.

Hæc est tertia pars huius capituli: in qua differētiæ, quę vnum est quinq; prædicabilium, i. differētiæ per se, quinq; diffinitiones assignantur iuxta numerum suarum proprietatum, seu operationum, quæ suis locis patebunt. Ponit autem primo diffinitionē primam, & deinde dubitationem quandam mouet. Determinant ergo diffiniendo dr̄iam Peripatetici primo sic, differentia est, qua species abundat à genere. Vbi nota q̄ ly qua, non solum denotat illud plus quod habet spēs, & quo caret genus esse differentiam, sed etiam denotat dr̄iam esse causam, quare species plus habeat in se q̄ genus. Vnde sensus diffinitionis est, differentia est, qua & vt causa abundantiæ, & vt re abundante, vel redundante spēs abundat à genere. vtroque. n. modo species abundant à genere per dr̄iam & non altero tantum: qm̄ species nihil includit, quo careat genus nisi dr̄iam: & proxima causa, q̄ species plus includat q̄ genus, est ipsa differentia, quæ ex natura sua habet q̄ extra genus sit & spēm ingrediatur. Abundare autem licet distingui posit in abundare in potentia & in actu, & genus abundantia potentiali à qualibet specie abundet: species aūt abundantia actuali à genere abundet: quia tn̄ abundare in potētia non est abundare, sicut nec diues in potentia est diues, ideo absq; distinctione dictum est, q̄ species abundat à genere: quia actualiter plus habet in se quàm genus in se actualiter habeat: species. n. habet in se actu differentiam, quam genus actu non habet, vt patet in exemplis textus &c.

Nam vnde haberent species differentias? nec vero omnes oppositas habet: quoniam idem simul habebit opposita, sed quemadmodum probant, potestate quidem habet omnes differentias sub se, actu vero nullam ac sic, nec ex his quę non sunt aliquid fit, nec idem simul habebit opposita.

Hic dubitat. quia dixerat differentiam haberi à specie. & propterea abundare à genere, dubitatio non exprimitur in textu integre, sed in responsione insinuatur. Et quia soluere nescit, qui nescit nondum (vt dicitur in. 3. Metaphy.) T.c. 1. ideo proponenda est ista dubitatio. Quæritur, si species abundat à genere differentia, vnde habet species differentias: aut à genere, aut à nullo: nam ante differentias nihil est nisi genus. non à genere: quoniā cum nihil det quod non habet, sequeretur q̄ genus haberet omnes suas differentias, quibus diuiditur, cum non sit maior ratio de vna q̄ de altera: & cum tales differentię sint oppositæ, sequetur q̄ idem simul habebit opposita: quod videtur impossibile, licet. n. vnum & idem successiue habere opposita videamus (dum aliquid prius frigidum fit calidum) simul tamen habere opposita impossibile omnino censetur. Si autem species habere dicantur differentias à nullo, sequetur q̄ ex nihilo fiet aliquid: hoc autem est contra omnes philosophos dicentes, q̄ ex nihilo nihil fit. 1. Physico t.com. 33. Huius dubitationis primam partem Porphyrius ponit, & statim subdit solutionem quæstionis: dicens, Sed quēadmodum probat &c. & consistit responsio in hoc, q̄ species habent differentias à genere habente differentias in se non actu, sed potestate: & hoc sufficit, quoniam sic euitamus vtrunque inconueniens in quæstione adductum: quia nec dicimus, differentias venire ex nihilo, sed oriri ex genere: nec dicimus in eodem esse opposita, quoniam opposita esse in poten-

tia in eodem non est opposita esse in eodem, sicut nec hominem esse calidum in potentia est hominē esse calidum.

Cum idem numero subiectū impossibile sit informari duobus contrarijs, & idem genus & species in sui ratione non includat opposita, seu oppositi alterius rationem, genus non includere oppositas differentias actu dictum est, licet in eodem genere sint actu opposita.

Circa ea, quæ hic dicuntur, triplex dubium est, qūo. s. genus non habeat differentias actu, & quomodo habeat potestate, & qua potestate illas habeat. Ratio primæ dubitationis est: quia videmus, ꝙ genus actu simul habet differentias oppositas: animal. n. genus actualiter & simul est rationale & irrationale: qm̄ actualiter est simul coniunctum homini & bruto. Nec potest subterfugi dicendo, ꝙ non est idem animal quod est rationale & irrationale: qm̄ Porphyrius in textu non solum reputat inconueniens idem numero habere actu duo oppposita simul, sed etiam idem genus, vt patet. Constat autem ꝙ animal vnum & idem genus existēs actualiter & simul est rationale & irrationale. Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ habere duo opposita simul in actu contingit dupliciter. s. per modum coniunctionis, & per modum inclusionis. Per modum coniunctionis opposita haberi dico, qn̄ opposita coniunguntur alicui, sicut accidentia subiecto, vel formæ materiæ, vel quouis alio modo quæcunq; extra naturam alicuius, illud per modum informationis determinant: & hoc modo opposita non posse esse in eodem actu & simul intelligendum est in eodem numero tantum: qm̄ impossibile est vt vnum & idem numero sit simul calidum & frigidum &c. idem autem specie, aut genere possibile est hoc modo suscipere simul contraria, vt ratio adducta probat. Per modum autem inclusionis tunc haberi dico opposita, quando opposita includuntur in ratione illius: & hoc modo impossibile est idem siue numero siue specie siue genere includere actu simul duo opposita: qm̄ vnum destruit reliquum & non se compatiuntur in vna natura: & iuxta hunc sensum est dictum à Porphyrio: ꝙ genus non habet actu differentias eius diuisiuas, qm̄ eas non includit in sua ratione. Species autem actu eas continet: quia singularum diffinitiones singulę ingrediuntur. & per hæc patet responsio ad obiectum: qm̄ primum sensum impugnat, quem non approbamus. Secundum aūt & tertium dubium, qm̄ metaphysicali egent speculatione, indiscussa relinquantur: satis sit tenere nunc, ꝙ genus ideo potestate dicitur continere differentias, quia differentiæ ex eo nascuntur: non ita ꝙ in eo prius latitantes prodeant, sed sic vt inchoatę in ipsa forma generica indistinctę, ad proprias actualitates distincte & perfecte sortiendas ex eo originem trahant: propter quod genus principium suarum specierum (dictum est) sicq; potestas hęc generis ad actum reducitur, vt differētiarum omnium & singularum, quæ potestate in genere continentur, omnes individuis actualiter & simul ipsum genus efficiatur. Supra. c. 2.

Diffiniunt autem eam, & hoc modo. Differentia est quæ de pluribus differentibus specie in eo quòd quale quid est prædicatur. rationale. n. & mortale de homine prædicatū in eo quòd quale quid est, homo dicitur: sed non in eo quod quid est. quid est homo interrogatis nobis cōueniens est dicere animal: quale autem inquisiti, quoniam rationale & mortale conuenienter assignabimus. Rebus. n. ex materia & forma constantibus, vel secundum proportionem ad materiam & formam, constitutionem habentibus. quemadmodum statua ex materia est æris, forma autem figura. sic & homo communis & specialis, ex materia quidem similiter proportionabiliter consistit ex genere, ex forma autem differentia: totum aūt hoc. s. animal rōnale mortale, homo est, quē admodum illic statua.

Declarata iam differentia inquantum à genere in speciem deriuatur, per primam diffinitionem, secundam ponit diffinitionem, in qua declaratur, differentia inquantum prædicabile est distinctum ab alijs quatuor. Vnde diffinisse ait Peripateticos differentiam etiam sic, Differentia est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale. & statim declarat vltimam particulam, s. in eo ꝙ quale dupliciter. primo ex notis interrogationū: quoniam, quęrentibus quid est homo: respondemus generis nomen puta animal, ac per hoc animal prædicatur in quid: quærentibus autem deinde quale animal est: respōdemus differentiæ nomine, puta rationale. & sic differentia prædicatur in quale: quia respondetur interrogantibus quale. secundo declarat hoc ratione tali, qn̄ aliquid constituitur ex duobus, materia. s. & forma, vel se habentibus sicut materia & forma, id, quod se habet vt forma, prædicatur in quale: species constituitur ex genere & differentia, ita quod genus se habet vt materia, & differentia vt forma: ergo differentia prædicatur in quale &c. Minorem declarat exemplo artificialibus nobis notioribus: quemadmodum. n. statua Cæsaris est quid compositum ex ære & figura Cæsaris, ita ꝙ æs est materia statuæ, figura vero Cæsaris est forma, & statua est totum compositum ex ære & figura: sic homo, (non hic vel ille, sed cōis,) qui denominatur species est quid compositum ex animali tanq̄ materia: & rationali tanq̄ forma. Maior autem non declaratur in textu, nec aliæ particulę diffinitionis assignatę: oportet ergo hæc omnia ordinate facere, incipiendo à prioribus particulis.

Differentia vltima quæ est vere differentia est quæ non repugnanter, seu negatiue de pluribus differentibus specie prædicetur, & si conuertibilis cum specie sit.

Occurrit autem primo antiquum dubium circa illam particulam, pluribus differentibus specie. Quoniam differentia vltima s̄m veritatem conuertibilis est cum specie specialissima, & consequenter non prædicatur de pluribus differētibus specie, sed vna sola specie: & sic ista diffinitio non conuenit omni contento sub diffinito. Hanc dubitationem licet multipliciter diuersi se soluere credant, vt diffuse Albertus recitat, duæ tamen solutiones mihi dignæ visæ sunt vt in medium adducantur. Prima est, ꝙ quia differentiæ vltimæ sunt nobis ignotæ, eas differentias diffinierunt Peripatetici, quas habemus, & quibus vtimur in diffinitionibus: tales autem sunt (vt in. 2. Posteriorum dicitur) quæ in plus se habent quàm species. Com. 57. Non ergo ideo diffiniendo differentiam, dicitur ꝙ prędicatur de pluribus differentibus specie, quia omnis differentia sit talis: sed quia omnis differentia nobis nota prædicatur de pluribus differētibus specie. Nec obstat si de nouo cognosceretur aliqua differentia vltima: qm̄ quod in pluribus inuenitur logica probabilitate sunt intuiti: hæc responsio, si cum ab Alberto ridiculosa iudicetur, propterea quia non saluat diffinitionem conuenire omni contento sub diffinito, & quia oppositum istius diffinitionis conuincitur conuenire alicui contento sub diffinito, i. differentiæ vltimæ, quia non de pluribus, sed de vna tantum specie prædicatur: ego tamen à risu abstinendum censeo: eo ꝙ. S. Tho. in. 2. Posteriorum: asserit ideo Aristotelem dixisse differentias omnes esse in plus quàm diffinitum, quia propriis differentijs caremus. Lect. 5. Et ipsemet Albertus ibi asserit dici posse, ꝙ Aristoteles loquitur de differentiis nominatis, quæ sunt communes, quoniam proprias non habemus. Vnde iuxta

hoc rationes eius facile soluuntur, dicendo, ꝙ diffinitum non est hic differentia absolute, sed differentia nominata, & sic conuenit omni, & nulli conuenit oppositum &c. Altera responsio est, ꝙ hic non diffinitur quæcunq; differentia, sed ea tantum, quę est vere differentia: vere autem differentia non est differentia vltima conuertibilis cum specie, sed superiores: & ideo optime dictum est, ꝙ differentia prædicatur de pluribus differentibus specie. Quod autem vltima differentia & conuertibilis non sit vere differentia, declaratur sic. Differentia vltima habet tria in se. s. ꝙ diuidat genus: & ꝙ constituat aliquid sub genere: & ꝙ ad vnicam & indiuidualem naturam determinet: primi duo actus conueniunt differentiæ inquantum differentia est, ita ꝙ differentia habet quod sit differentia ex primis duobus, quia diuisio separatio est: ex hoc ipso autem ꝙ aliquid separat differre facit separata, & contrahit & coartat id quod diuiditur ad partē, quam separādo constituit &c. Tertius vero actus differentiæ naturam non ingreditur, aliter oporteret quòd omnis differentia hunc haberet: sicut omnis differentia habet primos duos actus. s. diuidere & constituere: sed accidit alicui differentiæ ille tertius actus ex eo, ꝙ res aliqua denominata differentia ex propria natura habet ꝙ non inueniatur nisi in vna natura, & indiuisibilis sit formaliter &c. Sic ergo, quia vltima & conuertibilis differentia vere differentia non est, sub diffinita differentia hoc in loco non comprehenditur: & consequenter vniuersaliter verificatur ꝙ differentia, quæ vere differentia est, prędicatur de pluribus speciebus. Hęc est responsio Alberti ab Auicenna Alpharabio & Auerro sumpta (secundum ipsum) & Aristoteli attributa. Appellat quoque vere differentiam, differentiam simplicis virtutis differentiæ, eo ꝙ habeat simplicem differentiæ efficaciam. s. diuidere & constituere: differentiam autem non vere, differentiam non simplicis virtutis termini diffinitiui, eo ꝙ vltima & conuertibilis differentia contineat in se omnes superiores sicut tetragonum trigonum &c. Hæc solutio, quoniam ex limpido fonte emanat & ad quæstionis propositæ veritatem ducit, discutienda aliqualiter est: Potest siquidem dupliciter intelligi. Primo secundum ꝙ sonat, vt. s. differentia hic non diffiniatur simpliciter secundum totum suum ambitum, sed diffiniatur tantum differentia non vltima: quia talis tantum vere differentia est, & simpliciter virtutem differentiæ habet. & hic sensus licet prima facie ab eis intentus videatur, quo modo vel voluntarius vel contra rationem non sit, non video: contra rationem quidem, quia cum differentia vltima habeat omnes actus vere differentiæ, s. diuidere & constituere, quare diffinitio verę differentiæ sibi conuenire non debet. Nec sufficit dicere, ꝙ hoc ideo accidit, quia vltra actus veræ differentiæ habet ꝙ determinet ad atomam naturam. Hoc enim tertium non est conditio diminuens rationem differentiæ: dato ꝙ esset extranea conditio, & consequenter diffinitio verę differētiæ sibi repugnare non debet. sicut omnis diffinitio non repugnat forti nec homini albo: licet repugnet homini picto. Quod autem ille tertius actus non sit conditio diminuens ex eo certum est, quia compatitur simul secum omnes actus verę differentiæ expleri. Voluntarius autem non minus q̃ prima responsio, quæ despicitur, si fugiendo dicatur, pro vere differētia non absolute diffinitur, sed cum præcisione cuiuscunq; posterioris actus aduenientis, ita ꝙ diffinitum est differentia præcise, & propterea non clauditur hic sub diffinito differentia vltima: quia licet sit vere differentia, non tamen est præcise differentia, sed addit aliquid vltra. s. determinationem ad atomam naturam. Hæc enim glosa qua ratione magis quàm prima responsio fulciri possit, libenter audirem (præsertim quia licet consueuerint philosophi de rebus abstracte & præcise discutere, quę debeantur illis ex rationibus formalibus, non tamen in diffinitione positiue ponere consueuerunt, id quod non rei rationem, sed precisionem sequitur) prædicari autem de pluribus speciebus sequitur non differentiæ rationem: quia sic inueniretur vbicunq; inuenitur differentiæ ratio, sed differentiæ precisionem, quia si res pręcise differentiæ rationem habet, de pluribus speciebus prędicatur secundum istam viam. Alio modo potest intelligi prædicta solutio, vt diffinitum sit differentia absolute & formaliter sumpta inquantum differentia est: & ꝙ ly prædicari de pluribus differentibus specie, non sumatur positiue, sed non repugnanter, & sit sermo formalis, cuius sensus sit, differentia est quod prædicatur. i. est vniuersale, cui inquantum differentia est, non repugnat prædicari de pluribus differentibus specie &c. Et hic se[illegible]lis & profundus: quoniam formaliter di[illegible]rimatur: differentia enim, (vt ex dictis patet,) ex eo ꝙ diuisiua & constitutiua est, habet ꝙ sit differentia: ex his autem non vendicat sibi differentia, ꝙ prædicetur de pluribus speciebus: qm̄ oporteret (vt dictum est) ꝙ omne, cui conueniunt isti duo actus, ex quibus differentiæ ratio integratur, prædicaretur de pluribus speciebus: quod manifeste apparet falsum in vltima differentia, quæ conuertibilis est cum atoma specie. Sed ex his non repugnat differentiæ, quod prædicetur de pluribus speciebus, quoniam si ex his repugaret, nullum cui hi actus insunt, prædicaretur de pluribus speciebus: quod manifeste apparet esse falsum in differētijs subalternorum. Iuxta hunc autem sensum oportet soluere obiectionem factam, vtendo illa regula (quando aliquid non repugnanter conuenit superiori absolute, & repugnat inferiori ex propria ratione, vel ex quacunq; alia additione, illud tale simpliciter non potest enuntiari de inferiori, sed cum specificatione superioris,). v. g. quantitati non repugnanter conuenit diuidi in infinitum, quod tamen non potest absolute verificari de omni quanto, vt patet in quātitatibus physicis, sed verificatur de omnibus quantis cum ista specificatione in eo quod quantum, quantitas. n. humana non est diuisibilis in infinitum, quia si in medio secaretur statim desineret esse humana, sed quantitas humana inquantum quantitas est diuisibilis in infinitum. Ex hac inquam regula tradita à. S. Tho. in physicis soluitur præsens quæstio, dicendo cum Auic. & cæteris supradictis, ꝙ differentiæ vltimæ non conuenit ista diffinitio absolute, nec oportet ꝙ sibi conueniat absolute, quoniam differentia vltima taliter contrahit differentiæ rationem, ꝙ ex illo addito repugnat sibi, ꝙ non repugnat differētiæ rationi, & hoc est dicere, qm̄ dr̄ia vltima non habet simplicem virtutem differentiæ, & ꝙ non est differentia vere. i. pure, sed conuenit dr̄iæ vltimæ ista diffinitio cum specificatione differentiæ: ista. n. est vera, Differentia vltima (inquantum differentia est,) est prædicabilis de pluribus differentibus specie quocunq; modo prę expoſito: licet ista sit falsa differentia, vltima est prædicabilis de pluribus differentibus specie, quocunq; modo exponatur. Et quoniam hic sensus differentiæ naturam formaliter explanat, negatiue tamen: magis dignus tot Peripateticis censeatur si placet. Eo præsertim ꝙ hic modus exponendi conformis est Aristotelicæ doctrinæ in. 6. &. 7. Physico. Tres ergo sustentabiles expositiones collige nouitie. prima est quod differentia nominata hic diffinitur. Secunda est ꝙ differentia pręcise seu pure. Tertia est quod differentia for- 1. Phyco. Lec. y. &. 1. cōmen. 46.

maliter seu vt sic: secundum primas duas expositiones ly prædicabile de pluribus differentibus specie positiue intelligitur. iuxta tertiam vero negatiue: seu non repugnanter. prima facilior & intentioni diffinientium forte conformior. secunda supradictorum virorum illustrium verbis magis consona. tertia ipsi rei naturæ magis propinqua videtur.

Differentiæ fundamentalis ratio, secundum quam differentia prædicatur in quale essentiale, non autem accidentale.

CIrca alteram vero particulam (.s. in eo ꝙ quale) notanda sunt tria. Primum est, ꝙ, cum prædicari in quale dupliciter contingat, s. accidentaliter, sicut album dicitur de homine, cigno: & essentialiter, sicut rationale dicitur de homine: differentia non prædicatur in quale accidentaliter, sed essentialiter: quoniam res denominata differentia per se, de qua loquimur, est essentialis, & intrinseca ipsi speciei; & non est extra ipsam speciem aliquo pacto, nec. s. secundum rem, nec secundum intellectum: quemadmodum sunt illa, quæ prædicantur in quale accidentaliter. Non est autem explicata particula hæc in diffinitione differentiæ: quoniam hoc tanquàm per se notum relinquebat. Auic. autem integram diffinitionem adunauit dicens, differentiam esse vniuersale prædicatum essentialiter de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale. Secundum est, ꝙ differentia ideo prædicetur in quale essentialiter, quia est qualitas essentialis generis & speciei, licet diuersimode. qualitas. n. idem sonat quod formalis determinatio. determinatur autem non solum subiecti potẽtia secundum esse accidentale, per formas accidentales, & materiæ potentia secundum esse substantiale per formas substantiales: sed & generis potentia secundum esse quidditatiuum per differentias: sicut. n. æs est in potentia vt fiat talis vel talis figuræ, & postmodum figuratum per operationem artis Cæsaris similitudine, iam determinatum est per illam figuram, ac per hoc sit Cæsaris statua: ita genus puta animal secundum se indeterminatum est, & esse potest rationale & irrationale: sed cum animali coniungitur rationale: iam posse eius determinatur ad hominem. Generis ergo qualitas est differentia, quia determinat eius potentiã: & quale sit significat. Speciei autem qualitas non prædicta ratione est: quoniam non est in potentia ad differentiam: sed quia constituendo speciem ipsam vt formale eius principium determinat: forma. n. (vt declarauimus, & in textu dicitur,) qualitas vocatur, & eius rationem habet inquantum formaliter determinat. Essentialis quoq; qualitas generis & speciei: differentia difformiter est. quoniam speciei ideo essentialis est, quia eius est determinatiua. vt formale principium & intrinsecum determinat compositum: generis autem ideo essentialis, quia ipsum non specificatũ supponit, sed ita qualificat, vt ad esse specificum trahat: accidentales siquidem qualitates rei aduenientes ipsam in specie completam præexigunt: nec reponunt rem subiectam in propria specie: differentia vero genus ipsum determinãdo diuersificat sic, vt in propria specie reponat eius substantiam: animal. n. rationali determinatum in specie hominis est, adeo vt specie differat ab animali in leone per irrationale posito &c. Tertium est, ꝙ Porphyrius hanc particulam declarando notanter sub disiunctione dixit: rebus. n. ex materia & forma, vel ad similitudinem proportionemque materiæ & formæ: constitutionem habentibus &c. Videbat nanque, ꝙ genus nec differentiæ nec speciei materia est: & similiter, ꝙ differentia nec generis nec speciei forma est: quoniam tam materia quàm forma pars est rei: pars autem de toto, cuius est pars non prædicatur in recto. non. n. dicimus ꝙ homo est anima: tam vero genus quàm differentia de specie prædicatur: & secundum veritatem genus & differentia vna res sunt, quod à partibus alienum est. Diligenter itaq; intuitus est, ꝙ genus materiæ simile proportionaliter est, & differentia formæ, & species toti composito: quia sicut materia subiectum determinabile est, & forma eius informitatem amouendo determinat, & ex eis resultat compositum: sic genus substratum quid dicit essentialiter formabile, & differentia adueniens ipsum determinat: sicq; species vtranq; complectẽs constituitur: & sic patet tota diffinitio cum eius declaratione. Maior. n. quæ à Porphyrio declarata non fuit, ex dictis iam clara est. Nec fallaris putans Porphyrium voluisse dicere, ꝙ forma prædicatur in quale: non hoc. n. intendebat, sed ꝙ sicut forma est qualitas materiæ: quia determinat eam formaliter, ita prædicatum, quod se habet vt forma; prædicatur in quale, quia actum formæ participat. s. formaliter determinare. Illud postremo prætermittendum non est: quod differẽtia vt prædicabile ab alijs distinctum, nec genus, nec inferiora aliqua per rectam lineam respicit, sed species. de genere. n. non prædicatur nisi per modum accidentis vel proprij. De indiuiduis vero suis, puta hoc rationali, & illo rationali per modum per speciei dicitur. De specie autem vt differentia prædicatur: & propterea hic, vbi differentia vt vnum speciale prædicabile diffinitum est, in ordine ad species diffinitionem sumpsit: & vt ex dictis facile declarari potest, singulæ particulę ad differentiam alicujus prædicabilium positæ sunt &c. De hoc vide in de ente & essen. cap. 4.

Describunt autem huiusmodi differentiam & hoc modo: Differentia est quod est aptum natum diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt. rationale. n. & irrationale hominem & equum, quæ sub eodem genere sunt, diuidunt.

Hic ponitur tertia descriptio differentiæ, quæ diffinitur secundum primum suum effectum (diuidere. s. & dicitur, ꝙ differentia est quod aptum natum est diuidere ea quæ sub eodem genere sunt, i. species: quas superius dictum est esse ea; quæ sub genere ponuntur. Vbi notandum est primo, ꝙ differentia dicitur esse id quod est aptum natum diuidere: & non simpliciter dicitur, differentia est quæ diuidit: vt insinuetur ꝙ hic actus, s. diuidere, non qualitercunque conuenit ipsi differentiæ, sed ex ratione sibi propria: ita ꝙ differentia inquantum differentia est, adeo sibi appropria uia diuidere, vt ab ipsa inseparabile sit, & alteri communicari non possit, vt ex præcedentibus patet. Quia igitur non ex aduentitio accidente, aut alterius adminiculo, sed ex propria natura apta est differentia vt diuidat sub genere illius species, ideo diffiniendo dictum est, ꝙ est aptum natum diuidere. Secundo notandum est, ꝙ differentia diuidit non solum species sub genere, sed etiam ipsum genus (diuersimode tamen) diuisio. n. aliquid respicit, vt terminum à quo: & hoc est illud vnum: quod diuidendo scinditur, & aliquid vt terminum ad quem, & hoc sunt partes illius diuisi, ad quas diuisio terminatur, incipiens ab vno: quia vnitas principium multitudinis naturaliter est: vt in materiali diuisione ligni apparet: differentia ergo genus diuidit vt terminum à quo diuidendo inchoat sperum separationem: ad quas diuisio vltimo terminatur.

Differentia non diuidit genus secundum id quod essentialiter est, sed potestatis eius partes secare dicitur.

SEd si sic est, inquirendum est cur in diffinitione ista differentiæ à Peripateticis prætermissum sit, quod differentia sit diuisiua generis, & explanatum tantum est, ꝙ

sit

sit diuisiua specierum: vtrunq;.n.complectendum erat, & primum magis, quoniam ratio secundi est. Ad hoc quidem etsi facile dici posset, q quia in posteriori includitur prius explicite ponēdo posterius.i.diuisionem specierum, implicite persuasum est prius,i.diuisio generis. Ego autem ipsam diffinitionem, & Peripateticos, à quibus emanauit, intuitus, altiori id factum consilio arbitror. Ad cuius manifestationem scire oportet, q omne quod diuiditur, cum in partes diuidatur, totum aliquod est: genus autem, sicut duplicem totalitatem habet, ita dupliciter diuidi potest: est siquidem totum essentiale, & est totum potestatiuum: inquantum totum essentiale est, non diuiditur per differentias in species, quoniam partes essentiæ eius non sunt species, sed diuiditur per resolutionem in partes suæ rationis, genus,s. superius & differentiam eius constitutiuam si habet &c. Inquantum vero est totum potestatiuum per differentias in species diuiditur: quoniam partes potentiales eius, ipsæ sunt species, quæ non nisi potestate in genere sunt. Et quia genus secundum q totum essentiale est non diuiditur per differentias, ideo essentia generis est tota in omnibus speciebus & tota in singulis: non.n. pars essentiæ animalis trahitur ad hominem per rationale, & pars ad brutū per irrationale, sed tota ad vtrunq;. Quia vero genus secundum q totum potestatiuum est, diuiditur per differentias: & quod diuiditur post diuisionem non vnum remanet, sed partitum: ideo potestas generis non seruatur tota in quamlibet specie, sed pars potestatis eius ad vnam speciem, & altera pars ad aliam deuenit per differentias: animal.n.cum potestate sua se extendat ad rationales & irrationales quidditates & proprietates &c, contractum ad hominem, ambitum suæ potestatis amittit, per hoc, q potestas sua ad vnam partem eius coartata est, & non nisi rationali quidditate & proprietate & operatione gaudere potest, & similiter contractum ad bouem, bouinę quidditatis artatur terminis: merito autem species ipsę partes potestatiuæ generis appellantur, non ideo quia potestas generis componatur ex speciebus, sicut totum integrale ex suis partibus: quoniam potestas generis in eo, ipsa sua essentia secundum rem est, quæ ex speciebus non componitur: sed vel ideo, quia partes sunt potestatis eius ex parte obiecti, quia.s. quælibet species est pars eorum, ad quæ potestas generis terminatur: potestas.n.generis ad omnes sub se extenditur species, omnium autem specierum quælibet est pars. Vel ideo & subtilius, quia nulla species potest perficere totum id quod in generis natura radicaliter initiatum est: qm̄ nulla res adæquat generis potentiam: ita q sicut partes potestatiuę animę dicuntur vires sensitiuæ & vegetatiuæ, quia ex ea oriuntur, & nulla earum perficere potest omnia, ad quæ radicaliter vis animæ se extendit: ita quidditates specificæ, quia ex genere nascuntur velut ex formali inchoatione earum, vt alibi declarandum est: & nulla species potest se extendere ad omnia, ad quæ natura generis radicaliter se extendit, partes potestatiuæ generis dicuntur. Et quamuis non sit similitudo simpliciter inter ista, quia ab anima vna numero effluunt potentiæ effectiuæ, & non sic oritur species à genere: est tamen similitudo proportionalis, quia sicut ab anima vna numero effluunt effectiuæ potentiæ, ita à natura generis vna s̄m genus effluunt formaliter quidditates specificæ, quarum quælibet partem potestatis illius perficiendo suscipit: animalitas.n. (vt dictum est,) ad omnium naturarum sensitiuarum perfectiones, proprietates & operationes illimitata, & formale initium omnium earum secūdum se est, in boue autem posita velut ad partem suæ potestatis artata, ad bouina tantum se extendit, & similiter est in alijs &c. Quoniam igitur (vt ad quæsitum redeamus,) differentia non est diuisiua generis inquātum est totum essentiale, sed est diuisiua eius inquantum est totum potestatiuum: & taliter diuidere ipsum nihil aliud est q̄ ea, quæ sub ipso sunt, diuidere: quoniam talia partes suæ potestatis sunt: & nihil aliud est diuidere aliquod totum quàm eius partes separare: ideo Peripatetici, diffiniendo differentiam vt diuisiuam, non dixerunt q differentia diuidit genus, & ea, quæ sub genere sunt, quia putasses q differētia ipsam generis essentiam scinderet, & species eius separaret: sed dixerunt, q differentia diuidit ea, quæ sub eodem genere sunt, vt intelligeres quod differentia partes potestatis generis secat: & consequenter q ipsum genus secundum q totum potestatiuum est diuidat. vnde non simpliciter dixerunt, differentia est q diuidit ea quæ sunt sub genere, sed apposuerunt, ly eodem, dicentes sub eodem genere sunt: adiectio enim illa (&) denotat q differentia non diuidit species diuersorum generum: rationale.n.non diuidit hominem ab albedine, sed à bruto: & denotat, q differentia diuidendo species genus ipsum in sua vnitate relinquit. & idem perseuerare permittit. Notanter autem dico in vnitate sua: quoniam vt supra tactum est: differentiam ipsam generis essentiam diuersificat secundum vnitatem, & distinctionem specificam, ad quam trahit generis naturā: sed generis propriam vnitatem, quæ generica est, non violat &c. Et sic patet solutio quæstionis, & quomodo intelligendum sit commune dictum, q genus diuiditur per differentias non secundum essentiam, sed secundum potestatem: quia.s.non diuiditur in partes suæ essentiæ: aliter tota essentia generis non esset in qualibet specie, sed diuiditur in partes potestatiuas, quæ species sunt: & ideo non tota potestas eius, id est potestas eius: non secundum totum suum posse, est in singulis speciebus &c.

Assignant etiam hoc modo. Differentia est qua differunt à se singula: namq; equus & homo secundum genus non differunt. Sumus.n.animalia nos & irrationabilia, sed additum rationale, disiunxit nos ab illis. & rationales sumus nos & Dij: sed mortale appositum nobis, disiunxit nos ab illis.

Hic ponitur quarta diffinitio differentiæ, qua describitur secundum effectum eius proprium ex suo noīe, quem ponit in singulis per differentias diuisis.i.differre. Vbi notandum est quid sonat ly differre (vt habetur ex. t. Meta.) omne cuicunq; comparatum, est idem vel diuersum, non autem idem vel differens.i.diuersitas sonat alietatem inter quæcunq; distincta: differentia autem non importat alietatem inter quæcunq; distincta, sed inter illa tantum, quæ ita sunt distincta, vt tamen in aliquo vno conueniant: & ideo differre non dicuntur proprie loquendo, nisi illa, quæ vnum diuersimode ferunt: talia autem sunt, quæ sub vno genere sunt: & ideo res diuersorum generum vt lignum, & albedo non differunt, sed diuersæ sunt: & licet in frequenti vsu differentiæ nomen non ita proprie assumamus, sed extendamus ad omnem alietatem, in hoc tamen loco proprie sumitur. Vnde Porphyrius volens declarare, q differentia est id, quo singula differunt, incępit à conuenientia singulorum, dicens, q conuenimus secundum generis naturam cum brutis, sed differimus ab eis propter differentias additas.s.rationale & irrationale: & similiter conuenimus cum Dijs secūdum subalternum genus,s.animal rationale: sed differimus per mortale & immortale: intellige autem per Deos animalia illa platonica. Dicitur ergo q differentia est qua differunt à se inuicem singula: quia singula contenta sub genere naturam generis diuersimo-

Differre quidnam sit.

de ferunt ratione differentiarum: non.n.ex genere est, puta animali, q natura sensitiua sit diuersimode in homine & equo, sed hoc ex differentijs est, rationali.s.& irrationali; quæ generis naturam secundum proprias modificantes, differentes constituunt species &c.

Exactius autem perscrutantes et speculantes quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet eorum, quæ sub eodem sunt genere diuidentium esse differentia, sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse quod est pars rei. Neq;.n. quod aptum natum est nauigare erit hominis differentia, & si proprium sit hominis. Dicere.n possumus, animalium hæc quidem apta nata sunt ad nauigandum, illa vero minime, diuidentes ab alijs: sed natum esse & aptum ad nauigandum non erit completiuum substantia, nec eius pars, sed aptitudo quædam: idcirco non est talis differentia quales sunt differentiæ quæ specificæ dicuntur. Erunt ergo specificæ differentiæ quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcunq; in eo quod quid erat esse accipiuntur. Et de differentijs quidem tot sufficiant.

Hic ponitur quinta diffinitio differentiæ tali ordine: primo proponitur eius subtilitas, quia ab interius præscrutantibus, & modificantibus supradictas diffinitiones data dicitur. deinde ipsa diffinitio recitatur differentia inquit est, quod conducit ad esse, & eius quod est esse rei pars est. profunditatemq; eius declarat, exemplo ab opposito, quo supradictæ diffinitiones diminutæ insinuantur: & hæc perfecta comprobatur. Vltimo concludit quæ specificæ differentiæ sint. Vbi quoniam textus clarus est, non nisi tria notanda occurrunt. Primum est comparatio istius diffinitionis ad alias, quoniam aliud superficies verborum Porphyrij ostendit, & aliud intentio eorundem supremit. Ex verbis quidem insinuatur q præcedentes diffinitiones & specialiter tertia, fuerint diminutæ, & q conueniant etiam his, quæ non sunt specificę differentiæ: hoc.n.insinuant illa verba, non quodlibet diuidentium eorum, quæ sub genere sunt, differentiam esse: & exemplaris declaratio, quam postmodum subdit, quasi illa diffinitio dixerit, omne diuidens ea, quæ sub eodem genere sunt, differentiam esse. læduntur & pari ratione, prima & quarta: qm nec quodlibet quo species abundat à genere, nec quodlibet, quo vna species differt ab alia, differentia est specifica. proprietas.n.&c. diuidit genus, vt in textu declaratur, de aptitudine ad nauigãdum: & est quà species abundat à genere, & per quam vna species differt ab alia. Intentio autem Porphyrij aliò tendit: diffinitiones siquidem has labefactare non intendit: quoniam ipsemet dixerat has esse descriptiones differentiarum specificarum, non à quibuscunq;, sed peripateticis assignatas. Nec latebat ipsum q sicut in secunda diffinitione subintelligebatur ly essentialiter, ita in omnibus his diffinitionibus subintelligebatur, ly primo, quo subintellecto constat q differentijs specificis tãtum conueniunt, diffinitiones istæ. differentia;.n.magis proprie & per se est, qua primo species abundat à genere: & qua primo diuiduntur ea, quæ sub eodem genere sunt: & qua primo differunt inter se singulæ species. Sed intendit magnificare & præponere hãc quintam diffinitionem omnibus alijs, quia cum diffinitio ad hoc inuẽta sit, vt id quod diffinitum implicite importat, explicite significet: & cæteræ differentiæ diffinitiones non explicite attigerint vsq; ad differentiæ naturam: quoniam aliquo subintellecto egebant, ista autem immergat se vsq; ad ipsius differentiæ intima, explicite, ideo hæc diffinitio alijs merito anteponitur: & ab interius perscrutantibus & speculantibus data est. Secundum est, ly conducit ad esse, appropriato quippe vocabulo differentiæ naturam declarauit: qui.n.aliquid cõducit aliquo, non præsupponit illud conductum esse illuc, sed ipse est qui aliunde illud ducit illuc usq;: proprietates autem specierũ, puta nauigatiuum & uolatiuum, quæ sunt proprietates hominis & auis a&c. si genus ipsum scilicet animal diuidant, & paritum exigant, non tamen conducunt ipsum ad hominem & auem, sed conductum præsupponunt: quoniam fluunt a naturis specificis iam constitutis. Differentiæ uero per se, puta rationale & irrationale, genus ipsum scilicet animal ad species conductum non supponunt, neq; supponere possunt, sed conducunt ipsum ad esse earum, ita quod absq; differentiis conducentibus impossibile est genus trahi ad specificum esse. conducit autem differentia ipsum genus non ad esse tale, uel tantum, quod est esse secundum quid, sed ad esse simpliciter, id est ad esse quidditatiuum: quoniam vt pluries dictum est, genus non accidentaliter subit esse specificum, sed essentialiter. Tertium notandum est (ly & eius quod est esse rei pars est) potest siquidem nomine esse rei, intelligi vel ipsum esse essentiale speciei, vel ratio eius. Si per esse rei intelligatur esse essentiale rei, tunc non est accipiendum q differentia sit pars illius esse secundum rem: quoniam formale significatum differentię, puta rationale, est totum esse speciei secundum rem. si esset nanq; pars non prædicaretur de specie nisi in obliquo &c. sed accipiendum est q differentia sit pars secundum rationem, id est partialiter explicans ipsum esse essentiale rei: significat nanq; differẽtia totum esse speciei, sed partialiter (vt alibi declarauimus.) Si vero per esse rei intelligatur cum Alberto ratio rei simpliciter, verificatur, q differentia est pars esse rei.i.diffinitionis rei. Diffinitio enim ipsa componitur ex genere & differentia. Appellari autem non incongrue potuit esse rei ipsa diffinitio: quoniam diffinitio nihil aliud est quàm oratio explicatiua illius. Quo modo autem hæc intelligenda sint, quàm profundior sententia in hac diffinitione lateat diffuse in commentarijs de esse & essentia prosecuti sumus. Tangit igitur diffinitio ista naturam differentiæ intuitiue: quia eam conducere genus ad esse quidditatiuum dicit non extrinsece, sed ita quod est pars ipsius esse rei, &c.

Potior est diffinitio assignata quã cæteræ.

Differentia cõducit ad esse propria vero supponunt speciem & genus esse.

Differentia quõ sit pars diffinitiõis.

Sup de ente & eẽntia cap. 4.

De proprio quatuor modi ponuntur. Cap. 3.

PRoprium uero quadrifariam diuidunt. Nam et id quod soli alicui speciei accidit, & si non omni, proprium dicitur: vt homini esse medicum, vel geometram. Et quod omni accidit & si non soli, quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli, & omni, & aliquando: vt homini in senectute canescere. Et quod soli, & omni, & semper: quemadmodum homini esse risibile. nam etsi non semper rideat, tamen risibilis dicitur, non quòd semper rideat, sed quòd aptus natus sit ad ridendum. hoc autem ei semper naturale est, quemadmodum & equo hinnibile. Hæc autem nominantur vere propria, quoniam etiam conuertuntur. quicquid.n.est equus, hinnibile est, & quicquid est hinnibile est equus.

IN hoc tertio cap. de proprio determinat, quod quartum locum inter prædicabilia iure retinet, eo q ex principijs speciei, genere.s.& differentia post constitutam speciem immediate emanat. Determinat autem de eo diuisiue tãtum. nescio vero cur non diffinitiue cum eius diffinitio à peripateticis non sit omissa, vt patet in.1. Topicorum. Diuisio autem consistit in separatione trium conditionum simul requisitarum ad id quod est proprie proprium. Exigit siquidem q conueniat omni soli & semper: omni indiuiduo illius speciei, cuius dicitur proprium, & soli illi speciei & semper. ex harum enim separata participatione tripliciter aliquid proprium fit. Primum q conuenit

Cap. 4.

uenit soli speciei, sed non omni eius indiuiduo, ut habere actualiter artem medicinæ. hoc enim soli homini conuenit, sed non omnes homines habent hoc, ut patet. Secundum est quod conuenit omni indiuiduo speciei, sed non soli, ut habere duos pedes. hoc enim & aliis conuenit animalibus. Tertium est quod conuenit soli speciei & omni eius indiuiduo, sed non semper: ut canos habere. hoc enim in senectute communiter accidit. hæc autem tria cum eo quod proprie proprium est quadrifariam proprium faciunt, ut in textu dicitur. Hoc in loco notandum est, quod

Cap. 4. vt ex. 1. Topic. colligitur, proprium non secundum totum suum ambitum quartum est prædicabile, sed quartum tantum modo sumptum: Probatur autem hoc primo ex diffinitione proprij ibi assignata, quæ est ista, proprium est quod non indicat quid est esse, soli autem inest, & conuertitur de re prædicatur. Vbi tres particulas posuit: primam ad differentiam diffinitionis & generis, & consequenter differentiæ, quæ indicant essentiam rei. Secundam ad differentiam accidentis & proprij secundo modo, quæ non soli insunt. Tertiam vero differentiam proprij primo & tertio modo quorum neutrum conuertibiliter prædicatur de eo cuius est proprium. Constat autem quod ibi diffinitur proprium vt prædicabile distinctum ab aliis: ergo. Secundo patet ex refutatione istorum trium modorum proprij. ibi nanque Arist. dicit, quod proprium simpliciter, i. absque additione aliqua, non est nisi quod diffinitum nunc est. illud vero, quod non soli inest, & quod etiam quandoque soli inest, proprium non est simpliciter, sed est proprium quando, vel ad aliud, i. sed est proprium cum aliqua temporis, vel respectus additione. Nec est dubium quin sub istis verbis comprehenderit tria prima membra diuisionis Porphyrij: proprium. n. tertio modo est proprium quando. i. secundum tempus. proprium autem tam primo quam secundo modo est propriu ad aliud, quia non est proprium illius absolute, sed respectu eorum, qui illo carent. v. g. esse bipedem est proprium homini respectu quadrupedum: & esse medicum respectu eorum, qui non sunt medici, &c. vnde est coincidentia proprij secundum tres primos modos: cum accidete, inquit ibidem Aristot. quod accidens nihil prohibet denominari proprium quando, vel ad aliud: vt cum aliquis solus sedet sedere illi vt proprium respectu non sedetis est. Est igitur proprium simpliciter id quod quartum prædicabile est proprie loquendo. reliqui autem proprii modi reducitue huc accedunt. sicut & differentiæ per accidens, cum dña per se aliquo modo coordinentur: simpliciter tñ reperiuntur &c.

De accidentis varijs acceptionibus, & quid sit. Cap. 4.

Accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: in separabile & in inseparabile. Separabile. n. accidens est dormire, nigrum uero esse inseparabiliter coruo & ethiopi accidit. potest autem subintelligi & cornus albus, & ethiops † nitens candorem præter subiecti corruptionem.

† abijciens colorem.

IN hoc quarto capitulo intendit Porphyrius tractare de accidente, quod vltimum remansit, eo quod extraneum & aduentitium est. Determinat autem diffiniendo primo ipsum, deinde diuidendo, & tertio iterum duas alias diffinitiones ponendo. Sed quoniam Auicenna Porphyrium reprehendit, quod ad diffinitionem processerit accidentis, non prædistincta æquiuocatione eius, ideo primo declarandum est quid nominis ipsius accidentis. Accidens enim dupliciter sumitur. Vno modo vt diuiditur contra substantiam, in diuisione, qua distinguitur ens in substantiam & accidens: & sic accidens est nomen primæ impositionis, & significat naturas nouem prædicamentorum scilicet quantitatem, qualitatem, relationem, &c. Alio modo ut distinguitur contra genus, speciem, differentiam, & proprium in diuisione, qua prædicabile diuiditur in quatuor vel quinque prædicabilia: & sic accidens est nomen secundæ impositionis, & non significat naturam aliquam, sicut nec genus, nec species, &c. sed significat quandam relationem rationis, sicut & cætera prædicabilia antedicta. Vocatur autem complexo vocabulo relatio ista prædicatum accidentale. hoc igitur in loco non sumitur accidens secundum primam significationem: quoniam sequeretur quod nulla natura in prædicamentis accidentium esset genus, aut species &c. quod est manifeste falsum, patet sequela, quia secunda diffinitio accidentis dicet, quod accidens neque est genus, neque species, neque differentia, neque proprium sed accipitur iuxta secundam significationem: quoniam de secundis intentionibus adiunctis primis sermo hic habetur, & non de rerum naturis. Vnde & in. 1. Topicorum Aristotel. dicit, quod omnia ista prædicabilia in quolibet sunt prædicaméto, res. n. non solum prædicamenti substantiæ habet aliquod prædicatum ut genus, & aliquod vt proprium, & vt accidens &c. sed etiam res in prædicamento quantitatis & qualitatis & cæterorum hæc omnia habet. Et hinc est, quod accidens, de quo modo tractamus, nullam naturam significat, sed sub eo omnia prædicamenta comprehendit: quoniam sicut res prædicamentorum accidentium, puta qualitas & ubi & c. accidentale prædicatum denominatur respectu substantiæ, puta homínis, cum dicitur, homo est pallidus vel est in foro, &c. ita è conuerso respectu prędicamenti substantiæ denominatur prædicatum accidentale respectu rei existentis in prædicamento accidentium, ut patet cum dicitur, quod triangulus est ligneus, secundum veritatem ergo a S. Thoma quoque approbata in quæstione vltima de spiritualibus creaturis, accidens quintum prædicabile significat hoc, quod dico prædicatum accidentale. accidentale autem vt distinguitur contra prædicatum essentiale, non solum intrinsece ut genus, species, differentiam & diffinitionem, sed extrinsece vt proprium. est enim proprium prædicatum essentiale, quia a principiis & essentialibus subiecti fluit. Nec putet quispiam hanc accidentis significationem nouam aut contrariam antiquis esse: propterea, quia communiter ab eis dicitur, quod accidens quintum prædicabile importat accidens indiuidui, proprium vero accidens speciei. Bene nanque eos dixisse fateor: tum quia accidentia indiuidui accidentalia prædicata sunt speciei, quæ subiectum in omni problemate est. tum quia ab accidentibus indiuidui ortum habuit distinctio inter hoc prædicabile, & alia, quoniam manifestum valde est, ea neque vt genus, neque vt speciem, neque vt differentiam, neque vt proprium, de his, quibus possint inesse, & non inesse, prædicari, sed vt accidentales denominationes. posset igitur ex dictis excusari Porphyrius à distinctione non præmissa, eo quod in logica scribens, logicaliter intelligendos terminos tanquam per se notum dimisit.

Cap. 4.

Th. de spũa lib. creatu ris q. vltia in cap. circa medium.

Accidens, i. accidentale prædicatum, id esse dicitur, quod indifferenter affirmari & negari contingit absque hoc, quod subiecti ratio destruatur.

POstquam igitur declarauimus quid importet accidentis nomen, ad diffinitionum declarationem procedendum est. Prima diffinitio est ista, accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionem. Vbi primo declarandi sunt termini, deinde dubia soluenda. Adesse & abesse

eſſe poſſunt accipi dupliciter. vno modo pro eſſe, quod eſt actus eſſendi. i. pro adeſſe reali & abeſſe reali. ſicut aquæ adeſt caliditas ſecundum realem inexiſtentiam, quādo eſt calida, & abeſt quando non eſt calida: & ſic non ſumitur hic. tum quia intentio non debet diffiniri per eſſe reale, tum quia impoſsibile eſt omni prædicato accidentali conuenire talem inexiſtentiam, cum multa ſint prædicata accidētalia, quæ ſunt entia rationis. Alio modo poteſt accipi pro eo quod ſignificat veritatem propoſitionis, i. pro affirmatione & negatione: ita ꝙ adeſſe importet compoſitionem quæ fit per affirmationem, & abeſſe diuiſionem, quę fit per negationem, & ſit ſenſus, accidens eſt quod adeſt & abeſt. i. quod affirmatur & negatur &c. & ſic ſumitur in hoc loco adeſſe & abeſſe, vt ex textu & dicendis in eius ex-
Cap. 6. poſitione, & gloſa Auer. euidenter habetur. gloſa nanque Auerrois ſic, accidens eſt quod adeſt, i. exiſtimatur adeſſe, & abeſt, i. exiſtimatur abeſſe. idem autem eſt dicere, exiſtimari adeſſe & abeſſe, & dicere, ꝙ affirmatur & negatur: quoniam affirmatio non niſi in exiſtimatione intellectus eſt, & è conuerſo. exiſtimatio non niſi in affirmatione vel negatione exiſtit. Ly &. nota eſt copulationis, non ſimul, ſed ſucceſsiue, non ordine aliquo, ſed indifferenter: ita ꝙ denotat indifferenter affirmari & negari accidens de ſubiecto, & non quod ſimul affirmetur & negetur, quia hoc implicat. Ly præter, ſubiecti corruptionem, dupliciter accipi poteſt. ſ. pro corruptione ſecundum rem, & de tali non eſt hic ſermo. alio modo pro corruptione ſecundum intellectum eius. i. pro defectu rationis ipſius ſubiecti, & ſic ſumitur hic: ita ꝙ idem eſt dicere præter ſubiecti corruptionem, & dicere abſque hoc ꝙ ſubiecti ratio, ſeu diffinitio deficiat, vel vtendo verbis Auer. abſq; hoc quod exiſtimetur ſubiectum corrumpi. Et aduerte hic diligenter, ꝙ ly pręter ſubiecti corruptionem, poteſt dupliciter conſtrui, ſ. cum ly ſubiecto, quod ſubintelligitur: & eſſet ſenſus, accidens eſt quod adeſt & abeſt ſubiecto, præter ſubiecti corruptionem. i. manenti, & hoc modo non eſt conſtruenda dicta diffinitio: quoniam ſuperflue addita eſſet illa particula, præter ſubiecti corruptionem. in omni. n. vera affirmatione & negatione de aliquo ſubiecto ſubintelligitur illius ſubiecti rationem manere, aliter non de ipſo ſubiecto, ſed de alio affirmatio aut negatio verificaretur. Alio ergo modo poteſt conſtrui cum ly adeſt & abeſt, tanquàm copulæ verbalis modificatio, vt ſit ſenſus: accidens eſt quod de ſubiecto affirmatur & negatur non quocunq; modo, ſed tali modo, ſ. non deſtruendo eius rationem, & hic ſenſus eſt in propoſito: & ponitur illa particula & ad differentiam aliorum prędicabilium, quorum negationes, ſubiectorum ſuorum rationes deſtruunt: & ad includendum omnia prædicata accidentalia: omnibus ſiquidem eis conuenit indifferenter de ſubiecto affirmari & negari, abſq; ſubiecti deſtructione: non tamen omnibus indifferenter affirmari & negari de ſubiecto, vt patet de accidentibus inſeparabilibus, quæ conſtat non ſine additione aliqua à ſubiectis negari poſſe. Poſita eſt igitur particula illa, ſ. præter ſubiecti corruptionem, vt intelligeres, ꝙ non in hoc conſiſtit natura prædicati accidentalis, ſ. ꝙ ſubiecto adſit & abſit ſimpliciter, ſed in hoc ꝙ ſubiecto adeſt & abeſt cum iſta modificatione, ſ. abſq; eius deſtructione. Eſt ergo ſenſus totius diffinitionis, accidens. i. accidentale prædicatum eſt, quod adeſt & abeſt. i. indifferenter affirmatur & negatur præter ſubiecti corruptionem. i. abſq; hoc ꝙ deſtruat ſubiecti rationem, quod ſub alijs verbis breuius dici poteſt ꝙ accidens eſt, cuius nec affirmatio nec negatio ſubiecti rationem tollit. Et quoniam ſermo diffinitiuus ſoluit omnes difficultates accidentes in re, ex eo magnificabitur iſte intellectus diffinitionis, quod ſecundum ipſum omnia ſoluantur dubia, quæ etiam aliqui arabum, vt Albertus dicit ſoluere neſcientes, hanc Porphyrij diffinitionem reprehenderunt.

Accidens inſeparabile contingit abeſſe, & adeſſe. i. affirmari & negari ſtante ſubiecto, & eius ratione.

PRimum dubium eſt illud, quod Porphyrius in textu poſt diuiſionem tangit. diuidit ſiquidem accidēs diffinitum: in accidens ſeparabile & inſeparabile, & ſtatim dubium tangit dicens, poteſt autem ſubintelligi & coruus albus: & intēdit talem ſoluere obiectionem, nullum membrum alicuius diuiſionis debet repugnare diffinitioni rei diuiſæ: ſed huius diuiſionis alterum membrum, ſ. inſeparabile, repugnat diffinitioni accidentis diuiſi, quia in diffinitione eius dicitur, ꝙ poteſt adeſſe & abeſſe. ſi. n. eſt inſeparabile, abeſſe non poteſt: & ſi abeſſe poteſt, inſeparabile non eſt: ergo vel diffinitio vel diuiſio mala eſt &c. Huic inquam obiectioni reſpōdet Porphyrius non aliter quàm dicendo, ꝙ poteſt ſubintelligi coruus albus & æthiops candore nitens, præter ſubiecti corruptionem, ac ſi dixiſſet, ꝙ licet accidens aliquod ſit inſeparabile ſecundū rem, poteſt tamen abeſſe ſecundum intellectum. Et inſinuauit per hoc formalem reſponſionem, ſ. ꝙ difformiter accipitur eſſe in diffinitione & in diuiſione: cum. n. diuiditur accidens in ſeparabile, & in inſeparabile, eſt ſermo de ſeparabilitate & inſeparabilitate ſecundum rem, vel quia omnino ſit inſeparabile, vel quia valde difficile ſit ſeparabile: vtroq;. n. modo inſeparabile dicitur, ſicut & inuiſibile dicitur vel quod omnino non poteſt videri, vel quod difficile videri poſsit. Cum vero in diffinitione accidentis dicitur adeſt & abeſt, intelligitur de eſſe & abeſſe ſecundum intellectum: & ideo licet coruus non poſsit ſecundum rem fieri de nigro albus, poteſt ſubintelligi albus, quia rationi diffinitiuæ corui non repugnat albi denominatio. & ſic patet ꝙ gloſa ſupra poſita ex textu ſumpta eſt, & ꝙ ex illo ſenſu difficultas hæc ſoluta eſt. Et forte propter inaduertentiam illius ſenſus reprehenſus eſt ab arabibus Porphyrius: dicentibus eum in æquiuocationem lapſum, dum de inſeparabilitate accidentis diſputans, ad ſeparabilitatem ſecundum intellectum confugit, quoniam ęquiuoce dicitur eſſe, de eſſe ſecundum rem: & eſſe ſecundum intellectum. procedit. n. hæc obiectio ex malo intellectu diffinitionis accidentis, quia creditum eſt, ꝙ ibi eſſet ſermo de adeſſe & abeſſe ſecundum rem. ſoluitur ergo primum dubium ex diffinitione modo ſupradicto expoſita &c. Sed aduerte hic duo. Primum eſt, ꝙ nullum inconueniens eſt accepiſſe difformiter eſſe in diffinitione & in diuiſione: quin potius neceſſarium eſt ſic feciſſe. quoniam ſi vniformiter eſſe acceptum fuiſſet, vel diffinitio, vel diuiſio mala fuiſſet. Si. n. inſeparabile eſt ſecundum rem, abeſſe non poteſt ſecundum rem: & ſi abeſſe non poteſt ſecundū intellectum inſeparabile erit ſecūdum intellectum. difformiter autem accipiendo omnia conſona inueniuntur, vt ex dictis patet. Secundum notandum propter importunitates arguētium eſt, ꝙ ſubiectum intelligi ſine albedine, aut nigredine, vel quocunq; alio prædicato poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſecundum primam operationem intellectus. Alio modo ſ'm ſecundam operationem intellectus, intelligi ſubiectum ſine tali prædicato per primam operationem intellectus, nihil aliud eſt quàm ipſum ſubiectum intelligi, prædicato non intellecto, ſicut color pomi videtur non viſo eius odore, & ſic non accipitur hic cū dicitur, ꝙ coruus

poteſt

poteſt intelligi abſq; nigredine. ſic nanq; ſubiectum poteſt intelligi non ſolum ſine accidente, ſed etiam ſine proprie proprio, vt patet quando diffinitur homo: ſufficit.n.tunc intelligere genus & differentiam eius, & non oportet intelligere propriam. Intelligi autem ſubiectum ſine tali prædicato per ſecundam operationem intellectus, eſt formari ꝓpoſitionem negatiuam illius prædicati de illo ſubiecto. ver.g. dicendo, coruus non eſt niger, & hoc modo accipitur hic, cum dicitur, ꝙ ſubiectum poteſt intelligi ſine accidente inſeparabili, & cum eius oppoſito, quia.ſ. poteſt formari enunſiatio negatiua vera, in qua accidens inſeparabile negatur à ſubiecto, vt dicendo coruus non eſt niger, & poteſt formari affirmatiua vera, in qua oppoſitum accidentis inſeparabilis prædicatur de ſubiecto, vt dicendo coruus eſt albus, aut coruus non eſt niger. Nec inuadet te dubium quomodo iſtæ propoſitiones ſint veræ, & tamen in rerum natura nullus inuenitur coruus albus aut non niger ſi memor eris eorũ, quæ diximus gloſando diffinitionem accidentis. ex dictis ſiquidem habetur, ꝙ dupliciter contingit dicere aliquam propoſitionem eſſe veram.ſ. ſimpliciter, vel ſic.i. cum alia additione, & conſtat ꝙ iſta non eſt ſimpliciter vera, coruus non eſt niger, quia ab eo ꝙ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa ſimpliciter. Eſt tamen vera ſic.i. præter ſubiecti corruptionem.i. non prohibetur eſſe vera ex ſubiecti corruptione. non.n. ideo eſt falſa iſta, coruus non eſt niger, quia negatio nigredinis inferat negationem naturæ coruinę, ſed aliunde, puta quia cuilibet coruo coniuncta eſt ſecundum rem nigredo. vnde non intendunt Peripatetici dicere, coruum vere intelligi nigrum & non nigrum ſimpliciter, ſed cum iſta clauſula præter ſubiecti corruptionem, ac per hoc, vt dictum eſt, valde ſubtiliter naturam accidentis diffinierunt, tradendo accidens eſſe id quod vere affirmatur, & negatur de aliquo præter illius corruptionem.i. accidens eſt cuius nec affirmatiua compoſitio, nec negatiua diuiſio, ſi ponatur vera, cum ſubiecti deſtructione exercetur, quod nulli alij prædicabili conuenit, vt patet inducendo, propter quod ſignanter Porphyrius nõ dixit poſſe ſubintelligi coruum album ſimpliciter, ſed addidit, præter ſubiecti corruptionem, intellectione ſiquidem complexa & vera, de qua loquebatur, non intelligitur coruus albus abſolute, quoniam albus non eſt, ſed ſic, i. abſque hoc ꝙ ſequatur ſubiecti negatio, ſeu abſque repugnantia intellectuum.

Mors & combuſtio & quæcunque ab his denominatiua non accidentia, ſed inter repugnantia prædicata annumerantur, & iure ab accidentis ratione hic tradita excluduntur.

SEcundum autem dubium principale eſt hoc, mors & combuſtio, ſiue denominatiua ab his ſumpta ſunt accidentia, & tamen non adſunt præter ſubiecti corruptionem, ergo diffinitio mala. Soluitur nanq; hoc dubium ex intellectu diffinitionis accidentis ſupradicto duabus vijs, ex quid nominis.ſ. accidentis, & ex illa particula, præter ſubiecti corruptionem. Ex quid nominis accidentis quidem, quoniam huiuſmodi denominatiua non ſunt prædicata accidentalia reſpectu eorum, quæ morti vel combuſtioni ſubiacent, ſed ſunt prædicata oppoſita ſubiectis, vt declarabitur. Ex illa vero particula, ſ. præter ſubiecti corruptionem, quia hic non eſt ſermo de quocunq; ſubiecto, ſed de ſubiecto prædicationis, nec de quacunq; eius corruptione, ſed ea, qua ratio eius non poteſt ſtare cum prædicato, iſta autem denominatiua à morte & combuſtione & huiuſmodi deriuata talia ſunt, ꝙ ſubiecta illa, puta hominem vel bouem, de quibus in propoſitionibus prædicantur, deſtruunt: ita ꝙ diffinitio eorum non eſt compoſſibilis diffinitioni talium ſubiectorum, nec è conuerſo: & conſequenter prædicata hæc non ſunt accidentalia, ſed remota. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum, ꝙ propoſitionum triplex eſt materia.ſ. neceſſaria, contingens, & remota. in materia neceſſaria ſunt omnes propoſitiones, in quibus genus, ſpecies, differentia, diffinitio, & proprium prædicantur de ſuis ſubiectis. In materia autem contingenti ſunt illæ, in quibus accidens prædicatur de eo cuius eſt accidens. In materia vero remota ſunt, in quibus repugnantia alicui enunciantur de illo. Ad videndum autem, quæ ſint prædicata neceſſaria, & quæ contingentia, & quæ remota nõ oportet vagari, ſed ſufficit rationes terminorum intueri: ex ipſorum.n. rationibus conſurgit connexio & modus connexionis, & repugnantia inter ſe, ad hoc quod adunentur in vno. Conſtat autem ex rationibus mortui & hominis, vel cuiuſq; alterius rei viuæ, quod impoſſibile eſt eorum rationes in vnum tertiũ ſimul conuenire: quoniam ſi aliquid homo eſt, corpus animatum eſt: & ſi corpus animatum eſt, iam mortuum non eſt, & è conuerſo, ſi aliquid mortuum eſt, corpus animatum non eſt, & ſi corpus animatum non eſt, homo non eſt: & ſimilis ratio eſt de combuſto & domo, vt patet: & conſequenter denominatiua à morte, & huiuſmodi ſumpta non ſunt accidentalia prædicata, ſed repugnantia. Et ſi contra hoc inſtetur) quia lex propoſitionum in materia remota hæc eſt, ꝙ affirmatiua ſemper eſt falſa & negatiua vera: in huiuſmodi autem & affirmatiua, & negatiua eſt vera. ſunt.n. ambæ iſtę vere, homo eſt mortuus, & homo non eſt mortuus. Reſpondendum eſt, ꝙ illa regula intelligitur ſeruata identitate ſubiecti, non ſecundum vocem, ſed ſecundum rem: cuius oppoſitum in oppoſito accidit: quoniam ly mortuus, in affirmatiua propoſitione non denominat hominem, ſed ratione ampliatur vis quam habet, quia eſt participium præteriti temporis verificatur de eo qui fuit homo: & in negatiua verificatur de eo qui eſt homo. ampliat.n. ad eos, qui ſunt, vel fuerunt homines. (Et ſi vlterius inquiratur) eo modo, quo veræ ſunt huiuſmodi affirmationes quid prædicant, accidentale prædicatum an proprium. Dicendum eſt, ꝙ prædicationes huiuſmodi in ſenſu vero ſunt per ſe pertinentes ad quartum & ſecundum modum perſeitatis reductiuæ, ideo prædicant proprium & non accidens. ꝙ autem huiuſmodi propoſitiones in ſenſu vero ſint per ſe patet ex ipſo ſenſu: cum.n. dicitur homo eſt mortuus, ſubiectum, pro quo verificatur, eſt hoc, quod dico, olim homo, ſeu homo præteritus, eſt mortuus. Conſtat autem ꝙ fuiſſe hominem ratio eſt ꝙ mortuus ſit, quoniam ex præteritione vitæ cauſatur mors. Nec obſtat, ꝙ ſubiectum talis propoſitionis, eſt totum diſiunctum.ſ. quoniam eſt vel fuit homo: de quo non prædicatur per ſe mortuum eſſe. hoc inquam non obſtat: quoniam non ſimpliciter diximus eam eſſe per ſe, ſed diximus eam in ſenſu vero.i. comparando prædicatum ad illam partem ſubiecti ratione cuius verificatur ꝓpoſitio. ſunt ergo denominatiua à morte & combuſtione & huiuſmodi ſumpta reſpectu eorum, quæ viuentia ſunt &c. non prædicata accidentalia, ſed repugnantia abſolute loquendo. Nec diminutus fuit, propterea Porphyrius non ponens ſextum prædicabile, ſ. repugnãs. tum quia prædicabilia, quæ vera affirmatione enuntiari poſſunt, tradebat: tum quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina, repugnantia autem alicui ſunt oppoſita vel generi, vel differentiæ: vel ſpeciei, vel proprio eius: & propterea ſat fuit de illis dediſſe cognitionem: præſertim quia priuatio per habitum, & malum per boni rationem cognoſcitur naturaliter.

Propõnes ſunt in triplici materia de qua in lib. Periherme.

naturaliter. Et sic patet solutam dubitationem hanc esse ex ipsa accidentis expositione. Ne me putes tu Thomista immemorem doctrinæ S. Thomæ in Secundo contra Gentiles.cap.81.dixisse, q in ista diffinitione ly subiecti, sumitur non pro quocunq; subiecto, sed subiecto propositionis. Noui.n.q ipse ibidem glosat q accidens est quod adest & abest præter corruptionem subiecti.i.compositi ex materia & forma: & quod subdit per subiectum non posse intelligi materiam primam, quę principium subiecti compositi est. Sed mens eius contraria nostris dictis non est, quia non intendit ibi glosare hanc diffinitionem ad literam, sed quoniam arguendo diffinitio hæc applicata est ad realem vnionem formæ in suo susceptiuo, propter proportionalem similitudinem, quæ est inter prædicationem prædicati accidentalis de subiecto, & vnionem formæ accidentalis cum subiecto, ideo respondendo, acceptata applicatione istius diffinitionis ad formam accidentalem, glosat modo supradicto, & causam assignat, vt patet ibi. Vnde glosa sua optima est applicata hac diffinitione ad discernendas formas, quæ accidentaliter vniuntur, & nostra, immo sua, quæ diffinitionem ipsam simpliciter respicit, vera nihilominus est, &c.

2. contra Gét.ca. 81.

Diffinitur etiam sic quoq;. Accidens est quod contingit eidem inesse & non inesse. Et quod neq; genus neque species, neque differentia, neque proprium: semper autem est in subiecto subsistens.

Hic ponuntur duæ reliquæ diffinitiones accidentis, circa quarum primam notandum est de ly inesse, potest dupliciter accipi, sicut in prædicta diffinitione distinctum est. si accipiatur inesse pro affirmatione, & non inesse pro negatione, hæc diffinitio in hoc differt à prima, q hæc magis explicite accidentis naturam declarat, quia potentiam logicam explicat in ly contingit, quam diffinitio præcedens non explicauit. Si autem ly inesse, sumatur secúdum rem, tunc ista diffinitio differt à prima, quia illa conuenit accidenti tam separabili quàm inseparabili, ista autem separabili tantum, & hoc placet Auerr. Mihi autem magis placet primum, quoniam ista diffinitio est sumpta ex.1. Topicorum de verbo ad verbum, vbi expresse Aristoteles diffinit vniuersaliter accidens, prout est prædicabile ab alijs distinctum, sub quo claudi etiam accidens inseparabile non est dubium. Et confirmatur, quia ibi Aristo. duabus accidentis diffinitionibus datis.s.hac & sequente, hanc laudat. Circa vltimam vero diffinitionem nihil notandum occurrit: nisi q vltima particula, semper autem est in subiecto subsistés, non solum ea ratione addita est, quia diffinitio per puram negationem dari nó debet, sed etiam ad differentiam prædicatorum repugnantium, quæ in subiecto nunquàm subsistunt, sed semper procul à subiectis, quibus repugnant, sunt, intelligendumq; est accidens semper in subiecto non inhæsionis vniuersaliter, sed prædicationis oportere subsistere, quoniam sicut accidens secundum rem non nisi subiecto inhæsionis sustentatum inuenitur, ita prædicatum accidentale, vt sic, sustentante eget subiecto, aliter accidentale non esset, sicut adiectiuum, si substantiuo non egeret, adiectiuum non esset &c.

Cap 4

Quæ communitates & differentiæ sint generis, speciei, differentiæ, proprij, & accidentis. Cap. 5.

OMnibus igitur determinatis, quæ proposita sunt (dico autem genere, specie, differentia, proprio: & accidente) dicendum est, quæ eis propria sunt, & quæ communia.

Commune quidem omnibus est de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem de omnibus speciebus & de indiuiduis: & differentia similiter prædicatur. species quidem de his, quæ sub ipsa sunt, indiuiduis. At vero proprium de specie, cuius est proprium, & de his, quæ sub specie sunt, indiuiduis. Accidens autem & de speciebus & de indiuiduis. Nanque animal & de equis & bobus, & canibus prædicatur, quæ sunt species: & de hoc equo & hoc boue, quæ sunt indiuidua. Irrationale vero de equis & bobus, & de his, quæ sunt particulares prædicatur. Species autem, vt homo, de inferioribus & de his, qui sunt particulares, prædicatur. Proprium autem, quod est risibile, de homine & de his, qui sunt particulares, prędicatur. Nigrum autem de specie coruorum, & de his, qui sunt particulares, quod est accidens inseparabile, et mouere de hoīe & de equo, quod est accidens separabile: sed principaliter quidem de indiuiduis, secundario vero & de his, quę continent indiuidua.

Quæ nam in omnib' prædicabilibus communia sint.

Commune est autem generi & differentię continentia specierum. Continet n. differentia species, & si non omnes quot genera. rationale n. etsi non continet irrationabilia, vt genus quemadmodum animal, tamen continet hominem & Deum, quæ sunt species. Et quæcunque prędicantur de genere, vt genus, & de his, quæ sub ipso sunt speciebus, prædicantur: & quæcunque de differentia prædicantur, vt differentia, & de his, quæ sub ipsa sunt speciebus, prædicabuntur. Nam cum genus sit animal non solum de eo prædicantur vt genera, substantia & animatum, sed etiam de his, quæ sub animali sunt speciebus omnibus prædicantur vsq; ad indiuidua. Cumq; sit differentia rationale, prædicatur de ea vt differētia id quod est ratione vti, & non solum de eo quod est rationale, sed etiam de his, quæ sub rationali sunt speciebus, prædicabitur ratione vti. Commune autem est & perempto genere, vel differentia simul perimi quæ sunt sub ipsis sunt. Quemadmodum.n. si non sit animal non est equus, neq; homo, ita si non sit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Quæ communia sint generis & differētiæ.

Proprium autem generis est de pluribus prædicari quàm differentia, & species, & proprium & accidens. animal.n. de homine & equo, & aue, & serpente prædicatur: quadrupes vero de solis quatuor pedes habentibus: homo vero de solis indiuiduis, & hinnibile de equis, & de his, qui sunt particulares: & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas, quæ complent substantiam generis, sed quæ sunt diuisiuæ. Amplius, genus continet differentiam potestate. (animalis n. hoc quidem rationale est illud vero irrationale,) differentię vero non continens genera. Amplius genera quidem priora sunt his, quæ sub se sunt positæ differentijs: propter hoc quidem simul eas auferunt, non autem simul auferuntur: sublato n. animali, aufertur rationale & irrationale. Differentiæ vero non auferunt genus: nam si omnes interimantur, tamen substantia animata sensibilis subintelligi potest, quæ est animal. Amplius, quidem genus in eo quod quid est, differentia vero in eo quòd quale est prędicatur, quemadmodum dictum est. Amplius genus vnum quidem est secundum vnamquanque speciem, vt hominis id, quod animal, differentiæ vero plurimæ, vt rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. & genus quidem consimile est materiæ, forma vero differentiæ. Cum autem sint & alia communia & propria generis & differentiæ nunc ista sufficiant.

Quæ sint differentiæ generis, & differētiæ.

Genus autem & species commune quidem habent de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sumatur autem species vt species, non autem vt genus, si fuerit idem species & genus. Commune autem his est & priora his esse, de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse vtrunque.

Quæ communia sint generis & speciei.

Quæ sint ipsorū differentiæ.

Differunt autem eo quòd genus quidem species continet, species vero continetur & non continet genera: in pluribus enim est genus quàm species. Genera quidem præiacere oportet, & informata differentijs specificis perficere species. vnde & priora sunt naturaliter genera, & simul interimentia, sed simul quæ non interimantur: & species quidem cum sit est genus, genus vero cum sit, non omnino erit species. Et genera quidem vniuoce de speciebus prædicantur, species vero de generibus minime. Amplius genera quidem abundant earum, quæ sub ipsis specierum sunt continentia, species vero de generibus abundant proprijs differentijs. Amplius nec species fiet vnquam generalissimum, nec genus fiet vnquam specialissimum.

Quæ communia sint generis & proprij.

Generis autem & proprium commune quidem est sequi species. Nanq; si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Et æqualiter dicitur prædicari genus de speciebus, & proprium de his, quæ participant illo. æqualiter .n. & homo & bos animal est, & Cicero & Cato sunt risibiles. Commune autem est his vniuoce prædicari: genus de proprijs speciebus, & proprium de his, quorum est proprium.

De ipsorū diff.

Differt autem genus et proprium: quoniā genus prius est, posterius vero proprium. oportet .n. esse prius animal, de hinc diuidi differentijs & proprijs. Et genus quidem de pluribus speciebus prædicatur, proprium vero de vna sola specie, cuius est proprium. Et proprium quidem conuersim de eo cuius est proprium prædicatur, genus vero de nullo conuersim prædicatur. nam nec si animal est, homo est, nec si animal est, risibile est. si vero risibile est, homo est, & è conuerso. Amplius omni speciei inest proprium, cuius est proprium & soli & semper, genus vero omni quidem speciei inest, cuius fuerit genus, & semper, non autem soli. Amplius autem species quidem interempta non simul interimunt genera, quorum sunt species, propria vero interempta interimunt ea, quorum sunt propria: & his interemptis, ipsa simul interimuntur.

De cōitate generis, & accidentis.

Generis vero & accidentis commune est de pluribus, quemadmodum dictum est, prædicari, siue separabilium sit accidens, siue inseparabilium. etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de æthiopibus & aliquibus inanimatis prædicantur.

Quæ illorū differētiæ.

Differt autem genus ab accidente: quoniam genus ante species est: accidentia vero speciebus posteriora sunt. nam etsi inseparabile accidens sumatur, tamen prius est illud, cui accidit, quàm accidens: & genera quidem, quæ participant, æqualiter participant, accidentia vero non æqualiter. Intensionem vero & remissionem suscipit accidentium participatio, generum vero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt, genera vero & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantijs. Et genera quidem in eo quòd quid sit prædicantur de his, quæ sub ipsis sunt, accidentia vero in eo quòd quale aliquid est, vel quomodo se habet vnumquodque. qualis est enim æthiops interrogatus, dicis, niger: & quomodo Socrates se habet, dicis quoniam sedet vel ambulat.

Genus ergo quomodo ab alijs quatuor differat, dictum est.

Contingit autem etiam vnumquodq; aliorum differre ab alijs quatuor: vt cum quinque quidem sint, vnumquodq; autem ab alijs differat, quater quinq; viginti fiunt omnes differentiæ. sed non ita se habet, sed semper posterioribus enumeratis, & duobus quidem vna differentia deficientibus: (propterea quia sumpta est,) tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinque vero quatuor, decem sunt omnes: quatuor, tres, duæ, vna. Genus etenim differt à differentia & à specie & proprio & accidente: quatuor ergo sunt omnes differentiæ. Differentia quo differt à genere dictum est, quando quo differret genus ab ea, dicebatur. relinquitur ergo quo differat differentia à specie et proprio, accidenti dicere & sunt tres. Rursus species quo quidem differat à differētia dictum est, quando quo differret à specie differentia dicebatur. Quo autem differat species à genere dictum est, quando quo differat genus à specie dicebatur. Reliquum est igitur vt quo differat species à proprio & accidenti dicatur, & sunt duæ. Quo autem differt proprium ab accidenti relinquitur. Nam quo à genere & specie differat prædictum est in illorum ad ipsum differentijs. Quatuor igitur sumptis generis differentijs ad alia, tribus vero differentiæ, duabus autem speciei, vna autem proprij ad accidens: decem erunt oēs, quarum quatuor quæ erant generis ad reliquas superius demonstrauimus.

Numerus differentiarum quinq; prædicabilium.

Genus.	Species.	Differētia.	Proprium.	Accidens.
1	1	1	1	
	1	1	1	
		1	1	
			1	

Quæ communia sint differentiæ & speciei.

*Commune igitur est differentiæ & speciei æqualiter participari. Homine .n. æqualiter participant particulares homines, & rationali differentia. Commune vero est semper adest his, quæ eis participant. semper .n. Sor. rationalis est, & semper Sor. homo est. Proprium autem est differentiæ quidem in eo quòd quale sit prædicari, speciei vero in eo quòd quid est. Nam si homo velut quale quid accipiatur, non tamen simpliciter quale, sed secundum id quod generi aduenientes differentiæ eum constituerunt. Amplius differentia quidem sæpe in pluribus speciebus consideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus, species vero in solis his, quæ sub vna specie sunt, indiuiduis. Amplius, differentia quidem prior est ea specie, quæ est secundum ipsam: simul .n. ablatum rationale interimit hominem, homo vero interemptus non aufert rationale, cum sit * Deus. Amplius differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale .n. & mortale compositum est in substantia hominis) species vero speciei non componitur, vt gignat aliquam aliam speciem: quædam .n. equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem: equa autem simpliciter asino composita nunquam perficere mulum.*

Ipsorū differentiæ.

* Angelū

De cōitatibus drīæ & proprij.

Differentia vero & proprium commune quidem habent æqualiter participari ab his, quæ eis participant. æqualiter enim rationalia, rationalia sunt, & risibilia, sunt risibilia. & semper & omni adesse commune vtrisque est. si .n. curtetur qui bipes est, non substantia perit, sed ad id ad quod natum est semper dicitur: nam & risibile ad id quod natum est semper dicitur, sed non in eo quod semper rideat.

De ipsorū differētijs.

Proprium autem differentiæ est, quòd hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, vt rationale de homine & de Deo: proprium vero de vna sola specie cuius est proprium. Et differentia illis est consequens quorum est differentia, sed non conuertitur. propria vero conuersim prædicantur de his quorum sunt propria.

Quæ cōmunia differentiæ & accidentibus.

Differentiæ autem & accidenti commune quidem est de pluribus dici. commune vero ad ea quæ sunt inseparabilia accidentia semper & omnibus adesse. bipes enim semper adest omnibus coruis, & nigrum similiter.

Ipsorū differentiæ.

Differunt autem, quòd differentia quidem continet et non continetur: continet .n. rationale hominem, & Deum: accidentia vero quodammodo continent, eo quòd in pluribus sint quodammodo continentur: eo quod non vnius accidentis susceptibilia sunt subiecta, sed plurimorum. Et differentia quidem

dem insensibilis & irremissibilis est: accidentia vero minus & magis recipiunt & impermista sunt quidem contrariae differentiae, mista vero contraria accidentia. Huiusmodi quidem cõmuniones & proprietates differentiae & caeterorum sunt. species vero quo quidem differant à genere & differentia dictum est in eo quod dicebamus, quo genus differat à caeteris: & quo differentia differt à caeteris.

Cõmunia speciei & proprij. Speciei vero & proprij commune est quidem de se inuicem praedicari. Nam homo risibile est, & risibile homo est. risibile vero quoniam secundum id quod natum est dicitur. saepe iam dictum est. Aequaliter enim sunt species his, quae eis participant, & propria quorum sunt propria.

Quae ipsorũ sint diuae. Differt autem species à proprio: quoniam species quidem potest & alijs esse genus, proprium vero aliarum specierum esse impossibile est. Et species quidem ante subsistit quàm proprium: proprium vero post fit in specie: oportet n. hominem esse, vt sit risibile. Amplius, species quidem semper actu adest subiecto, proprium vero aliquando actu, potestate vero semper. homo. n. semper actu est Soc. non vero semper ridet, quamuis sit natura semper risibilis. Amplius quorum termini differentes sunt, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei terminus esse semper sub genere, & de pluribus differentibus numero in eo quid est praedicari & caetera huiusmodi: proprij vero est soli & semper & omni adesse.

Cõmunitates speciei & accidẽtis. Speciei vero & accidentis commune quidem est de pluribus praedicari. Rarae vero aliae sunt communitates: propterea quoniam quamplurimum distant à se accidens et id cui accidit.

Differẽtiae. Propria vero vtriusque sunt, speciei quidem in eo quod quid est praedicari de his, quorum est species, accidentis autem in eo quod quale quiddam est, vel quomodo se habens. & proprium est vnamquanq; substantiam vna quidem specie participare, pluribus autem accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et species quidem praeintelliguntur accidentibus: & si sint separabilia: (oportet n. ante esse subiectum vt illi aliquid accidat:) accidentia vero posterioris generis sunt, & aduentitiae naturae. Et speciei quidem participatio aequaliter est: accidentis vero vel si inseparabile sit non aequaliter. aethiops. n. cum alio aethiope habebit colorem vel intensum vel remissum secundum nigredinem. Restat igitur de proprio & accidente dicere: quo enim proprium à specie & differentia & genere differt dictum est.

Cõitates proprij & accidentis. Commune autem proprio & accidenti inseparabili est, quòd praeter ea nunquàm consistat ea, in quibus considerantur. quemadmodum n. praeter risibile non subsistit homo, ita nec praeter nigredinem subsistit aethiops. Et quemadmodum semper et omni adest proprium, sic & inseparabile accidens.

Differẽtiae ipsorum. Differunt autem, quoniam proprium vni soli speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile vero accidens, vt nigrum, non solum aethiopi, sed etiam coruo adest, & carboni, & ebeno, & quibusdam alijs. Amplius, proprium conuersim de eo cuius est proprium praedicatur & aequaliter inseparabile vero accidens conuersim non praedicatur.

Et propriorum quidem aequalis est participatio, accidentium vero hic quidem magis, illa vero minus. Sunt quidem & aliae communitates vel proprietates eorum, quae dicta sunt, sed sufficiant quidem haec ad descriptionem eorum, quae dicta sunt communitatisque traditionem.

THOMAE DE VIO CAIETANI

Sacrae Theologiae professoris, & Card. S. Sixti in Categorias Aristotelis

PRAEFATIO.

Onsuetum inquit Auerro. (In procoemio physicorum) vt expositores in principio librorũ octo praelibent. s. intentionem, vtilitatem, ordinem, diuisionem, proportionem, viam doctrinae, nomen libri, & nomen authoris: & ideo morem hunc seruare intendentes hoc in loco, vbi principium doctrinae Peripateticae est, ab operis huius intentione exordiamur. quoniam autem difficile admodum est finem proprium tractatus huius clare inspicere, ex totius Logicae fine tentandum est inuenire illũ. Logica cum nihil aliud sit quàm ars actuum rationis directiua, ordinatur ad ipsum rationis opus vt proprium finem, ita q; logici negocij intentio primaria est reddere operationes rationis rectas faciliter & prompte, sicut finis effectus artis cuiusq; est, rectitudinem in operationibus suis ponere, faciliter & prompte. operationes autẽ rationis cum tres sint. s. simplex apprehensio, compositio & diuisio, & discursus, tres quoq; esse partes Logicae necesse est, vt vnaquaeq; ope ratio recte exerceri possit. Ad regulandum autem discursum inuenta est ars tradita in libro Priorum, & consequentibus vsq; ad finem Logicae. Ad compositionem vero & diuisionem ars tradita in libro Perihermenias inuenta est. Ad dirigendam autem primam operationem, quae indiuisibilium intelligentia dicitur, praedicamentorũ liber nunc exponendus, inuentus asseritur: sufficienter tamen id per hoc opus fieri nequaquàm affirmatur. Quia vero in prima operatione intellectus nec falsitas, nec veritas inueniri potest, quoniam intellectus tunc non affirmat aut negat, & operatio rationis ideo regula eget, quia à propria perfectione, quae veritas est, deficere potest, non facile est intelligere, quomodo operatio prima intellectus regulatur à Logica. Singularis etiam difficultas est, quomodo ab arte hic tradita dirigatur. Sciendum igitur est, q; prima operatio intellectus, etsi ad incomplexum terminetur, quod vt sic nec verum nec falsum est, multipliciter tamen contingit admisceri sibi verum vel falsum, ac per hoc dupliciter de ea loqui possumus. Vno modo per se. i. in sua puritate. Alio modo per accidens. i. vt ei admiscetur aliquid alterum, puta compositio, vel applicatio. si loquamur de prima operatione intellectus per se, sic ex parte sui regula non eget dante rectitudinem, qua ad obiectum absq; errore pertingat: quoniam intellectus secundum primam operationem aut totum, aut nihil attingit, quoniam ad incomplexum vt sic, quod indiuisibile sonat, tendit: simplicia autem vt in. 9. Metaphysicae dicitur, aut non attinguntur, aut secundum totum attinguntur: & consequenter cum omnis error in cõponendo vel diuidendo vel discurrendo &c. contingat, prima operatio intellectus per se expers est erroris. Eget tamen regula ex parte obiecti, dante ipsi intellectui facilitatem & promptitudinem ad attingendum suum obiectum: & hoc fit per librum istum. Erat siquidem ens incomplexum, quod est obiectum primae operationis, confuse dispersum & obscurum in vniuerso, ita vt si simplex, puta

In principio

Intẽtio huius operis.

T. c. vltimi.

puta albedo præsentata esset, quod quid est eius intueri difficillimum foret: quoniã confusione quadam albedinis natura cum figuris, cum quantitate, cum substantia, cum relatione mista est: modo autem distinctis rerum ordinibus & adunatis cuiusque ordinis rebus ad decem incomplexa, insignita suis proprietatibus, velut quibusdam figuris, facile ac prompte circa quodcunq; incomplexum, audemus intellectus aciem figere. Tollitur siquidem ex adunatione omnium incomplexorum ad decem capita vagatio intellectus ad incomplexorum notitiam habendam: ita ꝙ sicut discursus argumẽtationis finibus concluditur, & sic intellectus, cùm discurrendo aliquid quæritur, certis modis discurrendi assumptis, securus incedit, ita cum simpliciter aliquod apprehendere volumus, decem hæc incomplexa circunspicimus, & non oportet nos vagari partes dispersas in toto vniuerso, cum infinitate quo ad nos, & consequenter incertitudine. Tollitur quoque ex distinctione & ordinatione horum decem incomplexorum confusio, qua limpide inspici ab intellectu prohibebantur. Tollitur vltimo ex assignatione proprietatum eorundem obscuritas, qua occultata manebant, dum quæ ea præferrent signa non haberent. certe igitur & faciliter ac prompte: simplicia apprehensibilia fiunt à nobis per prædicamentorum doctrinam. Si autem loquamur de prima operatione intellectus per accidens, sic regula eget: & eius regula est ars diffinitiua, sicut regula discursus est ars syllogistica. Ars autem diffinitiua adhuc ab antiquis vel tradita non est, vel ad nos non peruenit. esset autem illius artis determinare quid sit diffinitio, & ex quibus constat, & qualibus, & de passionibus eius, & partibus subiectiuis, sicut de demonstratione tractatur in libro Posteriorum. In hac quoque arte determinandum esset quid genus & quid species, &c. quoniam diffinitionis natura sine his intelligi non potest, & ante librum Topicorum hæc ars locum habet: quoniam regulatiua est intellectus ad notitiam incomplexi: dialectica vero regulat ad notitiam complexorum problematum &c. Et quamuis hæc ars non habeatur, præsens tamen liber eius inchoatio quædam est: quoniam cum tripliciter errare contingat diffiniendo. s. in applicatione partium diffinitionis ad diffinitum: & in coniunctione partium diffinitionis inter se, & in applicationis totius diffinitionis ad diffinitum: primus error ex hoc libro quomodo vitandus sit habetur inchoatiue, quoniam hic docemur cui prima pars cuiuscunque diffinitionis recte, aut non recte applicetur, dum per proprietates cuiusque generalissima discernimus omnia contenta sub vno genere, à contentis sub alio genere. Est ergo præsentis operis intentio adunare ad decem genera omnia entia dispersa & infinita, ordinateque distinguere, ac sigillata suis proprietatibus clarificare, & sic primam operationem intellectus & per se & per accidens sumptam dirigere queat. Sed dirigere primam operationem puram est finis proprius & adeptus. Dirigere autem eam admistam est finis communis etiam arti diffinitiue, & hic tantum modo inchoatus consummandus in arte diffinitiua. Et quoniam res incomplexæ non adunantur & distinguuntur cum conditionibus, quas habent in rerum natura, sed vt sic acceptæ per intellectum. i. vt stant sub simplici apprehensione intellectus. i. vt obiectæ simplici apprehensioni intellectus. & res sic acceptę nihil aliud sunt q̃ res dictę verbis interioribus. vel (quod idem est) q̃ res conceptæ conceptibus simplicibus & res huiusmodi nihil aliud sint quàm res significatæ vocibus incomplexis, quando voces sunt signa conceptum & cóceptus rerum: ideo dicitur etiam ab illustribus viris, quòd intentio huius libri est tractare de vocibus incomplexis vt significatiuæ sunt rerum incomplexarum, idem enim est tractare de rebus vt conceptis simplici apprehensione, & de vocibus vt significant illas sic conceptas, quoniam quicquid attribuitur vni attribuitur reliquo, seruata tamen proportione, quia rei sic conceptæ & significatæ attribuitur vt rei, voci vero vt signa. homo. n. reponitur in prædicamento substantiæ vt res ibi posita, ly vero homo, vt signum illius rei, quæ est homo. Quamuis autem sic intellecta intentio illa sustinenda sit. Memores tamen esse oportet eius quod optime ab Auicen principio suæ Logicæ dicitur. s. quòd considerare de vocibus non est logici negocij ex intentione, sed necessitas ad hoc compulit, quoniam res sic conceptas non nisi verbis exprimimus, docemus, adunamus, & ordinamus. Si. n. absq; verbis exterioribus hæc omnia explere possemus, solo sermone interiori contenti, aut alijs signis hæc fierent, de vocibus tractandum non esset. Et propterea si quæratur de vocibus, an de rebus principaliter hic tractetur. Respondendum est, quòd de rebus non absolute, sed incomplexæ conceptis, & consequenti necessitate significatis. Cum autem audis res sic conceptas adunari & reponi in prædicamentis, non arbitreris ꝙ aggregatum ex re & sic concipi, sit id quod adunatur & reponitur &c. sed intelligas ꝙ res habens secum sic concipi, vt conditionem sine qua non est id quod reponitur colligitur & significatur, sicut cum audis, ignis approximatus comburit, non intelligas ꝙ aggregatum ex igne & approximatione comburat, sed quòd ignis non comburit, nisi sit approximatus. Est. n. incomplexe concipi conditio rei ad supradicta, sicut approximatio est conditio ignis ad comburendum. Et sic patet intentio operis, & ꝙ conuenientius ponitur subiectum huius libri (si subiectum aliquod sibi assignandum est) ens proponibile primæ operationi interius quàm ens ordinabile secundum sub & supra, hoc. n. ad secundam spectat operationem, ad quam hic liber non primo ordinatur.

Vtilitas autem ex eo proueniens valde magna est. non enim soli Logicæ prodest doctrina hæc, vt pars eius, sed aliæ scientiæ siue doctrinæ absq; hac expleri non possunt. quoniam demonstrationum principia sunt diffinitiones, quas absque hac cognitione perficere est impossibile. Vnde in Tertio Physicorum Aristot. quærens, quod quid est motus, ad prædicamenta recurrit, & in Secundo de Anima quærens, quod quid est animæ idem facit. nisi. n. esset doctrina prædicamentorum, cum quæritur alicuius, quod quid est, oporteret vagando per totum vniuersum discurrere, quod illius genus primum sit: nunc autem, vt dictum est, limites positi sunt, infra quos omnia distincte continentur insignita proprietatibus suis, vt statim collatis proprietatibus eius, cuius quæritur, quod quid est, cum proprietatibus cuiusque decem generum, reponere & applicare sciamus singula singulis. Sumit quoque Perihermenias doctrina, & syllogistica hinc vtilitatem non paruam. quoniam hinc habetur essentialis ordo terminorum incomplexorum, ex quibus fiunt propositiones, & procedunt demonstrationes &c.

Ordo huius operis inter alia logicalia est, ꝙ sibi debetur primus locus simpliciter, ita ꝙ non solum præcedit artem enuntiatiuam & syllogisticam, sed etiam diffinitiuam. quoniam id, quod est per se, prius est eo quod est per accidens. Dictum est autem, ꝙ præsens opus ordinatur ad perfectionem primę operationis per se sumptæ, ars autem diffinitiua ordinatur ad perfectionem eius admistæ. Et quia, vt ex dictis patet, diffinire genus, speciem, &c. diffinitiuæ

Triplex error in diffiniendo cõmittitur.

Huius libri subiectũ cæteris altius explanatũ notato.

Vtilitas huius artis.

T. c. 3.
T. c. 2.

Ordo.

nitiuæ artis opus est, ideo liber iste naturaliter præcedit librum Porphyrij, propter quod consulto Princeps philosophorum logicam ab hoc opere inchoauit.

Diuisio operis. Diuisio præsentis operis in tres tractatus fit in Antepredicamenta, Prædicamenta, & Post prædicamēta, quorum ratio cum ad textus expōnem peruentum fuerit dicetur.

Proportio. Proportio huius libri ad ipsam Logicam est proportio partis ad totum, ad alios vero libros Logicæ est proportio ianuæ ad intrinseca domus.

Via doctrinæ. Via doctrinæ non est demonstratiua, sed potius diffinitiua & inductiua vt & modus docendi rei quam docemus consonet.

Nomen libri. Nomen libri est categoriæ, i. prædicamenta, i. coordinationes decem generum, vel ipsa decem genera, quæ capita sunt coordinationum, de his enim tractat liber hic.

Nomen authoris. Nomen autem authoris est Aristoteles Peripateticorum pater, qui non solum author, sed inuentor huius mirabilis doctrinæ fuit, vt Themistio & Auerroi placet, licet Iamblicus (vt testatur Boethus) Architæ tarentino hunc deferat honorem, &c.

ANTEPRAEDICAMENTA ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio Card. acutissimis commentarijs.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, & eorum, quę dicuntur, diuisio. Cap. 1.

Aequiuoca dicuntur, quorum solum nomen commune est, secundum nomen vero substantiæ ratio diuersa: vt animal, homo, & quod pingitur. & horum.n. solum nomen commune est, secundum nomen vero substantiæ ratio diuersa. Siquis.n. assignet quid sit vtrunque eorum quo animal est, propriam assignabit vtrinsq; rationem.

Dicendum esset hic, quare incæperit librum istum ab istis diffinitionibus & diuisionibus & regulis sequentibus Antepradicamenta, & quis inter hæc ordo sit. Sed quoniam ratio ordinis absq; ordinatorum notitia non percipitur, & nouitijs loquimur: ideo differremus hæc vsque ad finem huius primæ partis, interim autem singula exponere sufficiat. Et quoniam à Tanto Philosopho diffinitiones istæ datæ sunt, singula notanda sunt verba amicos expositores imitādo. Aequiuoca dicuntur & nomina & res. Aequiuoca ergo diuersis respectibus & nomina, & res significare dicuntur. Dicitur.n. nomen aliquod ęquiuocum, quia significat plura secundum diuersas rationes, vt ly canis, significat cœlestem, marinum, atq; terrestrem canem, ipsæ vero res significatæ dicuntur æquiuocę, non quia significant, sed quia significantur, vnico vocabulo diuersis rationibus. vt sydus illud, & piscis, & animal latrabile æquiuoca appellantur. Vnde ipsum nomen appellari consueuit ęquiuocum ęquiuocans, res vero æquiuoca ęquiuocata, & quia Arist. res est adunaturus, vt stant sub incomplexis conceptibus, vt dictum est, ideo à rebus concæpit, intendens per æquiuoca, æquiuoca ęquiuocata, vnde & coactus est in numero plurali æquiuoca diffinire, eo q; res vna æquiuocationis capax nō est sine altera: oportet.n. ad minus duas res significari vno nomine, vt æquiuocatio esse possit. Signāter quoq; dixit dicunt, & non dixit, sunt: quia rebus non conuenit ęquiuocari vt sunt in rerum natura, sed vt sunt in vocibus nostris. Aequiuocari.n. præsupponit vocari, quod rebus ex nominibus accidit. Ly nomen, non accipitur hic prout est vna pars orationis distincta contra verbum, participium, &c. qm̄ etiam in verbis & participijs, &c. æquiuocatio inuenitur, sed sumitur nomen pro voce significatiua ad placitum, quæ dicitur nomen, quasi notamen, i. mentis nota. Verbum.n. & vniuersaliter omnis hmōi vox, inquantum absolute significat rem aliq̄, nomen, dicitur ab Arist. (in. 1. Perihermenias.) Ly solum. Cap. 1. non excludit omnia alia à nōie, sed ratione eius tātum, de qua subdit q; est diuersa: nihil siquidem obstat æquiuocis, si eis & nomen commune, & multa alia cōia sint, dummodo rationem nominis communem non habeant. Ly ratio, licet multipliciter sumi possit, hic sumitur non pro diffinitione, qm̄ res generalissimæ, æquiuoca dici non possent, eo q; diffinitione carent, sed sumitur pro conceptu significato per nomen, qui in habentibus diffinitionem est diffinitio ipsa, in non habentibus vero diffinitionem ratio, quam significat nomen vocatur, & nihil aliud est, q̄ id quod directe significatur per nomen. Ly substantiæ, sumitur pro quidditate: ita q; idem est dicere ratio substantiæ, & ratio quidditatis. Ly secundum illud nomen, determinat ly ratio substantiæ. quoniam non de quacunq; ratione substantiæ ipsorum æquiuocorum sermo est, sed de ea ratione substantiæ, quę significatur in eis per illud nomen commune, in quo æquiuocantur: & qm̄ illa est, quæ respondetur ad interrogationem factam per quid est quęuis illarum rerum, vt significatur nomine illo cōmuni. v.g. quid est animal latrabile, inquantum canis, quid est piscis ille inquantum canis, &c. ideo talis ratio dicta est ratio substātiæ, id est quidditatis illorum æquiuocorum non absolute, sed secundum illud nomen. Responsio nanq; ad quid, quidditatis ratio recte dicitur. Ly diuersa, non coartatur ad diuersitatem simpliciter, sed communiter accipitur, vt comprehendit sub se diuersitatem simpliciter, vel secundum quid, totaliter vel partialiter: ita q; æquiuoca dicuntur & illa quorum ratio s'm illud nomen commune est penitus diuersa: & illa, quorum ratio secūdum illud nomen cōe est aliquo modo diuersa Et propter hoc caue ne dixeris hic esse diffinita tm̄ pure æquiuoca, quæ alio vocabulo dicuntur æquiuoca à casu, sed dicito, æquiuoca in communi, vt comprehendunt in analoga, quæ ęquiuoca à consilio sunt, & pure ęquiuoca diffiniri, & q; pure æquiuocis conuenit habere rationem substantiæ diuersam penitus, analogis vero diuersam aliquo modo. Suadetur autem hanc esse mentem Aristo. tum ex exemplo subiuncto, quoniam homo verus & homo pictus, modo pure æquiuoce dicuntur animal. Sed æquiuocatione à consilio seu analogice, vt patet ex rationibus eorum secundum illud nomen, quoniam non sunt penitus diuersæ, sed aliquo modo eædem. Quærenti.n. quid est homo secundum q; animal? respondetur q; est substantia animata sensibilis. Quærenti autem quid est homo pictus secundum q; animal? respondetur q; est imago substantiæ animatæ sensibilis: vbi expresse apparet rationes non esse penitus, sed aliquo modo diuersas. Tum ex intentione operis, quoniam ad quodcunque ordinetur communiter asseritur q; intendit diffinire hic res vt adunantur sub vocibus transcendentibus, quas constat non pure æquiuocas, sed analogas esse. Quot autem modis contingat variari analogiam & quomodo, nunc quoniam summarie loquimur, silentio pertransibimus: specialem de hoc tractatum si Deo placuerit cito confecturi. Est igitur sensus totius diffinitionis quod æquiuoca æquiuocata dicuntur illa entia, quæ significantur vno quidem nomine, sed secundum illud vnum nomen non habent vnum conceptum.

ceptum, sed diuersos simpliciter, vel secundum quid, &c.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune est, & secundum nomen eadem ratio substantiæ. vt animal homo, atque bos: communi enim nomine vtraq; animalia nuncupantur, & est substantia ratio eadem. Siquis enim assignet vtriusque rationem quid vtrunque sit quo animal est, eandem assignabit rationem.

Tota ista diffinitio intelligenda est sicut præcedens, excepta vltima particula. Est siquidem duplex vniuocum, s. vniuocans vniuocatum, & de vniuocatis est modo sermo. & in numero plurali, &c. sicut superius exposuimus. vltima autem particula (s. ly eadem) non dicit identitatem simpliciter, vel secundum quid: sed identitatem simpliciter: ita quod licet ad æquiuocationem sufficiat qualiscunq; diuersitas rationis secundum illud nomen, ad vniuocationem tamen non sufficit qualiscunque identitas rationis secundum illud nomen, sed exigitur quod ratio vniuocatorum, quæ attenditur penes illud nomen, in quo vniuocantur, sit totaliter eadem, & nihil plus aut minus includat vnum quàm reliquum in ratione illius nominis. Fundamentalis vero ratio huius est, quia malum contingit omnifariam ex particularibus defectibus, bonum autem vno modo ex causa integra, vt Aristote. & Dionysius docent. Ad pulchritudinem siquidem hominis requiritur quod omnia membra consonent, ad turpitudinem vero sufficit vnius membri, puta oculorum deformitas. æquiuocatio autem ex parte mali se tenet, quoniam diuersitatem sequitur, quæ in allostogia malorum est: & ideo siue sit diuersitas simpliciter, siue aliquo modo, æquiuocatio fit. Vniuocatio vero, quoniam vnitatem sequitur, quæ in bonorum coordinatione est, non consurgit nisi omni diuersitate ablata totaliter eadem sit ratio vniuocatorum secūdum vniuocum nomen. vt animal nomen commune & vniuocum est homini & boui, quoniam tam homo quàm bos animal vocatur, & ratio eorum inquantum animalis nomen habent, eadem totaliter est. Quærenti.n. quid est homo secundum quod est animal respondetur substantia animata sensibilis. Quærenti quoque quid est bos secundum quod est animal, respondetur substantia animata sensibilis. Vbi apparet omnino eandem redditam rationem secundum vniuocum nomen. Aduerte hic ne imbuaris ignorantia prauæ dispositionis, quod glosa ista, quæ vnde venerit nescio, s. vniuoca dicuntur, quorum ratio est eadem & æqualiter participata, destruit textum: quoniam vere vniuoca sub æquiuocis ponit, & à logica veritate aliena est: quoniam ad vniuocationem secundum veritatem & Albertum hic & S. Tho. 4. Meta. lec. prima sufficit omnimoda indistinctio vniuocatorum in conceptu nominis vniuoci: & in hoc omnes antiqui, quos vidi, consentiunt: nec puto aliunde ortam glosam hanc quàm ex incomprehensione vnitatis analogicæ. Dicito ergo tu analoga sub æquiuocis comprehendi, & his chimeris mentem ne impleas. Aduertendum quoq; diligenter est, quod stantibus omnibus supradictis, adhuc diffinitio illa habet duplicem habitudinem, quæ intelligi potest esse inter vniuocata, & ly substantiæ, positum in diffinitione eorum. Potest enim intelligi primo, vt ly substantiæ denotet substantiam .i. quidditatem ipsorum vniuocatorum: ita quod ad vniuocationem requiratur quod ratio significata per illud nomen commune, sit ratio .i. conceptus non eorum quæ sunt extra quidditates vniuocatorum, sed sit ratio substantiæ .i. quidditatis eorum: & sic ly ratio conditionatur hinc & inde. & ex parte siquidem nominis, quia debet esse significata directe: & primo per illud nomen commune, & propter hoc apponitur ly secundum nomen. Ex parte vero rerum, quia debet esse intrinseca, seu essentialis illis: & propter hoc apponitur ly substantiæ. Alio modo intelligi vt ly substantiæ non denotet quidditatem rerum vniuocatarum in se, sed quidditatem earum vt habent id, quod per illud commune nomen significatur: siue illud sit substantiale, siue accidentale illis vniuocatis, & sic non solum ly ratio, sed hoc totum, quod dico, ratio substantiæ, conditionatur per ly secundum nomen, & ad vniuocationem sufficit quod aliqua duo conueniant in aliquo nomine. Et, quod vt induunt illud nomen, habeant eundem omnino cōceptum, siue ille conceptus sit essentialis illis, siue accidentalis: iste secundus sensus extendit diffinitionem hanc ad omnem vniuocationem, ita quod secundum eum boui & leoni animal est vniuocum, & coloratum, & magnum & pulchrum, & videri & audiri, & breuiter comprehenditur sub ista diffinitione vniuocatio essentialis & accidentalis per se & per accidens, intrinseca & extrinseca. primus vero sensus diffinitionem hanc extra essentialiter vniuoca non trahit, qualia sunt genera, differentiæ, species. Secundus rursus sensus dignus Aristotelis intētione videtur: quia vniuersaliter comprehendit vniuoca. Sed mihi apparet, quod primus sensus sit secundum intentionem eius: quoniam infra, in prædicamento substantiæ dicet, accidentia non prædicari secundum nomen & rationem de substantia, quod nihil aliud est quàm dicere, quod non prædicantur vniuoce per locum à diffinitione ad diffinitum: & rursus ponet proprietatem substantiarum secundarum & differentiarum earum, vniuoce prædicari de primis, quod falsum esset si vniuocatione sic amplo vocabulo vteretur, & præsertim, quia ibi remittit se ad hanc diffinitionem. Accedit ad hæc, quod vniuoca communi vocabulo non consueuimus dicere nisi essentialiter vniuoca, quod ex hoc vno percipi potest, quia disputantes vtrum prædicamenta habeant aliquod commune vniuocum, absq; distinctione intelligimus de vniuocatione essentiali, quoniā de accidentali nullus dubitat quasi vniuoca accidentaliter non sint vniuoca nisi secundum quid. Vnde dicendum est, quod primus sensus est intentus ab Aristotele, nec tamen erat opus aliter diffinire vniuoca accidentaliter, quia ex ista diffinitione facillime sumitur omnium vniuocorum ratio. diffinitis enim vniuocis simpliciter, facile est determinare quid sint quodammodo, seu secundum quid vniuoca, &c.

*Denominatiua vero dicuntur, quæcunque ab aliquo * solo differentia casu secundum nomen habent appellationem, vt à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.*

* non hēt cod. aliqui.

Tria sunt in denominatione, s. forma denominans, res denominata, & ipsum denominatiuum. forma, à qua res denominatur, est vt albedo, à qua res illa dicitur alba: & grammatica, à qua homo grammaticus dicitur, & huiusmodi: res denominata est subiectum, quod ab illa forma dicitur tale, vt homo, lignum, &c. Denominatiuum aūt est illud met ens, quod est forma denominatiuum: vt significatum nomine descendente à nomine proprio formæ denominantis, vt album, fortis, grāmaticus. Dimissis ergo denominantibus, & denominatis, denominatiua diffiniuit: pluraliter quidem, non quia denominatio in vno non saluetur sed ad multitudinem eorum designandā, ab vna forma denominante orientem: vt à iustitia iustus, iusti, iustum, &c. (Dicuntur vero) addidit eadem, qua superius rōne, quia. s. entia denominatiua non sunt, sed dicuntur. Tribus autem cōditionibus diffiniuit denominatiua. Prima est, quod habēt appellationem s'm nomen ab aliquo. Secunda est, quod differant casu ab illo. Tertia est, quod solo prædicto casu differant

Inter primo met.

4. met. & 1. post. cōm. 2.

ab illo. prima nihil aliud ſonat niſi q denominatiuum debet deriuari ab illa forma denominâte ſecundum nomen, non ita q nomen denominatiuum oporteat formari ſecundum vocem à nomine formæ denominantis, cum hoc plerunq; falſum ſit, quoniam iuſtitia à iuſtus venit ſecundum eius formationem, & non è conuerſo: & grammatici negocij eſt tractare de huiuſmodi nominum deriuationibus: puta q à genitiuo huius nominis iuſtus, addito tia, formatur iuſtitia & huiuſmodi. ſed ita quod oportet nomen denominatiuum deriuari à nomine formæ denominantis ſecundum naturam. ſicut.n.prius naturaliter res eſt ſecundum ſe quàm ſecundum q alteri adiacet, quia adiacere alteri non poteſt quod in ſe non eſt, ita prius naturaliter eſt nomen formæ denominantis, puta albedo, quod ſignificat ipſam albedinem ſecundum ſe, quàm nomen denominatiuum: puta album, quod ſignificat albedinem, vt in ſubiecto poſitam: & ſicut à cauſa naturaliter deriuatur ſuus proprius effectus, ita à nomine formę denominantis, quod ſignificat cauſam, naturaliter venit denominatiuũ, quod importat eius effectum. albedo.n.cauſa formalis eſt eius, quod eſt eſſe album, albedo enim non cauſatur ab albo, ſed album aliquid ideo & eſt & dicitur, quia albedinem habet, propter quod denominatiuum merito dicitur. non enim aliunde habetur à nomine quod ſubſtratam rem nominet talem, niſi quia ab ipſo denominante, cuius effectus proprius eſt, illud eſſe tale naſcitur ſecundum naturæ ordinem. Secunda vero conditio.ſ. q differant caſu: inſinuat q denominatiua debent differre à nomine formæ denominantis caſu in fine vocis, ideſt in transfiguratione ſeu flexione vocis, vt ly album differt à ly albedo, & ly grammaticus à grammatica, &c. Tertia autem conditio, ſcilicet q non aliter differant, ſed caſu ſolo: oſtendit q non debet denominatiuum differre à nomine formæ denominantis in ſignificatione: hoc enim eſſet differre non ſolo caſu, ſed ſignificatione etiam, & conſequenter diſtinitione & eſſentia idem ſignificat album & albedo: quoniam (vt infra dicet Ariſtoteles) album puram qualitatem ſignificat, differentia autem in modo ſignificandi inuenta inter denominatiuum & denominans non excluditur per ly ſolo caſu: quoniam talis differentia comes eſt differentiæ ſecundum caſum. regula autem generalis eſt, q dictio excluſiua non excludit à concomitantibus. dicendo enim ſolus Sortes currit, non excluditur hoc riſibile à curſu. nec ocioſe has adunauit conditiones Ariſtoteles, ſed ſingulas ad differentiam aliquorum poſuit. defectu.n.primæ, ſtudioſus non dicitur denominatiuum virtutis, licet ſecundum rem à virtute veniat. Defectu vero ſecundæ ly grammatica, cum de aliqua muliere dicitur, q eſt grammatica denominatiuũm non eſt à grãmatica veniens, vt Boethio placet, licet denominatiuum concedi poſſet, vt per accidens non inueniri differẽtiam caſus. Ariſtotelem vero docuiſſe id quod per ſe denominatiuis conuenit. defectu autem tertiæ virtuoſus non eſt denominatiuum virtutis. Et intelligenda ſunt hæc de denominatiuis proprie & ſtricte, i. formaliter & ſimpliciter ſumptis, quibus Ariſtoteles hæc ſufficere putauit: licet poſteriores non ignobiles addendum putauerint, q illud, à quo denominatiua habent appellationem ſecundum nomen, ſit aliud à re denominata, quorum ſententiam propterea libenter ſequor, quia communis vſus prædicationem denominatiuam contra identicam diſtinguere videtur: & quia Ariſto. in. 7. Metaphy. textu cõmen. 8. ex natura prędicationis denominatiuę materiam diſtinctam concludit eſſentialiter ab omnibus prædicamentorum naturis, vt expreſſe ibi à S. Tho. dicitur.

In prædicamento ſubſtantiæ.

T.c. 8.

Ne autem fateamur Ariſtotelem diminutum in hac diffinitione eſſe, vel dicamus, q quaſi per ſe notam hanc particulam ſubintelligendam reliquit, propterea q ly denominatiua, ſonat quaſi nominis datiua, non rationis. denominatiua enim nomen ſolum dant denominato, non rationem: quoniam prædicantur tantum ſecundum nomen, & non ſecundum rationem de eis. vel gloſemus, ly habent appellationem non ſolum paſsiue, ſed etiam actiue, i. q appellentur ab aliquo, &c. & appellent aliud, ſcilicet denominatum. appellare autem cum idem ſit quòd nomen dare, oportet q appellans ſi pure appellans eſt, q nomen tantum det ei, quod tali nomine appellatur: & conſequenter oportet q ſit aliud ab eo. Quod.n. dat nomen & rationem alicui intimum eſt illi, vt interius, quando hi termini declarabuntur, patebit. Vel ſecundum Albertum habent appellationem. i. ad aliud applicationem. Verum ne fallaris cum audis denominatiuum à forma denominante oriri, & credas propter formæ vocabulum q res denominans debeat eſſe forma eius, quod denominatur: ſcito q formæ nomine in hac materia intelligimus omne id, quo aliquid dicitur tale, ſiue illud ſit ſecundum rem accidens, ſiue ſubſtantia, ſiue materia, ſiue forma. non enim eſt minus denominatiua prædicatio iſta, ſ. triangulus eſt ligneus, vel vas eſt terreum, quàm iſta, homo eſt albus: venit ſiquidem à ligno ligneum & à terra terreum, ſicut ab albedine album. Aduerte quoque hic, q licet denominatiuum infra latitudinem vniuocorum & equiuocorum nominum materialiter claudatur, quia differt tamen ab eis ſecundum rationem formalem, ideo diſtincta ſunt denominatiua contra æquiuoca & vniuoca: album enim inquantum ab albedine venit, differens ſolo caſu denominatiuum eſt, inquantum in pariete & ligno eſt ſecundum vnam rationem vniuocum eſt, licet accidentale: & ſimiliter ridens inquantum à riſu venit, &c. denominatiuum eſt, inquantum vero ſecundum diuerſas rationes de homine & agro florente dicitur æquiuocum, &c.

A ſubſtantia fiunt denominationes.

Eorum quæ dicuntur alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. & ea igitur ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, homo currit, homo vincit, ea vero, quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, vt homo, bos, currit, vincit.

Diffinitionibus tribus præponendis iam completis, diuiſiones inchoat. Quarum prima eſt, eorum, quæ dicuntur, ideſt entium, quæ intellectu & voce dicuntut, quædam dicuntur ſine complexione, & quædam cum complexione. Vbi nota quòd dici cum complexione contingit dupliciter. Vno modo cum verbo, vt homo currit, homo eſt albus. Alio modo ſine verbo: vt homo albus: & licet dici cum complexione principaliter ſonet complexionem verbalem, quia verbum ipſam compoſitionem importat, extendendum tamen eſt complexionis nomen in hoc loco ad complexionem etiam nominalem abſque verbo: quoniam, vt expoſitores teſtantur, hæc diuiſio ſeparat ea quæ per ſe ſunt in prædicamentis ab his, quæ non niſi per partes ſunt in eis: alibi autem ſunt & complexa verbaliter & ſine verbo. nihil enim horum vnicum locum habet ſecundum ſe totum in prædicamento, homo enim albus in duobus locatur generibus, & animal rationale duo loca in prædicamento ſubſtantiæ habet, generis ſcilicet, & differentiæ, ſi vt complexum ſumatur: ſi autem circumlocutiue ad deſignandum innominatum genus, tunc vocalis tantum complexio eſt non conceptuum, & ideo inter dicta ſine complexione numeratur. complexio.n. iſta & incomplexio,

incomplexio, secundum conceptus, quibus ante dicuntur res quàm vocibus, consideranda est. Dictum enim est iam quòd entia vt incomplexe concepta prædicamenta ingrediuntur. Est ergo sensus diuisionis, quòd entium, quæ intellectu & voce dicuntur, quædam dicuntur sine complexione conceptuum, & consequenter vocum, nisi adsit impedimentum: quædam vero cum complexione conceptuum, & consequenter vocum nisi per accidens simplici vocabulo respondendo, siue verbaliter, siue sine verbo hæc fiat complexio, &c.

Entium diuisio. *Cap. 2.*

EOrum, quæ sunt, alia de subiecto quodam dicuntur, in subiecto vero nullo sunt. vt homo de subiecto quidem dicitur aliquo homine, in subiecto autem nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto autem esse dico, quod cum sit in aliquo, non sicut quædam pars, impossibile est sine eo esse in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto vero nullo dicitur: & quodam album in subiecto est corpore, omnis enim color in corpore est, de subiecto vero nullo dicitur. Alia vero de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt. vt scientia in subiecto quidem est in anima, de subiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neque in subiecto sunt, neq; de subiecto dicuntur. vt aliquis homo, vel aliquis equus. nihil enim horum neque in subiecto est, neq; de subiecto dicitur. Simpliciter autem quæ sunt indiuidua & vnum numero de nullo subiecto dicuntur, in subiecto autem nihil prohibet ea esse: quædam enim grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

SEcunda diuisio ponitur hic, in qua notandum est, quòd quatuor res sunt, duæ reales, & duæ rationis, secantes vniuersitatem eorum, quæ in prædicamentis sunt, s. substantialitas, & accidentalitas: vniuersalitas, & particularitas. omne s.n. quod est in prædicamento, aut est substantia, aut est accidens: & iterum, aut est vniuersale, aut particulare. hæc autem quatuor singulis communicata incedunt proprietatibus inseparabilibus. substantialitatem sequitur non esse in subiecto, accidentalitatem esse in subiecto: vniuersalitatem dici de subiecto, particularitatem non dici de subiecto. Nec prætereas, quin consideres aptum cuiq; esse comitem, & sui ordinis: res enim reales esse, aut non esse in subiecto: res vero rationis dici aut non dici de subiecto associatæ sunt. Quamuis autem quatuor supradicta disperata sint proprijsq; gaudeant socijs, nec vnquàm eas deserantq, nec deserantur ab eis, adunantur tamen adinuicem, non quodlibet cum quolibet, sed vtrunque illorum realium cum vtroq; istorum rationis: ita quòd ex tali coniunctione quatuor constituuntur, in quæ vnica diuisione omnia contenta in prędicamentis distinguuntur. coniungitur primo substantialitas cum vniuersalitate, & constituitur substantia vniuersalis: deinde cum particularitate, & constituitur substantia particularis. Coniungitur secundo accidentalitas cum vniuersalitate, & constituitur accidens vniuersale: deinde cum particularitate, & constituitur accidens particulare. sicq; omnia contenta in omnibus generibus habemus: omne siquidem quod in genere est, aut est substantia vniuersalis, aut particularis: aut accidens vniuersaleq, aut particulare. Et quoniam coniunctio istorum (vt dictum est) non separat à comitibus eorum, oportet quodlibet eorum constitutorum habere duos comites: & vt exemplariter dicatur, substantia vniuersalis comitatur à non in subiecto, & à dici de subiecto. ratione n. substantialitatis non est in subiecto, ratione vero vniuersalitatis dicitur de subiecto: & hoc est primum membrum diuisionis in textu factæ. Substantia autem particularis comitatur à non esse in subiecto ratione substantialitatis, & à non dici de subiecto ratione particularitatis: & hoc est quartum membrum diuisionis. Accidens vero vniuersale comitatur ab esse in subiecto ratione accidentalis, & à dici de subiecto ratione vniuersalitatis, & hoc est tertium membrum diuisionis. Accidens tandem particulare comitatur ab esse in subiecto ratione accidentalitatis, & à non dici de subiecto ratione particularitatis. & hoc est secundum membrum diuisionis. Clara igitur ex dictis iam redditur diuisio Aristotelis. Dixit siquidem, eorum quæ sunt, & non dixit eorum, quæ dicuntur, quia diuisio hæc rerum est, non vocum, licet non tota realis. Quatuor vero membra diuisionis fecit, & diffiniuit singula binis proprietatibus: propter ea, quæ dicta sunt. Vnde sensus diuisionis est, eorum, quę sunt, alia sunt substantię vniuersales, vt homo, animal, &c. alia substantię particulares, vt hic homo, hic bos, &c. alia accidentia vniuersalia, vt albedo, figura: alia accidentia particularia, vt hæc albedo, hic triangulus, &c. sed alio ordine in textu numerentur.

Ad euidentia autem terminorum in proprietatibus assumptorum sciendum est, quòd subiecti nomen æquiuoce sumitur, quando coniungitur cum esse vel non esse, & quando coniungitur cum dici aut non dici. cum n. dicitur, est vel non est in subiecto, intelligitur de subiecto inhęsionis, cum autem audis, dicitur vel non dicitur de subiecto, intellige de subiecto, i. inferiori: ita quòd illud esse vocatur in subiecto quod inhæret, sicut albedo inhæret parieti, & vniuersaliter omne accidens: & per oppositum, non esse in subiecto quod nulli inhæret, vt homo, & vniuersaliter omnis substantia: illud autem vocatur dici de subiecto, quod habet sub se aliquod inferius, de quo prædicetur, vt animal, homo, albedo, quantitas, &c. & vniuersaliter omne vniuersale siue sit substantia, siue accidens. Et per oppositum non dici de subiecto quòd nullum habet sub se inferius, vt hic homo, & hæc albedo: & vniuersaliter omne indiuiduum tam substantiæ quàm accidentis. Et quoniam Aristo. solicitus fuit circa illum terminum esse in subiecto, ipsumque diffiniuit statim post secundum diuisionis membrum, enucleanda est diffinitio illa, quoniam valde vtilis est. Ait ipse, in subiecto esse dico, quòd cum sit in aliquo, non sicut pars quædam, impossibile est esse sine eo in quo est. Vbi quoniam vt ex. 4. Physicorum habetur. octo sunt modi essendi, qui in his versibus notantur. T.c. 23.

Insunt pars, totum, species, genus. M. quoq; forma.
Rex in regno, res in fine locoque locatum.

Tres particulas apposuit, quibus hic modus ab alijs separetur. prima siquidem particula, s. cum sit in aliquo, potest dupliciter intelligi. Vno modo vt intelligatur de esse in aliquo realiter distincto, & sic ponitur ad differentiam duorum modorum essendi in. s. speciei in genere, & generis in specie. Alio modo potest intelligi in communi de esse in aliquo, quouis modo hoc contingat: & sic accipiendum est loco generis in diffinitione hac. Secunda vero particula non sicut pars extendenda est iuxta secundum sensum primæ particulæ ad omnem partem, scilicet integralem, essentialem, subiectiuam & diffinitiuam: & intelligendum est quòd trahat secum oppositum modum, quo scilicet totum est in parte, & sic ponitur ad differentiam quatuor modorum essendi in, scilicet partis in toto, & totius, & in parte, & generis in specie, & speciei in genere, quoniam hi duo modi ad primos reducuntur, vt ex secundo capitu. Porphyrij patet. Si autem sequi volumus primam Supra. c. 2.

expositionem primæ particulæ, sufficit, quòd hæc secunda particula excludat duos modos, scilicet partis in toto, & totius in parte. Tertia autem particula, scilicet & impossibile est esse sine illo in quo est, dupliciter intelligi potest. Vno modo sic, impossibile est esse sine illo, in quo est, idest impossibile est esse non existente illo in quo est, & hic sensus non intenditur ex illis verbis. quoniam iuxta hunc sensum totum vniuersum esset in subiecto, quoniam est in aliquo, scilicet in primo ente, non sicut pars, & impossibile est esse, primo ente non existente: quòd autem totum vniuersum sit in Deo saltem sicut in fine, à nullo negatur, & consequenter modus, quo res est in fine, non distingueretur à modo, quo res est in subiecto. Alio modo potest intelligi sic, & impossibile est esse sine eo in quo est, idest impossibile est existere separatum ab eo in quo est. & hic sensus est hic intentus, & ponitur ista particula ad differentiam trium modorum essendi in, scilicet effectus in efficiente, rei in fine, & locati in loco. hęc enim omnia, licet in aliquo sint & non sicut pars, possunt tamen esse separata ab eis, in quibus sunt, vt patet. Sed occurrit dubium tunc non dissimulandum, & est tale: aut hic diffinitur esse in subiecto, prout est commune ad esse in subiecto formæ substantialis, i. in materia, & ad esse in subiecto formæ accidentalis. i. in composito, aut non diffinitur esse in subiecto ita communiter sumptum, sed proprie, vt scilicet conuenit tantum formæ accidentali. Si dicatur quòd diffinitur esse in subiecto primo modo, sequitur primo ꝙ accidentalitati Aristot. non iunxerit proprium comitem, sed communem sibi & formæ substantiali, cæteris autem proprios comites dederit, quod arti non consonat: sequitur secundo, quòd sub secundo & tertio membro diuisionis claudantur non solum accidentia, sed formæ substantiales, quoniam sunt in subiecto & dicuntur de subiecto, si sunt vniuersales, & sunt in subiecto & non dicuntur de subiecto si sunt particulares. hoc autem omnium expositorum aures offendit, quoniam vnanimiter dicunt accidētia sola in illis claudi membris. Si autem dicatur, quòd hic diffinitur esse in subiecto, quemadmodum accidens est in subiecto, ostendendum restat, quomodo diffinitio ista fuerit assignata sufficienter, quoniam non apparet per quam particulam modus ille excludatur, immo tota diffinitio conuenit formæ substantiali, puta formæ lapidis: quoniam est in aliquo, s. in materia, & non sicut pars eius, quoniam forma non est pars materiæ: & impossibile est quòd sit separata à materia. Nec recurras ad potentiam diuinam, quoniam loquimur de possibili & impossibili secundum cursum naturalem rerum, tam cum dicitur ꝙ accidens non potest esse sine subiecto, quàm cum dicitur ꝙ forma non potest esse sine materia. Ad hoc dubium dicitur, quàm hic diffinitur esse in subiecto vt est proprietas accidentis, & ꝙ ex qualibet illarum trium particularium diffinitionis potest sumi differentia inter esse in subiecto & esse formæ substantialis in materia. primo potest sumi ex ly aliquo. Dicit nanq; Auer. quod Aristot. in hoc libro contētus est sermone famoso, secundum quem subiectum sensibile aliquid esse discernitur, materia autem prima nequaquàm, cum etiam sapientes de illa dicant, quod non est quid, neq; quale, neq; quantum: & ideo dicens cum sit in aliquo. i. in subiecto sensibili, exclusit modum quo forma substantialis inest, quoniam vt dicitur in libro de Generatione, generatio ad formam substantialem est mutatio nullo sensibili remanente, accidens autem subiectum habet sensibile. Secundo potest sumi ex ly, non sicut pars, & du- 1. de gñō. T.c. 25.
pliciter hic sumi potest, quoniam forma substantialis, etsi non sit in materia sicut pars in toto, est tamen in materia existente, sicut pars in toto, quoniam est de essentia eius, accidens autem neque est pars subiecti existentis: deinde, quoniam forma substantialis est etiam in ipsa materia sicut pars, non quidem in toto, sed in parte, accidens autem est in subiecto neq; vt pars in toto, neque vt pars in parte: quoniam ex accidente & subiecto non resultat vnum totum, sicut ex materia & forma. Tertio potest sumi (ex ly impossibile est esse sine eo in quo est) quoniam formæ substantiali vt sic non repugnat esse sine materia, aliter omni formæ substantiali repugnaret separari à materia, quod in anima humana falsum ostenditur, licet aliunde ei repugnet, puta quia est materialis, & consequenter ista propositio est falsa formaliter loquendo, formam substantialem impossibile est esse sine materia, accidenti autem vt sic repugnat esse sine subiecto: & ideo formaliter & simpliciter verum est, accidens non posse esse sine subiecto. Et quoniam sermonem Aristo. constat esse formalem, habemus differentiam inter esse in subiecto, & esse in materia formaliter loquendo. Et sic patet tota diffinitio eius quod est esse in subiecto. Quod si nouitius concludat, ergo hic modus essendi in quo accidens est in subiecto extraneus est ab illis octo suprapositis. Dicito quòd extraneus non est, sed pars subiectiua quinti modi est, in quo largo vocabulo materia extenditur ad substratum formę substantiali & accidentali, &c.

Prædicatorum essentialium regulæ. Cap. 3.

QVando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicuntur. vt homo prædicatur de quodam homine: animal vero de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo, & homo est, & animal.

POst diuisiones regulas duas subdit, quarum prima est hæc, quando aliqua duo sic se habent, ꝙ alterum eorum prædicatur de reliquo, vt de subiecto. i. sicut superius de inferiori, quæcunque dicuntur de illo prædicato superiori, dicuntur etiam de eius inferiori subiecto. vt Socrates & homo, quia ita se habent ꝙ homo dicitur de Socrate, vt de inferiori subiecto, oportet ꝙ animal quod dicitur de homine, dicatur etiam de Socrate: dicimus. n. de Socrate & ꝙ est homo & ꝙ est animal. Notandum est hic, quòd Aristoteles notanter apposuit in hac regula ly, vt de subiecto: quoniam absque illa particula regula ista est locus sophisticus fundans fallaciam accidentis, cum ista vero particula ordinem docet prædicamentalem, secunda tamen prædicatione existente essentiali: ita quòd ad intellectum istius regulæ oportet concurrere duas prædicationes essentiales licet Aristoteles primam tantum explicet: necessarium siquidem est ꝙ primo prædicatum sit superius subiecto, & quòd illud tertium, ꝙ de anteriori prædicato dicitur, essentialiter de illo dicatur, siue vt genus, siue vt differentia. Potest tamen extendi regula ista etiam ad prædicationes non essentiales, sed non est præsentis intentionis: quoniam hic non intendimus nisi de essentiali habitudine eorum, quæ in prædicamento sunt. sufficiat ergo hic literalem glosam habere, ꝙ. s. cum dicitur quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, intelligitur essentialiter. & hoc siquidem intellectu seruato omnes sophisticæ obiectiones. s. So. est homo, homo est species: ergo Socrates est species. & similiter homo est animal: animal est genus, & siquæ sunt aliæ, facile soluuntur, aduertendo, ꝙ secunda prædicatio non est essentialis, neque per se, &c.

Quomodo genera subalterna, & non subalterna distinguantur. Cap. 4.

Diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentiæ: vt animalis & scientiæ. animalis quidem differentiæ sunt, vt gressibile & volatile, & bipes. scientiæ vero nulla harum est, neque enim scientia à scientia differt in eo quòd est bipes. Subalternorum vero generum nihil prohibet easdem esse differentias, superiora. n. de inferioribus prædicantur: quare quæcunq; fuerint prædicati differentiæ eædem & subiecti.

Cap. 1. 4. Haec est secunda regula, in qua aduertendum est primo, quod textus communiter legitur corrupte. legitur siquidem, species & differentiæ, & debet legi, speciæ differentiæ, vt patet ex commentis Boetii & Auerrois & subiunctis in textu, in quibus non speciei memoria habetur, sed tantum differentiarum: ita quòd regula est illa, diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersæ sunt specie differentiæ: & vocantur differentiæ diuersæ specie, quæ sunt diuersæ formaliter. & dictum est propter differentias diuersas materialiter, sicut sunt differentiæ indiuiduales omnium prædicamentorum. Subalternatim autem posita genera, quamuis non proprie dicantur, nisi illa, quorum vnum est sub altero, sequentia tamen cogunt, vt intelligamus, & ea, quorum vnum est sub altero: & ea, quæ sunt sub vno genere, ita quod sensus est diuersorum generum, quorum vnum non ponitur sub altero, neq; ambo sub vno tertio genere, diuersæ sunt secundum speciem differentiæ. Cogimur autem ad hunc sensum, quoniam Aristoteles loquitur de differentijs per se quidem, sed in communi, siue constitutiuæ, siue diuisiuæ sint, quod patet ex eo quod declarãdo hanc regulam, subdidit exemplum in differentijs diuisiuis animalis, & scientiæ, quæ sunt genera, neque subinuicem posita, neque sub vno tertio: & deinde assignans rationem quare in regula apposuit ly, & non subalternatim positorum, dicit, hoc ideo factum, quia nihil prohibet subalternorum generum esse easdem differentias, quia superiora de inferioribus prædicantur: & consequenter quæcunq; sunt prædicati differentiæ sunt etiam subiecti differentiæ, vbi expresse apparet, quod ad differentias constitutiuas generum se contulit. tales enim hæ sunt, quæ quia de superioribus generibus prædicantur, oportet iuxta præcedentem regulam, quod de eorum inferioribus prædicentur: & sic eædem differentiæ, quæ sunt constitutiuæ prædicati superioris, intrant etiam constitutionem subiecti inferioris. verbi gratia, differentiæ constitutiuæ animalis, puta corporeum & sensibile sunt etiam differentiæ intrinsece constituentes hominem: quoniam omnes differentiæ superiorum sunt etiam differentiæ inferiorum licet non è conuerso. Quia igitur Aristoteles regulam declarando modo de diuisiuis, modo de constitutiuis differentijs sermonem facit, oportet dicere, quod de differentijs per se in communi locutus fuerit cum dixit, quòd diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersæ sunt specie differentiæ, & quòd non per subalternatim posita, intelligat ea genera, quæ neque subinuicem, neq; sub tertio posita sunt. Si enim subinuicem posita sunt, habent necessario quasdam differentias diuisiuas easdem: quoniam quæ diuidunt inferius diuidunt superius, & possunt habere quasdam constitutiuas easdem, quãdo scilicet neutrum eorum est generalissimum: tunc enim differentia superioris cõstitutiua est etiam inferioris. Si vero ambo sunt sub vno tertio, neque constitutiuas neque diuisiuas necessario habent easdem: quoniam possunt esse immediate sub generalissimo, vt continuum & discretum respectu quantitatis: possunt tamen habere quasdam constitutiuas easdem, quando scilicet sunt sub vno subalterno, vt animal & planta sub corpore animato: tunc. n. differentiæ illius superioris eædem communicantur vtriq; inferiorum: propterea Aristoteles negatiuo modo loquendi vsus est dicens, subalternorum vero nihil prohibet easdem esse differentias. contingentiam enim quandam, quam declarauimus, insinuare voluit. Et sic finitur prima pars huius operis. Vbi vt promissa seruemus reddenda est ratio præmissorum.

Ratio omnium antepredicamentorum.

Quoniam intendit, vt dictum est, adunare ordinareque distinguere omnia entia: hæc autem non adunantur & ordinantur absolute, sed vt incomplexe concepta, & consequenter significata per voces, quia voces sunt propria conceptuum signa: ideo quatuor præmittenda erant: aliqua. s. declarantia conditiones entium, vt significantur per voces, & hæc sunt tres diffinitiones, & prima distinctio: & aliqua declarantia quid sint entia adunantia, vt cadunt sub hac arte, & hæc sunt ea, quæ in secunda diuisione dicuntur: & aliqua declarantia habitudinem inter se eorum, quæ sub vno genere adunantur, & hoc fit in prima regula & in parte vltima secundæ regulæ: & aliqua declarantia distantiam eorum, quæ adunantur in vno genere ab his, quæ adunantur in altero: & hoc fit in vltima regula. Quinque autem conditiones entium vt significantur per conditiones explicauit, scilicet æquiuocationem, vniuocationem, denominationem, incomplexionem, & complexionem: quoniam ex horum notitia maxime vtilitates doctrinæ huic proueniunt. Ex notitia nanque horum scimus primo, quomodo acies intellectus secundum primam operationem [illegible] debeat, quando hæ voces offeruntur: scimus nanque quod æquiuocum non est simpliciter incipiendum, quia non habet vnum conceptum, vniuocum vero sic. Denominatiuum vero (licet extraneum quid) adunare in sui significatione appareat, sicut denominans, tamen à quo venit videndum est, quoniam non differt ab eo nisi casu, & separatum habemus obiectum primæ operationis dum incomplexum à complexo discernitur. Et ex hoc dicimus secundo, quid adunandum vel quærendum in vno, & quid in plurimis generibus, aut locis sit: æquiuoca enim & complexa in pluribus generibus, vel locis necessario posita, vniuoca autem & incomplexa in vno tantum nouimus, denominatiua vero denominans sequi. Et ex hoc scimus tertio quàm diuersimode res sub conceptibus & vocibus etiam incomplexis adunantur. s. complexe & incomplexe: & hoc tripliciter, s. æquiuoce, vniuoce, vel denominatiue: & qualis sit adunatio facienda in hac arte, scilicet quod non ad æquiuoca, nec denominatiua, nec complexa, sed incomplexa vniuoca. Et ex hoc scimus quarto, quod omnia genera adunari possunt ad vnum non vniuocum, sed æquiuocum, puta ens, & quod omnia contenta sub vno genere adunantur ad caput illius generis, vt ad vniuocum: & quod vnum prædicamentum vnitur alteri per denominationem, & quod incomplexa tantum adunanda sunt refutatis complexis, & breuiter multa alia scimus ex his, puta quomodo. s. aliqua per se, aliqua reductiue sunt in genere, & quomodo diuersimode reducuntur æquiuoca, & denominatiua, & complexa, & quomodo multiplex est prædicatio. His autem præpositis & merito, quia voces sunt signa rerum & priores quo ad nos quàm res conceptæ: consequens erat diffinire res, de quibus sermo habendus est non simpliciter, sed vt cadunt sub

hac arte: huiusmod autem sunt res non absolutæ sumptæ, sed indutæ quasdam intentiones.i.substantia vniuersalis, substantia particularis, accidens vniuersale, & accidens particulare: & hoc subtiliter fecit diffiniens non secundum conditiones reales pure, nec secundum intentionales pure, sed miste, vt superius declaratum fuit. Si ordinem vero quæres supradictorum inter se, aduertas ꝙ in complexum purum præcedit incomplexum mistum complexo: & ideo post illa tria pure incomplexa, fuit posita distinctio complexi ab incomplexo: æquiuoca autem præponuntur, quia primi termini, scilicet ens & vnum &c. æquiuoci sunt, vniuoca quoq; ante denominatiua sunt, quia denominatiua ab æquiuocis & vniuocis declinando veniunt. Ordo autem & seruitium regularum vltimo positarum satis clare patent: quoniam prima regula singula in seipsis ordinat prædicamenta, secunda autem comparando vnum alteri, &c. Vtilitates quoque ex his emanantes satis ex se in promptu sunt, &c.

In hoc cap. 1.

In decem prædicamenta incomplexorum diuisio, quorum nullum affirmationem, vel negationem constituit. Cap. 5.

EOrum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodq; aut substantiam significat, aut quantum aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substantia, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum, vt bicubitum tricubitum. Quale, vt album. Ad aliquid, vt duplum. Vbi vero vt in foro. Quando autem, vt heri. Situm vero, vt sedet, iacet. Habere, vt calciatum esse, armatum. Agere, vt secare, vrere. Pati, vt secari, vri. Singula igitur eorum, quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur vel negatione. horum autem ad se inuicem complexione affirmatio fit, & negatio. Videtur autem omnis affirmatio vera, vel falsa esse: eorum autem, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum, neque falsum est: vt homo, album, &c.

HIc incipit tradere doctrinam ipsorum predicamentorum tali ordine. Primo enumerat omnia prædicamenta diuidendo secundum membrum primæ diuisionis antepositæ, scilicet id quod sine complexione dicitur, idest incomplexum, & dicit decem esse, quæ sine complexione dicuntur, scilicet substantiam quantitatem, &c. & exemplariter declarat singula, vt clare patet in textu. Secundo declarat quandam proprietatem communem omnibus istis, scilicet quòd ipsa secundum se, idest solitarie sumpta, in nulla affirmatione dicuntur, idest quòd dicens quodcunque istorum sigillatim non affirmat neq; negat, sed affirmatio fit coniungendo vnum cum altero coniunctione verbali. Et subdit persuasionem h[illegible]us proprietatis talem: omnis affirmatio videtur vera, vel falsa esse, singula complexa non sunt vera aut falsa: ergo singula incomplexa non dicuntur secundum affirmationem (probare non sequitur maiorem, quia metaphysici negocij opus est, & hic accipitur:) ideo dixit, videtur omnis affirmatio vera vel falsa: & non dixit, est indubie tamen tenenda est. minor autem patens est exemplariter. Tertio ad singula prædicamenta descendit, quatuor eorum diffuse tractans: sex vero vltima superficietenus tetigisse sat esse putās. inchoat autem à substantia, quoniam primum genus & temporis & dignitatis ordine est, &c.

PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio commentarijs.

Substantiæ diuisio in primam & secundam, & eius proprietates. Cap. 1.

*Vbstantia autem * quæ proprie & principaliter & maxime dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est: vt aliquis homo, & aliquis equus.* * ad. ali. cod. est.

DVo principaliter docet circa prædicamentum substantiæ. primo ea, quæ in ipso continentur. secundo proprietates eorum. pars prima diuiditur in quatuor. In prima docet quid sit prima & quid secunda substantia. in secunda comparat primas substātias omnibus alijs ibi (Manifestum est autem.) In tertia comparat secundas substantias inter se, & primas inter se ibi (Secundarum vero substantiarum.) In quarta reddit rationem eius, quod in prima parte dixerat de secundis substantijs ibi. (Merito igitur post principales substātias.) Antequàm autem textum exponamus prælibandum est, ꝙ Arist. membra diuisionis substantiæ ponendo, diuisionem insinuauit substantiæ in primam & secundam: & ideo videndum est quid diuiditur, & qualis sit ista diuisio. Substantia potest accipi tripliciter. Vno modo vt est primum genus generalissimum distinctum superius contra alia nouem genera, & sic non sumitur cum diuiditur in primam & secundam: quoniam substantia, quæ denominatur genus generalissimum, est substantia secunda, quam constat non posse diuidi in primam & secundam. Secundo modo sumitur substantia vt est prima pars entium, quæ sunt in vniuerso, vt distinguitur contra accidens: & sic non sumitur substantia cum diuiditur contra accidens, si diuisio sufficiens esse debet: qm̄ multa sunt substantiæ isto modo, quæ nec primæ, nec secundæ substantiæ sunt, vt patet de partibus substantiæ & differentijs. Tertio modo sumitur substantia pro re directe existente in linea recta prædicamenti substantiæ, non vt generis, aut speciei, aut indiuidui rationem habet, sed absolute, vt. s. hæc omnia præuenit & res est per se completa & finita &c. & hoc modo substantia sufficienter diuiditur in primam & secundam, non diuisione generis in species, sed diuisione rei in modos eius, & est diuisio analoga, & potest intelligi substātiam diuidi hic per modos reales, & per modos intentionales, sed diuersimode. si. n. ista diuisio detur per modos reales, sic non est per diuersos modos, sed vnum tantum, per inclusionem. s. illius modi, & non inclusionem eiusdem: & ille modus est particulariter subsistere. ita ꝙ sensus diuisionis est, res directe substantiæ, aut est substantia prima, aut secunda. i. aut est particulariter subsistens, ita ꝙ includat in sui ratione particulariter subsistere, aut non includit particulariter subsistere. in hoc. n. differt substantia prima à secunda, quia substantia prima, puta Sor. est non solum substantia talis, puta homo, sed aliquis subsistēs nō in alio. secunda vero substantia, puta homo, etsi secūdum rem non inueniatur nisi cum particulari subsistētia, in ratione tamen sua talem modum essendi non includit, vt patet ex eius diffinitione. Si autem diuisio illa detur per modos intentionales, non per vnum, sed vere duos modos diuisio facta est. sunt autem isti modi vniuersaliter & particulariter concipi: ita ꝙ sensus diuisionis est, substantia aut prima, aut secūda. i. aut particulariter

lariter concepta sumitur, aut vniuersaliter. & quoniam diuersitas istorum modorum sequitur affirmationem & negationem illius modi realis, ideo diuisio vtroq; modo intellecta veritatem habet, non vniformiter tamen: qm̄ ex eo q; diuisio ista hic traditur & secunda substātia logicum quid sonat, vnde & in Metaphysica toties diuisa substantia nunq̄ nominatur diuisio ista logicalis. ac per hoc per modos intentionales intelligenda est, & consequenter secundo modo intellecta simpliciter veritatem habet, primo vero modo non habet veritatem simpliciter, qm̄ metaphysicalis est diuisio huiusmodi, & neutrum eius membrum constituit substantiam secundam, sed alterum est substantia prima vocata, alterum substantia, quæ est quod quid erat esse, habet tamen veritatem quodam modo, si. s. negatio illiusmodi realis, i. particulariter subsistere, accipiatur vt stat sub illo modo intentionali, s. vniuersaliter concipi. sic. n. logicam ingreditur consideratioñ & secundam facit substantiam: neuter ergo sensus à logica ratione alienus est, & consequenter vterq; suscipiendus est. omnis ergo substantia directe in prędicamento existens, aut est prima. i. particulariter subsistens, aut est secunda. i. non est in se particulariter subsistens, modo exposito. vel aut est prima, i. particulariter concepta, aut secunda, i. vniuersaliter concepta. modo ad textum veniamus. Duo in hac prima particula aguntur. primo diffinitur substantia prima sic, substantia quæ proprie principaliter & maxime dicitur, quę neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est, vt aliquis homo, &c. Vbi notanda sunt tria. Primo, q; diffinitum est totum hoc, substantia, quæ proprie principaliter & maxime: his. n. omnibus circumlocutus fuit Arist. substantiam primam. vnde scriptorum vitio in multis codicibus insertum fuit, ly est, adeo vt iam pene omnes legant sic, substantia autem est, quæ proprie, &c. & male legunt, vt etiam ex Alberto colligitur. Diffinitio autem est id quod sequitur. s. neq; de subiecto dicitur, &c. Secundo declarandi sunt termini. dixit (proprie) quoniam substantia sumitur dupliciter. Vno modo pro essentia cuiusq; rei. dicimus. n. q; color est de substantia albedinis, & sic superius in diffinitione æquiuocorum & vniuocorum, substātię vocabulo vsus est. Alio modo sumitur substantia pro re & per se stante, & alia sustentāte, & sic substantia est vnum speciale genus distinctum superius contra alia genera: & hoc modo sumitur hic. & quia primo modo substantia sumitur communiter, qm̄ extenditur ad omne genus, ideo secūdo modo substantia accipitur proprie, & propterea Arist. loquens hoc modo de substantia addidit ly proprie. Dixit (principaliter.) quoniam substare accidentibus commune est omnibus substantijs. principaliter autem substare proprium est primæ substantiæ. secundæ nanque, ideo secundæ dicuntur, quia secundario, ratione. s. primarū substant. homo. n. ideo substat grammaticę, quia Sor. vel Plato illi substat. Dixit (maxime) ad insinuandum & q; nihil substat magis illa, & quod illa substat magis omnibus alijs, quoniam substat omnibus quibuscunq; substant secundæ substantiæ. & vltra hoc subiacent etiam ipsis secundis substantijs cuiuscunq; ordinis, generici. s. & specifici. Termini vero diffinitionis declarati sunt superius in secūda diuisione. sicut. n. substantia prima duo dicit, ita duo dixit diffiniendo: dixit enim ly non est in subiecto, quia est substātia. ly vero non dicit de subiecto, quia est prima. & sic patet tota diffinitio. Nec te moueat, si per puras negationes dari videatur: qm̄ subintelligitur ibi id quod est, seu res quę est. id. n. oportet hic subintelligi q; diuisum fuit superius in secunda diuisione, qm̄ dictum est, eorum, quæ possunt, alia de subiecto dicuntur, &c. Notanter autem dico id quod est. i. ens non qualitercunq; sumptum, sed vt euacuatur per rectas lineas omnium generum. hæc. n. proprie sunt, quæ sunt, alia autem horum sunt differentiæ vel partes, vel principia, &c. Quoniam nisi hoc subaudiatur, diffinitio ista non conuerteretur cū prima substantia: conueniet nanq; partibus eius & indiuiduis differentiarum. hæc. n. manus neq; est in subiecto, neq; dicitur de subiecto: & similiter hæc anima & hoc rationale: subintellecta autem dicta particula conuertitur diffinitio cum diffinito: quoniam omnis substantia prima est id quod est neq; de subiecto dictum, neq; in subiecto existens, & omne id quod est neq; de subiecto dictum, neq; in subiecto existens est substantia prima: partes. n. & differentiæ & huiusmodi non sunt quæ sunt, sed aliorum potius aliquid sunt. Nec mireris si accidens vocetur hic id quod est, & pars substantiæ non: quoniam hic dignitates rerum pensamus ex modo quidditatum earum, quia tractamus de eis vt adunantur ad genera & ordinantur in eis, quod ex quidditatibus habent entia. Constat autem q; licet accidētia imperfectiora entia sint, quàm partes substantiæ, prę eminent tamen quo ad hoc, q; partes habentes quidditatem non sunt: sed ipsa habent suas proprias quidditates ex quibus sortiuntur hanc dignitatem, q; genera directe ingrediantur, ex qua factum est vt Logicus attendens dignitatibus prædicamentalibus, rectam substātiam & rectum accidens, ea, quæ sunt tantum modo dixerit.

Diffinitur prima substantia vt quo aliquid non est in subiecto, nec dicitur de subiecto.

TErtio videndum est quid sit diffinitum in hac diffinitione: & quoniam hoc habet multum difficultatis in quo consistat difficultas propter rationes difficultatem ingerentes hincinde præmittendum est. Dubium est hic an diffiniatur aliquod commune an aliquod singulare. Quod enim commune aliquod diffinitum sit Platonis à Porphyrio inducta authoritas ostendit dicens, singularia relinquenda ab arte esse, neque eorum posse fieri disciplinam. Quod autem singulare describatur ex eo ostēditur, q; aliter diffinitio diffinito repugnat. contrariantur. n. sibi inuicem hęc duo, s. commune, seu vniuersale, & non dicitur de subiecto. si. n. vniuersale est, de subiecto dicitur, etsi de subiecto non dicitur, singulare esse oportet. Ad euidentiam huius difficultatis aduertendum est, q; licet hic non diffiniatur aliqua intentio secunda, nec aggregatum ex re & intentione, qm̄ prima substātia nihil horum significat, sed res naturæ, quam primam substantiam vocamus: tamen diffinitio ista intelligenda est quasi ad modum diffinitionis intentionis secundæ iuxta doctrinam traditam in cap. de Genere, diffinietur siquidē res primæ intentionis communis pluribus, & consequenter dicta de subiecto: quia diffinitio tamen ista ei non conuenit vt quod, sed potius vt quo, ideo diffinitur per non dici de subiecto, sicut genus diffinitur per prædicari dē specie, & tamen ipsum non est quod prædicatur de specie, sed quo res denominata genus dicitur de specie. Declarantur singula horum, & primo, q; res diffinita sit communis: qm̄ q; sit primæ intentionis declaratum est ex quid nominis substantię primæ. declaratur ergo dupliciter. primo sic, omne diffinibile vel certitudinaliter scibile est vniuersale, quoniam de singularibus nō est certitudo intellectualis, sed sensus. sed res diffinita hic est diffinibilis, seu scibilis, quoniam per artem istam scitur. ergo. Secundo sic, id, cuius diffinitio prædicatur de pluribus vniuoce, est vniuersale: sed diffinitio tota rei hic diffinitæ prædicatur de pluribus vniuoce: ergo res hic

hic diffinita est vniuersalis, minor euidenter clara est: quoniam totum hoc, s. id quod est neq; in subiecto existens, neq; de subiecto dictum prædicatur de Socrate & Platone, & cæteris primis substantijs. Est ergo tam res diffinita quàm diffinitio cõmunis pluribus, ac per hoc vtriq; conuenit de subiecto dici. Quid autem sit ista res communis quæ diffinitur à S. Tho. in prima parte. q. 29. à primo ad primum exprimitur, & dicitur ꝙ est id, quod pertinet ad communem rationem singularitatum indiuiduorum substantiæ. i. est modus, quo subsistunt indiuidua substantiarum, vel substantia habens talem modum, qui vocatur incommunicabiliter existere. Sor. n. existit ita incommunicabiliter, ꝙ non potest communicari alteri, sicut accidens subiecto, neq; sicut vniuersale particulari, neq; sicut pars toti: & propterea tres particulas in diffinitione primę substantiæ posuit, duas explicite, & alteram quam declarauimus implicite. Modus autem iste communis est omnibus indiuiduis substantię, & ideo diffinibilis: & quod sequitur ad illum commune est omnibus dictis indiuiduis: & ideo non est mirum si præsens diffinitio pluribus conueniat. Et per hæc patet, ꝙ præsens diffinitio non cõuenit res diffinite vt quod, quia res illa quæ est incommunicabiliter existere, nõ habet hoc. s. ꝙ non dicatur de subiecto, quoniam pluribus cõis est, vt expresse ponit S. Tho. ibi in. q. 30. ab vltimo ad secundum, & euidenter patet, quia Socrati & Platoni commune est incommunicabiliter existere, licet non sit cõmune eis indiuiduationis principium. Quod vero reliquum est. s. ꝙ præsens diffinitio conueniat diffinito, vt quo ex eo sat[illegible] p[illegible] nunc nosse, ꝙ ideo sortes est quod est & neq; est in subiecto, neque dicitur de subiecto, quia est substantia prima. i. quia est substantia incommunicabiliter existens. Et ex his patet quid ad rationem in oppositum dicendum sit, ꝙ. s. quamuis non dici de subiecto repugnet cõmuni vt quod & è conuerso, non tamen repugnat rei, quæ denominatur communis vt quo. i. vt modus est alterius: stat. n. ipsam incommunicabilitatem existenti communem denominari, & tamen ex ea oriri in omnibus in quibus est ꝙ nullum eorum commune sit. Hæc autem q̃ conformia S. Tho. sint nemo audet censere nisi memor, ꝙ hypostasis idem sonat ꝙ substantia prima, diligenter scrutatus fuerit doctrinam eius in locis adductis. & in quæstione nona de potentia Dei, articulo primo. Nec ei quod dictum est. s. substantiam primam. i. rem naturæ diffinitam, esse obstat diffinitionem per intentionem secundam datam esse, quoniam logicalis hæc descriptio est, &c.

Prima parte. q. 29. art. 1. ad primum.

Prima parte. q. 30. art. 4. ad sm.

Potẽtia dei. q. 9. art. 1.

Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus illæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur, insunt: & hæ quidem & harum specierum genera. vt aliquis homo in specie quidem est in homine, genus vero speciei animal. secundæ igitur hæ substantiæ dicuntur: vt est homo, atq; animal.

Hic secundo declarat quid sint secundæ substantiæ, dicens, ꝙ secundæ substantiæ sunt species, in quibus sunt primæ substantiæ, & genera illarum specierum. Vbi nota, ꝙ cum dicitur illas species esse substantias, in quibus sunt primæ substantiæ, [illegible] igitur de esse in, sicut inferius est in suo superiori essentiali: quemadmodum. s. pars subiectiua est in suo toto vniuersali, in quo continetur: tales siquidem species & earum superiora dicuntur substantiæ, quia dicunt naturas substantiarum. secundæ vero respectu primarum quarum naturas dicunt, vt ista species homo, & eius genus animal dicunt naturam Sortis & Platonis, quæ sunt primæ substantiæ.

In Postprædicamentis

SEd statim occurrit dubium quomodo verificari possit ꝙ homo & animal sint secundæ substantiæ, & indiuidua. s. Soc. & Plato sint primę. cum. n. prius sit, vt in Postprædicamentis dicitur, à quo non conuertitur consequentia, & à specie & genere non conuertatur consequentia ad indiuidua: sequitur, ꝙ genera & species sint priores substantiæ quàm indiuidua. declaratur minor in proposito, ista consequentia est formalis, Sor. est substantia, ergo homo est substantia, siue accipiatur substantia à per se essendo, siue à substando: sed è conuerso non valet nisi forte gratia materiæ, vel ex suppositione aliqua. non. n. valet, homo substat albedini, seu est albus, ergo sortes, vt patet: non ergo species & genera rationabiliter appellatæ sunt secundæ substantiæ. Ad euidentiam huius declarandi sunt amplius termini quæstionis, s. substãtia prima, & secunda. Substantiæ nomen, cum quoddam substans & sustentans alia sonet, & quod vere aliorum est sustẽtatiuum ipsum alterius sustentatione non egeat, (alioquin illud alterum vere sustinens principaliter esset) à duabus proprietatibus sumptum videtur. s. ab actu substandi alijs, & negatione prioris sustentantis, & secundum accessum ad has proprietates, vel recessum ab eis aliquid dicitur magis vel minus substantia: & quia vtrunq; horum indiuiduum substantiæ maxime sapit, & species elongantur aliqualiter ab eis, ideo indiuidua primæ substantiæ, species vero secundæ substantiæ merito dicuntur. Patet autem hoc quod dicimus. primo quantum ad negationem, s. prioris sustentantis. indiuiduum. n. substantiæ caret duplici subiecto, s. subiecto inhæsionis, per oppositum ad accidens, ꝙ oportet alicui inhærere, si inueniri debet in rerum natura, & subiecto prædicationis, quod nomine reali potest vocari subiectum inexistentiæ, per oppositum ad vniuersalia, quæ non inueniuntur nisi in existentia suorum particularium: species autem substantiæ, puta homo, etsi careat primo subiecto, habet tamen secundum. non. n. existit id quod significat ly homo, nisi substẽtatum in aliquo homine. Et propter hoc Metaphysicus considerans substantiã hac proprietate perfectam speciem non esse substantiam dicit in septimo eius. Patet deinde quo ad actum substandi alijs, quoniam indiuiduum subijcitur omnibus, quibus subijcitur species tam accidentibus quàm superioribus, & vltra hoc ipsi speciei, propter quod maxime substantia dicta est vt in textu dicitur. Primum & secundũ in proposito dupliciter sumi possunt. Vno modo iuxta illum modum prioris, quo prius est à quo non conuertitur in essendo consequentia, & sic non sumitur hic. quoniam (vt dicetur) nec species, nec indiuiduum est hoc modo primum, aut secundum: sed sunt simul: conuertitur. n. consequẽtia inter ea in proposito. Alio modo iuxta illum modum prioris, quo prius dicitur quod est causa, vel ratio alterius. & non è conuerso: & hoc modo sumitur hic. Indiuiduum. n. dicitur prima substantia, & species secunda, quia indiuiduum est ratio ipsi speciei, & ꝙ substet accidentibus, & ꝙ absq; sustentaculo existat in rerum natura. ideo. n. homo est grammaticus, quia aliquis homo est grammaticus. & similiter ideo homo est, quia aliquis homo est: homo. n. per seipsum non est nisi apud Platonicos. Ad rationem autem in oppositum dicitur dupliciter. primo, ꝙ quia sermo Aristotelis intelligitur de primo & secundo non secundum consequentiam, sed s̃m causalitatem, vt dictum est, & argumentum loquitur de priore secundum consequentiam, ideo nihil concludit, sed in æquiuoco laborat. & hoc dicitur comparando species indiuiduis signatis. Dicitur secundo, ꝙ quia singula indiuidua signata ab arte relicta sunt, propter eorum varietatem, & oportet ea ad quandam vnitatem vniuersalem reducere, vt de his stabilis possit fieri disciplina, & consequens est ꝙ

cap. de priori.

omnia

omnia indiuidua ſignata vt ſub hac cadunt arte vnius rationem habeant: & ſic de eis tractetur: tale autem vnum eſt indiuiduum vagum, quod omnium ſignatorum vim obtinet: & ſic non fit comparatio hic inter ſpeciem, & hoc indiuiduum, quid eorum ſit prius ſubſtantia, puta inter hominem & ſort. ſed inter ſpeciem & indiuiduum vagum, puta inter hominem & aliquem hominem: conſtat autem ex textu præſentis capituli quod ſecundum realem exiſtentiam quam nunc conſideramus, iſtæ conſequentię conuertuntur, homo eſt ſubſtãtia. ergo aliquis homo eſt ſubſtantia. & è conuerſo: & ſimiliter homo eſt albus. ergo aliquis homo eſt albus & è conuerſo: & ſic quia iuxta hunc modum prioris, ſpecies & indiuiduum ſimul ſunt ſubſtantia: argumẽtum etiam ſtando in hoc modo non intentio, non concludit propoſitum, quia æquiuocat de indiuiduo. quia vero vt dictum eſt iuxta alium modum prioris hic intentum indiuiduum tam vagum quàm ſignatum eſt prius ſubſtantia: ideo ſimpliciter dicendum eſt indiuiduum eſſe primam ſubſtantiam, & ſpecies ſecundam. Poteſt autem, & in idem redit, etiam dici deſcendendo ad indiuidua ſignata, quòd licet ſpecies puta homo ſit prior, hoc & illo homine, non tamen hoc vel illo. i. licet ſit prior ſingulis: non tamen omnibus, quia non inuenitur homo præter omnes homines &c.

Manifeſtum eſt autem ex his, quę dicta ſunt, quòd eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari vt homo de ſubiecto aliquo homine prędicatur. & ratio quoque hominis de ſubiecto aliquo homine prædicabitur: quidam. n. homo & homo eſt, & animal rationale mortale quare & nomen & ratio prędicabitur de ſubiecto. Eorum vero, quę in ſubiecto ſunt, in pluribus quidem neque nomen de ſubiecto, neq; ratio prædicabitur. In aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoßibile eſt prædicari. vt album cum in ſubiecto ſit, vt in corpore, prædicatur de ſubiecto. dicitur enim corpus album. ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur.

Hæc eſt ſecunda particula huius primæ partis. in qua intendens comparare primas ſubſtantias alijs, duo facit. primo cõparat eas cæteris ſecundum habitudinem quam habet ad alia, vt de ipſa prima ſubſtantia prædicantur. ſecundo comparat eas cæteris per habitudinem quam habet ad alia, vt ſuſtentans ad ſuſtentata. ibi (Alia ergo omnia &c.) Ad claritatem eorum, quæ hic dicentur, recolendum eſt, ꝙ in Antepręedicamentis diuiſa & enumerata ſunt omnia, quæ ſunt in omnibus prædicamentis in illa diuiſione. (Eorum quæ ſunt &c.) Et oſtenſum eſt, ꝙ ſunt quatuor. ſ. ſubſtantia vniuerſalis & particularis, accidens vniuerſale & particulare: vnde Ariſtot. volens comparare ſubſtantiam particularem alijs, quam habitudinem reliqua tria membra habeant ad eam tradit. Verum, quia accidens vniuerſale & particulare eandem habitudinem ſeruant, quo ad prædicationem & ſuſtentationem reſpectu primę ſubſtantiæ, vt patebit, quia vtrunq; eorum eſt in ſubiecto: ideo ea in vnum nunc adunauit membrum communi vocabulo vocans, ea quę ſunt in ſubiecto: & quia multum refert quo ad prædicationem an accidentia ſignificẽtur in abſtracto, an in concreto: ideo nouam innuens diuiſionem eorum quę ſunt in ſubiecto, in duo ea membra ſecuit, abſtracta. ſ. & concreta. Oſtenditur ergo hic habitudo primæ ſubſtantiæ ad tria. Primo. ſ. ad ſubſtantias vniuerſales, ſeu ſecundas, quæ vocantur ea, quæ dicuntur de ſubiecto. & dicitur ꝙ ea, quæ tantum dicuntur de ſubiecto, i. ſecundæ ſubſtantiæ prædicãtur de primis ſecundum nomen & ſecundum rationem. Secundo ad accidentia in aſtracto, & dicitur, ꝙ eorum, quæ ſunt in ſubiecto, i. accidentium, tam vniuerſalium ꝙ̃ particulariũ, plurima, i. abſtracta, neq; ſ'm nomen, neq; ſ'm rationem prædicantur de prima ſubſtantia. Tertio ad accidentia in concreto, & etiam dicitur, ꝙ in aliquibus eorum, quæ ſunt in ſubiecto. i. in concretis accidentiũ, nomen nihil prohibet, &c. i. accidentia in concreto prædicantur de prima ſubſtanria ad ſecundum nomen, & non ſecundum rationem. Vbi primo declarandi ſunt termini, deinde deſcendendum ad ſingula. Prædicari de aliquo, cum nihil aliud importet quàm ineſſe ſeu cõuenire illi, de quo prædicatur, conſequens eſt ꝙ prædicari de aliquo ſecundum nomen, nihil aliud ſit ꝙ̃ nomen prædicati conuenire ſubiecto, ita ꝙ nomen prædicati ſit etiam nomen ſubiecti. nec refert an tale nomen ſit ſubiecti ſecundum ſubſtantiam, aut ſ'm qualitatem, vel quodcunq; aliud extraneum. ſufficit. n. ꝙ nomen illud eius aliquo modo notum. ſit eſſentialiter, vel denominatiuæ, intrinſece vel extrinſece, & ſimiliter ſequitur ꝙ prædicari ſecundum rationem nihil aliud ſit ꝙ̃ rationem prędicati conuenire ſubiecto, ita ꝙ ratio prædicati ſit etiam ratio ſubiecti. nec refert an ratio prędicati ſit tota ratio ſubiecti, an ſit pars rationis, dum modo ſit pars intrinſeca, quod dico propter ea quę cadunt in ratione vt addita, ſicut ſubiectum eſt pars rationis accidentis, & corpus animæ. His prælibatis clara eſt ſententia trium dictorum. ſecundæ ſiquidem ſubſtantiæ dicuntur de primis ſecundum nomen & rationem, quia nomen earum eſt nomen primarum, & ratio earum eſt ratio primarum. homo. n. dicitur de aliquo homine ſ'm nomen, quia aliquis homo vocatur homo, & ſecundum rationem, quare diffinitio hominis, puta animal rationale, eſt diffinitio alicuius hominis. Dicit autem Ariſt. hoc eſſe manifeſtum ex dictis, quia huius manifeſtatio ſequitur ex dictis in illa regula Anteprædicamentali (quando alterum de altero prædicatur.) ſi. n. ſecundæ ſubſtantiæ ſunt ea, quæ de ſubiecto. i. prima ſubſtãtia dicuntur. ſ. tanquàm de inferiori. hoc. n. importat dici de ſubiecto. & ratio cuiuſq; ſubſtantiæ dicitur de ea: ſequitur ꝙ ratio ſecundæ ſubſtantiæ dicatur etiam de prima. Accidentia vero in abſtracto nec ſecundum nomen, nec ſecundum rationem de primis ſubſtantijs dicũtur, quia nullo modo de eis prædicãtur: non. n. Sor. dicitur albedo, aut quantitas, nec ratio albedinis, aut quantitatis eſt ratio Sortis. Accidentia autem in concreto ſecundum nomen quidem dicuntur de primis, quia nomina eorum conueniunt illis. Sor. n. vocatur Philoſophus filius Socratis, quoddam quantum, &c. Ratio autem de hoc reddita ab Ariſt. in textu dicente, album cum in ſubiecto ſit vt in corpore prædicatur de ſubiecto: dicitur. n. corpus album, non eſt ſic intelligẽda, ac ſi velit dicere, ideo album prædicatur de ſubiecto ſecundum nomen, quia eſt in ſubiecto. iſta. n. ratio ſi valeret concluderet ꝙ etiam accidẽs in abſtracto prædicatur de ſubiecto ſecundũ nomen, quia eſt in ſubiecto: albedo. n. non niſi in ſubiecto corpore eſt: ſed intelligenda eſt ſic, ꝙ cum album ſit in ſubiecto non ſolum ſecundum rem, ſed etiam ſecundum modum ſignificandi. i. ſignificet per modum exiſtẽtis in ſubiecto quod eſt corpus, neceſſe eſt album de corpore prædicari ſecundum nomen. Et propter hoc tetigit differentiam inter accidens concretum & abſtractum, ex qua oritur hæc, quæ nunc tractatur differentia in prędicando, de prima ſubſtantia ſecundum nomen. ideo nanq; abſtractum non prædicatur de prima ſubſtantia, quia ſignificat non per modum adiacentis, ſed per modum per ſe ſtantis, & conſequenter denominantis ſubiectum. Secundum rationem vero impoſsibile

posibile est accidentia in concreto prædicari de prima substantia : quoniam ratio eorum non potest esse diffinitio, aut pars intrinseca diffinitionis primæ substantiæ : albi.n.diffinitio nec est diffinitio alicuius corporis,nec pars diffinitionis eius vt de se patet. Nec est opus hic dubitare quomodo album non prædicetur secundum rationem, si diligenter notata est expositio terminorum : ex illa.n.apparet sophisma æquiuocationis committi. si ex eo q̃ aliquod corpus non solum est album,sed etiā disgregatiuum visus. concludatur ergo album prædicatur secundum rationem: æquiuoce.n.accipitur prædicari secundum rationem,vt & inferius amplius explanabitur, &c.

Alia vero omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. hoc autem manifestum est ex his,quæ per singula proponuntur. vt animal de homine prædicatur: ergo de aliquo homine prædicabitur.nam si de nullo aliquorum hominum, neq; omnino de homine. Rursus color in corpore est:ergo & in aliquo corpore: nam si non in aliquo singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis substantijs dicuntur, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existentibus primis substantijs impossibile est esse aliquid aliorum. omnia.n.alia aut de substantijs eisdem dicuntur,aut in substantijs eisdem sunt.

Hic secundo comparat primas substātias omnibus alijs secundum habitudinem sustentantis ad sustentata, & duo docet. primo q̃ primæ substantiæ sustentant omnia alia. secundo q̃ sine ipsis nihil esse potest. Primum ꝓponit concludendo ex dictis quandam vniuersalem de prædicato di siuncto.s. q̃ omnia alia aut de subiectis principalibus.substantijs dicuntur,aut in eis sunt,& declarat eam inductiue & primo in illis, quæ dicuntur de subiecto.i.in secundis substantijs, dicens : q̃ animal dicitur de homine, ergo de aliquo homine:& probat consequentiam, quia si de nullo homine dicitur , ergo nec de homine : deinde in his, quæ sunt in subiecto,dicens:quod color est in corpore,ergo in aliquo corpore,& probat similiter sequelam,quia si in nullo corpore est : ergo nec in corpore, & sic habetur primū. Secundam vero.s.q̃ sine primis substantijs impossibile est aliquid esse,deducendo ex prima docet subdens:non ergo existentibus primis substātijs impossibile aliquid aliorum esse, & probat sequelam, quia iam dictum est, q̃ omnia alia sustentantur in primis, aut quia dicuntur de eis, aut quia sunt in eis:constat autem q̃ remoto eo quod sustinet, necesse est reliqua ruere. Notandum est primo, q̃ Arist. volens probare omnia alia aut dici de primis substantijs, aut esse in illis, quo ad secundas substantias tetigit genera, & quo ad accidentia tetigit accidentia in abstracto: vtrunque autem eadem ratione fecit, quia & genera remotiora sunt à primis substantijs quàm species, & accidentia in abstracto quàm in concreto: & consequenter si illa, quæ remotiora sunt non possunt esse sine primis substantijs, à fortiori nec species, nec concreta proximiora esse poterunt sine eis. Dubitatur secundo hic communiter , quo valeat processus Aristo. Tum quia Porphyrius dixit (q̃ destructis singulis animalibus remanet adhuc animalis ratio) & similis ratio est de homine, q̃ destructis omnibus hominibus adhuc remanet diffinitio hominis:remanentibus autem diffinitionibus hominis & animalis,constat q̃ animal potest prædicari de homine, & sic peremptis omnibus hominibus animal de homine dicetur: & tamen de nullo homine,quod contra præsenem est textum. Tum quoniam ab inferiori ad suum superius negatiue non valet argumentum: non.n.valet, homo non currit, ergo animal non currit:& tamen Arist.procedit hic ab inferioribus,à singularibus.ad superiora,vt patet.ergo &c. Ad hoc dubiū breuiter dicitur, q̃ aliquid dici de alio contingit dupliciter. Vno modo absolute,& ad hoc sufficit habitudo & connexio terminorum:& hoc modo animal dicitur de homine, & tamen de nullo,sicut nulla rosa existente,substantia dicitur de rosa: & tamen de nulla rosa: & hoc concludit authoritas Porphyrij,nec oppositum sentit Aristo. Alio modo secundum realem existentiam. Voco autem prædicari aliquid de aliquo secundum realem existentiam, quando prædicatum inest subiecto in rerum natura existēti.& hoc modo loquitur hic Arist.de prædicatione , quod patet ex hoc quod concludit quod destructis primis substantijs impossibile est aliquid remanere . constat.n.q̃ hoc intelligitur secundum realem existentiam , & non secundum esse intellectuale. dixit.n.hoc correlarium impatiens doctrinę præceptoris sui Platonis, qui eas, quas nos secundas substantias dicimus, non sustētari in istis indiuiduis dixit.sed per se esse separatas ab istis secundum esse reale. Secundum existentiam autem realem loquendo,constat q̃ si animal non inuenitur in hoc vel in illo homine, quòd nec in homine inuenitur : quoniam non inuenitur in rerum natura,nisi hic vel ille. Ad aliam obiectionem dicitur,quòd Aristot.non arguit per locum ab inferiori ad superius, sed per locum à partibus sufficienter enumerans . vt patet ex illa negatiua. nam si de nullo homine , ergo nec de homine.locus autem à partibus sufficienter enumeratis in prædicatis secundum realem existentiam : tenet etiam negatiue, vt patet dicendo, nec hic, nec ille , &c. currit. ergo homo non currit : secus autem est in prædicatis intentionalibus, &c.

*Secundarum vero substantiarum, magis substantia est species quàm genus : propinquior.n.est primæ substantiæ.Siquis.n.assignet primam substantiam quid est, euidentius & conuenientius assignabit speciem proferens quàm genus. vt quendam hominem aliquis assignans, manifestius assignabit, hominem quàm animal assignans : illud.n.proprium magis alicuius hominis,hoc autem communius. Et cum aliquam arborem assignabit manifestius assignabit cum arborem reddiderit, quàm plantam. Amplius primæ substantiæ, eo quòd alijs omnibus subiectæ sunt, & alia omnia aut de his prædicantur,aut in eis sunt, ideo maxime dicuntur substantiæ.Sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent , & sic species ad genus se habent . subiacet enim species generi.genera enim de speciebus prædicantur , species autem cum generibus non conuertuntur. quare & ex his * species magis genere substantia est.* 3.

Hæc est tertia particula huius primę partis,in qua comparare intendens secundas substantias inter se , & primas inter se,tria facit.Primo nanq; comparat species generibus dicens speciem esse magis substantiam genere . & probat duplici ratione.Quarum prima est,substātia propinquior primæ substantiæ est magis substantia:species est propinquior primæ substantiæ quàm genus:ergo species est magis substantia. maiorem non aliter probat, quia ex se euidens est. sicut.n.propinquius maxime calido est calidius, ita propinquius maxime substantiæ est magis substantia. minorem vero probat sic,quod euidentius, & conuenientius notificat quid est prima substātia,est illi propinquius: species est huiusmodi respectu generis: ergo. Maiorem huius prosyllogismi probat sic,quod est proprium magis primæ substantiæ est illi propinquius:communia.n.egent aliquo appropriante , vt propinqua sint huic magis quàm illi. quod euidentius & conuenientius ipsam manifestat est magis proprium: vniuscuiusq;.n.cognitio ex proprijs eius pendet.

Cap. 5. de contatibus.

* Al.l. addit, ex his manifestū quod.

pendet. ergo quod euidentius & conuenientius manifestat quid est prima substantia est illi propinquius. Secunda vero ratio ad hoc posita ibi. (Amplius principales) est talis, sicut se habent primę substantię ad omnia alia. s. species genera & accidentia, ita se habet species ad genus: sed primę substantiæ, quia subiacent omnibus, ideo maxime substantiæ dicuntur: ergo species, quia subiacet generi, & non è conuerso. genus enim prædicatur de specie & non è conuerso (vt Porphyrius docuit) sequitur ꝙ sit magis substantia quàm genus, &c.

Cap. de spē

Ipsarum vero specierum, quæcunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est. nihil.n. familiarius assignabis de aliquo homine hominem assignando, quàm de aliquo equo, equum.

Hic secūdo comparat species specialissimas inter se docens, ꝙ nulla earum est magis substantia quàm alia. & probat hoc, reassumendo medium primæ rationis nunc dictæ. s. substantia propinquior primæ est magis substantia: nulla species, quæ non est genus. i. specialissima, est propinquior primæ substantiæ. ergo. & declaratur minor, quia nihil familiarius, idest magis proprie indicat quid est aliquis homo, quàm homo, & quid sit aliquis equus, quàm equus, & sic de alijs, &c.

Similiter autem & in primis substantijs, nihil magis alterum altero substantia est. nihil.n. magis aliquis homo substantia est, quàm aliquis bos.

Hic tertio comparat primas substantias inter se, docens similiter ꝙ nulla earum est magis substantia quàm alia, contentus superioribus dictis, solam exempli manifestationem addens, &c.

Merito autem post principales substantias sola aliorum omnium species & genera dicuntur esse secundę substantiæ. Eorum enim, quæ prædicantur primas substantias sola hæc indicant. aliquem.n. hominem siquis assignauerit quid est, si speciem protulerit conuenientius assignabit, quàm si genus & manifestius faciet aßignando hominem quàm animal. Aliorum vero quicquid assignauerit quilibet, assignabit extranea velut album, aut currit, aut quodcunq; talium reddens. Ergo merito hæ sola aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Amplius primæ substantiæ, eo quòd alijs omnibus subijciantur, vel in ipsis sunt, idcirco proprijssime substantiæ dicuntur. Sicut autem primæ substantiæ ad omnia alia se habent, ita primarum substantiarum genera & species ad omnia reliqua se habent. de his.n. omnia reliqua prædicantur. aliquem enim hominem dices grammaticum esse: ergo & animal & hominem grammaticum dices. similiter autem & in alijs.

Hæc est quarta & vltima pars huius primæ, in qua intendens reddere rationem eius, quod in principio huius capituli dixerat. s. ꝙ secundæ substantiæ sunt species & genera, in quibus sunt primæ, duas rōnes ad hoc adducit. Quarum prima talis est: ea sola sunt secundæ substantiæ, quæ indicant quid sunt primæ: sed sola genera & species indicant quid sunt primæ substantiæ, licet diuersimode, quia species familiarius indicat quàm genus, vt dictum est: ergo sola genera & species sunt secundæ substantiæ. maior ex se euidens relinquitur, quia solum id quod pertinet ad naturam primæ substantiæ est substantia: cætera.n. accidentia. Minor vero declaratur in singulis prædicamentis, quo ad ipsam exponentem affirmatiuam. s. ꝙ species & genera huiusmodi indicant quid primarum substantiarum, quoniam interrogationi, quid sit aliquis homo, cōuenienter assignatur responsio proferens tam speciem quàm genus: manifestius tamen dicens hominem quàm animal. & quo ad alteram exponentem negatiuam. s. omnia alia à speciebus & generibus non indicant quid primarum substantiarum: quoniam assignationes & responsiones extraneæ à quæstione quid, non indicant quid: clarum est autem ꝙ quærenti quid est aliquis homo extranea responsio est dicens, ꝙ est albus, aut currens. hæc.n. qualitates & dispositiones sortis ostendunt, & non indicant eius substantiam. Secunda autem ratio posita ibi. (Amplius principales substantiæ) talis est, sicut se habent primæ substantiæ ad omnia alia, ita se habent species & genera substantiarum ad reliqua omnia. Sed primæ substantiæ ex eo ꝙ omnibus alijs subiacent, proprie dicuntur substantiæ: ergo genera & species dicendæ sunt secundæ substantiæ, ex eo ꝙ omnibus reliquis subiacent, quod declaratur, quia omnia reliqua de secundis substantijs prædicantur: quod declaratur, quia accidentia, quæ reliqua sunt, sicut prædicantur de primis substantijs, ita de secundis. Si.n. aliquis homo est grammaticus, sequitur, ergo homo est grammaticus, ergo animal est grammaticum, &c. Notandum est, ꝙ quia Aristo. adhuc non distinxit differentias substantiarum ab ipsis substantijs, & differentiæ ipsæ secundum veritatem non sunt aliæ res, à rebus quarum sunt differentiæ, & etiam eo modo quo distinguuntur ab eis, ad idem genus reducuntur, in quo reponuntur res, quarum sunt differentiæ, ideo per ly omnia generibus & speciebus primarum substantiarum, non intellexit nisi accidentia, quæ condistincta sunt superius contra substantias, & vere alia sunt ab eis, & ad idem genus non reducuntur. Et propter hoc soluitur obiectio contra primam rationem quomodo omnia alia à generibus & speciebus extraneæ assignent primas substantias, cum differentiæ substantiarum intrent quidditates earum: iam enim patet, quòd differentiæ non continentur sub ly omnia alia, &c.

Commune est autem omni substantiæ in subiecto non esse. prima.n. substantia neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est. Secundarum vero substantiarum constat quidem etiam sic, quòd nulla est in subiecto. etenim homo de subiecto aliquo homine dicitur, in subiecto autem nullo est: neq;.n. in aliquo homine homo est. similiter animal de subiecto quidem dicitur aliquo homine, non est autem animal in aliquo homine. Amplius, eorum, quæ sunt in subiecto, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impoßibile est prædicari, secundarum vero substantiarum de subiecto ratio prędicabitur & nomen, rationem.n. hominis & animalis de aliquo homine prædicabis, ergo non erit horum substantia, quæ sunt in subiecto.

Hæc est secunda pars principalis huius capituli, in qua intendens tradere proprietates substantię, iuxta numerum proprietatum, sex facturus est. Circa primam autem tria facit. primo eam ponit dicens, ꝙ commune est omni substantiæ in subiecto non esse: & probat dupliciter. Primo inductiue, quoniam neq; primæ substantiæ sunt in subiecto, vt patet ex diffinitione eius assignata, qua dictum est, ꝙ neq; dicitur de subiecto, neq; est in subiecto: neq; secundę substantiæ sunt in subiecto siue species sint, vt homo, siue genera, vt animal: hæc.n. & si de subiecto dicantur aliquo homine, in nullo tamen subiecto sunt: si.n. essent in subiecto, subiectum illud esset aliquis homo: nunc autem ista non sunt in aliquo homine, vt in subiecto sunt accidentia: manifeste.n. liquet, ꝙ neq; homo, neq; animal est accidens alicuius hominis. Deinde probat ratione speciali quo ad secundas substantias sic, ea, quæ sunt in subiecto, prædicari possunt de primis substantijs secundum nomen & non secundum rationem, vt patet ex dictis. secundæ substantiæ

prædicantur

tura ipſarum rerum non ſolum conſurgit ex habitudine ſuperioris ad inferius, ſed etiam accidentis ad ſubiectum: & propterea ad probandum ꝙ aliquid nullo modo prædicetur, non ſufficit dicere ꝙ caret inferiori, ſed etiam oportet addere ꝙ caret ſubiecto, cui inſit. Accidens.n.indiuiduale, puta hoc album prædicatur de Socrate, & tamē non dicitur de ſubiecto inferiori: à prima autem ſubſtantia, quoniam omni ſubiecto caret, nulla omnino eſt prædicatio. Tertio notandum eſt, ꝙ à prima ſubſtantia nullam fieri prædicationem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſecundum ſe, ſeu ex ſe, & ſic eſt verum. Alio modo ex intellectu, & ſic eſt falſum. Dico autem prædicari ex ſe, aut ex intellectu, non ꝙ opinarim aliquid prædicari abſq; intellectu: quoniam prædicatio ipſa opus eſt intellectus, & conſequenter abſque ipſo fieri nequit: ſed quia aliquid eſt, quod ex ſolo intellectu componente habet ꝙ prædicetur, & hoc dixi prædicari ex intellectu, & aliquid eſt, quod ex natura ſua habet ꝙ prædicari rationem induere debeat in intellectu componente, &c. Quæ autem ſint iſta, & quæ illa ex natura prædicationis ſumendum eſt. Prædicatio affirmatiua vera, de qua eſt ſermo, exigit tria. ſ. aliquam diſtinctionem, & aliquam identitatem extremorum, & alterum extremum reſpicere alterum, vt formale materiale. diſtinctionem ſiquidem exigi fateri cogit ipſa pluralitas prædicati & ſubiecti: identitatem vero ipſa cōpoſitio prædicati cum ſubiecto per copulam verbalem denotata: habitudinem autem formæ ad materiam regula illa ſuadet, quæ dicit, ꝙ prædicata tenentur formaliter, ſubiecta autem materialiter. Hæc autem, etſi quodammodo in omnibus inueniātur veris & affirmatiuis enunciationibus (diſſimiliter tamen.) In quibuſdam.n.inueniuntur ex ipſis extremorum ſignificatis, etiam ſi intellectus propoſitionem non formaret. vt patet in iſtis, homo eſt albus, Sortes eſt homo, &c. manifeſte.n.patet, ꝙ & diſtinctio & identitas quædam eſt inter extrema iſta extra propoſitiones: & ꝙ alterum eorum vt alterius forma eſt: tam.n.accidēs quàm ſuperius formę rationem habet. In quibuſdam autem non inueniuntur hæc ex meritis terminorum, ſed tantummodo ex ipſa intellectus propoſitione. vt patet in iſta, ſortes eſt ſortes. extrema.n.hic nullam extra propoſitionem diuerſitatem habent, ſed intellectus vſus vno & eodem termino bis extremum vtrunq; confecit: & ſimiliter Sortes non habet in ſe, vnde Sortis formale, aut cuiuſq; alterius ſit, ſed habet potius vnde omnium materia & ſubiectum ſit. Vnde ille terminus eſt, à quo ſecundum ſe poteſt fieri prædicatio, qui ex ſe habet habitudinem ad alium, vt formale ad materiale. Ab illo vero ex intellectu poteſt ſumi prædicatio, qui ex ſe non habet ꝙ alium reſpiciat vt forma materiā. Nec eſt opus alias conditiones repetere: quoniam implicite in hac continentur: oportet nanq; ſi aliquid ex ſe eſt alterius formale eſſe aliquo modo diſtinctū: quoniam rationes formæ & materiæ valde oppoſitæ ſunt, vt Commentat. dicit in lib. de Anima, & eſſe aliquo modo idem, alioquin non eſſet illius formale. Quia ergo prima ſubſtantia ex ſe non habet ꝙ alterius formale ſit, &c. licet ex intellectu hæc quodammodo participet, ideo abſolute Ariſto. dixit, ꝙ ab ea nulla eſt prædicatio. Nec oportuit cum diſtinctione loqui, quoniam illud eſt de vnaquaq; re verum iudicium abſolute, quod ex proprijs ipſius rei certitudinem ſumit. Ad ſeriem ergo textus redeundo, quoniam perduxerat narrationem ſuam vſq; ad hoc, ꝙ omne prædicatum ſubſtantiæ eſt ſecunda ſubſtantia, vel differentia ſubſtantiæ: oſtendit nunc conſequenter, ꝙ tam ſecundæ ſubſtantiæ quàm earum differentiæ prędicantur vniuoce, tali ratione: omnia, quæ prædicantur ſecundum nomen & ſecundum rationem, de indiuiduis ſubſtantiæ, &c. prædicantur vniuoce: ſecundæ ſubſtantiæ & earum differentiæ prædicātur ſecundum nomen & rationem. ergo &c. huius autem rationis primo ponit minorem explicite continentem vtraſq; ſecundas ſubſtantias, ſpecies. ſ. genera, & etiam differentias. & primo ꝙ prędicentur ſecundum nomen, vt aperte patet: deinde ꝙ prædicentur ſm rationem, & totum de ſe liquet. vltimo ponit non maiorem, ſed eius probationem, quæ eſt diffinitio vniuocorum dicens. Vniuoca autem ſunt, &c. & eſt manifeſta probatio à diffinitione ad diffinitum. Vbi clara luce apparet, ꝙ ſimpliciter vniuoca Ariſt. vocat vniuoca eſſentialiter, & ꝙ idem eſt apud eum prædicari nomine & ratione, & prædicari vniuoce: aliter prædicari vniuoce etiam de primis ſubſtantijs conueniret etiam accidentibus. & dicendum fuiſſet ab Ariſtot. ꝙ hoc non eſt prædicatorum ſubſtantiæ proprium, ſed conuenit etiam alijs: præſertim quia ſuperius dixerat ꝙ accidentia nomine & non ratione de ſubſtantijs prædicantur. Verum, quoniam hic Ariſto. repetens diffinitionem vniuocorum non repetit totam, ſed dimiſit ly ſubſtantiæ, ſuper qua particula ſuperius fundauimus ſenſum intentum: modo ad amplitudinem & claritatem doctrinæ, aliunde & communius & breuius idem manifeſtatur, ex Alberti documentis: prædicari ratione vel ſecundum rationem, poteſt accipi dupliciter. vno modo materialiter, alio modo formaliter. prædicari ſecundum rationem materialiter loquendo, eſt illud, quod ſignificatur per rationem prædicari, prædicari vero ſecundum rationem formaliter loquendo, eſt illud, quod ſignificatur per rationem prædicari per modum rationis. i. eo modo, quo ratio prædicatur de eo cuius eſt ratio, ſiue totaliter, ſiue partialiter. Vnde primo modo album prędicatur de Socrate & Platone ſecundum nomen & rationem: quoniam non ſola vox albi dicitur de eis, ſed etiam diſgregatiuum viſus. Secundo autem modo album non dicitur de homine ſecūdum rationem: quoniam diſgregatiuum viſus non dicitur de homine vt eius ratio, aut pars rationis. Et quoniam ſermones tanti philoſophi formaliter ſunt ſumendi: ideo ſimpliciter loquendo illud tantum prædicatur ratione, cuius ratio eſt ſubiecti ratio. Et cōnſequenter, cùm in diffinitione vniuocorum dicitur ꝙ ſunt illa, quorum nomen eſt commune & ratio eadem intelligendum eſt formaliter ratio inquantum ratio ſeu per modum rationis: & ſic continet etiam vniuoca eſſentialiter tantum, & in idem redit cum ſupradictis: ſed hoc erat addendum ad plenitudinem doctrinæ.

Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare. In primis igitur ſubſtantijs indubitabile & verum eſt, quòd hoc aliquid ſignificant. indiuiduum.n. & vnum numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis vero ſubſtantijs videtur quidem ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificant. neq;.n. vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum album (nihil.n.aliud album ſignificat quàm qualitatem.) Genus autem & ſpecies circa ſubſtantiam qualitatem determinant. qualem enim quandam ſubſtantiam ſignificant. plus autem in genere quàm in ſpecie determinatio fit: dicens.n. animal plus complectitur quàm qui hominem.

Hic ponitur tertia proprietas ſubſtantię, circa quam ſic procedit. primo narrat, quid prima facie videatur dicendum. dicens, ꝙ videtur omnis ſubſtantia ſignificare hoc aliquid,

A pria ſubſtantia nulla eſt artificialis prædicatio, qua aliquid immanifeſtū fit notum.

1. de Ani. Tex. 6.

Prædicari ſm rōnem bifariam.

aliquid, & declarat cauſam huius apparentiæ inducendo vtranque ſubſtantiam.ſ.primam & ſecundam, & ait, ꝙ in primis ſubſtantijs hoc adeo apparet, quod eſt indubitabile & verum, vt indubitabile referatur ad clarã apparentiam, & verum ad exiſtentiam: dubitatio.n.conſurgit ex aliqua occultatione, & veritas ab eo quod res eſt, vt infra dicetur: & ſubdit cauſam indubitabilitatis huius & veritatis: q.a.ſ. quod ſignificatur nomine primę ſubſtãtiæ, eſt indiuiduum & vnum numero, vt ſic formetur ratio. omne ſignificans indiuiduum & vnum numero ſignificat hoc aliquid: prima ſubſtantia ſignificat indiuiduum & vnum numero: ergo prima ſubſtantia ſignificat hoc aliquid: in ſecundis vero ſubſtantijs cauſa apparentiæ huius proprietatis eſt appellationis figura.i.ſimilitudo cum nomine primę ſubſtantiæ, quæ ſimilitudo conſiſtit in hoc: ꝙ ſicut nomen primæ ſubſtantiæ ſolitarie prolatum ſuum ſignificatum per ſe exiſtens, & ab alijs ſeparatum indicat, ita quando abſolute dicitur homo, aut animal proprium ſignificatum per ſe exiſtens, & ab alijs ſeparatũ inſinuare videtur: & magis oſtendit cooperatio ſecundarũ ſubſtantiarum loco primarum, cum volentes de ſubſtantialibus hominum ſingularium loqui, attribuimus ea homini tanquàm cuidam rei ſeorſum ab his, vt diffinitionum, & demonſtrationum exercitium oſtendere videtur. Deinde cum ſubdit.(Non tamen verum eſt) declarat ſupradictæ apparentiæ inuentæ in ſecundis ſubſtantijs non ſubeſſe veritatem rei & dicit, non eſſe verum ſecundas ſubſtantias ſignificare hoc aliquid, licet videatur ſic: ſed ſignificant quale aliquid: & probat vtrunque. & primo partem negatiuam.ſ. ꝙ ſecunda ſubſtantia non ſignificat hoc aliquid, vtẽdo eodem medio negatiue, & bene (quoniam ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis negatio erit cauſa negationis) & dicit, neq;.n.vnum eſt quod, ſubiectum eſt.ſ. ſignificationi ſecundæ ſubſtantiæ.i.ſignificatum per illam: quemadmodum prima ſubſtantia. Addidit autem hanc particulam, quoniam ſignificatum per ſecundam ſubſtantiam contingit eſſe nedum vnum, ſed

.1. Poſte. t. cõ. 30. vnum etiam indiuiſibile formaliter, vt patet de ſpecie ſpecialiſsima: ſignificans autem hoc aliquid: oportet ꝙ ſignificet vnum numero: & hoc circunloquitur ly quemadmodum prima ſubſtantia: vt formetur ſic ratio, omne ſignificans hoc ſignificat vnum numero: ſecunda ſubſtantia non ſignificat vnum numero: ergo &c. Secũdo probat partem affirmatiuam, ꝙ.ſ. ſignificet quale aliquid ſubdens: ſed de pluribus homo dicitur, & animal: vt formetur ſic ratio, ſubſtantia ſignificans id, quod dicitur de pluribus ſignificat quale aliquid. ſecũda ſubſtãtia eſt huiuſmodi. ergo &c.

Deinde cum ſubdit.(Non autem ſimpliciter) declarat quo ſenſu dixerit, ſubſtantiam ſecundam ſignificare quale quid: quale.n.dicitur dupliciter. vno modo ſimpliciter: & ſic eſt ſpeciale prædicamentum quod ideo ſimpliciter quale dicitur, quia ſecundum eſſentiam qualitas eſt. & iuxta hunc ſenſum non eſt dictum, ꝙ ſecunda ſubſtantia ſignificet quale quid, quia non ſignificat quale quid: quemadmodum album ſignificat quale ſimpliciter, quoniã album nihil aliud ſignificat quàm qualitatem.i.qm̃ ſignificatum albi nihil aliud eſt ſecundum eſſentiam q̃ qualitas, quæ eſt paſsio ſubſtantiæ. genus autem & ſpecies.i.ſecundæ ſubſtantiæ, circa ſubſtantiam qualitatem determinant, quoniam ſignificant non quale abſolute, ſed qualem quandam ſubſtantiam. Et hic eſt ſecundus modus, quo dicitur quale.ſ. ſecundum quid, ſeu cum additione. ſecundæ ergo ſubſtantiæ non ſignificant quale ſimpliciter, ſed quale ſubſtantiæ. Et quoniam dixerat indiſtincte ꝙ genera & ſpecies qualitatem circa ſubſtantiã determinant. & hoc non conuenit eis vniformiter: ideo ſubdit declarando hanc difformitatem, ꝙ in genere ſit plus extẽſiue determinatio quàm in ſpecie: quoniam plura complectitur q̃ homo. hæc eſt ſeries literæ ſuperficietenus tactæ. Ad interiorem autem ſenſum procedendo, oportet terminos declarare. Hoc aliquid, compoſitum, cum ſit ex ly hoc, importat quoddam demonſtrabile. tale autem oportet eſſe aliquod particulare. vniuerſalia.n.non poſſunt ſenſu, aut digito, aut quouis modo monſtrari: & ly aliquid, importat ſubſtantiam: ſicut enim aliquantum notat quantitatem, & aliquale qualitatem, ita aliquid ſubſtantiam. Vnde hoc aliquid nihil aliud eſt q̃ ſubſtantia particularis ſeu demonſtrabilis: & quoniam omne nomen primæ ſubſtantiæ ſignificat ſubſtãtiam aliquam particularem, vt ſortem, Platonem hunc lapidem, hunc ignem &c. ideo indubie verum eſt, omni primæ ſubſtantiæ conuenit ſignificare hoc aliquid. Sed occurrit hic dubitatiuncula circa rationem ad hoc adductam in textu: quia.ſ. indiuiduum & vnum numero eſt quod ſignificatur. quoniam id quod ſignificat ly hoc album, ſeu ly hæc albedo, aut hæc linea, eſt indiuiduum & vnum numero: & tamen non eſt hoc aliquid: & ſic maior rationis formatæ ſuperius ruere videtur. Ad hoc dicitur, ꝙ quia ſemper ſubintelligitur in ſermonibus materia ſubiecta, de qua eſt ſermo: & ſuperflua cenſetur eius replicatio: ideo nunc, cum de ſubſtantia ſermo ſit, ſubintelligitur ſubſtãtia: & eſt ſenſus, ꝙ id, quod ſignificatur nomine primæ ſubſtantiæ: eſt ſubſtantia indiuidua, & vna numero: & propterea eſt hoc aliquid. Addidit autem poſt ly indiuiduum(ly vnum numero) aut quia differunt ratione: quoniam indiuiduum dicitur ex priuatione diuiſibilitatis in inferiora vnum autem numero per poſitioné vnitatis materialis. Aut quia indiuiduum commune nomen eſt etiam ſpeciei ſpecialiſsimæ, quæ atoma.i.indiuiſibilis dicitur: & per ly vnum numero contrahitur ad particulare. ſpecies enim atoma vt homo, vnum numero non eſt, ſed ſortes eſt. & indiuiduum & vnum numero.

Hoc aliqđ ſigñat ſubſtãtiã particularem.

Quale aliquid, ſeu, quod idem eſt, quale quid multipliciter exponitur. Ab Auic. ſiquidem, & Alberto. compoſitum dicitur ex quali, de quo dixit Porphyrius, ꝙ differentia prædicatur in quale: & quid, de quo etiam idem dixit, ꝙ tam genus quàm ſpecies prædicatur in quid: ita ꝙ ſecundæ ſubſtantiæ ſignificant quale quid: quia important quidditatem importatam per genus, & qualitatem importatam per differentiam. v.g. homo ſignificat quale quid, quia ſignificat animal rationale: animal.n.eſt quid, & rationale eſt quale: & ſimiliter eſt in alijs ſecundis ſubſtantijs. Et ſi inſtetur contra quia ſecundum hoc genus generaliſsimum ſubſtantiæ non eſt ſecunda ſubſtantia: quoniam non ſignificat quale quid, ſed quid tantum: quoniam genus generaliſsimum nullam differentiam includit. Reſpondent ꝙ generaliſsimum: & ſi non dicat quale in actu, dicit tamen quale in potentia. Vnde proprie loquendo deberet dici de ipſo ꝙ ſignificat quid qualificabile. Et ſi aliter inſtetur. ꝙ ſecundum hanc doctrinam, ſignificare quale quid non erit proprium ſecundarum ſubſtantiarum, ſed commune etiam alijs. Tum quia hoc conuenit omnibus ſpeciebus cæterorum prædicamentorum. omnes.n.ſpecies componuntur ex genere & differẽtia: & conſequenter ex quid & quali tali modo ſumptis. albedo.n.ſignificando colorem diſgregatiuum ſignificabit quid ratione coloris, & quale ratione diſgregatiui. Tum quia prima ſubſtantia etiam ſignificabit quale quid: quoniam actu & intellectu includit in ſe generis quid: & differentie quale. ſortes enim ſignificat animal rationale hoc: & ſic ſignificare hoc aliquid, &

quid,& quale quid non opponuntur. Reſpondetur, & ad primam inſtantiam dicitur, q quia in alijs prædicamentis non inuenit quid ſecundum rem, ſed tantū ſecundum modum: ideo ſimpliciter loquendo, ſola ſecunda ſubſtātia ſignificat quale quid. Sed iſta reſponſio recedit à fundamentis proprijs. ſecundum.n. hanc reſponſionē, quale quid non eſt compoſitum ex quid, de quo dictum eſt: q genus dicitur in quid, ſed ex quid ſecundum rem.i. ſubſtantia. Et præterea, ſi ea ratione quale quid non ſignificatur ab aliorum prædicamentorum ſpeciebus, quia in eis non inuenitur quid ſimpliciter, pari ratione, nec ſpecies prædicamenti ſubſtantię ſignificabunt quale quid: quoniam in prędicamento ſubſtantiæ non inuenitur quale ſimpliciter, ſed ſm modum tantum. Ad horum primum dicitur, q reſponſio ſuper propria fundamēta ędificata eſt: qm quid ſecundum modum, deriuatur ad quid ſm rem: vnde omnia quæ prędicantur in quid, inquantum huiuſmodi, participant modum ſubſtantię: & propterea dicendo, q quale quid compoſitum eſt à quid ſecundum q genus prędicatur in quid, non excluſum eſt quin ſit compoſitum à quid ſecundum rem, immo implicite hoc dictum, qm quod ſumitur à ſecundario, ſumitur etiam à principali. Quale quid ergo eſt compoſitum ex quid, & ſecundum modum & ſm rem: ex quali autem ſm modum tantum. Ad id autem, quod contra hoc obijcitur ſecundo loco dicitur, q in textu expreſſe declaratur: q hic nō ſumitur quale ſimpliciter: & ideo non eſt æqua ratio de quid & quali. quia quid ſimpliciter relictum eſt: quale autem declaratum eſt non ſumi ſimpliciter: dixit.n. Ariſt. q ſecunda ſubſtantia non ſignificat quale quemadmodum album quod ſignificat id quod nihil aliud eſt q̄ qualitas. Ad ſecundam vero inſtantiam principalem dicitur, q proprium eſt ſecundarum ſubſtantiarum ſignificare quale quid pure, primæ autem ſubſtantiæ ſignificāt quale quid coniunctum cum conditionibus indiuidualibus: & ſic ſaluatur oppoſitio inter quale quid & hoc aliquid. Hanc expoſitionem & ſtob reuerentiam talium virorum defenderim: non tamen ſequor, quia nec mentem, nec textum Ariſ. penetrare videtur: vt ex ſequenti expoſitione poſita à. S. Tho. in. 7. & . 10. Meta. & quo ad aliquid clarius expreſſa in tractatu de natura generis (ſibi attributo) patebit. Sciendum eſt igitur, quod, cum inter Platonem & Ariſtotelem fuerit diſſenſio de ſubſiſtentia ſpecierum, Platone vltra has. quas cernimus particulares ſubſtantias ponente quaſdam alias ſubſtantias per ſe ſubſiſtentes, quas nos ſpecies vocamus, dicebat ſiquidem inueniri vltra ſortem & Platonem & cæteros homines, hominem ſeparatum per ſe ſubſiſtentem, & ſimiliter de equis, & leonibus &c. Ariſtotele vero aſſerente, q vltra hos homines non inuenitur homo, & vltra hos equos non inuenitur equus &c. Ex hac diuerſitate opinionum de rebus, orta videtur diuerſitas opinionum de nominum ſignificatione, niſi forte à poſteriori proceſſus factus fuerit: ex eo nanq; q apud Platonem, homo eſt res. vna numero per ſe ſubſiſtēs in rerum natura, ſequitur q homo ſignificet hoc aliquid. ſignificare enim hoc aliquid, (vt in textu dicitur,) eſt ſignificare aliquod indiuiduum vnum numero. nec refert an illud ſit materiale, ſicut ſortes, an immateriale, ſicut homo Platonicus. Ex eo autem quòd apud Ariſtotelem homo non eſt aliquid in rerum natura, præter iſtos homines, ſequitur, q homo non ſignificet hoc aliquid: vnde huius rationem aſſignando dixit, neq;.n. vnum eſt quod ſubiectum eſt. & quoniam radix iſta metaphyſicalis potius eſt: artifex ſcientiarum Ariſto. ex proprijs dia[illegible]cam conficiens cauſam deceptionis (figuram appellationis) dixit, ex eo q ſeparatim prolatum hy homo, [illegible] animal, ſubſtantiam quandam & vnam numero ſignificare. ſicut cum dicitur hy ſortes apparet: & apud Platonicos Cap. 1.
locum habet hæc apparētia: q etiam homo ſignificet hoc aliquid. Cum enim nomina ſunt ſigna intellectuum (vt in principio Perihermenias dicitur) ſicut occaſio errandi Platoni fuit ſeparatio conceptuum. (credidit.n. ea eſſe ſeparata ſecundum rem, quæ ſecundum conceptus, abſtrahunt ab alijs) ita occaſio quoq; errandi fuiſſe videtur, ſimilitudo appellationis (vt Ariſ. etiam in. 1. Poſteriorum innuit.) T.c.39.
loquimur nanq; de homine nunquam de vno quodam diffiniendo, demonſtrando, quòd ſicut dicimus q currit, q moritur &c. Contra Platonem eſt ſermo iſte dicens, q ſecunda ſubſtantia non ſignificat hoc aliquid, & ſimiliter ſermo affirmatiuus dicens, ſed ſignificat quale quid. Ad cuius euidentiam recolendum eſt, q hic loquimur de ſubſtantia ſecunda formaliter, & non materialiter: tractare nanq; de ſecunda ſubſtantia materialiter non eſt tractare de ſecunda ſubſtantia, ſed de quod quid erat eſſe: quod eſt fundamentum proximum ſecundæ ſubſtantiæ: hoc autem eſt metaphyſici: tractare vero de ſubſtantia ſecunda formaliter, proprie tractare de ipſa: quoniam vnumquodque tunc proprie cognoſcitur, cum formaliter docetur: ſecunda autem ſubſtantia formaliter (vt ſuperius dictum fuit ſubſtantiam indutam intentionem ſecundam, puta vniuerſalitatem importat. Vnde & ſuperius Ariſtoteles poſuit proprietatem ſecundæ ſubſtantiæ dici de ſubiecto, quod conſtat eſſe de genere ſecundarum intentionum: & quia logici eſt tradere intentiones ſecundas: ideo hoc in loco de ſubſtantia ſecunda formaliter loquitur Ariſtoteles. Hoc autem ſtante, ſciendum vlterius eſt, q, cum ſubſtantia fiat ſecunda per operationem intellectus, qua abſtrahitur ab hoc & ab illo, & accipiendo quandam vnitatem rationis, quæ eſt vna in multis, & de multis, à quibus abſtracta eſt. & omne illud, quod ſit per actum intellectus circa ſubſtantiam, ſit accidens. quoniam accidit ei & ipſam denominat. & quale commune vocabulum ſit ad omne accidens, vt patet ex diffinitione accidentis: qua dicitur q prædicatur in quale, conſequens eſt q ſubſtātia, cum ſit ſecunda, tranſit in accidentis & qualitatis fere naturam. non amittendo naturam propriam ſubſtantialitatis, ſed induendo accidentis ſeu qualitatis actum. accipit enim vt dictum eſt rationem vniformis, & ſic quale aliquid ſit: & propterea dicitur, q ſignificat quale quid: quia qualitatem, id eſt vniformitatem, quæ eſt vna in multis, & de multis, circa ſubſtantiam quandam: id eſt ſubſtantias particulares determinat. & huic ſenſui promptiſsime conſentiunt omnia ſequentia & antecedentia. Et vt ſigillatim videatur ratio in textu probans, quòd ſubſtantia ſecunda ſignificet quale quid, expreſſe hoc ſonat. ait enim, quoniam de pluribus homo dicitur & animal. vbi clara luce vides, ex dici de multis, probaſſe in ſubſtantia qualitatem. Senſus deinde excluſus, iuxta hanc expoſitionem, maxime excludendus erat: ex eo nanque quòd Ariſtoteles ſignificatum ſecundarum ſubſtantiarum non hoc aliquid, ſed aliquid quale, id eſt vniforme per actum animæ dixerat: & non eſſe hoc aliquid accidentis proprium eſſe videatur, quoniam ſubſtantia aliquid per ſe ſubſiſtens ſonat, poterat apparenter inferri, ergo ſecundæ ſubſtantiæ apud te ſignificant qualitatem, & conſequenter non ſunt reponendæ in prædicamento ſubſtantiæ. & ideo eleganter excludit hoc dicens, quòd non ſignificant qualitatem ſimpliciter, quemadmodum album, ſed determinant qualitatem circa ſubſtantiam. album enim ſignificat albedinem,

que est ita qualitas, ꝙ non est substantia, nec substantię intrinseca. & sic nihil aliud est quàm qualitas. secundę autem substantiæ significant qualitatem. i. vniformitatem substantialem ipsarum primarum substantiarum, quæ principaliter & proprie substantiæ sunt. & ideo non significant qualitatem simpliciter, i. quodcunque extraneum à prima substantia, sed ipsarum primarum substantiarum essentialem qualitatem determinant, ac si diceret, quod non esse hoc aliquid proprium non est accidentis, sed commune accidenti. & prædicatis cõibus, quæ sunt secundæ substantiæ: & licet habeant hoc cõmune substantiæ secundæ cum accidentibus, differunt tamen ab eis in hoc: ꝙ secundę substantiæ significant ipsas essentias substantiarum communiter: accidentia autem significant naturam extraneam à substantia. Vltima quoque verba. i. plus autem in genere quàm in specie determinatio fit: huic soli expositioni consona videntur. ex eo. n. ꝙ tam genus quàm species qualitatem. i. vniformitatem circa primas substantias determinãt, recte subiunctum est, ꝙ plus fit ista determinatio vniformitatis in genere quàm in specie: quoniam genus plura complectitur. Antecedentibus autem multum consentanea probatur expositio ista, ex eo ꝙ sic primarie Aristotelis intentioni satisfit: dum sic totaliter eliditur positio Platonica: & adeo vilificantur species & genera substantiæ, quæ nunc vt secundas substantias tractamus, vt fere inter accidentia annumeranda videantur: quæ Plato adeo magnificasse visus est.

Secunda substantia quomodo qualitatem importat, vt conditionem sine qua non.

SEd est hic vnum dubium: quia iuxta hanc expositionem secunda substãtia non significat quale quid: quia non significat illam qualitatem: tam. n. homo q̃ animal significat tantummodo rem naturæ, & non significat aggregatum ex substantia & illa qualitate. i. vniformitate. Ad hoc dicitur dupliciter secundum duplicem qualitatem in istis inuentam. in homine siquidem, aut animali abstracto per opus intellectus, potest considerari duplex vniformitas. Vna quæ est res secundæ intentionis quæ fit per actum intellectus, quam suprascripta lecturi primo aspicient. Altera, quæ est res primæ intentionis, & est fundamentum illius dictæ: & hæc nihil aliud est quàm essentialis indiuiduorum vniformitas. i. natura ipsa, in qua essentialiter indiuidua conformantur: essentialem autem vniformitatem dico naturam ipsam hominis vel animalis non absolute, sed vt assistentem habet intentionem intellectus (vt conditionem sine qua non:) sic. n. vniformis in multis inuenitur: & propter exactionem huius conditionis vniformitas ipsa essentialis qualitas dicitur: quia. s. ab opere intellectus quodammodo fit: quoniam sine conditione illa, quæ per opus intellectus fit actu non inuenitur. si ergo ratio in oppositum loquitur de qualitate illa accidentali dicitur, ꝙ cadit sub significatione secundæ substantiæ, non vt res significata, aut eius pars, sed vt conditio rei significatæ non solum sine qua non, sed etiam per quam substantia est secunda: homo enim, & si non significet nisi humanam essentiam, non tamen significat illam, nisi vniuersaliter conceptam: & per hoc habet quod secunda substantia sit, & sub logica consideratione cadat, vt dictum est. sic autem significare illam qualitatem accidentalem. s. vt conditionem, sufficit ad verificandum ꝙ substantia secunda significet quale: & ideo argumẽtum nihil obstat. Si autem volumus loqui de qualitate essentiali, sic negatur ꝙ sit secunda intentio, sed est res naturæ: & cadit sub significatione secundarum substantiarum, vt res significata: & hoc opus est, vt ante oculos supradicta legentis proponatur, sicut & prima vt ipsius primæ substrata: & consideretur semper vt illam primam assistẽtem habet aliter proposito logico non subesset: vtraq; siquidem harum respõsionum bona & necessaria est. & prima tractatui illi de natura generis consona, secunda ver. verbis. S. Tho. in. 7. &. 10. Meta. innititur &c.

Inest autem substantijs etiam nihil illis esse contrarium. Primæ. n. substantiæ quid erit contrarium vt cuidam homini nihil est contrarium. at vero nec homini, nec animal aliquid est cõtrarium. Non est autem hoc substantię proprium: sed & etiam multorum aliorum, vt quantitati. bicubito. n. nihil est contrarium. at vero nec decem, nec alicui talium. Nisi forte quis multa paucis dicat esse contrarium, vel magnum paruo. determinatorum vero quantorum nullum nulli est contrarium.

Hic ponitur quarta proprietas substantiæ conueniens omni substantiæ, sed non soli. s. carere contrario. vbi duo facit, primo ipsam proprietatem ponit dicens, ꝙ inest & substantijs nihil esse illis contrarium: & inductiue declarat in primis & secundis substãtijs, vt patet. Secundo ostendit hoc non esse ita proprium substantiæ, ꝙ conueniat sibi soli, quoniam conuenit etiam quantitati: vbi duo facit, quia primo ostendit, quod quantitati etiam conuenit non habere contrarium per hoc ꝙ nec speciebus quantitatis continue, puta bicubito & tricubito: nec speciebus quantitatis discretæ: puta decem: octo & alijs & huiusmodi aliquid contrariatur. Secundo ostendit hoc non esse certum vniuersaliter de quantitate: ꝙ. s. omne quantum careat contrario, quoniam aliquis forte dicet quo ad quãtitatem discretam, ꝙ multis contrariantur pauca: & quo ad quantitatem continuam, ꝙ magno contrariatur paruum: sed quicquid sit de hoc, pro nunc non est curæ: sufficit. n. præsenti intentioni, ꝙ alicui quantitati hoc conueniat. Et propterea hoc certificans Aristote. subdit: determinatarum quantitatum, ad certam sui generis speciem: nullam alteri esse contrariam. Vbi insinuat dupliciter sumi quantitatem: quædam enim important quantitatem certam, vt bicubitum, tricubitum, decem, centum, mille &c. Quædam autem important quantitatem incertam, seu indeterminatam, vt magnum paruum, multum & paucum: à dicentibus. n. aliquid horum intelligitur quidem aliquam quantitatem esse, sed non determinatur quanta sit &c. certas ergo & determinatas quantitates constat non habere contrarium: inquit Aristote. quicquid de indeterminatis dici contingat.

Substantiæ nudæ acceptæ nulla est substantia contraria, nisi ratione qualitatum.

HOc in loco sunt duæ dubitationes. prima est an substantia habeat cõtrarium. secunda, an magno sit contrarium paruum. sed quoniam hæc in sequenti cap. ab ipso tractabitur Arist. & prima logici negocij limites exit, sæpéque tractatur in Physicis & Metaphysica, vtraq; omittenda est. nouitium tamen terminos instruendum vt decet censeo. substantiæ nomine hoc in loco non omnis res, quæ accidens non est intelligitur. sed primà tm̃ & secunda substantia: quod ex eo patet, ꝙ Arist. probans vniuersalem inductiue, harum tantum meminit: & nullam aliam superius substantiam posuit. Vnde huic proposito non obstat si formæ substantiales, aut differentiæ sint contrariæ: licet nihil horum sit substantia. Rursus tam prima q̃ secunda põt dupliciter sumi. Vno modo s̃m seipsam. alio modo s̃m sua accidẽtia: si consideret substantia vt vestita est accidẽtia sua,

tia ſua, puta calorem vel frigus &c. & ſic non ſumitur hic: ſic.n. vna ſubſtátia eſt contraria alteri ratione ſuarum qualitatum: & ſecundum hoc in ſecundo de generatione dicitur, ꝙ ignis eſt contrarius aquæ. Subſtantia autem in ſua nuditate conſiderata ab intellectu (licet nunq̃ nuda inueniatur in rerum natura) omni caret contrario: & ſic ſumitur hic. contrarietas autem, à qua contrarij nomen deriuatur, dupliciter ſumi poteſt. Vno modo communiter, &

T.c.49. T.c.4. 1. phy. t.c.522.

ſic diffinitur in. 10. Meta. ꝙ eſt perfecta differentia: & ſic non ſumitur hic, quoniam hæc inuenitur in omni genere, vt ibidem dicitur. & in. 1. Phyſi. Alio modo ſumitur proprie: & ſic nihil aliud eſt quàm maxima diſtantia ſub vno genere eorum, quæ nata ſunt ab eodem ſuſceptibili ſe continue expellere: qualis eſt inter calidum & frigidum, album & nigrum: & de hac eſt hic ſermo, cum dicitur, ſubſtantiæ nihil eſſe contrarium. duæ.n. ſubſtantiæ, & ſi in eodem genere maxime diſtantes ſint, puta homo & imperfectiſsimum conchylium in genere animalis, non tamen circa vnum aliquod nata ſunt ſuſcipi, quoniam in nullo ſuſcipi poſſunt. commune eſt.n. omni ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe, & conſequenter omnes aliæ conditiones deſunt. Vocaui autem contraria primo modo communiter, & ſecundo proprie: quoniam nominibus eſt vtendum vt plures. Siquis.n. recte conſideret contrarietatem eſſe terminum metaphyſicalem, primo modo proprijſsime contrarietas apparebit: vnde & mihi magis placet illam vocare contrarietatem metaphyſicam, hanc vero phyſicam: rationabiliter tamen loquentium vſus obtinuit, vt phyſica contrarietas vocaretur ſimpliciter contrarietas, & non alia, quia ipſum contrarij nomen ab ipſo contra aliud proceſſu ſumptum videtur &c.

Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus.

5. *Dico autem, non quòd ſubſtantia non ſit magis & minus à ſubſtantia. hoc.n. dictum eſt, quòd eſt, ſed quòd vnaquæq; ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus. vt ſi eſt eadem ſubſtantia homo, non erit magis, & minus homo. neq; ipſe à ſeipſo, neq; alter altero. non eſt.n. alter altero magis homo: ſicut eſt album alterum altero magis & minus album: & bonum alterum altero magis, & minus bonum: ſed & ipſum ſe ipſo magis & minus dicitur. vt corpus cum ſit album, magis nunc album eſſe dicetur quàm prius: & cum calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. ſubſtantia vero non dicitur magis neq; minus: nihil.n. homo magis nunc homo quàm prius: nec aliorum quicquàm, quæ ſubſtantiæ ſunt. quapropter non recipit ſubſtantia magis & minus.*

Hic ponitur quinta proprietas ſubſtantiæ conueniens quoq; omni ſubſtantiæ, ſed non ſoli. ſ. non ſuſcipere magis & minus. & tria facit propoſita ipſa proprietate. quia primo excludit ſenſum falſum. ſecundo declarat ſenſum intentum, ibi. (Sed quoniam vnaquæq;.) tertio ipſum intentum ſenſum veritatem habere manifeſtat ibi (vt ſi eſt hæc ſubſtantia.) Aduertendum eſt.n. ꝙ quia ſuſcipere magis & minus nihil aliud eſt, vt logice loquamur, quàm prædicari cum ly magis, & ly minus: cum dicitur ſubſtantiam non ſuſcipere magis & minus, poteſt habere duplicem ſenſum. Vnus eſt ꝙ ly ſubſtantia non prædicetur cum magis & minus, & hunc ſenſum ſtatim excludit Ariſt. quoniam ſuperius dictum eſt oppoſitum, quando declaratum fuit, ꝙ ſpecies eſt magis ſubſtantia quàm genus. & qm̄ dictum fuit, ꝙ prima ſubſtantia eſt maxime ſubſtantia, vnde dicit dico autem hoc. ſ. ſubſtantiam non ſuſcipere magis & minus, non ꝙ ſubſtátia vna, puta ſpecies non ſit magis & minus ſubſtantia à ſubſtantia. i. quàm altera ſubſtantia, puta genere, quod eſt magis ſubſtantia: & prima ſubſtantia, quæ eſt minus ſubſtátia. Secundus autem ſenſus eſt, ꝙ id, quod dicitur, ſeu quodammodo denominatur ſubſtantia, vt homo, bos, leo, non dicitur cum magis & minus, & hic eſt ſenſus intentus. vnde ſubdit, ſed qm̄ vnaquæq; ſubſtantia, vt puta homo, bos, hoc ipſum quod eſt. i. ſ'm id quod ſuo proprio nomine ſignificat. (id.n. eſt id quod eſt vnumquodq;, quod eius proprio nomine denotatur.) non dicitur magis & minus. declarando deinde hoc inſinuat dupliciter inueniri & cognoſci ſuſceptioné magis & minus: nec eſt poſsibile inueniri. 3. modo. Primus ergo modus eſt, qñ idem nunc minus, nunc magis tale eſt. Secundus eſt, quando alterum eſt magis aut minus tale altero. oportet.n. magis & minus, vel in vno tantum reſpectu. ſ. ſuijpſius: vel in multis inueniri: & ſi in vno, cum hoc non poſsit eſſe in eodé tempore, quia implicat eſt primus modus, ſi in pluribus eſt ſecundus. Quod ergo neutro iſtorum modorum magis & minus habet, non ſuſcipere magis & minus comprobatur. vt formetur ratio ſic, omne ſuſcipiens magis & minus aut ipſum à ſeipſo, aut in altero reſpectu alterius dicitur magis & minus: nulla ſubſtátia eſt huiuſmodi. ergo nulla ſubſtantia ſuſcipit magis & minus. cuius rationis maiorem Ariſt. primo ponit inſerendo eam declarationi minoris dicens: vt ſi hæc ſubſtantia, puta ſor. ſit homo, non eſt ipſe ſortes à ſe ipſo nunc minus, nũc magis homo: non.n. eſt minus homo ſor. puer quàm iuuenis, licet ſit minor homo, nec alter ab altero. non.n. ſortes eſt magis homo Platone. vbi patet & maiori, & aliqualiter minor. deinde inductiue & exemplo ab oppoſito declarat minorem ſ'm vtranq; partem: & primo ſecundam dicens, non.n. eſt alter altero magis homo: ſicut album eſt altero albo magis album. Deinde declarat primam partem inchoans ab exemplo ab oppoſito dicens, ſed ipſum album magis & minus album à ſeipſo: corpus.n. prius album modo eſt magis album ſubſtantia non ſic &c. Contra hanc proprietatem tres inſtátiæ ſunt. prima de elementis: qm̄ Auer. (in. 3. Cœli.) dicit ea ſuſcipere magis & minus. Secunda de anima intellectiua: quoniam S. Tho. (in. 2. ſenten.) & in prima parte dicit non eſſe ęqualis perfectionis ſecundum ſubſtantiam in omnibus hominibus. Tertia de generibus ſubſtantiæ: qm̄ S. Tho. in prima parte. q. 93. ar. 3. ad tertium. videtur illa excipere ab hac proprietate: & expreſſe dicit, ꝙ intelligitur de ſpeciebus. Sed quoniam diſcutere hæc altioris negocij eſt, ſufficiat nunc attentos reddidiſſe, & inſtructos, ꝙ Auer. ſ'm illam poſitionem ſuſtinendus non eſt: expreſſe ſiquidé Ariſtoteli contradicit concludenti, ꝙ neq; homo, neq; quicquid aliud dicitur ſubſtátia, ſuſcipit magis & minus, idem iudicium de vna & omnibus faciendo. Animam vero intellectiuam perfectiorem in vno q̃ in alio eſſe huic non obſtat ꝓpoſito. Tum quia vt dicetur hoc non ſufficit ad ſuſcipere magis & minus. Tum quia ſubſtantiæ noı̄e non intelligitur hic niſi ſubſtátia prima vel ſecunda, vt iam dictum eſt. anima autem nec eſt ſubſtantia prima, nec ſecunda, ſed principium vtriuſq;. De generibus autem ſic dicendum eſt, ꝙ ſuſcipere magis & minus, realiter loquendo, pōt intelligi dupliciter. Vno modo pro eo ꝙ eſt eſſe perfectius & imperfectius, & hoc modo omne genus cuiuſq; prędicamenti ſuſcipit magis & minus: qm̄ ſpecies rerum ſunt ſicut numeri, ita ꝙ oportet vnam eſſe perfectiorem, & alteram minus perfectã: non ideo ſolum quia differentia conſtitutiua vnius eſt perfectior dr̃ia conſtitutiua alterius, ſed quia etiã natura ipſius generis perfectiori modo ſeruatur in nobiliori ſpecie q̃ in minus nobili. propter quod Auer. in. 12. Met. dixit, ꝙ genus prædicat̃ per prius & poſterius ſ'm eſſe: & iuxta hunc ſenſum dixit S. Tho. ꝙ non intelli-

[illegible] denomina- [illegible] non dr̃ magis & min.

C. 67. 1. p. q. 85. arg. 1. 7. 2. ſen. d1. 32. q. 2. ar. 3. 1. q. 93. a. ad tertium.

Cōmen. 2.

Magis & minus suscipere.

igitur substantiam non suscipere magis & minus. vt patet ibi. Alio modo potest intelligi pro eo quod est intendi & remitti: ita ꝙ rem aliquàm suscipere magis & minus, nihil aliud sit quàm intendi.i.suum proprium esse profici seu augeri: & remitti.i.diminui seu minus perfectionis acquirere. & hoc licet dupliciter cõtingat esse & cognosci.s.in vno & eodem successiue vel in multis.(vt dixit Arist.) ita sibi vtrunq; modum vendicat ꝙ licet de facto alter tãtum modus inueniretur in rerum natura, de possibili tamen debet habere vtrunq;ita ꝙ ad hoc ꝙ aliqua res suscipiat hoc modo magis & minus, exigitur & ꝙ in pluribus inuentum in vno perfectius & in altero minus perfectum esse possit. Et quàm in vno & eodem successiue perfectius fieri possit, aliter non posset intensionis & remissionis motus secundum illud saluari. Et hoc modo suscipere magis & minus non inuenitur in substantia neq; in quantitate, vt hic dicitur: & quoniam hoc non inuenitur nisi quia species magis participatur ab eodem in vno tẽpore quàm in alio, vel ab vno indiuiduo magis quàm ab alio, ideo.S. Tho.ibi subdit: ꝙ cum dicitur substantiam non suscipere magis & minus intelligitur ꝙ species substantiæ non nunc magis & post minus participatur ab eodẽ, aut ab vno magis quàm ab alio. Vt sic ex primo dicto magis & minus primo modo in substantia affirmauerit, ex subiunctis vero magis & minus secundo modo in ea negauerit. Et quia primo modo large sumitur suscipere magis & minus, & secundo modo proprie ideo quando simpliciter profertur, sicut hoc in loco accidit. secundo modo intelligendum est. Et ex hoc etiam patet animam intellectiuam non suscipere magis & minus: licet vna sit alia perfectior. Suscipienda autem hæc sunt, si reales rerum proprietates intueri voluerimus, quis infra logice limites, quæ prius diximus amplectenda sint &c.

6. *Maxime vero substantiæ proprium esse videtur, quòd cum vnum & idem numero sit, contrariorum susceptiuum esse: quale in alijs quidem non habebit quisquàm quod proferat tale: quæcunq; non sunt substantia, quòd, cum sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit. velut color, qui est vnum & idem numero, non dicitur albus & niger: neque eadem actio & vna numero erit praua & studiosa. Similiter autem & in alijs, quæ substantiæ non sunt. substantia.n.cum vnum & idem numero sit, capax contrariorum est. vt homo cum vnus & idem numero sit aliquando quidem niger, aliquando autem sit albus, & calidus & frigidus, & prauus & studiosus: in nullis autem alijs aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem et visum eiusmodi esse: eadem.n.oratio, & idem visus verum vel falsum esse videtur: veluti si vera sit oratio, sedere quendam surgente eo falsa erit. Similiter autem de visu: siquis.n.vere putat sedere aliquem, surgente eo falsum videtur ei eundem habente de eo visum: Sed & siquis hoc suscipiat tantummodo differt: nam ea, quę in substantijs sunt ipsa mutata susceptibilia sunt contrariorum: frigidum.n.de calido factum mutatum est: alteratum enim factum est & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. Similiter autem & in alijs vnumquodq; mutationem suscipiens est susceptibile contrariorum. Oratio autem et opinio ipsa quidem immobilia omnino perseuerantur. cum vero res mouetur contrarium circa eam fit: oratio nanque permanet eadem eo quòd sedet aliquis. Cum vero res remota sit, aliquando quidem vera, aliquando falsa fit. similiter autem & in opinione. Quapropter proprium solummodo substantiæ est, eo quòd secundum mutationem suam susceptiua est contrariorum. Siquis autem etiam recipiat placitum & orationem dicens susceptiua esse contrariorum, non est hoc verum. oratio nanque & opinio non in eo quòd ipsa aliquid recipiant contrariorum susceptiua esse dicuntur, sed in eo quòd circa alterum aliqua passio facta sit. Nam in eo quòd res est vel non est, in eo etiam oratio vera aut falsa dicitur: non in eo quòd ipsa sit susceptiua contrariorum. Simpliciter autem à nullo nec oratio mouetur nec placitum: quapropter non erunt susceptiua contrariorum, cum nulla in eis passio facta sit. Verum substantia in eo quòd ipsa contraria recipiat, in hoc susceptiua dicitur contrariorum esse. Languorem enim & sanitatem suscipit, candorem & nigredinem, & vnumquodq; talium ipsa suscipiendo contrariorum esse susceptiua dicitur: quare proprium erit substantiæ, quòd cum idem & vnum sit numero contrariorum susceptiuam, cum sui permutatione esse. Et de substantia quidem hæc dicta sufficiant.*

Hic ponitur sexta proprietas substantię conueniens omni soli & semper: & propterea dicitur maxime proprium esse. quatuor autem circa hoc facit. primo proponit intentum dicens maxime proprium esse substantiæ, ꝙ cum vna & eadem numero sit, contrariorum sit susceptibilis: & quia id, quod est maxime proprium, oportet nulli alteri conuenire, sed illi, cuius est proprium: ideo statim vtrunq; horum eodem seruato ordine declarat: nec eget expositione declaratio, sed attentione. Secundo instantiam affert asserentem, ꝙ conuenit alij à substantia. Et dicit, (nisi quis forte instet &c.) & consistit in hoc, ꝙ eadem numero oratio vocalis, & similiter oratio mentalis, quæ dicitur opinio, visus, & placitum contrariorum est susceptibilis: ista enim oratio, sortes sedet, eo sedente est vera, illo autem surgente est falsa: verum autem & falsum contraria esse constat. ergo. Tertio ponit primam responsionem ad hanc instantiam ibi. (Sed siquis hoc suscipiat tantummodo differt &c.) Quarto ponit secundam responsionem ad eandem instantiam ibi. (Siquis autem &c.) & quoniã textus est valde clarus summarie dicere sententiam sat erit. Aduertendum est ergo, ꝙ cum negari non possit ꝙ oratio eadem numero successiue sit vera & falsa, oportet vel negare, ꝙ orationem trãsire de vera in falsam sit suscipere contraria, vel si hoc acceptatur ostendere differentiam inter modum, quo substantia suscipit contraria, & quo oratio: & illum modum addere in assignatione proprietatis substantiæ, cum dicitur, maxime proprium est substãtiæ &c. vt sic sibi soli conueniat: & ideo hoc videns Aristot. duas responsiones dedit. quarum prima. dato ꝙ orationem transire de vero in falsum sit suscipere contraria, ostendit differenti modo à substantia suscipi contraria: & consistit in hoc, ꝙ substantia susceptibilis est contrariorum per sui mutationem, oratio autem non per sui, sed alterius mutationem: sortes.n.est susceptibilis calidi & frigidi: quia ipse est transmutabilis de esse calido ad esse frigidum, oratio autem hæc, sortes sedet transit de vero in falsum, non quia ipsa transmutetur, sed omnino immota manens: quia res significata per ipsam mutatur, sortem.s.sedere. surgente.n. sorte oratio facta est falsa: quia sessio eius, quæ erat, modo non est. & sic iuxta hanc responsionem dicendum esset, maxime proprium est substantię cum sit vna & eadem numero, secundum sui mutationẽ esse susceptibilem contrariorum. Sed qm̃ hęc responsio, licet optima & vera sit, permittit dici orationem transire de vero in falsum ꝙ sit eam suscipere contraria: & hoc non est verum, ideo secundam responsionem subdit, quæ ex dictis in prima ostendit hoc esse falsum: & sic sine additione aliqua optime dictum est maxime proprium &c. probatur autem in textu ꝙ orationem transire de vero in falsum non est suscipere contraria sic, oẽ suscipiens contraria oportet moueri ex vno contra-

rio in

rio in aliud & recipere ea in seipso: oratio transeundo de vero in falsum non mouetur ab vno in aliud, nec recipit aliquid & aliquid perdit: ergo oratio dum transit de vero in falsum non suscipit contraria. Maior ex terminis patet: suscipere.n.contraria cum non contingat simul, oportet ꝙ fiat successiue: & nisi æquiuoce vocetur suscipere, oportet ꝙ per sui mutationem de vno in aliud fiat: & ꝙ recipiatur vtrunq; successiue in eo sicut in subiecto. Minor vero ex dictis patet, quoniam oratio non ex eo ꝙ ipsa patiatur abiectionem alicuius à se per actionem cuiuscunque agentis efficitur falsa, sed ex eo ꝙ res extra, puta sortes mutatur de sessione in stationem: concludit tandem ad claritatem ampliorem doctrinæ, ꝙ proprium est substantiæ, ꝙ vna numero per sui mutationem susceptibilis est contrariorum.

Notandum est, ꝙ quia verum & falsum sunt relatiua & relatio cum exigat duo extrema ex alterius mutatione perdatur & acquiratur, vt patet de columna, quæ mihi ad dextram posita, dextra dicitur, & ipsa immobili perseuerante ad oppositam me partem translato, sinistra, & non dextra mihi ipsa columna dicitur: & similiter sortes calidus similis est Platoni calido, Platone autem frigefacto, sortes in suo calore perseuerans dissimilis Platoni effectus est ex sola Platonis mutatione: quia in quam hæc est natura relatiuorum, ideo oratio quæ ideo dicitur vera, quia est adæquata rei: quia.s. significat sic esse sicut est, ex rei mutatione inadæquata redditur: & sic efficitur falsa. Et aduerte hic diligenter, ꝙ illa maxima Aristotelis hic posita ab eo ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa: non intelligit de re quæ est subiectum aut prædicatum orationis. sed de re significata per ipsam enuntiationem. ver.g. cum dicitur homo est albus: non ideo est vera ista: quia homo aut album sit: sed ideo quia hominem esse album est. hoc enim est significatum per illam orationem.

Sed vltra hanc quam Aris. attulit instantiam duæ restant adhuc contra assignatam proprietatem obiectiones.

Prima est: quia non videtur conuenire omni substãtiæ: sed tantum principale: secunda nanq; substantia cum vna numero non sit: quia non significat hoc aliquid: aliena ab hac proprietate videtur. Secunda est: quia videtur conuenire alteri à substantia.s. quantitati: eadem nanq; superficies secundum sui mutationem modo est alba: postmodum nigra: & simile est in naturalibus potentijs: idem.n. intellectus prius ignorans secundum prauam dispositionem: postmodũ est sciens &c. Ad primam obiectionem dicitur: ꝙ hæc proprietas conuenit omni substantiæ sane intellecta: non enim ly vna numero se tenet ex parte subiecti: vt sensus sit: proprium est substantiæ quæ est vna numero: susceptibilem esse contrariorum: sed ex parte prædicati: & est sensus: proprium est substantiæ omni: ꝙ seruata vnitate numerali susceptibilis est contrariorum: hoc autem constat conuenire, & primæ, & secundæ substantiæ. homo.n. seruata vnitate numerali quam in sorte habet: est susceptibilis calidi, & frigidi: quod non conuenit colori. color enim seruata vnitate numerali quam in hoc albo habet non potest esse niger. Ad secundam vero dicitur: ꝙ neq; quantitas, neq; naturalis potentia est susceptibilis contrariorum: sed sunt media quibus substantia est susceptibilis contrariorum: proprium est enim substantiæ esse susceptibilem contrariorum mediate, vel immediate. non.n. quantitas mouetur proprie de albo in nigrum: sed substantia quanta nec intellectus proprie mouetur de ignorantia ad scientiam: sed homo secundum intellectum. Sed responsio hæc patitur difficultatem: quia si propterea proprium est substantiæ: esse susceptibilem contrariorum: quia sola ipsa sit quod suscipit contraria: quid oportebat solicitum esse Aristotelem ad tutandum hanc proprietatem: & disputandum de oratione? constat enim ꝙ cætera genera accidentia sunt: & ꝙ vnum accidens non est subiectum alterius vt quod: sed vt quo. Ad hoc dicitur ꝙ ideo oportuit Aristotelem solicitari: quia contrariorũ quædam denominant primo substantiam: & si denominant accidentia hoc non faciunt nisi pro quanto illa accidentia indenominata substantia sunt: vt calidum album dulce cum suis contrarijs &c. de his non fuit solicitus propter rationem tactam. Quædam vero sunt quæ primo denominant ipsa accidentia secundum se: & substantiam vel non denominant vel secundario: vt verum & falsum quę denominant ipsam orationem secũdum se: prauum & studiosum ipsam actionem &c. non.n. dicitur oratio vera: quia homo sit verus: nec dicitur actio praua: quia homo sit prauus: sed econuerso, quia actio est praua: ideo homo prauus. Et de his solicitus fuit Aristo. vbi dubium prospexit. si.n. accidens secundum se contraria susciperet, substantiæ proprium impediret, quod non facit: si ipsum vt medium quo substantia denominatur talis contraria suscipit &c.

De quantitate, & suis speciebus, & proprietatibus. Cap. 2.

*Quantitatis * autem aliud quidem est continuum, aliud discretum, & aliud quidem ex habentibus positionem ad se inuicem in ipsis partibus constat, aliud autem ex non habentibus positionem.* al.l.quanti.

Diuiditur præsens capitulum in tres partes. nam primo construendo ipsum prædicamentum quantitatis, enumerantur quantitates per se. secundo quantitates per accidens. tertio proprietates quantitatis. enumerando autem & stabiliendo quantitates per se talem ordinem seruat. primo proponit duas famosas diuisiones quantitatis: dicens, quantitatis aliud continuum &c. Vbi multa notanda occurrunt.s. ꝙ ideo statim post substantiam de quantitate tractauit, quoniam quantitas propinquissima est substantiæ: & secundum rem: quia immediatus inest substantię quàm insint qualitates, & secundum modum, quoniam subiacet & passiones habet quemadmodum substãtia (vt patet in. 5. Meta.c. de quanto.) Diuidendo autem incepit: T.c.1. quoniam non intendentibus nunc naturas rerum scrutari: sed adunare: conuenienter diuidendo notificatur quantitas: diuisione qua species patefiunt. Nec opus erat præponere diffinitionem, quoniam extra propositum fuisset: sed si ad intima peruentum esset: aut nihil prodesset, si quid superficietenus assignatum esset, puta ꝙ est mensura substantiæ. mensurare.n. cum non vno modo inueniatur in continuo & discreto, diuidendum rursus sicut & quantitas fuisset: & nihil nisi quid nominis quantitatis ostendisset. Simul vero vtranq; diuisionem posuit: eo ꝙ easdem habeãt species & intersecent se ita quòd omnia quæ vni diuisioni subiecta sunt & alteri subiecta sunt, & econuerso. Præposuit verumtamen diuisionem in continuum & discretum: quia illa & per positiuas differentia data est: ista per alteram negatiuam, & quia illa essentialis & naturaliter prior est: ista accidentalis, & posterior est. In cuius signum à metaphysico tacita est. Dixit quoque in neutro genere quantitatis aliud &c. vt insinuaret diuisionem hanc fieri in genera subalterna &c.

Est autem discreta quantitas, vt numerus & oratio: continua vero, vt linea, superficies, corpus. amplius autem præter hæc, tempus & locus.

Secũdo hic enumerat membra primæ diuisionis exemplariter simul ipsam declarans. præponit autem discretum

continue numerando & declarando, quia quantitas discre ta secundum suam rationem prior naturaliter est continua quoniam vnitas quæ est principium quantitatis discretæ: est prior puncto qui est principium quantitatis continuæ, diuidendo autem præposuit continuum discreto, cum dixit: quantitatis aliud continuum &c. quoniam discretum causatur, & secundum esse, & secundum cognitionem nostram: ex diuisione continui. Dixit quoque enumerando species continui. Amplius præter hęc tempus & locus, quoniam hæc duo non eodem modo quantitates sunt, sicut aliæ prænumeratæ. Aliæ enim sunt hic quantitates, quia sunt mensuræ intrinsecæ: tempus autem & locus sunt mensuræ extrinsecæ &c.

Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinq; & quinq; si decem sunt partes, ad nullum communem terminum copulantur quinq; & quinq; , sed semper discreta sunt. Et tria & septem ad nullum communem terminum copulantur, neq; omnino habeas in numero communem terminum partium accipere, sed semper discretæ sunt. quapropter numerus, quidem discretorum est. Similiter autem & oratio. quod.n. quantitas est oratio, manifestum est: mensuratur.n. syllaba breui & longa. Dico autem orationem cum voce prolatam. ad nullum enim communem terminum partes eius copulantur: non n. est communis terminus, ad quem syllabę copulentur, sed vna quæq; diuisa est, ipsa secundum seipsam.

Tertio hic declarat supradicto duo.s. numerum & orationem esse quantitatem discretam. & primo de numero: & quoniam constat q numerus est quantitas, declarat tantummodo quod est discreta tali ratione: omnis quantitas cuius partes non copulantur ad vnum terminum cōem est discreta numeri partes non copulātur ad vnum terminum communes. ergo &c. vnde subintellecta maiore incepit à minore: & eam manifestat exempla riter in numero denario. & eius partibus tam æqualibus vt quinq; & quinque, quàm inæqualibus: vt septem & tria. Quid autem importat terminus communis inferius cum de continuis agetur patebit. Deinde de oratione de qua vtrunq; probat.s. & q sit quantitas & q sit discreta, primum probat sic. illud cuius partes mensurātur longitudine & breuitate est quantitas: orationis partes mensurantur longitudine & breuitate: ergo &c. huius rationis minorem ponit dicens. q syllaba quę est pars orationis mensuratur breuis an longa sit: & qm non loquimur de oratione mentali, sed vocali. ideo à Boetio vt ipsemet dicit: additum est in textu (dico autem orationem cum voce prolatam.) s'm autem probat sic. vt de numero probauit quia.s. partes orationis ad nullum terminum communem copulantur. syllabæ.n. inter se discretæ sonant & nihil vnius aliquid alterius est, vt patet. Aduertenda sunt hic duo. Primum, q Arist. ratio, qua declarat orationem esse quantitatem, directe ostendit orationem esse quantam: ex eo.n. q syllaba breuis, vel longa est, concluditur ipsam esse quantam, eo q breue vel longum passio est quantitatis. Sed quoniam ex hoc sequitur ibi esse aliquam quantitatem: quia omne quantum aliqua quantitate est quantum: & illa quantitas nomine sui mensurati vocatur oratio, ideo non solicitus circa vocabula sic breuiter intantum conclusit. Accipitur autem hic breue vel longum transumptiue, quoniam proprie sunt passiones lineæ. Secundum est, quod, vt communiter dicitur, oratio potest dupliciter sumi. Vno modo pro voce prolata: & sic est qualitas in tertia specie qualitatis. Alio modo pro mensura, seu quantitate vocis prolatæ qua formaliter vna syllaba dicitur breuis, alia longa: & sic ponitur species quantitatis discretæ: quantitatis quidem, quia mensuræ rationem habet, discretæ vero, quia discretorum mensuram discretam oportet esse, vt homogenea sit mensura mensurato. constat autem locutionem ipsam, quę mensuratur, discretam esse, vt in textu dicitur: quia soni literarum, & syllabarum, ex quibus integratur oratio, separatim & distincte sonant, adeo vt nihil pręcedentis commune sit sibi & sequenti, vt patet. vtrum autem secundum veritatem inueniatur in rerum natura talis quantitas distincta à reliquis s'm esse, metaphysici potius negocij est, & me nó videre fateor. putant.n. quidam sic esse, alij non: signum non paruum sumentes ex eo q in. 5. Meta. vbi de quatitate secundum esse tractatur non nominatur. & hoc Alberto ibidem consonum est: numerata tamen fuit hic ab Aristotele: vel quia famoso sermone secundum Auer. colligebat spēs & proprietates hoc in libro: vel quia specialem modum mensuræ dicit. s. entis successiui discreti. Siquis.n. diligenter consideret, collectę sunt hic omnium entium mensuræ: & permanentium quidem, si continua sunt, quatuor mensuræ: tres intrinsecæ. s. linea secundum longitudinem, superficies secundum latitudinem, & corpus secundum profunditatem, & vna extrinseca. s. locus: si discreta sunt, numerus. successiuorum autem si continua sunt, tempus: si discreta, oratio: propter quod à quibusdam dictum est q tēpus discretum à S. Aug. & Thoma positum, à philosophis pręinuentum fuerit, & orationis nomine insinuatum. T.c.18. Colligeõs quantitatis species. Aug. 8. sup Gen. ca. 29. ad lit. lan. Tho. quollbet. 2. q. 8. ar. 2. quollbet. 9. q. 4. ar. 4.

Linea vero continua est. est enim sumere communem terminum, punctum ad quem partes eius copulentur: & superficiei lineam. plani nanq; partes ad aliquem communem terminum copulantur. Similiter autem & in corpore poteris sumere communem terminum lineam, vel superficiem, ad quam copulantur corporis partes.

Quarto hic declarat tria membra continui: probans solum q continua sint: qm quantitates esse constat. declarat autem de singulis. s. linea superficie & corpore vnico medio sic: id, cuius partes copulātur ad vnum terminum communem, est continuum: hæc sunt huiusmodi ergo &c. Hic nihil aliud dicendum reor, q̄ quid nominis horum terminorum. s. lineæ superficiei, corporis, & termini cōis. Linea longitudinē sonat sine latitudine: superficies latitudinem sine profunditate: corpus longum, latum, & profundum. nec hæc sic sunt intelligenda vt longitudo inueniatur sine latitudine: aut latitudo sine profunditate: sed quoniam significatur longitudo nomine lineæ, non significata latitudine illo nomine. sicut color pomi licet non sit sine eius odore, videtur tamen ab oculo sine odore. i. non viso eius odore. odor.n. non videtur. & similiter est de profunditate respectu superficiei, quæ planum vocatur in textu. Terminus cōmunis cum compositum nomen sit: ex componentibus naturam trabat necesse est: & consequenter q habeat hæc duo.s. & q terminet, & q sit cōis: & quoniam adiectiuum determinatio & modus est substantiui, non sufficit ad hoc q aliquid dicatur terminus cōis, quod sit terminus, & q sit cōmunis: sicut nec ad hoc q aliquis sit monachus albus, sufficit q sit monachus & q sit albus: sed exigitur q actum terminandi habeat communem. i. q ita sit terminus vnius partis, q etiam sit terminus alterius: sicut punctus in quocunq; loco lineę designetur vtriusq; partis, hinc. s. & inde terminus est. Et qm terminus inquantum terminus oportet q sit indiuisibilis: quoniam si posset diuidi iam non vltimum terminās esset: quia haberet aliquod vlterius terminus: ideo termini communis nomine significatur aliquid indiuisibile communiter terminans vtranq; partem. hoc in linea est punctum: in superficie linea: in corpore Cōis terminus cuiuslibet cōtinui quid.

pore ſuperficies: & in tempore inſtans. locus autem vt dicetur vel eſt ſuperficies vel corpus &c.

Eſt autem talium & tempus & locus: præſens.n.tempus ad præteritum & ad futurum copulatur: Rurſum locus continuorum eſt: locum enim quendam corporis partes obtinent, quæ ad quendam communem terminum copulant. Ergo & loci partes, quæ obtinent ſingulas corporis partes ad eundem communem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. quapropter continuus erit locus: ad vnum.n.terminum communem copulantur eius particulæ.

Quinto hic declarat reliqua duo cõtinui membra: tempus & locum. & primo tempus eſſe continuum: quoniam partes eius.ſ.præſens, præteritum, & futurum, copulantur.i. continuantur: & conſequenter habent terminum communem.ſ.inſtans: quod eſt finis vnius partis & principium alterius. Appellatur autem tempus præſens ſecundũ famam: id quo grammatici vtuntur diſtinguentes tempora verborum: non ꝙ ſecundum veritatem poſsit aliquid temporis eſſe præſens niſi inſtans. Deinde declarat locum eſſe continuum eadem ratione: quia.ſ.partes eius copulantur ad vnum terminum communem. Sed ad declarationem minoris vtitur tali ratione: partes corporis locati copulantur ad vnum terminum communem. ergo partes loci copulantur ad vnum terminum communem. probat conſequentiam: quia ſingulis partibus corporis locati correſpondent ſingulæ partes loci: ſed illæ (vt dictum eſt) continuantur. ergo & iſtæ: & non ſolum hoc ſequitur: ſed etiam ꝙ iſtæ partes.ſ. loci copulentur ad eundem terminum, ad quem copulantur illæ.ſ.locati corporis partes. Quæ verba dupliciter exponuntur. Primo à dicentibus Ariſtotelem loqui hic de loco ſecundum opinionem antiquorum dicentium locum eſſe ſpatium habens trinam dimẽſionem &c. & ſic clarum eſt locum eſſe continuum, ſicut & corpus locatum & penetrare illud ſecundum omnem dimẽſionem: & eundem habere terminum communem cum corpore locato. Secundo exponuntur à dicentibus Ariſt. loqui ſecundum propriam ſententiam, ſm quam locus eſt vltimum corporis continentis &c. & dicitur ꝙ per ly eundem. non intelligit eundem ſecundum rem, ſed ſecundum ꝓportionem, & adæquationem: & per partes corporis locati intelligit partes ſecundum conuexum eius. tales.n.partes obtinent ſingulas ſuperficiei, quæ locus eſt partis: & quia tales partes continuæ ſunt, ſequitur ſuperficiem illam, quæ locus eſt, eſſe continuam, vt partes partibus, & totum toti, & termini terminis correſpondeant. Nec obſtat ſi duorum corporum ſuperficies vnius corporis locus ſint, vt patet, quando baculus eſt ſecundum medietatem in aere, & ſecundum aliam in aqua: quoniam ſicut illę duę ſuperficies vnum numero locum conſtituunt: ita & continuum. hoc autem qualiter ſit phyſicæ determinationis eſt. nunc autem ſufficiat ſcire ꝙ inquantum locus continuus eſt, licet inquantum in hac vel illa huius vel illius corporis ſuperficie firmatur, continuitatem non habeat: ſicut nec vnitatem aut identitatem. prima expoſitio Alberto placet, ſecunda autẽ. S. Tho. in. 5. Metaphyſicæ conſonat &c.

Amplius autem alia quidem conſtant ex particulis, quæ in eis ſunt, poſitionem ad ſe inuicem habentibus, alia autem ex non habentibus poſitionem. vt lineæ quidem particulæ poſitionem habent ad ſe inuicem. ſingulæ namq; earum ſitæ ſunt alicubi: & habeas vnde diſtincte ſumas & aſſignes vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulatur. ſimiliter aũt et particulæ plani habent quandam poſitionem. ſimiliter aũt aſſignaretur vnaquaq; vbi iacet, & quæ ad ſe inuicẽ copulantur. ſed & ſolidi partes ſimiliter et loci.

Sexto hic incipiens proſequi ſecundã diuiſionem, eam repetit & eius affirmatiuum membrum declarat.ſ.habens poſitionem in partibus: & quia textus clarus eſt, hoc ſolum notandum eſt: ꝙ poſitio dupliciter ſumitur. Vno modo vt dicit ordinem partium in toto in comparatione ad locum: & ſic eſt vnum prædicamentum, quod alio vocabulo dicitur ſitus. Alio modo vt dicit ordinem partium in toto abſolute: & ſic tria exigit.ſ.permanentiam, ſituationem, & continuationem partium: & ſic eſt differẽtia quantitatis in hoc loco prolata. Permanentiam quidem, quia niſi partes maneãt, quomodo poſitæ iuxta ſe inuicem erunt: quæ enim iuxta ſe inuicem ſita ſunt permanere oportet. Situationem vero, quia debes poſſe monſtrare vbi ſit vna pars & vbi alia. Vbi autem dico non in quo loco proprie loquendo, quoniam ſola corpora in loco proprie ſunt: ſed in qua loci differẽtia ſecundum quanquàm diuiſionem ſit: puta ante, vel poſt, ſub, vel ſupra, dextræ vel ſiniſtræ. Continuationem autem: quia ad vnum terminum communem copulari partes debent, aliter vnius totius partes non eſſent. Harum autem trium conditionum Ariſtote. duas vltimas explicite hic ponit. Primam autem, quæ in ſecunda præſuppoſita intelligebatur inferius explicat: cum tempus probat non habere poſitionem. linea ergo ſuperficies ſeu planum, ſoliditas, ſeu corpus: & locus quantitates ſunt habentes poſitionem in partibus: quia partes cuiuſque permanẽt: & iuxta ſe inuicem iacent: & connectuntur ad vnum terminum &c.

In numero autem non poterit quiſquàm oſtendere quemadmodum particulæ eius poſitionem aliquam ad ſe inuicem habent: aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicem connectuntur. Neq; ea quæ temporis ſunt. nihil.n.permanent particulę temporis. quod autem non eſt permanens, quomodo poſitionem aliquam habebit: ſed magis quendam ordinem dices habere: eo quòd aliud quidem ſit prius, aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo quòd prius numeratur vnus, quàm duo, et duo quàm tres: et ita habebunt quendam ordinem, poſitionem vero non omnino accipies. Sed & oratio ſimiliter nulla.n.permanet partium ei. ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere: quapropter non erit poſitio particularium eius: ſiquidem permanet. Alia itaque conſtat ex particulis, quæ in eis ſunt, poſitionem ad ſe inuicem habentibus: alia autem ex non habentibus poſitionem.

Septimo hic alterum ſecundæ diuiſionis membrum declarat: & ſimiliter ſententia clara in textu habetur. oſtendit nanque tres reliquas quantitatis ſpecies ſub hoc membro contineri: numerum.ſ.tempus & orationem: numerum quidem, quia caret duabus conditionibus poſitionis .ſ.ſituatione, & continuatione. Vnitates.n.ex quibus componitur numerus, non habent determinationem in continuo, ſed abſtrahunt à poſitione. in hoc enim differt vnitas à puncto: illa enim eſt indiuiſibile, iſtud autem eſt indiuiſibile ſituatum. Tempus vero, quia caret & duabus. prima.ſ.& ſecunda.i.permanentia, & ſituatione: & ibi inferit ꝙ temporis & numeri partes, & ſi ſitum non habeant, vt ante & poſt, aut ſub, vel ſupra &c. vbi eorum partes deſignari poſsint, habent tamen ordinem vt prius & poſterius in eis inueniatur: præteritum.n.eſt prius futuro, & vnum prius eſt numeratione quàm duo. Orationem autem: quia permanentia careat: volat.n.irreuocabile verbum, & reuera orationi deſunt omnes tres conditiones, quoniam nec ſituationem, nec continuationem habet &c.

Proprie autem quantitates hæ ſola dicuntur, quæ diximus: alia vero omnia ſecundum accidens ſunt. ad hæc enim aſpicientes & alia dicimus quanta. vt multum dicitur

album, eo quòd superficies multa sit: & actio longa, eo quòd tempus multum sit, & motus multus. neque.n. horum singulum per se dicitur quantum. vt siquis assignet quanta sit actio temporis diffiniet anni mensuram, vel sic aliquo modo assignans. & album quantum sit assignans, superficiem diffiniet. Quanta.n. superficies fuerit, tantum album esse diceres. Quare solæ propriæ & secundum seipsum quantitates dicuntur, quæ dictæ sunt: aliorum vero nihil per se, sed si forte per accidens.

Hæc est secunda pars principalis huius capituli: in qua sufficienter se enumerasse quantitates ostendit: quantitates per accidens ab his quæ sunt per se discernens. vnde exclusiuam proponit dicens: hæ solæ sunt proprie quantitates. Alia vero omnino secundum accidens. Et licet ad probandum hanc exclusiuam oporteret vtranq; exponẽtem, probare.s. quod hæ supradictæ sint propriæ quantitates: & quod nihil aliud ab eis sit proprie quantitas: primam Aristo. reliquit tanquàm per se notam ex dictis, secundam autem declarauit aperiendo illam sibi æquipolẽtem vniuersalem.s. omne aliud à supradictis est secundum accidens quantum tali ratione: illud, quod non per se.i. solitarie sumptum, sed in ordine ad aliquod horum dicitur quãtum est quantum per accidens: sed omne quantum aliud ab istis est huiusmodi. ergo &c. maiorem Aristo. supponit: quoniam euidens ex terminis est. minorem vero primo explicat, & declarat in tribus.s. in qualitate & actione & motu. dicitur.n. album multum, eo quod superficies multa sit. actio quoq; longa: & motus multus, eo quod tempus multum sit. Deinde probat sic: illud quod in eo quod quantum non potest diffiniri sine aliquo horum, non est secundum se quantum: sed in ordine ad aliquod horum, omne quantum aliud ab istis est huiusmodi.s. quod in eo quod quantum non potest diffiniri sine aliquo horum. ergo &c. maiore supposita, declaratur minor: quia quærenti quanta est actio, non nisi quantitate temporis applicata ad mensurandam actionem si per horam: aut diem: aut annum durauerit respondebitur: & similiter quanta est albedo, non nisi ex superficiei quantitate assignabitur &c. hæ ergo solæ proprie quantitates sunt. Aliorum vero nihil est per se quantitas, sed forte per accidens. Dixit (forte) ad explanationem illius vniuersalis primo assumptæ.s. alia vero omnia secundum accidens. hæc.n. modificanda erat sic, alia vero omnia, quæ sunt quanta, sunt secundum accidens quanta: & hoc insinuauit per ly forte, ac si diceret nihil aliorum per se est quantitas, sed si est, est per accidens.

Circa primam exponentem illius exclusiuæ, dubitatio non modica est, an.s. verum sit omnia supradicta esse per se quantitates: tum propter rationes, tum propter ipsius Aristotelis auctoritatem in. 5. Metaphysicæ: tempus ponentis quantitatem per accidens, locum autem & orationem, nec nominantis. Sed quoniam Metaphysicalis perscrutatio hæc est: ideo nunc transeat. Sciendo tamen quod quia Aristote. famosas species quantitatis colligebat, quæ specialem rationem mensuræ exprimunt: & non eas tantum, quæ specialem rationem quantitatis habent, ideo omnia supradicta, quæ vt ex superius dictis apparet speciales ostendunt modos mensurandi quantitates per se dixit. propter quod secundum Auer. & S. Tho. motum, qui in genere quantitatis collocari videtur inter quantitates non numerauit: quia.s. non habet aliquam specialem rationem mensuræ, licet Albertus aliam huius rationẽ reddat: quia.s. caret indiuisibili substantifico vnius generis. substantia enim eius diuersorum generum est, scilicet vbi fluens, quale fluens, quantum fluens &c. In Metaphysica autem, quia

Famosas tã[illegible] quãtitatis, vt huic disciplinæ cõuenit enumerauit Arist.

de quantitate secundum quod pars entis est, tractatur & diuersum esse quantitatis non mensuræ aspicitur: aliqua horum inter quantitates per se non numerantur: quia esse quantum diuersum non habent &c.

Amplius quantitati nihil est contrarium In definitis autem manifestum est, quòd nihil est contrarium. vt bicubito, tricubito, vel superficiei, vel alicui talium nihil est contrarium. Nisi forte quis multum pauco dicat esse contrarium. vel magnum paruo: horum autem nihil est quantum, sed magis ad aliquid. Nihil.n. ipsum per seipsum paruum vel magnum dicitur, sed eo quòd ad alterum refertur. nam mons quidem paruus dicitur, milium vero magnum, eo quòd hoc quidem sui generis maius sit, illud vero minus. ergo ad alterum est eorum relatio. nam si per seipsum magnum vel paruum diceretur, nunquàm mons quidem aliquando paruus, milium vero magnum diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicimus. Athenis vero paucos, cum sint illis multo plures. & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cum sint plures. Amplius, bicubitum vero, vel tricubitum, & vnumquodq; talium quantitatem significat, magnum vero, vel paruum non quantitatem, sed magis ad aliquid, quoniam ad aliud consideratur, magnum, vel paruum. quare manifestum est, quoniam hæc ad aliquid sunt. Amplius autem siue ponat aliquis hæc esse quanta, siue non ponat. nihil illis contrarium erit. Quod.n. non potest sumi per seipsum, sed ad solam alterius rationem refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem, si erunt magnum & paruum contraria, contingeret idem simul contraria recipere, & ea ipsa sibimet esse contraria. Contingit.n. idem ipsum simul paruum esse & magnum. est.n. aliquid ad hoc quidem paruum, ad aliud vero idipsum magnum. quare idem paruum & magnum in eodem tempore esse contingit. quare contraria simul suscipiet. Sed nihil est, quod videatur simul contraria posse suscipere. vt in substantia quidem: susceptibilis contrariorum quidem esse videtur: sed non suscipit vno eodemq; tempore. nam nullus simul & sanus est & æger: nec albus & niger simul est: nihilque aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibiipsis contingit esse contraria. nam si est magnum paruo contrarium: ipsum autem idem simul est paruum & magnum: ipsum sibi erit contrarium: sed impoßibile est ipsum sibi esse contrarium. non est igitur magnum paruo contrarium, nec multum pauco. Quare nisi relatiuorum hoc quàlibet dicat, tamen quantitatis nihil habebunt contrarium. Maxime autem circa locum videtur esse contrarietas quantitatis. sursum enim ad id quod est deorsum contrarium ponunt: locum, qui in medio est, deorsum dicentes, eo quòd multa distantia medij ad terminos mundi sit. Videntur autem & aliorum contrariorum diffinitionem ab his auferre quæ.n. à se inuicem multum distant eorum, quæ sub eodem genere sunt, contraria determinant.

Hæc est tertia pars principalis huius capituli: in qua proprietates tres quantitatis ostenduntur. Incœpit autem partem hanc à ly amplius non sine mysterio. Insinuauit siquidem per hoc, quod pars hæc incæpta secreto est: tum quia ex immediate præmissis sumenda ostensa est prima proprietas quantitatis.s. quod ipsa secundum seipsam sit quanta & per habitudinem ad ipsam omnia alia dicuntur quanta: tum quia ex immediate præmissis finis assignandarum proprietatum habetur.s. discernere quantitates à non quantitatibus. Præostensis ergo his ad maiorem sigillationem & descriptionem quantitatis, subdit (amplius quantitati nihil est contrarium.) Termini declarati sunt; textus vero distinctione & collectione magis quàm declaratione eget.

Tria

Tria ergo facit. Primo ostendit banc proprietatem inueniri in omnibus quātitatibus definitis.i.determinatis & certis secundum speciem: vt bicubito, tricubito, dualitati trinitati &c. Secundo ibi (Nisi forte quis.) Affert instantiam quo ad quantitates indeterminatas: tam continuas, vt magnum & paruum: quàm discretas, vt multa & pauca. Et statim soluit obiectionem hanc dupliciter. Primo ostendendo hæc non esse quantitates, sed ad aliquid. ibi (Horum autem nihil est quantitas. Secundo ostendendo ꝙ siue hęc sint quantitates, siue non, falsum est ipsa esse contraria. ibi (Amplius siue ponat quis; &c. Primam solutionem, qua dicitur magnum & paruum, multa & pauca non esse quantitates, sed ad aliquid, duplici ratione ꝓbat. Prima est quod non conuenit alicui per seipsum, id est absolute, sed in ordine ad aliud, non est quantitas, sed ad aliquid: quodlibet horum est huiusmodi. ergo nihil horum est quantitas, sed ad aliquid. maior patet ex terminis: quoniam in hoc distinguuntur substantia, quantitas, & qualitas ab ad aliquid: ꝙ ipsa sunt prædicamenta absoluta, ad aliquid vero respectiuum. vnde minorem Aristo. ponens probat eam ab euidenti signo: quia. s. milium dicitur magnum, & mons paruus: & similiter homines in vico vno multi dicuntur, in ciuitate vero pauci &c. ex quibus omnibus hoc manifeste patet: ꝙ res non dicitur magna si secundum seipsam consideretur: quoniam cōstat ꝙ mons quilibet maiorem quantitatem habet quocunq; grano milij: & tamen hoc dicitur magnum, & ille paruus: quia hoc respectu minorum granorum milij magnum est, & ille respectu aliorum montium paruus est: & similiter est de multitudine & paucitate. mille.n. homines respectu multitudinis requisitæ ad ciuitatem, pauci sunt, quingenti autem respectu multitudinis requisitæ ad vicum multi sunt. Secunda ratio est: cuius nomen non significat quantitatem, sed ad aliquid, ipsum non est quantitas, sed ad aliquid: magnum vel paruum non significat quantitatem, sed ad aliquid. ergo. Declaratur minor quo ad partem negatiuā per exemplum ab opposito. i. ab his quę significant quantitatem: vt bicubitum, tricubitum: quo ad partem vero affirmatiuam, quoniam ad aliud spectat magnum & paruum. Notandum est hic, ꝙ hæc ratio in hoc à præcedente differre videtur: quia illa à re significata, hæc à nominis significatione procedit: aspicies ꝙ hæc nomina, & si quantitatem aliquo modo important, non tamen eam proprie loquendo significant, sed magis significant ad aliquid circa quantitatem. Cum.n. dico aliquid magnum, aut paruum, non dico simpliciter illud esse quantum, sed illud esse excedens in quantitate, aut excessum seu deficiens in quantitate. Excedens autem & excessum ad aliud spectat. alterum.n. respicit à quo exceditur, vel quod excedit. non sic est de bicubito & tricubito: quoniam horum quodlibet quantitatem ipsam absolute significat. Secundam autem solutionem, qua dicitur falsum esse, ꝙ magnum & paruum, multum & paucum sint contraria triplici ratione confirmat. Prima est. Quod per seipsum non potest sumi, sed ad alterum tm̄, caret contrario: quodlibet horum est huiusmodi. ergo &c. omnes propositiones Arist. tanquàm notas relinquit: & minorem quidem merito, quoniam declarata nūc est. maiorem autem, quia contraria sunt, quę secundum seipsa sumpta ex seipsis extreme distant, & vnde se expellere nata sint habent: in eo autem ꝙ secundum seipsum sumi non potest imaginabile hoc non est (vt in cap. de ad aliquid manifestabitur. Secunda ratio, (concipiens in se etiam tertiam,) dum ducit ad duo impossibilia, est ista, si magnum & paruum essent contraria, sequerentur duo impossibilia. s. & ꝙ idem numero reciperet simul duo cōtraria: & ꝙ vnum & idem esset sibijpsi contrarium. & primo deducit primam consequentiam, per hoc, ꝙ idem in eodem tēpore est magnum & paruum respectu diuersorum: deinde subdit impossibilitatem consequentis, arguens à fortiori, eo. s. ꝙ substantia, de qua dictum est ꝙ susceptibilis est cōtrariorum, non potest recipere duo contraria simul, sed successiue. nullus enim est simul sanus & æger, sed prius sanus, postmodum æger. Secundo deducit secundam consequentiam ibi (& eadem sibijpsi contingit esse contraria) ex eo ꝙ idem est simul magnum & paruū: & omnia clara sunt. Tertio principaliter redit ad quantitates diffinitas superius: & affert instantiam ostendentem ꝙ in aliqua earum. s. in loco, inueniatur contrarietas: & hoc confirmat ex duobus. primo ex auctoritate communi philosophorum, dicens, maxime autem circa locum videtur contrarietas: quia ponunt sursum esse contrarium deorsum, eo ꝙ maxima distantia sit inter medium & extrema mundi. secundo ex diffinitione contrariorum: quia contrarietas maxima distantia dicitur. distantiæ autem nomen à locali distantia deriuatum est ad alia: & maxime est quæ inter sursum & deorsum est. contrarietas ergo in loco esse videtur ex eo, ꝙ omnis alia contrarietas ab ista oppositione diffinitionem sumpsit.

Magnū & paruum nō quātitates, sed ad aliquid potiꝰ sunt.

Magnū & paruū non sunt contraria.

Circa hanc particulam dubitatur primo, an sit verum in loco esse contrarietatem, vt in textu dicitur: & si non, quare Aristot. absq; solutione transiuit. Secundo, quia non videtur verum ꝙ quantitati, quæ est corpus, nihil sit contrarium: motus.n. de contrario in contrarium est, vt in. 5. Physi. dicitur. ad quantitatem autem esse motum ibidem expresse dicitur. ergo. Ad hæc & similia simul dicitur, qđ quia cum dicitur quantitati nihil est contrarium, si intelligitur de quantitate nudæ accepta, seu in eo ꝙ quantitas, nihil obstat, sed quantitati indutæ aliquam aliam rationem contrarium inuenitur. sic autem est in omnibus instantijs huiusmodi. loco.n. absolute, alter locus contrarius non est, sed loco physico, puta conseruatiuo calidi, est aliquid contrarium. & vniuersaliter licet esse in hoc loco sit contrarium esse in illo loco: ipsa tamen loca contraria non sunt. vnde in quantitate non est contrarietas, sed in vbi. Ad apparentias autem in textu adductas ad oppositum dicitur: ꝙ sursum & deorsum non sunt contraria ratione quantitatum, sed ratione vbi & virtutum physicarum. Nomen autem distantiæ deriuatum esse ex locali ad contrarietatem nihil aliud concludit: nisi forte, ꝙ inter loca physica, à quibus distātiæ nomen venit sit contrarietas: quod gratis conceditur. secundum tamen veritatem distantia non vniuoce dicitur de locali & contraria, sed analogice. Tacuit autem Arist. huius ambiguitatis decisionem: quia loci naturam secundum veritatem non declarauerat, sed famam sequitur. Vel quia simili modo procedit obiectio hæc, sicut illa de magno & paruo, respectu motus augmentationis & diminutionis: sicut enim magnum & paruum aliquid circa quantitatem dicunt magis quàm quantitatem, ita sursum & deorsum, vt sunt contraria, aliquid circa loca potius quàm loca significant. Ad secundum dubium, quod iam semisolutum est, dicitur: quòd motus non ad quantitatem absolute, sed vt physicam. i. vt terminum corporis physici (vt dicitur in. 1. Physic.) & ideo quantitas non est quantitati contraria, sed quantitas minima in aliqua specie puta hominis, aut leonis &c. est contraria quantitati maxime in illa specie. maxime.n. distant respectu illius speciei, & continuo motu de illa imperfecta ad perfectam venitur. Similiter quoq; modò soluuntur obiectiones de linea recta & curua, superficie aspera & leni, oratione vera & falsa

T.c. 19.
T.c. 10.
T.c. 18.

Loco physico locus contrarius est, non autem loco secundum rationem locatur considerato.

T.c. 36.

& alijs

& alijs huiusmodi. hic.n. non ratione quantitatis contrarietatem habent, sed ratione alicuius adiuncti &c.

Non videtur quantitas suscipere magis & minus: vt bicubitum. neque.n. est aliud alio magis bicubitum. neq; in numero: vt tria quam quinq;, nihil magis tria dicuntur quàm quinque: nec quinque magis quàm tria. neque tempus aliud alio magis & minus dicitur. nec in his, quæ dicta sunt magis & minus dicitur. Quare quantitas non suscipit magis & minus.

Hic ponitur alia proprietas.s. non suscipere magis & minus: in qua quoniam termini declarati superius sunt; & textus per se clarus est: inductiue probans: & in continuo permanente: & in discreto & continuo successiuo, nihil addendum reor &c.

Proprium autem maxime quantitatis est, quòd & æquale, & inæquale dicitur. Singulum.n. earum quæ dicta sunt, quantitatum, æquale dicitur & inæquale. vt corpus æquale & inæquale dicitur. & tempus æquale & inæquale dicitur: & numerus æqualis & inæqualis dicitur: & oratio æqualis & inæqualis, similiter autem et in alijs quæ dicta sunt vnum quodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero, quæ quantitates non sunt. non prorsus videbitur æquale & inæquale dici. nanq; dispositio æqualis & inæqualis non multum dicitur, sed magis similis & dissimilis & album æquale & inæquale non multum dicitur, sed simile. Quare quantitatis est proprium æquale, vel inæquale dici.

Hic vltimo ponitur vltima proprietas quãtitatis, quam quia maxime propriam, dicit, ideo dupliciter confirmat. primo inductione ostẽdente q hoc conueniat omni quantitati, vt clare patet in textu. secundo inductione ostendente, q alijs à quantitate non conueniat ibi (in cæteris vero) & inducit duas species qualitatis.s. primam & tertiam: in quibus maxime posset apparere equale vel inequale, vt sic, si de quo magis videtur inesse, non inest, concludatur ergo nec alijs, de quibus minus videtur. Notandum est hic, quod equalitas potest sumi dupliciter. Vno modo proprie vt distinguitur contra similitudinẽ: & nihil aliud est quam relatio vnius quanti ad aliud quantum secundum negationem excessus hinc & inde: & sic sequitur quantitatem, ita quod ipsa sola dicitur equalis vel inequalis: & si quid aliud dicitur æquale, aut inæquale, non nisi secũdum quod quantum est dicitur: appellantur siquidem duo ligna æqualia, quia quantitates eorum equales sunt. & similiter due actiones dicuntur æquales, quia earum tempora sunt æqualia. Alio modo sumitur æqualitas transumptiue, seu metaphorice, vt idem est quod perfecta similitudo: & nihil aliud est quàm relatio vnius se habentis per modum quanti: ad aliud se habens per modum quanti, secundum negationem excessus hinc & inde. & sic æqualitas sequitur quantitatem similitudinarie dictam, quæ vocatur quantitas virtutis & sic equalitas inuenitur extra genus quantitatis. albedo.n. vt quatuor in Sorte, & albedo vt tria in Platone, similes quidem sunt. sed quia non perfecte assimilantur, æquales non sunt. si autem in Platone intendatur & fiat albedo vt quatuor, tunc iam perfecte similes sunt: & dicuntur non solum similes, sed equales, & similiter est in alijs. Vnde, qm̃ æqualitas proprie sequitur quantitatem proprie dictam, & æqualitas transumptiue sequitur quantitatem transumptiue dictam, ac per hoc velut indiuidua proprietas dicitur: quot modis dicitur subiectum rectissime dictum est: maxime proprium est quantitati æquale, vel inæquale dici.

Aequale & inæquale p pre in q̃titatem sunt tantum.

De his quæ sunt Ad aliquid. Cap. 3.

Ad aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hoc ipsa quæ sunt aliorum esse dicuntur. vel quomodolibet aliter ad alterum. Vt maius id quod est alterius dicitur: aliquo.n. maius dicitur. & duplum alterius dicitur hoc ipsum quòd est: alicuius.n. duplum dicitur. similiter autem & alia quæcunq; sunt huiusmodi. At vero sunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, affectus, disciplina, sensus, positio. hæc.n. omnia quæ dicta sunt, hoc ipsum quòd sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum & non aliud aliquid. habitus.n. alicuius est habitus, & disciplina alicuius est disciplina: & positio alicuius est positio. & alia quoq; similiter. Ad aliquid ergo sunt, quæcunq; hoc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur: vel quodlibet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum. (magnum.n. mons ad aliquid dicitur.) & simile alicui simile: & omnia talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiones quædam. positiones uero ad aliquid sunt. iacere autem & stare, vel sedere, ipsa quidem non sunt positiones: denominatiue vero dicuntur ab his, quæ dicta sunt, positionibus.

Post prædicamentum quantitatis statim tractat de genere ad aliquid, quoniam quantitatem maxime sequitur ad aliquid: & iam in prædicamento quãtitatis sermo de ad aliquid inceptus est: vbi de magno & paruo disputatum est: & iterum in prædicamento qualitatis de ipso habendus est sermo: licet naturæ ordine, post qualitatem & actionem & passionem sit. Tria autem in hoc tractatu facit. primo diffinit. secundo ponit proprietates. tertio dubitat vt præpositam diffinitionem corrigat. Antequàm autem diffinitionem declaremus ipsam diffinitionem diligenter discutiendum est. Videndumq; cur magis ad aliquid vocetur quàm relatio, aut relatiuum. Sciendum est ergo q (vt Porphyrius, & Alexander: Alberto teste) dicunt: Plato adinuenit ly ad aliquid. Ab antiquis nanq; vocabatur relatiuum, vt ipse dicit. rationabilis autem ac necessaria adinuentio Platonis duplici ratione ostẽditur. Primo ex parte modi significandi: quia ly relatio significat relationem vt cõceptam, & non vt exercitam: propter quod ad aliquid non dicitur secundum illud nomen: sicut nec paternitas, nec filiatio. ly vero relatiuum significat relationem vt exercendam magis quàm vt exercitam. potẽtiam enim quandam importat ad referendum. ly autem ad aliquid relationem ipsam significat vt exercitam: importat siquidem respectum vt terminatur ad aliud: quod est (vt sic liceat loqui) relationis exercitium: tunc siquidem relatio in vero & proprio exercitio ponitur, cum ad aliud respicere ponitur. Constat autem q melius cognoscenda significatur res vt exercita quàm aliter: & propterea conuenienter Plato nomen hoc adinuenit. Secundo ꝓpter rem significatam. ipsa nanq; respectus seu relationis natura, per ly ad aliquid, adeo conuenienter & expresse significatur, vt vnico nomine impossibile reputem posse clarius significari. relatio nanq; cum inter duo sit extrema. s. fundamentum & terminum, non habet q sit relatio ex esse quod in fundamento possidet, sed ex eo q terminum respicit. vnde in diffinitione relatiuorum hic dicitur quòd hoc ipsum quod sunt, aliorum. i. terminorum sunt. respicere autem terminũ nescio quomodo melius significetur: quàm per ly ad aliquid. ly enim (ad) respectum ipsum ostendit: & ly (aliquid) terminum. Propria ergo essentia relationis, quæ, vt inferius ostendetur, amplius consistit in esse ad aliud, optime per ly ad aliquid cognoscẽda significata est: & longe melius quàm relationis nomine: quod supradicta non explicat, sed ipsam vt quandam rem significat: aut relatiui, quod magis ex parte fundamenti ipsam importat. Modo ad diffinitionis expositionem veniamus. vbi tria notãda sunt. Primum est q in numero plurali Plato, cuius creditur

creditur hæc diffinitio,dixit ad aliud talia dicuntur ad insinuandum ꝙ genus hoc entis non inuenitur singulariter, sed oportet inter plura saluari fundamentum.s. & terminum.non.n.est dominus si sola potestas coercendi est,sed si huic aliquis subditus sit, dominus ille habēs potestatem erit.Duo vero relatiua miscuit.s.ly talia,& ly quęcunque: vt primo fuaderetur, ad aliquid semper fundari supra accidente aliquo (vt in.5.patet Metaphysicæ) est.n.ly (tale) relatiuum identitatis accidantis. secundo autem ly quæcunq; quod est relatiuum substantiæ perciperetur: quod fundamentum ipsius ad aliquid, potest esse substantia secundum rem.ita ꝙ ex his docemur ꝙ ad aliquid non fundant nisi accidentia vel substantiæ aliquem accidentis modum indutæ:& hoc approbatum est.5.Meta.ab Aristotele & à.S. Tho.Secundum est ꝙ per hoc Plato docuit cognoscere ad aliquid.s.si id quod sunt non absolute sunt,nec sui sed aliorum sunt:ita ꝙ per esse aliorum excludūtur duo,s. ꝙ non sunt absoluta: vt album,quantum & huiusmodi: & ꝙ non sunt suimet.i.ꝙ non referuntur ad seipsa, quoniam hoc est simpliciter impossibile: in hoc ergo percipies ad aliquid si id quod est non absolute,sed aliud aspiciendo dicitur.v.g.dominus ad aliquid est: quia id,quod est esse dominum, non est res absoluta, vt esse album, & esse hominem,quod est. hoc patet quia fortes esset homo & albus,si nihil aliud esset aut intelligeretur, sed dominus non esset: sed hoc ipsum quod est alterius est.s.serui.dominus.n.non sui est dominus,sed serui:& similiter est in alijs.Nec obstat dictis, ꝙ relatio identitatis numeralis sit eiusdem ad seipsum : quoniam licet sit eiusdem ad se secundum rem, non tamen secundum rationem, quæ vtitur vno vt duobus,vt fundamento.s.& termino(vt patet in.5.Meta.) Tertium, est, ꝙ sub disiunctione diffinitionem compleuit dicens, aliorum dicuntur,vel quomodolibet aliter ad aliud : propter diuersum modum, quo ad aliquid exercetur. & licet diuersitas ista sit multiplex,& vt dicetur in textu,tanguntur exempla inducendo, hæc tamen disiunctio diuersitatem illam designat, qua alia dicuntur ad aliud secundum casum genitiuum,& hoc membrum insinuauit per ly alio rum dicuntur:alia vero dicuntur ad aliud, quomodolibet aliter.i.secundum quemcunq; alium casum,& quouis alio modo.Proposita ergo diffinitione statim declarat eā exemplariter quo ad vtrāq; disiunctionis partem. & primo quo ad primam dicens, vt maius minore maius, duplum dimidij duplum dicitur,& sic de alijs huiusmodi. Nec turberis ꝙ maius dicitur ad aliud secundum ablatiuum, quoniam græco idiomate scripsit Aristote.ꝙ genitiuo pro ablatiuo vtitur:deinde adhuc subdit exempla ad idem dicens.at vero sunt etiam hæc ad aliquid,vt habitus, affectus &c. quæ clara sunt,nisi quod ostendendum restat cur hęc exempla à primis separauit. Deinde volens declarare diffinitionem quo ad secundam partem concludendo repetit eam, & statim exēpla subdit secundæ partis dicens,vt mons magnus ad alium : & simile simili dicitur, &c.& vltimo alia quædam ad aliquid enumerat, ex eo ꝙ species positionis sint, vt sessionem, stationem, &c. & separat denominatiua eorum ab illis dicens, accumbere autem & stare positiones non sunt,sed denominationes à positionibus sumpte, sicut nec album est albedo, sed denominatiuum eius. Aduertendum hic est, ꝙ quia multipliciter exercetur relatio inter correlatiua, ideo tres distinctiones assignātur ipsorum relatiuorum.Prima est,ꝙ quædam referuntur sola flexione casuum,vt dominus serui dominus, & simile simili simile:quędā non nisi addita præpositione vel aliquo equiualente, vt magnum non dicitur paruum, aut paruo magnum, sed ad paruum magnum. Secunda est, ꝙ eorum, quæ referuntur flexione casuum, alia vniformi flexione hinc & inde referuntur,vt duplum dimidij duplum: & dimidium dupli dimidium,alia difformi, vt scientia scibilis scientia,scibile autem non dicitur scientiæ, sed scientia scibile:vt patet difformitas casuum. Tertia est,ꝙ eorum,quę sola flexione casuum referuntur,siue vniformiter siue non alia secundum genitiuum referuntur, alia secundum alios casus, vt patet. Quia vero non omnia nomina, quæ significant ad aliquid, æqualiter significant relationem : ideo consueuit fieri alia distinctio scilicet ꝙ quędam sunt relatiua secundum esse, vt dominus, duplum, &c.quædam secundum dici, vt scientia, sensus, &c.Quæ distinctio, vt Santo Tho.(in quæstionibus de potentia Dei) docet,non est intelligenda secundum distinctionem relationis realis & rationis, ita ꝙ relatiua secundum esse sint, quæ important relationem realem, secundum dici vero quæ important relationem rationis, qm̄ patet manifeste falsitas talis intellectus , ex eo ꝙ sensus realiter refertur ad sensibile & scientia ad scibile: sed intelligenda est.secundum distinctionem significationis nominum:ea.n.vocantur relatiua secundum esse, quæ imposita sunt ad significandum primo relationem, siue realem, siue rationis:vt secundum dici,plum,genus,species, prædicatum, subiectum,&c.Ea autem vocantur rēlatiua secūdum dici, quæ primo quidem significant rem absolutam, & ex consequenti important respectum,siue realem, siue rationis.& talia alio vocabulo dicuntur significare non tam respectum quam absolutum respectiue, vt scientia sensus & huiusmodi:scientia.n. formaliter importat id, quo scimus,quod qualitas est: sed importat hoc adiuncta relatione ad scibile, &c.& ideo ad aliquid secūdum dici vocatur, omnes aūt has distinctiones Arist.in textu tetigit. Et hanc quidem vltimo dictam signanter notauit per ly , at vero sunt etiam & hæc ad aliquid, vt habitus. adductis.n.prius relatiuis secundum esse.s.maius & duplum connumerauit cum distinctionis tū nota & relatiua secundum dici, licet per ly(at vero)posit etiam denota secunda distinctio: quoniam habitus, sensus, scientia, &c.non simili flexione conuertuntur, sicut maius & duplum. vt patet , primam autem & secundam & tertiam in declaratione illius particulæ, vel quolibet aliter ad aliud, expresse tetigit. primam quidem in exemplo de magno. tertiam autem in exemplo de simili, licet hanc in ipsa diffinitione positā esse dictum sit, quod ideo euenisse creditur, quia genitiuus præcipue possessionem ostendit : & consequenter naturam ad aliquid quod eius quod dicit non est, sed alterius,&c.

Inest autem & contrarietas in his, quæ sunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium,cum sit vtrunque ad aliquid.& disciplina ignorantiæ. Non autem omnibus relatiuis inest contrarietas : duplici enim nihil est contrarium , neque tripli,nec vlli talium.

Hic incipit secunda pars huius capituli diuisa in quatuor partes secundum numerum proprietatum quas assignat,quæ suis patebunt locis. Prima ergo proprietas si proprietas vocari potest,quia nec omni,nec soli conuenit, immo nulli conuenit, inquantum est ad aliquid, vt patebit, est habere cōtrarium.virtus.n.contraria vitio est, & scientia ignorantiæ paruæ dispositionis : & tamen vtrunq; est ad aliquid.Non conuenit autem omnibus relatiuis,&c.& est sententia clara. Sed vnum dubium commune restat, quomodo verificetur in ad aliquid reperiri contrarium, & id quod dictum est in prædicamento quātitatis.s. quod ei ꝙ ad solam alterius relationem dicitur, quomodo aliquid

quid contrarium erit. Ad hoc dicitur, quod relatiua secundum id, quo relatiua sunt, contrarietatem non habent: vt in prædicamento quantitatis dictum fuit. vnde signanter ibi dixit Arist. ꝙ.n. non secundum se dicitur, sed ad solam alterius relationem, quomodo habebit contrarium: secundum illud autem ꝙ alterius generis concipiunt, contrarium habere possunt, vt dicitur hic. virtus.n. est contraria vitio non ratione relationis, sed qualitatis, quam in anima ponit. duplum autem nec ratione relationis, nec quantitatis, quam sequitur, quia quantitati nihil est contrarium, contrarietatem patitur. vnde potest breuiter dici, ꝙ relatiua formaliter non habent contrarium, sed materialiter. Vel relatiua secundum esse carent contrario, relatiua autem secundum dici possunt habere contrarium. vnde dedit exemplum Aristoteles de virtute & scientia, quæ sunt relatiua secundum dici, &c.

Videntur autem magis & minus relatiua suscipere. simile.n. & dissimile magis & minus dicitur, & æquale & inæquale magis & minus dicitur, cum vtrunq; sit relatiuum. simile.n. alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non aũt omnia relatiua suscipiunt magis et minus, duplum .n. non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.

Hic ponitur secunda quorundam relatiuorum cõitas. s. suscipere magis & minus. circa quam procedit sicut circa præcedentem dicens. primo ꝙ hoc conuenit relatiuis, vt simili & dissimili, &c. & subdens secundo ꝙ non conuenit hoc omnibus relatiuis. non.n. dicitur magis aut minus duplum, aut triplum, &c. & textus quidem clarus est. Sed vnum relinquitur dubium, an suscipere magis & minus conueniat relatiuis ratione relationis, an ratione fundamenti, sicut habere contrarium. Si.n. dicatur ꝙ ratione relationis, quę erit maior ratio de vno relatiuo quàm de alio non apparet. Si ratione fundamenti, tunc sequeretur ꝙ si fundamentum non suscipit magis & minus, nec ipsum relatiuum suscipiet magis & minus, quod est manifeste falsum. æquale.n. & inæquale suscipiunt magis & minus: & tamen quantitas, supra quam fundantur, non suscipit magis & minus, vt dictum fuit. Ad hoc dicitur ꝙ suscipere magis & minus conuenit relatiuis ratione fundamenti: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo ita ꝙ ex magis & minùs in fundamento relatiuum dicatur magis & minus. vt summo calido, quanto aliquid est magis calidum, tanto est magis simile. Alio modo ita ꝙ ex aliqua verietate seu alteritate fundamenti relatiuum dicatur magis & minus: & hoc modo inęquale dicitur magis & minus, ex eo ꝙ quantum variatur secundum maius & minus, hoc etiam modo simia dicitur animal magis simile homini quàm asinus, propter varietatem animalis secundum diuersos modos essendi in hoc & in illo, & non quia animal suscipiat proprie magis & minùs. Nec est mirum, si relatiuum suscipit magis & minus ratione fundamenti, & fundamẽtum non suscipit magis & minus: quoniam sermo iste de magis & minus logice intelligendus est. i. de prædicatione cum ly magis, aut minus. physicæ.n. loquendo constat ad relatiua non posse motum aliquem terminari: & consequenter nec motum intensionis & remissionis, quo sit magis, aut minus physicæ. Nec te moueat quod in textu dicitur, æquale dici magis aut minus: accipiendum est enim hoc de æquali secundum reputationem. reputantur.n. æqualia non solum quæ nullo modo se excedunt, sed quæ paruum quid excessus habent, & infra illam paruam latitudinem, magis vel minus æquale dicitur. sicut etiam virtus, quæ consistit in attingendo medium, si circa medium attingit virtus nihilominus est, &c.

Omnia autem relatiua ad conuertentiam dicuntur. vt seruus domini seruus dicitur, & dominus serui dominus, & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus. similiter autem & in alijs. Sed casu aliquoties different secundum locutionem. vt scientia scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & sensus sensati sensus, & sensatum sensu sensatum. At vero aliquoties non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat. vt ala si assignetur auis, non conuertitur, vt sit auis ala. neq;.n. prius conuenienter assignatum est ala auis. neq;.n. in eo quòd auis est, in eo auis ala dicitur, sed in eo quòd alata est. multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. quare si assignetur conuenienter & conuertitur. vt ala alati ala, & alatum ala alatum. Aliquoties autem forte & nomina fingere necesse erit, si non fuerit positum nomen, ad quod conuenienter assignetur. vt remus si nauis assignatur non erit conueniens assignatio. neque.n. in eo quòd est nauis, eius remus dicitur. sunt.n. naues, quarum remi non sunt. quare non conuertitur. nauis.n. nõ dicitur remi nauis. Sed forte cõuenientior assignatio erit, si sic quodammodo assignetur, remus remita remi remus, aut aliquo modo aliter dictum sit. nomen.n. non est positum. conuertitur autem si conuenienter assignetur: remitum.n. remo remitum est. Similiter autem & in alijs. vt caput conuenientius assignabitur capitati, quàm si animalis assignetur. neq;.n. eo quòd animal est caput habet. multa.n. sunt animalia capita non habentia. Sic autem facillime fortasse sumetur quibus posita sunt nomina, si ab his, quæ prima sunt, & ab his, ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in his, quæ dicta sunt, ab ala alatum, à remo remitum. Omnia ergo quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentiam dicuntur. nam si ad quodlibet aliud assignentur & non ad illud, ad quod dicuntur, non conuertuntur. Dico autem, quoniam neq; eorum, quæ indubitanter conuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia, assignentur, & non ad ea, quæ dicuntur. vt seruus, si domini non assignetur seruus, sed hominis, vel bipedis, aut alicuius talium, non conuertitur. neq;.n. dici potest, homo est serui homo. non.n. est conueniens assignatio. Amplius si conuenienter assignetur ad quod dicitur, omnibus alijs circunscriptis quæcunque accidentia sunt, relicto solo illo, ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur. vt si seruus dicatur ad dominum: circumscriptis omnibus, quæ sunt accidentia domino, vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo domino, semper seruus dicetur ad ipsum: seruus.n. domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter dicatur ad id, ad quod dicitur: circunscriptis omnibus alijs, relicto illo solo, ad quod redditum est, non dicitur ad illud. assignetur.n. seruus hominis & ala auis: circunscribatur ab homine esse dominum, non iam seruus ad hominem dicitur. cum.n dominus non sit, seruus non est. similiter autem & de aue: adimatur ab ea alatam esse, & amplius non erit ala ad aliquid, cum non sit alatum, nec ala erit alicuius. quare oportet assignare ad id, ad quod conuenienter dicitur: & si sit nomen positum facilis erit assignatio, si autem non sit, fortasse erit necessarium fingere nomen. si autem sic reddantur, manifestum est, quoniam omnia relatiua conuersim dicuntur.

Hinc ponitur vera relatiuorum proprietas, scilicet dici ad conuertentiam, quam quia Arist. in textu clare & diffuse pertractat, non oportet textum glosando declarare, sed tantummodo distinguere textus particulas, & quid nominis conuertentię aperire. proponit ergo primo relatiuorum proprietatem dicens, omnia autem relatiua ad conuertentiam

uertentiam dicuntur.& exemplariter declarat: vt duplum dimidij duplum dicitur:& conuertitur, quia dimidium dupli dimidium dicitur,&c. Et quoniam non eodem modo omnibus hoc conuenit relatiuis, ideo oſtendit ſecundo ibi (ſed caſu) duos eſſe modos, quibus relatiua dicuntur ad conuertentiam. Primus eſt ſecundum ſimilem caſum, cuius exempla poſita ſunt. Secundus eſt ſecundum diſsimilem caſum, de quo dicit, ſed caſu aliquoties differunt ſecundum locutionem, vt ſcientia ſcibilis in genitiuo ſcientia dicitur, ſcibile autem dicitur ſcientia in ablatiuo ſcibile, &c. Quia vero hæc proprietas conuenit his, quæ vere relatiua adinuicem ſunt, & non alijs: ac per hoc non conuenit alicui relatiuo, niſi reſpectu ſui proprij correlatiui: oportet diligenter attendere vt vnumquodq; relatiuum ad ſuum proprium correlatiuum referamus. ſi.n.hoc nõ fecerimus, continget ꝙ videbitur ꝓprietas iſta non vniuerſaliter conuenire relatiuis: quoniam quando relatiuum non aſsignabitur ad ſuum ꝓprium correlatiuum, non dicetur ad conuertentiam. Sed hoc accidet non ex defectu iſtius proprietatis, ſed ex errore noſtro, ex quo proceſsit incompetens aſsignatio eius, ad quod dicitur relatiuum. relatiuum.n. non dicitur ad conuertentiam cuiuſcunque, ſed eius tantum, ad quod proprie terminatur, i. correlatiui. Ad explicandum ergo hæc duo.ſ. ꝙ relatiuum dicitur ad conuertentiam, non cuiuſcunq; ſed termini conuenienter aſsignati, & quomodo in hoc contingat errare & cauere totũ reſiduum ſermonis facit. Vnde tertio ibi. (At vero non aliquoties videbitur conuerti.) oſtendit quomodo contingat apparere falſam dictam proprietatem, propter peccatum quod fit in aſsignatione eius, ad quod dicitur relatiuum, & dat exemplum de hoc relatiuo ala reſpectu auis, cui male aſsignatur, quia debet aſsignari alato. ala.n. alati eſt ala. vnde & conuertitur, alatum ala alatum: & quia prædictus error ex duplici cauſa naſci poteſt.ſ. ex ignorantia applicationis vt dictum eſt de ala, & ex penuria vocabulorum, ideo neceſſariam cautelam contra hãc ſecundam cauſam, quarto apponit ibi (Aliquoties autem forte & nomina fingere) & omnia clara ſunt in textu, niſi ꝙ curioſo nouitio dicendum eſt, animalia ſine capite eſſe conchylia: habentia autem alas & non aues, eſſe muſcas apes veſpas, &c. Et vt facilius poſsit quis ſibi ab hoc errore cauere, In quinto ibi. (Sic autem facilius) clarum documentum fingendi nomina, quæ ſint propria correlatiua eorum, quibus volumus recte ea ad quæ referuntur aſsignare, tradit ſexto ibi. (Omnia ergo, quæ ad aliquid dicuntur.) excluſo iam errore, & cautelis adhibitis, redit ad oſtendendum ſupradictum ſenſum aſsignatæ ꝓprietatis.ſ. ꝙ relatiua dici ad conuertentiam non intelligitur cum quocunque, aut cuiuſcunque: ſed ſui proprij termini ad quẽ dicitur: & ſimul oſtendit quàm neceſſaria ſit conueniens aſsignatio eius ad quod dicitur. Et oſtendit hæc per locum à maiore, ex eo.ſ. ꝙ in his, quæ indubitanter ad conuertentiam dicuntur, & nomina impoſita habent, non inuenitur dici ad conuertentiam, niſi conueniens ſit aſsignatio eius ad quod dicitur. Vbi tria tacta relatiuorum genera inſinuauit: quædam, de quibus dubitatur an ſint conuertibilia: vt ala, de qua dictum eſt, ꝙ videbatur non conuerti: quædam innominata, quo ad terminum, vt remus: quædam, & nominata & ab omnibus confeſſa abſq; dubio conuertibilia: vt dominus duplum maius, &c. Si ergo in iſtis oportet conuenientem terminum aſsignare ad ſaluandam conuertentiam, à fortiori & in alijs oportet hic fieri. ſeptimo ibi. (Amplius ſi conuenienter.) tradit canonem vniuerſalem quo abſq; errore ſemper cognoſci poſsit coueniens cuiq; relatiuo terminus: & eſt talis, tunc eſt terminus, conueniens, quando illo ſolo relicto cæteris circunſcriptis eſt id quod dicitur relatiuum: & per oppoſitum tunc non eſt conuenienter terminus aſsignatus, quando cæteris circunſcriptis & illo ſolo relicto, non eſt id ad quod dicitur: exempla clara ſunt in textu. Intendit autem per ly accidentia tam in hac quàm in immediate præcedente particula, non accidentia.i. quantitatem qualitatem &c. accidentium genera, neq; accidentia.i. prædicata accidentalia, ſed accidẽtia.i. omnia illa coniuncta, quæ ſunt extra rationem formalem illius, ſiue illud coniunctum ſit ſubſtantia, ſiue proprium, &c. Vnde accidentia ſerui ſunt eſſe hominem, eſſe album, bipedem quantum: quoniam nihil horum eſt in ratione ſerui vt ſic. Vltimo ibi. (Quare oportet aſsignari ad id, &c.) epilogando concludit principale intentum, ſcilicet omnia relatiua dici ad conuertentiam.

Conuertentia, conuerſio, ꝯuertibilitas quid ſit.

Pro declaratione autem illius termini conuertentia, notandum eſt ex magno Alberto quod hic tria.ſ. conuerſio, conuertibilitas & conuertentia, ſic differunt apud logicos: ꝙ conuerſio paſsio eſt propoſitionum & conſiſtit in tranſpoſitione ſubiecti & prædicati: & diſtinguitur in tres ſpecies.ſ. ſimpliciter, per accidẽs, & contrapoſitionem vt patet in Priorum. Conuertibilitas autem eſt paſsio terminorum, & conſiſtit in mutua conſecutione eorum, & diuiditur in duas ſpecies.ſ. ſubſtantialem & non ſubſtantialem (vt patet in. 1. Topicorum.) Conuertentia autem conſiſtit in mutuo aliquorum reſpectu, & ideo eſt paſsio relatiuorum: & hic ab Ariſtotele quòt modis fiat oſtenſum eſt. Relatiuum ergo dici ad conuertentiam eſt ipſum ita dici ad aliud, quòd conuertat aliud ad dicendum ad ſe. Dominus enim ideo dicitur ad conuertentiam ſerui, quia ſeruum conuertit, vt dicatur domini ſeruus: & ſimiliter eſt ex parte ſerui, &c.

Cap. 2.

Cap. 4.

Videntur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe natura, & in alijs quidem pluribus verum eſt, in aliquibus vero non verum, ſimul.n. duplum eſt & dimidium: & cum ſit duplum dimidium eſt, & cum ſit ſeruus dominus eſt. Similiter autem his, & alia. ſimul.n auferunt ſeſe inuicem. ſi.n. non ſit duplum, non eſt dimidium: & ſi non eſt dimidium, non eſt duplum. ſimiliter autem & in alijs quæcunq; talia ſunt.

Hic ponitur alia vera relatiuorum proprietas.ſ. eſſe ſimul natura. Circa quam Ariſtot. ſic procedit, quia primo proponit proprietatem & declarat ita eſſe in multis relatiuis. ſecundo dicit, ꝙ iſta proprietas non videtur conuenire omnibus relatiuis. Notandum eſt hic pro notitia terminorum, ꝙ eſſe ſimul natura, licet ſuperficietenus loquẽdo, importet aliqua eſſe ſimul in eſſe & non eſſe, ſeu in ortu & occaſu, & per hoc importet, ꝙ ſi vnum illorum ſit, reliquum quoq; ſit, & ſi alterum perimitur reliquum perimi, & iſta declaratio huic loco ſatisfacere videatur: quoniam vt patebit, ex his procedetur tam pro quàm contra: ſecundum tamen veritatem plus ſignificat. vt.n. patet ex Poſtprædicamentis, eſſe ſimul natura importat duo.ſ. ſimultatem conſequentiæ ſupradictam, & negationem cauſalitatis.i. ꝙ neutrum alterius cauſa ſit. homo.n. & riſibile, & ſi ſint ſimul ſecundum ortum & occaſum, non tamen ſunt ſimul natura, quia vnum eſt cauſa alterius. duplum autem & dimidium, & conſequuntur ſe in eſſe & non eſſe, & neutrum eſt alterius cauſa: & ideo merito ſimul natura ſunt. Et hoc eſt attente notandum, quia non eſt ab omnibus perceptum. Ly vero ad aliquid, ſiue relatiua, poteſt accipi dupliciter.ſ. materialiter, pro re illa, quæ relatiua vel ad aliquid denominatur: & formaliter pro ipſa relatione,

Cap. 1. de ſimul.

Simul natura ſunt, q̃ ſic ſe inuicẽ ſequũtur vt neutrum alterius cauſa non ſit.

ſeu re

seu re vt habet relationem. v.g. dominus potest accipi pro illo homine, qui denominatur dominus, & potest accipi pro illo inquantum dominium habet: in præsenti autem litera sicut & in præcedente non est sermo de relatiuis materialiter, sed formaliter: quoniam relatiua materialiter relatiua non sunt, sicut nec statua materialiter est statua. Et hoc est valde & nouitijs aduertendum: quoniam ex hoc soluuntur omnes obiectiones, de priori & posteriori, causa & causato, &c. hæc.n. omnia formaliter sunt simul natura: licet materialiter vnum eorum sit alio prius tempore, aut natura. Est ergo sensus proprietatis, ꝙ relatiuis formaliter seu inquantum relatiua sunt, conuenit esse simul natura.i. consequi se in esse & non esse, ita ꝙ neutrum causa alterius sit. Declarat ergo Aristot. propositam proprietatem ex prima tãtum conditione simultatis naturæ.s. ꝙ ponunt se inuicem, & ꝙ auferunt se inuicem. Vnde quo ad positionem dicit cum duplum est dimidium est, &c. quo ad ablationem vero subdit. Et si non sit duplum non est dimidium, &c. est sententia clara, &c.

Non autem & in omnibus relatiuis verum videtur esse, simul esse natura. scibile.n. scientia prius naturaliter esse videbitur. Nanq; in pluribus, rebus praexistentibus scientias accipimus. in paucis vero vel nullis hoc quis reperiet simul cum scibili scientiam esse factam. Amplius scibile sublatum simul aufert scientiam: scientia vero non simul aufert scibile. nam si scibile non sit, non erit scientia, scientia vero si non sit nihil prohibet esse scibile. vt circuli quadratura si est scibilis, scientia quidem eius nondum est, illud vero scibile est. Amplius, animali quidem sublato non est scientia. scibilium vero plurima esse contingit.

Hic secundo proponit, ꝙ dicta proprietas non videtur conuenire omnibus relatiuis. & intendit hoc ostendere in duabus partibus relatiuorum.s. in scientia & scibili, & in sensu & sensibili: & in scientia & scibili tribus rationibus. Quarum prima statim subditur, & est huiusmodi. Scientia vt plurimum fit nobis rebus scibilibus iam præexistentibus. ergo scibile est prius scientia, & non simul cum ea. antecedens est euidens: subsistentibus nanq; prius in seipsis rebus venamur scientiam. & quia in antecedente dixirat non vniuersaliter ꝙ scientia fieret rebus præexistentibus, sed vt in pluribus: ideo ad declarationem illius particulæ subdit, in paucis vero vel nullis reperiet quis scientiam simul factam cum scibili. Quod à diuersis diuersimode exponitur: à Boetho quidem sic, in paucis.i. in chimericis vel nullis, quia ipsa chimerica nulla scibilia sunt. Ab Alberto autem in paucis.i. in moralibus, vel nullis, quia ipsa moralia vt concepta præcedunt scientiam: licet non præcedant ipsam inesse, sed potius sequantur: secundum vtranq; ergo expositionem dixit pauca, propter ea, quæ ex nostri intellectus opere fiũt. Et addidit nulla: correptiue.i. ad corripiendum, licet pauca. Posset autem non incongrue eandem constructionem seruãdo dici, ꝙ pauca retulit vniuersaliter ad omnia practica vt sic: quoniam sine intellectu non sunt: & nulla propter esse obiectiuum eorum addiderit, vt Albertus dixit. Secunda vero ratio posita ibi (Amplius scibile sublatum) est talis: scibile peremptum perimit scientiam, & non è conuerso. ergo scibile non est simul natura cum scientia. antecedentis declaratio quo ad primam partem in textu non ponitur, sed iam posita est in capitulo de substantia. vbi dictum est, quod ab eo quod (C.1. de substantia.) res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. & consequenter scientia, quæ de oratione est, scientia autem falsa, scientia non est, sicut nec aurum falsum aurum est. Quo ad secundam vero partem declaratur, quia quadratura circuli non aufertur, ex eo ꝙ scientia de illa non est. Tertia posita ibi (Amplius animal quidem sublato.) est talis: sublato genere animalium sublata est omnis scientia: & tamen remanet scibile. ergo scibile non est simul cum scientia. antecedens euidens est quo ad omnia, quia omnis scientia est in aliquo animali, & animalia non sunt omnia entia mundi. remanent.n. lapides & elementa, &c.

Similiter autem his habent sese & ea quæ de sensu sunt. Sensibile.n. prius quàm sensus videtur esse. sublato.n. sensibili simul aufertur sensus, sensus vero sensibile non simul aufert. sensus.n. circa corpus & in corpore sunt. sensibili autem perempto peremptum est & corpus. sensibile.n. corpus, cum vero corpus non sit, sublatus est sensus. Quare simul aufert sensibile sensum, sensus vero sensibile non. animali.n. perempto, sensus quidem peremptus est, sensibile autem permanet: vt corpus calidum, dulce, amarum & omnia alia quæcunq; talia sunt. Amplius sensus quidem simul cum sensitiuo fit. simul.n. animal fit & sensus Sensibile.n. ante est quàm sensatum esset. Ignis.n. & aqua & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constat, ante sunt quam animal sit omnino, vel sensus. quare prius sensibile quàm sensus esse videbitur.

Ostenso, quòd scientia & scibile non sunt simul natura, ostendit hic ꝙ sensus & sensibile non sunt simul natura: duabus rationibus. Prima est, sensibile sublatum aufert sensum & non è conuerso. ergo sensibile est prius sensu. & declarat antecedẽs quo ad vtranq; partem. & primo quo ad primam sic: perempto sensibili perimitur corpus, quia omne corpus est sensibile. perempto corpore perimitur sensus, quia omnis sensus est in corpore tanq̃ in subiecto, & circa corpus tanquàm obiectum. ergo perempto sensibili perit sensus. Deinde quo ad secundam, quia ablatio sensus non aufert nisi animal, ablatio autem animalis non aufert omne sensibile. remanent.n. corpora calida & frigida, quæ sensibilia sunt. Secunda autem ratio posita ibi. (Amplius sensus quidem) est talis: sensibile est prius animali. ergo est prius sensu. consequentiam probat, quia sensus simul fit & est cum sensato.i. cum animali, in quo est sensus: generantur.n. vires sensitiuæ quando generatur ipsum animal. Et puto quod litera sit corrupta: & debeat legi cum sensitiuo. antecedens autem probat, quia corpora sensibilia.s. ignis aqua & alia huiusmodi priora sunt quã animal: quoniam sunt ea, ex quibus componitur animal: constat autem quidem ꝙ partes, ex quibus componitur aliquod totum, sunt priores naturaliter ipso toto.

Quæcunq; relatiua si propriè est vere & secundum eandem rationem assignentur, simul natura sunt.

SEd occurrit hic dubium an ita sit secundum veritatem.s. nõ omnia relatiua esse simul natura. & si verum non est, cur Arist. tam accurate partem falsam prosecutus fuerit, & absq; veritatis decisione reliquerit. Ad hoc dicitur, ꝙ vniuersaliter verum est omnia correlatiua esse simul natura, si formaliter.i. inquantum relatiua sunt considerentur, non autem si materialiter, & quia rationes Aristotelis in textu non concludunt nisi de relatiuis materialiter consideratis, ideo non curauit soluere. vnde res sensibilis est prior sensu: sed sensibile inquantum sensibile non est prior sensu. & similiter de scibili. Sed hæc responsio puerilem perscrutationẽ solicitudini Aristotelis attribuit. tum quia nullus est ita rudis, quem lateat relatiua materialiter sumpta non esse simul natura. Tum quia maior erat inducendi campus, & manifestior.s. de patre & filio, causa & causato, &c. in quibus clare liquet vnum præcedere reliquum. Tum quia relatiua materialiter, vt dictum est, relatiua

latiua non sunt: consequenter vanum aut puerile est relatiuorum proprietates scrutando, illa relatiua asserere. constat autem quod Arist. asserit scibile & scientiam reletiua Vnde prędicta responsio Porphyrio & Alberto attribuendo non videtur, vt sonat, sed exposita vt dicetur: quoniam non est verisimile Porphyrium, nec non aduertisse: & Albertum constat, quæ dicemus tetigisse in hoc loco. Dicendum ergo est ad hoc duabus propositionibus. Prima est, omnia relatiua si vere & proprie asignentur sunt simul natura. Secunda est, quædam relatiua non sunt simul natura, quia non sunt proprie asignata, vt scibile & scientia: sensibile & sensus, &c. Prima probatur sic, omnia relatiua recte asignata dicuntur ad conuertentiam: ergo omnia talia sunt simul natura. deducitur consequentia, omne relatiuũ dicitur ad conuertentiam eius, ad quod dicitur: ergo posito quocunq; relatiuorum, ponitur id, ad quod dicitur: & non solum ponitur, sed conuertitur sua relatione ad illud: aliter relatiua non dicerentur ad conuertẽtiam, tunc vltra, posito quocunq; relatiuorum reliquum ponitur & conuertitur ad ipsum. ergo sunt simul natura. hoc. n. est esse simul natura, vt patet ex dictis, præsupposito semper quod neutrum sit causa alterius. vnde Albertus hic dicit, quod ex illa proprietate fluit ista. Amplius vnum relatiuorum clauditur in ratione sui proprij correlatiui & è conuerso. ergo sunt simul natura. antecedens à Porphyrio habitum est & inferius habebitur. consequẽtia patet: quoniam diffinitum non potest absq; diffinientibus esse, quod accideret si relatiua non essent simul natura: quoniam vtrunq; alterius est diffinitiuum. Ad euidentiam autem secundæ propositionis, sciendum est, quod defectus in asignando relatiua prouenit ex eo quod ea, quæ dicuntur secundum potentiam, asignantur referri ad ea, quæ dicuntur in actu aut habitu, vel è conuerso. debet. n. relatiuum quod attenditur secundum potentiam dici ad alterum secundum potentiam, vt calefactiuum non debet dici ad id quod calefit, sed ad calefactibile, & è conuerso. & similiter id quod attenditur secundum actum, ad alterum secundum actum, vt calefaciẽs ad calefactum. i. quod calefit dicitur, & è conuerso. & similiter est in his, quę attenduntur secundum habitum, qui medius est inter potentiam & actum. Vnde quia scibile attenditur secundum potentiam, non recte asignatur si ad scientiam asignatur, quæ actum aut habitum nominat: sed scibile ad scitiuum asignari debet: scitum autem ad scientiam: sed quoniam caremus nominibus proprijs & simplicibus singulorum statuum. s. rei secundum potentiam, habitum, & actum, & ideo vtimur vno loco alterius. quia. n. caremus nomine significante scibile in habitu vocamus illud quandoq; scibile & quãdoq; scitum, medium ex extremis appellandum: quoniam vtrunq; extremorum quodammodo est. ex hac inquam penuria, & accommodatione vocabulorum factum est, vt aliqua relatiua priora alijs sint non simul cum eis, illa. s. quæ dicuntur secundum potentiam illis, quæ dicuntur secundum actum, aut habitum quod vt patet ex dictis non eueniret si bene & proprie asignata relatiua essent. si. n. conueniens asignatio fieret: vnũ prius alio non esset. Scibile. n. scitiuo prius non est, licet sit prius scientia. & similiter sensibile sensitiuo prius non est, licet sit prius sensu, qui actum aut quasi habitum nominat. Quia ergo non solum res scibilis, sed etiam ipsum scibile est prius scientia. & similiter non solum res sensibilis, sed ipsum sensibile est prius sensu. Et secundum communem vsum correlatiua dicuntur. ideo Arist. dixit, quod non videtur conuenire omnibus relatiuis esse simul natura. Quia vero perscrutatio declarataę nunc veritatis dependet ex natura potentiæ & actus: quorum intentio famosa non est, sed occulta valde: ideo Arist. famoso sermone contentus, hic, absq; subtiliori perscrutatione pertransiit (vt Auer. optime dixit) & hæc est responsio ab antiquis expositoribus data. vt Auer. testatur. & hanc credẽdum est Porphyrium & Albertum breuiter protulisse: quoniam quod dicunt. s. rem scibilem præcedere scientiam, non autem ipsam rem vt stat sub forma scientię, sensus huius capax est: quoniam glosabitur sic, res scibilis vt stat sub forma scientiæ in potentia non est prius scientia in potentia, & vt stat sub forma scientię in actu est simul cum scientia in actu: & vt stat sub forma scientiæ in habitu non est prius scientia in habitu: & sic proportionaliter intelligendo, nihil aliud quàm sententiam declaratã dixerunt. expresse quoq; sententiam hanc S. Tho. in prima parte. q. 13. ar. 7. ad vltimum, dixit, vbi vltra prædicta tradidit regulam ad discernendum relatiua, quæ non sunt simul natura ab his, quæ sunt simul natura dicẽs, quod simultas aut prioritas naturæ in relatiuis non attenditur secũdum ordinem, aut simultatem rerum, quæ dicũtur relatiue, sed secundum mutuam, aut non mutuam conclusionem ipsorum in significando. si. n. vnum claudat in suo intellectu alterum & è conuerso, tunc sunt simul natura, vt dominus & seruus, &c. si autem vnum includat in suo intellectu alterum & non è conuerso, tunc non sunt simul natura: sed id quod non includit alterum est prius: vt scibile & scientia. scientia. n. includit scibile, quia non est scientia nisi eius quod sciri potest. scibile autem non includit scientia, quia scibile est absq; eo quod scientia sit. Nec turberis audiens aliqua esse relatiua, quæ non se mutuo in suis rationibus claudunt: quoniam de relatiuis secundum communem famam & vsum etiam sapientum sermo est: & appellantur relatiua, quæ proprie relatiua non sunt, s. scibile & scientia, &c. Nec mouearis quia dixit scientiam includere scibile in suo intellectu & non è conuerso: propterea quod vnicum relatiuum non includit in suo intellectu duo correlatiua: & consequenter cum habeat proprium correlatiuum. s. scitum in habitu nõ includet scibile. Scire. n. oportet, quod includere in suo intellectu aliquid non vno, sed pluribus modis dicitur: & scientia quidem includit proprium correlatiuum primo, includit autẽ scibile præsuppositiue. scientia. n. primo est sciti secundum habitum. i. eius quod cum volumus contemplari possumus: & quoniã nihil est tale nisi sciri posit: quoniam non scibile nullus nosse potest. ideo scientia præsuppositiue includit scibile: scibile autem quoniam dicitur secundum potentiam, neutro modo includit scientiam, sed scitiuum quod est prius scientia. Omnia ergo relatiua, quæ secundum veritatem sunt proprie asignata, sunt simul natura, & nihilominus relatiuorum quibus vtimur, quædam non sunt simul natura.

Scibile & scientia non vere relatiua sunt.

1. par. q. 13. ar. 7. ad vltimum.

Sed dignum quæstione remanet, si Aristot. intendebat non solum rem scibilem, sed scibile opponere relatiuis quod non sint simul natura, cur in rationibus quas adducit non loquitur nisi de rebus scibilibus & sensibilibus: & eas probat esse priores scientia & sensu, cum debuisset ex eorum potius significationibus & rationibus procedere. Ad hoc dicitur, quod Aristo. ex rerum quidem ordine processit, non ad concludendum rem scibilem esse prius scientia, sed ipsum scibile, & in primis quidem duabus rationibus hoc vere conclusit, in tertia autem & illis duabus de sensibili & sensu non conclusit, sed soluendę sunt solutione Porphyrij & Alberti. Conueniunt. n. in hoc omnes adductæ rationes, quod loquuntur de scibili & sensibili formaliter: & in hoc quod idem supponunt iudicium quo ad esse & non esse de scibili & re, quæ est scibilis, & sensibili & re, quæ est sensibilis. &

lis. & hoc propterea, quia ad hoc ꝙ aliquid pósit sentiri, aut sciri nihil exigi videtur, nisi ꝙ ipsum habeat talem naturam: puta calidam vel frigidam, &c. sed differunt secundum efficaciam primæ duæ rationes ab alijs in hoc: ꝙ in primis secundum veritatem non solum res scibilis, sed scibile remanet, vt patet de rebus scibilibus speculatiue, quæ ante acceptam scientiam sunt scibiles, de quibus est sermo in prima ratione, & quadratura circuli nondum scita, de de qua loquitur secunda ratio. Est enim & quadratura & scibilis absq; scientia: in reliquis vero quoniam non solum scientiam, sed scitiuum destruunt, & non solum sensum, sed sensitiuum: stantibus casibus non remaneret nisi res scibilis: scibile autem simul periret cum scitiuo, puta animali: & similiter sensibile cum sensitiuo. Dicendum ergo est, ꝙ processit Aristoteles ex rerum ordine non sistendo in rebus, sed ad relatiua formaliter dirigẽdo sermonem: quoniam quandoq; idem est iudicium de re & scibili, quo ad esse & non esse. Miscuit autem rationes habentes aliquod falsum, vt persuaderet, ꝙ non asserendo loquebatur, propter quas rationes viri illi illustres dixerunt, ꝙ scibile materialiter remaneret & non formaliter. & ideo rationes non concludere, &c.

Habet autem quæstionem, vtrum nulla substantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, an hoc contingat secundum quasdam secundas substantias. Nam in primis substantijs verum est. nam neq; tota, neq; partes primarum substantiarum ad aliquid dicuntur. nam aliquis homo non dicitur alicuius aliquis homo nec aliquis bos, alicuius aliquis bos. Similiter autem & partes. quædam .n. manus non dicitur alicuius quædam manus, sed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddam caput, sed alicuius caput. Similiter autem & in secundis substantijs, atq; hoc quidem in pluribus. vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, sed alicuius possessio dicitur. in huiusmodi ergo manifestum est. quoniam non sunt ad aliquid. In aliquibus vero secundis substantijs habet aliquam dubitationem. vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius manus dicitur, & singula huiusmodi. quare hæc fortasse ad aliquid esse videbuntur.

Hæc est tertia pars huius capituli, in qua dubitat, vt Platonis suprapositam diffinitionem emendet. & quatuor facit quæ suis locis patebunt. Primo ergo dubitationem mouet, an aliqua substantia sit ad aliquid, & in quibus substantijs locum habeat ambiguitas hæc, subsequenter declarat enumerando substantias omnes, & primo primas substantias, distinguendo eas in totas & partes: deinde secundas substantias, distinguendo similiter eas in totas & partes. & est sententia clara in textu consistens in hoc, quod neque in primis substantijs, aut earum partibus, neq; in secundis substantijs, quæ totæ sunt, vt homo, & bos locum habet hæc quæstio, sed in partibus tantum secundarum substantiarum, vt caput, manus, pes, &c. Accidit hic dubium quo modo caput sit aliquid & hoc caput non sit ad aliquid, cum quicquid conueniat speciei cõuenire inueniatur eius indiuiduo. Ad hoc dicitur, quod cum dicitur hoc caput, duo significantur. s. caput & eius indiuiduatio, & licet ratione primi relationem importet, ratione tamen secundi extra relatiua est: & quia Aristoteles hoc caput considerabat secundum quod indiuiduum est prout distinguitur à capite in communi, ideo dixit quòd non est ad aliquid. Rationi vero in oppositum adductæ, in calce huius capituli plene satisfiet, vbi Aristoteles ipse tractabit, quomodo aliquid sit relatiuum secundum superius & non secundum inferius, &c.

Si igitur sufficienter eorum, quæ sunt ad aliquid diffinitio assignata est, aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere, quoniam nulla substantia eorum, quæ sunt ad aliquid dicitur. si autem non sufficienter. sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior vero diffinitio sequitur quidem omnia relatiua, non tamen eis hoc est esse quòd sint ad aliquid, quòd ea ipsa, quæ sunt, aliorum dicantur.

Hic secundo comparat diffinitionem Platonis & suam quæstioni propositæ: ex qua earum possit, aut non possit solui dicta difficultas. & ponit duas differentias inter prædictas diffinitiones. Prima differentia est, ꝙ si sufficiens est diffinitio Platonica, difficile aut impossibile est soluere prædictam quæstionem. si autem vera est diffinitio sua aliquid poterit responderi eidem ex illa. Secunda vero differentia est ꝙ Platonica diffinitio conuenit quidem omnibus quæ sunt ad aliquid, sed excedit illa. sua autem diffinitio conuertibilis est cum diffinito. Notanda sunt hic tria. Primum est quod caute Aristo. dixit, si sufficienter diffinitio ad aliquid asignata est. poterat .n. quispiam Platonis sectator, facile euadere dicendo, diffinitionem illam logicam esse: & ad aliquid comprehendere logice consideratum, id est secundum dici. Vnde & notanter diffiniendo dictum est ad aliquid talia dicuntur, & non est dictum ad aliquid talia sunt, quia inquam secundum hanc interpretationem, diffinitio ad aliquid non est simpliciter sufficiens, sed logicalis, ideo Aristo. dixit, si sufficienter asignata est diffinitio, difficile nimis aut imposibile est euadere, quin aliqua substantia sit ad aliquid. Dixit vero secundum Alexandrum & Porphyrium, difficile aut imposibile, exponendo difficultatem illam imposibilitatem importare. Secundum notandum est, diffinitio ad aliquid ab ipso Aristotele subiuncta cum dixit, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse est ad aliquid quodãmodo se habere. Vbi tria aduertenda sunt. Primum est, ꝙ Aristo. ad aliquid secundum eius naturam qua esse habet, diffiniuit: & non secundum quod stat sub cognitione, aut dictione. & ideo dixit ad aliquid sunt, & non dixit ad aliquid dicuntur. Pluraliter autem diffiniuit ea ratione, qua Plato. Secundum est, ꝙ ly esse cũ dicitur quibus hoc ipsum esse, stat pro esse quidditatiuo relatiuorum, & non pro esse actualis existentiæ. Esse siquidem existentiæ cuiusq; rei absolutum est (saltem permissiue, & secundum rationem: quoniam vt sic, est id, quo res est, aut inest. Esse autem quidditatiuum relationis necessario & secundum rem & rationem in ipsa habitudine ad aliud consistit. Tertium est, quod Aristot. non solicitus de vocabulis, visus est in diffinitione diffinitum repetere cum dixit, ad aliquid quodammodo se habere, quod ad circumloquendum quomodo quidditas relationis in ipsa habitudine ad aliud consistit, factum esse creditur. quod vero dixit quodammodo comprehendendo multos modos, quibus relatiua referuntur inseruit. Tertium est notandum, ꝙ in secunda differentia Aristoteles diffinitionem Platonis, ideo arguendam censet, quia ex illa non habetur quidditas relatiuorum, quæ ex sua diffinitione clare relucet.

Ex his ergo manifestum est, quòd siquis aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinite sciet, & illud, ad quod dicitur, diffinite sciturus est: † { *quoniam eorum esse, quæ sunt ad aliquid, est ad aliquid quodammodo se habere.* } *Si .n. non nouit omnino ad quod hoc quodammodo se habet, nec se aliquid ad quod hoc quodammodo se habet sciturus est. sed & in singulis palam hoc est. vt hoc siquis nouit diffinite quod est duplum, & cuius duplum est mox diffinite nouit. Si vero nihil* (margin: † non habentur hæc verba in alijs cod.)

diffinite

diffinite nouit ipsum cuius duplum est, neque si est duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc ad aliquid si nouit quis quod melius est, & quo melius est necessarium est nosse. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoscent, quòd hoc est peiore melius. opinio.n.hæc est, non disciplina.non.n.adhuc sciet ex lacte, quod est peiore melius.si.n.si contingit nihil est peius eo propter hoc. Quare propter palam est & necessarium quòd si nouerit quis aliquid relatiuorum diffinite, necesse est & illud, ad quod dicitur, diffinite nosse.

Hic tertio concludit quandam relatiuorum proprietatem deducens eam ex assignata nunc diffinitione. Vnde ait, ꝙ ex his manifestum est, ꝙ siquis diffinite nouit aliquid eorum, quæ sunt aliquid, diffinite etiam nouit & reliquum, & subdendo principium & rationem sequelæ ait: quoniam ad aliquid sunt quibus hoc ipsum esse consistit in ad aliud se habere, necesse est, ꝙ siquis nouit hoc quod ad aliud quodammodo se habet quiditatiue, ꝙ & illud cognoscat, ad quod hoc quodammodo se habet: & est ratio euidenter cogens: non enim est intelligibile ꝙ ab aliquo intellectu cognoscitur quidditas quæ est ad aliud se habere, & non cognoscatur ly aliud.

Relatiua simul cognoscuntur & quo ad diffinitiuæ & existentiæ cognitionem.

hoclo. SEd occurrit dubium circa assignatam proprietatem, an intelligatur de cognitione ipsius ad aliquid diffinitiua, vt Auer. & Alberto placet, an intelligatur de cognitione eius quantum ad actualem existentiam, vt Boethus sentire videtur. Ad hoc dicitur, quòd secundum veritatem intelligitur de vtraq; cognitione. & de diffinitiua quidem: quoniã cum essentia vnius relatiui formaliter sit ad aliud, impossibile est diffiniri sine correlatiuo, ad quod est, aliter diffinitio naturæ diffinitæ conformis non esset, nec explicaret eam secundum propriam essendi rationem. & sic oportet consequenter, ꝙ vno relatiuorum noto quidditatiue, alterum sit connotum. De cognitione autem quo ad actualem existentiam relatiui, veritatem habere ex eo percipitur, ꝙ siquis non vaga, aut in certa opinione, sed cognitione euidenti cognoscat alterum relatiuum existere, oportet quòd cognoscat reliquum per certitudinem existere: aliter simul cognosceret & non cognosceret ipsum existere. Si quis enim certe nouit hunc patrem esse, necesse est eum non latere eum filium habere: aliter si vage credat eum filium habere absque certitudine sciet hunc patrem esse. Sequitur etiam sensus iste ex assignata diffinitione: quoniam ex quo ad aliquid essentia consistit in ad aliud, impossibile est aliquod ad aliquid vt sic, cognoscere esse, & non cognoscere ad quod illud est esse, sicut vniuersaliter impossibile est scire aliquã rem esse, & ignorare quidditatem illam existere. Et si secundo modo glosetur subsequens inductio valde apta est, præintelligendo ꝙ ly diffinite.i.determinate stat pro determinatione vtriusque correlatiui proportionabiliter.i.quòd si cognoscitur patrem esse determinate ad hunc hominem, oportet cognosci filium esse determinate ad illum hominem: & si cognoscitur ꝙ pater sit determinate ad hominem.i.ꝙ homo sit pater, oportet cognoscere in communi ꝙ homo sit filius, & sic de alijs. ait ergo, quòd in singulis.i.singularibus manifestum est, ꝙ siquis nouit vnum relatiuorum, ꝙ nouit & reliquum. & dat exempla de duplo & meliore, vbi aperte dicit, ꝙ siquis nouit illud relatiuum melius determinatum ad A. puta ꝙ A est melius, oportet eum scire correlatiuum scilicet, peius determinatum esse ad B. nam si nouit ꝙ A est melius peiore indefinite, i. absq; determinatione ad B non sciet.i.non certa cognitione tenebit, ꝙ A est melius: sed opinione quadam hoc cogitabit, non enim sciuit subtiliter subtilitate perueniente ad determinationem, ꝙ A est peiore melius. & rationem subdit, quia si sic contingit.s. haberi vnum tantum relatiuum determinate in rerum natura, aut in intellectu, nullum sequetur ex hoc poni correlatiuum. sicut si A ponitur melius & non ponitur B vel C eo peius, nihil sequetur esse peius A. Quod.n. nullo peiore est, aut intelligitur melius nihil peius se ponit. Palam ergo est, quòd siquis definite.i.determinate nouit esse vnum relatiuorum quòd diffinite.i.determinate nouit esse reliquum. Si autem primo modo glosetur vel eodem nihilominus modo inductio exponatur. Nec obstat ꝙ cognitionem diffinitiuam in assignatione proprietatis propositam, ex cognitione actualis existentie inducendo declaret: quoniam hoc consulto factum est, vt à notioribus nobis conueniens fieret disciplina. Vel exponatur inductio de cognitione quidditatiua, ita ꝙ ex singulis relatiuis.s. duplo meliore, &c. procedat, & sermo de duplo manifestius est per se. De meliore autem, expositione aliquali eget. est enim sensus, quòd siquis nouit melius quiditatiue oportet eum nosse, quo est melius.i. peius. indiffinite autem.i. absque diffinitiua autem cognitione melioris, non scietur melius esse peiore melius, licet opinione aliqua teneri possit, quia non subtiliter notum est (si diffinitio absit) quòd melius est peiore melius: subtilis siquidem huius cognitio diffinitiua notitia est, & huius probationem subdit. si.n. sic idest, absque diffinitione contingit nosse melius nihil erit peius, eo propter hoc, idest ex tali relatiuo sic noto, non sequetur suum correlatiuum.s. peius, & consequenter nullum aliud.

Caput vero & manus & horum singula, quæ substantiæ sunt hoc ipsum quòd sunt possunt sciri diffinite: ad quod vero hæc dicantur non est necessarium scire. cuius.n. caput hoc vel hæc manus, non est scire diffinite. quare non erunt hic aliquid. Si vero non sunt relatiuorum, verum erit dicere quòd nulla substantia relatiuorum est. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus confidenter declarare, nisi sæpe pertractat sint: dubitasse autem de singulis non erit inutile.

Hic quarto ex prædicta proprietate respondet quæstioni motæ. & primo applicat proprietatem ipsam ad partes secundarum substantiarum negatiue dicens, quòd capiti & manui & alijs huiusmodi non conuenit hæc proprietas, scilicet ꝙ siquis diffinite noscat manũ, oporteat quòd diffinite cognoscat cuius est manus. possunt enim caput & manus & alia huiusmodi hoc ipsum quòd sunt diffinite sciri, absque notitia eorum ad quæ dicuntur. Et hoc patet in singularibus: scitur enim euidenter hoc esse caput: & tamen cuius est hoc caput non est necesse diffinite scire, vt clare liquet. si quispiam solo capite patens videatur: & similiter de manu. Deinde ex negatione proprietatis prædictæ à partibus secundarum substantiarum infert, quòd huiusmodi partes non sunt ad aliquid dicens. Quare non erunt hæc ad aliquid. & ex hoc formaliter respondet quæstioni motæ, subdens, ꝙ quia hæ secundæ substantiæ, de quibus erat dubium an essent ad aliquid, non sunt de numero relatiuorum: verum erit vniuersaliter ꝙ nulla substantia est ad aliquid. Et sic soluta est quæstio mota, quia tamen relatiuorum natura valde difficilis est (propter eius minimam entitatem,) ideo subdit ꝙ fortasse difficile est confidenter de his determinare nisi sæpe, &c. conducit autem plurimum scientiæ dubitare de singulis, quia (vt in. I. Topic. dicitur) potentes ad vtranq; partem arguere facile

Cap. 3. verum coniectant. Ad clariorem notitiam huius solutionis sciendum est, quod quia cum de aliquo sermo simpliciter fit, intelligitur de eo quo ad rem significatam: ideo, quando de relatiuis secundum dici locutio simpliciter est, accipienda est quo ad rem significatam per ea, & non quo ad rem cōnotatam. Significant autem huiusmodi relatiua connotata relatione rem alterius generis, ex qua quia non habent quod ad aliquid sint, ideo merito absolute loquendo relatiua esse negantur, & cognosci possunt diffinitiue absque cognitione eius ad quod ex connotata relatione referuntur: & quoniam caput & manum & alia huiusmodi constat relatiua secundum dici esse, & substantiam consequenter significare, cuius intellectus non pendet ad aliud, sed: ex substantijs consurgit: ideo Aristoteles simpliciter dixit; hæc non esse ad aliquid, & cognosci posse diffinite absque eo ad quod dicuntur, non enim simpliciter sunt relatiua, sed secundum dici.

De qualitate & quali. Cap. 4.

Qualitatem autem esse dico, secundum quam quales quidem dicimur.

IN hoc capitulo quatuor fiunt principaliter. Primo tractatur de qualitate. Secundo de quali. ibi (Qualia vero.) Tertio assignantur proprietates. ibi (Inest autem & contrarietas.) Quarto excluditur quædam obiectio, ibi, (At vero non decet.) Tractans autem de qualitate primo diffinit ipsam, deinde diuidendo eius species determinat. Ait ergo. Qualitatem autem dico, &c. Vbi aduertenda sunt tria. Primum est, quod ly (secundum) denotat habitudinem causæ formalis: ita quod sensus est, secundum quam formaliter vocamur, aut nominamur quales, secundum quod formaliter forma denominans se habet respectu denominatiui. vt albedo est secundum quam formaliter quis est albus, & nigredo qua quis est niger: & vniuersaliter abstractum respectu sui concreti, vt humanitas est qua formaliter aliquis est homo, & equinitas, qua aliquis est equus. Qualitas ergo est secundum quam. i. qua formaliter quales dicimur, vt albedine albi &c. Secundum est quod quale,

T. c. 19. licet sumatur multipliciter, vt patet. 5. Metaphysicæ. in proposito tamen dupliciter sumi sufficiat. Communiter, prout inuenitur in omnibus generibus, & quando dicitur, quod differentia prædicatur in quale, & quando dicitur quod omnia genera accidentium qualificant substantiam & prædicantur in quale. Alio modo sumitur proprie, vt est speciale prædicamentum & certam entis naturam, generalissimam tamen explicat. In proposito quia ly quales, sine additione prolatum est, proprie sumitur: & stat pro qualibus simpliciter. cur autem genus hoc qualitatis nomen sibi proprium vendicauerit, quolibet accidentis genere qualificante aliquo modo subiectum inferius in assignatione sufficiente specierum qualitatis dicetur. Tertium est quod ly dicimur vel nos substantias subaudi, vel nos homines, non quia alia ab homine qualia non dicantur, sed quia soli homines secundum omne genus qualitatis quales sunt: cætera nanque vel qualitatibus corporibus tantum, vel spiritualibus tantum afficiuntur, homo autem vtrasque suscipit: illas secundum corpoream naturam, istas secundum incorpoream, quam in parte intellectiua habet. Sed adhuc obscura remanet diffinitio ista, propter dubium motum à Boethio. Si. n. diffinitio ista est bona, circulares fieri diffinitiones non erit vitiosum. Quale. n. diffiniri debet per qualitatem, quia est eius effectus formalis, & constat diffinitionem propriam rei causam intrinsecam explicare debere. si ergo qualitas recte per quale diffinita est, a parte circulus fiet.

Apparet etiam ex his aliud peccatum, quia. s. per posterius diffiniuit qualitatē: effectus. n. posterior est sua causa: quale autem iam dictum est effectum esse qualitatis. Ad hoc cum Boethio dicitur, quod quia generalissimum proprie diffiniri nequit, eo quod genere caret: diffinitio ista descriptio quędam est, declarans à notioribus nobis quid nominis ipsius qualitatis: notius. n. est nobis quale quàm sit qualitas, sicut vniuersaliter compositum nobis notius est simplicibus (vt Commentator ait in prœmio physicorum) grammaticum siquidem grammatica magis nouimus, & fortem fortitudine, &c. nullum ergo vitium hic accidit, quia diffinitio non est, sed descriptiua quędam quo ad nos declaratio. Cōmen. 5.

Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem species qualitatis habitus & dispositio dicantur.

Hic incipit diuisiue determinare de qualitate, assignando eius species, & antequam eas numeret dicit, quod qualitas est de numero eorum, quæ multipliciter dicuntur. Quod potest dupliciter intelligi, scilicet de multiplicitate analogiæ excludente vnitatem genericam, quæ est analogia simpliciter, sicut ens, principium, causa, elementum, & alia huiusmodi multipliciter dici affirmantur: & sic non sumitur hic, quia iam non de qualitate proprie, quam descripsit esset sermo, sed de qualitate communiter (vt de ea tractatur in. 5. Metaphysicæ.) Alio modo potest intelligi de multiplicitate cuiusdā analogiæ compatientis secum vnitatem genericam, quæ est analogia secundum quid, qualis est inter species cuiusque generis, inter quas est analogia secundum esse perfectius & minus perfectum, de qua dicit Auer. in. 2. cōmento. 12. Metaph. quod non impedit generis vnitatem, quam analogiam S. Tho. in. 1. Sententiarum, distinctione. 19. vocauit analogiam secundum esse & non secundum intentionem: & sic intelligitur hic qualitatem esse de numero eorum, quæ multipliciter dicuntur: continet siquidem multas species, de quibus secundum prius & posterius dicitur, attendendo esse earum: licet vniuoce dicatur de eis inspiciendo eius propriam rationem, quę eadem omnino in omnibus seruatur. Hoc ergo præmisso ad primam qualitatis speciem descendit: & circa hoc facit quatuor. Primo proponit eam dicens: & vna quidem species qualitatis habitus & dispositio dicitur. Vbi primo declarādum est quid nominis habitus & dispositionis. Habitus cum ab habendo dicatur, sicut habere tripliciter sumitur, ita etiā habitus tripliciter sumi potest. Primo modo communiter, vt vna res dicitur habere aliquam, prout dicitur habere amicum, aut scientiam, aut quātitatem: & sic cum consequatur diuersa prædicamenta, inter postprædicamenta annumeratur, & ibi de eo erit sermo. Secundo modo minus cōmuniter, vt est quoddam medium per modum actionis & passionis, inter habentem & habitum, prout dicimur habere vel armati ex vestium vel armorum adiacentia, & sic habitus est vnum genus generalissimum. Tertio modo sumitur habitus adhuc minus communiter, vt est id, quo res quodam modo, i. bene vel male se habet in ordine ad naturam, vel operationem, prout dicimur bene vel male habituari secundum virtutes, vel vitia: & sic cum id, quo formaliter res sic se habet sit qualitas (vt inductiue facile patet) & ex sufficientia specierum qualitatis clarius apparebit, vna specierum qualitatis habitus ponitur hic ab Aristotele. dispositio, etsi ordinem habentis partes significare dicatur. 5. Meta. ac per hoc non videatur pertinere ad genus qualitatis, si recte tamen consideretur non longe à genere hoc iudicabitur. dispositio siquidem vt ibidem dicitur importat ordinem habentis partes, aut secundum locum,

T. c. 13. (beside "tractatur in. 5. Metaphysicæ.")

Cō. 2. prio dist. 19. q. 5. ar. 2. ad primum. (beside "Auer. in. 2. cōmento")

T. c. 14. (beside "5. Meta.")

Prima 2. q. 49. ar. 1. ad tertium. locum, aut secundum potentiam, aut secundum speciem: vbi (vt Simplicius S. Tho. teste dicit) omnes dispositiones tetigit. Primo corporeas dicens secundum locum: & sic dispositio pertinet ad prædicamentum situs, quia dicit partes ordinatas secundum locum: & sic dicimus aliter dispositi sedentem, & aliter stantem. Deinde spirituales simpliciter, vt scientia, vel respectu primarum, vt sanitas, & has tetigit secundum duplicem statum. s. inchoationis, per ly secundum potentiam, quia quod inchoatiue est, in potentia quadam est, & perfectionis per ly secundum speciem, quia res speciem sua perfectione sortitur: & sic dispositio in qua litatis genere inuenitur, quia dicit non ordinem, cum sit relatiuum secundum dici, sed potestatiuas partes qualitatis in ordine ad aliquid, puta naturam, vt sanitas & pulchritudo, vel operationem, vt scientia & prudentia: significat ergo hoc in loco tam dispositio quàm habitus qualitatem quandam, qua res bene vel male se habet ad operationem: vt virtus & vitium, &c. vel ad naturam, vt sanitas & infirmitas licet dispositio illam qualitatem non tam secundum se importet quàm vt partes potentiales habet, vel secundum perfectionem, vt completa scientia, vel secundum præparationem & idoneitatem, vt virtus, aut scientia inchoata &c. Secundo est videndum, quomodo vna species sint habitus & dispositio. Sed quia plene sciri nequit absque notitia sequentium, ideo vsque ad sequentem particulam differatur.

Differt autem habitus à dispositione, quòd permanentior & diuturnior est. Tales. n. sunt scientiæ & virtutes. scientia. n. videtur esse permanentium & diuturnorum, vt si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi forte grandis permutatio facta sit vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi similiter autem & virtus, vt iustitia, vel castitas & singula talium non videntur posse facile moueri, neq; facile permutari. dispositiones vero dicuntur qua sunt facile mobiles & cito permutabiles, vt calor & frigiditas & sanitas & ægritudo, & alia huiusmodi. Afficitur. n. circa eas homo quodam modo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit similiter autem et in aliis, nisi forte in his, qua contingit per temporis longitudinem in naturam cuiusq; transferri, vt insanabilis vel difficile mobilis existat affectus, quem iam quilibet habitum vocet.

Hic secundo differentiam inter habitum & dispositionem tradit dicens habitum in hoc differre à dispositione, quòd habitus est qualitas difficile mobilis, dispositio autem est facile mobilis. exempla habitus sunt scientia, vt Geometria, Arithmetica, &c. & virtus vt iustitia, castitas. Exempla dispositionis sunt calor, frigiditas, sanitas, & ægritudo: & quoniam hæc naturalia sunt entia, ideo more naturalium intelligendum esse docet quòd habitus difficillime mobilis & quòd dispositio facile mobilis sit. Mos autem naturalium est, quòd talia semper fiunt nisi impedimentum aliquod accidat. homo. n. generat hominem nisi impedimentum aliquod sit, & similiter oliua oliuam: longioris quoq; vitæ sunt vegeti corpore quàm debiles: contingit tamen ex aliqua causa aliter euenire. Et similiter habitus difficile mobilis est: contingit tamen ex aliqua infirmitate aliter euenire, & idem est iudicium quo ad facilem mutabilitatem dispositionis, propterea Aristoteles vtrobique inferuit (nisi forte, &c.

Num habitus & dispositio, vna vel duæ spês qualitatis sint.

Circa differentiam inter habitum & dispositionem, dubium prætactum occurrit, an sint duæ species, an vna. Quod enim non sint duæ, sed vna ex textu dupliciter patere videtur. Primo, quia expresse dictum est, & vna species qualitatis est habitus & dispositio. Nec est curr, an sit species specialissima, an sit subalterna. sufficit. n. proposito quòd non sint duæ subalternæ, nec duæ specialissimæ, sed quòd vnam diuersimode significent. Secundo quia ea, quæ differunt accidentaliter tantum, non differunt specie. in textu autem nulla alia differentia assignatur nisi accidentalis, scilicet facile & difficile mobile: has siquidem differentias esse accidentales ex eo patet, quòd facilis vel difficilis mobilitas ad motum & passionem pertinet, ac per hoc qualitatis differentia essentialis esse non potest, vt pote quæ est extranei generis. In oppositum est authoritas S. Tho. in prima secundæ. ex cuius quæstionibus. 49. &. 50. fere omnia bona, quæ in hoc prædicamento scribimus, sumpta sunt. q. 49. art. 2. ad tertium.

Ad hoc dubium dupliciter respondetur. primo secundum Boethum & Albertum, quòd habitus & dispositio differunt sicut perfectum & imperfectum in eadem specie. vt Sortes puer & ipse vir: vnde secundum hanc viam, ideo coniunctione copulatiua iunxit hæc nomina Aristote. dicens habitus & dispositio, quia eandem rem important. Duplici autem vocabulo eam significauit ad insinuandum duplicem modum essendi illius. s. perfecte & imperfecte. Secundo respondetur secundum S. Tho. quòd habitus & dispositio sunt diuersæ species. Nec obstat Aristote. dixisse vnam esse speciem, quia hoc dixit ad insinuandum genus proximum habitus & dispositionis non esse qualitatem, sed quoddam subalternum vocatum ab antiquis applicatio, quæ vna species subalterna est, in qua vniuntur habitus & dispositio. Nec etiam impedit propositum, quòd facile aut difficile moueri (ad passionis genus) pertineat: quoniam ad circumloquendum proprias rerum differentias nobis ignotas, oportet accidentalibus proprietatibus vti: & hoc hic obseruatum est. Ad claram autem notitiam sententiæ S. Tho. nosse oportet, quòd alicui potest conuenire esse facile vel difficile mobile dupliciter, scilicet ex ratione speciei, vel ex conditione indiuidui. Illud dicitur esse difficile mobile per se, seu ex ratione speciei, quod ex natura sua vendicat sibi causas difficile variationem côpatientes, vt scientia, cuius causæ sunt lumen intellectus agentis & intellectus possibilis, & præmissæ, quæ se aliter habere non possunt. Et similiter illud dicitur esse facile mobile per se seu ex ratione speciei, quod ex natura sua vendicat sibi causas facile transmutabiles: vt sanitas, quæ causatur ex calido & frigido, &c. quæ propter alterationes continuas facile transmutantur, illud autem dicitur esse facile vel difficile mobile per accidens seu ex conditione indiuidui, cui ex eo quòd est in hoc subiecto sic disposito, &c. facile vel difficile transmutabile est. vt scientia, quæ ex se difficile mobilis est, per accidens tamen, ex eo quòd est in hoc male disposito inchoatiue, &c. facile mobilis est. & per oppositum infirmitas, quæ per se facile est mobilis, ex eo quod est sic firmiter radicata in hoc difficile mobilis est. Illæ ergo qualitates, quæ difficile mobiles sunt ex ratione speciei, habitus sunt, illæ autem, quæ ex ratione suæ speciei facile mobiles sunt, dispositiones sunt ita quòd habitus & dispositio distinguuntur specifice per differentias circumlocutas, per difficile mobile & facile mobile ex ratione speciei. Consentaneus autem Aristoteli magis sensus iste ostenditur ex tribus. Primo ex eo, quòd exemplariter declarans habitus & dispositiones inter habitus non nisi ea quæ per se permanentia sunt numerauit, s. scientias & virtutes: & inter dispositiones similiter ea tantum, quæ

Prima secundæ q. 49. ar. 2. ad tertiũ.

Propria & specifica distinctio habitus & dispositionis.

facile transmutantur, vt calidum & frigidum, sanitatem & infirmitatem. Secundo ex eo quod dicit: scientiam etiam mediocriter sumptam esse habitum, quod constaret esse falsum, quoniam scientia imperfecta dispositio esset, non habitus, si dispositio non differret specifice ab habitu. Tertio, quoniam in particula sequenti expresse inducit communem modum loquendi ad probandum quod quæ per se diuturna sunt, sunt habitus, quæ autem per se cito transmutabilia sunt dispositiones sunt. & arguit ex eo quod etiam ipsi habitus quando debiliter retinentur dispositiones vocantur, vt ibi clarius patebit. Nec obstat, quod Aristot. dicat, quod infirmitas insanabilis habitus vocatur: quoniam vt ex dictis & dicendis in sequenti particula patet, hoc est intelligendum quo ad modum, non quo ad rem.

Circa exempla prima de dispositione. s. vt calor & frigiditas dubium est, quomodo calor & frigus ponantur in hac prima specie qualitatis, cum pertineant ad tertiam. Sed quoniam hoc clarius percipi poterit declarata tertia specie, ideo illucusque differatur. Circa aliud exemplum de dispositione datum, scilicet vt sanitas & infirmitas, aduertendum est quod Alexander (vt Simplicius S. Tho. teste refert.) putans primam speciem qualitatis inueniri tantum in anima, dixit hæc Aristotelis verba ita exemplariter accipiéda, vt non intelligamus sic esse, sed ex his exemplis discamus naturam habitus & dispositionis. vnde secundum eum sanitas & pulchritudo & aliæ dispositiones corporeæ habitus non sunt, extenso habitus vocabulo ad omne id quod est in prima specie qualitatis. Sed intendebat apud ipsum Aristoteles, quòd sicut sanitas & infirmitas sunt facile mobiles, ita dispositiones veræ, quæ in anima sunt inueniuntur facile mobiles. Sed hæc sententia dupliciter à S. Tho. refellitur: tum, quia Aristoteles eodem modo adduxit hæc exempla, & illa alia pertinentia ad animam. s. scientiam & virtutem: tum, quia expresse in. 7. Physicorum, sanitatem & pulchritudinem inter habitus numerat, intendens tamen per habitum (vt diximus) primam speciem qualitatis. Relinquendus ergo hoc in loco Alexander videtur: & dicendum sanitatem & pulchritudinem & alia huiusmodi, in prima specie reponi, non tamen habitus proprie esse, sed dispositiones, quoniam causas corporales habent facile transmutabiles, vt experientia docet. Ex prædictis habes studiose lector decisionem illius quæstionis, an habitus aliquis sit in corpore: quod. s. nullus habitus proprie loquendo est in corpore: sed omnes sunt aut totaliter aut principaliter in anima, intelligendo autem per habitum primam speciem qualitatis, aliqui habitus sunt in corpore vt sanitas & pulchritudo, &c.

Prima secundæ q. 50. ar. pri. c.

T. c. 17.

Omnes habitus in anima sunt.

Manifestum est autem, quòd hæc volunt habitus nominari quæ sunt diuturniora, & difficilius mobilia. Namque disciplinas non multum retinentes, sed facile mobiles, dicuntur non habitum habere: quamuis sint ad disciplinas peius vel melius dispositi. quare differt habitus à dispositione, quòd hoc quidem facile est, illud vero diuturnius & difficilius mobile.

Hic tertio declaratam differentiam inter habitum & dispositionem clarissime probat ex communi loquentium vsu dicens, hoc esse manifestum, quia in disciplinis, quas habitus esse diximus, etiam mediocriter sumptis, habitus nomine vti non consueuimus: quando non multum retinentes, sed facili mutabilitate eas habentes sunt aliqui, dicuntur siquidem tales peius vel melius dispositi ad huiusmodi disciplinas: puta geometriam vel physicam magis quàm geometræ, vel physici. differentia igitur inter habitum & dispositionem hæc est, quòd ille ex se sibi vendicat difficile posse moueri, hæc autem facile. Aduertendum est hic primo quod quia multa conueniunt rei per accidens, quæ ex natura propria sibi non vendicat: ideo nihil prohibet inueniri habitum aliquem facile mutabilem in illo, & similiter dispositionem aliquam difficile in eo mobilem, ex aliqua occurrente causa: & tunc contingit habitum esse non dispositionem, sed per modum dispositionis. & similiter dispositionem esse non habitum, sed per modum habitus. scientia. n. quæ non firmiter retinetur, habitus quidem est, sed per modum dispositionis est, quia facile perdi ab illo potest, infirmitas vero iam firmiter radicata dispositio quidem est, sed per modum habitus inest. vnde fit vt à talibus modis essendi potius quàm à naturis rerum, infirmus habitus dicatur dispositio, & firma dispositio dicatur habitus, etiam ab ipso Aristotele vt ex habitis hucusque patet. Aduerte secundo tu nouitie, quod difficile mobile & facile mobile vt sunt differentiæ specificæ distinguentes habitum & dispositionem inter se, & vt sunt modi essendi eorum æquiuoce dicuntur, difficile mobile, & facile mobile. Primo nanque modo naturas eorum constituunt & diffinitionem eorum ingrediuntur, separarique ab eis non possunt etiam per intellectum, sicut nec rationale ab homine & irrationale ab equo. Secundo autem modo accidentia eorum sunt & extranea ab eorum naturis, succederetque sibi inuicem circa idem possunt vt magis & minus circa calidum & frigidum se habent, &c.

Habitus aliquis dispõ, & econtra, dispositio habitus dicit, sed per accidens.

Sunt autem habitus & dispositiones: dispositiones vero non necesse est habitus esse. qui. n. retinent habitum, & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt non omnino retinent habitum.

Hic quarto conuenientiam habitus cum dispositione alio modo sumpta ponit. Vnde aduertendum solicite est, quòd dispositionis nomine æquiuoce vtitur hic & superius. Dupliciter siquidem sumitur dispositio. Vno modo vt distinguitur contra habitum, & sic superius de ea habitus est sermo. Alio modo vt est genus ad habitum & dispositionem prædictam. & sic sumitur hic: vbi dicitur, quod habitum necesse est dispositionem esse, sicut hominem oportet esse animal. dispositionem vero etsi contingat esse habitum, non tamen est necessarium, vt animal: & si contingat esse hominem, non tamen necesse est esse hominem, potest enim esse leo.

Aliud vero genus qualitatis est secundum quòd pugillatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur: sed quod habent potentiam naturalem, vel impotentiam facere aliquid facile, vel nihil pati. vt pugillatores, vel cursores dicuntur non quòd dispositi aliquo modo, sed quòd habeant potentiam naturalem, vel impotentiam hoc facile faciendi. Sanatiui autem dicuntur eo quòd habeant potentiam naturalem vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur: Egrotatiui vero quòd habeant impotentiam nihil patiendi. Similiter autem his & molle & durum se habent. durum enim dicitur quòd habeat potentiam non facile secari, molle vero quòd habeat eiusdem ipsius impotentiam.

Secũda qualitatis spẽs.

Hic iam ponitur secunda species qualitatis. s. naturalis potentia vel impotentia, & duo facit. Primo proponit eam cum exemplis dicens, aliud vero genus, &c. Vbi duo aduertenda sunt. Primum est, quòd speciem hanc genus nominauit: tum vt persuaderet, quòd species subalternas qualitatis

litatis enumerat, tum quia manifeſtum eſt naturalem potentiam & impotentiam in vnam ſpeciem ſpecialiſsimam non conuenire. Secundum eſt, ꝙ genus hoc ab antiquis vocatum aptitudo ab Ariſt. nominibus ſuarum ſpecierum vocatur naturalis potentia vel impotentia, non copulatiue, ſed diuiſiue, vt Alberto placet, quia in vnam non conueniunt naturam, pluribus autem nominibus, quia impotentia ſub aptitudine non conuenienter annumeratur. Secundo propoſita manifeſtat. propoſuit autem nomen generis huius & exempla: & ideo ſingula explanans in primis declarat (ly naturalis) dicens qualitatem hanc ideo dici naturalem, quia non exercitio acquiſita, ſed à natura indita ſit: non.n. dicuntur curſores, potentes facile currere, eo ꝙ ſint diſpoſiti per artem aliquam ad currendum, ſed eo ꝙ naturalem habent aptitudinem ſeu potentiam ad facile currendum, quia.ſ. habent crura longa & agilia & corpus non graue, &c. ſumitur ergo hic naturale, vt diſtinguitur contra acquiſitum. Sed diſcrete audiendum eſt naturalem potentiam & impotentiam naturam conſequi: quoniam naturalis potentia naturam ſequitur, ita ꝙ ab ea emanat tanq̃ eius proprietas perfectiua. naturalis autem impotentia naturam ita conſequitur, ꝙ potius naturæ defectum ſequi dicitur ab Alberto: illa ſiquidem ſequitur victoriam formę ſupra materiam, i. perfectam ſubiectionem materię ſub forma, iſta autem victoriam materiæ ſupra formam.i. incompletam comprehenſionem materiæ à forma. Deinde declarat (ly potentia vel impotentia) dicens ꝙ potentia vocatur principium facile faciendi aliquod, aut nihil patiendi.i. fortiter reſiſtendi. vt pugillatores dicuntur, eo ꝙ naturalem potentiam habeant ad facile dandũ fortes ictus, & ſanatiui ſeu ſalubres dicuntur, qui potentiam naturalem habent nihil patiendi à contrarijs inductiuis infirmitatis. impotentia autem dicitur principium impotens ad reſiſtendũ aut ad facile faciendum: tale ſiquidem aut idem eſt ꝙ impotentia ad nihil patiendum. vt egrotatiui dicuntur eo ꝙ habeant impotentiam naturalem vt nihil reſiſtere poſsint contrarijs ac per hoc facile patiuntur, & conſequenter impotentes ſunt ad nihil facile patiendum, aut idem eſt quod impotentia ad facile aliquid explendum, vt inepti ad curſum dicuntur impotentiam habere naturalem ad currendum, &c. Demum addit ꝙ ſimiliter his ſe habent durum & molle & eſt ſententia clara. Notandum eſt hic, ꝙ impotentia dupliciter ſumi poteſt.ſ. priuatiue: & ſic quia non ſignificat aliquod poſitiuum, ſed priuationem potentiæ ideo non ſumitur hic impotentia priuatiue. Alio modo ſumi poteſt contrariæ, & ſic ſignificat aliquid poſitiuum.ſ. principium facile patiendi, aut difficile operandi, vt dictum eſt: & ſic ſumitur hic, quoniam ſpecies qualitatis ponitur: conſtat.n. ſpeciem qualitatis eſſe non poſſe niſi poſitiuum aliquod, &c.

Qđo prima & hæc ſecũda ſpẽs ſubinuicem ordinentur.

CIRCA ordinem duarum iam expoſitarum ſpecierum dubium occurrit: eo ꝙ præpoſterus videtur: naturalis ſiquidem potentia vel impotentia, cum naturam ſequatur prior naturaliter eſt habitu & diſpoſitione aduenientibus aliunde ſaltem completiue. ergo naturalis potentia debuit primo loco poni. Ad hoc dubium dupliciter reſpondet. S. Tho. primo ꝙ quia habitus & diſpoſitio perficiunt ſubiectum non abſolute, ſed in ordine ad naturam, & natura eſt primum quod eſt in re, ideo habitus primum tenet locum. Et iuxta hoc dicitur ad rationem in oppoſitum, ꝙ licet res, quæ eſt habitus, ſit poſterior potentia naturali: quia tamen id in ordine ad quod perficit habitus, eſt prius eo in ordine ad quod perficit potentia naturalis: quia natura eſt prior operatione: & hoc eſt potius intuendum

Prima ſecũdæ. q. 49. ar. 3. ad ſecundum.

ideo &c. Secundo dicit ꝙ licet naturalis potentia ſit prior habitu ordine generationis, habitus tamen eſt prior naturali potentia ordine perfectionis, ſicut actus eſt prior potentia: & quia hic ordo eſt prior ſimpliciter, ideo habitum primo poſuit, & iuxta hoc patet reſponſio &c.

Tertia vero ſpecies qualitatis eſt, paſſibiles qualitates & paſſiones. ſunt autem huiuſmodi vt dulcedo & amaritudo & auſteritas & omnia his cognata. Amplius autem & calor & frigus & albedo & nigredo. Quod quidem igitur, & hæ qualitates ſunt manifeſtum eſt.

Hic ponitur tertia ſpecies qualitatis. circa quam tria facit. primo proponit eam cum exemplis dicens. Tertia vero ſpecies &c. Vbi aduertendum primo eſt, quod alternatim vtitur nomine ſpeciei & generis: vt inſinuet vt ſupra diximus, quòd de ſubalternis ſpeciebus ſermo eſt: deinde quòd licet ab antiquis ſpecies hæc caſus vocaretur, Ariſtoteles eam duplici vocabulo inſerta coniunctione copulatiua eam vocauit: & duobus quidem vſus eſt nominibus. non quia duæ ſint ſpecies, ſed quia oppoſitos modos eiuſdem ſpeciei important, ſcilicet difficile & facile mobile: coniunctione autem copulatiua vt oſtendat eandem rem vtrique ſubeſſe.

CIRCA exempla demum data notandum eſt, ꝙ dubitatio quædam quoſdam inuaſit, cur Ariſtoteles non adduxit in exemplum qualitates odorabiles: & audibiles, ſed guſtabiles tangibiles & viſibiles tantum. Nec videtur eis ſatisfieri dicendo, quòd non exigebat tractatus hic adducere omnia in exemplum: quoniam cum credatur Ariſtotelem non niſi artificioſe loqui, dubium reſtat cur ſenſibilia guſtu, tactu, & viſu magis quàm alia adduxit. Ad hoc (quicquid ab alijs dicatur) videtur mihi dicendum quòd conſulto Ariſtoteles tres has ſpecies ſenſibilium adduxit: intendebat ſiquidem ſtatim oſtendere quomodo diuerſimode hæc qualitates paſsibiles eſſent: & vt clare patet infra, alia ratione qualitates viſibiles dicuntur paſsibiles, & alia cæteræ. Et quoniam inter cæteras eſt hæc differentia ꝙ vel faciunt paſsionem ſecundum illam qualitatem ſenſibilem, vel ſecundum aliquam adiunctam: & hæc differentia manifeſtiſsime patet inter tangibile, & guſtabile, quia calidum tactum facit organum calidum, dulce vero guſtatum & ſi non faciat organum dulce, facit tamen ipſum humidum: ideo ad inſinuandam manifeſte diuerſitatem qualitatum in hoc ꝙ paſsibiles dicuntur, ſupradicta delegit exempla. Vel ideo quia paſsiones animę ſecundum hæc ſenſibilia communiter ab omnibus experiuntur magis quàm ſecundum alia: vt patet.

in hoc cap.

Quaecunque enim has ſuſceperint, qualia dicuntur ſecundum eas: vt mel quoniam dulcedinem ſuſcepit, dulce dicitur: & corpus album, eo quòd albedinem ſuſcepit. ſimiliter autem ſe habet in cæteris.

Hic ſecundo volens præpoſita manifeſtare, incipit à paſsibili qualitate, intendens declarare, ꝙ ſupradicta ſint & qualitates & paſsibiles. & primo declarat quod ſint qualitates ex deſcriptione qualitatis ſic, ea, ſecundum quę qualia dicuntur, qualitates ſunt. ſed iſta ſunt huiuſmodi, quia quæcunq; ſuſceperint iſta dicuntur qualia. mel enim, quoniam dulcedinem ſuſcipit quale dicitur dulce &c. ergo iſta & ſimilia ſunt qualitates &c.

Paſſibiles vero qualitates dicuntur non quòd ea, quæ illas ſuſceperint qualitates, aliquid patiantur. neq;.n. mel quòd aliquid paſſum ſit dicitur dulce, nec aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his & calor & frigus paſſibiles qualitates

dicuntur non quòd ea quæ eas suscipiunt, aliquid passa sint: sed quoniam vnaquæque eorum, quæ dicta sunt, secundum sensuum qualitatem passionis perfectiua sunt, passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim quandam passionem secundum gustum efficit, & calor secundum tactum, similiter autem & alia. Albedo autem & nigredo & alij colores non similiter his, quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur, sed eo quòd ipsæ ab aliqua passione innascuntur. Quod enim fiunt per aliquam passionem multæ colorum mutationes manifestum est. erubescens enim aliquis, rubeus factus est: & timens pallidus, & vnumquodque talium. Quare etiam siquis natura aliquid talium, perturbationum ue passus est, similem colorem oportet eum habere. Quæ enim affectio nunc ad verecundiam circa corpus facta est: & secundum naturalem passionem eadem fiet actio, vt naturalis color sit similis.

Declarato, ꝙ huiusmodi sint qualitates declarat modo ꝙ non qualescunque qualitates sunt, sed qualitates passibiles. Vbi prælibandum est, quòd, cum passibile à passione dicatur, aliquid potest, dici passibile quatrupliciter. Primo proprijssime, quia est aptum natum ad suscipiendam passionem. Secundo quia in receptione ipsius in alio, suscipiens ipsum patitur. Tertio quia est causatiuum passionis. Quarto quia est effectus passionis. horum autem modorum tres vltimos Aristote. exprimit in litera, primo sub silentio pertransito, quia clarissimum est, quod qualitas non potest dici passibilis illo modo: quia ipsa subiectum aliorum non est, sed in subiecto sustentatur. Tangẽs ergo hos tres modos, primo excludit eorum primum modum à nostro proposito dicens, passibiles vero qualitates non ideo dicuntur, quòd hæc subiecta, quæ illas susceperint, aliquid recipiendo patiantur: & hoc declarat exemplariter. primo in gustabilibus, deinde in tangibilibus, vt patet. Excluso autem hoc modo, quoniam duo reliqui proposito constructiue deseruiunt, tali eos ordine tangit: quod statim subdit, quòd ideo aliquæ qualitates, vt gustabiles & tangibiles dicuntur passibiles, quia sunt causatiuæ passionem secundum sensum: & sic tertium modum tetigit. vnde ait. (Sed quoniam singula eorum, quæ dicta sunt scilicet gustabilium & tangibilium sunt passionis perfectiua: secundum qualitatem sensuum. i. secundum quòd qualificant sensus: & ideo passibiles dicuntur qualitates.) & subdit exempla manifesta. Deinde vltimum modum tangens, quo scilicet aliquid dicitur passibile: quia est effectus passionis, subdit: de visibilibus quòd albedo & nigredo & alij colores non dicuntur qualitates passibiles ea ratione, qua præcedẽtes, sed quia ipsi colores qualitates sunt, quæ ab aliquibus passionibus innascuntur. Et quoniam dubium esse poterat circa hoc vltimo dictum, scilicet ꝙ colores ab aliquibus passionibus innascuntur, ideo statim huius declarationem subdit. Ad cuius euidentiam sciendum primo est, ꝙ color vnus secundum speciem habet duplicem modum essendi, scilicet firmiter, vt patet in naturaliter rubeo: & instabiliter, vt patet in rubicundo ex verecundia: & quia effectus proportionati sunt causis, consequens est, hæc tria in causa coloris inueniri: ita ꝙ causam coloris vnam secundum speciem & stabile & fluxibile habere esse contingit, vt sic vnitas causæ vnitatem effectus, & modus essendi causæ modum essendi effectus præueniat. Sciendum secundo est, quòd quia color cito transiens, vt patebit, non numeratur inter qualitates, sed passiones: & sermo præsens est de colore, qui simpliciter appellatur qualitas: hunc autem constat esse colorem habentem esse firmum & stabile; ideo Aristoteli non sat fuit ꝙ ad sensum pateat colorem generari ex passione in verecundo & timido &c. sed voluit ratione manifestare, quòd color firmus ex passione fieret. Et quia à notioribus nobis innata est nobis via procedendi, ideo ex causa coloris transeuntis causam coloris permanentis manifestauit, vt patet in textu. Consistit autem ratio eius in hoc: coloris transeuntis causa est passio, ergo & coloris permanentis causa est passio, permanens tamen. consequentia fundatur super illa propositione, vnius effectus secundum speciem vnica est causa secundum speciem in vno genere causæ &c. & alijs dictis in primo notando. ab Aristotele vero hic vbi superficietenus loquitur, non probatur, sed declaratur. dum postquàm antecedens posuit subaudito consequente subdit, ꝙ siquis aliquid talium passionum. s. timoris vel verecundiæ passus est naturaliter. i. non per modum passionis, quæ transit cito, sed firmiter per modum, quo naturalia insunt: puta quòd sit naturaliter timidus vel verecũdus, similem enim habere colorem necessario est: quoniam ex similibus causis similes proueniunt effectus. Sic enim corpus eius, qui ex verecundia rubet affectione quadam immutatur: puta quòd spiritibus ad cor vnitis sanguis in faciem spargitur, ita in eo, qui naturaliter rubeus est sanguinem naturaliter in facie sparsum esse contingit, vt sic color naturalis sequatur passionem naturalem: & color transiens sequatur passionem simpliciter.

Quæcunq; ergo talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanentibus principium sumpserunt: passibiles qualitates dicuntur. siue enim secundum naturalem constitutionem pallor sit, aut nigredo, qualitates dicuntur. (Quales enim secundum eas dicimur) siue propter ęgritudinem longam, vel eidem propter æstum contingit nigredo, vel pallor: & non facile prętereunt, vel etiam in vita permanent, qualitates & ista dicuntur. similiter enim quales & secundum eas dicimur. Quæcunque vero ex his, quæ facile soluuntur & cito transeunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates vero minime, non enim dicimur secundum eas quales. neque enim qui propter verecundiam rubeus factus est, rubeus dicitur: nec cui pallor propter timorem venit, pallidus est, sed magis eo quòd aliquid passus est. quare passiones huiusmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter autem his & secundum animam passibiles, passibiles qualitates & passiones dicuntur. Quæcunque enim mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur: vt dementia, vel ira, vel alia huiusmodi: quales enim secundum eas dicuntur. i. iracundi, & dementes. Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, sed aliquibus casibus factæ sunt difficile prætereuntes & omnino immobiles, etiam huiusmodi qualitates sunt: quales. n. & secundum eas dicuntur. Quæcunque vero ex his quæ facile & citius prætereunt fiunt, passiones dicuntur. vt siquis contristatus iracundior fiat. non enim iracundus dicitur, qui huiusmodi passione iracundior est, sed magis aliquid passus. Quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime.

Hic tertio cõcludit quæ sint qualitates passibiles & quę passiones: sicq; differentiam inter eas ostendit: & quoniam vterq; non solum inter corporum accidentia, sed etiam inter animæ accidentia inueniuntur: idcirco primo manifestat ꝓpositum in corporibus, deinde in anima. Distinguit autem qualitates passibiles corporum in duos modos, quibus causari possunt à natura. s. & ab infirmitate longa, vel continuo æstu vel aliquo huiusmodi. Dicit ergo, ꝙ quæcunq; taliũ casuum. i. qualitatum, quas ab antiquis casus vo

cari dictum est, quia casualiter quãdoq; fiunt, innascuntur à passionibus firmatis & difficile mutabilibus, passibiles qualitates sunt: siue passiones illæ firmæ ex naturali complexione sint, siue ab extrinseco aduenerint: dummodo firmatæ sint. & rationem subdit, quia secundum tales quales dicimur. dicitur siquidem pallidus & qui naturaliter est pallidus, & qui ex aliquo timore pallorem radicitus susceperit. Ad passiones deinde declarandas se transferẽs ait, ꝙ quæcunq; huiusmodi sunt cito transeuntes & non radicatæ passiones dicuntur, & non qualitates passibiles. & subdit rationem quare non dicantur qualitates: quia.s. secundum huiusmodi affectiones transeuntes non dicimur quales, sed passi potius tale quid. si.n. quis ex verecundia ruborem incurrit, non dicitur propterea rubeus, sed ruborem passus. Differt ergo qualitas passibilis à passione secundum modum essendi: quia.s. passio importat qualitatem facile mobilem, passibilis vero qualitas qualitatem difficile mobilem. Expeditis autem his quo ad corporales qualitates, ad animæ qualitates sermonem dirigit: tres similes gradus in eis distinguens, s. cito transeuntium, quæ passiones vocantur, vt subitæ iræ & tristitiæ &c. & causatarum firmiter ab aliqua infirmitate vel accidenti aliquo forti: vt dementia ex amissione rerum &c. quæ passibiles qualitates dicuntur: & causatarum à natura, vt naturalis timor, vel stultitia &c. quæ passibiles etiam qualitates sunt: probatq; singula vt superius circa qualitates corporis fecit. & est sermo clarus ex se. Ad euidentiam eorum, quę hic dicuntur, scrutãdum est, quomodo passionis nomine hic vtatur Aristo. potest siquidem quadrupliciter sumi. Primo communiter pro omni receptione, siue perfectiua tantum siue corruptiua contrarij: prout non solum calefieri & tristari & lętari, sed illuminari, sentire, & intelligere quoddam pati dĩ-

T.c. 22. citur, vt patet in tertio de anima. Secundo proprie pro passiua transmutatione cum abiectione contrarij: prout calefieri & frigefieri in passionis genere collocãtur. sic.n. sumpta passio genus generalissimum est. Tertio transumptiue: pro operatione appetitus sensitiui, prout ira, gaudium, dolor, spes & huiusmodi passiones dicuntur, eo ꝙ per tales operationes anima ad res obiectas quodammodo transferatur passione corporali vtq; materia subseruiente. Vel ideo, quia cum voluntarium consistat in agendo, & operationes hæ inter voluntaria annumeratæ, inuitos plerunque afficiunt, ac si voluntati non subessent: passiones merito vocantur: abiecto tam actionis quàm operationis vocabulo &c. vt in moralibus determinatur. Quarto modaliter: pro qualitate sensibili &c. existente per modum passionis in transitu: passio.n. cum vel motus sit vel in moto consistat, fluens esse habet. Cum autem Aristoteles passionis vocabulo dupliciter hic vtatur, s. vt nomine significante aliquid in hac specie tertia repositum, dum dicit: tertia species qualitatis est passio &c. & vt nomine, à quo sumptum est ly passibile, dum dicit, qualitatem passibilem dici vel ideo ꝙ inferat passionem, vel ꝙ inferatur ab ea: non est difficile videre, quomodo passionem acceperit distinguendo eam contra passibilem qualitatem. constat enim quòd quarto modo accepit passionem. s. pro qualitate sensibili cito transeunte: quam vocauit passionem, vt dictum est, à modo essendi: quia.s. est per modum passionis. Sed difficile est clare percipere quomodo vsus fuerit passionis nomine dum qualitatem passibilem à passione vt effectu vel vt causa denominauit: vnicuique siquidem antecedentium trium modorum testimonium prębet textus. ꝙ.n. accepta sit passio communiter, ex eo habetur, quod textu dicitur, calorem & saporem ęsse qualitates passibiles: quia secundum sensum qualitatem passionis perfectiua sunt. Constat enim ꝙ perfici secundum sensus qualitatem non nisi communiter est passio. In oppositũ autem est ꝙ si passionem communiter accepisset, idem esset iudicium de colore & calore & sapore: quod expresse Arist. negat, passionem vero proprie sumptam esse Albertus testatur. Et ratio confirmat: quia nomina simpliciter prolata proprie intelligenda sunt. In oppositum autem est: quia si à passione proprie dicta qualitas dicitur passibilis, cur non melius denominatur à passione, qua in subiecto fit, quàm à passione, quam in alio causat. melius autem dico quia ab illa passione potest denominari qualitas passibilis non solum gustabile aut tangibile, sed etiam color: quoniam patitur passione proprie dicta subiectum dum coloratur. Præterea oportet secundum hoc equiuoce Aristotelem vsum esse passione, à qua dicitur qualitas passibilis: quoniam iuxta hanc viam, sapor dicitur qualitas passibilis à passione proprie dicta. color autem dicitur qualitas passibilis à passione trãsumptiue sumpta: quoniam expresse Aristoteles ait colorem esse passibilem qualitatem, quia innascitur ex passione.i. timore, aut verecundia. Quod autem passio tertio modo.i. transumptiue pro actu appetitus sensitiui sumpta sit, inductus nunc vltimo textus explicite sonat. In oppositum autem sunt ea, quæ præinducta membra confirmant. Quamuis autem difficultas hæc solui possit sustinendo, ꝙ de passione proprie sumpta pro transmutatione. s. corporali cum obiectione contrarij sermo sit. Videtur tamen mihi passionem tertio modo sumptam esse scilicet pro operatione appetitus sensitiui, puta delectatione, tristitia, timore, & desiderio &c. Tum vt non fateamur difformiter accipi passionem, à qua denominatur qualitas passibilis, quando vt effectus, & quando vt causa, nomen dat. Tum quia passio hæc sumpta passionem proprie sumptam per se includit. Cadit siquidem materialiter in diffinitione operationis appetitus sensitiui passio proprie sumpta, vt patet cum dicitur quòd irã est accensio sanguinis circa cor. Tum quia textus plurimum fauet huic sensui: verba siquidem illa, pro passione perfectiua adducta, hoc insinuant: quia sensus verborum est, quòd gustabile & tangibile qualitates passibiles dicuntur, quia secundum sensuum qualitatem.i. quia ex hoc ꝙ sensus qualificant perfectiua sunt passionis: puta delectationis, vel tristitiæ. experimur nanque, ꝙ gustabile gustatum, delectationem vel tristitiã vel desiderium &c. parit: & similiter tangibile. Testimonium vero Alberti ratione confirmatum nihil penitus obstat: quoniam (vt ex dictis patet) passio appetitus sensitiui passionem proprie dictam includit non per accidens: dicta est ergo qualitas passibilis à passione animæ, quam nata est causare: vel à qua nata est causari &c.

CIRCA illa exempla, calor & frigus, dubitatur ex eo ꝙ Aristote. expresse posuit calorem & frigus in prima specie qualitatis, & nũc ponit in tertia, quomodo possunt hæc simul stare? Ad hoc dubium multipliciter respondetur (vt à sancto Tho. accepimus.) Quidam enim dicunt calorem & frigus, vt sunt in motu collocari in hac tertia specie, vt autem perfectum esse habent: reponi in prima specie. Sed contra hoc instat Simplicius: quia secundum hoc Aristot. debuisset reponere in tertia specie calefactionem, & in prima calorem, quod non fecit: quia in vtraque posuit calorem. Porphyrius autem scalam quatuor graduum fecit. & dixit calorem participatum ita imperfecte ꝙ non possit aliud calefacere, si est facile mobilis passionem esse, si difficile mobilis, qualitatem passibilem: participatum vero ita quòd possit alterum calefacere si facile mutabilis

Calor & frigus ad suã qualitatis speciẽ pertineant.

Prima secũ de. q. 50. ar. pri. ad tertium.

dispositionem, tradi. itus vero, & immobilis habitum esse: vt sic naturalis processus de imperfecto ad perfectum à passione ad passibilem qualitatem, & ab hac ad dispositionem, & ab hac ad habitum compleretur. Sed hoc quoque Simplicio non placet, quia secundum hoc non est diuersitas specifica inter diuersas species: quod rationi repugnat. Manifeste siquidem liquet omnem dictam differentiam materialem esse: tpore quę secundum maiorem vel minorem participationem in subiecto attenditur & formalem diuersitatem non faceret. Propterea aliter dicendum est, q.s. calor & frigus simpliciter in hac tertia specie reponuntur, calor autem & frigus vt conuenientia vel disconuenientia naturæ in prima specie reposita sunt. sic.n. constituunt sanitatem, aut infirmitatem: & similiter est de colore & figura vt constituunt pulchritudinem vel turpitudinem. hoc autem dixisse nihil aliud est, quàm dixisse sanitatem, de cuius ratione est quòd consistat in adæquatione caloris & frigoris esse in prima specie: & similiter pulchritudinem, de cuius ratione est quòd constat in proportione figuræ &c.

Nō a passione subiecti deriuari noluit passibilem qualitatē, quāuis subiectum in eā recipiendo patiatur.

CIRCA illa verba. passibiles vero qualitates dicuntur, non q hæc quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur &c. Aduerte nouitie diligenter intentionem Aristotelis & cessabit dubium: non intendit inquirere nunc de rebus, sed de rationabili nominis impositione. vnde scilicet qualitas dicta sit passibilis. Et ideo non negat per hæc verba subiectum pati proprie suscipiendo qualitates passibiles: hoc.n. si negaret falsum diceret, sed negat ex tali passione subiecti dictam esse passibilem qualitatem, volens subsequenter aperire q ab animæ passione vt effectu vel causa (vt declaratum fuit) vt dicta est qualitas passibilis.

CIRCA illa verba, quæcunque vero facile soluuntur passiones dicuntur: qualitates vero minime. Attendendum est aliquid dici qualitatem dupliciter. s. secundum rem tantum, vel secundum rem & modum. illud vocatur qualitas secundum rem, cuius essentia res huius generis est: & hoc modo passiones, de quibus Aristo. loquitur hic, qualitates indubie sunt. Nec oppositum docere intendebat in adductis verbis. Illud dicitur qualitas secundum rem & modum simul, secundum q quales simpliciter dicimur: & quia sic de qualitate loquitur nunc Aristoteles (vt patet ex eius diffinitione suprapofita) ideo negauit passiones esse qualitates: constat siquidem, q secundum eas quales non dicimur. non.n. pallidus simpliciter dicitur, qui aliquantulo timore pallet &c.

Quartum vero genus qualitatis est forma, & circa aliquid constans figura. Amplius autem adbuc rectitudo & curuitas, & si quid simile est his. secundum.n. vnumquodq; eorum quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & secundum etiam formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero & spissum & asperum & lene putabuntur quidem qualitatem significare, sed aliena huiusmodi putantur esse à diffinitione, qua circa qualitatem est. quandam enim positionem quodammodo videntur vtrumque partium significare. Spissum enim dicitur eo quòd partes ipsæ propinquæ sint, rarum vero eo quòd distent à se inuicem. & lene quidem quòd in rectum sibi partes iaceant, asperum vero quod hæc quidem pars superet, illa vero sit inferior. Fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis, sed qui maxime dicuntur hi sunt. qualitates itaque sunt quæ prædicta sunt.

Hic ponitur quarta species qualitatis vocata ab antiqis quidem compositio, ab Aristotele autem forma & circa aliquid constans figura: vt circularitas, triangularitas, quadrangularitas & aliæ huiusmodi qualitates circa quantitatem consistentes: vt rectitudo & curuitas &c. Appellata est autem ab illis species hæc compositio, eo q secundum eam substantia componitur non absolute, sed quo ad determinationem quantitatis in partibus suis. Hic autem vocatur forma secundum Albertum ab actu continendi eo q continet & concludit substantiam quantam. Vel ex eo q vicem formæ substantialis obtinet, dum diuersitatem specificam rerum, quæ ex forma causatur & cognoscitur ab intellectu, figura diuersa sensibus clare offert. Vel (vt S. Tho. in. 7. Physic. placet) ab actu specificandi artificialia. figuræ.n. formæ specificæ artificialium sunt. Figura vero vocatur ex eo q in ipsa quatitatis terminatione consistit, non q figura sit terminus quatitatis: quoniam quantitas sui generis terminis clauditur: corpus siquidem superficiebus, superficies vero lineis: linea autem punctis terminatur: sed quia ex terminatione quantitatis resultat. (Ly autem circa aliquid constans) dupliciter exponi potest: vel accipiendo ly constans, in casu nominatiuo: & tunc determinat (ly figura) & est sensus, & figura constans circa aliquid: quia figura suis constat terminis circa substantiam. Vel in casu accusatiuo: & tunc determinat ly aliquid: & est sensus & figura circa aliquid constans, i. non fluens, sed simul stans: & iuxta hunc sensum insinuatur natura subiecti vendicatis sibi figuram. res.n. constans propriam habet figuram. quæ autem fluit, alienam figuram suscipit (vt patet de aqua, vino, & oleo &c.) Et quoniam huiusmodi formæ & figuræ proprie dicuntur esse in corporibus & superficiebus, ideo eorum passiones in hac eadem specie reponere volens subdit, amplius rectitudo & curuitas &c. Proposita igitur hac quarta specie duo subdit. primo probationem q contenta in ea sint qualitates ex eo q secundum vnumquodq; horum quale dicitur: secundum.n. triangularitatem triangulus vel triangularis dicitur & sic de alijs. Qualitas autem est secundum quam quales dicimur. Deinde excludit quædam ab hac specie, quæ in ea contineri multis forte apparet. sunt autem hęc rarum & spissum: asperum & lene: quę etiam ratione quantitatis substantiam denominant. Sed hæc aliena à qualitatis genere esse dicit: eo q positionem significant. i. situm partium: quod ex eorum diffinitionibus manifestat. & est textus clarus ex se. Aduerte hic, q verba Gilberti porretani (in libro Sex. Principiorum, cap. de positione.) dubitationem inducunt: eo q ibi asseritur, asperum & lene qualitates significare. Sed hãc dubitationem explanat Albertus dicens: asperum & lene, & positionem & qualitatem importare: sed positionem principaliter, qualitatem autem secundario. Et propterea diuersimode intuentes hæc Aristo. & Gilbertus non contraria, sed quæ diuersimode vni conueniunt dixerunt. Vltimo sub dubitatione relinquit, an alię sint qualitatis species dicens. & fortasse alij quoque apparebunt qualitatis modi. affirmat tamen supradictas quatuor species esse eas, quæ maxime secundum famam numerantur inter qualitates. Vbi notãdum est q Boethus ex his Aristotelis verbis opinatur, alias quoq; esse qualitatis species, ab Aristotele alibi expressas: & hic ideo omissas, tum quia liber hic pro incipientibus factus est, quibus non oportet omnia aperire, tum vt nos ad inquirendum ex nostro ingenio noui aliquid incitaret. Cõmunis tamen via tenet sufficienter enumeratas ab Aristotele hic species qualitatis: & omnes consequẽter qualitates reduci ad aliquam harum quatuor specierum. Quod autem dixerit, fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis, vt morem phylosophorum & suum præcipue seruaret, causam fuisse credi-

Lect. 5. sup. t. cō. 16.

Cap. de positione.

mus. Consueuerunt.n.non determinatam rem adhuc ratione (nisi quasi per se nota relinquatur) sub dubio pertransire: eo ꝙ nihil debet vere scientiæ traditor temere asserere. Ne autem omnino ieiuni transeamus declaranda est sufficientia harum specierum breuiter secundum doctrinam. S. Tho. Siquis autem vult aliorum scientiam videre, legat Albertum hic & sanctum Tho. vbi supra. Qualitas, cum modum substantiæ importet, modus autem determinationem, oportet ꝙ sicut diuersimode modificatur seu determinatur potentia substantiæ: sic diuersimode qualis dicatur: vnde factum est vt id quo determinatur potentia substantiæ secundum esse substantiale qualitas substantialis vocaretur: propter quod differentia in quale prędicatur: & id, quo determinatur potentia substantiæ secundum esse accidentale, qualitas accidentalis diceretur: propter quod omnia accidentia vt determinant subiecti potentiam qualitates vocantur. Sed qualitatis nomen proprium sibi genus hoc rerum vendicauit, secundum Albertum: quia facit simpliciter quale. cętera autem non faciunt simpliciter quale: sed cum aliqua additione. quantitas.n. facit quale quantum, vel quale quorum: vt sic liceat loqui & simile est in alijs. Vel: & in idem redit: licet determinās potentiam substantiæ secundum esse accidentale qualitas sit: quia tamen qualitatis ratio attenditur penes determinationem potentiæ rei, & solum genus hoc consistit in ipsa determinatione subiecti: & distinguitur secundum ꝙ diuersimode subiecti potentiam determinat: ideo qualitatis sibi & rationem & nomen vendicauit, ita tamen ꝙ (vt dictum est) omne aliud accidens vt determinat potentiam subiecti qualitatis rationem sapiat, & nomen quodammodo habeat: & hæc appropriatio nominis qualitatis fuit causa, quare qualitas descripta est per quale simpliciter. ex hoc enim ꝙ secundum aliquam rem quales sine additione dicimur, qualitatis genus conijcere docuit. Quia igitur qualitas dicitur secundum ꝙ determinat substantiæ potētiam secundum esse accidentale, oportet tot qualitatis ponere partes, quot modis potentia substantiæ secundum esse accidentale determinatur: vt diuisio sit per se. inuenitur autem potentia substantiæ determinabilis vel in ordine ad naturam, vel secundum actionem & passionem vel secundum quantitatem. si in ordine ad naturam conformiter.s. vel difformiter, seu bene vel male: sic ponitur habitus & dispositio. Si secundum actionem & passionem, quæ consequuntur principia naturæ, vel secundum actionis & passionis principia, & sic habetur naturalis potentia vel impotentia: vel secundum actionis & passionis terminos, & sic habemus passionem & passibilem qualitatem. Si secundum quantitatem sic ponitur forma & circa aliquid constans figura. Præter hos autem modos inueniat qui potest alios, quibus qualificari possit substantia. Conueniens autem ostenditur præsens distinctio non solum ratione dicta, sed etiam, quia ex ea ordo specierum dictarum clare liquet: quia nanq; natura est primum, quod est in re & ipsam sequuntur naturales potentiæ, quæ sunt principia operationum: quarum multas secundum qualitates passibiles ad quas terminantur fieri necesse est: quoniam ad eas solas est motus: vt probatur in. 7. Physi. ideo habitus primo: naturalis potentia secundo: & passibilis qualitas tertio posita est loco: figuræ autem postremus remansit, eo ꝙ secundum quantitatem posteriorum dignitate omnibus prædictis: & generatione primis duobus: quorum secundo naturali affinitate annexum est tertium qualificat &c.

Ratio specierum qualitatis satis optima.

Prima Secundæ q. 49. art. 2.

[…]ite c. 14. [u]sq; ad tex. com. 21.

Qualia vero sunt, quæ secundum hæc denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus quidem & pene in omnibus denominatiue dicuntur: ut à candore candidus, & à grammatica grammaticus, & à iustitia iustus. similiter autem et in alijs. In aliquibus vero eo quòd non sint posita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur ab eis denominatiue dici. vt cursor, aut pugillator, qui secundum potentiam naturalem dicuntur. à nulla qualitate denominatiue dicuntur. non.n. posita sunt nomina potentijs, secundum quas isti quales dicuntur, sicut in disciplinis, secundum quas vel pugillatores vel palestrici secundum affectionem dicuntur. pugillatoria.n. vel palestrica disciplina dicitur. quales vero ab his denominatiue, hi, qui ad eas afficiuntur dicuntur. Aliquando autem & posito nomine denominatiue non dicitur, id quod secundum ipsum quale dicitur, vt à virtute studiosus dicitur: virtutem.n. habendo virtuosus dicitur: sed non denominatiue à virtute dicitur. non autem in pluribus hoc tale est. Quæ autem dicuntur qualia aut denominatiue à prædictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab his.

Hæc est secunda pars huius capituli, in qua intendit determinare de quali: & circa hoc duo facit. Primo diffinit quale dicens. Qualia sunt quæ secundum hæc.i. qualitates dictas denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his.s. qualitatibus. Secundo declarat datam diffinitionem. & primo quo ad primam partem.s. denominatiue dicuntur: dicens ꝙ pene in omnibus qualia denominatiue deriuantur à qualitatibus, vt ab albedine albus &c. deinde quo ad alteram partem.s. vel quomodolibet aliter ab his: ostendens duobus hoc modis contingere: vel quia qualitas ipsa nomen proprium nō habet, vnde denominatiuum dicatur: & hoc maxime apparet in secunda specie qualitatis: vt potētia naturalis ad percutiendū & currendum &c. ostendit: pugillator.n. secundum illam potentiam dictus ab illius potentiæ nomine non venit, sed ab artis pugillatoriæ nomine: & simile est de cursore & alijs huiusmodi. Vel quia ipsum quale à qualitate nominata non habetur denominatiue: vt à virtute habetur studiosus & non virtuosus: his ergo duobus modis quale inuenitur non denominatiue, sed quomodolibet aliter à qualitate dictum. Dubium hic accidit ex eo ꝙ Aristo. quale per qualitatem diffiniuit & superius qualitatem per quale quod absurdum videtur: quia circularis doctrina videtur. Ex dictis hic soluitur: qualitatis siquidem discriptio à posteriori data est: qualis autem à priori: talem autem circulum difformem committere vitiosum non est: dummodo semper id, à quo procedimus, tunc sit nobis notius) vt in posterioribus diximus &c.

Inest autem contrarietas, secundum qualitatem: vt iustitia iniustitiæ contraria est, albedo nigredini & alia. similiter autem & ea, quæ secundum eas qualia sunt, vel dicuntur. vt iustum iusto, & album nigro, non autem in omnibus hoc est. rubro.n. vel pallido aut huiusmodi coloribus nihil contrarium est qualibus existentibus.

Hæc est tertia pars huius capituli tradens proprietates qualitatis, diuisaque in quatuor partes iuxta proprietatum numerum: quæ suis locis patebunt. Assignans igitur primo primam proprietatem, s. ꝙ qualitas habet contrariorum: tali ordine procedit. primo exemplariter declarat qualitatem habere contrarium: deinde quale quoq; habere contrarium: demum hoc non conuenire omnibus qualitatibus, aut qualibus ostendit: & verba quidem textus satis clare hæc omnia manifestāt, adeo vt expositione non egeant. Notanda tamen duo exigunt. Primum est, ꝙ hic est sermo de contrarietate simpliciter & non secundum quid. dupliciter.n. aliqua vocantur proprie contraria à philosophis

phis.s. simpliciter:& sic vnum vni tantum contrarium ponunt.sic.n.contraria sunt extrema vnius generis,quæ maxime distant:& non nisi duo esse possunt, vt albedo & nigredo in genere coloris:& dulcedo & amaritudo in genere saporis. Vel secundum quid, & sic vnum pluribus contrariatur:sic enim contraria dicuntur media sub aliquo genere tam inter se quàm relata ad extrema.vt pallidum contrariũ dicitur & rubro & albo & nigro & econuerso quodlibet horum pallido quodammodo contrariatur.Sed contrarietas hæc est secundum quid: pallidum siquidem vt sapit albedinem contrariatur nigredini:vt autem sapit nigre-
Tex. c. 6. dinem contrariatur albedini &c.(vt dicitur in.5.Physi.) quia igitur ista contrarietas est secundum quid contrarietas, & non simpliciter, eo ꝙ sic non sunt contraria secundum se,sed ratione alterius, vt patet ex dictis:ideo Aristoteles absq; additione contrarietatem hic proferens,de contrarietate simpliciter intelligẽdum se voluit.propter quod subiungendo dixit, in medijs coloribus contrarietatem non esse: quod verum non est nisi contrarietatem simpliciter accipiendo &c. Secundum est, quod notanter Aristo.exempla ponens contrariorum in moralibus, dixit vt
Cap. 2. iustitia iniustitiæ. iustitia nanq; (vt in.5. Ethicorum ipse docet) non est virtus media inter duas malitias: quemadmodum aliæ virtutes morales: vt liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam : & fortitudo inter timiditatem & audaciam &c. sed opponitur iniustitiæ vt vnum extremum alteri extremo,sicut ęgritudo sanitati &c.

Amplius si contrariorum vnum fuerit quale, hoc palam est quoniam reliquum erit quale proponenti ex singulis alia prædicamenta. vt si est iustitia iniustitiæ contrarium:quale autem est iustitia: quale igitur est iniustitia. nullum.n.aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ: nec quantitas, nec ad aliquid, nec vbi: nec omnino aliud quicquam nisi quale: sic autem & in alijs quæ secundum quale contraria sunt.

Hic secundo non ponit secundam proprietatem, sed vicem secundę proprietatis.cum.n.ad hoc ponantur hic proprietates vt insignitum eis illucescat prædicamentum quo ad contenta & non contenta:& hoc in loco documentum quo discernere discimus qualia à non qualibus tradatur, merito vice poroprietatem poni dictum est.Est autem documentum tale,quod si vnum contrariorum est quale reliquum etiam eit quale:quod satis aperte in litera declaratur:inductiue ostendendo ꝙ nihil contentorum in alijs generibus qualitati contrariatur. Et ex eo habemus viam faciliorem ad discernendum qualitates ab alijs: statim.n. vt vnum contrariorum in qualitatis genere posuimus,scimus ex hoc ꝙ reliquum in eodem genere est: & non oportet vagando quærere cuius naturæ sit.

Suscipit autem qualitas magis & minus. album.n.magis & minus alterum altero dicitur : & iustum alterum altero magis & minus dicitur, sed & ipsa intensionem suscipiunt. cum candidum nanq; sit, amplius contingit candidum fieri. Non tamen omnia, sed plura. Iustitia nanq; si dicatur magis & minus iustitia potest quilibet ambigere. similiter & in alijs affectibus. quidam. n.de talibus dubitant. iustitiam nanq; à iustitia non multum aiunt magis & minus dici, nec sanitatem à sanitate. Minus autem alterum altero habere sanitatem aiunt, & iustitiam minus alterum altero habere: sic autem & grammaticam & alios affectus: sed tamen ea quę secundum eos affectus dicuntur indubitanter recipiunt magis & minus. grammaticior.n.alter altero, dicitur, & iustior & sanior: similiter & in alijs. Triangulus vero et quadrangulus non videntur magis & minus suscipere, nec aliqua aliarum figurarum. Quæcunque.n.diffinitionem trianguli suscipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt. Eorum vero, quæ non recipiunt rationem eandem nihil magis alterum altero dicitur. nihil.n.quadratum magis quàm parte altera longior forma, circulus est : nullum.n.ipsorum recipit circuli rationem. Simpliciter autem si vtrumq; non recipiunt huius propositi rationem non dicetur alterum altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis et minus. horum itaq; prædicta sunt nihil est proprium qualitatis

Hic ponitur tertia proprietas qualitatis.s.suscipere magis & minus, vbi ipsa proposita tria facit. Primo declarat qualitatem suscipere magis & minus ex duobus,s. ex hoc ꝙ vnum est magis tale altero:& ex hoc quod idem est magis tale se successiue. vnde quo ad primum dicit, album.n. magis & minus alterum altero dicitur. quo ad secundum vero post subdit. sed & ipsa.s.qualia intensionẽ suscipiunt: candidum nanque cum sit, contingit fieri amplius candidum. Deinde cum subdit (Non tamen omnia.) ostendit ꝙ in aliquibus qualitatibus vertitur in dubium, an suscipiant magis & minus: & intendit ꝙ apud multos dubitatur, an qualitatibus secundum se seu in abstracto significatis conueniat suscipere magis & minus : puta iustitiæ sanitati:& cæteris affectibus.i.habitibus vel dispositionibus: & simile dubium est de albedine & nigredine & alijs: indubitanter tamen tenent prędicti, ꝙ qualia secundum qualitates prædictas suscipiunt magis & minus, vt iustus, sanus, albus, & alia huiusmodi. Ratio autem huius diuersitatis non alia assignatur in litera, nisi modus loquendi: quia non dicitur magis aut minus iustitia aut sanitas aut albedo sed dicitur magis & minus iustus vel sanus aut albus. Tertio cum subdit(triangulus vero &c.) ostendit quod absq; dubio non conuenit omnibus qualitatibus suscipere magis aut minus:& circa hoc duo facit, primo proponit quod figura, quæ est quarta species qualitatis, non recipit magis & minus, dicens, triangulus vero & quadrangulus, quæ sunt species figuræ : nec aliqua aliarum figurarum videntur suscipere magis & minus. Deinde declarat tali ratione, si in figuris inueniretur magis & minus, aut hoc esset quo ad ea, de quibus non prædicatur diffinitio illius figuræ, aut quo ad ea, de quibus prædicatur, sed nec in illis, nec istis inuenitur figura aliqua cum magis & minus. ergo figura non suscipit magis & minus. minor in textu quo ad primam partem sic declaratur: quia quæcunq; diffinitionem trianguli vel circuli suscipiunt, omnia similiter & non magis aut minus trianguli aut circuli sunt. Quo ad secundam vero subditur. Eorum . vero quæ non recipiunt trianguli, aut circuli rationem nihil magis alterum altero triangulus aut circulus est : & subdit exemplum huius. figura.n.quadrata non est magis circulus quàm figura altera parte longior: quia neutra est circulus, seu circuli diffinitionem recipit. & simpliciter ac vniuersaliter constat ꝙ verum est nihil esse magis tale nisi sit tale.seu, vt in textu dicitur, & idem est, nihil dici magis tale quod propositi talis diffinitionem non recipit : quoniam comparatiuum præsupponit suum positiuum: non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus: horum itaq; quæ dicta sunt nihil est proprie proprium qualitatis: quia nihil horum conuenit omni qualitati, vt ex dictis patet. Notandum est circa hanc partem, ꝙ prædicta dubitatio dupliciter intelligi potest.s.philosophice & logice : & siquidem intelligatur philosophice per iustitiam & sanitatem intelligendæ sunt qualitates in seipsis: per qualia autem intelligendæ sunt participationes ipsarum in subiectis : seu ipsæ vt participantur à subiectis: & est dubitationis sensus, an qualitates suscipiant magis & minus in suis essentijs: cum tamen indubitanter constet ꝙ

suscipiunt

ſuſcipiunt magis & minus in earum participationibus in ſubiectis: prout magis aut minus participantur ab hoc vel ab illo. ver.g. conſtat calorem magis & minus participari à diuerſis, aquis calidis, vel ab vna ſucceſsiue: & conſequenter calidum ſuſcipere magis & minus. Dubium tamen eſt, an illa res, quæ eſt caliditas, per hoc in ſeipſa augeatur, an ſola eius participatio augeatur. Et hæc quæſtio vſq; in hodiernum diem habet diuerſos opinantes: & quia philoſophica, eſt derelicta hic ab Ariſtotele: eam tamen determinauit. S. Tho. dicens, quando calidum intenditur, etiam caliditatem ipſam intẽdi. Si vero intelligatur logice, tunc per iuſtitiam & ſanitatem intelligenda eſt qualitas vt ſignificatur in abſtracto, per qualia autem qualitas vt ſignificatur in concreto: ita vt diuerſitas ſecundum modum ſignificandi difficultatem hanc ingeſſerit, & eſt ſenſus dubitationis cum conſtet concreta qualitatis. ſ. iuſtum album grammaticum &c. dici cum magis & minus. Dubium tamẽ apud quoſdam eſt, an abſtracta earumdem qualitatum dicantur cum magis & minus, puta an iuſtitia, aut ſanitas dicatur cum magis & minus. Et hæc dubitatio magis logica eſt & facile ſoluitur dicẽdo, quod abſtracta non dicuntur magis & minus: quoniam imitantur ſubſtantiam in modo ſignificandi: ſubſtantiæ ſiquidem adeo proprium eſt non ſuſcipere magis & minus, vt nõn ſolum ipſa his careat, ſed etiam omne illud, quod modum ſubſtantiæ ſapit: vt ſit à magis & minus ſuſceptione immune reddatur. clarum autem eſt ꝙ res cum ſignificatur in abſtracto per modum ſubſtãtię ſignificatur quia ſignificatur vt per ſe ſtans: quod eſt proprium ſubſtantiæ. Vnde & à grammatico ſubſtantiua dicuntur hæc nomina. Vna ergo met res diuerſimode ſignificata dicitur ſuſcipere magis & minus, & non ſuſcipere, propter diuerſos modos ſignificandi: quorum alterum repugnat cum magis & minus prædicari: propter quod & apud grammaticos abſtracta comparatiuis nominibus carent &c.

Qualia, nõ autem qualitas ſuſcipere magis et minus q̃do dicantur.

Similia vero & diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates. Simile enim alterum alteri non eſt ſecundum aliud, niſi ſecundum illud quod quale eſt. Q uare proprium erit qualitatis ſecundum eam ſimile & diſſimile dici.

Hic quarto ponitur proprie proprium qualitatis. ſ. ſecundum eam ſimile & diſsimile dici: ꝙ non aliter in textu declaratur niſi ex hoc ꝙ ſecundum nullum aliorum generum vnum altero ſimile dicitur, ſed ſecundum quale tantum. Vbi notandum eſt primo, ꝙ ly (ſecundum) non denotat habitudinem cauſæ formalis aut fundamentalis. non enim eſt ſenſus ꝙ proprium eſt qualitatis ſecundum eam formaliter ſimile & diſsimile dici: quia falſum eſt. dicitur ſiquidem ſimile ſecundum ſimilitudinem formaliter, & diſsimile ſecũdum diſsimilitudinem, quæ relationes ſunt, & non ſecundum qualitatem aliquam. Sed eſt ſenſus quòd proprium eſt qualitati ſecundum eam fundamentaliter ſimile & diſsimile dici. & hoc verum eſt: quoniam fundamẽtum, cauſa, & ratio ꝙ aliquid dicatur diſsimile eſt qualitas: ſicut fundamentalis ratio ꝙ aliquid dicatur æquale eſt quantitas. Notandum eſt ſecundo, ꝙ ſicut ſuperius diſtinctum eſt de ęqualitate ita in propoſito diſtinguendum eſt de ſimilitudine. ſ. proprię & ſimilitudinarie: ſeu ſub alijs verbis formaliter & modaliter (& ſicut ibi dictum eſt) æqualitatem proprie ſequi quãtitatem proprie dictam & æqualitatem metaphorice ſequi quantitatem metaphorice dictam: ita nunc dicimus ſimilitudinem proprie ſeu formaliter eſſe proprietatem qualitatis, quæ vere eſt qualitas. ſimilitudinem autem modaliter eſſe proprietatẽ qualitatis ſecundum modum. i. rei ſumptæ per modum qualitatis. Appellatur autem ſimilitudo proprie relatio conuenientię inter duo qualia ratione illarum qualitatum: vt album albo: & calidum calido ſimile dicitur. Similitudo autem modaliter dicitur relatio conuenientiæ inter duo, quæcunq; ſint illa, vt induunt rationes qualium: ſeu vt habent modum qualis. vt homo homini ſimilis dicitur ſecũdum humanitatem: q̃a hic talis eſt qualis ille: cum tamen ſecundum rem huiuſmodi conuenientia identitatis non ſimilitudinis relatio ſit: & ſimile eſt in alijs, vt pater patri ſimilis dicitur ſecundum paternitatem & quantum quanto ſecundum quantitatem &c. quia. ſ. hoc eſt tale quale illud eſt &c. Dixit ergo proprie proprium eſſe qualitati ſecundum eam ſimile & diſsimile dici: quia quocunq; modo ſimilitudo capiatur proportionaliter comitatur qualitatem. Secundum. n. vere qualitatem vere ſimile aut diſsimile dicitur: & ſecundum rem habentem modum qualitatis ſimile, aut diſsimile modaliter dicitur &c.

In capitulo de quantitate.

At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitionem facientes, multa de relatiuis interpoſuiſſe: habitus enim, & diſpoſitiones eorum, quæ ad aliquid ſunt eſſe dicebamus. Pene. n. in omnibus talibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, quæ ſingularia. N am cum diſciplina genus ſit, hoc ipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius. n. diſciplina dicitur. Eorum vero, quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quod eſt alterius dicitur. vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec muſica alicuius alterius muſica: ſed forte ſecundum genus hæc ad aliquid dicuntur: vt grammatica dicitur alicuius diſciplina, non alicuius grammatica: & muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. Q uapropter quæ per ſe quidem ſingularia ſunt, non ſunt ad aliquid. dicimur. n. ſecundum ſingulas quales: has enim habemus. ſcientes. n. dicimur quòd habemus ſingularum ſcientiarum aliquas, quare hæ erunt & qualitates, quæ ſingularia ſunt ſecundum quas quales dicimur: hæ autem non erunt eorum, quæ ſunt ad aliquid. Amplius ſi contingat hoc ipſum quare & relatiuum eſſe; nihil eſt inconueniens in vtriſque hæc generibus enumerare.

Hæc eſt quarta pars huius capituli: in qua Ariſto. excludit quandam obiectionem: & tria facit. Primo ipſam obiectionem proponit, quæ eſt talis. In genere qualitatis non debent reponi relatiua (quoniam dictum eſt) ꝙ diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecies & differentiæ. ergo habitus & diſpoſitiones, cum in prædicamento ad aliquid, numerati ſint, non debent nunc inter qualitates poni. Secundo ibi (Pene. n. in omnibus talibus.) reſpondet huic obiectioni dicens tria. ſ. ꝙ huiuſmodi. ſ. habitus & diſpoſitiones ſecundum ſua genera dicuntur ad aliquid: & ꝙ ſecundum ſingula, i. ſpecies non dicuntur ad aliquid: & quod prædicta ſingula. i. ſpecies qualitates ſunt. Ex quibus tribus confici poteſt reſponſio dicens ꝙ non eſt idem poſitum in prędicamento ad aliquid & qualitate: ſed genera habituum ſita ſunt in ad aliquid, quia ad aliquid dicuntur: ſpecies vero in qualitate, quia qualitates & non ad aliquid ſunt. Huius reſponſionis prima propoſitio clare patet in textu. & ponitur ibi exemplum de diſciplina. Secunda quoq; clare ſubditur tum dicitur, eorum vero, quæ ſingula ſunt nihil ipſum quod eſt alterius dicitur: vt grammatica & muſica, hæc. n. non dicuntur ſecundum ſe ad aliquid, licet per aliud. s. per ſua genera dicuntur ad aliquid: & ideo ſubditur, ſed forte ſecundum genus, hæc ad aliquid dicuntur: & eſt ſententia plana, ꝙ ibi diſtinctionem quam (in quinto Metephy.) poſuit, inter ad aliquid ſecundum ſe, & ſecundum aliud tetigit. Vocatur ſiquidem ad aliquid ſecundum ſe, quod ſui ratione

In ante pdicamentis regula ſecũda.

T.c. 20.

tione refertur, vt patet de Scientia &c. Secundum aliud vero quod ratione alterius: vt in proposito grammatica secundum se non refertur, sed vt scientia vel disciplina dicitur. Tertiam autem propositionem ab eius probatione inchoando subdit dicens, dicimur autem secundum singula quales. & intendit talem rationem, ea, secundum quæ dicimur quales, sunt qualitates: sed secundũ species habituum dicimur quales: ergo species habituum sunt qualitates. probatio minoris. secundum ea, quæ habemus, dicimur quales: sed species habitus habemus. ergo secundum eas dicimur quales. Declaratur minor huius pro syllogismi: quia ideo scientes dicimur: quoniam singulas scientias habemus, & non quia genus scientiarum habeamus: omnis.n. sciens dicitur sciens vel quia habet philosophiam, aut geometriam, aut astronomiam, aut aliquam singularem scientiam. Appellauit autem species singularia, eo q̃ comparantur ad genus vt singularia eius: & singulas naturas singulæ species important genere: nulla variam natura dicẽte. Tertio ibi (Amplius si contingat.) Alio modo respondet eidem obiectioni: & tendit ad hoc responsio, q̃ non inconuenit idem collocari in duobus prædicamentis: relationis. s. & qualitatis. si contingit idem esse relatiuum & quales: quod sine dubio contingit: ipse tamen sub dubio protulit, quia non determinauerat sic esse (vt moris sui est:) quia ergo habitus & dispositiones & qualitates sunt & ad aliquid dicuntur, ideo in duobus poni generibus nullum inconueniens est. Ad euidentiam dictorum primo notãdum est, q̃ prima responsio dicẽs, genera habituum esse ad aliquid, & species qualitates, potest habere duplicem sensum. Primus est vt sit sermo de ad aliquid seu relatiuis secundum esse, & hic est falsus omnino: quia impossibile simpliciter est alicuius qualitatis genus esse rem, quæ est formaliter ad aliquid: sicut impossibile est hominis genus esse lineã: prædicamenta.n. oportet impermista esse (vt in primo Posteriorum dicitur. Secundus sensus est vt sit sermo de relatiuis secundum dici, & tunc verum est quod dicitur. s. genus qualitatis alicuius esse ad aliquid, quoniam cum relatiuum secundum dici, vt ex superius dictis apparet, non sit relatiuum, sed dicatur relatiuum, eo q̃ res significata tali nomine non est ad aliquid, sed est concepta & significata cum ordine ad aliud, non incõuenit rem, quæ est qualitas, vt significatur nomine generis, significari cum ordine ad aliud: & vt significatur nomine speciei, nõ significari cum ordine ad aliud: & consequenter genus esse relatiuum secundum dici, & speciem non, sed qualitatem pure remanere. Sic autem est in proposito: quoniam cum genus & species eandem rem (licet diuersimode) significent, res significata scientiæ. seu disciplinæ nominæ, & grammaticæ, seu musicę nomine, qualitas est: sed vt significatur scientię nomine, cum relatione ad scibile, importatur: vt autem significatur nomine musicæ absolute importatur: & ideo scientia dicitur ad aliquid secundum dici, musica autem non: sed qualitas. Ex his autem patet intellectus secundæ responsionis: q̃. s. in illa quoq; sermo est de relatiuis secundum dici: nihil.n. minus impossibile est idem esse qualitatem vt ad aliquid secundum esse, quàm genus esse ad aliquid & speciem qualitatem: immò magis impossibile videtur: quia impossibilitas illius est ratio impossibilitatis istius: ideo.n. qualitatis genus non potest esse ad aliquid, quia idem non potest esse ad aliquid & qualitas. Intendit ergo secunda responsio, q̃ quia huiusmodi. s. habitus & dispositiones sunt relatiua secundum dici: & consequenter important duo. s. rem absolutam & relationem, ideo non inconuenit in diuersis ea generibus collocari, in ad aliquid quidem ratione relationis, in qualitate autem ratione qualitatis, quæ absoluta res est. Secundo notandum est, q̃ prędictæ duæ responsiones differunt in hoc: q̃ prima considerat ad aliquid & quale, quo ad modum denominandi & prædicandi de substantia, secunda autem cõsiderat ea quo ad id quod sunt. Vnde quia modus denominandi multum attenditur secundum modum quo res significatur & concipitur: & res, quæ sunt habitus vt significantur nominibus suorum generum, vt dictum iam est, significantur per modum ad aliquid: & consequenter donominant cum ordine ad aliud: vt autem significantur nominibus specierum, significantur per moduin qualitatis, & consequenter denominant absolute: ideo in prima responsione merito dictum est habitus genera esse ad aliquid, species autem qualitates. Quia autem diuersæ sunt res: relatio significata per huiusmodi relatiua, & qualitas per eadem significata: ideo in secunda responsione ad res accedens dixit non esse inconueniens idem. i. subiecto & nomine in diuersis generibus esse ratione diuersorum, quæ clauduntur in eo. Et licet hæc responsio sufficientius videatur resoluere dubitationem propositam: quia tamen prima magis logica est, ideo accuratius eam est prosecutus &c.

Habituum genera ad aliquid, species vero in qualitate collocãtur.

T. c. 21.

In primo capitu. ad aliquid.

De ipso agere, & pati, ac cæteris prædicamentis.

R*Ecipit autem facere & pati contrarietates, & magis & minus. calefacere.n ei, quod est frigefacere contrarium est: & calefieri ei, quod est frigefieri. & delectari ei, quod est contristari: quare recipit contrarietatem, & magis & minus. calefacere.n. dicitur magis & minus, & calefieri magis & minus. Recipit ergo magis & minus agere & pati, de his itaq; tota dicuntur. Dictum est autem & de situ in his, quæ ad aliquid sunt. denominatiue.n. à positionibus dicuntur. De reliquis autem quando, & vbi, et habere, eo quòd manifesta sunt nihil de his aliud dicitur quàm quod in principio dictum est: quia Habere quidem significat calciatum esse: Vbi autem in loco: Quando vt heri, sed & alia, quæ de eis dicta sunt. de propositis itaq; generibus, quæ dicta sunt, sufficiant.*

IN hoc vltimo capitulo huius tractatus breuissime determinat de residuis sex generibus, quia manifesta sunt de se. & primo de prædicamento actionis & passionis simul: duas eorum communitates assignando. s. contraria habere & magis & minus suscipere, vt clare patet in textu. Deinde de prędicamento situs determinat, remittens nos ad dicta in prædicamento ad aliquid. s. q̃ denominatiue à positionibus dicitur situatum esse: vt iacere & sedere. tertio de reliquis tribus. s. vbi, quando, & habere, nihil aliud dicendum censet, nisi quod in principio dictum est. s. declarare quid nominis eorum: puta q̃ vbi significat esse in loco: (quando) esse in tempore (habere) vero calciatum esse, vestitum esse &c. Vltimo sufficere hæc vult pro nunc de decem præpositis generibus &c.

Tametsi situs positione denominatiue dicitur, quæ quo ad modum significandi in ad aliquid posita est, vnum tamen speciale prædicamentum est.

CIrca hanc partem occurrit dubium, quomodo situs sit vnum decem generum: & tamen denominatiue dicatur à positione, quæ est species ad aliquid, vt in textu hic dicitur. Ad hoc respondetur multipliciter. Primo dicitur q̃ positio quidem est species ad aliquid, & non est genus generalissimum, sed situm esse est generalissimum. cuius signum est q̃ Aristo. tam in principio quàm in genere ad aliquid iacere & sedere in prædicamento situs posuit: sessionem vero & stationẽ in ad aliquid & modo expresse

vocat

vocat hoc genus situm esse. Nec obstat denominatiue dici à positione: quoniam diuersus modus prædicandi sufficit ad distinctionem horum generum. Sed contra hoc est expresse auctoritas Gilberti porretani: & omnium pene philosophorum dicentium positionem esse vnum generalissimum. Et præterea non quæcunq; diuersitas modi prædicandi sufficit ad distinctionem prædicamentorum: dato ꝙ non distinguatur nisi ratione: diuersitas nanque, quę inuenitur inter abstractum & concretum, seu denominans & denominatiuum ad hoc non sufficit: quoniam hæc in eodem sunt genere. album.n. & albedo, & pater & paternitas in eodem manifeste sunt genere: cum igitur positum esse & positio, non differant nisi sicut denominans & denominatiuum, vt patet de sessione & sedente: statione & stante &c. oportet ꝙ in eodem genere sunt. Secundo dicitur ꝙ positio tripliciter sumitur. Primo pro ordinata permanentia situatarum partium: & sic est differentia quantitatis. Secundo pro ordine partium in toto respectu loci: & sic est speciale prædicamentum. Tertio pro relatione, & sic est numerata in ad aliquid. Sed hæc responsio & falsum sonat, & non soluit. Falsa quidem videtur, quia tertia acceptio positionis chimerica videtur: quæ nanq; est illa relatio? quod eius fundamentum? aut quis terminus? Non soluit autem: quia ex hoc non habetur quomodo denominatiue dicātur ea quæ in situ sunt, ab his, quę in ad aliquid: immo ex hoc potius haberetur oppositum: eo ꝙ denominatiua solo casu & non significatione differūt ab his, à quibus dicuntur denominatiue. Tertio dicitur & est forte declaratio præcedentis: ꝙ quia positio vt est speciale prædicamentum, dicit respectum consequentē relationem, ideo potest sumi dupliciter. Vno modo formaliter & est vnum prædicamentum. Alio modo fundamentaliter & sic est in ad aliquid. Et si quæratur, quæ est illa relatio? dicitur ꝙ est passiua adiacentia loci ad corporis partes sic adinuicem & respectu loci coordinatarum. Sed contra hoc est: quia nec sic saluatur quomodo positio formaliter à positione fundamentaliter denominatiue dicatur: immo potius oppositum ex hoc haberetur, vt deductum est. Et præterea, cum abstractum significet rem formaliter tantum: male Arist. numerasset sessionem & stationem in ad aliquid, & stat & sedet in situ. Debuisset siquidem oppositum facere: quia concreta vtroq; modo sumi possunt, abstracta vero minime. Quarto dicitur ꝙ quia positio vt est vnum prædicamentum significat non rem absolutam, sed respectiuam: licet non de genere ad aliquid: & large loquendo: omnis respectus relatio vocetur. ideo Aristo. extenso vocabulo ad aliquid positionem inter ad aliquid numerauit. Sed omisso ꝙ hæc responsio voluntaria videtur, contra ipsam est: ꝙ pari ratione iacere & sedere inter ad aliquid numerasset: vel saltem ea ab ad aliquid non separasset: significant.n. hæc respectum, sicut sessio & statio. Dicitur ergo quinto: ꝙ positio genus generalissimum est comprehendens in sua latitudine sessionem & sedere, stationem & stare: sicut qualitas albedinem & album: & ꝙ sedere & stare denominatiue dicuntur à sessione & statione. sicut album & dulce ab albedine & dulcedine. & consequenter ꝙ positio non est species prædicamenti ad aliquid: sed posuit Arist. positiones inter ad aliquid: quia significant per modum ad aliquid. Dicitur.n. positio alicuius positio. & decuit hoc ipsum facere in hoc libro: quoniam logice considerat res vt dictum fuit: non dicimus ergo ea, quæ sunt in genere situs, denominatiue dici ab his quæ sunt in genere ad aliquid secundum illud quod sunt, quoniam positiones secundum id quod sunt, non inter ad aliquid, sed in situs genere collocantur: sed dicimus ea, quæ sunt in genere situs.s. sedere, & iacere, denominatiue dici ab his quæ sunt in genere ad aliquid, quoad modum significandi, hoc autem manifeste patet nullum inconueniens esse.

CIRCA hæc vltimo dicta genera vt vel quid nominis nouitij habeāt, sciendum est quatuor esse in re hac opiniones. Quidam enim putant hæc sex genera significare absolutum cum respectu: puta ꝙ vbi significat locū cum respectu a locatum &c. Alij vero ꝙ significant denominationes extrinsecas: ita ꝙ nihil aliud significat sortem esse in loco quam sortem denominari a loco: vt mensura extrinseca &c. & hoc consonare videtur doctrinæ. S. Tho. in tertio physicorum ab Herueo defenditur. Alij credunt quod quatuor vltima genera significent respectu, qui differant a relationis genere dupliciter (vt dicitur in tractatu de relatione: attributo. S. Tho.) Primo in hoc ꝙ genus relationis inuenitur & in corporalibus & in spiritualibus. respectus autem horum quatuor in corporalibus tantū: consequuntur.n. locum aut tempus, aut aliquid tegens: quę corporum & corporalium tantum sunt. Secundo in hoc ꝙ relationis genus fundatur super res quinque generum suo modo absolutas: respectus aūt horum generum fundātur super alios respectus, vt patet ex eorum diffinitionibus a Gilberto positis: (vbi) nanque & positio consequuntur adiacentiam passiuā corporis locati a loco (quando vero) sequitur adiacentiā temporis, & habitus adiacētiā eorum quę circa corpus sunt. A quibusdam aūt dicitur ꝙ hæc sex genera important respectus differentes a relationis genere in hoc: ꝙ respectus generis ad aliquid est respectus intrinsecus adueniens, respectus autem aliorum generum est respectus extrinsecus adueniens: & vocatur respectus intrinsecus aduenien, squi necessario sequitur extrema: vt similitudo necessario sequitur duo alba, respectus autem extrinsecus adueniens dicitur qui non necessario sequitur ad extrema posita in actu: vt vbi non necessario sequitur corpus & locum, &c. & quoniam Aristoteles non esse protelandum sermonem de his hic censet: sat sint hæc &c.

Capri. 2. disti. 2. q. pri.
Herueus quol.
Lect. 4. si. sup. t.c. 22.
Capri. 2. di. 2. q. pri. in solutione.
Auer. contra. 2. conclusionem.

TRACTATVS TERTIVS

POSTPRAEDICAMENTORVM.

ARSTOTELIS.

De oppositis. *Cap. 1.*

Voties solet opponi dicendum est. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodq; istorum, vt sit figuraliter dicere, vt relatiua, vt duplum dimidio: vt contraria, vt malo bonum: vt secundum priuationem & habitum, vt cæcitas visui: vt affirmatio, & negatio vt sedet & non sedet.

HIc est tertius tractatus huius operis: tradens notitiam postprædicamentorum. i. eorum, quæ consequuntur diuersa prædicamenta. hæc.n. supererant determinanda hoc in loco secundum veritatem: licet Andronicus (Boetio teste) dixerit Aristotelis non esse doctrinam hanc. sicut nanq; ante doctrinam prædicamentorum tradidit eorum notitiam, quæ velut principia & fundmenta iacienda erant: & postmodum singula genera cum suis proprietatibus numerauit: sic modo ea, quæ ad omnia velut multa genera consequuntur, docere consequenter vult. Sunt autem

hæc

hæc quinque.ſ.oppoſitio, prius, ſimul, motus, & habere. Quorum primum ſecundum & tertium omnia & ſingula genera comitantur: quoniam inter omnia genera eſt oppoſitio: cum ſit diſtinctio, quę ſuper oppoſitione fundatur: & vnum eſt prius & aliud poſterius: & omnia ſunt ſimul tempore. in ſingulis quoque generibus manifeſte hæc patent. differentiæ ſiquidem econuerſo diuidentes genus quodlibet ſimul natura & oppoſitæ ſunt: genera vero priora ſpeciebus ſunt. Motus autem per ſe quidem quatuor reſpicit genera.ſ.ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, & vbi: per accidens autem ad omnia ſe extendit. Habere autem ſubſtantiam reſpectu certorum generum comitatur. Declaranda igitur merito hæc ab Ariſtotele fuerant: incipiens autem ab oppoſitis quatuor facit. Primo ꝓponit: & in communi manifeſtat intentum. Secundo exequitur de ſingulis oppoſitionibus tractando, ibi (Quæcunq; igitur vt relatiua.) Tertio comparando eas adinuicem differentiam inter illas oſtendit. ibi (Quoniam autem priuatio & habitus.) Quarto redit ad amplius contrariorum naturam tractandam. ibi (Contrarium autem eſt bono &c.) Proponendo ergo primo quid dicendum ſit: aperit.ſ. Quoties ſolet opponi. Deinde enumerat quoties ſolet opponi dicens: quadrupliciter oppoſitionem fieri. Vltimo figuraliter.i. exemplatiter quatuor oppoſitionis modos numeratos manifeſtat: ſingulis oppoſitis ſingula exempla apponens, vt de ſe patet.

Oppoſitionis nomen ad oēs oppoſitionis ſpēs analogum eſt.

CIRCA illud verbum (quoties ſolet opponi) commune dubium occurrit: an oppoſitio vniuoce dicatur de his quatuor oppoſitionibus, an æquiuoce. Quibuſdam.n. videtur ꝙ vniuoce: quia nomen eſt commune & ratio ſecundum oppoſitionis nomen eſt eadem: eſt ſiquidem oppoſitio incompoſsibilitas ſimul exiſtendi in eodem ſecundum idem ad idem &c.& in hoc conueniunt omnes oppoſitiones. Alijs autem (quos ſequor) apparet oppoſitionem æquiuoce, ſecundum analogiam tamen dici de his quatuor. Tum quia Ariſto.non diffinitiue aut deſcriptiue ſed diuiſiue incępit de oppoſitis tractare dicens. Quoties ſolet opponi dicendum eſt. Conſtat.n.quod hic modus tractandi analogorum proprius eſt. Tum quia illa oppoſitionis deſcriptio adducta non oppoſitionis, ſed contradictionis eſt: vt patet in.1.Elenchorum. Tum quia relatiue oppoſita (vt infra patebit) æquiuoce oppoſita dicuntur.

Quatuor tātum eſſe oppoſitiōis ſpecies.

CIRCA illud verbum, quadrupliciter opponi dicitur: aduertendum eſt, ꝙ ſufficiens ratio numeri oppoſitionum habetur ex hoc, ꝙ oppoſitio aut attenditur inter ens & non ens, aut inter entia: ſi primo modo dupliciter contingit: vel inter ens & non ens omnino, & ſic eſt contradictio: vel inter ens & non ens in tali ſubiecto, & ſic eſt priuatiua oppoſitio: ſi ſecundo modo, dupliciter etiam: vel inter entia expellentia ſe mutuo ab eodem ſubiecto, & ſic eſt contrarietas: vel inter entia adinuicem contrapoſita, & ſic eſt relatiua oppoſitio.

Oppoſitionis ſpēs dupliciter ordinantur.

CIRCA ordinem harum oppoſitionum notandum eſt: ꝙ dupliciter ordo inter ea conſiderari poteſt. primo in latitudine oppoſitionis, ſecundo in latitudine entis. Si ordinandę ſunt in ordine oppoſitionum, ſic contradictio primum tenet locum, deinde priuatio, tertio contrarietas, & vltimo relatiua oppoſitio remanet: quia tanto priorem inter oppoſitiones locum obtinet oppoſitio, quanto minus conuenientiæ compatitur: ſicut tanto magis calidum eſt, quanto minus frigoris compatitur: & vniuerſaliter quanto minus vnum extremum compatitur aliquid alterius, tanto magis perfectius ſecundum illud eſt. Conſtat autem contradictionis extrema in nullo conuenire, quia alterum ens, alterum purum nihil eſt. Priuatiue autem oppoſita, etſi in nullo formaliter conueniant, in ſubiecti tamen poſitione conueniunt: vtrunq;.n.ſubiectum ponit. Contraria autem etſi mutuo ſe expellant: quia tamen in vnius generis natura conueniunt: quoniam vtrunq; eorum ens ponit. formaliter illius generis tertiū merito ſibi locum vendicant. Relatiue autem oppoſita vltimo reſtant: quoniam in genere formaliter conueniunt: vt pote naturas poſitiuas illius dicentia, nec ſe ex hoc ꝙ relatiue oppoſita ſunt expellunt, vt infra patebit, ſed quia oppoſita.i.contrapoſita ſunt, inter oppoſita numerātur. Si autem in ordine entium collocandæ ſunt ſic contrarius ordo eſt: quoniam relatiuæ oppoſitioni primus debetur locus, contrarie ſecundus, priuatiuæ tertius, & contradictoriæ quartus. & ratio eſt: quia in his, quæ imperfectionem important oppoſito ordine attenditur magis & minus eorum in illo genere, & in genere entis: in illo ſiquidem genere attenditur magis & minus ſecundum acceſſum ad ſummum illius generis: vel quod idem eſt ſecundum maiorem receſſum ab oppoſito: in genere autem entis attenditur magis ſecundum minorem receſſum ab entis poſitione: ita ꝙ illud eſt perfectius, quod minus ab entis poſitione recedit. v.g. infirmitas, quæ imperfectionem ſonat, dupliciter melior dici poteſt: vel in genere infirmitatis, & ſic illa erit perfectior infirmitas, quæ magis appropinquat morti: ſeu magis recedit à ſanitate: vel in genere entis, & ſic infirmitas minus remouens ſanitatis perfectior eſt. Conſtat autem ꝙ oppoſitio in allaſtogia malorum eſt: ſicut non ens & diſtinctio: vt ex oppoſitis eorum apparet.ſ.conuenientia, & vnitate: quæ in coordinatione bonorum ſunt: & ideo conſequens eſt, ꝙ quanto aliqua oppoſitio magis recedit ab entis poſitione poſteriorem inter entia locum teneat & ea quæ minus entitatis remouet, priorem locum obtineat. Clarum vero eſt ꝙ conuenientia ens ponit, ſicut & vnum eſſe: & conſequenter ꝙ quanto aliqua oppoſitio minus conuenientiæ habet, tanto magis ab ente recedit: ac per hoc contradictio vltimum entium inter oppoſitiones erit, & aliæ præcedent ipſam ſecundum receſſum minorem à conuenientia, qui ſupra declaratus eſt. Si credimus ergo Ariſtotelem oppoſitiones voluiſſe ordinare in genere oppoſitionis à minus oppoſitis aſcendiſſe ſemper dicamus. Si autem opinamur ipſum ordinaſſe oppoſitiones inter entia: dicamus à perfectiori inchoaſſe & ad minus perfecta indefeſſe properaſſe &c.

Quæcunq; igitur (vt relatiua) opponuntur ea ipſa, quæ ſunt, oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea, vt duplum dimidij, ipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius.n. duplum dicitur, & ſcientia ſcibili tanquam relatiue oppoſita eſt. & dicitur ſcientia hoc ipſum quod eſt ſcibilis: ſed ſcibile hoc ipſum quod eſt ad oppoſitum dicitur, id eſt ad ſcientiam. ſcibile.n.aliquo dicitur ſcibile ſcientia. Quæcunq; ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ipſa quidem quod ſunt aliorum dicuntur, aut quomodocunq; ad ſe inuicem.

Hæc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua intendens determinare ſigillatim de ſingulis oppoſitionibus quatuor facit iuxta numerum oppoſitionum, quæ ſuis locis patebunt. Primo ergo breuiter determinans de relatiua oppoſitione deſcribit relatiue oppoſita ſic. Quæcunque vt relatiua opponuntur, ea ipſa, quę ſunt oppoſitorum dicuntur: aut quomodolibet aliter ad ea: & declarat exemplariter ponens duo exempla. primum deſeruiens primæ particulæ, & ſecundum ſecundæ, vt ex his, quæ dicta ſunt (in cap. relationis patet. Notandum eſt hic attente, ꝙ ſecundum duplicem viam exponendi relatiuam oppoſitionem,

nem, dupliciter exponitur dicta descriptio. Quidam.n.putant relatiue opposita ex hoc habere oppositionem relatiuam. quia non compatiuntur se inuicem in eodem secundum idem, similiter &c. respectu eiusdem: impossibile est siquidem aliquem esse patrem & filium eiusdem, aut duplum, & dimidium &c. & secundum istos, hæc descriptio non declarat in quo consistit relatiue opponi, sed est potius regula quædam ad cognoscendum relatiue opposita: quoniam hinc discimus ꝙ relatiue opposita semper sunt correlatiua adinuicem. talia.n. sunt quæ non se compatiuntur respectu eiusdem &c. ita ꝙ secundum hanc viam descriptio ista magis est ad declarandum quæ sint relatiue opposita, quàm quid sint: licet habeatur ex ea via ad cognoscendum quid sint, s. quæ non compatiuntur se &c. Alij autem dicunt relatiuam oppotionem in hoc consistere formaliter quod ad inuicem relatiua sunt, seu dicuntur: ita quod ex hoc pater & filius opponuntur relatiue: quia pater contra filium ponitur, & econuerso per hoc quod pater filij est pater, & filius patris est filius: & simile est in alijs relatiue oppositis: & secundum hanc viam descriptio ista optime declarat quid sint relatiua opposita vt sic: quoniam explicite dicit in quo consistat eorum relatiua oppositio, s. in hoc ꝙ ad se inuicèm referuntur. Et quoniam hæc via veritatem tradit, ideo ad eius euidentiam & prioris manifestationem in quo deficiat notandum est: ꝙ quia relatiua oppositio vltimum inter oppositiones locum tenet, & consequenter contradictoriam participat: quæ prima est oppositio. ideo dupliciter possunt considerari relatiue opposita. Primo inquantum opponuntur contradictione participata, secundo inquantum sunt opposita relatiue. Si considerentur inquantum relatiue opposita, sic apud. S. Tho. in quæstione septima de potentia dei, articu. octauo ad quartum, duabus singularibus differentijs separantur ab alijs oppositis. Prima est, ꝙ cæterorum oppositorum semper alterum, ideo oppositi rationem habet, quia alterius negatio est: vel negationem secum ducit. Contradictorie.n. & priuatiue oppositorum alterum negatio est: contrariorum vero alterum vt priuatio est, vt dicitur decimo metaphysice. relatiue autem oppositorum vt sic, neutrum alterius destructio est: sed ex hoc quod opponuntur mutuo se ponunt. non.n. pater opponitur relatiue filio ex hoc quod idem non potest esse pater & filius eiusdē, sed ex hoc quod contra ponitur filio, vt dictum est, ex hoc autem ponit filium: & econuerso. & simile est in alijs relatiue oppositis: semper nanq; inuenitur hoc, ꝙ ex hoc quòd relatiuum ad suum correlatiuum dicitur, ponit ipsum & non negat. ex hoc autem opponuntur: vt in textu dicitur, ꝙ hoc ipsum ꝙ sunt aliorum sunt, ergo &c. Secunda est ꝙ cæterorum oppositorum alterum se habet vt imperfectum respectu alterius, vt patet discurrendo per singula: relatiue autem oppositorum vt sic, neutrum altero perfectius esse oportet: quoniam vt sic. i. inquantum opposita, hoc ipsum quod sunt ad aliud sunt: inquantum autem res aliqua ad aliud est, nec perfecti, nec imperfecti rationem habet. Si autem considerentur relatiue opposita vt opponuntur contradictione participata, sic absq; dubio verum est, ꝙ alterum alterius negationem claudit, respectu eiusdem &c. & hoc modo intelligendi sunt expositores illi, qui dicunt relatiue opposita opponi ex eo ꝙ non possunt esse in eodem respectu eiusdem, & non est accipiendum de relatiue oppositis vt sic præcise; quoniam vt ex duabus conditionibus eorum inductis apparet, ꝙ relatiua oppositio formaliter & præcise sumpta non consistit in negatione & imperfectione, sed positione abstrahēdo à perfectione & imperfectione.

Potentia q. 7. articu. 8. ad. 4.

Opponuntur relatiua cōtradictione participata, inquātum vnum alterius negationem claudit, vt relatiua vero, inqūtum inuicē correlatiua sunt.

ne. Et quoniam sermo Aristotelis formalis est, ideo veram relatiue oppositorum descriptionem assignauit dicens, relatiue opposita esse illa, quæ ea ipsa, quæ sunt oppositorum sunt &c.

Illa vero quæ sunt vt contraria ipsa quidem quæ sunt nullo modo adinuicem dicuntur: contraria vero sibi inuicem dicuntur. neq; enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium, nec album nigri album, sed contrarium: quare differunt à se inuicem hæ oppositiones.

Hic secundo determinās de oppositione contraria duo facit. primo quasi describendo contrarie opposita, dicit (Illa vero &c. Vbi tria notanda sunt. Primum est ꝙ secundum triplicem contrarie oppositorum conditionem, tria Arist. tangit. sunt.n. contrarie opposita entia, & in hoc conueniunt cum relatiue oppositis (ad seinuicem non respectiua.) & in hoc differunt à relatiue oppositis) & denominata sibi inuicem contraria.) & per hoc differunt à disparatis: puta albedine & dulcedine. Primam conditionem innuit dicens, ipsa quidem, quæ sunt, i. secundum suas proprias essentias. Secundam subdens, nullo modo ad se inuicem dicuntur. Tertiam adiungens, contraria vero sibi inuicem dicuntur. Secundum est, ꝙ opposita contrarie, vt in textu patet, oportet secundum ea quæ sunt, non se inuicem respicere: & aliquo modo (. s. vt contraria.) se inuicem respicere: & consequenter non esse relatiua & esse relatiua. (Non propterea ꝙ oporteat contraria non esse relatiua secundum esse: & esse relatiua secundum dici: quoniam album & nigrum: dulce & amarum & alia huiusmodi neutro modo sunt relatiua. sed propterea: quia oportet contrarie opposita non esse correlatiua per se: & esse correlatiua per accidens.) Vocantur autem relatiua per se, quæ secundum seipsa seu proprijs nominibus referuntur: vt pater & filius, duplum & dimidium &c. relatiua autem secundum accidens, quæ secundum aliquid sibi additum seu denominatiuis nominibus referuntur. vt sortes est relatiuum secundum accidentem sibi paternitatem: & patris nomen indutus, Platonis filij dicitur pater: necesse quippe est quod contrarie opposita secundum ea, quæ sunt, sub proprijs nominibus relatiua ad se inuicem non sint: vt album non dicitur nigri album: nec econuerso. & quod denominētur contraria, ac per hoc secundum additam contrarietatis relationem, relatiue dicantur induta contrarij vocabulum. dicitur enim nigrum (& si non albi nigrum, albi tamen contrarium) & econuerso. album dicitur nigri contrarium, & sic oportet contrarie opposita non esse correlatiua & esse correlatiua. Nec tamen hoc sufficit ad discernendum contrarie opposita, sed oportet specificare quali relatiua denominatione oportet ea esse correlatiua: & hoc fecit Aristot. (cum dixit ea oportere à contrarietatis relatione denominata, sibi inuicem cōtraria dici.) Tertium ꝙ quia Aristoteles superficietenus (vt logicum decet res sub intentionibus considerantem) opposita contrarie manifestauit per differentiam à relatiuis & disparatis: nec aperuit quid contraria oppositio sit, sed quæ contrarie opposita dicuntur, non vera descriptione, sed aliquali maiore explicatione, quàm contrariorum nomen sonet. ideo non est mirandum si contrarie opposita declarauit per dici sibi inuicem contraria. Ex dictis nanque iam patet, ꝙ adiunctæ huic particulæ duæ aliæ, tres contrariorum conditiones ostendunt: quas contrariorum, aut contrarie oppositorum nomen non explicat &c.

Quæcunq; vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur necessarium sit alterum ipsorum inesse, nihil horum est medium. quorum vero

non necessarium est alterum inesse, horum omnium aliquid est medium omnino. vt ægritudo, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum inesse animalis corpori, vel ægritudinem, vel sanitatem. Et par & impar de numero prædicantur: & necessarium est alterum in numero esse, vel impar, vel par, & nullum est medium eorum, neq; ægritudinis, & sanitatis, neq; imparis, atq; paris. Quorum vero non est necessarium alterum inesse eorum est aliquid medium. vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum esse in corpore. non.n. omne corpus aut album, aut nigrum est. Sed prauum & studiosum prædicantur quidem de homine, & de alijs multis: sed non est necessarium alterum eorum inesse illis de quibus prædicantur. non.n. omnia vel praua vel studiosa sunt, sed est horum medium. Albi quidem & nigri fuscum & pallidum, & quęcunq; alij sunt colores: praui vero & studiosi quod neque prauum, neq; studiosum est. In aliquibus itaque nomina posita his, quæ media sunt, vt albi & nigri fuscum & pallidum: in aliquibus autem nomina quidem medio assignare idoneum non est, sed per vtriusq; extremorum negationem (quod medium est) determinatur: vt neq; bonum, neq; malum, neq; iustum, neq; iniustum.

Deinde diuidendo contraria per mediata & immediata, magis eorum naturam aperit, tali ordine. Primo ponit diuisionem bimembrem cum membrorum descriptionibus dicens, contrariorum quædam esse, quorum nihil est medium.i.immediata: & ista sunt quæcunq; talia sunt: vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur: necesse est alterum ipsorum inesse: quædam vero, quorum est aliquod medium, id est mediata: & ista sunt quæcunq; talia sunt, vt non sit necesse alterum ipsorum inesse ei, in quo nata sunt fieri. Secundo declarat exēplariter vtrunq; membrum: & quo ad primum adducit in exemplum languorem & sanitatem in naturalibus: & in mathematicis parem & imparem declarās in eis saluari descriptionem primi membri: & ex descriptione descriptum. Quo ad secundum autem adducit album & nigrum in corpore: & prauum & studiosum in anima: & similiter procedit à descriptione secundi membri ad descriptū, vt clare patet in textu. Tertio distinguit quo ad nos (secundum membrum) contraria.s. mediata: dicens in aliquibus contrarijs mediatis impositum esse nomen ei quod est medium, vt fuscum, pallidum, croceum &c. nomina sunt mediorum inter album & nigrum: in aliquibus vero nomen proprium medij non habemus, sed negatione vtriusq; extremi circumloquimur (vt patet de medio inter prauum & studiosum) quod dicimus, nec prauum, nec studiosum, & sic de alijs. Aduertenda sunt ad intellectum huius literæ duo. Primo, ꝙ medium est duplex.s. per participationem, & per abnegationem. Medium per participationem dicitur, quod ita ab vtroq; extremo differt, quod tamen vtriusq; naturam participat: vt pallidum ita nec album, nec nigrum est: vt tamen albi nigriq; naturam sapiat. Medium vero per abnegationem dicitur, quod vtriusq; extremi negationem omnino habet: vel simpliciter, vt lapis nec prauus, nec studiosus: vel secundum tempus, vt homo in infantia nec prauus, nec studiosus: vel secundum partem, vt homo secundum corpus, nec prauus, nec studiosus. In hoc ergo loco non est sermo de medio per abnegationem: quoniam inter omnia contraria inuenitur tale medium: sed est sermo de medio per participationem: quoniam ex hoc diuiduntur contraria inter se, ꝙ quædam eorum habēt tale medium, & quædam non. Diligenter autem attende, ꝙ non dixit Aristo. aliqua contraria esse indiuisibilia, sed immediata, & ideo non oportet ex hoc loco dubium quempiam reddi: quomodo inter contraria immediata posit esse motus: immediatio siquidem rerum non obstat motui, sed indiuisibilitas, vt patet de motu, qui est inter nigrum, & immediatē sibi vicinam speciem coloris, puta fuscum: vnde sic potest motus de infirmitate in sanitatē, sicut de fusco in nigrum (non obstante immediatione) licet inter ea motus esse non posset: si vtrunq; eorum in indiuisibili consisteret. Secundo aduertendum est circa ea, quæ exemplariter in textu dicuntur, ꝙ etsi vbique exempla excutienda non sint (quia exempla ponimus non ꝙ ita sint, sed vt addiscentes intelligant.) In logica præsertim Aristotelis ponderanda minime sunt: quoniam aliorum opinionibus frequenter in huiusmodi vtitur: vt patet hic cum dicit, prauum & studiosum inueniri in alijs ab homine. Platonicum enim est, vocari deos omnes bonos: demonum vero quosdam bonos & quosdam malos: significando per deos substantia intellectuales supra globum lunarem, per demones vero eas, quæ sunt infra &c.

Priuatio vero et habitus dicuntur quidem circa idem aliquid. vt visio & cæcitas circa oculum. vniuersaliter autem dicere est, in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum ordine.

Hic tertio determinans de oppositione priuatiua quatuor facit. Primo describit quid sint priuatio & habitus dicens: priuatio & habitus sunt quæ circa idem, i. in eodem nata sunt fieri ordine, i. ordinate. Notanda sunt hic tria. T. c. 27. Primum est, ꝙ quamuis priuatio (vt in quinto metaphy. scribitur) multis modis dicatur: quos vide ibi si placet: in communi tamen vsu loquentium dupliciter sumitur: & vno modo dicitur priuatio, negatio alicuius formæ in subiecto apto nato habere illam: & hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis & ignorantia priuatio scientiæ: & sic priuatio ponitur vnum principium naturalium (in. 1. Physico.) T. c. 66. Alio modo & strictius dicitur priuatio negatio formæ in subiecto apto nato habere vtranq; ordine irregressibili: & hoc modo cæcitas dicitur priuatio visus, & mors priuatio vitæ: & sic sumitur in hoc loco ab Arist. priuatio, vt patet ex illa particula, ordine: & ex eo quod inferius dicet.s. ꝙ à priuatione ad habitum non fit regressus. Secundum est, ꝙ quamuis Aristote. explicite non dixerit in hac descriptione priuationem esse negationem, implicite tamen hoc insinuauit, quoniam impossibile est duo pure positiua fieri circa idem proximum susceptibile ordine.s. tali, ad quem sequatur irregressibilitas: positiua nanque, quæ in eodem susceptibili fiunt, contraria sunt: inter quæ (vt dicetur) transmutatio mutua est: nisi in aliquo subiecto, cui alterum inest à natura. Tertium est, ꝙ Arist. valde obscure insinuauit nobis priuationis & habitus naturam, contentus additione illius particulæ, ordine. Sed diuus Tho. in. 8. Metaphysicę, lectione. 4. &. 10. eiusdem. lectione. 6. obscuritatem hanc produxit in lucem dicens, duplex esse priuationum genus. Infra eodē cap. 8. met. circa text. ca. 14. & 10. met. circa t. cō. 16. Quædam priuatio est, quæ ita immediate respicit subiectum, sicut habitus, cui opponitur, sicut tenebra & ignorantia &c. & istæ non habent fieri circa idem ordinate: ex eo nanq; ꝙ priuatio immediatum ordinem habet ad subiectum, sicut habitus: non est ordo circa generationem eorum: quamuis sit ordo priuationis inter omnem habitum & eius priuationem. Quædam vero priuatio est, quæ non habet immediatum ordinem ad subiectum, sed respicit illud mediante suo habitu: vt mors non respicit commune susceptibile vitæ & mortis, nisi mediante vita. non.n. mors fieri potest nisi vita præcesserit: & tales priuationes habent fieri circa idem, circa quod fiunt habitus

bitus ordinate: & propter istum ordinem (vt infra patebit) est in eis irregressibilitas. Et quia (vt iam dictum est.) Arist. describit huiusmodi priuationem & habitum, ideo apposuit illam particulam ordine: ita ꝙ habitum & priuationem dixit quæ nata sunt fieri circa idem ordine immediationis & mediationis. habitus.n. natus est fieri immediate, priuatio autem mediante habitu.

Essentialis est hæc priuationis & habitus differentia.

SED occurrit hic statim dubium: quia ista differentia assignata non videtur habere veritatem. aut enim loqueris de priuatione & habitu in ordine ad subiectum absolute, aut in ordine ad generationem eorum in subiecto. si primo modo, de omni priuatione & habitu verificatur ꝙ subiectum non æqualiter respicit vtrunq; quoniam ab habitum ordinatur per se, sicut perfectibile ad propriam perfectionem: ad priuationem vero non nisi per accidens: quia.s. habitus non est perpetuus &c. Si secundo modo, tunc falsum est quod dicitur, quia sequeretur quòd nullus posset esse cæcus nisi prius generatus fuisset in eo visus: quod in cæcis à natiuitate falsum apparet. non enim tales cæcantur cum ex vtero exeunt: sed in materno vtero cæci nascuntur. Ad hoc dicitur, quòd loquitur de priuatione & habitu secundo modo.i. secundum ordinem generationis eorum: ita quòd dicimus inter priuationem & habitum esse ordinem generationis, adeo vt impossibile sit fieri priuationem immediate, sed necessario oporteat eam mediante habitu fieri, idest mediante generatione habitus. nec sequitur, ergo omnis cæcus habuit quandoque visum, sed sequitur, ergo omnis cæcus habuit generationem terminabilem ad visum: quę & terminata esset nisi impedimentum affuisset. Impossibile est siquidem, aliquod esse prius cæcum, aut surdum, quàm actio generantis factiua visus, aut auditus, dum facit impediatur, ita ꝙ ex corruptione generationis visus cæcitas fit: est ergo inter habitum & priuationem ordo generationis vel in se, vel in suis generationibus. & hoc est simpliciter necessarium: ita ꝙ illa priuatio dicitur fieri non nisi mediante habitu: cuius factio factionem habitus præsupponit: immo in ipsius habitus factionis, aut conseruationis impedimento seu corruptione per se consistit. Et quia hoc non conuenit alijs priuationibus (de quibus diximus Aristotelem modo non loqui.) ideo patet assignatam differentiam & expositionem illius particulæ ordine, optimam esse. Exemplariter autem liquet inter priuationē & habitu vniuersaliter non esse talem generationis ordinem. tenebra enim non fit necessario luce præsupposita, aut eius generationis impedimento: sed sola lucentis absentia à diaphano: ignorantia similiter nobiscum nascitur absque cuiuscunq; actionis impeditione, vt patet &c.

Priuari autem tunc dicimus vnumquodque susceptibilium habitus quando in quo natum est, inesse, vel quod natum est habere, nullo modo insit. Edentulum enim dicimus non quod non habet dentes, et cæcum, non quod non habet visum: sed quod non habet quando natum est habere. quædam enim generatione, neque dentes, neque visum habent, sed non dicuntur edentula, neque cæca.

Secundo describit quid sit priuari dicens: quòd priuari est susceptibile habitus nullo modo habere illum. vbi tres conditiones requiri dixit ad priuari. Prima est, quòd illud quod dicitur priuari sit aptum natum suscipere habitum: propter quod lapis non est priuatus visu. Secunda est quòd non habeat illum habitum: aliter priuatum non esset. Tertia est quòd nullo modo habeat illum: idest quòd non habeat illum eo modo, quo natum est habere: siue ista modificatio attendatur secundum tempus: vt patet in catulo, qui non est priuatus visu ex hoc ꝙ ante nonum diem non videt: quia licet careat eo quod est aptus natus habere: non non tamen caret illo quandò natus est habere: siue secundum locum: vt patet de aere existente in cauernis, qui non dicitur priuatus luce. vnde ibi non est nox: siue secundum partem, vt patet de homine, qui non dicitur priuatus visu ex eo ꝙ non videt secundum aures, aut partem posteriorem capitis: siue secundum quantitatem, vt patet de homine, qui non dicitur aliqualiter cæcus ex eo ꝙ non videt ita acute sicut aquila: & breuiter secundum quācunq; circunstantiam attendatur modificatio seu determinatio ista, semper verificatur ꝙ priuari non dicitur nisi secundum illam circunstantiam sibi deficiat: & quia omnis circunstantia modificat rem, cuius est circunstantia. ideo communi vocabulo omnes comprehendens dixit Arist. (nullo modo habet) ac si dixisset.i. non habet: secundum illam circunstantiam, qua natum est habere: & declarauit statim hoc quo ad circunstantiam temporis, quam importat ly (quando) & declaratio eius non eget expositione: nisi quòd nouitijs dicendum est, ꝙ per generationes intendit res genitas secundum id quod habent ex generationibus, sic namq; generatio catuli est sine visu, & hominis sine dentibus. Aduerte hic ꝙ si sensus prædictus ex Aristotelis descriptione verbaliter sumi debet, negatio importata in ly nullo, supra verbum cadere immediate debet, vt dicatur nullo modo habet.i. non habet aliquo modo.i. illo modo, quo natum est habere &c.

Quæritur autem hic, cur Aristot. descripta priuatione seorsum descripserit priuari: & tamen cum descripsit relatiue aut contrariē opposita, non descripsit postmodum referri, aut contrariari. vnde disparitas hæc? Ad hoc dicitur quòd disparitas ista orta est ex singulari conditione, quam addit priuari supra rem, quæ est priuatio: quam non addit referri supra relationem, nec contrarium esse supra rem contrariam. In alijs nanque à priuatione ad hoc ꝙ subiectum denominetur tale sufficit quòd res illa habeatur, ad hoc enim quòd aliquis à paternitate pater dicatur, sufficit, ꝙ paternitatem actu habeat, & similiter ad hoc ꝙ aliquid sit calidum sufficit, ꝙ habeat caliditatem. In priuatione vero non sufficit ꝙ habeatur à subiecto apto nato res illa quę formaliter est priuatio.i. negatio habitus, sed oportet apponere circunstantias.s. quando, vel vbi &c. non.n. à negatione visus res apta nata videre dicitur cæca, nisi apponatur, ꝙ negatio illa habeatur quando debeat haberi habitus. vnde Aristot. nihil aliud in priuari descriptione expressit nisi conditionem hanc singularem. vt patet in textu.

Priuari vero & habere habitum non est habitus, & priuatio. habitus enim est visus, priuatio vero cæcitas. habere visum non est visus, nec cæcum esse cæcitas. priuatio enim quædam est cæcitas, cęcum vero esse priuari, non priuatio est. Nam si idem esset cæcitas & cæcum esse, vtraque de eodem prædicarentur, nunc vero minime, sed cæcus dicitur homo, cæcitas vero nullo modo dicitur.

Tertio ostendit non esse idem, sed inter se distingui hęc duo quę descripsit.s. priuationem & priuari. & similiter habitum & habere habitum, & adducit rationem talem ad hoc, cæcum esse non est cæcitas, & similiter habere visum non est visus. ergo priuari non est priuatio, & habere habitum non est habitus. declarat consequentiam ex terminis, quia constat ꝙ cæcum esse est priuari, & cæcitas priuatio. & similiter visus est habitus, & habere visum est habere habitum. Antecedens vero probat sic, si cæcum esse esset idem quod cæcitas, prædicarentur de eodem, sed non prædicantur de eodem, quia esse cæcum prædicatur

de homine, cæcitas autem non, ergo à destructione consequentis sequitur ꝙ cæcum esse non sit cæcitas, quod est oppositum antecedentis. & ratio adeo clare in litera patet, vt non sit opus applicatione. Dubium tamen circa hoc occurrit tale, aut Aristot. intendit concludere ꝙ priuari, & priuatio distinguuntur sicut denominatiuum & denominans, aut ita ꝙ vnum non sit secundum rem omnino idem quod alterum, eo modo, quo inter entia rationis potest dici distinctio secundum rem, i. ꝙ vnum non est aliud. si primum intendit, superflua videtur sollicitudo ista: iam enim in Anteprædicamentis declarauerat, quomodo denominatiua differant ab his, à quibus dicuntur. Si vero secundum intendit, fallacia consequentis in processu eius est, procedit enim ex hac maxima, quæcunque sunt idem prædicantur de eodem, in virtute nanque huius categoricæ, tenet illa sua conditionalis, si cæcitas & cæcum esse essent idem prædicarentur de eodem, constat autem quòd ex illa maxima non potest concludi determinate talis vel talis distinctio, sed aliqua distinctio, quæ potest etiam esse distinctio secundum modum significandi tantum, varietas nanq; modi significandi sufficit ad hoc ꝙ aliquid prædicetur de aliquo & non prædicetur de eodem, vt patet de albedine & albo. album enim de sorte prædicatur, albedo autem non, & vt dictum fuit solo casu differunt. Ad hoc dicitur, ꝙ Aristoteles intendit concludere priuationem & priuari, non esse omnino idem secundum rem, idest rem significatam per priuari, non esse omnino idem cum re significata per priuationem. vnde non distinguit inter cæcum & cæcitatem. distinctio siquidem ista ex denominatiuorum ratione sufficienter nota est, sed distinguit inter cæcum esse & cæcitatem, & similiter non distinguit visum à vidente, sed visum à videntem esse, vt expresse patet in textu. Constat autem ꝙ licet albedo & album differant solo casu, albedo tamen & album differũt secundum rem, esse nanq; album non est ipsa albedo, licet ipsam exigat, ita in proposito esse cæcum aliud à cæcitate est, & habere visum aliud à visu est. Nec est in processu Aristot. sane intellecto vitium, quoniam etsi ex illa maxima sic vniuersaliter sumpta non posit ista specialis distinctio concludi; ex ipsa tamen de significatis rebus intellecta, seclusis modis concipiendi & significandi euidenter concluditur, aliqualibus secundum rem significatam distinctio. Si enim aliqua duo seclusis modis concipiendi &c. non prædicantur de eodem, oportet illa non esse omnino idem ante omnem modum concipiendi & significandi. sic autem se habent cæcum esse & cæcitas. esse nanque cæcum de homine prædicatur, cæcitas non, quia res illa, quæ est cæcitas, aliud quid est ab esse cæcum, seu habere cæcitatem. sic ergo Aristotelis conditionalis ex parte rei significatæ intelligenda est, & similiter illa propositio in proposito, quæ est eius fundamentum. sic autem accipiendo intentum absq; fallacia concluditur, vt ex dictis patet &c.

Opposita vero etiam hæc videntur esse, idest priuari & habitum habere, tanquam priuatio & habitus. modus. n. oppositionis idem est. nam sicut cæcitas visui opposita est, sic cæcum esse & visum habere, opponuntur.

Quarto dicit, ꝙ quamuis priuari & habere habitum non sint idem cum priuatione & habitu, eadem tamen specie oppositionis opponuntur. sicut enim cæcitas priuatiue opponitur visui, sic cæcum esse priuatiue opponitur ei quod est habere visum &c.

Non est autem neque id, quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio & negatio. affirmatio nanque est oratio affirmatiua, & negatio oratio negatiua. quod vero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio. dicuntur autem hæc esse opposita adinuicem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis est idem. Sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt qui sedet ei, qui non sedet, sic & res, quæ sub vtroque est, opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere.

Hic quarto determinat de oppositione contradictoria, omissa descriptione eorum. quia affirmatio & negatio in notitia omnium sunt, tali quòd sat sit ad contradictorie opposita recipienda. vnde duo de contradictorie oppositis tradit. Primum est distinctio eorum. Secundum est, quòd cum distinctione ista vnitas manet oppositionis.

Quod ad primum dicit, in oppositis contradictorie esse duo ex parte cuiusque extremi, ex parte siquidem affirmationis est affirmatio ipsa, & id, quod sub affirmatione iacet, sicut signatum in signo. ex parte quoque negationis sunt duo. s. negatio ipsa, & id quod sub negatione iacet, similiter sicut signatum in signo. verbi gratia, in istis contradictorie oppositis sortes sedet, sortes non sedet, non solum sunt orationes ipsæ affirmatiua. s. & negatiua, sed sunt earum vltimo significata. s. sortem sedere & sortem non sedere. Sciendum est hic antequam vltra progrediamur, ꝙ nomine affirmationis & similiter negationis, non intelligitur affirmatio scripta, vel vocalis, sed affirmatio secundum quodcunque esse siue in scripto, siue in voce, siue in mente. nomine autem eius, quod sub affirmatione vel negatione iacet, intelligitur res extra coniuncta tali dispositioni, vel sine illa, puta sortes habens sessionem vel sine sessione. Cum ergo in oppositis contradictorie sit considerare ex parte cuiusque extremi duo, probat Aristote. talia non esse idem tali ratione, affirmatio est oratio affirmatiua, & similiter negatio est oratio negatiua, ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, non sunt orationes, ergo id quod iacet sub affirmatione non est affirmatio, neque id quod iacet sub negatione est negatio. Aduerte hic primo, ꝙ dictum Aristot. s. affirmatio est oratio affirmatiua, & negatio est oratio negatiua, nõ est vt diffinitio accipiendum, rudis nanq; diffinitio esset affirmationis per affirmatiuum, & negationis per negatiuum, sed accipiendum tanquam simpliciter verum, sicut si dicerem, ꝙ homo est animal humanum. non. n. fuit sibi curæ hoc in loco res hæc, quia proposito suo sufficit quòd tam affirmatio quàm negatio sit oratio, seu enunciatio quę est earum genus. in hoc enim stat vis rationis suæ. ex hoc nanq; ꝙ affirmatio est oratio, & id, quod sub affirmatione iacet, non est oratio, concludit, ergo id quod sub affirmatione iacet non est affirmatio. (In primo autem libro perihermenias) subtiliter diffiniuit affirmationem & negationem, vt patet ibi. Aduerte secũdo quòd quia omnis complexio verbalis, in qua consistit tam affirmatio quàm negatio, fit per actum animæ, res extra, quę per affirmationem, aut negationem significatur complexa esse non potest, eo ꝙ actus intellectus nihil ponit in re cognita, ac per hoc nõ potest esse oratio affirmatiua aut negatiua, sed est res habens sibi coniunctum illud, quod de ea affirmatur, vel non habens illud sibi coniunctum. sortes. n. habens albedinem, aut carens albedine non est complexum quid, seu oratio, sed res coniuncta secundum rem alteri rei, aut coniuncta. Vtrunque igitur assumptorum ab Aristotele verum est: sequitur ergo in affirmatione & negatione, quæ contradictorie opposita dicuntur, alia quædam duo latere; de quibus subdit consequenter quomodo opponantur dicens, ꝙ concedendum est

Marginalia: In diffinitione tertia. — Cap. 4. in fine.

Cōtradictoriorū duo gn̄a sunt cōplexorū, & incōplexorum.

dum est ea, quæ sub affirmatione & negatione iacēt, quamuis affirmatio & negatio non sint, opposita esse sicut affirmatio & negatio opponuntur .i. opponi contradictorie. non enim contradictorie opponuntur solæ orationes, puta sortes sedet, sortes non sedet, sed earum fundamenta in re, s. sedere, non sedere. Ex hoc loco sumitur ꝙ duplicia sunt contradictoria. s. complexa & incomplexa, complexa sunt affirmatio & negatio, incomplexa vero ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent .i. earum fundamenta extra animam &c.

Quod autem priuatio & habitus non sic opponuntur vt ad aliquid, manifestum est. neque enim hoc ipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus, nec alio vllo modo ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas dicitur visionis cæcitas, sed priuatio quidem visionis cæcitas dicitur, cæcitas vero visionis non dicitur. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare & cæcitas si esset eorum, quæ ad aliquid sunt, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed non conuertitur, neque enim visus dicitur cæcitatis visus.

Hæc est tertia pars principalis huius capituli, in qua comparaturus declaratas oppositiones inter se, sicq; ostendere intendens, ꝙ non coincidunt, sed separata est vnaquęque oppositionum dictarum ab altera, tria facit. Primo priuatiuam oppositionem separat à relatiua. Secundo separat eandem à contraria. ibi (Quoniam autem neque vt contraria. (Tertio separat oppositionem contradictoriam à cæteris. ibi (Quęcunq; vero tanquam affirmatio. Aduertendum est hic, ꝙ quia superius Aristo. contrariam oppositionem à relatiua separauit, ideo nunc earum distinctiones non meminit, sed ad priuatiuæ differentiam ab vtraq; earum se statim transtulit distinguendam : & vt inchoatum ordinem, quo distinguendo posteriorem oppositionem à priori procedit obseruaret, non separat priuatam à contradictoria, sicut nec contrariam à priuatiua, nec relatiuam à contraria distinxit, sed econuerso, quia contraria, quæ post relatiuam posita est, à relatiua separauerat, subsequenter nunc priuatiuam à relatiua & contraria distinguit, & sic consequenter contradictoriam ab omnibus antepositis separabit, nec propter hoc necesse doctrinæ aliquid ademptum est, sed ordinatę breuitati consultum, mutuæ siquidem sunt differentiæ, quibus separantur & simul declarantur, quoniam ex parte vtriusque extremi differentes conditiones afferuntur, vt in processu patebit. Ponit ergo primo talem conclusionem. Opposita priuatiue non opponuntur relatiue & probat eam dupliciter. Primo sic, relatiue oppositorum vtrunq; hoc ipsum quod est sui oppositi est, secundum habitudinem casus genitiui vel quomodolibet aliter, priuatiue oppositorum neutrum alterius est, aut quomodolibet aliter ad alterum dicitur. ergo priuatiue opposita vt sic, non opponuntur relatiue. Declaratur minor exemplariter, visus enim non dicitur cæcitatis visus, nec cæcitas visus cæcitas, licet dicatur visus priuatio. sicut superius dictum est, ꝙ calidum non dicitur frigidi calidum, licet dicatur frigidi contrarium. Secundo sic, omnia relatiue opposita dicuntur reciprocata .i. ad conuertentiam, priuatiue opposita non dicuntur reciprocata : ergo. declaratur minor. quia visus non dicitur cæcitas visus, quod tamen esset necessarium, si cæcitas diceretur relatiue ad visum. oportet enim vt assumptum est, omnia correlatiua ad conuertentiam dici. Notandum est hic, ꝙ ista secunda ratio non solum adducta est propter principale intentum, sed ad excludendam apparentiam, quę in fine primæ rationis remansit, quando dictum est, ꝙ cæcitas non dicitur visus cæcitas, sed visus priuatio, nimus siquidem clare dimissum videbatur quomodo cæcitas non esset visus cæcitas, cum consonans videatur primæ faciē sermo dicens, cæcitatem esse visus cæcitatem, exclusa est autem apparentia hæc sufficienter ex secunda ratione, vt patet &c.

Quod autem neque vt contraria opponuntur ea, quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est Quorum enim contrariorum nihil est medium, necesse est in quibus nata sunt fieri, aut de quibus prædicantur alterum ipsorum inesse semper, eorum enim nihil erat medium. quorum alterum necessarium erat inesse susceptibili, vt languorem & sanitatem, & impari atque pari. quorum vero aliquid est medium, nunquam necesse est omni inesse alterum. neque enim necesse est omne susceptibile candidum, vel nigrum esse, neque frigidum neque calidum horum enim medium aliquid nihil prohibet esse. eorum autem erat aliquod medium, quorum non erat necessarium alterum inesse susceptibili, præter illa subiecta, quibus naturaliter vnum inest, vt igni calidum esse, & niui candidum. In his enim determinate necessarium est alterum inesse, & non vtrumuis contingit. non enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram. quare omni quidem susceptibili non est necessarium alterum eorum inesse, sed solis, quibus natura vnum inest, in his determinate vnum, non vtrumuis contingit. In priuatione vero & habitu nihil horum, quæ dicta sunt, verum est. neque enim semper susceptibili necessarium est alterum inesse eorum. quod enim nondum natum est habere visum, neque cæcum, neque visum habens dicitur. ideoque non erunt hæc talium contrariorum, quorum nihil est medium. Sed neque vt ea, quorum est medium. necessarium enim est omni susceptibili alterum istorum inesse, quando.n. iam natum fuerit habere visionem, aut cæcum, aut habens visionem dicetur, & horum non determinate alterum, sed vtrumuis contingit. In contrarijs autem, quibus medium est, nunquam necessarium fuit omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam, & his determinate, vnum. Vnde palam est quòd secundum neutrum modum tanquam contraria opposita sunt hæc, quæ secundum priuationem & habitum opponuntur.

Hic iam separat priuatiuam oppositionem à contraria, ponendo similiter vnicam conclusionem, scilicet priuatiue opposita non opponuntur contrarie probando eam dupliciter, & quoniam prima ratio intendit ostendere priuatiue opposita distingui sigillatim à singulis modis contrariorum, ideo circa eam sic proceditur. Primo replicat diuisionem contrariorum subtilius declarando : eorum conditiones, ex quibus intendit concludere intentum. Contrariorum ergo inquit quædam sunt immediata, & hæc superius diximus esse ea, quorum necesse est alterum inesse eorum susceptibili, modo autem declarando dicimus, quòd sunt ea, quorum alterum necesse est inesse eorum susceptibili omni, & semper quidem numerus & omni tempore oportet quod sit par, aut impar. Quædam vero sunt mediata, & hæc diximus esse ea, quorum non est necesse alterum eorum inesse, modo autem dicimus, quòd sunt ea, quorum non est necessarium alterum eorum inesse omni eorum susceptibili, quocunque tempore, & si alicui susceptibili alterum necessario inest, non contingit vtrunque illi inesse, non enim est necesse omne corpus esse calidum, aut frigidum, neque nunc neque in futurum, & illud corpus, quod necessario est calidum, ex cuius natura scilicet, necessario fluit in eo caliditas,

non poteſt effici de calido frigidum, ſed vnum contrariorum determinate ſuſcipere poteſt, vt patet de igne, qui quoniam neceſſario eſt calidus non poteſt fieri frigidus. Habemus ergo tres conditiones contrariorum, quarum prima pertinens ad immediata, eſt, quòd neceſſe eſt alterum eorum ineſſe eorum ſuſceptibili omni & ſemper. Secunda pertinens ad contraria mediata reſpectu omnium ſuſceptibilium eorum eſt, quòd nunquam omni ſuſceptibili eorum neceſſe eſt alterum eorum eſſe. Tertia pertinens etiam ad contraria mediata, ſed reſpectu ſubiectorum quibus naturaliter inſunt, eſt, quod talibus ſubiectis neceſſe eſt alterum determinate ineſſe, ideſt non hoc, vel illud, ſed hoc, puta calorem, aut albedinem. Deinde oſtendit oppoſitas conditiones inueniri in priuatiue oppoſitis dicens. (In priuatione autem &c.) vnde per oppoſitum ad illas tres conditiones ponit tres conditiones relatiue oppoſitorum. Prima eſt, quòd non ſemper omne ſuſceptibile eorum habet alterum eorum, vt patet de catulo ante nonum diem, qui cum viſus & cæcitatis ſuſceptibilis ſit, non dicitur pro tunc cæcus, aut videns, & per hoc patet differentia contrarijs immediatis. Secunda eſt quòd omni ſuſceptibili eorum neceſſe eſt alterum eorum ineſſe, quamuis non ſemper vt dictum eſt. neceſſe eſt enim omnem catulum quandoque fore videntem, vel cæcum: & per hoc patet differentia à contrarijs mediatis reſpectu omnium ſubiectorum eorum. Tertia eſt quod nulli ineſſe eſt ineſſe alterum eorum determinate, ſed omne ſuſceptiuum vnius eſt ſuſceptiuum alterius, omne enim, quod poteſt videre, poteſt cæcari, & per hoc patet differentia à contrarijs mediatis reſpectu ſubiectorum quibus naturaliter inſunt. Demum concludit. (Vnde palam eſt &c.) Eſt autem adeo clare contexta ratio hæc ab Ariſtote. vt non ſit opus applicatione dictorum ad textum, id tamen recolendum eſt quòd vis rationis conſiſtit in hoc, contrarie oppoſita habent iſtas tres conditiones ſcilicet & cætera priuatiue oppoſita non habent illas, ſed earum oppoſitas. ergo priuatiue oppoſita non ſunt contraria.

Cótrarium naturaliter alicui ineſſe quid ſit.

CIRCA tertiam conditionem contrariorum aduerte cum dicitur alterum contrarium ineſſe alicui naturaliter, dupliciter poteſt intelligi. Vno modo vt naturale dicitur à natura, quæ eſt principium paſsiuum, & ſic non intelligitur, quoniam manifeſte falſum eſt neceſſario ineſſe illi tale contrarium, mutatio enim naturalis de contrario in contrarium in ſubiecto naturaliter ſuſceptiuo vtriuſque fit. Alio modo vt naturale dicitur à natura, vt eſt principium quaſi actiuum eo modo, quo ſubiecti naturam paſsio ſequitur. & ſic ſumitur hic naturaliter ſeu à natura ineſſe contrarium alicui ſubiecto, & ſic verificatur quòd neceſſe eſt illud contrarium determinate ineſſe tali ſubiecto ſemper. eo quòd ſemper comitatur naturam eius, vt naturalis proprietas eius, vt grauitas corpus graue & cætera.

CIRCA Exempla adducta ad eiuſdem conditionis declarationem, dubitatio non parua eſſet ſi exempla eſſent ponderanda: vnde quia & exempla ſunt & phyſicam trahunt quæſtionem à præſenti negocio extraneam, ideo exemplorum more ſuſcipiantur. Quod & vbique etiam in noſtris exemplis obſeruandum ducimus etiam ſi vera ſint &c.

CIRCA ſecundam conditionem priuatiue oppoſitorum ſcilicet quòd omni eorum ſuſceptibili alterum quandoque neceſſe eſt ineſſe notato, quòd intelligitur phyſico more, ſcilicet niſi tempore ſit ſuſpenſum. neceſſe eſt nanque catulum omnem videntem, vel cæcum fore, niſi ante nonum diem moriatur, hoc autem non erat in contrarijs mediatis, quia quantumcunque aliquid colorabile duret, non eſt neceſſe id quandoque fieri album, aut nigrum & cætera.

Amplius in contrarijs quidem cum ſit ſuſceptibile poßibile eſt adinuicem fieri mutationem, niſi alterum alteri naturaliter inſit, vt igni calidum eſſe. nanque poßibile eſt, quod ſanum eſt languere, & candidum nigrum fieri: & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum poßibile eſt fieri. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, doctrinam (& ſi ad modicum aliquid proficiat vt melior ſit.) ſi certe ſemper quamuis modicum incrementum ſumpſerit, palam eſt, quòd aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet. Semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcunque incrementum ſumpſerit à principio. ex hoc etiam veriſimile eſt plenius ſumere incrementum, & hoc dum ſemper fit, perfecte in contrarium habitum reſtituetur: niſi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impoßibile eſt mutationem adinuicem fieri. ex habitu enim in priuationem fit mutatio, à priuatione vero in habitum impoßibile eſt. neque enim cæcus factus aliquis rurſus vidit, neque cum fuerit caluus, rurſus comptus eſt factus, neque cum fuerit edentulus dentes ei iterum orti ſunt.

Hæc ſecunda ratio ad eandem concluſionem, & eſt talis, inter contraria poteſt eſſe mutua tranſmutatio ſtante eodem ſuſceptibili, niſi alterum inſit naturaliter: inter priuatiue oppoſita non poteſt eſſe mutua tranſmutatio, ſtante eodem ſuſceptibili, ergo priuatiue oppoſita non ſunt contraria. Maior exemplis multis manifeſtatur, & in contrarijs circa corpus, & in contrarijs circa animam, vitium ſcilicet & virtutem, & eſt ſermo eius valde clarus. Minor quoque manifeſtatur exemplis prędeclarando ex quo extremo mutatio incipere non poteſt, ſcilicet ex priuatione, quamuis enim ex habitu mutari quis poſsit in priuationem, non tamen econuerſo ex priuatione ad habitum &c.

Ex hoc loco habes duas propoſitiones notabiles, ſcilicet quòd contraria nata ſunt fieri circa idem: niſi alterum inſit à natura, & quòd de priuatione ad habitum non eſt regreſſus. & prima quidem propoſitio declarata iam eſt. Secunda autem (ſi terminorum declaratio recolatur) adeo patet, vt inſtantiæ de tenebra & lumine & ſimilibus ceſſent, non enim eſt ſermo iſte de omni priuatione & habitu communiter, ſed ſtricte ſumimus priuationem & habitum (vt ſuperius declarauimus) ſcilicet pro priuatione & habitu ordinem generationis inter ſe habentibus. Nec eſt ſuperficietenus attendendum, quòd dixit exiſtente ſuſceptibili, ſine nanque hac clauſula uerit ſecunda hæc propoſitio, quoniam de priuatione ad habitum poteſt fieri regreſſus, redeundo rurſus ad primam ſeu remotam materiam, vt habetur ex octauo metaphyſicæ. tex. cómen. 14. non autem exiſtente ſuſceptibili: non enim fieri poteſt ex mortuo immediate viuum ideſt quòd cadauer illud manendo mutetur in viuum, hoc autem eſt regredi exiſtente ſuſceptibili, quamuis poſsit ex mortuo multis medijs tranſmutationibus fieri viuum. puta ſi corpus illud mortuum comedatur, digeratur, conuertatur in ſemen aut menſtrua & organicetur & cætera hoc autem eſt regredi redeundo in primam materiam, & quia in tali regreſſu non manet illudmet ſuſceptibile, quod prius habuit vitam, ſed corrumpitur neceſſario per tot tranſmutationes, ideo dixit de priuatione ab habitum non eſſe regreſſum

Contrariorum tres conditiones.

In eo. cap.

T. c. 14.

ſum exiſtente ſuſceptibili. Nec vageris quærendo in textu hanc particulam in ſubſumptione aut declaratione minoris rationis factæ, quoniam ibi non eſt, ſed in maiore appoſitam, ſubintelligendam in minore reliquit, vt nos formauimus, & ex his vt. S. Tho. vbi ſupra dicit, apparet cauſa quare de priuatione ad habitum non poteſt eſſe naturaliter regreſſus exiſtente ſuſceptibili. eſt enim cauſa huius irregreſsibilitatis, naturalis ordo talium generationum, variatio cuius aut præteritio non ſubeſt poteſtati cauſarum naturalium. oportet enim, ſi naturalia agentia debent producere ex tali materia, puta cadauer viuum, ꝙ per multas generationes ordinate procedatur, ita quòd ex priore in poſteriorem fit immediate mutatio & non econuerſo, vt patet de pane, ex quo fit ſanguis, & non econuerſo, & ex ſanguine lac & non econuerſo, & ſimiliter ex vino fit acetum, & non econuerſo, & in propoſito ex comeſtis carnibus mortuis fit ſanguis embrio animal &c. tandem ex viuo fit mortuum; & nunquam econuerſo, in immediate prius mutatio immediate fieri poteſt ex poſteriore. ex naturali igitur ordine generationum habitus & priuationis fit, vt ex habitu poſsit mutatio in priuationem fieri, & ex priuatione regredi non poſsit ſtante ſuſceptibili, licet (vt dictum eſt) redeundo ad primum regredi poſsit &c.

8. meta. & 10.
A priuatione ad habitum nõ eſt regreſſus.

Quæcunque vero tanquam affirmatio & negatio oppoſita ſunt, palam eſt quòd nullo prædictorum modo oppoſita ſunt. In ſolis enim iſtis neceſſarium eſt ſemper aliud quidem eorum verum, aliud autem falſum eſſe. neque enim in contrarijs neceſſarium eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum vero falſum, neque in his, quæ ſunt ad aliquid, neque in habitu & priuatione. vt ſanitas & languor contraria ſunt & neutrum neque verum, neque falſum eſt. ſimiliter autem & duplum & dimidium tanquam relatiua oppoſita ſunt, & non eſt eorum neutrum, neque verum, neque falſum. ſed neque ea, quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ſicut viſio & cæcitas. Omnino autem eorum, quæ ſecundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum, neque falſum eſt. omnia autem, quæ dicta ſunt, ſine complexione dicuntur. Sed maxime videbitur hoc tale contingere in his, quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur. ſanum nanque eſſe Socratem ad languere Socratem contrarium eſt. Sed neque in his alterum ſemper verum, alterum autem falſum eſſe contingit. Cum enim Socrates ſit, erit illud quidem verum, illud vero falſum, cum vero non ſit, ambo falſa ſunt. neque enim languere, neque ſanum eſſe verum eſt, cum non ſit ipſe Socrates omnino. In priuatione vero & habitu cum non ſit, neutrum verum eſt, cum vero ſit non erit alterum verum, alterum autem falſum. habere nanque viſum Socratem ad id, quod eſt Socratem cæcum eſſe, oppoſitum eſt, ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, neceſſarium non eſt alterum verum, vel falſum eſſe. cum enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt: & viſum eum habere, & cæcum eſſe. In affirmatione vero & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, aliud quidem verum erit, aliud vero falſum. Languere nanque Socratem & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palam eſt quia alterum eorum verum, alterum vero falſum eſt, & cum non ſit ſimiliter. languere enim cum non ſit, falſum eſt, non languere autem verum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæcunq; tanquam affirmatio, & negatio oppoſita ſunt.

Hic ſeparaturus oppoſitionem cõtradictoriam ab alijs, vnica hoc facit ratione, quæ talis eſt. Contradictorie oppoſitorum neceſſarium eſt ſemper alterum eſſe verum, & alterum falſum, contrarie relatiue & priuatiue oppoſitorum non eſt neceſſarium ſemper alterum eſſe verum, & alterum falſum, ergo contradictorie oppoſita, affirmatio ſcilicet & negatio nec relatiue nec contrarie nec priuatiue oppoſita ſunt. Maiorem ſtatim ponit tanquam primum principium, idem enim importat quod illud principium, de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera vel falſa, & de nullo ambo ſimul. Minorem vero diffuſe ſubiungit tali ordine, primo ipſam ſubſumit, & præſupponit tacite talem aliorum oppoſitorum diſtinctionem ſcilicet quòd poſſunt accipi incomplexe & complexe, & ſubdit inductionem declarantem minorem loquendo de contrarijs & relatiue & priuatiue oppoſitis incomplexe, vt patet. Deinde dicens (Omnino autem) &c. probat eandem minorem ſic limitatam tali ratione, nullum incomplexum eſt verum aut falſum, omnia huiuſmodi oppoſita ſunt incomplexa, ergo nullum eorum eſt verum aut falſum. Poſt hæc declarat minorem loquendo de oppoſitis illis complexe cum dicit (Sed maxime &c.) & primo in contrarie oppoſitis, puta Socratem eſſe ſanum, & Socratem eſſe infirmum, & intendit, quòd licet in iſtis ſit verum aut falſum, & quandoque neceſſario vnum ſit verum & alterum falſum, non tamen ſemper, quia ſubiecto non exiſtente ambo falſa ſunt. deinde in priuatiue oppoſitis, puta ſortem eſſe videntem & ſortem eſſe cæcum, & intendit ſimiliter quòd licet in illis ſit verum aut falſum, & quandoque neceſſe ſit alterum eſſe verum & alterum falſum, non tamen ſemper, quia & ſubiecto non exiſtente, & ſubiecto exiſtente pro aliquo tempore, ambo falſa ſunt. Quod in contradictorie oppoſitis impoſsibile eſt inuenire, ſiue enim ſortes ſit, ſiue non, oportet alterum eſſe verum & alterum falſum, & ſic patet tota ratio, quæ ex ſe clara eſt in textu. Ex qua correlarie concluditur, ꝙ proprium eſt contradictoriorum neceſſario ſemper alterum eſſe verum, & alterum falſum &c.

Contrarium autem bono quidem ex neceſſitate malum eſt hoc autem palam eſt per ſingulorum inductionem. vt ſanitati languor, & iuſtitia iniuſtitia, & fortitudini timiditas, ſimiliter autem & in alijs. Malo autem aliquando bonum quidem eſt contrarium, aliquando autem malum. egeſtati enim, cum ſit malum, ſuperabundantia contraria eſt, cum etiam ipſa ſit malum, ſed in paucis hoc tale quilibet inſpiciet. in pluribus vero ſemper malo bonum contrarium eſt.

De contrarijs.

Hæc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua rediens ad contrariorum naturam magis dilucidãdam quinque facit, iuxta quinque conditiones, quas eis attribuit, quæ ſuis patebunt locis. Prima conditio, à qua incipit eſt, quòd bono contrarium eſt neceſſario malum, ſed non econuerſo, malo enim & bonum & malum contingit contrariari. Aduertenda ſunt hic diligenter duo. Primo quid nominis terminorum. Secundo ſenſus proprietatis aſsignatæ, ex horum enim minus perſpicaci intuitu, male intellectus videtur, & dubijs circundatus textus iſte, cum tamen vt clare patebit, nulla ambiguitas remaneat his intellectis. Bonum dupliciter ſumi poteſt ſcilicet materialiter & formaliter. ſumendo materialiter idem eſt dicere bonum & ens, ſumendo formaliter multum differt, quoniam addit rationem appetibilis, hic ſumitur bonum formaliter (quoniam philoſophi conſuetudo eſt formaliter loqui.) Rurſus bonum formaliter dupliciter ſumi poteſt ſcilicet præciſe, & ſecundum totam ſuam formalem latitudinem, ſumere bonum formaliter præciſe eſt ſumere bonum ſub ratione bonitatis in communi, præcidendo omnem ſpecialẽ bonitatis rationem, loqui autem de bono for

maliter secundum totam suam formalem latitudinem, est loqui de ipso vt extenditur ad per se boni inquantum boni differentias, hic est sermo de bono formaliter vt com-

T. c. 43.

prehendit in se suam formalem latitudinem. Nec hoc nouum videatur aut absonum, quoniam vt ex Septimo metaphysicæ habetur, pedale nedum sumitur formaliter pro præcisa ratione pedalitatis, sed pro per se differentijs pedalis, quoniam, vt ibi dicitur, omnis pedalis differentia pedalitas quędam est, & similiter in proposito omnis per se differentia boni formaliter sumpti, bonitas quædam est. ac per hoc sub bono formaliter sumpto comprehenditur. est autem latitudo formalis boni, quę fit per illam diuisionem boni, qua diuiditur in honestum, & delectabile, & vtile, hæc enim est formalis boni diuisio (vt sancto Tho. in prima parte. quæstione quinta articulo vltimo placet) sicut latitudo entis materialis est, quæ attenditur penes diuisionem eius in decem prædicamenta, quoniam hæc diuisio conuenit sibi vt est idem quod ens, vt ibidem à Sancto Tho. habetur. Malum quoque sumitur formaliter, & non præcise, sed pro tota latitudine sua formali, quæ attenditur penes diuisionem mali in opposita prædictorum, inhonestum scilicet inutile & indelectabile, contrarie sumpta non negatiue. Sensus vero proprietatis assignatæ est, omne contrarium bono est malum. non omne autem contrarium malo est bonum, sed quandoque bonum, quandoq; malum. Ex hoc autem sensu patet nec haberi quòd bono inquantum bonum sit aliquod contrarium, nec quòd omni bono sit aliquod contrarium, nec ꝙ malo inquantum malum, nec quòd omni malo aliquid contrarietur, sed tantum habetur quòd si bono cuiq; inquantum bonum est, aliquid contrarietur, illud oportet esse de genere malorum, si vero malo aliquid contrarium dicitur, illud non oportet esse de genere bonorum, sed potest esse de genere bonorum & malorum, vt manifeste patet, tum ex verbis textus, tum ex exemplis, tum ex eo quod subdit ꝙ scilicet in paucis malis hoc inuenitur scilicet ꝙ malo contrarietur tam bonum quàm malum. illa nanque pauca sunt, quæ bonum non habent pro altero extremo, sed medium, vt est in omnibus fere moralibus & quibusdam naturalibus, in his nanque quoniam bonitas consistit in medio duorum malorum, oportet extremo malo contrariari, & bonum & alterum malum extremum, vt oportet de timiditate, cui contrariatur fortitudo & audacia, & auaritia cui contrariatur liberalitas & prodigalitas, & febri cholericæ contrariantur sanitas & febris phlegmatica &c. in reliquis autem quorum bonitas non est in medio inter duas malitias, quamuis circa medium consistant malo non contrariatur malum, sed bonum. Tum ex eo ꝙ stantibus dictis omnes ambiguitates tolluntur. Ex prima nanque distinctione, ex qua diximus quòd de bono formaliter est sermo præsens, soluitur dubium quod fit de calido, cui bonum cum sit, alterum bonum contrariatur scilicet frigidum, & simile est de albo & nigro &c. hoc nanque non est contra documentum hic traditum, quoniam non negatur bono materialiter bonum contrariari, sed bono formaliter. calidum autem & frigidum absolute, nec bonum nec malum sonant. Vnde potes distinguendo dicere quòd esse calidum potest accipi dupliciter. Vno modo inquantum calidum, & sic sibi contrariatur frigidum. Alio modo inquantum bonum, & sic si habet contrarium, sibi non formaliter contrariatur frigidum, sed malum. Verbi gratia, calido inquantum est bonum complexionis humanæ contrariatur malum complexionis humanæ, quod est infirmitas cui forte substernitur frgiditas & non contrariatur formaliter ipsa frigiditas. cuius signum est, quia si frigiditas ipsa non esset materiale in infirmitate, & infirmitas esset, nihil minus contrarietur illi bono, & similiter est dicendum de albo & nigro, amaro & dulci & alijs huiusmodi, hæc enim omnia inter materialiter bona numeranda sunt, & sibi inuicem contraria cum sunt, ex hoc quòd sumitur quodcunque eorum vt boni aut appetibilis rationem induit, tunc malum necessario contrariabitur, si contrarium habet secundum illam boni rationem. Notanter autem dico (quodcunque eorum) quia nihil minus boni rationem inducere contingit frigidum quàm calidum, & amarum quàm dulce &c. vt patet in medicinalibus. Ex secunda vero distinctione, qua bonum formaliter extendi diximus ad omnem formalem differentiam boni, & similiter malum ad omnem formalem rationem mali excluditur obiectio inferens, ergo alicui bono inquantum bonum est est aliquid contrarium, & consequenter ergo omni bono, talis nanque illatio, etsi posset fieri ex antecedente, in quo diceretur bonum formaliter præcise habere contrarium, non tamen ex antecedente quod ex documento hoc habetur, quoniam dicitur contrarium aliquid esse bono formaliter non præcise, sed secundum aliquam specialem rationem bonitatis. Et sensu autem declarato, tot instantias manifeste patet excludi, quot enumerauimus ibi propositiones, ex eo non haberi.

Malū malo cōtrariū est vt vere contrarium, bonum vero, vt mediū inter ↄtraria.

RESTAT tamen adhuc aliqualiter dubium, quomodo malo vni contrarientur quandoque bonum & malum, cum in. 10. Metaphysicæ expresse dicatur ꝙ vnum vni tantum contrariatur. Ad hoc ex dictis solutio accipi potest, quoniam iam diximus quòd hoc non habet locum nisi quando bonitas consistit in medio duarum malitiarum, tunc autem vt in secundo ethicorum dicitur, malo alterum malum opponitur, vt vere contrarium, bonum autem vt medium inter contraria. Vnde sicut albo contrariatur nigrum & viride dissimiliter, quia nigrum vt vere contrarium, viride autem vt medium, medium enim vtrique extremo contrariatur, vt dicitur in Quinto Physi. sic prodigalitati contraria est auaritia, vt vere contrarium, liberalitas vt medium. Cōceditur ergo vniuersaliter, vnum vni tantum contrariari, vt vere contrarium, seu vt extremum, sic enim intelligitur propositio illa. 10. Metaphysico. quia contraria ibi proprie accipiuntur. s. pro maxime distantibus, quæ extrema esse constat, & conceditur malo contrariari bonum & malum, alterum vt medium, alterum vt extremum &c.

T. c. 15.

Cap. 8.

T. c. 52.

T. c. 14.

Amplius, contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis nanque omnibus sanitas quidem erit, languor vero non. similiter autem cum omnes albi sint, albedo quidem erit, nigredo vero non.

Hic ponitur secunda contrariorum conditio, scilicet ꝙ non est necessarium si vnum contrariorum sit, ꝙ reliquum sit, & declaratur exemplariter, vt patet.

SED hic dubitatur. quia in secundo de coelo & mundo dicitur, ꝙ si vnum contrariorum est, reliquum quoq; necesse est esse &c. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quòd diminute adducitur textus Aristo. inquit enim ꝙ si vnum contrarium fuerit natura, reliquum necesse est vt sit natura. & intendit vt Auer. in commento. 18. dicit & arabica translatio testimonium perhibet, quòd si vnum contrarium fuerit naturale, quod reliquum erit naturale, cuius oppositum hic non dicitur. Secundo dicitur propter expositionem sancti Thomæ & conclusionem ibi ab Arist. intentam, scilicet ignem esse eo quòd terra est, quod propositio illa, si vnum contrarium est in natura & reliquum

T. c. 18.

necesse

necesse est esse, intelligitur de necessitate physica, propter quod ex identitate subiecti physici probatur ibidem, hic autem loquimur de necessitate logica, propter quod non firmatur in textu. nisi ex casibus imaginarijs, ex quibus non concluditur oppositum physicæ necessitatis inter esse contrariorum. sed sufficienter concluditur oppositum logicæ necessitatis, quia logica necessitas est ex habitudine terminorum, quæ nullo imaginato casu potest variari. physica autem non solum imaginarijs, sed realibus euentibus impediri potest. licet non vniuersaliter (vt in posterioribus declarauimus.) Est ergo sensus præsentis textus, quod si vnum contrariorum est, non est necessarium alterum esse idest non implicat contradictionem alterum non esse, vt patet in casibus &c. cum hoc tamen stat quod si vnum contrariorum est in rerum natura, quòd alterum etiam sit necessario necessitate naturalis cursus propter appetitum naturalem materiæ ad aliud contrarium &c. & in hoc tandem redit tex. arabicus, quoniam si ambo sunt naturalia, & nihil est à natura frustra vtrunq; oportet à natura quandoque poni inesse, & sic naturali necessitate si vnum est, reliquum oportet esse &c.

Cap. 4. Cap. 6. Cap. 10.

Amplius si ei, quod est, Socratem esse sanum ad id quod est Socratem languere contrarium est, non contingit autem simul vtraq; eidem inesse, non erit possibile cum alterum contrarium sit, & reliquum esse. cum enim sit Socratem sanum esse, non erit languere Socratem.

Hic ponitur tertia conditio contrariorum, quæ talis est, impossibile est cum alterum contrariorum inest alicui, reliquum illi inesse. quod idem est ac si dixisset, impossibile est ambo contraria alicui inesse. Probat autem hoc, quia contraria non se compatiuntur in eodem simul, & est sermo clarus &c.

Palam vero est, quòd circa idem aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. languor nanq; & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autem & nigredo simpliciter in corpore. iustitia vero & iniustitia in anima.

Hic ponitur quarta conditio contrariorum talis, contraria habent naturaliter fieri circa idem scilicet subiectum numero aut specie, aut genere, quod idē est cum eo quod pluries in philosophia dicitur scilicet quòd eadem est materia contrariorum, declarat autem hoc exemplariter, licet ratione transmutationis facile probari posset, quia sufficit hic superficialis declaratio.

Necessarium est autem omnia contraria vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus esse, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt, color enim genus eorum est. iustitia vero & iniustitia in contrarijs generibus, huius enim virtus, huius autem vitium genus est. bonum vero & malum non sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Hic ponitur quinta conditio contrariorum talis: omnia contraria aut sunt in eodem genere, aut in contrarijs generibus, aut sunt genera contrariorum. & declarat singulas particulas singulis exemplis, vt clare patet. loquitur autem non de genere physico, idest subiecto, de quo locutus est in quarta conditione, sed de genere logico, idest prædicabili in quid. Quod vero dixit bonum & malum esse genera contrariorum. vt sanctus Thomas in prima quæstione de malo (ex Simplicio refert) quadrupliciter exponitur. Primo à quibusdam sic, bonum & malum sunt genera contrariorum. s. virtutis & vitij, & non sunt in genere. s. contrario. i. non sunt in contrarijs generibus, sed in qualitate. Sed hęc expositio non videtur consona textui, in quo sunt tria membra, quoniam tertium coincideret cum primo nisi aliqua limitatio ibi addatur. Propter quod Porphyrius distinxit contraria in vniuoca & æquiuoca, & dixit, vniuoca aut esse in eodem genere proximo, vt album & nigrum sub colore, aut esse in contrarijs generibus proximis, vt castitas & impudicitia sub virtute & vitio, cum tamen sint in vno genere remoto scilicet prima specie qualitatis. Aequiuoca vero nec esse in vno genere nec in pluribus, sed omnia genera circuire, & propterea aliorum genera esse eo modo, quo transcendentia genera vocantur, & hæc sunt bonum & malum. Ipse vero Simplicius dixit bonum & malum esse genera contrariorum pro quanto quorumcunq; contrariorum alterum habet rationem boni & alterum mali, extendendo mali vocabulum ad imperfectum, quia alterum contrariorum est vt habitus & alterum vt priuatio (vt dicitur. 10. metaphysicæ) & in idem redit expositio Auicennæ dicentis, quòd sunt genera contrariorum, idest generalia contraria, idest generales conditiones contrariorum. Vltimo dici potest quod Aristote. secundum famosam pythagoræ opinionem loquitur, posuit autem pythagoras (vt patet in primo metaphysicæ) duos ordines rerum, quorum alter sub bono, alter sub malo comprehenditur &c.

De malo q. 1. Bonū & malū cōtrariorū genera sunt.

T. c. 16.

In prohemio.

De Priori. *Cap. 2.*

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & proprie, secundum tempus secundum quod antiquius alterum altero et senius dicitur. in eo. n. quod tempus amplius est, & antiquius & senius dicitur. Secundo autem quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam. vt vnum duobus prius est. duobus. n. existentibus, mox consequens est vnum esse, vno autem existente non est necessarium duo esse: idcirco non conuertitur ab vno consequentia, vt sit reliquum. prius autem videtur illud esse à quo non conuertitur in eo, quod est esse, consequentia. Tertio vero secundum ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in disciplinis & orationibus. nam & in demonstratiuis disciplinis est prius & posterius per ordinem, elementa enim in Geometria priora sunt his, quæ describuntur per ordinem. Sed in grammatica elementa priora sunt syllabis, & in orationibus similiter proœmium prius est narratione per ordinem. Amplius præter ea quæ dicta sunt, quod melius est & honorabilius, prius naturaliter esse videtur. consueuerunt enim & plurimi honorabiliores, & magis à se dilectos priores dicere apud se. Est quidem & pene alienissimus hic priorum modus. modi itaque, qui dicti sunt de priore, isti sunt. Videtur autem præter eos, qui dicti sunt, alter esse prioris modus. eorum. n. quę conuertuntur secundum essentiæ consequenti, quod alteri quomodolibet causa est, digne prius natura videtur. Quòd vero sunt quædam huiusmodi palam est. esse namque hominem conuertitur secundum essentiæ consequentiam ad veram orationem de se. nam si est homo, vera est oratio, quia dicitur homo est: & homo conuertitur orationi quia est: & si vera est oratio, quæ dicitur quia homo est, consequitur esse hominem. est autem quidem vera oratio nequaquam causa vt sit res, veruntamen videtur quodammodo res causa vt sit oratio vera. dum enim res est vel non est, vera oratio aut falsa dicatur necesse est. Ideoq; secundum quinque modos prius alterum altero dicitur.

IN hoc secundo capitulo postprędicamentorum tradit modos prioris. & primo famosos, & ideo quatuor eos nominat in principio, deinde addit quintum satis latentem. adeo autem ordinate & aperte explanat eos, vt non sit opus expositione scripta, sed doctoris lectio sufficiat ad nouitiorum instructionem. Notandum tamen diligenter

est quod ex quinto modo peioris manifeste apparet falsam esse illam maximam scoticam, omne absolutum prius natura alio distinctum realiter &c. potest esse sine suo posteriori, expresse nanq; dicitur ab Aristot. hic quod stant ista duo simul, s. aliquid esse prius natura altero, vt causam causato, & conuerti inter illa in essendo consequentiam, & consequenter vnum non posse esse sine altero, si n. prius posset esse sine posteriori, iam non conuerteretur in essendo eorum consequentia, ideo non valeret, hoc est, ergo illud est, & econuerso, nisi forte contingenter quod ab arte relinquitur. sermo enim præsens consequentia necessaria intelligitur, vt de se patet &c.

De simul. *Cap. 3.*

Simul autem dicuntur simpliciter & proprie quidem quorum generatio est in eodem tempore. neutrum enim eorum neque prius, neque posterius est. Simul itaque hæc dicuntur secundum idem tempus. Natura autem simul sunt quæcunque conuertuntur quidem secundum eius, quod est esse, consequentiam, sed nequaquam causa est alterum alteri vt sit. vt in duplo & dimidio, conuertuntur etenim hæc. nam cum sit duplum, est dimidium, & cum sit dimidium, est duplum, sed neutrum alteri causa est vt sit. Dicuntur autem simul natura & quæ ex eodem genere diuerso diuiduntur ad inuicem. E diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ secundum eandem diuisionem sunt. vt gressibile, volatile & aquatile, hæc enim ediuerso diuiduntur, cum sint ex eodem genere secundum diuisionem, animal nanq; diuiditur in hæc, volatile & gressibile & in aquatile, & nihil horum prius vel posterius est, sed simul per naturam hæc esse videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in speciem rursus. vt gressibile animal & volatile & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura quæcunque ex eodem genere secundum eandem diuisionem sunt, genera vero speciebus semper priora sunt, neque enim conuertuntur secundum quòd est esse consequentiam. vt cum sit quidem aquatile, est animal: cum vero sit animal, non est necesse vt sit aquatile. Simul ergo natura dicuntur quæcunque conuertuntur quidem secundum eius quòd est esse consequentiam, sed nequaquam quidem causa est alterum alteri vt sit, & ea quæ ex eodem genere & diuerso diuiduntur abinuicem, & simpliciter simul sunt, quorum generatio in eodem tempore est.

IN hoc tertio capitulo tradit duos modos principales simultatis scilicet temporis & naturę. sed subdiuiso secundo modo in duo membra, tres modi efficiuntur omnes. Primus est eorum, quæ sunt simul tempore. hæc autem describit esse quorum generatio est in eodem tempore. quod dupliciter exponi potest. primo intelligendo per generationem etiam conseruationem, ita quòd illa dicantur simul tempore, quorum generatio & conseruatio sunt in eodem tempore, adæquate, & hæc vocantur coæquæua, vt subiectum & propria eius accidentia quarto modo, & sic verba sequentia, scilicet neutrum enim est prius neque posterius absolute suscipienda sunt vt declarantia prędictum sensum. Secundo intelligendo per generationem, ipsam rei factionem, ita vt ad esse simul tempore, sufficiat eodem tempore incæpisse. nec requiratur q eodem tempore finiantur, & sic illa verba, neutrum enim est prius, neque posterius glosanda sunt, idest neutrum est antiquius, aut minus antiquum altero. & hoc modo dicimus gemellos esse eiusdem ætatis & neutrum altero antiquiorem, vtraq; expositio bona est, & licet prima Alberto placeat, secundam tamen vsus confirmat, hic pręcipue vbi famosus sermo habetur. Secundus modus simultatis est, quo illa, quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam & neutrum est alteri causa essendi, simul natura dicuntur vt correlatiua. Et aduerte, quòd intelligitur dictum hoc excludendo causalitatem secundum omne genus causæ, & non tantum efficientis aut materialis, propter quod modus iste in solis relatiuis inueniri videtur. Tertius modus est, quo illa, quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur adinuicem simul esse dicuntur, & declarans quid sit quod dicit subdit, è diuerso autem alterutrum diuidi dicuntur illa, quæ secundum eandem sunt diuisionem, idest opposita membra eiusdem diuisionis, vt volatile & aquatile respectu animalis, & pennatum & non pēnatum respectu volatilis &c. Aduerte quòd quia simultas naturæ duo exigit, scilicet coexistentiam necessariam, & neutrius ab altero præsuppositionem, & primum horum stat cum prioritate naturæ, vt patet de subiecto & proprio & sortem sedere, & veritate orationis, per secundum horum, scilicet per negationem præsuppositionis vtrinque completur ratio simultatis naturalis. Et quoniam in ratione superioris conueniunt omnia inferiora, ideo vterque modus simultatis naturæ continet istas duas conditiones, ita quòd quouis modo dicamus aliqua esse simul natura, affirmamus ea se inuicem comitari & negamus alterum ab altero præsupponi: & de primo quidem modo patet, de secundo autem ex eo manifestum esse potest quòd impossibile est genus diuidi per alterum membrum tantum, & constat neutrum altero prius diuidere ipsum, quia esset tunc altero tantum diuisum: duos tamen modos simultatis naturalis dixit Aristoteles, quia differunt in hoc quòd primus est sine disparitate naturalis nobilitatis, secundus autem est cum disparitate naturalis nobilitatis, quoniam neutrum relatiuorum est altero nobilius, & diuidentium idem genus alterum se habet vt habitus & alterum vt priuatio, vt dicitur. 10. Metaphysicæ propter quod modus iste aliquid habet admistum prioritatis naturalis, si prius nobilitate naturæ, prius natura vocandum est, & hoc est verum loquendo de rebus, quæ diuidunt, propter quod diximus in solis relatiuis simultatem naturæ saluari, sed considerando membra diuisionis inquantum diuidentia è diuerso vnum &c. Simultas naturę omnino & pure saluatur, & sic intelligendus est textus præsens, cætera ex se clara sunt &c.

De motu. *Cap. 4.*

MOtus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, secundum locum mutatio. Alij itaque motus palam est, quòd alij abinuicem sunt. non enim est generatio corruptio, neque augmentum diminutio, nec alteratio secundum locum mutatio, similiter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationem ne forte necessarium sit id quod alteratur per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc autem non est verum. nam pene secundum omnes passiones, aut plures alterari nos accidit, nulla aliarum motionum communicante. nam neq; augeri necessarium est quod per passionem mouetur, neque minui. similiter autem in alijs. Ideoque erit alia præter illos motus alteratio. nam si eadem esset oporteret id quod alteratur, mox vel augeri vel minui, vel sequi quandam aliarum motionum, sed non est necesse. similiter autem & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quædam crescentia, quæ non alterantur vt quadrangulum circumposito gnomone creuit quidem, alteratum vero nihil factum est. sic & in alijs huiusmodi. quare alij sunt motus abinuicem. Est autem simpliciter quidem motui quies contrarium, his autem quæ per singula sunt. generationi

rationi quidem corruptio, augmentationi quidem diminutio, secundum locum vero mutationi secundum locum quies. maxime autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei qua est inferius ei, quæ est superius est, quæ est inferius. Reliquo vero assignatorum motuum, non facile est assignare quid est contrarium. videtur autem nihil ei esse contrarium: nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem. est enim alteratio secundum qualitatem mutatio. Quapropter opponitur motui secundum qualitatem quies secundum qualitatem, aut in contrarium mutatio qualitatis. vt album fieri ad id quod est nigrum fieri, alteratur enim in contraria qualis mutatione facta.

IN hoc quarto capitulo de motu tria dicit, primo numerum specierum, dicens eas esse sex, quarum duæ primæ sunt mutationes secundum substantiam, duæ sequentes secundum quantitatem, quinta secundum qualitatem, vltima secundum locum, has enim tantum species generales fama distinxit propter earum manifestam inspectionem. diuersitatem secundo prædictarum specierum tradit dicens, alios motus.i.motus quos alios diximus specifica alietate, palam esse q alij secundum veritatem sunt, licet de alteratione dubitari possit ex eo q aliquis crederet alteratio nem non separari ab alijs mutationibus. Sed hoc non inducat quæstionem, quia falsum est ipsam non inueniri sine alijs motibus, vt patet de eo qui nigrescit in solis aspectu quiescens secundum locum & alios motus, est ergo altera tio alius motus ab alijs, & stat ratio in hoc, si alteratio esset idem motus cum alijs non posset separari ab eis, sed potest separari. ergo &c. Et quoniam ex separabilitate conclusit distinctionem alterationis ab alijs, ne aliquis ex inseparabilitate augmentationis ab alteratione concluderet augmentationem non esse diuersam ab alteratione, sed potius speciem vel modum eius. Addidit simile esse de augmentatione, s. q potest separari ab alteratione, & dat exemplum in mathematicis de augmento quadrati circumposito gnomone vocatur autem gnomon quadratum super diametrum consistens cum duobus supplementis. hoc.n. apposito quadrato manifeste quadratum maius constituitur, vt in hac figura patet.

Quadrati augmentum Gnomone circumposito.

Aduerte hic, q quia vt pluries dictum est secundum famam loquitur Aristot. secundum quam augmentatio extenditur ad omnem quantitatis additionem qua res maior dicitur: ideo augmentationem absque alteratione fieri dixit, & caute dedit exemplum in mathematicis vt vel sic cognosceretur, q secundum vulgus loquitur, si.n. subtiliter de augmentatione dicendum esset, ipsam inseparabilem concederet, & modum arguendi prædictum sophisti cum secundum fallaciam consequentis aperiret. tertio contrarietatem in motu inuentam aperit, extendens contrarietatem ad oppositionem quoque priuatiuam, quæ illius est radix. & motui in communi quietem contrariam ponit, singulis vero motibus singulos motus & quietes, vt clare patet in textu, in quo omnia, quæ dicuntur, licet dubitatiue dicantur, quia adhuc non probata sunt, tamen vera, vt in quinto physicorum patet &c.

De habere. Cap. 5.

HAbere autem multis modis dicitur. Aut n. tanquam habitum, & effectum, aut aliam quamlibet qualitatem. dicimur enim disciplinam habere, atque virtutem. Aut quantitatem, qua contingit ei qui habet magnitudinem. dici mur enim habere tricubitam magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea, quæ circa corpus sunt, vt vestimentum, vel tunicam. Aut in membro, vt in manu annulum. Aut membrum vt manum vel pedem. Aut in vase, vt in modio grana tritici, aut in lagena vinum. Vinum enim habere lagena dicitur, & modius grana tritici. hæc ergo omnia habere dicuntur vt in vase. Aut vt possessionem. habere enim domum, aut agrum dicimur, aut etiam vir vxorem habere, aut vxor virum. Sed videtur alienissimus qui nunc dictus est modus esse eius quod est habere. nihil enim aliud vxorem habere significamus, nisi quia cohabitant. Forte tamen & alij quidem apparebunt modi eius quod est habere: sed qui consueuerunt dici pene omnes numerati sunt.

IN hoc vltimo capitulo enumerat quot modis dicamus aliquid habere rem aliquam, & quia sermo suus est sufficienter ex se manifestus secundum præsentem intentionem. in quinto nanq; metaphysicæ subtilius hæc discutienda relinquuntur, ideo nihil addendum reor, distinctionem tamen inter habere Postprædicamentum, & habitum præ dicamentum, & habitum primam speciem qualitatis positam superius in prædicamento qualitatis diligens Lector poterit nouitijs repetere. Et sic tandem finitur præsens opus Die nona Ianuarij, Anno christianæ salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo octauo. in conuentu sancti Apollinaris in suburbijs Papiæ. Quicquid igitur veritati contrarium, aut minus consonum in his commentarijs alicui videbitur, quoniam mallem viuens aut reuocare, aut consonum ostendere quàm postmodum temere despici aut impugnari, Rogo dubitantes aut detrahentes, vt viuo tam in his quàm cæteris scriptis & scribendis congre di velint ob veritatis exaltationem, & gloriam primæ summæque veritatis. Ad cuius participationem media diui Thomæ doctrina trahere studiosos omnes viribus totius nitimur &c.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani super prædicabilia Porphyry & Aristotelis prædicamenta, Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORUM PRINCIPIS POSTERIORUM ANALYTICORUM LIBER PRIMUS.

Cum,

Thomæ de Vio Caietani Card. S. Xisti acutissimis annotationibus.

De Necessitate Demonstrationis. Cap. 1.

MNIS doctrina: & omnis disciplina intellectiua, ex præexistente fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculantibus in omnibus. Mathematicæ enim scientiarum per hunc modum fiunt, & aliarum vnaquæque artium. Similiter autem & circa orationes & quæ per syllogismos & quæ per inductionem. vtræq;.n. per prius nota faciunt doctrinam. illæ quidem accipientes tanquàm à notis, illæ vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestum est singulare. Similiter autem & Rhetoricæ persuadent. aut enim per exempla, quod est inductio, aut per enthymema, quod est syllogismus.*

* a.l. Discursiua syllogistica ratiocinatiua cogitatiua.

1. cõclusio. Dupliciter autem necessarium est præcognoscere. alia nanq; quòd sunt prius opinari necesse est. alia vero quid est quod dicitur, intelligere oportet. quædam autem vtraque. vt quoniam omne quod est aut affirmare, aut negare verum est, quia est: triangulum autem quòd hoc significat. sed vnitatem vtraque, & quid significat, & quòd est. non enim similiter horum vnumquodque manifestum nobis est.

3. cõclusio. Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam. vt quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem. Quod .n. omnis triangulus habet tres angulos equales duobus rectis præsciuit, quòd vero hic, qui est in semicirculo triangulus sit simul inducens cognouit. Quorundam.n. hoc modo disciplina est & non per medium extremum cognoscitur. quæcunque iam singularia contingunt esse, & non de subiecto aliquo.

4. cõclusio. Ante autem quàm sit inducere aut accipere syllogismum quodammodo quidem fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. quod enim nesciuit si est simpliciter, hoc quomodo sciuit, vt quod duos rectos habet simpliciter? sed manifestum est quòd sic quidem scit, simpliciter autem non scit. Si vero non, Mennonis ambiguitas accidet. aut enim nihil addiscet, aut quæ nouit. Non autem sicut quidam nituntur soluere, dicendum est. nunquid sciuisti omnem binarium qui par est, aut non? dicenti autem, attulerunt quendam binarium, quem non opinatus est esse. Soluunt.n. non dicentes cognoscere omnem binarium esse parem, sed quem sciunt, quòd binarius sit. Et etiam sciunt quidem cuius vere demonstrationem habent, & cuius acceperunt, acceperunt autem non de omni cuius vtique sciunt quòd triangulus aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero & triangulo: nulla.n. propositio accipitur huiusmodi: quòd quem tu nosti numerum, aut quam nosti lineam rectam, sed de omni simpliciter. Sed nihil (vt opinor) prohibet quoniam est quod addiscit scire, est autem sic ignorare: inconueniens enim non est si scit quodammodo quod addiscit, sed si hoc modo, vt inquantum addiscit, & scit.

Summa huius capituli hæc est.

MNIS doctrina & disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione. probatur inductiue in omnibus modis sciendi. s. syllogismo, enthymemate, inductione & exemplo & in omni genere disciplinæ: tam speculatiuæ quàm practicæ: & tam scientificæ quàm opinatiuæ. 1. cõclusio.

Præcognitio est duplex. s. quid: & quia. probatur à priori: quia præcognita sunt tria. s. pimcipia: subiectum: & passio. principia, quia sunt, subiectum quia est, & quid est passio quid est. probatur à priori. quia non similiter vnumquodq; horũ est nobis cognoscibile ad demonstrationem. 2. cõclusio.

Principia vniuersalia prius tempore cognoscuntur conclusione: principia vero singularia nota: in ipsa subsumptione sub vniuersalibus esse simul tempore cum conclusionibus cognoscuntur, prius tamen natura. probatur à priori, quia quorundam hoc modo disciplina est. 3. cõclusio.

Ipsa conclusio antequam syllogizetur est cognita secundum quid: ignota autem simpliciter: probatur deducendo ad impossibile; quia aliter redit ambiguitas Memnonis. s. aut nihil discere, aut ea quæ nouimus. Solutio enim dicentium non cognosci omnia singularia cognoscendo vniuersale, sed quæ nota sunt esse singularia illius: falsa est. quia vniuersale eo modo scitur, quo in demonstratione assumitur, assumitur autem omne simpliciter: & non omne quod nosti, vel noui. 4. cõclusio.

Series autem hæc est.

TRactatus de demonstratione Arist. quoniam demonstratio quatuor quæstiones habet sicut & quodlibet scibile. s. an est, quid, quia est, & propter quid est, nec perfecta notitia rei sine his haberi potest, in hoc primo capitulo an sit demonstratio, in sequentibus vero vsq; ad sextum decimum capitulum exclusiue, pertinentia ad quæstionem quid est demonstratio. Inde autem vsque ad finem primi libri pertinentia ad quæstionem quia est. i. quasi passiones demonstrationis, puta finitatem, perfectionem, vnitatem, certitudinem, diuersitatem &c. In secundo demum libro de pertinentibus ad quæstionem propter quid. i. de causis demonstrationis. i. de medio, vsq; ad vltimum capitulum exclusiue, & de dignitatibus in vltimo capitulo determinat, sicq; (vt Alexan. dixit) demonstrando docet demonstrare. Quia vero idem est quærere & determinare in scibilibus, an aliquid sit, & an necesse sit illud esse: quia nihil tale superfluum, aut per accidẽs contingit esse, sed aut non esse, aut necessario esse, quia per accidens esse reputatur non esse in huiusmodi, ideo volens determinare demonstrationem esse in hoc capitulo intendit ostendere necessitatem syllogismi demonstratiui: cuius necessitas (quia instrumentum est) ex eius fine, qui nihil aliud est, quàm scientiæ generatio sumenda est. Et vult declarare scientiam generari de nouo in nobis ex præexistente in nobis notitia. & consequenter non esse nobis inditam, sed aliunde infusam: vt Socrates & Plato dixerunt, sed demonstratiuo discursu ex noto ad ignotum acquisitam: & consequenter ad scientiæ generationem necessarium nobis esse demonstratiuum syllogismum, de quo præsens liber tractat. Vnde ab ipso fine inchoans proponit disciplinam intellectualem ex præexistente in nobis cognitione generari. Deinde

ad

ad intentum descendens ostendit quæ & quotuplex sit ista præexistens cognitio. Et quæ & quot sint illa quæ præcognoscuntur ante demonstrationem. (in secunda conclusione) Inde quomodo in ipso exercitio demonstrationis principia, de quibus oportet præcognoscere, quia sunt pręcognoscuntur diuersimode. (in tertia conclusione.) Demum quomodo ipsa conclusio præcognita sit, antequàm demonstretur. (quarta conclusione) insinuat: & respondet ambiguitati platonicæ, excludens simul falsam quorundam responsionem. Et sic notitia conclusionis generatur ex præexistente cognitione principiorum subiecti, passionis, & ipsius conclusionis secundum quid, præexistente directe ordine temporis, quo ad principia vniuersalia: ordine autem naturæ tantum quo ad principia singularia.

De præexistenti cognitione.

CIRCA primam conclusionem aduertendum est ꝙ ly, ex præexistenti cognitione, positum in prima conclusione non oportet glosari. s. sensitiua, sed indefinite relinquendum est. Et expectanda est expositio Aristote. quam subiungit in sequentibus conclusionibus. Quod enim ab ipso expositum est nostram non exposcit glosam. Fuit autem adeo solicitus circa exponendam illam particulam resoluendo vsque ad primas cognitionis radices, vt cum hic proponat quid & quia præcognosci, in secundo libro diligenter inuestiget quomodo ipsum quid cognoscitur & consumet præsens opus declarando, quomodo ipsum quia sit nobis notum.

Quot nam præcognitiones & præcognita sint, & quibus præcognitionibus præcognitorum quodlibet ante scientiam præcognosci oporteat.

Circa secundam conclusionem. Ad euidentiam præcognitionum & numeri earum. Aduerte ꝙ cum pręcognitio non dicatur in proposito qualibet cognitio alteram præcedens, sed ea tantum ex qua discursus disciplinis fit: oportet præcognitionem omnem primæ, vel secundæ operationis intellectus opus esse cum autem obiectum primæ operationis intellectus sit incomplexum non dicens esse vel non esse, quod sufficienter diuiditur per quid rei, & quid nominis, & obiectum secundæ sit cóplexum verbaliter, in quo dicitur esse vel non esse, quod sufficienter diuiditur per complexum significans esse verum, & significans esse reale: cuncta complexus mira breuitate Aristo. pręcognitiones omnes reduxit ad duas. s. quid. & quia, sub quid, quid rei, & quid nominis, sub quia, & quia est, & quia verum est (analogice) comprehendens. Rursus quia non quodlibet quid: nec quodlibet quia discursum quamlibet facit, sed limes aliquis eorum est, ex ipsa quæ discurrendo inuestigatur conclusione, sumere oportet, cuius quid, & cuius quia, præcognosci necesse sit. Conclusionem autem quia cóclusio est ex aliquibus principijs inferri necesse est & duos terminos in se habere. s. subiectum & prędicatum: quorum coniunctio vel diuisio inferatur. Horum igitur trium præcognitiones illas oportet esse non vniformiter: quia vniformia non sunt, nec secundum se, nec vt cognita. Quia ergo principia, ex quibus conclusio inferenda est complexa sunt, quę vt sic non habent nisi esse verum, ideo præcognoscenda sunt tantum quia sunt, i. quia vera sunt. Subiectum autem quia incomplexum est: & vtrunq; quid habet & complexionem facit cum suo esse & indepédens est tam secundum essentiã quàm secundum esse à sua passione, quæ prædicatur in conclusione, præcognosci oportet dupliciter. s. quid est, & quia est. Prædicatum autem quod passio vel per modum passionis se habens est, incomplexum quidem ens est, & vtrunq; quid: & esse proprium cum quo complexionem facit habet: sed quoniam eius esse quæritur, & eius quid rei ante eius esse cognosci non potest solum quo ad quid nominis cognosci oportet.

De principiorum præcognitione

CIRCA eandem secundam conclusionem, quo ad id quod ibi dicitur, de præcognitione principiorum, aduerte quosdam minus bene intelligentes dicta à S. Tho. in expositione textus inficiari eius rationem, quam reddit de hoc ꝙ de principijs non præcognoscitur quid. Ratio siquidem eius est, quia complexorum non est diffinitio: principia autem complexa sunt. Aiunt isti ꝙ asignantes hanc rationem à veritate deuiant, quia in æquiuocatione laborant. Complexorum enim non est diffinitio quid rei. Philosophus autem loquitur hic de diffinitione quid nominis: quę etiam complexis conuenit. Sed arguentes hoc modo, Aristotelis textum minus perspicaciter sunt intuiti. Falsum est siquidem ꝙ Aristote. hic coartet se ad diffinitionem quid nominis: licet de illa etiam loquatur. Vnde textus ait, Alia nanq; (quid est quod dicitur) intelligere oportet: vbi expresse apparet profunde speculantibus quòd diffinitionem quid rei non exclusit dicendo quid est quod dicitur. Quãuis. n. cognoscere quid dicitur sit solum cognoscere quid nominis, cognoscere tamen quid est id quod dicitur, non præcise cognoscere quid nominis, sed comprehendit in se etiam quid rei. nec obstat expositio. S. Tho. interpretantis, quid est quod dicitur. i. quid significat nomen, quoniam sermo Ari. ſ prægnãs est: & vtroq; modo exponi pót. Et exponitur à S. Tho. hic & alibi: volente ex hoc textu ꝙ de subiecto pręsupponitur quid rei. Si. n. vniuersaliter intelligatur quid nominis, exponendum est: si autem in demonstratione simpliciter, quid rei, tam subiecti quàm passionis quandoq; vt infra ostendetur. Vnde Aristo. de quid in communi loquitur, cum duas præcognitiones statuit. s. quid, & quia: sicut etiam loquitur de quia in communi: vt extendit se ad esse verum, & ad esse simpliciter. Quia igitur de quid in communi sermo est, & simpliciter loquendo, principia, quia complexa sunt, non habent quid, quia absolute loquendo, non habent diffinitionem. Ideo Sanctus Thomas simpliciter dixit, quod de principijs non pręcognoscitur quid: quia complexa sunt & indiffinibilia. Amplius quia complexa, vt sic, quid nominis proprie non habent, sat fuit diuo Thomæ de complexis vt sic loquenti declarare, ꝙ quid rei non habent. hoc. n. declarato nullum remanebit quid principiorum præcognoscendum. Quod autem complexa vt sic proprie non habeant quid nominis, patet tum ex Boetij verbis hic dicentis quod quid significat, non in propositionibus totis accipitur, sed in terminis tantum. tum ex ratione, quam ibi innuit. s. ꝙ propositio significat inesse aliud alij magis quàm significat aliquid. tum ex aduersarijs dicentibus, ꝙ complexa habent quid nominis dupliciter, vel vt significantur nomine incomplexo, vt historia Troiana dicitur Ilias, vel ratione terminorum suorum. liquet enim ꝙ neutro istorum modorum ipsis complexis. vt sic quid asignatur. sed ratione alicuius incomplexi. Amplius cum ex eadem radice complexis insit carere, quid rei & quid nominis, ex hoc. s. ꝙ complexa sunt vt ex dictis patet. Assumens S. Tho. ꝙ complexorum non est diffinitio, & ideo de principijs non præcognoscitur quid vtrunq; quid sufficienter exclusit.

Egidius super. te c. s. dubio vltimo.

Quid est quod dicitur cognoscere, & ipsum quid rei etiam attingere.

Quæstiones Quatuor.

1. Nam subiectum præcognosci oporteat quo ad quid nominis, vel quid rei.
2. Nam subiectum præcognoscatur quo ad esse in rerum natura, vel obiectiuum.

3. Num

3. Num paſsio præcognoſcatur quo ad quid rei, vel quid nominis.

4. Num quælibet ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe.

1. de anima T. c. 6.

Circa eandem ſecundam concluſionem dubitatur quadrupliciter. Primo an cum dicitur. de ſubiecto præcognoſcitur quid intelligatur quid rei, an quid nominis. Quod.n.intelligendum non ſit quid rei ex ipſius Ariſtotelis obſeruatione videtur. In ſcientia.n.de anima, cuius ſubiectum eſt anima, inueſtigat quid eſt anima, & non præſupponit. Nec poteſt dici ꝙ hoc fecit non inquantum tradens ſcientiam de anima, ſed indutus alterum habitum. Primo, quia cum diffinire animam ſit philoſophi naturalis, quia non abſtrahit à materia ſenſibili, non erit facile fingere, ad quam partem naturalis philoſophiæ hoc pertinet, ſi non ad ſcientiam de anima. Secundo, quia admiſſa hac fictione quid dicetur ad id quod ſuperius tactum eſt, ꝙ.ſ. in hoc opere, cuius ſubiectum eſt ſyllogiſmus demonſtratiuus, Ariſto. inquirit quid ſit demonſtratio? (In. t. c. 6.) Præterea, Si ante demonſtrationem oportet ſcire quid rei ipſius obiecti: oporteret dicere ꝙ habemus quod quid eſt cuiuſque rei, de qua ſcimus aliquid demonſtratiue. hoc autem experimur falſum eſſe: multa.n.de Luna, Sole, & Deo ſcimus, quorum quod quid eſt ignoramus. In oppoſitum eſt hic auctoritas Porphyrij, Alberti, & ſancti Thomæ.

ſecunda. q.

Secundo dubitatur, an cum dicitur de ſubiecto præcognoſcitur quia eſt, intelligatur de eſſe in rerũ natura actualiter. Videtur enim ꝙ ſic, per rationem, quam ad hoc innuit Porphyrius, illud eſſe ſubiecti præſupponitur, quo ſubſtat paſsioni. ſed ſubiectum non ſubſtat paſsioni niſi ſecundum ſuum eſſe reale in rerum natura, ſupponendo ꝙ paſſio ſit accidens (vt communis via tenet,) ergo ſubiectum eſſe in rerum natura ſupponitur. Maior eſt euidens: ex eo ꝙ tota ratio quare de ſubiecto præſupponitur eſſe, eſt quia ſubſtat paſsioni. In oppoſitum autem eſt primo ꝙ ſcientia abſtrahit ab eſſe actualis exiſtentiæ. nam abſtrahit à contingenter accidenti, quale eſt eſſe actuale. Secundo quoniam contingeret ꝙ ſcientia ſupponeret falſum. quoniam corruptis roſis ille qui iam acquiſita ſcientia de roſis vtitur, ſi ſupponit roſam eſſe ſupponit falſum, quoniam roſa tunc ſecundum veritatem non eſt.

tertia. q.

Tertio dubitatur, an cum dicitur, ꝙ de paſsione præcognoſcitur quid, intelligatur quid nominis, aut quid rei. Videtur ſiquidem ꝙ quid rei præcognoſcendum ſit, quia medium oportet eſſe præcognitum, ſed medium eſt quod quid eſt paſsionis (vt dicitur in ſecundo huius.) ergo.

T. cõ. 8.

In oppoſitum ſunt verba Ariſtotelis in hoc loco dicentis, quòd de paſsione præcognoſcitur quid ſignificat. & S. Tho. illa exponentis.

quarta. q.

Quarto dubitatur, an omnis ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe: an aliqua tantum.

Ad euidentiam horum. Primo declarandi ſunt termini in dubijs aſſumpti.ſ.quid rei & quid nominis. Secundo ſigillatim reſpondendum eſt. Quid nominis: vt alibi diximus; nihil aliud eſt quàm quidditas nominis: ſicut quid rei eſt ipſa rei quidditas. Nominis autem cum ad aliquid ſit & eſſentialiter alterius ſignũ tunc præcognoſcitur quidditas quando eius ſignificatio innoteſcit. Rei autem quidditas, non niſi per eſſentialia omnia pateſit. Vnde & proprium interrogatiuum quid nominis eſt quid ſignificat. proprium vero interrogatiuum quid rei, eſt quid eſt. Differt ergo quid nominis à quid rei, quia cognoſcere quid nominis, eſt cognoſcere quid ſignificat nomen. Cognoſcere autẽ quid rei eſt cognoſcere quid eſt res ſignificata per nomen. Et quia rei quidditas eſſentia eſt, quam entia tantum habent, & res non cognoſcitur quidditatiue niſi per ſuam diffinitionem explicantem eam à prima potentia vſque ad vltimum actum, ideo quid rei entium tantum eſt, & vnico modo cognoſci poteſt. Quia vero ad quid nomen referatur: vt ſignum ad ſignificatum eſſe non oportet, & per communia & accidentalia, & nutus, & ſigna, declarari poteſt, ideo quid nominis non entis eſſe poteſt, & incertos habet modos ſuæ manifeſtationis.

(super de ente & eſſentia in prohemio.)

Deciſio primæ q. T. c. tertio.

Ad primum ergo dubium dicitur, ꝙ demonſtratio, vt infra dicetur, eſt duplex. quædam à priori, & quædam à poſteriori. Si loquamur de ſcientia à priori, ſic oportet cognoſcere quid rei ipſius ſubiecti, quia quod quid eſt ſubiecti, eſt cauſa paſsionis, ad quam oportet vltimo reſoluere demonſtrationem propter quid, vt in ſecundo huius dicitur. & hoc expreſſe ponunt hic Porphyrius, Albertus, & S. Tho. Si vero loquamur de ſcientia à poſteriori, tunc ſufficit quid nominis præcognoſcere de ſubiecto. (vbi ſupra t. c. 8.) vtimur ſiquidem in talibus demonſtrationibus effectu loco diffinitionis ipſius ſubiecti vt medio termino & cauſa in cognoſcendo. Ad obiecta autem in oppoſitum dicitur, ꝙ cum in qualibet ſcientia ſpeciali vltra principia cõmunia complexa & incomplexa, quæ ſupponuntur in metaphyſica, ſint principia propria illi ſcientiæ, oportet ſcientiam ſecari in duas partes. in quarũ prima iactantur poſitiones complexæ & incomplexæ, in ſecunda vero inueſtigantur paſſiones virtute illorum principiorum. cuius ſignum euidenter apparet in principio Euclidis. Et quia huiuſmodi poſitiones ſi ſunt incomplexæ, cognoſcuntur prima operatione intellectus, ſi complexæ ſunt per ſe notæ, ideo oportet diuidere opus ſcientificum in intellectum, cuius eſt cognoſcere, quod quid eſt, & per ſe nota, vt in ſecundo huius dicitur, & ſcientiam proprie dictam, quæ proceſſu demonſtratiuo acquiritur, (T. c. 25.) & ſic cum vnum principiorum propriorum ſit quod quid eſt ſubiecti, antequàm ſcientia generetur quidditas ſubiecti cognita eſt, & per hoc patet reſponſio ad vtrunq; obiectorum & ſimilia. Dico ſiquidem ꝙ mos eſt Ariſtotelis poſitiones facere in libris ſuis, vt patet in prædicamentis & principio Perihermenias, & Primo Priorum, & Primo Phyſicorum, & locis adductis. poſitiones autem tales ſunt ante ſcientiam, & non pars ſcientiæ, ſed ſcientiæ propria principia. Et ideo ſimpliciter concedendum eſt ꝙ Ariſtote. regulam hanc obſeruauit. Nec obſtat ꝙ in prædictis locis demonſtratiuo diſcurſu diffinitionem materialem per finalem inueſtiget, aut concludat, quoniam hoc eſt per accidens. Sicut.n.primæ operationi intellectus per accidens miſcetur ſecunda, dum diffinitio componendo partes eius cognoſcitur, ita etiam eidem immiſcetur tertia, dum diffinitio applicatur ſyllogiſmo diſcurſiuo ipſi diffinito. & quia in his quæ ſunt per accidens contingit falli ſapientes (vt in elenchis dicitur.) ideo habitus in prædictis locis acquiſitus putatur ſcientificus: ſed re vera non eſt, quia per accidens eſt per demonſtrationem acquiſitus. Ad vltimam vero obiectionem dicitur, ꝙ de Sole, & Luna & huiuſmodi non habemus ſcientiam à priori ſimpliciter, & ideo non eſt opus præcognoſcere quod quid eſt ipſorum.

Secundæ q. deciſio.

Ad Secundum dubium dicitur, ꝙ oportet præcognoſcere ſubiectum eſſe in rerum natura actualiter: temporibus tamen ſuis, ſi ſubiectum indiuidua non continua, ſed ſecundum ſucceſsionem habet, & hoc in ſcientijs realibus. in rationalibus.n.ſufficit ꝙ ſubiectum ſit in eſſe obiectiuo, & ſimiliter in non entibus. Cauſa autem huius eſt ratio facta dubitando, quæ confirmatur ſic, illud eſſe præſupponitur de ſubiecto, quod de ipſo in illa ſcientia non poſſe probari

bari dicitur: sed tale est esse actualiter in rerum natura: ergo. Maior patet ex eo, ꝙ ideo dicitur non posse probari, quia hic ab Aristotele dicitur præsupponi. Minor autem nec à proteruis negari potest. Ex ipso.n. disputationis exercitio conuinci possunt.

Primo phy. c. vlti. secundo phy. co. 26. duodecimo. meta. c. 6.

Cum.n. Commen. in tot locis ait, nullam scientiam probare subiectum suum esse: nec à priori nec à posteriori, quia præsupponit illud esse, clarum est ꝙ loquitur de esse actuali actualiter in rerum natura, quia de substantiarum separatarum esse loquitur, quod probatur. 8. Physico. de illis.

Te. c. 45, & 46 ibidem. te. cõ. 78. & 83. te. c 53. vbi supra.

Quando ergo vertitur in dubium Commentatoris dictum, quod ex ista Aristotelis propositione Commen. acceptum asserit contra Auicennam, de esse subiecto actualiter in rerum natura locutio est. Si dicatur ꝙ secus est de substantijs separatis & de alijs, quia illæ perpetuæ sunt, & in perpetuis non differt esse & posse, vt dicitur in. 3. Physico. & consequenter præsupponere de eis posse existere: perinde est ac præsupponere existere: hoc nihil obstat.

T. c. 32.

Primo, quoniam formaliter differunt etiam in perpetuis esse & posse, licet non duratione, & consequenter quoq; dicatur ꝙ præsupponitur esse, & non dicitur prę supponitur posse esse oportet formaliter loquendo, vt Arist. consueuit de ipso posse vt induit ipsum esse loqui, & non econuerso. Secundo quoniam licet particularia horum inferiorum corrumpantur & intelligentiarum perpetuentur, vniuersalia tamen vtrorumq;, de quibus tantum per se sunt scientiæ & demonstrationes & diffinitiones, perpetua sunt, & non differt in eis esse & posse, quoniam illa propositio, in perpetuis &c. cum ex perpetuitatis vi formaliter necessaria sit, in omnibus perpetuis tenet, quo fit vt propositio illa magis foueat proposito quàm aduersæ opinioni.

Cap. 2.

Vnde propriam vocem ignorant & negant qui dicuntur, ꝙ de subiecto non præsupponitur esse in rerum natura, & Commentatori nihilominus expræsse contra dicunt in dictis locis, & hic dicenti, de subiecto ꝙ precognoscitur ꝙ ipsa res sit inuenta. Clara.n. luce patet assuetis in

T. c. 14.

doctrina eius, ꝙ rem inuentam esse apud ipsum nihil aliud est quàm rem esse. Amplius cum esse (Quinto Metaphysicæ) sit duplex. s. actualis existentiæ, & quod significat veritatem propositionis: aut ista conclusio. de subiecto præsupponitur quia est, intelligitur de esse actualis existentiæ actualiter, & habetur intentum, aut potentialiter, vt sit sensus. de subiecto præsupponitur quia est. i. quia potest esse, seu non repugnat esse, quod idem est: quia (non repugnantia) potentia logica est, & hoc non primo, quia sic posset dici ꝙ de passione prę supponitur quia est. i. quia potest esse, & sibi non repugnat esse. Quis.n. faciens demonstrationem demonstrat de aliquo passionem, quam non supponat possibilem vt sit? Nullus siquidem conatur ad cognoscendum esse, quod impossibile putat esse. secũdo quia glosa hæc destruit textum. Cum.n. à composito ex aliquo termino, & eius conditione diminuente, non liceat inferre illum terminum simpliciter, ex hoc quod dico, quia potest esse, seu non repugnat esse, non licebit inferre quia est, quia

Cõmen. 15.

potentia est conditio diminuens, vt Commen. dicit. 4. Metaphysicæ commen. 15. Et consequenter ex veritate illius glosæ non sequetur veritas textus dicentis, ꝙ oportet de subiecto præcognoscere quia est. Aut ergo glosa non recta est, aut Arist. male dixit, aut intelligitur de esse quod significat veritatem propositionis, & hoc in idem redit cum prioribus, quia fundamentum veritatis est esse rei. Quod si fingas ꝙ de subiecto præsupponitur quia est, id est quia est tale, de quo aliquid possit demonstrari, eisdem rationibus refellitur: hoc.n. modo proportionaliter loquendo, & de passione præsupponitur quia est, quia demonstrator supponit eam esse talem, quæ possit de aliquo demonstrari. aliter non assumeret ipsam vt extremum demonstrabile, & conditio minuens non eripitur per hoc. Ad primam obiectionem autem in oppositum dicitur, ꝙ scientia abstrahit ab esse actuali existentiæ in particulari, & non ab existentijs in communi, nec à suppositione existentiarum. Duæ siquidem quæstiones de rerum existentijs quæruntur. s. an est, & quia est. Et certum est ꝙ quæstiones sunt æquales numero his quæ vere scimus, vt in secundo dici-

Tex. c. 1.

tur. Quomodo autem esse contingenter & quomodo non contingenter adsit rebus, in principio secundi declarabitur. Non accepte tur autem interim, esse ita contingenter adiacere rebus, ꝙ scientiam subterfugiat. Ad secundam vero dicitur ꝙ secus est in acquisitione scientiæ & in vsu eius: in acquisitione.n. oportet subiectum esse in rerum natura, vt generet sui scientiam in nobis, quoniam nihil agit nisi sit, in vsu autem acquisitæ scientiæ cessat hec causa, sed remanet alia, quæ communis est acquisitioni & vsui. s. ꝙ oportet subiectum entis rationem habere, nullus.n. quærit non entis passiones, entis autem ratio non aliter habetur ab aliquo quàm per esse, quoniam ens esse significat (vt in secundo dicet Aristo. cap. sexto.) & ideo oportet suppone

Te. c. 7.

re subiectum esse. Nec est falsum subiectum esse propter hoc ꝙ actualiter non est, quoniam non supponitur ipsum esse nunc vel tunc, sed esse temporibus suis sicut & conclusiones demonstrationis perpetuas, hoc modo dicemus infra. Nec obstat si recurratur ad Destruat deus &c. quoniam adhuc vere supponeretur subiectum esse, eo ꝙ supponeretur esse tempore suo, subtractis talis casus imaginarij impedimentis. vnde ex dictis iam patere potest ꝙ nihil aliud intendit Aristoteles per hoc quod dixit, ꝙ de subiecto præsuppoitur quia est, nisi quod oportet subiecto in demonstratione vti, supposito ꝙ sit, seu ac si esset. cuius signum est, ꝙ siquis quærat centauri scientiam cum inuenerit ipsum non esse, desistet. & si vellet vltra progredi ad inuestigandas proprietates significati per centauri nomen vteretur centauro ac si esset, & sic ad vlteriora procederet supponendo subiectum esse.

circa. te. c. 12.

Cap. 10. 110, vlti.

Tertiæ. q. Decisio.

Ad Tertium dubium dicitur prænotãdo duo. Primum est, ꝙ licet quid rei, & quid nominis formaliter sumpta plurimum differant (vt supra ostensum est) materialiter tamen coincidere possunt, vt patet cum ad quid nominis respondetur per essentialia propria: vnde & contingit quandoq; ꝙ ipsa diffinitio quodammodo quidditatiua non habet rationem quid rei, sed quid nominis. quod sic manifestatur, sicut res se habet ad esse, ita se habet ad cognosci ex Secundo Metaphysicæ. Diffinitio autem quid rei non est

T. c. 4.

nisi eorum quæ sunt, quia entium realium tantum est: igitur diffinitio alicuius nõ cognoscitur sub ratione quid rei, nisi cognoscatur illud esse. Et ideo si aliqua res sit ignota quo ad suum esse, & haberetur eius diffinitio qualis tunc potest haberi, diffinitio illa habet rationem quid nominis & non quid rei. Vnde & quæstio an est præcedit quæstionem quid est. Secundum notandum est, ꝙ demonstratio in proposito est duplex. quædam terminans quæstionem quia est, & quædam terminans quæstionem propter quid tantum, vt infra dicetur. Differunt autem in proposito hæ demonstrationes: quia per primam scitur passionem inesse subiecto, in secunda vero prę cognoscitur passionem inesse subiecto: quia quæstio quia est præcedit quæstionem propter quid, & scitur per eam causa, propter quam inest talis passio, vt patet in inuestigatione causæ eclipsis, quam Lunæ inesse videmus.

Cap. 13. circa t. c. 13.

His præsuppositis dicitur ad dubium cum distinctione, ꝙ

ne, ꝙ in demonstratione terminante quæstionem, quia est passionis de suo proprio subiecto: impossibile est præcognosci quid rei (passionis) formaliter loquendo, id est sub ratione quid rei: quia cum passionis esse sit subiecto inesse, & ante demonstrationem ignoretur ipsam inesse ignorabitur ipsam esse, & consequenter eius quid rei, quod entis tātum est. Potest tamen præcognosci aliquo modo eius quid rei materialiter sub ratione quid nominis, quod assumetur vt medium in demonstratione. In demonstratione autem terminante quæstionem propter quid tantum nihil prohibet præcognosci, quid rei ipsius passionis, quia ipsius esse præcognitum fuit. Et similiter in demonstratione terminante quia de non proprio subiecto, sed parte subiecti, quoniam iam ipsum in esse præcognitum est, & quid est. Ad obiecta ergo dicitur, ꝙ diffinitio passionis, quam contingit esse medium in demonstratione & oportet esse præcognitam, est diffinitio quid nominis formaliter, quæ tamen aliquo modo materialiter est quid rei. Et ideo notanter S. Tho. dicens hic ꝙ antequàm sciatur de aliquo an sit non potest sciri proprie de eo quid est, apposuit illud verbum proprie: & hoc loquendo de demonstratione terminante quæstionem quia est: quia (vt dictum est) in ea, quæ terminat quæstionem propter quid, medium est diffinitio quid rei ipsius passionis, vt in secundo huius dicitur. Et hanc distinctionem diligenter notato. Si vis intelligere diuersa Aristotelis & Sancti Tho. dicta.

T. c. 8. t. c. 25. fi. Quartum dubium quia exigit discusionem quæstionis an est, in principio secundi libri Deo fauente soluetur.

1. Cur de passione non præcognoscitur quia.
2. Cur de passione non præcognoscitur quid rei.

Circa dicta S. Tho. in expositione eiusdem secundæ conclusionis, duplex dubium occurrit. Primum est circa causam assignatam quare de passione non præcognoscitur quia. (Cap. primo dubio. 8.) Dicit. n. hoc esse propterea, quoniam esse ipsius passionis per demonstrationem quęritur: videtur. n. ꝙ hoc quod assignatur pro causa non sit vniuersaliter verum: quoniam experimur nos cognoscere passionem esse, & quærimus per demonstrationem an talis passio insit tali subiecto. Constat autem ꝙ tunc non quæritur esse ipsius passionis, sed tantum inesse eius huic, non ergo inconuenit præcognoscere passionem esse: nec est causa quod de passione non præcognoscitur quia est, quoniam esse ipsius concluditur. Assumptum quo ad primam partem declaratur, (quoniam quo ad reliqua clarum est) quando quærimus an terra sit rotunda, an cęlum sit sphęricum. Iam nouimus rotūditatem esse in rerum natura, & nihil aliud inquirimus nisi an rotunditas insit terræ, sphæricitas cœlo &c.

2. Dubium. Secundum dubium est circa causam assignatam: quare de passione non præcognoscitur quid rei. dicit. n. hoc esse, quoniam passionis esse est inesse & ante demōstrationem ignoratur ipsam inesse, & consequenter ipsam esse, & consequenter quid est, quoniam quæstio quid est præsupponit quæstionem an est. Accidit. n. hic dubium. Tum quia vt deductum est: non sequitur, non præcognoscitur passionem inesse tali subiecto, ergo non præcognoscitur ipsam esse. Tum quia alia quæstio est quæstio an est, & alia quia est, vt patet in principio secundi. Et propterea dicet quispiam, ꝙ de passione quæritur quia est, & præcognoscitur an est. Et consequenter quid est, & sic ratio S. Thomę non concludit intentum.

T. c. primo. Ad primum horum dicitur, ꝙ de passione contingit loqui dupliciter. Vno modo materialiter. i. pro re illa, quæ est passio probanda de tali subiecto. Alio modo formaliter, i. pro re vt est passio. Primo modo non inconuenit passionem præcognitam esse ꝙ sit: sed nihil obstat dictis S. Tho. eo ꝙ de passione formaliter loquebatur. Secundo autem modo sumpta passio vt passio: subiectum non quodcunque, sed proprium respicit & aliud esse: vt sic non habet nisi inesse proprio subiecto: & impossibile est ipsum præcognoscere esse ante demonstrationem terminantem quæstionem quia est: vt dictum est: quoniam tale inesse quæritur. Et quia S. Tho. (iuxta consuetudinem suam) formaliter loquebatur: ideo dixit ꝙ quia esse ipsius passionis quæritur non præcognoscitur. Secundo dicitur ꝙ S. Tho. attendens his, quæ per se concurrunt ad præcognitionem ob ea quæ per accidens immiscentur à rectitudine regulæ vniuersalis credere noluit. Constat. n. ꝙ demonstrationi non contingenter euenit ꝙ præcognoscatur de subiecto: quid & quia: & de passione quid: & de principijs quia: quoniam ex his procedit demonstratio necessario. Accidit autem demonstrationi: ꝙ passionem præcognoscatur esse. non. n. vis demonstrationis hoc exigit, sed potius oppositum: quoniam hoc est proprie per eam quæsitum. quoniam igitur per se loquendo demonstratio passionis esse quærit: & per accidens præsupponit ipsam esse: ideo de ea non præsupponit quia est.

Ad secundum dicitur: ꝙ ad habendum quid rei passionis non sufficit qualitercunque cognoscere ipsam esse: sed oportet cognoscere passionem inesse primo subiecto: quoniam ex principijs primi subiecti causatur & diffinitur, & ideo valet in proposito, non cognoscitur ipsam inesse primo subiecto: ergo nec ipsam esse: ita sufficienter ꝙ possit haberi quid rei. Ad id vero quod additur de quęstionibus an est & quia est: dicitur, licet distinctæ sint: dato etiam ꝙ quæstio an est: etiam quærat de passione nihil aliud sequitur quàm ꝙ contingit præcognoscere passionem esse: non tamen taliter: ꝙ sufficiat ad diffinitionem quid rei. Quod autem S. Tho. idem videatur intelligere hic per quæstionem an est passionis: & quia est: nihil obstat: quoniam verum est de passione vt passio est. Sed de his in principio secundi erit amplior sermo. Nunc sat sit hæc dixisse. (2. Dub. [illegible])

Conclusio quomodo ante demonstrationem sit præcognita.

Circa quartam conclusionem & eius probationem aduerte ꝙ Aristo. tangit duas extremas opiniones: circa præcognitionem conclusionis quam quærimus: & ponit se medium. (cap. pri. [illegible] per. t. c. 1.) Prima fuit Socratis & Platonis dicentium: conclusiones simpliciter præcognosci, Secunda fuit quorundam: quorum nomina non inueni, dicentium conclusiones nullatenus præcognosci. Media autem est Aristotelis dicentis: conclusionem virtualiter quidem præcognosci, actualiter vero seu simpliciter ignorari. Primam opinionem tetigit Mēnonis ambiguitatem ponens secundam responsionem quorundam falsam adijciens, mediam vero subiunxit. Et nota ꝙ licet prima opinio ponens: nos aut nihil discere: aut ea quæ nouimus: multis fulta sit rationibus: quas habes in Alberto, ab Aristotele tantum vna adducta est: quia illam (logici negocij) est dissoluere. & in eius falsa solutione, alteram confutat opinionem: & illius solutio vera, sua directe opinio est, & satisfacit directe alteri logico fundamento illius opinionis, quod est tale. Conclusio, quam quærimus: aut est nobis nota: aut non: si nota, ergo discimus ea, quæ nouimus, si ignota, ergo cum inuenerimus eam nesciemus nos scire illam: & consequenter non sciemus. & si sic, ergo nihil discimus. Consequētia patet exemplariter de quærente seruum fugitiuum: si. n. illum non nouit, cum inuenerit nesciet se inuenisse, Hæc inquam omnia

nia soluuntur dicendo: quod conclusio sic quidem præcognoscitur, id est secundum quid: simpliciter autem non. Nec intelligas per hanc solutionem: quod conclusio præcognoscitur in potentia & nescitur in actu. hic.n. non est intellectus Aristotelis: quoniam secundum hunc sensum: non deijciuntur aduersariorum rationes, non.n. sufficit ad notitiam serui fugitiui & similium, cognoscere ea in potentia: quia hoc nihil aliud est quàm posse illa cognoscere; vt patet. Et similiter secunda opinio, quam impugnat expresse hic Arist. non dicebat conclusionem ita ignotam quòd non posset cognosci quia ponebat conclusionem illam omnino impræcognitam postmodum cognosci: sed intelligendum est per hanc solutionem q conclusio est præcognita virtualiter: non autem cognita simpliciter. Cognosci enim virtualiter plus est quàm cognosci potentialiter, sicut esse hominem plus est quàm esse animal. Dicitur autem cognita virtualiter, quia est cognita in eius principijs, in quibus virtualiter continetur conclusio: sicut in suis causis. Et tanto perfectius virtualiter cognoscitur, quanto principia propinquiora sunt conclusioni. Quod autem hic sit verus sensus: patet ex omnibus antiquis expositoribus. Et ex hoc q sic omnibus prædictis satisfecit Arist. Sufficit.n. ad notitiam conclusionis principia eius complexa & incomplexa, de quibus diximus quòd oportet presupponere quid, & quia cognoscere, quod secunda opinio non aduertit, & sic ad eius notitiam simpliciter procedere.

Si cõclusio est incognita non sunt quatuor præcognita.

CIRCA quartam conclusionem dubitatur sic. Conclusio est aliquo modo cognita ante demonstrationem: ergo præcognita non sunt tria tantum: sed quatuor. s. principia, subiectum, passio, & conclusio, & consequenter sufficienter determinatum est de præcognitis: Antecedens est ipsa quarta conclusio. Consequentia autem valde euidens est ex eo quod conclusio, neq; principium, neque subiectum, neq; passio est, si.n. nihil horum est, & præcognoscitur, quartum præcognitum esse oportet. Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est, quod ad hoc quod aliquid (absoluta loquendo) posit dici cognitum, exigitur q ipsum cognitionem terminet primo vel secundario, id est sit primo terminans actum cognoscendi, vel sit conterminans illum, sicut speculum est primum terminãs actum videndi. species autem in eo est conterminans eandem visionem. vnde si aliquid in seipso cognoscatur cognitum absolute dicendum est, si autem cognoscatur in alio (absolute) nec cognitum, nec incognitum dicendum est. Sed videndum est quomodo in alio cognoscatur. Si enim alio cognoscitur, ita quod cum illo terminet etiam ipsum cognitionem illam, tunc absolute dicendum est illud cognitum esse, licet secundario. Si autem in alio cognoscitur, ita quod illud, in quo cognoscitur, terminet cognitionem & ipsum non conterminet illam, tunc absolute fatẽdum non est, id quod in alio cognitum dicitur, cognitum esse, sed cum additione diminuente cognitum esse quodammodo, vel secundum quid, vel virtualiter, vel aliqua huiusmodi conditione. His prælibatis dicitur ad dubium, q quia præcognitum oportet esse cognitum. Et conclusio dicitur præcognosci aliquo modo, quia principia sua cognoscuntur, & non ideo, quia actum præcognitionis conterminet in principijs, quia sic esset cognita simpliciter & excellentissimo modo, consequens est q conclusio non sit dicenda sine additione aliqua præcognita, sed cum conditione diminuta dici debet præcognita aliquo modo, seu secundum quid. Ad formam rationis negatur consequentia. Committitur siquidem in illo processu fallacia à secundum quid, ad simpliciter. præcognita enim enumerata sunt præcognita absolute, idest absque additione aliqua. Conclusio autem (vt ex dictis patet) non est præcognita absolute, & ideo eorum numerum non ingreditur, nec insufficientem arguit.

De diffinitione demonstrationis. Cap. 2.

*SCire autem opinamur vnumquodq; simpliciter, & non sophistico modo. qui est secundum accidens, cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est, quòd illius causa est, & non contingere hoc aliter se habere. Manifestum igitur quòd tale aliquid scire est, nanq; est non scientes & scientes: hi quidem opinantur sic se habere, scientes autem & habent causam. Quare cuius simpliciter est scientia hoc impossibile est aliter se habere. Siquidem igitur & alius est sciendi modus dicendum posterius. Dicimus autem scire & per demonstrationem intelligere. demonstrationem autem dico syllogismum * apodyticon i. facientem scire, sed apodyticon dico secundum quem in habendo ipsum scimus. Si ergo est scire (vt posuimus) necesse est demonstratiuam scientiam esse ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. sic.n. erunt propria principia eius quod demonstratur, syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit: non.n. faciet scientiam. verum quidem igitur oportet esse. quoniam non est scire quod non est, vt quod diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus est eo quod non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire.n. est quorum demonstratio est & non secundum accidens habere demonstrationem. Causas quoq; & notiora oportet esse, & priora causas quidem, quoniam tunc scimus cum causas cognoscimus: & priora, si vere causæ sint, & notiora non solum altero modo intelligendo, sed & in sciendo quod sunt. Priora autem & notiora dupliciter sunt. non.n. idem est prius natura & ad nos, neq; notius natura & nobis notius. Dico autem ad nos priora & notiora proxima sensui: simpliciter autem priora & notiora quæ longius sunt. Sunt autem longiora quidem vniuersalia maxime, proxima autem singularia. & opponuntur hæc adinuicem. Ex primis autem est quod ex proprijs principijs: idem enim dico primum & principium, est autem principium demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est qua non est altera prior. Propositio autem est enunciationis altera pars vnum de vno. Dialectica similiter est accipiens vtramuis. Demonstratiua autem determinate alterum, quoniam verum est. Enunciatio autem est contradictionis vtrauis particula. Contradictio autem est oppositio cuius non est medium secundum se. Pars autem contradictionis quæ quidem aliquid de aliquo est, affirmatio, quæ vero est aliquid ab aliquo, negatio. immediati autem principij syllogistici positionem quidem dico, quam non est monstrare, nec necesse est habere aliquem docendum, quam vero necesse est habere quemlibet docendum dignitatem vel maximam propositionem. Sunt.n. quædam huiusmodi, hoc.n. maxime in huiuscemodi consueuimus nomen dicere. Positionis autem quæ quidem est quamlibet partem enunciationis accipiens, vt dico, aut quidem esse aliquid, aut non esse, suppositio est, quæ vero sine hoc diffinitio est. diffinitio.n. positio quidem est: ponit.n. arithmeticus vnitatem hoc indiuisibile esse secundum quantitatem; suppositio.n. non est. nam quid est vnitas & esse vnitatem non idem est. Quoniam autem oportet scire & credere rem in huiusmodi habendo syllogismum, quem vocamus demonstrationem: est autem hoc ea scire, ex quibus est syllogismus: necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed etiam magis. Semper.n. propter quod est vnumquodque, illud magis est. vt propter quod amamus*

illud

1. propositio.

Cor.

2. propõ. 3.

* al. epistemonicon, vel scientiale.

3. Cõclusio principalis.

Distinctio.

Diuisio.

Subdiuisio

Conclusio.

Scdo meta. tex. 4.

illud amicum magis eſt. Quare ſiquidem ſcimus per prima & credimus, illa ſcimus magis & credimus, quoniam propter illa & poſteriora. non autem poteſt credere magis quæ ſcit quæ non contingunt, neque ſciens, neque melius diſpoſitus quàm ſciens. Accidit autem hoc niſi aliquis præcognouerit per demonſtrationem credentium. Magis.n.neceſſe eſt credere principijs aut omnibus, aut quibuſdam quàm concluſioni. Magis autem debentem habere ſcientiam per demonſtrationem, non ſolum oportet principia magis cognoſcere & magis credere ipſis quàm ei quod demonſtratur, ſed neque aliquid ipſo credibilius eſſe: neque notius oppoſitis principijs, ex quibus erit ſyllogiſmus contrariæ deceptionis. ſiquidem oportet ſcientem non incredibilem eſſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima propoſitio. SCire ſimpliciter arbitramur, rem per cauſam cognoſcere, propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & non eſt contingere aliter ſe hoc habere. Declaratur à ſigno quia omnes ſic ipſius ſcire nomine vtuntur.

Cor. Simpliciter ſcibile eſt neceſſarium.

2. Scire vocamus, intelligere per demonſtrationem,

3. Demonſtrationem vocamus ſyllogiſmum apodycticon, id eſt facientem ſcire.

Concluſio principalis. Demonſtratiua ſcientia eſt ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis, probatur à priori. Ex ſupradicta diffinitione, quia aliter non faceret ſcire &c.

Ex veris. ꝓbatur à priori, quia qđ non eſt, nõ eſt ſcire &c.
Ex primis & immediatis. ꝓbatur à priori, qa non ſciet &c.
Ex cauſis. probatur à priori, qm̃ tunc ſcimus cum cãs &c.
Ex prioribus. probatur à priori, quia ex cauſis.
Ex notioribus, vtroque modo. ſ. quo ad quid, & quia. probatur à priori, quia ex cauſis.

Diſtinctio. Priora & notiora dupliciter ſecundum naturam, vt remota à ſenſibus, vniuerſalia. ſ. & quo ad nos, vt proxima ſenſui, ſingularia. ſ. Principium demonſtrationis eſt propoſitio immediata. Immediata eſt, qua non eſt altera prior.
Propoſitio eſt vnum de vno, enunciationis altera pars.
Dialectica ſimiliter eſt accipiens quamlibet partem.
Demonſtratiua determinat alterum, quoniam verum eſt.
Enunciatio eſt contradictionis quælibet pars.
Contradictio eſt oppoſitio: cuius non eſt medium ſmſe.
Pars contradictionis eſt duplex, affirmatio & negatio.

Diuiſio. Immediati principij, aliud eſt poſnio, aliud dignitas. & aſsignatur differẽtia inter iſta à poſteriori, quia quemlibet dicendum neceſſe eſt habere dignitatem, non poſitionem.

Subdiuiſio. Poſitionis alia eſt ſuppoſitio, alia diffinitio. Et aſsignatur differentia inter iſta à priori: quia non eſt idem vnitas, & vnitatem eſſe.

Concluſio. Principia demonſtrationis oportet non ſolum præcognita eſſe, ſed magis cognita nobis quàm concluſio ſola demonſtratione nota. probatur dupliciter. Primo oſtenſiue à priori, quia propter quod vnumquodque &c. Secundo deducendo ad impoſsibile, quia neque ſciens, neq; melius diſpoſitus quàm ſciens &c.

Oppoſita principijs demonſtrationis oportet eſſe notiſsima & certiſsima nobis in falſitate. probatur à priori, quia oportet ſcientem non incredibilem eſſe.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo diffinire demonſtrationem tria facit. Primo præmittit tres diffinitiones quid nominis: duas ipſius ſcire, quod eſt nominis demonſtrationis, & vnam ipſius demonſtrationis diffiniendo, in primis tribus propoſitionibus, vt ex his quid ſit demonſtratio conijcere queat. Secundo ipſam demonſtrationis diffinitionem, ex præmiſsis concludit, ſex particulas in eius diffinitione ponendo & ſingulas ex dictis bene appoſitas probat. Ex quoniam vltimo loco probauit quartam particulam. ſ. ex notioribus, quia eſt ex cauſis, quæ non videntur eſſe notiores, ſed occultiores effectibus, ideo ſubiunxit diſtinctionem prioris & notioris, intendens ꝙ demonſtratio eſt ex notioribus & prioribus ſimpliciter. Tertio probatarum particularum tres declarat. ſ. ex primis, immediatis, & notioribus. & primo illas duas ſimul dictas, ꝙ principium demonſtrationis quod eſt idem ꝙ primum, eſt propoſitio immediata: & ſubdit quid ſit immediata, & quid propoſitio, & conſequenter addit differentiam inter dialecticam & demonſtratiuam propoſitionem, enunciationem, vt declaret quomodo propoſitio demonſtratiua eſt enunciationis altera pars. & conſequenter, quia contradictione, declarando iſta vſus fuerat, diffinit eam cum ſuis partibus: & ſic notificato principio immediato diffinitiue, declarat illud diuiſiue, non ſolum eius diuiſionem, ſed ſubdiuiſionem apponens. Vltimo ly ex notioribus, declarat in duabus vltimis concluſionibus: addendo quòd intelligitur ex notioribus non ſolum ſimpliciter, ſed etiam nobis, non ſolum quo ad oppoſitorum falſitatem.

CIRCA probationem illius particulæ, ex veris. Nota ꝙ illa propoſitio aſſumpta. ſ. quod non eſt, non eſt ſcire, poteſt habere duplicẽ ſenſum. Primus eſt, quod non eſt. i. id de quo non vere prędicatur eſt ſecundum adiacens, non eſt ſcire. i. de eo non eſt ſcientia. & hoc nec eſt ſecundum mentem Ariſtotelis, quia intendit probare complexa principia eſſe vera, de quibus non vere dicitur eſt ſecundum adiacens. & quia exemplum adductum ab ipſo. ſ. ꝙ diameter ſit commenſurabilis, extraneum eſt ab hoc ſenſu, nec eſt verus, quia multa, de quibus non prædicatur vere eſt ſecundum adiacens ſciuntur, vt patet de coniunctionibus & litibus & aſpectibus cęleſtium corporum, & multis inferiorum, quando non ſunt. Secundus ſenſus eſt quod non eſt, id eſt quod alicui non ineſt, non eſt ſcire. ſ. illud ei ineſſe. & hic ſenſus eſt verus, & ad propoſitum. Verus ſiquidem, quia aliter ſcire eſſet falſorum. Ad propoſitum autem, quia ex hoc vniuerſaliter probatur ꝙ ſcientia ſit verorum, ſiue ſint propoſitiones de ſecundo adiacente, ſiue de tertio. De nullo enim contingit ſcire ꝙ ſit, aut ꝙ ſit tale, niſi eſſet. aut eſſe tale illi in ſit, & quia ex hoc directe concluditur, ꝙ principia complexa ex quibus eſt ſcientia, ſunt vera. aliquid enim ineſſe alicui eſt fundamentum veritatis ipſius enunciationis ſignificantis hoc ineſſe illi. Et quia exemplum Ariſtotelis hoc præſefert, vt patet. Et quia iuxta hunc ſenſum à priori probatur demonſtrationem eſſe ex veris, quoniam vt in prędicamentis dicitur, ab eo ꝙ res ſignificata per orationem eſt vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa. Et vt in poſtprædicamentis dicitur licet ſic eſſe vt per orationem ſignificatur, & ipſam eſſe veram ſint conuertibilia, tamen ſic eſſe ꝙ nihil aliud eſt, quàm quod hoc loco vocamus, quod eſt. cauſa eſt, ꝙ oratio illud ſignificans ſit vera, ſicut per oppoſitum. ſic non eſſe vt per orationem ſignificatur, quod hic vocamus, quod non eſt, cauſa eſt ꝙ oratio ſit falſa. Ex his patet quàm ſuperflua ſit ſolicitudo eorum, qui ex hac propoſitione occaſionem ſumunt diſputandi, an de his quæ non habent exiſtentiam in rerum natura ſit ſcientia & huiuſmodi. Non etiam noſciri qſo itelligatur.

Num demonſtratio ſimpliciter procedat ex cauſis in eſſendo, quæ vere cauſæ ſunt, an ex cauſis in eſſendo virtualiter.

Circa

Circa illam particulam ex causis, nota quod cum causæ rei scitæ sint duplices, in cognoscendo & essendo simul, & cognoscendo tantum, in proposito non est dubium quod sit sermo de causis in essendo & cognoscendo simul, quia scire, de quo loquimur, est rem cognoscere per causam, propter quam res est. [Causa in essendo dupliciter.] Sed quia causa, propter quam res est, seu in essendo, dicitur dupliciter: quædam enim est vere & realiter causans (secundum aliquod genus causalitatis) id cuius causa dicitur, quæ & distinguitur realiter ab eo, cuius est causa, sicut rationalitas est causa risibilitatis: quædam autem est, quæ non tam est causa eius, cuius causa dicitur, quam ratio quod illud insit, & non solum ratio quod cognoscatur inesse. sicut omnimoda immutabilitas in deo est causa suæ æternitatis & immaterialitas (proprie dicta) inventa in anima est causa suæ immortalitatis. Ideo dubium est an demonstratio simpliciter procedat ex causis utroque modo, an primo tantum. Quod enim demonstratio simpliciter exigat præmissas continentes causam primo modo, ex ipso causæ nomine accipi potest. Causa enim proprie loquendo propter quam res est, oportet quod causet vere & proprie illud quod propter ipsam est aliter causa proprie non est. Hæc enim est differentia inter principium & causam, quia principium alicuius dicitur esse illud, quod eius non est causa, ut punctum est principium lineæ, causa vero proprie sonat id quod vere causat. [quinto me. T. c. 2.] Et confirmatur, quia Aristot. in textu distinguit causam contra principium, dicens demonstrativam scientiam esse ex primis & causis: declarando enim seipsum ait, idem dico primum & principium. Confirmatur secundo hoc idem ex illo verbo textus, Scire est rem cognoscere per causam propter quam res est. ly namque propter, habitudinem causalitatis notat inter causam & esse rei, ut ipsa verba præseferunt. Ubi autem talis causalitas est, veram oportet esse causam. Quoniam autem sufficiat demonstrationem simpliciter procedere ex causa secundo modo dicta, accipi potest ex demonstrationibus metaphysicalibus, quæ cum à priori fiunt ex huiusmodi causis procedunt, ut patet in exemplo adducto de æternitate dei ex omnimoda immutabilitate. Ad hoc dubium dicitur præmittendo, quod duplex est demonstratio simpliciter. Quædam ex natura rei scibilis, quædam ratione nostri. Demonstratio simpliciter ex natura rei scibilis: est illa, cuius conclusio ex natura sua sibi vendicat, quod nobis non nisi demonstratio discursu simpliciter nota sit. Huiusmodi autem conclusio est sola illa, quæ ex natura sua medium habet, & consequenter coniunctio suorum terminorum ex se habet, quod non nisi per medium illud simpliciter cognoscatur. Demonstratio autem simpliciter ratione nostri, est illa, cuius conclusio merito sui potest à nobis simpliciter & perfecte cognosci ex terminis, licet ratione nostri offuscati & impediti luminis discursum demonstrativum exigat. Talis autem conclusio est omnis illa, quæ ex natura suorum terminorum immediata est, sed ratione nostri medium habet à priori, quia nos non comprehendimus terminos eius, secundum eorum conceptus completos, sed alterius eorum duo conceptus nobis insunt, quorum altero ut medio utimur, ut in sequenti dubitatione declarabitur. [Solutio.] His ergo stantibus respondetur quod demonstratio simpliciter, (ex natura rei scibilis) procedit ex causis in essendo realiter causantibus. Demonstratio autem simpliciter ratione nostri procedit ex causis in essendo secundo modo. Unde si teneatur quod Aristoteles loquatur hic tantum de demonstratione simpliciter, ex natura rei scibilis, iam patet quomodo usus sit nomine causæ, & quod demonstrationes metaphysicales adductæ non clauduntur sub demonstratione hic diffinita. Quia vero mihi videtur, quod de omni demonstratione simpliciter loquatur, ideo dico quod per causas intellexit causas tam primo quam secundo modo sumptas. Et ad obiectionem in oppositum dico, quod licet apud latinos causa proprie non dicatur nisi quæ vere causet, græci tamen causæ nomine utuntur, ubi apud nos principij & non causæ nomen assumitur, ut testatur. S. Tho. in q. dispu. de potentia dei. q. 10. art. primo ad octavum. Unde cum Aristoteles græco scripserit idiomate causam non ita stricte accepit. Ad confirmationem dicitur, quod non ea ratione addit causas supra principia in diffinitione demonstrationis, quod per causas intellexerit causas, quæ vere causant, sed principia retulit ad ipsas primas propositiones, quas postmodum ibi declaravit esse immediatas &c. causas autem retulit ad ipsas propositiones ratione medij contenti in ipsis, quod debet esse causa in essendo altero dictorum modorum: ac si diceret, demonstratio simpliciter procedit non solum ex propositionibus quæ sunt principia immediata in illa scientia, sed etiam ex continentibus causam rei scitæ. Et ex hoc patet quid respondendum sit quærentibus, cur addidit ly prioribus, postquam dixerat ex primis, cum superlativum comparativum includat, præsertim secundum expositionem. S. Tho. dicentis quod propositiones hic appellantur primæ in ordine ad posteriores, quæ per eas probantur. Ex eadem siquidem radice nascitur responsio dicens, quod hoc ideo factum est, quia supra diversa cadunt. ly enim primis (ut dictum est) cadit supra ipsis propositionibus: & ly prioribus, supra medium, quo conclusio demonstranda est, ita quod ut iterum dicatur, sensus est. Demonstrativa scientia est ex veris propositionibus, quæ sunt principia immediata illius scientiæ, & continent in se causas rei scitæ priores & notiores ea, signum autem quod ly prioribus, ratione medij determinet principia &c. est, quia Aristoteles propositionem immediatam diffiniuit per negationem prioris, absque dubio ut dicetur intendens per propositionem priorem continentem in se medium à priori, per quod prædicatum insit subiecto. Sic siquidem immediata, & principia sunt nota non per aliud, quia scilicet sunt nota, non per alium medium terminum, ut infra patebit. Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet propter, de se non habet quod certam habitudinem importet, quia communius est, quam causæ nomen. [Cap. 3. circa. t. c. 6.] Dicere enim possumus quod linea est propter punctum, ideo eam habitudinem ponit, quam id supra quod cadit exigit. Unde in proposito quot modis distinguitur causa, tot modis distinguendum est ly propter. Posset autem principali difficultati brevius unico verbo satisfieri dicendo, quod demonstratio simpliciter procedit ex causis in essendo formaliter vel virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa quæ vere causat &c. Causa autem in essendo virtualiter est ipsa ratio essendi à priori, quæ (si illud cuius causa dicitur, causaretur) sufficiens in suo ordine, causa illius esset. Sicut in exemplis adductis omnimoda immutabilitas æternitatis causa est virtualiter: non quod æternitas ab immutabilitate causetur, sed quia si causaretur immutabilitas esset illius causa, & similiter immaterialitas proprie dicta est causa immortalitatis, non quod illam proprie causet, sed quia si causaretur immaterialitatem sortiretur sibi causam. Nec parvipendenda est responsio ista, quoniam Arist. ipse in. 2. de Coelo & Mundo testatur sua verba quandoque taliter exponenda. [T. c. 13.] Cum enim probaret dextrum coeli esse oriens, quia inde incipit coelestis motus obijcit contra se sic, motus coeli nunquam incæpit secundum [T. c. 5.] prædeterminationem octavi Physico. ergo falso dictum [T. c. 6]

T.c.7. est, q ab oriente incipit motus cœlestis. Et respondet q motus cœli incipit ab oriente, non q inde inceperit, sed quia si incepisset, inde incæpisset. ac si sub nostris verbis diceret, q non incipit inde formaliter, sed virtualiter, quia si inciperet, inde inciperet. Est quoque non irrationabilis hic modus loquendi, quoniam rationibus formalibus innititur. Vnde sermone formali loquendo non incompacte dicitur immutabilitatem esse causam æternitatis, & immaterialitatem immortalitatis, & sic de alijs.

Mediũ quo oporteat, præcognosci pro conclusionis nostra.

Circa illam particulam ex notioribus vtroq; modo aduerte, q duplex est modus cognoscẽdi aliquam conclusionem demonstratiue. Vno modo s'm consequentiam eius ex præmissis talibus seu tali principio. Alio modo secundum seipsam conclusionem consequentem, propter tamen tale principium vel tales præmissas. Ad cognoscendam aliquam conclusionem primo modo sufficit cognoscere necessariam connexionem talis conclusionis ad tale medium, & siue multæ sint conclusiones, siue paucæ, siue vna, & ad vnum vel plura principia talem habitudinem cognoscatur habere, non refert. Ad cognoscendum autem conclusionem secundo modo non sufficit cognoscere necessariam connexionem conclusionis ad talem medium vel principium, sed hoc exigitur, & vltra hoc requiritur, q cognoscatur euidenter tale principium esse. Quãuis.n. quilibet intelligens animal rationale, intelligat sibi necessario cohærere admiratiuum, & huic risibile &c. nunquàm tamen sciet hominem esse risibilem, nisi sciat animal rationale inesse homini. Quia igitur ad primum modum cognoscendi sufficit cognoscere quid est seu importatur per medium vel principium aut præmissas & deriuationem conclusionis inde, & non exigitur cognoscere sic esse vt præmissæ denotant: taliter scire conclusionem non est vere scire, quia huiusmodi non est vere scientia consequentium, sed consequentiarum. Ad Secundum autem cognoscendi modum exigitur cognoscere, & quid est medium, & quia est, seu sic esse vt præmissæ important. & hoc est vere scire, quia sic vere scitur & connexio conclusionis ad principia & ipsa conclusio. Ideo Aristo. hæc inspiciens dixit, q oportet demonstrationem esse ex causis notioribus non solum altero modo intelligendo, sed etiam in sciendo quoniam sunt. Euidenter autem hinc scire possunt omnes, qui doctrinas quasque defendere præsumunt, q cum principia sic esse vt significant non norint, consequenter ad illa principia loquendo, consequentiarum tantum scientiam acquirunt & tradunt, conclusiones vero ipsas incertas, sicut & principia sustinent.

Propositio immediata quod medium excludat.

Circa diffinitionem propositionis immediatæ notato duos terminos. s. ly immediata, & ly altera prior. Sicut.n. causa dicta est dupliciter. s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tantum: ita medium dicitur dupliciter. s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tantum. Et quia multæ propositiones carent medio, quo prædicatum insit subiecto, & sunt illæ, per quas fit resolutio demonstrationum simpliciter, quæ tamen habent medium quo ad nos à posteriori, quo nos cognoscimus illas demonstratiue: ideo in proposito, propositio immediata dicitur per negationem medij in essendo, & non per priuationem medij in cognoscendo tantum. Et quoniam non omnis ꝓpositio carens secundum se medio est omnibus alijs prior aut æqua, cum dignitas prima (puta de quolibet est affirmatio vel negatio) omnes præcedat: ideo non per cuiusq; prioris negationem diffinitam intelligas, sed eius per quam secundum se probari egeat. Prima dignitas.n. etsi sit alijs immediatis prior, non tamen ita est prior, q per ipsam aliæ secundum se probari egeant, licet forte alicui male disposito per prima principia manifestari possit. Et si subtiliter inspiciantur verba Aristotelis, glosa non egẽt, quoniam dixit, immediata propositio est, qua non est altera prior. s. propositio. ly enim altera, cum relatiuum sit, propositionem antedictam refert. Et cum sit relatiuum diuersitatis accidentis, diuersitatem. accidẽtalem sonat: quo fit vt in diffinitione ista negetur non enunciatio prior, sed propositio prior. i. quæ pro ipsa inferenda sit, & non quælibet propositio, ex qua quomodolibet, puta virtualiter inferri potest, negetur, sed ea tantum quæ est altera ab ipsa, qualis est vtraq; præmissa respectu conclusionis. cum enim conueniant in terminis præmissa vtraq; & conclusio magis alteritatem quandam quàm alietatem inter eas esse videmus. Erit ergo sensus integer, propositio immediata. i. carens medio in essendo, est qua non est altera prior. i. cuius non est aliqua præmissa, quæ sit prior simpliciter ipsa. Si.n. priori medio termino caret, præmissis prioribus necesse est carere, & econuerso. & sic diffinitio & diffinitum conuertuntur. Et hæc expositio. licet in idem redeant cum prima, in hoc tamen differt ab illa, quia ista nullam addit limitationem literę nisi quo ad illud verbum prior: quod etiam Aristo. prædeclarauerat, sed proprietatem vocabulorum enucleauit. Nota.

Num omnis immediata propositio sit qua non est altera prior.

Circa eandem diffinitionem propositionis immediatæ dubitatur, quia non videtur conuenire omni immediatæ: nulla siquidem propositio demonstrabilis à priori est qua non est altera prior (vt de se patet.) Multæ autem propositiones immediatæ sunt demonstrabiles à priori, omnes. s. illæ, in quibus diffinitio data per causam materialem prædicatur de diffinito. Non omnis igitur propositio immediata est qua non est altera prior. Quod propositio autem, in qua diffinitio materialis prædicatur de diffinito sit immediata liquet, eo q inter diffinitionem & diffinitum nihil est medium. nulli enim prius inest diffinitio quàm diffinito, medio autẽ, quod vere est medium, prius inest extremum quàm alteri extremo, q vero sit demonstrabilis à priori infra testatur Aristote. docens diffinitionem materialem demonstrare per finalem. Secũdo huius. T.c.8.

Ad hoc dubium dicitur, q de propositione dupliciter loqui possumus. Vno modo secũdum seipsam. Alio modo ratione nostri. Si loquamur de propositione secundum se, sic dicitur q illa sola est immediata, cuius terminorum significata s'm seipsa sumpta nullo coniunguntur medio: huiusmodi autem est omnis propositio, in qua diffinitio de diffinito prædicatur, & vniuersaliter omnis propositio in primo modo dicendi per se. Illa vero est immediata ratione nostri, cuius terminorum significata sic concepta nullo concipi possunt iungi medio. dico autem sic concepta. i. vt stant sub illis conceptibus, quos nomina in propositione assumpta exprimunt. & quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum: ideo propositio dupliciter mediata inuenitur, quædam s'm se, & est illa cuius significata per terminos, ex natura sua absq; medio nõ cohærent, quædam vero est mediata ratione nostri, licet non s'm se, & est illa, inter cuius significata terminorum sic cõcepta, aliquod nobis patere potest medium, quod sit ratio, quare alterum extremum reliquo insit. Dixi aũt propositionẽ mediatam rõne nostri, quia ex intellectu nostro qui natus est adunata diuidere prouenit q aliqua propositio s'm naturam suã immediata, sit nobis mediata, eo quia simplex significatum subiecti dupliciter cõcipit, & vt stat

sub

ub vno conceptu, facit ipſam minorem extremitatem, vt autem ſtat ſub alio, facit ipſum medium terminum, & ſic diuidendo terminum vnum ratione ſignificati ſecundum ſe, in duo apud nos immediatam ſecundum ſe facit mediatam nobis. (verbi gratia.) Et eſt exemplum ad propoſitum obiectionis illius propoſitionis, in qua diffinitio materialis prædicatur de diffinito, ſcilicet domus eſt operimentum ex lapidibus & cemento & lignis: ſubiectum poteſt dupliciter accipi: vno modo quo ad ſuum ſignificatum ſecundum ſeipſum, & ſic cum eius ſignificatum ſit ipſa domus ſecundum ſeipſam, quæ ex ſe in ſe claudit omnem ſuam diffinitionem, conſequens eſt, quòd inter ipſum ſubiectum & prædicatum, nullum omnino cadat medium, & conſequenter quòd iſta propoſitio ſecundum ſe ſit immediata. Si autem ſubiectum illud ſumatur quo ad ſuum ſignificatum vt ſic conceptum, ſic, cum ſignificatum eius ſit domus confuſe accepta, quia diffinit nomen

T. cõ. 5. diffinitum confuſe ſignificat (vt dicitur in Primo Phyſicorum.) Domus autem ſub tali conceptu differat à ſeipſa concepta diſtincte tam ſecundum diffinitionem finalem quàm materialem: conſequens eſt vt inter ſubiectum tale & prædicatum medium ſit, ſcilicet ipſummet ſubiectum ſub alio conceptu (puta diffinitionis finalis) & conſequenter propoſitio iſta eſt mediata ratione noſtri. Cum autem dicimus ſignificatum alicuius termini eſſe rem confuſe vel diſtincte conceptam & huiuſmodi, non intendimus q confuſio aut diſtinctio ſit pars ſignificati, ita vt ſignificatum domus ſit totum hoc, domus confuſe concepta, aut domus ſecundum ſeipſam, ſed intendimus q huiuſmodi ſint cõditiones ſignificatorum. Ex his patet quid ad obiectionem dicendum ſit: ſeruando ſiquidem vniformitatem inter immediationem & indemonſtrabilitatem propoſitionis, & ſimiliter inter mediationem & demonſtrabilitatem eiuſdem. Reſpondetur q nulla propoſitio immediata ſecundum ſe eſt demonſtrabilis ſecundum ſe à priori, licet aliqua immediata ſecundum ſe ſit demõſtrabilis (ratione noſtri) à priori, quia eſt ratione noſtri mediata, & ſimiliter habet alteram priorem ſe ratione noſtri. Huiuſmodi autem ſunt omnes propoſitiones, in quibus diffinitio materialis prædicatur de diffinito. Et ideo tales propoſitiones ſunt demonſtrabiles & indemonſtrabiles. demonſtrabiles quidem ratione noſtri, indemonſtrabiles vero ſecundum ſe, ſicut & ſunt mediatæ ratione noſtri, & immediatæ merito ſui, propterea & inter diffinitionem & diffinitum inuenitur medium ratione noſtri, non vt prædiffinitum, ſed vt ratio inhærendi, licet ſecundum ſe inter diffinitionem & diffinitum nullum omnino ſit medium. Aduerte autem diligenter q non dico demonſtrationem per cauſam finalem eſſe demonſtrationem quo ad nos, ſeu ratione noſtri, & non ſecundum ſe. Noui.n. q demonſtrare dentes anteriores eſſe acutos propter ſciſsionem cibi, & quòd arboribus datæ ſint frondes ad conſeruationem fructus &c. huiuſmodi eſt demonſtrare vere & ſecundũ rem: ſed dixi q demonſtrare vnam diffinitionem de diffinito per alteram eiuſdem diffinitionem, quæcunque ſit illa, eſt proceſſus demonſtratiuus ratione noſtri, quoniam ſecundum rem non ſunt in tali proceſſu tres termini (vt infra amplius patebit) hoc.n. tantum modo hoc in loco oſtendere intendimus. Vtrum autem ratione eius à quo ſumitur diffinitio poſsit diffinitio vna ſecundum rem vere demonſtrari per aliam, inferius perſcrutandum eſt, cum de hoc Ariſto. tractabit in ſecundo libro. cap. 7.

CIRCA diuiſionẽ immediati principij aduerte Thomiſta, q S. Tho. licet dicat q omnis propoſitio, in qua prædicatum eſt de ratione ſubiecti, ſit immediata, & per ſe, non tamen dicit q ſola talis ſit immediata & per ſe nota. Declarabitur enim infra, q propoſitio, in qua prima paſſio prędicatur de ſuo primo ſubiecto eſt immediata ſecundum ſe, & q cum vnum generaliſsimum negatur ab alio eſt propoſitio immediata. Quomodo autem tutari debeas diſtinctionem propoſitionis immediatæ à S. Thoma hic aſsignata in ſequenti cap. diffuſe oſtendetur, cum de propoſitione per ſe nota agetur.

CIRCA propoſitionem illam maximam aſſumptam ab Ariſtotele, ſemper propter quod vnumquodque, illud magis, eſt diligenter attendendum q multipliciter gloſatur à diuerſis, & ab ipſomet. S. Tho. quadrupliciter exponitur in diuerſis locis, hic. ſ. & in prima parte quæſt. 87. arti. 2. ad tertium. Et in primo ſententiarum. di. 12. q. prima, arti. 2. Et in. q. de. ve. q. 10. arti. 9. ad tertium. Hic ſiquidem dicit, q cum cauſa ſit potior effectu, ſi conuenit in nomine cum eo, eſt magis talis, ſi autẽ non, habet aliquid dignius. Et ſic ſemper cauſa eſt magis. In prima vero parte dicit, q iſta maxima tenet in his, quæ ſunt eiuſdem ordinis, puta in vno genere cauſalitatis, nõ autem diuerſorum (.v.g.) recte dicitur, ſanitas quęritur propter vitam, ergo vita magis quæritur, quia vtrunq; quæritur vt finis, ſed non recte videtur. Sanitas quęritur propter medicinam, ergo medicina magis quęritur, quia ſanitas vt finis, medicina vt agẽs quæritur. In primo vero ſententiarum dicit, q iſta maxima tenet quando illud quod conuenit alicui propter aliud eſt diuerſum in vtroq;, & cauſa eſt eſſentialiter ordinata, i. eſt cauſa totius ſpeciei, vt calor inuenitur in igne & in miſto. In quæſtionibus autem de veritate dicit, q hæc maxima non tenet in cauſis non ſuſcipientibus illud nomen, quod effectui dant. Sicut non valet, ſortes eſt albus propter albedinem, ergo albedo eſt magis alba, quia albedo non eſt alba. Poſſumus autem, vt hæc propoſitio formaliter teneat, has omnes &c. gloſas ad vnam breuẽ & veriſsimam in omni genere cauſæ reducere, dicendo, q tantum tenet quando nomen totius accepti effectus reflectitur cum diuerſitate ſupra vere cauſam. Notanter autem dico (totius effectus accepti) quia propter defectum huius conditionis non valet, Socrates eſt homo propter Platonem, ergo Plato eſt magis homo. totus.n. effectus hic non eſt ly homo, ſed totum hoc quod dico, eſt homo. quod non reflectitur ſupra cauſam. Illud.n. accidens eſt falſum, ſocrates eſt homo quia Plato eſt homo: & ſi eſſet verum, valeret conſequẽtia, ergo Plato eſt magis homo. Quod vero addidi (reflectitur ſuper cauſam) inſinuat q nomen illud totius effectus, reducatur per aduerbium cauſale in id, ſupra quod cadit ly propter (.v.g.) Luna eſt lucida propter Solem, ergo Sol eſt magis lucidus, reflexio fiat ſic: luna eſt lucida quia ſol eſt lucidus. ergo ſol eſt magis lucidus. Et iſta reflexio eſt valde notanda. propter defectum ſiquidem eius non valet. color videtur propter ſpeciem, ergo ſpecies magis videtur. non.n. poteſt fieri reflexio debita, vt dicatur color videtur, quia ſpecies videtur. hęc.n. cauſalis eſt falſa. Quod autem ſubditur. ſ. (cum diuerſitate) nedum diuerſitatem cauſæ & effectus & eius in quo effectus eſt aut fit, denótat, ſed etiã diuerſitatem rei ſignificatæ nomine effectus. ita. ſ. q oportet rem illam diuerſam eſſe in cauſa & in effectu. propter cuius defectum non valet. homo eſt riſibilis propter animal rationale. i. quia animal rationale eſt riſibile, ergo animal rationale eſt magis riſibile. non eſt ſiquidem diuerſa riſibilitas hominis & aĩalis rationalis. nec etiam eſt diuerſitas inter hoĩem & animal rationale. quæ etiã requiritur. Notãter quoq; dixi (vere cãm) quia reflexio iſta cau

Propter quod vnumquodque tale & illud magis.

1. huius cir. t.c. 3 cap 3. dubio vlti. in. 3. expõne ca. 7. dubio. 1. circa mediũ circa. t.c. 5. ca. 7. dubio. 2. c. 19. circa. t. cõ. 38. ca. 13 circa t. cõmen. 31.

salis non est intelligenda logice tãtum & secundum quid.i. secundum nominis prædicationem, sed etiam Physice & simpliciter.i.ita quòd res nominis effectus reducatur in id quod accipitur vt causa,& prędicetur de illo secundum illud nomen & proprie causetur ab illo. Si.n. illud proprie causa,quę absq; sufficientia non est,talis effectus non esset, iam non esset vere causa eius & consequenter reflexio si fieret vere & proprie causalis non esset, sed logice tantum & secundum quid. propter quod non valet, tempus est quantum propter motum.i.quia motus est quantus, vt dicitur
T.c.18, in.5. Meta.ergo motus est magis quantus. Motus.n.nec quanti secundum rem prædicationem suscipit,sed extrinseca denominatione, nec proprie quantitatem in tempore causat. Quod autem sic intellecta maxima hæc teneat in omni genere causæ inductiue patet,& de causa quidem finali & efficiente exempla posita sunt, & in textu habentur. ad finalem.n.pertinet cum dicitur, magister amatur propter puerum,ergo puer magis amatur. fit.n.hæc reflexio sic, magister amatur, quia puer amatur.ergo &c. Ad efficientem autem pertinet cum dicitur(Conclusio cognoscitur propter pręmissas) ergo pręmissę magis cognoscuntur.Reflectitur nanq; & ista dicendo,conclusio cognoscitur,quia præmissæ cognoscuntur,ergo pręmissæ magis cognoscuntur. Quo ad causam vero formalem vtitur ea Ari-
T.c.7, sto.in.7. Metaphy.cum secundum deductionem S. Tho. ait textu commenti.7. Materia est ens propter formam. ergo forma est magis ens. potest.n.fieri reflexio dicendo. Materia est ens, quia forma est ens. ergo forma est magis ens. In causis quoq; materialibus idem apparet dicendo. Quantitas est subiectum sequentium accidẽtium propter compositum.ergo compositum est magis subiectum.potest siquidem & hic reflectendo dici, quantitas est subiectum,quia compositum est subiectum,ergo compositum est magis subiectum. Et hæc est glosa, quam occulte tetigit S. Tho.in hoc loco, cum absq; distinctione dixit, ꝙ si causa & effectus conueniunt in nomine, causa est magis talis,quia causa est potior effectu. Sciebat siquidem ipse, ꝙ nisi esset conuenientia in nomine(modo declarató) ꝙ hęc maxima vniuersaliter non teneret etiam in causis conuenientibus in nomine cum effectu, seu vniuocia. vnde & in.q.de veritate confirmauit hoc idem, vt ex supradictis
vbi supra. patet. Applicando ergo ad verba sua dictam glosam, dicimus, ꝙ formaliter non tenet ista maxima, nisi quando est conuenientia inter vere causam & effectum in nomine totius effectus cum causali reflexione eiusdem supra causam præsuppposita semper necessaria alietate.

Egidius. Num intelligens sit melius dispositus quam sciens.

CIrca illam particulam, Neq; melius dispositus quàm sciens &c. aduertendum est quosdam non capere Alberti magni ac S. Tho.expositionem, & propterea in errorem labi. Exponunt siquidem concorditer duo prædicti, melius dispositum sciente esset intelligentem, idest habentem habitum principiorum, qui intellectus vocatur. Instant autem posteriores contra hoc, quia cum sciens habeat vtrunq; habitum scilicet principiorum & conclusionis,intelligens autem non oportet ꝙ habeat vtrunque, sequitur quòd intelligens non est melius dispositus quam sciens,immo quod sciens sit melius dispositus quàm intelligens. Sequitur præterea, ꝙ idem sit sciens & melius dispositus quam sciens. Et sic superflue Aristoteles addidit, neque melius dispolitus quam sciens. sat enim erat dicere sciens,quia vt(dictum est) oportet scientem habere vtrunquę habitum. Et confirmatur hoc ratione, quia habitu principiorum cognoscuntur conclusiones in potentia, habitu vero scientifico cognoscuntur in actu. actus autem nobilior dispositio est quàm potentia.intelligens ergo non est melius dispositus quàm sciens. Ad hæc dicitur quòd sciens & intelligens possunt comparari dupliciter. vno modo per modum totius & partis,vt scilicet sciens est intelligens & sciens, quia agnoscit conclusiones per principia,& intelligens est intelligens tantum.& sic non est sani capitis dubitare quis eorum sit melius dispositus. clarum est.n.ꝙ sciens est nobilior, sicut totum sua parte. Alio modo possunt comparari per modum duarum rerum, quarum neutra est pars alterius. sumendo intelligentem formaliter & præcise,vt.s.nouit principia,& scientem formaliter & præcise, vt.s.nouit conclusiones. Et hoc est comparare habitum scientiæ habitui principiorum. Et sic secundum Aristotelem, Albertum S. Tho.& omnes illustres doctores, quos vidisse memini, nobilior est intelligens sciente. Primo,quia quod est per se,est nobilius eo quod est per aliud ex.8.Physicorum.textu commenti.39.sed notitia princi- T.c. 39.
piorum est euidẽs,& certa ex se.conclusionum autem per principia. ergo. Secundo, quia notitia quanto certior & euidentior tento nobilior,notitia autem principiorum est certior & euidentior non solum quo ad nos,sed etiam (secundum naturam) quàm sit notitia conclusionum, vt in textu huius capituli habetur.ergo. Tertio,quia quanto per se causa proxima & sufficient euidentiæ & assensus in aliqua propositione est nobilior tanto ipsa notitia est nobilior. (Nobilitatur enim notitia ex certitudinis causa, vt di- T.c.
citur in prohemio de anima.) sed causa proxima euidentiæ & assensus in primis principijs est nobilior quacunque causa proxima euidentiæ conclusionum, ergo &c. patet minor, quia principiorum causa est intellectus agens, vt Commentator dicit in primo de anima commento pri- Cõm. 1.
mo, qui est nobilior cuiusque medij termini lumine quo certificatur conclusio. & quia Albertus magnus & Sanct. Tho.sic comparauerunt scientem intelligenti, quoniam doctores maximo pollentes ingenio fuerunt, quorum est est loqui sermone formali,ideo optime dixerunt quòd intelligens est melius dispositus quàm sciens.Est enim dispositus formaliter ad cognoscendum habitu principiorum, qui est nobilior habitu scientifico, quo formaliter disponitur sciens (vt sic) ad conclusiones intuendas. Vnde ad primam obiectionem patet responsio, quia nos loquimur de sciente & intelligente formaliter & præcise, argumentum autem loquitur de eis vt vnus includit alterum. Secunda quoque ex eodem fundamento soluitur. licet enim idem sit suppositaliter sciens & intelligens, tamen propter distinctionem realem, quæ est inter scientiam & intellectum non inconuenit, quòd idem secundum diuersa sit sciens & melius quàm sciens. Et similiter licet sciens vt includit intelligentem non exigeret additionem intelligentis, tamen sciens formaliter exigit quòd sibi addatur intelligens. & quia Aristoteles formaliter de illis loquebatur: ideo dixit neque sciens,neque melius dispositus quàm sciens, idest neque intelligens. Ad confirmationem dicitur quòd quia comparatio aliquorum simpliciter non fit pœnes ea, quæ continenter in eis in potentia, sed pœnes ea, quæ sibi actualiter & per se insunt. ideo habitus principiorum non est comparandus habitui scientifico secundum notitiam conclusionum, quæ virtualiter continetur in eo,actualiter autem in habitu scientifico, sed exercenda est comparatio secundum notitias actualiter in eis contẽtas. Vnde licet habitus scientificus sit nobilior habitu principiorum, quo ad hoc ꝙ est cognoscere conclu-

siones,

ſiones, quia ille actu, iſte in potentia cognoſcit eas, habitus tamen principiorum ſimpliciter eſt ſcientifico nobilior. quia notitia actualiter elicita ex illo, eſt nobilior ſimpliciter notitia actualiter elicita ex iſto. Nec obſtat, ꝙ habens habitum principiorum ſit in potentia ad ſcientiam; quia hoc non ineſt ex ipſo habitu principiorum, aliter ſtante habitu nunquam ſciretur, ſed ex natura ipſius intellectus, qui eget continuo & tempore & exercitio ad diſcurrendum ex noto ad ignotum.

Duo eliduntur errores: alter eorum, qui omnino demonſtrationem tollunt, alter vero illorum, omnium qui demonſtrationem eſſe ponunt. Cap. 3.

Propoſitio

QVibuſdam quidem igitur propter id quod oportet prima ſcire, non videtur eſſe ſcientia ſimpliciter: Quibuſdam autem eſſe, omnium tamen demonſtrationem eſſe. quorum neutrum neque verum, neque neceſſarium eſt. Supponentes enim non eſſe omnino ſcire in in infinitum exiſtimant reduci, tanquam non ſcientes poſteriora per priora, quorum non ſunt prima: recte dicentes: impoſſibile.n.eſt infinita tranſire: & ſiſtant & ſint principia hæc ignorata eſſe, cum demonſtratio non ſit ipſorum: quod vero dicunt eſſe ſcire ſolum. Si vero non eſt prima ſcire neque quæ ſunt ex his eſt ſcire ſimpliciter, neq; proprie, ſed ex conditione ſi illa ſint. Quidam autem quòd ipſum ſcire ſit confitentur per demonſtrationem eſſe ſolum, ſed omnium eſſe demonſtrationem nihil prohibet ſecundum eos contingit.n.circulariter fieri demonſtrationem & ex his quæ ſunt adinuicem. Nos autem dicimus neq; omnem ſcientiam demonſtratiuam eſſe, ſed eorum, quæ immediatorum, indemonſtrabilem. Et hoc quòd neceſſarium ſit manifeſtum eſt. ſi.n.neceſſe quidem ſcire priora, & ex quibus eſt demonſtratio. ſtant autem aliquando immediata, hæc quidem priora indemonſtrabilia eſſe neceſſe eſt. Hæc igitur ſic dicimus & non ſolum ſcientiam: ſed & principium ſcientiæ eſſe dicimus, ipſa.n.cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus. Circulo quoq; quòd impoſſibile ſit demonſtrare ſimpliciter manifeſtum eſt: ſi vere ex prioribus & notioribus oportet eſſe demonſtrationem. impoſſibile enim eſt eadem ſibipſis ſimul priora & poſteriora eſſe, niſi altero modo: vt hæc quidem ad nos, illa vero ſimpliciter: quo certe modo inductiue facit notum. ſi autem ſic eſt, non vtique erit ſimpliciter ſcire bene determinatum: ſed dupliciter aut non ſimpliciter altera demonſtratio ſit ex nobis notioribus. Accidit autem dicentibus circulo demonſtrationem eſſe non ſolum quod nunc dictum eſt, ſed nihil aliud dicere quàm ſi eſt hoc, eſt hoc: ſic autem facile eſt demonſtrare omnia. Manifeſtum autem eſt quòd hoc accidit tribus terminis poſitis. per multos enim aut per paucos reflectere dicere nihil differt per paucos autem, aut per duos. Quando enim A exiſtente ex neceſſitate ſit B, hoc autem ipſum C: cum igitur A ſit ex neceſſitate erit C: ſi igitur cum ſit A neceſſe eſt B eſſe: hoc autem cum ſit, A erit. hoc enim erat circulo. Ponatur A in quo eſt C: B autem cum ſit, A eſſe dicere, eſt ipſum C dicere, hoc autem eſt quoniam cum ſit A, eſt C. ſed C cum A idem eſt: quare accidit dicere circulo demonſtrationem eſſe nihil aliud niſi cum ſit A eſt A: ſic autem monſtrare omnia leue eſt. At vero nec hoc poſſibile eſt, niſi in his quæcunque ſeinuicem conſequuntur ſicut ſunt propria. vno quidem poſito oſtenſum eſt quòd nequaquam eſt neceſſarium eſſe alterum. dico autem vno quòd neque termino vno, neque propoſitione vna poſita: ex duabus autem propoſitionibus primis & minimis contingit, ſiquidem eſt ſyllogizare. ſiquidem igitur & A ipſi B, & C inerant, & hæc adinuicem ipſi A quidem: contingit ex alterutris monſtrare omnia quæſita in prima figura, ſicut oſtenſum eſt in his quæ de ſyllogiſmo ſunt. Oſtenſum eſt autem quòd in alijs figuris aut non fit ſyllogiſmus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam eſt monſtrare circulo. quare quoniam pauca in huiuſmodi demonſtrationibus ſunt. manifeſtum eſt autem quoniam vanum eſt & impoſſibile ſic dicere ex his quæ ſunt adinuicem eſſe demonſtrationem, & propter hoc omnium contingit demonſtrationem eſſe.

Concluſio principalis.

Summa huius capituli hæc eſt.

Propō.

DVo ex eo ꝙ oportet prima ſcire orti ſunt errores extremi. Primus eſt. Nullius eſt ſcientia. Secundus eſt. Omnium ſcientia eſt per demonſtrationem. Primi ratio eſt, quia in principijs alicuius concluſionis aut eſt proceſſus in infinitum, & ſic nihil ſcitur, quia infinita nō eſt tranſire. aut eſt ſtatus, & ſic remanent ignota, quia non poſſunt ſciri, & quo carent prioribus. Secundi ratio eſt, quia contingit circulariter demonſtrationem fieri.

Nos autem dicimus, non omnium ſcientiam demonſtratiuam eſſe, ſed immediatorum eſſe indemonſtrabilem. probatur à priori. Quia principia, in quibus eſt ſtatus, ſunt immediata. Cognoſcuntur autem inquantum terminos cognoſcimus. Cōclu. principaliter.

Demonſtratio ſimpliciter non poteſt eſſe circularis. Scđa cōclu probatur tripliciter. Primo à priori, quia circulus non poteſt eſſe à prioribus ſimpliciter, quia impoſſibile eſt eadem eſſe ſeipſis priora & poſteriora ſimpliciter, licet hoc ſit poſſibile altero & altero modo. Secundo etiam à priori: quia circulus eſt ab eodem ad idem, vt patet ſumptis tribus terminis & loco tertij poſito primo. Tertio etiam à priori: quia circulus completus conſtat ex terminis conuertibilibus in primo modo primæ figuræ tantum: non omnis autem demonſtratio ſimpliciter conſtat ex talibus terminis, etiam in illo primo modo. ergo.

Series autem ſatis clara hæc eſt.

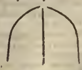
QVIA dictum eſt, ꝙ oportet principia demonſtrationis eſſe ſcita: & hinc errores duo orti ſunt, quorum primus erat Heracliti ſequacium. Secundus autem Empedoclis (vt teſtatur Albertus.) Ideo intendens eos deſtruere: duo facit. primo eos proponit cum ſuis rationibus. Secundo quia vtriuſq; commune propoſitum erat: ꝙ ſcire eſt per demonſtrationem tantum intelligere, ideo principali concluſione determinat contra vtrunque, & ſimiliter ſoluit primi rationem, & ſecunda concluſione ſecundum elidit errorem.

Quid Nam ſit propoſitio per ſe nota, & quot eius genera ſint.

CIrca illud dictum, principia cognoſcimus inquātum terminos cognoſcimus. Quia principium immediatum ex proprijs terminis cognitum nihil aliud eſt quàm propoſitio per ſe nota (qm̄ reſolutio concluſionis, quæ eſt per aliud nota ſit ad eam.) Et de ipſa non parua eſt inter doctores diſputatio: ideo hic videndum eſt, quæ propoſitio ſit per ſe nota, & quæ non. Et circa hoc tria faciam. Primo determinabo veritatem ex S. Tho. prima parte quæſtio. 2. art. primo. Et primo contra Gentiles ca. vndecimo, & primo ſententiarum diſtin. tertia, arti. ſecundo, & quęſt. de ve. q. decima, arti. 12. ſumpta. Secundo obijcietur in oppoſitum. Tertio reſpōdebitur obiectionibus. Merito quoque huculque dilata eſt quæſtio hæc, quia vt in proceſſu quæſtionis apparebit tota difficultas eſt: an cum dicitur Prima. q. 2. art. primo.

principia cognoscimus &c. per ly terminos. accipere debeamus ipsos terminos cum suis diffinitionibus vel rationibus, an ipsos terminos cum suis diffinitionibus vel rationibus, an ipsos terminos tantum & non eorum rationes. Sciendum est ergo, ꝙ propositio per se nota multipliciter inuenitur: quædam, n. est per se nota secundum se tantum, quædam quo ad nos tantum, quædam secundum se & quo ad nos. Et hoc dupliciter, vel quo ad nos omnes, vel sapientes. Describatur autem ad faciliorem perceptionem diuisio ista sic.

Propositio per se nota.

Secundū se tm̄, Secundū se, & quo ad nos. Quo ad nos tm̄.

Omnes. Sapientes.

Primo top. CVm enim propositio per se nota dicatur, ex eo ꝙ est non per alium terminum nota, sed ex proprijs, & quot modis dicitur vnum oppositorum tot dicatur & reliquum. consequens est, vt quoties dicitur propositio nota per medium: toties dicatur propositio nota per se, seu non per medium, quod idem est. Cum autem medium propositionis sit triplex: quoddam quo ad nos tantum (vt patet quando procedimus ab effectu ad causam,) & quoddam secundum se & quo ad nos (vt patet quando procedimus à causa ad effectum.) Et quoddam secundum se tantum (vt patet in propositionibus, in quibus prædicantur proprietates specificæ, intelligentiarum de ipsis.) Tales enim habent medium secundum se, sed non quo ad nos, triplicem quoque oportet esse propositionem per medium notam. Et consequenter triplex erit propositio nota per se seu non per alium terminum medium, sicut & triplex est negatio medij, respondens triplici affirmationi medij suprapositæ. Quædam ergo propositio est nota non per aliud medium simpliciter, licet sit nota per medium quo ad nos vt ista. Deus Est. Quædam vero est nota non per aliud medium, quo ad nos, licet ex natura sua habeat medium simpliciter, vt nix est alba. Dubitans. n. de ea eget sensu, non medio: vt dicitur. 2. Topicorum. Quædam vero est nota non per aliud medium simpliciter, nec quo ad nos, vt de quolibet dicitur esse vel non esse, & hoc quo ad omnes homines, quo ad sapientes vero, quia s. ipsis est nota non per medium, vt incorporalia non esse in loco, vt Boethus in libro de hebdomadibus ait. Et sic ratio diuisionis & membra eiusdem facile patere possunt mutato vocabula. idem enim est dictu propositio non per medium nota, & per se nota. Vnde propositio per se nota secundum se tantum, est, quæ secundum se caret medio. hæc autē propositio, quam ex natura sua immediatam diximus, est, quæ sit quoties prædicatum cadit in ratione subiecti: & cum passio prima prædicatur de suo primo subiecto, vt infra patebit, & cum vnum generalissimum negatur ab alio &c. Propositio autem per se nota, quo ad nos tantum, est illa, quæ certa nobis est absq; medio, licet illud secundum se habeat. Propositio vero per se nota secundum se, & quo ad nos, est quæ vtroq; caret medio. Et si hoc sit respectu omniū nostrum, vocatur dignitas, quam necesse est quemlibet docendum habere. Si autem quo ad aliquos sapientes, eorum communis animi conceptio dicitur. Diligenter autem attendendum est, ꝙ cum dicimus: propositio per se nota secundum se, ly secundum se, determinat tam ly per se nota, quàm ly propositio: ita ꝙ sensus est, propositio secundum seipsam sumpta nota non per medium, quod ex natura sua sit medium, sed ex proprijs tantummodo terminis. loqui autem de propositione secundum se, est loqui de ipsa secundum suorum terminorum significata secundum se sumpta, & non vt stant sub hoc vel illo conceptu, vt in præcedenti declarauimus capitulo. Vnde loquendo de propositione secundum se nulla est differētia inter istam, homo est albus, & istam, animal rationale est disgregatiuum visus, quia nulla est inter significata secundum se sumpta diuersitas, licet quo ad nos differant, quia differunt sicut diffinitio & diffinitum, quorum nos distinctionem facimus: propterea & diximus ꝙ omnis propositio, cuius prædicatum est de ratione subiecti, est per se nota secundum se, & similiter ea, cuius prædicatum est prima & primo passio. Tales siquidem propositiones habent suorum terminorum significata talia ꝙ secundum se sumpta nullum penitus medium simpliciter compatiuntur, vt de se patet. Ex quibus sequitur ꝙ quando de propositione per se nota secundum se tractatur idem terminus sunt diffinitio & diffinitū, quia significatum secundum se sumptum idem est, licet quo ad nos distinguantur secundum confusionem, & distinctionem, quia vt dicitur. 1. Phy. tex. cō. 5. nomen diffiniti significat naturam confuse, diffinitio vero distincte. Et quia hoc est nostræ positionis fundamentum, ideo probo illud dupliciter. primo sic. Diffinitio & diffinitum differunt tantum secundum confuse & distincte concipi. ergo nullam differentiam secundum se habent. Antecedens est ex se euidens. Non. n. facile esset fingere aliquam differentiam, quæ illam præueniret, aut maior illa esset. Consequentia probatur, vt sic. Concipi nihil reale ponit supra rem conceptam. ergo differentia secundum concipi non est differētia quidditatis significatæ secundum se. ergo distincte vel confuse concipi non ponit distinctionem in re eōcepta secundum se. Quæcunq; ergo differunt tm̄ secundum confuse & distincte concipi, nullam habent s'm se differentiam, quod erat probandum. Secundo sic. In processu, quo probatur aliquod prædicatum inesse subiecto, quia inest eius diffinitioni ex parte rei siue secundum se, cōmittitur fallacia petitionis principij. ergo diffinitio & diffinitum secundum se sunt idem terminus. consequentia tenet, & antecedens probatur. primo auctoritate. S. Tho. in fallacijs. cap. de fallacia petitionis principij. Et alberti magni in. 1. Elencho. cap. eodem. Vbi expresse dicunt, ꝙ procedere à diffinitione ad diffinitum, est petitio principij: quia si negatur ꝙ homo currat, non minus negatur ꝙ animal rationale currat. 2. auctoritate Aristot. dicentis in. 1. Elencho. ꝙ fallacia petitionis principij, fit totidem modis quoties contingit ꝙ erat in principio petere. Vbi Albertus magnus ait ꝙ Arist. remittit sed ad Octauum Topico. vbi determinatum est. quot modis contingit petere quod est in principio. patet autem in. 8. Topicorum. cap. vndecimo. ꝙ quinq; modorum ibi positorum primus est, quando diffinitum petitur in sua diffinitione, vt Albertus magnus glosat vtrobique. Nec hoc videatur alicui mirabile: quoniam (vt inquit S. Tho. vbi supra) processus à diffinitione ad diffinitum consideratur

Boethus in li. de hebdomadib⁹ ca. prio. infra. c. 19. circa. te. cō. 38. in fra. cap. 13. s. circa. c. 31.

T. c. 5.

Cap. 26.

Cap. 3.

Cap. 11.

In fallacijs ca. 26.

ſideratur dupliciter. vno modo ſecundum ſe, & ſic accidit in eo peccatum prædictum, quia idem accipitur vt diuerſum. alio modo ratione noſtri, apud quos differt diffinitio à diffinito, & diffinitio eſt notior, quia explicat id quod implicite dicit diffinitum, & ſic nullum vitium accidit in tali proceſſu, immo vnus locorum Topic. eſt, & quod plus eſt demonſtratiuus proceſſus illo vtitur applicato ad materiam neceſſariam. Contra hanc autem determinationem multi diuerſimode arguunt. Et quidem contra primum membrum diuiſionis. ꝙ. ſ. aliqua ſit propoſitio per ſe nota ſecundum ſe tantum, & ſuam declarationem qua dicitur, ꝙ ea eſt per ſe nota ſecundũ ſe, quæ ex rationibus ſeu diffi-

Sco. primo di. 2. q. ij. in declaratione per ſe nota. nitionibus terminorum ſuorum eſt euidens. Scotus in primo ſententiarum. di. 2. q. 2. arguit quadrupliciter intendẽs probare, ꝙ quo ad propoſitionem per ſe notam, alius terminus eſt diffinitum, & alius diffinitio. Et conſequenter ſi. propoſitio aliqua eſt euidens non niſi ex diffinitionibus ſuorum terminorum, non eſt per ſe nota: quia non ex ſuis, ſed alijs terminis euidentiam habet. Eſſet. n. euidẽs ex diffinitionibus ſuorum terminorum. qui ſunt alij termini à terminis quorum ſunt diffinitiones. Arguit ergo primo ſic. Quod quid eſt alterius termini eſt medium in demon-

T.c. 8. ſtratione. ex ſecundo poſte. ergo altera præmiſſarum non differt à concluſione niſi ſicut diffinitio à diffinito. Tunc vltra præmiſſa talis demonſtrationis eſt propoſitio per ſe nota, concluſio autem eſt demonſtrata. ergo quo ad propoſitionem per ſe notam, alius terminus eſt diffinitio: & alius diffinitum. Cuius oppoſitum pro fundamento tu aſſumis. Et confirmatur hoc dupliciter. primo quia ſi in propoſito, diffinitio & diffinitum eſſent idem terminus in demonſtratione potiſsima eſſet petitio principij. Secundo quia eſſent ibi tantum duo termini: quod falſum eſt. Secundo arguit ſic. Impoſsibile eſt eundem cõceptum eſſe priorem & poſteriorem & haberi: & non haberi de eadem re; ſed idem poteſt concipi prius ſecundum nomen ꝙ̃ ſecundum diffinitionem: ergo conceptus per nomen diffiniti & diffi-

T.c. 5. nitionem non eſt idem. Minor patet ex. 1. Phy. vbi dicitur ꝙ nomina ſuſtinent ad diffinitiones, hoc quod totum ad partes. i. ꝙ nomen confuſe importans id quod diffinitio diſtincte: eſt prius notum diffinitione. ergo &c. Tertio ſic ad idem: quia aliter ſequeretur ꝙ omnis propoſitio in primo modo dicendi per ſe eſſet per ſe nota: quod eſt falſum. Et ꝙ quælibet propoſitio eſſet per ſe nota in ſcientijs ſpecialibus: quam metaphyſicus poſſet habere per ſe notam ex diffinitionibus terminorũ: quod non eſt verum. Quarto ſic. Bene ſtat demonſtratio alicuius prædicati de diffinito: cum hoc ꝙ illud prædicatum ſit per ſe notum de diffinitione. ſicut habere tres eſt demonſtrabile de triangulo, cum tamen notum ſit per ſe de eius diffinitione, dicendo omnis figura plana &c. ergo alius terminus eſt diffinitio & alius diffinitum quo ad propoſitionem per ſe notam. Et conſequenter male dictum eſt ꝙ propoſitio quæ ex rationibus ſeu diffinitionibus terminorum eſt euidens; eſt per

In fi. huius declarationis. ſe nota ſecundum ſe. Ex quibus infert Scotus, ꝙ quia propoſitio per ſe nota eſt nata habere euidentiam ex proprijs terminis in quocunq; intellectu poſitis: licet actu non concipiantur nulla eſt diſtinctio inter propoſitionem per ſe notam ſecundum ſe & quo ad nos. Et ſimiliter nulla eſt diſtinctio inter propoſitionem per ſe notam ſapientibus vel inſipientibus: quia hoc pertinet ad cognitionem terminorum: qui præſupponuntur ad intellectum propoſitionis per ſe notæ.

Num omnis propoſitio ſecundum ſe nota, ſit etiam per ſe nobis nota.

Contra eandem diuiſionem, & primũ eius mebrum arguit Petrus Aureoli ordinis minorum, intendens Aure. primo. di. 2. q. 1. in. 5. ar. 4. probare ꝙ omnis propoſitio per ſe nota ſecundum ſe, ſit per ſe nota nobis ſic. Omnis propoſitio ex proprijs conceptibus nota cuilibet habenti illos, eſt per ſe nota: ſed omnis propoſitio per ſe nota ſecundum ſe, eſt ex proprijs conceptibus nota. ergo omnis propoſitio per ſe nota ſecundum ſe cuilibet habenti eius proprios conceptus eſt per ſe nota, ſed quilibet formans eam habet eius proprios conceptus. ergo cuilibet formanti eam eſt per ſe nota; ſed nos formamus eam, aliter nec à poſteriori illa eſſet nobis nota. ergo nobis eſt per ſe nota. probatio ꝙ quilibet formans eam habeat eius proprios conceptus, quia niſi habeat eius proprios conceptus iam non format eam, ſed aliam, quia identitas propoſitionis ex identitate conceptuum, non vocum ſumenda eſt. Confirmatur hoc ſic. Sortes formans propoſitionem quam vocas per ſe notam ſecundum ſe tantum, puta deus eſt, aut fert intuitum ſuum ſuper illos conceptus, ex quibus conſurgit per ſe notitia illius propoſitionis, aut ſuper alios: ſi ſuper illos, ergo illos habet & eſt ſibi per ſe nota: ſi ſuper alios, ergo non fert intuitum ſuum ſuper illa propoſitione, ſed ſuper alia, quia illa propoſitio ita integratur ex proprijs conceptibus ꝙ non ex alijs. Alietas ſiquidem partium alietatem totius inducit. Conſtat autem conceptus incomplexos, partes eſſe conceptus complexi; qui eſt propoſitio. Omnis ergo propoſitio per ſe nota ſecundum ſe, omni formanti eam eſt per ſe nota, & conſequenter nobis, qui formamus eam, aliter nec à poſteriori eſſet nobis nota, vt dictum eſt.

Ad ſoluendas has obiectiones non oportet alia iacere fundamenta: ſed ex præmiſsis reſpondetur, vt eo pulchrior & efficacior oſtendatur doctrina, quo ex ea omnes difficultates accidentes ſoluuntur. Talis enim eſt natura rectæ diffinitionis. (vt dicitur in. 4. Phyſico.) Argumenta ergo T.c. 31. Scoti ſoluuntur ex ſuprapoſita diſtinctione ꝙ de propoſitione & diffinitione & diffinito contingit loqui dupliciter: vno modo ſecundum ſe, alio modo ratione noſtri, ſi ſecundum ſe loquamur, ſic nulla eſt inter diffinitionem & diffinitum differentia. Et ſic concluſio demonſtrata ratione noſtri eſt ſecundum ſe per ſe nota, quia nihil aliud eſt ꝙ̃ ea quam nos alteram præmiſſarum facimus, & ſimiliter ſecundum ſe incidit ibi petitio principij, licet non ratione noſtri. Et ſimiliter ſunt in tali proceſſu ſecundum ſe duo tantum termini, licet ratione noſtri ſint tres. Similiter ad ſecundum gratis conceditur ꝙ alius eſt conceptus diffinitionis à conceptu diffiniti, ſed non ſecundum ſe, ſed ratione noſtri. Tertij quoq; tam prima conſequentia ꝙ̃ eius conſequens conceditur. Secunda autem conſequentia nihil valet, & eius conſequens implicat in adiecto. Implicat. n. ꝙ propoſitio, cuius termini quidditatiui cognoſcuntur à Metaphyſico, & tãtum ex quidditatibus terminorum eſt per ſe nota ſecundum ſe, ſit per ſe nota in ſcientia ſpeciali. ſufficit. n. ꝙ ſit per ſe nota Metaphy. Ad quartum dicitur ſicut ad primum. ſ. ꝙ illud aſſumptum (ſtat ꝙ aliquod prædicatum ſit per ſe notum à diffinitione alicuius, & de diffinito demonſtretur) eſt verum ratione noſtri, ſed non ſecũdum ſe, iam enim dictum eſt, ꝙ ſecundum ſe incidit ibi petitio principij. Vnde ad clariorem horum intelligentiam aduerte ꝙ demonſtratio etiam potiſsima inſtrumentum intellectus humani coniuncti eſt & non rerum proprietas. res. n. ipſe indifferentes ſunt vt diſcurſiue, aut abſq; diſcurſu cognoſcantur, ab intellectu ſiquidem ſeparato, ſimplici intellectu intelliguntur, à nobis autem ſyllogiſtico diſcurſu attinguntur, vnde in. 5. Meta. dicitur. ꝙ ſcibile non re- T.c. 20.

fertur ad scientiam, quia eius expers est. Quia autem demonstratio, intellectus nostri est instrumentum, ad discur siue concludendum in materia necessaria, & instrumentum oportet esse conforme vtenti illo, & proportionatum materiæ, circa quam versatur, oportet demonstrationem conformem esse intellectui nostro, & conclusioni scibili vt sic. Sed quoniam instrumēti vtilitas nulla est nisi in vsu agentis, ideo in ipsa instrumenti confectione præmittendæ sunt aliquæ conditiones eius, requisite ex parte materiæ, quæ impedirent vsum agentis, & attendendum est, vt sit proportionatum vtenti. Inepte.n. imbecilli artifici daretur instrumentum non facile mobile, propterea, quia materia exigeret instrumentum adeo graue, melius.n. proportionatum sibi instrumētum traderetur, vt posse secundum vires operari. Demonstratio ergo etsi secundum se seu ratione materie, quod idem est, exigat ꝙ conclusio eius non sit ex rationibus terminorum nota, attamen ex imbecillitate intellectus, quę communiter inuenitur in hominibus. qua fit vt aliquid ignoret de distinito quod nouit de diffinitione, oritur ꝙ demonstratio conformis nostro vsui sit illa, in qua medium est quidditas alterius terminis, & consequenter ꝙ in ea prætermittatur id quod ex se exigeret. propterea Aristo. & cæteri confecturi demonstrationem, talem nobis edidere, qualem vtilem esse cognoscebant, nec tamen siluerunt ꝙ aliæ essent eius conditiones, si nostra non obstaret infirmitas.

Ad ea autem, quæ addit Scotus contra diuisiones illas, dicitur ꝙ illa diuisio. S. Tho. artificiose facta est per differentias propositionis per se note, quia.n. prositio per se nota, idem sonat ꝙ propositio non per aliam propositionem nota. hoc autem quod dico non per aliud notum. recte diuidatur in secundum se, & in quo ad nos, vt patet per Aristo. diuidentem eius oppositum. s. per aliud notum. in hæc eadem membra. s. in per aliud notum secundum se, & per aliud notum quo ad nos. per hoc.n. distinguitur demonstratio quia à propter quid, consequens est ꝙ prima diuisio necessaria & non solum recta fuit. Et similiter secunda diuisio per easdem differentias magis contractas facta est, vt patet in ipsa diuisione. Quod autem terminorum cognitionis in huiusmodi diuisione meminerimus, ad insinuandam seu circum loquendam veram (quam diximus) differentiam factum est, vt philosophorum mos est.

Aureo. argumēta soluuntur.

Ad argumenta vero dicitur ꝙ cum identitas propositionis secundum se attendatur penes identitatem sui significati complexi, & totalis significati, quod potest concipi confuse, & distincte: eadem secundum se propositio est, quæ constat ex diffinitis, cum illis quæ constat ex rationibus eorum. & non differt nisi sicut distincte & confuse cognita, quod ex differre quo ad nos. Vnde ad argumentum

Notato.

dicitur ꝙ maior est sic modificanda, omnis propositio ex proprijs conceptibus nota cuilibet habenti illos distincte est per se nota: aliter nōn est vera vniuersaliter. habenti.n. illos confuse licet quandoq; sit per se nota, non tamen semper, quia quādoq; ad euidentiam complexi significati sufficiunt conceptus confusi terminorum, vt in ista. Omne totum est maius sua parte, quandoque non, vt in ista deus est. Est etiam distinguenda illa propositio, ꝙ quilibet formans eam, habeat eius proprios conceptus, distincte vel confuse. Et per hoc patet responsio ad confirmationem.

Ad confirmationem.

quia fortem formātem istam propositionem, Deus est ferre intuitum suum super illos conceptus ex quibus consurgit per se notitia illius propositionis, potest intelligi dupliciter. vno modo distincte, & sic est falsum. esset.n. sibi per se nota. alio modo confuse, & sic est verum. Et hoc sufficit.

Identitas enim propositionis secundum se variatur ex alietate conceptuum obiectalium secundum se, & non ex varietate conceptuum formalium, & ideo non variatur ex distincte vel confuse concipi, vt dictum est, quia prius non oportet ꝙ varietur ex varietate posterioris.

CIRCA secundam conclusionem dubitari posset an demonstratio circularis sit aliquo modo possibilis. s. à priori vel posteriori. Sed quoniam de hoc inferius in ca. 13. habebitur sermo, & multa oportet præcognoscere ante hanc quæstionem, ideo illucusq; quæstio hæc differatur. Illud tamen aduerte, ꝙ nec prima nec tertia ratio improbat demonstrationem circularem esse impossibilem, extendendo demonstrationem ad, quia & propter quid. secunda autem ratio quantum militet contra demonstrationē circularem, cuius altera sit propter quid & altera quia, tunc dicetur. Sufficit enim nunc, ꝙ contra demonstrationem circularem simpliciter accepietur.

circa.te.c8. 30. dubio. primo.

De omni & per se. *Cap. 4.*

Concl. 1.

QVoniam autem impossibile est aliter se habere cuius est scientia simpliciter, necessarium vtiq; erit id esse scibile quod est secundum demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaque syllogismus demonstratiuus est. Accipiendum est igitur ex quibus & qualibus demonstrationes sunt. Primum autem determinabimus quid sit de omni, & quid per se, & quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod vtiq; est non in quodam quidem sic, in quodam autem non. nec aliquando quidem sic, aliquando vero non. vt de omni homine animal, si verum est dicere hominem verum est dicere animal: & si tunc alterum & alterum, & si in omni linea punctum similiter est. Signum autem est quoniam instantias sic proferimus, sicut de omni interrogati, aut si in quodam non, aut aliquando non. Per se autem sunt quæcunq; sunt in eo quod quid est, vt triangulo inest linea & punctum lineæ. substantia.n. ipsorum ex his est, & quæcunq; insunt ratione dicente quid est. Et quibuscunq; eorum, quæ insunt ipsis, ipsa quidem sunt in ratione quid est demonstranti. vt rectum inest lineæ & circulare: & par & impar numero, & primum & compositum, & isoscheli, quod est æquilaterum, & scalenon. i. altera parte longius, quæ omnibus his insunt in ratione dicenti quid est: hinc quidem linea, inde vero numerus. similiter & in alijs huiusmodi vnicuiq; per se esse dico, quæcunq; vero neutraliter insunt accidentia sunt, vt musicum, aut album animali. Amplius quod non dicitur de subiecto alio quodam, vt ambulans & album cum quoddam alterum ambulans sit & album. Substantia autem & quæcunq; hoc aliquid significant non alterum aliquod sunt, quod vere sunt. Quæ quidem igitur non de subiecto sunt per se dico, quæ vero de subiecto accidentia sunt. Item alio modo quod quidem propter ipsum inest vnicuiq; per se, quod vero non propter ipsum accidens est. vt si ambulante Corisco coruscat accidens est. non.n. propter id quod ambulat coruscat, sed quòd accidens dicimus hoc esse. Si vero propter ipsum per se, vt si aliquod interfectum interijt secundum interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est interijt. Sed non quod accidit interfectum interire. Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic sunt, sicut inesse prædicantibus, aut inesse propter ipsa quæ sunt ex necessitate. Non.n. contingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par aut impar. Est.n. contrarium aut priuatio aut contradictio in eodem genere, vt par & impar in numeris secundum quod sequitur. Quare si necesse est aut affirmare, aut negare necesse

Cor. T. c. 8.

Primus modus per se. T. c. 8.

Tertius.

Quartus.

Tex. c. 10.

cesse est & quæ per se sunt inesse. de omni igitur & per se determinatum sit hoc modo.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio. SYllogismus demonstratiuus est ex necessarijs: probatur à priori, quia quod scitur per eum est necessarium, quia impossibile est aliter se habere.

Cor. Accipiendum est ergo ex quibus & qualibus demonstrationes fiunt.

Diffinitio. De omni dico, quod est non in quodam quidem sic, & in quodam non, neque aliquando sic, & aliquando non. Probatur à signo, quia altero istorum modorum proferuntur instantiæ contra de omni.

Diffinitio. Primo modo per se insunt quæcunq; insunt in ratione dicente quid est, vt linea inest triangulo, & punctum lineę.

Cor. Secundo modo per se insunt quæcunq; insunt alijs, quæ in ratione eorum insunt quid est demonstranti.

Quæcunq; neutraliter insunt accidentia sunt.

Tertio modo per se sunt, quę non de subiecto dicuntur aliquo quodam. Quæ vero de subiecto accidentia sunt.

Quarto modo per se inest quod propter ipsum inest. Quod vero non propter ipsum accidens est, vt si ambulante aliquo coruscauit.

Secunda cõclusio. Quæ ergo dicimus in simpliciter scibilibus, per se sic sunt, sicut in esse prædicantibus, aut inesse propter ipsa.

Tertia conclusio. Et hęc insunt necessario, vel simpliciter, vel sub disiunctione. Probatur hoc vltimum à priori, quia talia disiuncta aut opponuntur contrarie immediate, aut priuatiue, aut contradictorie in eodem genere quæ necesse est affirmare vel negare.

Series autem hæc est.

DIFFINITA demonstratione, intendens ostendere in sequentibus ex quibus & qualibus necessarijs est demonstratio. in hoc cap. tria facit. Primo rationem talis processus prima conclusione assignat. Secundo præmittendo rum trium. s. de omni, per se, & vniuersali quid sint. Duo prima diffinit sigillatim. Tertio quomodo demonstrator vtatur (per se) insinuat secunda conclusione, & addit ꝙ talia sunt necessaria, in tertia conclusione.

Quæ nam subiectorũ & temporũ vniuersalitas ad de oĩ requiratur. CIRCA diffinitionem de omni, aduerte ꝙ vniuersalitas subiectorum & temporum diffiniens de omni non oportet ꝙ sit vniuersalitas positiua & actualis. ista. n. deus est actus purus, est de omni, cum sit per se, & non singularis, & tamen nec actu nec aptitudine eius subiectum habet partes subiectiuas, & similiter eius significatum nec mensuratur, nec est mensurabile temporum differentijs. Sed sufficit ꝙ sit vniuersalitas vtraq; negatiua & virtualis, negatiua inquã ita ꝙ nulla pars subiectiua sit, cui tale prædicatũ non conueniat, & similiter nulla sit differentia temporis in qua non conueniat. Virtualis vero quia si subiectum haberet sub se partes subiectiuas & mensuraretur tempore, cuilibet, & semper adesset tale prædicatum. vnde notanter (vt Albertus dicit) Aristo. diffiniens de omni, vtranq; vniuersalitatem negatiue posuit, dicens non in quodam sic, & in quodam non, neq; aliquando sic, & aliquando non. Aduerte secundo, ꝙ vniuersalitas temporis siue positiue, siue negatiue intelligatur non oportet ꝙ intelligatur pro omni tẽpore simpliciter, sed pro omni tempore quo tale prædicatum natum est inesse tali subiecto. non. n. illud tãtum dicitur esse semper quod nunquàm abest, sed illud quoq; sempiternum dicimus, ꝙ infallibiliter suo tempore inuenitur. vt ortus & occasus solis, & coniunctiones planetarum & similia, quæ perpetuo perseuerant. Hæc. n. omnia in demonstrationibus, vt conclusiones necessariæ cadunt, vt patet in astrologia, & consequenter de omni sunt. Quod autem ista expositio sit secundum mentem Arist. probatur sic. De omni posterioristicum exigit vniuersalitatem suppositorum, propter formam syllogismi, vniuersalitatem temporis autem (vt Albertus ait) propter materiam necessariam, circa quam versatur demonstrator. necessarium. n. immutabile & perpetuum est. Talis ergo exigitur temporis vniuersalitas, qualem necessaria materia requirit. Constat autem ꝙ prædicata omnia necessaria sunt, aliter dé eis non esset scientia, & tamen perpetua non sunt nisi modo dicto, quia. s. infallibiliter quando nata sunt inesse insunt. ergo talis tẽporis vniuersalitas sufficit ad de omni. Et cõfirmatur, quia in primo huius Aristot. expræsse dicit, talem perpetuitatem conclusioni demonstrabili sat esse. (Infra primo huius. Te.c. 49.) Si dicatur ꝙ de coniunctionibus & aspectibus planetarum, & similibus in actu non est scientia, sed in aptitudine tantum, & consequenter ꝙ huiusmodi non sunt nec perpetua, nec necessaria, sed aptitudines ad ipsa. Contra. primo quia hoc videtur contra intentionem explicitam loquentium de huiusmodi. non. n. dicunt ꝙ Luna est eclipsabilis, nec ꝙ mars est saturno coniungibilis, sed ꝙ Lunæ inest eclipsis, & marti coniunctio, licet non dicant hoc esse nunc. Secundo quia secundum hoc ita erit scientia de coniunctionibus, & aspectibus & retrogradationibus, & stationibus, & huiusmodi, quæ inueniuntur in cœlestibus corporibus, sicut est scientia de istis, homo est albus, homo currit, homo nauigat, homo disputat & his similibus. hæc. n. omnia demonstrabilia sunt in potentia. Asserere autem hoc, alienum ab humano sensu est. omnes. n. dicimus de istis non haberi scientiam & de illis haberi. loquentes proculdubio de vtrisq; in actu, in vniuersali tamen, non in particulari. Aduerte tertio non esse extra latitudinem propositionum de omni posterioristico, propositiones naturales, in quibus prædicatum inest necessario subiecto, vt in pluribus tam suppositis, q̃ temporum differentijs, quando natum est ei inesse, licet in aliquo, vel aliquando fallat per accidens. Tales siquidem propositiones sunt, & præmissæ & conclusiones sæpe in demonstrationibus naturalibus, cum scibiles sint, & consequenter sunt per se & necessariæ, quia (vt infra ostendetur) neq; de his, quæ sunt per accidens, neq; de possibilibus aliter se habere, demõstrationes fiunt, per se autem & necessarium de omni supponunt, sunt igitur & istæ de omni & habent vniuersalitatem temporum & suppositorum, non simpliciter neq; quando natum est esse, sed vt in pluribus necessariam. (Te.c. 18. Te.c. 15.) Vnde de omni posterioristicum analogum quoddam est diuidendum per hos tres modos. s. simpliciter, & quando natum est inesse, & vt in pluribus necessario, quando natum est inesse. Et constituit tres supradictos ordines propositionum. s. earum, in quibus est vniuersalitas subiectorum & temporum simpliciter, & earum, in quibus est vniuersalitas vtraq; non continua. sed regularis, & earum, in quibus vniuersalitas vtraq; est necessaria quidem, sed cum per accidens defectu. Nec oportet vt si quælibet cuiusque istorum ordinum est de omni, ꝙ diffinitio assignata de omni ab Aristot. conueniat simpliciter cuilibet. Sed sufficit ꝙ in primo tota simpliciter saluetur & in alijs secundum quandam proportionalem imitationem: aliter vniuoce, non analogice ly de omni diceretur de omnibus supradictis. Ad euidentiam modorum dicendi per se notandum est, ꝙ per se potest accipi dupliciter. vno modo positiue. alio modo negatiue. Si sumatur positiue, vel est conditio incomplexorum, & sic distinguitur contra hoc

quod

quod dico,in alio, & cõstituit tertium modum secundum quem substantia & quæcunq; significant hoc aliquid, entia per se sunt,album vero & ambulans, entia in alio. Vel est conditio complexorum, & sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat quod accidentaliter seu contingenter, & constituit reliquos tres modos perseitatis. Primum quidem si sit conditio complexi substantialis. Secundum vero si sit accidentalis.i.extra rei essentiam. Quartum si sit conditio causalitatis in subiecto, respectu prædicati, vt patet in textu. Si autem sumatur per se,negatiue, potest accipi etiam dupliciter.s.vt conditio incomplexi, & sic distinguitur contra hoc quod dico cum alio, & nihil aliud nisi solitudinem denotat, & sic dicimus q quantitas per se neque circularis neq; recta, & animal per se, neque rationale neq; irrationale, nihil aliud intendentes, nisi q quantitati & animali solitarie sumptis nihil eorum inest & hoc modo per se non constituit aliquem perseitatis modum. Si autem per se negatiue sumptum sit conditio complexi, sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat q per aliud, & sic dicimus q ista,homo est albus,est per se.quia homo est albus, non quia aliquid aliud sit album. sed quia ipsum informat albedo, ista vero,album est homo, est per accidens,quia albo non inest homo, nisi quia id quod substernitur albedini, est homo, & hoc quoq; modo, per se nullum perseitatis modum constituit.

Num definitio, & quæ in definitione ponuntur, per se de definito prædicentur.

Circa primum modum dicendi per se,dubitatur,quia non videtur verum, q quæcunq; ponuntur in diffinitione prædicentur per se de diffinito. Subiectum.n.ponitur in diffinitione sui proprij accidentis,& tamen non prædicatur per se de eo, sed per accidens (vt infra in hoc primo dicitur cap. 18.) nec potest dici q hoc intelligitur de partibus diffinitionis in recto, & non in obliquo, expræsse nanq; in textu dantur exempla de partibus diffinitionis in obliquo, vt patet de linea respectu trianguli, & puncto respectu lineæ, & Albertus & S. Tho. hic dicunt quod ad hunc modum pertinent non solum ea, quæ in recto, sed etiam in obliquo diffiniunt aliquid. t.c.35.&36.

Prima responsio. Ad hoc dubium dicitur q quælibet pars diffinitionis eo modo, quo ponitur in diffinitione, prædicatur in primo modo dicendi per se de diffinito, ita q si diffinitur in recto,prædicatur per se in recto,& si in obliquo,in obliquo. Et quia accidens dupliciter diffinitur.s. in concreto & in abstracto,& quando diffinitur in concreto, subiectum ponitur ibi in recto,vt patet dicêdo,simum est nasus curuus: & quando diffinitur in abstracto, subiectum ponitur in obliquo. vt patet cum dicitur, simitas est curuitas nasi: ideo subiectum prędicatur in primo modo dicendi per se in obliquo de proprio accidente in abstracto, in recto vero de eodem in concreto. Ad auctoritatem autem Arist. dicentis q subiectum prædicatur de suo proprio accidente per accidens, dicitur q sicut per se sumitur dupliciter, vno modo vt distinguitur contra per aliud, alio modo vt distinguitur contra accidentaliter: ita per accidens sumitur dupliciter. vno modo vt idem sonat quod per aliud, alio modo vt idem est quod accidentaliter:& q Aristo.diuersimode vsus est per se & per accidens: hic & inferius: hic siquidem accipit per se & per accidens.i.accidentaliter, ibi vero per se & per accidens.i.per aliud. Vnde ista propositio, simum est nasus, est per se in primo modo, & non accidentalis,& est per accidens,i.per aliud,quia nasus non inest simo, sed eius substrato copulato per ipsum, vt infra dicetur: quare nulla est contrarietas inter responsionem,& Arist.dicta. Hæc responsio licet subtilis sit,à proprietate tamen recedere videtur: quia propositiones, quæ proprie sunt per se,de quibus hic loquimur, sunt illæ, quibus vtitur demonstrator vel in præmissis vel in conclusione,propositiones autem, in quibus subiectum prædicatur de accidente proprio non sunt illæ, quibus vtitur demonstrator.igitur propositiones tales non sunt per se eo modo, quo hic est sermo de per se. Maior huius rationis est euidens, & infra euidentior apparebit, minor autem est Aristo.inferius loco allegato: vbi ait,quod prędicatio subiecti de accidente non vocatur prædicatio, & si vocatur, debet vocari cum additione diminuente, prædicatio secundum accidens,quia tali non vtuntur demonstratores. Oportet ergo aliter respondere, præmittendo q sicut res potest dupliciter considerari. vno modo secundum suam naturam absolute,alio modo vt sic vel sic significata, ita natura diffinibilis potest dupliciter diffiniri. vno modo secundum exigentiam suæ naturæ simpliciter, alio modo secundum q significatur in concreto, vel in abstracto. Differunt autem plurimum isti duo modi diffiniendi: quia quando res primo modo diffinitur nihil ponitur in eius diffinitione in recto nisi genus & differentia, licet in obliquo ponatur quãdoq; aliquid vt additum, quod est extra rei essentiam, vt patet in diffinitionibus formarum tam substantialium quàm accidentalium. Quando vero res diffinitur vt sic significata,contingit q in eius diffinitione ponatur in recto id, quod est extra rei essentiam, quod vt additum ponendum esset, si secundum naturæ exigentiam diffiniretur, vt patet cum diffinitur accidens in concreto.dicimus.n.q simum est nasus curuus, ponentes nasum in recto vt genus, & tamen nasum extra simitatis essentiam esse constat, & q ponendum in obliquo in eius diffinitione, si natura diffinita solũ respiceretur. His prælibatis dicitur ad dubium, q ista regula Aristotelis. Quæcunq; insunt in ratione dicente quid est, per se insunt primo modo, intelligenda est cum duplici glosa. vna supra ly ratione dicente quid est, vt intelligatur ratione dicente quid est res, secundum rei exigentiam,& non secundum q sic significatur. Altera supra ly per se insunt: vt intelligatur, per se insunt diffinito eo modo, quo in ipsa diffinitione cadunt, ita q si intrinsece,aut in recto ad diffiniendũ sumuntur, intrinsece etiam & in recto de diffinito dicuntur, si autem vt additum, & oblique,simili quoque modo diffinito inerunt. Et per hęc facile patet responsio ad obiecta. Dicendum est.n.q subiectum in recto proprie non prædicatur per se de proprio accidente, sed in obliquo, quia subiectum est extra essentiam proprij accidentis, & consequenter non ponitur intrinsece & in recto in diffinitione secundum suæ naturæ exigentiam data, licet ponatur in recto in diffinitione eius data secundum exigentiam eius, vt significatur in concreto,quia tunc eo modo significandi diffiniendum est more substantiarum compositarum, vt in fine expositionis libelli de ente & essentia diffuse declarauimus. Vnde proprie de prædicatione loquendo secundum doctrinam in hoc capitulo traditam,subiectum in obliquo per se in primo modo prædicatur de proprio accidente, & secundum doctrinam inferius suscipiendã,subiectum in recto per accidens prædicatur de suo proprio accidente. Et merito. quia prædicatio in recto denotat subiectum inesse passioni,quod non nisi per accidens verum est, prædicatio vero in obliquo denotat dependentiam passionis à subiecto, quæ est ad suum principium per se &c. Et aduerte quod tam accidentium, quàm formarum substantialium diffinitio secundum eorum exigentiam in abstracto perspicienda est,

Reprobatur.

Secunda responsio vera.

Nota.

Cap. 7.

T. c. 36.

T. c. 36.

da est, substantiarum vero compositarum in concreto. cuius causam require si vis, vbi supra.

In de ente & essentia cap. 7. circa medium.

Ad claritatem huius primi modi dicendi per se aduerte quod in hoc modo tripliciter propositiones reponuntur: Quędam proprie & principaliter, & hæ sunt tam illæ, in quibus diffinitio data de re secundum exigentiam prædicatur de diffinito, vt animal est substantia animata sensibilis, quàm illæ, in quibus differentia essentialiter conuertibilis de eo cuius est prædicatur, vt animal est sensibile. Quædam autem proprie & secundario: & hæ sunt, in quibus reliquæ talis difinitionis partes de diffinito prædicantur: siue in recto, vt animal est substantia: siue in obliquo, vt linea est ex punctis. Quædam vero improprie: & hæ sunt, in quibus diffinitio data de re non secundum rei exigentiam, sed secundum exigentiam modi significandi prędicatur de diffinito, vt simum est nasus curuus, & in quibus talis diffinitionis pars de diffinito prædicatur. pars autem non quælibet, sed illa, quæ extra essentiam est diffiniti secundum veritatem, & ratione modi diffiniendi vt intranea sita est: reliqua siquidem pars proprie & secundario per se prędicatur, vt patet dicendo, simum est curuum. Nec solum attendas latitudinem dari in primo modo perseitatis propter istos tres ordines propositionum, sed in quolibet horum ordinū latitudo est, & semper quæ prior est, dignior est vt in hoc modo reponatur. Causa autem huius latitudinis & distinctionis satis aperta est ex rebus ordinatis, & adeo clara vt explanandam amplius non iudicem. Illud autem superficietenus pertrāseundum non censeo, ꝙ Arist. describens hunc primum perseitatis modum, duo exempla adduxit: in quorum neutro, id quod ponitur in diffinitione prædicatur de diffinito in recto, vt suaderet ea etiam quæ in obliquo cadunt in ratione, iuxta hunc modum per se inesse, eo tamen modo quo in ratione sunt. s. in obliquo proprie loquendo (vt dictum est) in primo quoque exemplo id quod in obliquo cadit in diffinitione (terminus est alterius prædicamenti à definito. Linea. n. est in prædicamento quantitatis & triangulus in quarta specie qualitatis. in secundo autem exemplo, id quod in obliquo cadit eiusdem generis est (per reductionem tamen) vt patet, vt insinuaret ꝙ siue res sit eiusdem, siue alterius prædicamenti, dummodo ponatur in diffinitione rei, in primo modo prædicatur de diffinito, suo tamen modo. Est quoq; in eisdem exēplis aduertere ꝙ in neutro dedit exemplum de tota diffinitione aut parte, quæ sit genus vel differentia rei diffinitæ, vt patet in vtroq;: in primo quidem, quia differentia debet esse eiusdem generis cum diffinito, in secundo autem, quia differentia diuidit genus, punctum, quantitatis diuisiua differentia non est. docuit autem ex hoc, ꝙ non sit nobis curæ ad intuendum ad id, quod in diffinitione ponitur, num sit genus vel differentia diffiniti, ad hoc ꝙ insit per se: quodcunq; enim in ratione quid est ponitur, siue genus vel differentia sit, siue non, sed aliquod eius principium sit, per se in primo modo inest.

Num propositiones, in quibus subiectum cadit in definitione prædicati, sint per se in secundo modo.

CIrca secundum modum dicēdi per se dubitatur, quia in propositionibus, in quibus species prædicatur de genere, subiectum ponitur in diffinitione prædicati, & tamen non est prædicatio per se. ista. n. animal est homo, est per accidens, cum non sit de omni. Et similiter in propositionibus, in quibus differentia prædicatur de genere, subiectum ponitur in ratione prædicati, vt additum, quia est eius propria materia: & tamen nec ibi est prædicatio per se, quia non est de omni. ista. n. animal est rationale, est per accidens, vt de se patet. Ad hæc facile respondent ad pauca respicientes: & dicunt, ꝙ quia prædicatio per se præsupponit prædicationem esse directam, & illæ prædicationes non sunt directe, ideo non sunt ad propositum. cum. n. dixit Aristot. ꝙ per se secundo modo sunt, quæcunq; insunt alijs &c. intelligitur salua prædicatione directa. Hæc responsio & si quo ad primam obiectionēm repellenda non videatur, in se tamen non plene vera videtur: quia vt patebit, propositio, in qua diffinitio accidentis in concreto prædicatur de eo est per se in primo modo, licet improprie, & tamen ibi interuenit prædicatio indirecta: non ergo prædicatio indirecta perseitatem omnino destruit. Sed dato, ꝙ sic esset obiectioni secundæ non satisfit, quia prædicatio differentiæ de genere non est minus directa q̄ prædicatio simi de naso, & crispitudinis de capillo, & paris de numero, & similes, sicut. n. in istis subiectum cadit in ratione prędicati & communius est prædicato, & prædicatum comparatur ad subiectum vt forma ad materiam, ita in illis fit in quibus differentia prædicatur de genere. genus. n. vt dictum est, quia proprie est differentiæ materia, in eius ratione, vt additum cadit, & communius est ipsa, & differentia se habet ad ipsum vt forma ad materiam. Non est ergo indirecta prædicatio differentiæ de genere, aut omnes istæ sunt indirectæ, quod est voluntarium. Oportet igitur aliter respondere & dicere cum Aristotele in hoc cap. ꝙ prædicatum recipiens in sua ratione subiectum, quoddam est, quod simpliciter illi inest necessario, vt risibile homini & habere tres triangulo. quoddam vero, ꝙ non simpliciter, sed sub disiunctione necessario inest subiecto, vt par vel impar respectu numeri. Et secundum hoc dicitur ꝙ huiusmodi adductæ propositiones, eo modo quo sunt necessariæ sunt per se, & quia non sunt necessariæ nisi prædicato sub disiunctione sui oppositi sumpto, ideo non sunt per se nisi illo modo. vnde ista, animal est rationale, non est per se, sed ista, animal est rationale vel irrationalę: sicut ista, numerus est par, non est per se, sed ista, numerus est par vel impar. vnde Auerrois hic ait, ꝙ quia genus diuiditur per opposita diuisione essentiali, non euadit ab vno eorum, & proportio eius ad vtrunq; membrum sub disiunctione est sicut proportio hominis ad risibile. Aristo. quoque in textu ait, ꝙ in secundo modo per se insunt triangulo Isopleuros, & scalenon, & altera parte longius, intelligens per hæc, differentias trianguli diuisiuas, potius quàm species. Quando ergo dicitur in textu, ꝙ per se secundo modo insunt quæcunq; &c. intelligitur sic, quæcunq; insunt alijs, quæ in eorum ratione sunt, per se insunt, simpliciter, vel sub disiunctione sui proprij oppositi. Et per hoc patet responsio ad alias instantias similes. s. nasus est simus capillus est crispus &c. hæ enim omnes sub disiunctione sunt per se secundo modo, quia subiectum ponitur in ratione prædicati. Considerādum est rursus, ꝙ quia ad propositionem per se in secundo modo sufficit in subiecto includi id quod ponitur in diffinitione prædicati, & non oportet semper ipsum subiectum poni in diffinitione prędicati, vt patet quando passio superioris de inferiori prædicatur, ideo cum in textu diffinitur secundus modus dicendi per se, & dicitur ꝙ ipsa subiecta insunt in diffinitione prædicati, glosetur, ipsa secundum se vel aliquid sibi intrinsecum. Ad maiorem claritatem huius secundi modi dicendi per se aduerte ꝙ etiam in hoc modo tripliciter propositiones reponuntur. nam quædam proprie & principaliter: & hæ sunt tam ille, in quibus proprium de suo primo

Prima responsio. Egidij.

Secunda responsio.

subiecto vel eius diffinitione enunciatur: vt homo est risibilis, & animal rationale mortale est risibile, quàm illę, in quibus diffinitio proprij de primo subiecto vel diffinitione sui primi subiecti dicitur, vt homo est naturaliter potens ridere &c, & animal rationale mortale est naturaliter potēs ridere &c, vel aliquid huiusmodi. & hoc tam in proprijs simpliciter, quàm in disiunctis, siue disiuncta sint differentiæ diuisiuæ, vt animal est rationale vel irrationale: siue sint propria, quæ vocantur passiones disiunctæ, vt numerus est par vel impar. Quædam autem proprie & secundario: & hæ sunt illæ, in quibus passio superioris prædicatur de inferiori, vt Isoscheles habet tres angulos: & illæ, in quibus passio inferioris prędicatur de superiori particulariter sumpto, vt quædam figura habet tres: & illæ, in quibus passio alicuius subiecti prædicatur per se de subiecto illius subiecti. vt mistum est visibile, si color misto per se inest, & illæ, in quibus passiones mathematicales prædicantur de sensibilibus, de quibus sunt demonstrabiles vel per medium naturale à priori, vt terra est rotunda, vel per medium mathematicum, vt radij reflexi habent tres angulos æquales &c. Quædam vero improprie: & sunt tam illæ, in quibus diffinitum prædicatur de diffinitione data non secundum exigentiam rei, sed modi significandi, vt nasus curuus est simus, quàm illę, in quibus diffinitum prędicatur de sua diffinitione data secundum rei exigentiam, vt curuitas nasi est simitas, & animal rationale mortale est homo. In his siquidem, quia subiectum est ipsa ratio prædicati, & prædicatum non denominatur subiectum, ideo in secundo modo improprie reponi oportere duximus. Sunt etiam hic locandæ & illæ, in quibus directe inferiora sub disiunctione de superioribus prædicantur, vt quantitas discreta est numerus vel oratio. Est quoq; & hic attendenda latitudo secundi modi dicendi per se non solum secundum istos tres propositionum ordines, sed in quolibet ordine illa digniorem locum videtur tenere quæ prius numerata est. Causas autem horum satis ex rerum ordinatarum conditionibus elucescere credimus.

Num omnia, quæ non primo, vel secundo modo insunt, per accidens insint.

CIrca propositionem illam correlariā quam post duos primos perseitatis modos addidit. s. (Quæcunq; vero neutraliter insunt accidentia sunt) dubitatur. Si. n. hoc verum est sequitur quod illa, quæ insunt per se iuxta quartum modum per se accidentaliter insunt, quod est manifeste falsum: quia propositiones quarti modi ingrediuntur demonstrationem, vt in textu dicitur. Ad hoc est dicendum ꝙ cum quartus modus vt distinctus formaliter ab alijs vtatur per se vt conditione causalitatis, & effectus, & vt sic non habeat vt prædicetur de causa, quælibet propositio quarti modi inquantum includit perseitatem prædicationis, ingreditur primum vel secundum modum, inquantum includit perseitatem causalitatis ingreditur quartum modum, & propterea omnis propositio per se ratione prædicationis, oportet ꝙ sit in primo vel in secundo modo. Vnde ista (decollatus interijt) ratione causalitatis est in quarto modo, ratione vero prædicationis est in secundo: quia interitus est vt passio decollationis, licet non adæquata sibi, sed subiecto superiori communi decollationi, suspensioni, & cæteris huiusmodi. Subtiliter ergo ac optime dixit Aristo. quæcunq; nec in primo, nec in secundo modo insunt accidentaliter insunt, quia omnis inhæsio expers vtriusq; perseitatis, est etiam expers quarti modi respectu illius subiecti. Vnde notanter dixit neutraliter insunt, insinuans per ly insunt ꝙ de perseitate prædicationis loqueretur, inesse siquidem prædicationē fundat. Signum quoq; huius non paruum est, ꝙ Aristot. contra quodlibet per se ponens suum accidēs contra per se quarti modi non opposuit accidentalem prædicationem, sed causalitatem, dicens, ꝙ vero non propter ipsum, accidens est, vt si ambulante coruscauit. Quod autem omnis propositio extra primum & secundum modum sit pure per accidens, declaratur sic. termini propositionis possunt dupliciter sumi. s. quidditatiue, vel secundum esse quod habent in hoc & in illo realiter, vel secundum rationem. Manifestum est autem quod perseitas propositionis confectæ ex eis non sequitur habitudinem eorum secundum esse quod habent hic vel ibi, quia tale esse particulare contingens & corruptibile est, cum omni eo quod sequitur ad ipsum: propositio autem per se est necessaria & perpetuæ veritatis: vnde fit, vt propositio per se non fiat ex terminis, nisi secundum habitudinem, quam quidditatiue sumpti inter se habent. Talis autem habitudo in proposito nihil aliud est q̃ ꝙ ex diffinitione sua coniunctio eorum necessaria sit, & quia propositio ex duobus resultat terminis, subiecto. s. & prædicato, oportet quòd quadrupliciter se habere possint propositionis extrema ad perseitatem. Aut. n. subiectum quidditatiue determinat sibi prædicatum, aut econuerso prædicatum quidditatiue determinat sibi subiectum, aut vtrunq; reliquum, aut neutrum alterum. Si primo modo, fit propositio per se in primo modo perseitatis, in quo prędicatum est ipsa quidditas subiecti, vel de subiecti quidditate. Si secundo modo, fit propositio per se in secundo perseitatis modo, in quo prædicatum determinat sibi ex sua diffinitione tale subiectum. Si tertio modo hoc est impossibile nisi in correlatiuis, quia daretur circulus diffinitionum. Correlatiuorum autem diffinitio alterius non facit alterius prædicatum extra primum modum, quia vnum correlatiuorum nō diffinitur ad reliquum nisi in obliquo. Si autem quarto modo tunc propositio est pure per accidens, vnde nāq; perseitas coniunctionis terminorum erit, si neutrum ex sua diffinitione, alterum sibi necessario vendicat? Iam. n. dictum est, ꝙ sola secundum diffinitionem habitudo perseitatem prædicationis constituit. Quæcunque igitur neutraliter insunt, accidentia sunt.

CIRCA tertium modum perseitatis aduerte ex supra dictis quod cum in textu dicitur (ꝙ per se sunt, quæ non de subiecto dicuntur alio quodam) sufficit ꝙ intelligatur de subiecto inhæsionis, quo substantia caret, & hoc insinuasse videtur Aristot. per illa verba, alio quodam. subiectum. n. inhæsionis est vere aliud ab eo quod de eo dicitur, & secundum hoc tam prima quàm secunda substantia per se est iuxta hunc tertium modum, vt etiam textus manifeste proponit. Vnde cum. S. Tho. declarādo tertium modum dicit ꝙ per se vt significat aliquid solitarium, constituit tertium modum perseitatis, non intelligitur de qualibet solitudine, sed ea tantum quę diuiditur contra in alio. hæc. n. solitudo est quæ tertium constituit modum, nec ista solitudo secundum rem intelligenda est negatiue, quia modus importatus (in ly per se) vt constituit substantiam, positiuus est, licet negatiue significetur.

3. modus substantijs conuenit.

CIRCA quartum modum perseitatis diligenter aduerte subtilissimā. S. Tho. expositionem, secundum quam iste quartus modus distinguitur à secundo formaliter (vt dictum est) quia perseitas secundi est perseitas prædicationis, quarti vero causalitatis. Et quia contingit quandoque ꝙ idem sit per se causa alicuius, & per se subiectum eiusdem, vt patet de subiecto respectu propriæ passionis,

Quart' modus ad causalitatem, licet inadæquato spectat.

ideo

ideo quandoq; ſecundus modus & quartus coincidunt in vnam propoſitionem ſecundum diuerſas eius cõditiones. Apparet autem hoc manifeſtius quàm ſupra in hac propoſitione, animal rationale mortale eſt riſibile, in qua ſubiectum, & ponitur in ratione prædicati, & cauſa illius propria eſt. Vnde non intelligunt. S. Tho. qui eius expoſitionem impugnant, & ex rudi ingenio prouenit impugnare hoc: quia quartus modus requirit cauſam, quæ ita ſit cauſa ꝙ non ſubiectum, & ꝙ dici debet, interfectus interijt ſecundum interemptionem, hoc.n. falſum eſt, vt Albertus magnus in hoc loco dicit, & ex Ariſtotelis verbis habetur. ait.n. Item alio modo quod propter ipſum ineſt vnicuique per ſe. In quibus verbis ſufficienter quartum modum per ſe diffinientibus, reduplicationis, aut cauſæ, de qua non prædicetur effectus, nullo modo meminit, quin potius prædicationem effectus de cauſa in hoc modo concurrere affirmat per ly quod ineſt: ineſſe enim prædicationem fundat.

Egidius hic.

Qui modi per ſe ingrediuntur demonſtrationem.

CIRCA ſecundam concluſionem ſciendum eſt quòd aliud eſt loqui de his modis perſeitatis in ordine ad totam demonſtrationem ſimpliciter, & aliud in ordine ad eius concluſionem tantum. Similiter aliud eſt loqui de illis in ordine ad demonſtrationem concludentem talem concluſionem, & aliud in ordine ad demonſtrationem ſimpliciter & in communi. Si.n. loquamur de tota demonſtratione, ſimpliciter & in communi, ſic omnes modi ingredi poſſunt demonſtrationem, maior.n. & minor & concluſio fieri poſſunt & in primo & in ſecundo & quarto modo, vt patet diſcurrendo per demonſtrationes, quando demonſtratur vna diffinitio per aliam, vel paſsio prima per diffinitionem ſubiecti, vel ſecunda paſsio per primam &c. Tertius autem modus ratione ſubiecti, etiam à demonſtratione vniuerſaliter non excluditur. Si autem loquamur de demonſtratione ſimpliciter concludente talem concluſionem. ſ. vere & ſimpliciter ſecundum naturam ſuam ſcibilem, & quo ad eius concluſionem tantum, ſic dicitur ꝙ ſecundus & quartus modus tantum demonſtrationem ingrediuntur. Taceo de tertio, quia incomplexus eſt. Et hoc modo intelligendus eſt. S. Tho. in hoc loco, qui ſimpliciter ſcibilia, concluſiones ſecundum naturam ſuam ſimpliciter ſcibiles interpretatus eſt. Themiſtius autem Auer. & Albertus primo modo intelligendi ſunt, cum dicunt primum modum in ſimpliciter ſcibilibus admitti.

cap. 11. ch. 10.

Paſsio ſub disiũctione qño comparetur ad ſubiectum.

CIRCA tertiam concluſionem ſciendum eſt ꝙ paſſio ſub diſiunctione neceſſaria, cuius textus meminit, non eſt vt quidam putant paſsio vna ſimplex circunlocuta per tale diſiunctum, ſed ſunt (forte) duæ paſsiones inadæquatæ ſigillatim tali ſubiecto ſuperiori, adæquate autem eius inferioribus, & ideo, cum diſiunctione, neceſſario inſunt ſuperiori, & illud in earum diffinitione vt additum recipiunt. ſicut & duæ differentiæ ex oppoſito euacuantes generis poteſtatem generi neceſſario inſunt ſub diſiunctione, & in vtriuſq; ratione genus vt additum cadit. Sed quia metaphyſici negocij hoc eſt ſufficiat dixiſſe, quia ſic eſt, ibi autem (ſi ſtudioſam vitam conceſſerit nobis deus) propter quid dicetur.

Num omnis propoſitio per ſe conuertatur in propoſitionem per ſe.

T. 1

DVbitatur an propoſitio per ſe conuertatur in propoſitionem per ſe. Pro parte ſiquidem affirmatiua eſt: quia omnis propoſitio, in qua ſubiectum ponitur in ratione prædicati eſt per ſe ſecundo modo, & in qua prædicatum ponitur in diffinitione ſubiecti eſt per ſe primo modo: conſtat autem ꝙ propoſitio per ſe in ſecundo modo conuertitur in eam, in qua prædicatum ponitur in ratione ſubiecti. ergo conuertitur in propoſitionem per ſe primo modo, vt iſta numerus eſt par vel impar conuertitur in iſtam, par vel impar eſt numerus. Pro parte vero negatiua eſt, quia in ſubiecto cuiuſcunq; propoſitionis per ſe clauditur intrinſece ratio formalis inhærentiæ prædicati, ſed hoc non poteſt ſaluari in conuertente propoſitionem per ſe: quia impoſsibile eſt ꝙ ſubiectum & prædicatum alicuius propoſitionis ita ſe habeant ꝙ vnum dependeat ab altero econuerſo in eodem genere cauſæ. ergo &c. In hac dubitatione quidam ſcotiſtæ tenent ſimpliciter partem negatiuam, & mouentur ex ratione ſecundo loco adducta, & ex eo ꝙ credunt ſubiectum prædicari non poſſe de paſsione in primo modo, quia ponitur in diffinitione eius vt additum, quod nihil aliud eſt quàm eſſe extraneum à ratione formali illius. Confirmantque opinionem ſuam ex dictis Auer. in ſecundo de anima cõmen. 66. &. 67. vbi dicitur ꝙ color eſt viſibilis per ſe, quia ſubiectum eſt cauſa prædicati. Sed hęc opinio peripateticis non conſonat. Tum quia iam oſtenſum eſt omnem propoſitionem neceſſariam eſſe per ſe, ac per hoc cum iſta ſit neceſſaria, rationale eſt homo, erit per ſe. Tum quia illæ propoſitiones ſunt per ſe, quibus cõueniunt modi perſeitatum ſecundum diffinitiones datas ab Ariſtot. Conſtat autem ꝙ iſtis (rationale eſt homo) & his ſimilibus, conuenit diffinitio ſecundi modi per ſe, & iſtis (par vel impar eſt numerus) conuenit diffinitio primi modi, quia in illis ſubiectum ponitur in ratione prædicati, & in his prædicatum ponitur in ratione ſubiecti. ergo &c. Nec eſt audiendum dictum eorum, ſ. ꝙ id, quod ponitur vt additum, non prædicatur in primo modo, quia eſt extra rationem formalem diffiniti. Contrariatur.n. primo Ariſtoteli, qui in hoc loco notanter exempla dedit de his, quæ cadunt in diffinitione vt addita. Contrariatur ſecũdo veritati, quia cum ratio formalis rei & diffinitio ſint idem in habentibus diffinitionem, & Apud Ariſt. ſeptimo metaphyſicæ, per longum proceſſum paſsiones & accidentia aut non habent diffinitionem, aut habent per additum, nulla eſt diffinitio quidditatiua accidentis in qua non claudatur intrinſece ſubiectum. Sed quod decepit eos eſt: quia aliud eſt ſubiectum eſſe extra eſſentiam paſsionis & accidentis, & aliud eſt ſubiectum eſſe extra rationem quidditatiuam eius. & cum primum ſit verum, crediderunt ſecundum quoq; verificari: quod tamen apud peripateticos eſt error. Eſt ergo via media approbanda, ꝙ nec vniuerſalis affirmatiua, ſ. omnis propoſitio per ſe conuertitur ſimpliciter in propoſitionem per ſe, eſt vera: quia non conuertitur iſta, homo eſt animal, nec vniuerſalis negatiua, ſ. nulla propoſitio per ſe cõuertitur ſimpliciter in propoſitionem per ſe, eſt vera: quia iſta, homo eſt animal rationale, conuertitur in iſtam, animal rationale eſt homo ſecundo modo (vt etiam in tractatu de demonſtratione. S. Tho. nomine inſignito dicitur) & ex hoc patet ſufficienter ꝙ ſubiectum poſitum in ratione prædicati, immo quod plus eſt, eſt ipſa ratio prædicati, & eius cauſa. Sed quædam propoſitiones per ſe conuertuntur in per ſe. & hæ ſunt omnes quarum conuertentes ſimpliciter ſunt neceſſariæ ex terminis. Nec obſtat his quod Ariſtot. inferius dicet, ꝙ iſta eſt per accidens, riſibile eſt homo: ibi.n. non accipitur accidens vt opponitur ad per ſe, de quo modo loquimur, vt in cap. 18. patebit diffuſe ex textu. Confirmat autem ſic eſſe (vt diximus) frequens philoſophorum exercitium in demonſtrando, dum conuertendo præmiſſam demonſtrationes faciunt, vt patet dum vtuntur in demonſtrationibus

Scotiſtæ.

Cõm. 66. &. 67.

Reprobat.

Rñ. ſcoti.

replica.

T. c. 41.

T. c. 15. 16. & 17.

Ratio erroris.

Nota.

T. c. 35.

vtraque

vtraq; harum, omne intellectiuum est liberum & econuerso, omne librum est intellectiuum. & similiter omne necessarium est æternum, & econuerso, omne liberum est intellectiuum. & similiter omne necessarium est ęternum, & econuerso, omne æternum est necessarium, & similiter omne generabile est corruptibile, & econuerso, omne corruptibile est generabile, & infinitis huiusmodi propositionibus philosophi vtuntur in diuersis demonstrationibus: constat autem ꝙ demonstrationes non nisi propositiones per se assumunt. Vnde vel fateamur omnes errare, quod temerarium est, vel concedamus multas propositiones per se conuerti simpliciter in per se. Ad rationem autem in oppositum dicitur primo ꝙ loquendo de subiecto, vt distinguitur contra prædicatum maior illa nec est probata, nec apparet vera vniuersaliter: in ista.n. homo est animal rationale, prædicatum magis exprimit causam inhærere in subiecto quàm econuerso: tamen non est dubium quin sit per se in primo modo. Dicitur secundo quod dato ꝙ ista admitteretur.s. ꝙ in omni propositione per se subiectum claudit in se causam, quare prædicatum insit sibi, sophisma tum consequentis est ex hoc inferre, ergo claudit in se causam formalem, quoniam diuersis generibus causarum contingere hoc potest, & propterea stat ex eisdem terminis fieri duas propositiones per se, & in vtraq; claudere subiectum causam in se inhærentiæ prędicati in subiecto, diuersimode tamen, in altera.s. materialem & effectiuam, in altera formalem &c. Non est opus tamen hanc descriptionem propositionis per se admittere, sed standum est in illis, quas dedit Aristot. ex quibus hæc non habentur. sat.n. esse propositioni per se dixit si prædicatum ponitur in ratione subiecti & econuerso, nisi quis diminute eum diffinisse fingat. Auctoritas vero Auerrois ex secundo de anima non confirmat aduersarios, sed magis deijcit: quoniam ibi Auerrois expresse dicit ꝙ in hoc differt secundus modus per se à primo, ꝙ in secundo subiectum est causa prędicati, in primo vero econuerso prædicatum est causa subiecti. Vnde si ex hac auctoritate arguendum est manifeste concluditur ꝙ non in omni propositione per se subiectum claudit causam inhærentiæ prædicati in subiecto, cuius oppositum aduersarij inde concludere volebant.

Côm. 66.

De vniuersali. Cap. 5.

Definitio.

VNiuersale autem dico, quòd vtiq; de omni sit, & per se, secundum quòd ipsum. Manifestum igitur est quæcunq; sunt vniuersalia ex necessitate insunt rebus. Per se autem & secundum quòd est ipsum, idem est. vt per se inest lineæ punctum, & rectum: etenim secundum quòd linea. & triangulo secundum quòd triangulus, duo recti. etenim per se triangulus duobus rectis æqualis est. Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet & primo demonstretur: vt duos rectos habere, neq; figuræ cuilibet inest vniuersale, quamuis est demonstrare de figura, quòd duos rectos habet, sed non de qualibet figura demonstrans. Quadrangulus.n. figura quædam est, non habet autem duobus rectis æquales, sed isoscheles quidem duobus rectis æquales habet, sed non primum, sed triangulus prius. Quod igitur quodlibet primum monstratur duos rectos habere, aut quodcunq; aliud huic primo inest vniuersale est, & per se demonstratio huius vniuersaliter est, aliorum autem quodammodo non per se, neq; de equicrure est vniuersaliter, sed frequentius, i. per aliud. Oportet autem non latere, quòd multoties contigit peccare & non esse quod demonstratur primum vniuersale, secundum quod videtur vniuersale demonstrari primum. Decipimur deceptione hac, cum aut nihil sit accipere à superiori extra singulare, quàm singularia. Aut sit quidem, sed innominatum est in differentibus specie rebus. Aut si contingat esse sicut in parte totum in quo monstratur, eis autem, quæ sunt in parte quidem inest demonstratio, & erit de omni, sed tamen non est huius primi demonstratio vniuersaliter. dico autem huius primi secundum quod est demonstratio cum sit primi vniuersalis. Si igitur aliquis demonstrabit quod rectæ quidem non coincidunt, videbitur vtiq; esse demonstratio propter id quod omnibus rectis inest, non autem est, siquidem non quoniam sic æquales sunt fiat hoc, sed secundum quod quomodocunq; æquales. Et si triangulus non esset aliud quàm isoscheles videbitur vtiq; esse demonstratio. Et proportionale quidem commutabiliter est secundum quod numeri sunt, & secundum quod lineæ, & secundum quod firma, et secundum quod tempora sunt quemadmodum demonstrabatur aliquando seorsum, sic contingens est de omnibus vna demonstratione demonstrari: sed sunt propter id, quod innominatum quiddam omnia hæc vnum, vt longitudines, firma, tempora, & specie differunt à se inuicem, seorsum accipiebatur: Nunc autem vniuersaliter monstratur. non.n. secundum quod lineæ sunt aut secundum quod numeri inerant, sed secundum quod hoc, quod vniuersale ponunt esse. Propter hoc neq; si aliquis monstrauerit vnumquemq; triangulum demonstratione, aut vna, aut altera quod duos rectos habet vnumquemq; isoscbelem seorsum & scalenon.i. gradatum: nondum cognouit triangulum quod duos rectos habet nisi sophistico modo. neque vniuersaliter triangulum, neque si nullus est præter hæc triangulus alter, neq; secundum quod triangulus est cognouit, neque omnem triangulum, sed aut secundum numerum, secundum speciem non autem omnem, etsi nullus est quem non nouit.

Correlatiuum.

Propositio prima.

Modi errandi circa prædicatū vniuersale.

Secundus.

Tertius.

Correlariũ secundum.

Correlariũ tertium.

Quando igitur non nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter. Manifestum est quod si idem esset triangulo esse & isoscheli, aut vnicuique, aut omnibus. si vero non idem, sed alterum, inest autem secundum quod triangulus, non nouit. Vtrum autem secundum quod est triangulus, aut secundum quod est isoscheles, & quando secundum hoc inest primo & vniuersaliter cuius est demonstratio? Manifestum est, quòd quando ablatis inerit primo, vt isoscheles æneo remoto triangulo insunt duo recti. sed æneum esse remoto & isoscbele, sed non figura aut termino, sed non primis duo ergo primo. siquidem triangulo secundum hoc inest alijs, & huius vniuersaliter est demonstratio.

Regula cognoscendi vniuersale.

Regula cognoscendi vniuersale.

Summa huius capituli hæc est.

VNiuersale dico quod cum de omni sit & per se, est secundum quod ipsum.

Diffinitio.

Quæcunq; sunt vniuersalia ex necessitate insunt rebus.

Correlarium.

Per se & secundum quod ipsum est idem. vniuersale autem tunc est cum in quolibet & primo demonstratur, declarantur vtraq; exemplariter.

Propositio prima.

Demonstratio per se huius vniuersalis est, aliorum autem quodammodo non per se.

Propositio secunda.

Erramus autem circa vniuersalis acceptionem tripliciter. vel cum nihil sit accipere à superiori extra singulare. vt si triangulus non esset aliud quàm isoscheles. Vel cum innominatum est subiectum proprium. sicut in differentibus specie rebus, vt commutata proportio inuenitur in numeris, lineis firmis, & temporibus. Vel si contingat esse sicut in parte totum in quo monstratur: vt si de rectis lineis non concurrere monstretur.

Modi errandi.

Siquis monstraret. vnumquemq; triangulum ꝙ duos rectos habet, triangulum non cognouit, quoniam duos rectos habet, nisi sophistico modo, nec vniuersale trianguli, nec omnem triangulum secundum speciem, sed secundum numerum, etiam si nullus est quem non nouit.

Correlarium.

Si

Correlarium. Si triangulo & isoscheli, aut vnicuique, aut omnibus idem erat esse cognoscens, hæc simpliciter nouit: si vero non idem, sed alterum, non nouit vniuersaliter.

Regula. Id cui primo inest aliquid seu cuius aliquid est vniuersale, non est id quo remoto illud remanet. neque omne illud, quo remoto illud non remanet, sed illud cui inest, & per ipsum aliquod quibusque inest.

Series autem hæc est.

INTENDENS tertium præmittendum.s. vniuersaliter in hoc capitulo explanare quatuor facit. Diffinit nanq; primo ipsum vniuersale & declarat eius diffinitionem ex conuenientia inter per se, & secundum quod ipsum prima propositione. secundo ostendit quomodo demonstrator vtatur vniuersali secunda propositione. Tres modos errandi circa vniuersale tertio declarat, duobus adiunctis correlarijs, quorum primum sequitur ex secundi erroris destructione. secundum vero ex radicali ratione, qua omnes eliduntur errores, distinctione.s. vel indistinctione formali, quam errantes non aduertunt. Regulam vltimo valde notabilem subdit, ad sumendum vniuersale accommodatis exemplis isoschelis figuræ, & trianguli respectu ipsius habere tres &c.

Num Definitio Prædicati vniuersalis sit competens.

CIrca diffinitionem vniuersalis dubitatur dupliciter. primo quia videtur in ea committi nugatio. Cum enim secundum quod ipsum sit idem quod per se (vt in textu dicitur) superflue vtrunq; in diffinitione ponitur. sufficiebat.n. ponere secundum quod ipsum. Insuper cum per se sit de omni, non oportebat ibi ponere de omni.

Secundo dubitatur quia non videtur diffinitio illa explanare totam diffiniti naturam, sed diminuta. ista siquidem propositio, isoscheles habet tres, seu homo habet sensum tactus de omni & per se secundum quod ipsum est, tamen prædicatum non est vniuersale talis subiecti, vt de se patet: quia habere tres est vniuersale trianguli, & esse sensitiuum secundum tactum est vniuersale animalis. Assumptum declaratur quo ad tertiam particulam, quia quo ad primas duas euidens est. probatur ergo sic, illud conuenit alicui secundum quod ipsum, quod conuenit sibi cum reduplicatione sui, quia secundum quod ipsum & inquantum tale idem sunt: sed in qualibet istarũ hoc inuenitur: ista.n. est simpliciter vera, homo inquantum homo habet sensum tactus, & similiter ista, isoscheles inquantum isoscheles habet tres. ergo &c. Et confirmatur, quia illud inest alicui cum reduplicatione & secundum quod ipsum, quod inest ratione suæ diffinitionis quidditatiuæ: sed supradicta sunt huiusmodi: ergo &c. patet minor, quia diffinitio subiecti assumeretur pro medio secundum viam communem ad demonstrandum talem conclusionem. Medium autem est ratio quare maior extremitas insit minori. Ad primam dubitationem dicitur, ꝙ quia in diffinitione oportet explicite ponere superiora omnia vsq; ad vltimam differẽtiam, & tamen posteriorem implicite quodammodo claudere priorem (vt patet: cum dicitur, animal est substantia animata sensibilis) ideo in diffinitione vniuersalis explicauit de omni, & per se. Nec ob hoc sequitur nugatio, quia ad nugationem non sufficit qualiscunq; inclusio vnius in altero, sed exigitur ꝙ vnum includatur formaliter & intrinsece in conceptu formali alterius. Vnde dicere animal rationale non est nugatio, quia animal vt additum in conceptu rationalis cadit, & similiter dicere nasus simus & similia. Et quoniã per se non includit formaliter de omni, nec (secundum quod ipsum) includit formaliter per se, licet illa inferant, sicut etiam rationale infert animal, ideo nulla nugatio in proposito accidit. Quod autem per se non includat formaliter & intrinsece de omni, patet ex diffinitionibus per se in cap. præcedenti. Quod vero (secundum quod ipsum) non includat formaliter & intrinsece vtrunq; patet ex hoc cap. vbi Arist. in prima propositione, exponens secundum quod ipsum, ait quod idem sonat quod primo. clarum autem est ex dicendis, ꝙ in ratione (primi) formaliter & intrinsece non clauditur aliquod horum. Nec te decipiat quod dici consueuit ꝙ ista se habent sicut superius & inferius, eo.n. sensu dictum est, quo dicimus quòd rationale & animal se habent vt inferius & superius, quia omne rationale est animal, & non econtra, vnde ex hoc non habetur, quòd posterius inter ista includàt formaliter & intrinsece suum prius.

Ad secundam dubitationem dicitur, ꝙ quia secundum quod ipsum duo sonat.s. ly (secundum quod) quod denotat causalitatem, & ly (ipsum) quod importat ipsam causam vel rationem essendi: ideo cum duplici distinctione intelligi potest. prima est ꝙ ly ipsum potest dupliciter sumi. Vno modo pro omni eo quod actualiter & formaliter res est, alio modo pro eo tantum quo formaliter à cæteris res differt. Secunda distinctio est ꝙ ly secundum quod potest dupliciter sumi. Vno modo vt notat reduplicatum esse rationem ꝙ prædicatum insit huic. Alio modo vt notat reduplicatum esse rationem adæquatam ꝙ prædicatum insit simpliciter. Si primo modo vtriusq; distinctionis accipiatur secundum quod ipsum, sic reduplicat rem ratione cuiusq; quod formaliter & intrinsece sibi inest, denotans illud esse rationem, quare ipsum sit tale, & sic per se & secundum quod ipsum sunt termini conuertibiles. Sic enim omnis propositio per se, est secũdum quod ipsum & econuerso, quia tam in primo quàm in secundo modo prædicatum conuenit subiecto ratione eius, quod actualiter & formaliter in subiecto clauditur. Et de primo quidem manifestum est, de secundo autem declaratur: quia passio inest subiecto ratione alicuius intrinsece partis suæ diffinitionis, partes autem diffinitionis tales constat claudi actualiter & formaliter in diffinito: vnde, cum non omnis propositio per se sit secundum quod ipsum, vt hic de eo loquimur, non accipitur in proposito, secundum quod ipsum primo modo. Si vero intelligatur secundo modo, vtriusq; distinctionis, sic (secundum quod ipsum) reduplicat rem ratione proprij sibi soli conceptus, quo formaliter est talis. & denotat illud esse adæquatam rationem talis prædicati, & sic per se est superius ad secundũ quod ipsum: sic.n. non omnis propositio per se est secundum quod ipsum, quoniam quandocunq; genus dicitur de specie est per se in primo modo & non est secundum quod ipsum, eo ꝙ specifica differẽtia non est ratio adæquata quare genus insit, cum genus inueniatur extra illam, & multa conueniunt inferiori per se ratione superiorum, quæ non conueniunt ei ratione eius quo differt ab illis, vt patet de omnibus passionibus superiorum, & sic sumitur in proposito. Vnde ad obiectiones dicitur ꝙ procedunt vtendo ly secundum quod ipsum, primo modo & non secundo. homo.n. habet sensum tactus secundum id quidem quod formaliter est, quia secundum quod est animal, sed non secundum id quo differt ab animali, & cæteris speciebus. Et similiter iuxta primum sensum reduplicatiua admitti potest. Ad confirmationem dicitur, ꝙ inesse alicui ratione suæ diffinitionis quidditatiuæ, potest intelligi dupliciter. Primo modo accipiendo diffinitionem à suis partibus, & hoc modo indu-

bie

ita q id cuius.a.est vniuersale secundum quod ipsum, debet subijci ipsi.a.ita q à nullo formaliter distincto mendicet subijci illi, licet alteri communicet vt medio. & sic causat illud, quod à nullo sibi mendicat hoc. licet alteri communicet vt causę mediæ, & sic omnes obiectiones cessant.

CIRCA declarationem secundæ partis primæ propositionis aduerte q ex eis quæ ibi dicuntur. sumitur illa regula generalis. q quando aliquid conuenit alicui subiecto primo, per illud subiectum potest de quolibet alio cui conuenit (tam superiori quàm inferiori) & quàm coniuncto realiter eidem demonstrari à priori. Hæc tamen regula qualiter intelligenda sit (propter quædam prædeclaranda dicetur in.7.capitulo.)

Vniuersale prædicatum conuenire subiecto oportet ita quod per ipsum formaliter, vel participatiue inuentum reperiatur in alijs.

super.t.c.8: in solutiõe primi dubij circa finẽ.

CIrca regulam cognoscendi vniuersale. Dubitatur an illud, quod conuenit alicui primo, possit inueniri in aliquo, in quo eius primo subiectum non inuenitur secundum se. Et quia hæc questio est inconsueta & valde necessaria ideo exemplariter declaro titulum. Videmus q habere tres angulos æquales &c. primo conuenit triangulo, & secundario conuenit superioribus & inferioribus eo, puta figuræ & isoscheli, & subiecto & accidentibus eius, puta æri & albedini, triangularibus. In omnibus autem his nunquam inuenitur actualiter habere tres &c. nisi præinueniatur in eis ipsius trianguli natura s̃m seipsam, vt patet. Nunquam.n. figura habet tres æquales &c. nisi sit triangularis & similiter nunquam ęs, aut albedo habet tres &c. nisi triangularitatem sapiat. Quia igitur sic videmus in huiusmodi, dubitamus, an vniuersaliter verum sit, q id, quod conuenit alicui primo, ita vendicet sibi illud primo subiectum, q inueniri non possit in aliquo, in quo non inueniatur illud primo subiectum secundum se. Dico autem secundum se.i. formaliter, vt distinguitur contra virtualiter, ita q oporteat ad hoc q vniuersale alicuius inueniatur in alio, q eius primo subiectum formaliter sit coniunctum illi alij, vel vt superius inferiori, aut econuerso, vel vt actus potentiæ, aut econuerso, vel vt pars toti, aut econuerso, & huiusmodi, & nunquam sufficiat coniunctum esse illi virtualiter. Oritur autem quæstio hæc hoc in loco propter examen vltimæ particulæ, quæ regulam complet.s. per ipsum alijs quibusq; inest, oportet nanque discurrere sub ly. alijs, quæ referri intelliguntur, & quæ non. Prima autem facie intuentibus textum, & expositores illustres apparet, quòd impossibile sit inueniri vniuersale alicuius absque eius primo subiecto formaliter. Ex textu quidem, quia in tota eius serie non nisi de his fit sermo, quibus subiectum formaliter communicatur, vt in omnibus exemplis adductis, ibi etiam in singulis erroribus manifeste liquet. Ex expositoribus vero quia dicunt q vniuersale, de quo loquimur, consistit in adæquatione subiecti ad prędicatum, & econuerso: q si mutuo adęquantur, ergo vnum non inuenitur: vbi alterum non est. Subtilius autem si perscrutati fuerimus, Inueniemus, q id, quod conuenit alicui primo, inuenitur vbi eius primo subiectum, non formaliter, sed participatiue tantum reperitur. Quod sic manifestatur, quemadmodum in textu habetur, idem sonant hæc tria.a. inest alicui per se, secundum quod ipsum est, & .a. inest alicui primo, & .a. inest alicui, & per illud inest cæteris, ac per hoc necesse est, vt vbicunq; verificatur aliquod horum trium, ibi verificetur quodlibet illorum. Et quia multa sunt, quæ alicui insunt & per illud cæteris quæ illud participant, ita q non sunt illi subiecto realiter coniuncta, non multa sunt, quæ conueniunt alicui primo, & extra illud formaliter, licet non extra illud participatiue inueniuntur. Sunt autem huiusmodi perfectiones communes deo & alijs, vt in metaphysica ostenditur, perfectiones siquidem tales deo formaliter insunt, & per ipsius participationem formaliter insunt alijs, in quibus naturam ipsam diuinam formaliter non inueniri manifestum est, vnde ex hoc potest sic formari ratio ad propositum ostendendum. Quicquid inest alicui & per ipsum cæteris, inest ei primo, siue secundum quod ipsum. perfectio communis deo, & alijs, inest deo, & per ipsum cæteris: ergo inest deo primo, siue secundum q ipsum. Tunc vltra. Sed in illis cæteris non inest natura diuina formaliter, sed participatiue tantum: ergo aliquid, quod cõuenit alicui primo, potest inueniri extra eius primo subiectum formaliter, licet non participatiue, quod erat intentum. Maior est ipsa Aristo. regula, minor autem ex metaphysicæ suppositis. Et quia multis forte videbitur hoc nouum, & quærent quomodo poterunt glosare regulam Aristo. ideo confirmo supradicta auctoritate. S. Tho. in secundo contra Gentiles. cap. 15. volentis q esse conuenit deo secundum quod ipsum, & cæteris ipsius participatione. Fundatur autem doctrina hæc supra ipsis rerum naturis, quibus oportet nostros conceptus conformes esse. ita, vt secundum diuersitatem rerum de quibus loquimur diuersimode oporteat applicare vniuersales regulas ad ipsas. vnde fit, vt quia res habens aliquod proprium, communicatur alijs secundum seipsam tantum modis supradictis, & etiam proprium eius cõmunicetur eisdem, ratione illius formaliter tantum inuenti in eis, vt de triangulo & eius proprietate patet. Quia vero res aliqua non est communicabilis secundum seipsam, sed participabilis, oportet q eius proprium in alijs inuentum participatione quadam illius primi subiecti eis insit, vt sic communicatio proprietatis, communicationem quandam naturę sequatur, vt sic proprium non fateamur exire suum primo subiectum. Sunt.n. (vt proposita exempla sequamur) omnia alia à deo, quædam diuinæ naturæ participationes, quasi deitates participatæ, & ideo si id, quod primo diuine conuenit naturæ eis conuenit, non exit suum primo subiectum, immo comitatur illud. Saluatur igitur mutua adæquatio subiecti, & suis vniuersalis, non solum quando ipsum vniuersale inuenitur tantum in eis, in quibus subiectum eius formaliter inuenitur, sed etiam quando inuenitur extra suum primo subiectum formaliter, quia non inuenitur extra suum primo subiectum participatiue, & hoc sufficit. & maxime quando tale vniuersale etiam participatiue, inuenitur extra suum primo subiectum, licet formaliter vt in similibus est. Regula ergo Aristot. dicens q id est primo alicuius subiectum, cui illud inest, & secundum ipsum alijs inest, non est restringenda quo ad illam particulam, & secundum ipsum alijs, vt intelligatur secundum ipsum formaliter inuentum in alijs, sed in sua amplitudine suscipienda, vt qualitercunque hoc fiat, dummodo saluentur istæ duæ conditiones. s. q illud tale prædicatum insit formaliter subiecto, & q non nisi per illud, vel secundum illud, vel ratione illius cæteris insit.

Secundo contra Gentiles. c.15.

Quod demonstratio est ex ijs quæ sunt per se, & ex necessarijs. *Cap. 6.*

SI igitur est demonstratiua scientia ex necessarijs principijs: quod enim scitur non potest aliter se habere: quæ autem per se sunt necessario insunt rebus: hæc enim sunt in eo quod quid est quibusdam: alia insunt in eo quod quid est prædicantibus de ipsis, quorum alterum oppositorum necesse

est inesse manifestum est quod ex huiusmodi quibusdam vtique sit demonstratiuus syllogismus. Omne.n.aut sic est,aut secundum accidens: accidentia autem non necessaria sunt. Aut igitur sic dicendum,aut principium ponendum quod demonstratio necessaria est.& si demonstratum est, illud aliter se habere non potest, ex necessarijs igitur oportet esse syllogismum.ex veris quidem enim est & non demonstrantem syllogizasse: ex necessarijs autem non est, nisi demonstrantem: hoc autem proprium demonstrationis est. Signum autem, quòd demonstratio ex necessarijs, quoniam & instantias ferimus sic ad opinantes demonstrare, quòd non necesse.si opinemur aut omnino contingere aliter,aut sermonis causa.Manifestum autem ex his quod stulti sunt qui se existimant recte accipere principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophista, quòd scire, scientiam est habere. Non.n.quod probabile est,aut verum,principium est, sed primum in genere, circa quod demonstratur, & verum non omne proprium. Quod autem ex necessarijs oportet esse syllogismum manifestum ex his est. Si.n qui non est habens rationem propter quid existente demonstratione non est sciens Esse autem posset vt A de C ex necessitate esset: B autem medium, per quod demonstratum est, non ex necessitate: non sciuit propter quid. Non enim est hoc propter medium. hoc enim contingit non esse, conclusio autem necessaria. Amplius si aliquis nesciuit rem nunc,habens rationem, & saluatus est salua re,nec oblitus,neque prius sciuerat. corrumpi autem posset medium si non est necessarium: quare habebit quidem rationem saluam, re salua, nescit autem: neque ergo prius sciuerat. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi,quod accidit, vtique esset possibile & contingens. sed

Conclusio prima. *est impossibile sic se habentem scire. Cum igitur conclusio ex necessitate quidem sit, nihil prohibet medium non necessarium esse per quod demonstratum est. est enim ex non necessarijs necessarium syllogizare, sicut & verum ex non veris.*

Conclusio secunda. *Cum autem medium ex necessitate est, & conclusio ex necessitate: sicut ex veris verum semper. Sit enim A de B ex necessitate: & hoc de C: necesse est ergo & A C inesse.*

Conclusio tertia. *Sed cum non necessaria est conclusio, neque medium esse necessarium possibile est. sit enim A in C non ex necessitate: ipsi autem B ex necessitate: hoc in C ex necessitate, & A ergo in C ex necessitate inerit, sed non concessum est. Quoniam igitur quod scitur demonstratiue, oportet ex necessitate inesse manifestum, quòd & per medium necessarium oportet habere demonstrationem. aut non sciet neque propter quid, neque quod necesse est illud esse. sed aut opinabitur nesciens, si accipiatur tanquam necessarium non necessarium, aut neque opinabitur, similiter & si quod sciat per mediata, sine propter quid, & per immediata.*

Summa huius capituli hæc est.

DEmonstratiua scientia est ex necessarijs. Probatur quadrupliciter. primo à priori, quia quod scitur est necessarium. secundo probatur a posteriori sic. quod est ex his, quæ sunt per se, est ex necessarijs, vt patet inductiue in primo & secundo modo perseitatis. Demonstratio est ex his, quæ sunt per se. quia omne aut sic inest, aut secundum accidens quod necessarium non est. ergo &c. tertio probatur a priori, quia conclusio per eam scita est necessaria. tenet consequentia. primo ex differentia inter syllogismum & demonstrationem orta ex fine proprio demonstrationis, qui est scire. Quarto probatur a signo, quia contra opinantes demonstrare instamus quod assumptum non sit necessarium.

Stulti sunt opinati accipere bene principia, si probabi-

Correlarium lis sit propositio & vera, vt sophistæ, quoniam principium demonstrationis non est probabile vel improbabile, aut omne uerum, sed primum & proprium vnicuiq;.

Secundo probatur illa consequentia a priori, quia scire est cognoscere propter quid res est, necessarij autẽ propter quid necessarium esse oportet, aliter conclusionem oportet esse & præmissas non, vt patet in terminis generalibus.

Tertio probatur a posteriori, quia siquis nunc nescit, habens rationem saluatus, salua re non oblitus, neque prius sciuit. Talis est cognoscens conclusionem necessariam per medium non necessarium. quia contingit illud corrumpi, si corruptum non est, ergo &c.

Conclusio necessaria non infert medium non necessarium: sicut nec conclusio vera infert præmissas veras. Conclusio.

Medium necessarium infert cõclusionem necessariam esse. sicut ex veris non nisi verum. patet in terminis generalibus. Conclusio.

Conclusio non necessaria infert medium non necessarium esse, patet in terminis generalibus. Conclusio.

Medium non necessarium non infert cõclusionem non necessariam esse. Reliquum erat hoc. Conclusio. addita.

Cognoscens necessariam conclusionem per medium nõ necessarium, aut opinetur se per medium necessarium scire aut non tam quia & per mediata, quam propter quid & per immediata. Correlarium secundum.

Series autem hæc est.

TRactaturus promissa, s. ex qualibus sit demonstratio, intendensq; in hoc capitulo declarare quod demonstratio est ex necessarijs, duo facit. primo ponit conclusionem principalem & quadrupliciter eam probat, adiuncto post quartam probationem correlario, sequentibus deinde alijs duabus tertiæ rationis propositionibus. secundo declarat habitudinẽ inter medium & conclusionem in syllogismo, penes hoc quod est esse necessarium tribus cõclusionibus quartam residuam ostẽdentibus, correlario opposito. Egidius. hæc.

Intentum philosophi in hoc capitulo quod sit.

CIrca principalem conclusionem scito quosdam, quibus non sat est ostendere ingenium suum in adinuentione nouæ expositionis, nisi mordeant alienam, quæ a veritate non recedit, hoc in loco. S. Tho. expositionem impugnare. Aiunt enim quod non recta sit expositio dicens quod in prima huius capituli propositione Aristot. probat demonstratiuam sciẽtiam esse ex necessarijs, quia quod scitur impossibile est aliter se habere, propterea, quia in textu sit sermo cõditionalis sic. (Si igitur est demonstratiua scientia, ex necessarijs principijs, quod.n.scitur non potest aliter se habere.) Ex hoc arguitur sic. Nota conditionis. s. ly si. non consueuit poni supra cõsequens, sed antecedens. ergo non probatur in ista consequentia demonstratiuam scientiam esse ex necessarijs. sed assumitur. Pudet respondere. Manifestatur siquidem eorum cæcitas, dum sibiipsis non intendentes aliena fœdare volunt, non.n.illud totum est antecedens apud nos, quod fit ab ipsis, neq; totus sermo adductus vnam integrat conditionalem, sed antecedẽs est. Si demonstratiua scientia est, consequens vero ex necessarijs principijs. supple oportet eam esse, residuum vero est probatio consequentiæ, vt clare habes in expositione. S. T. Illorum autem expositio an recta vel non recta sit, mihi curæ non est, quoniam circa textus expositionem, cuilibet licentiam non nego dicendi, vt libet, dũmodo textum non destruat.

Num omne per se sit necessarium.

CIrca secundam propositionem principalis conclusionis occurrit dubium non dissimulãdum ex eo quod

assumitur

assumitur ibi, quod omne per se est necessarium. Hoc. n. non videtur verum, quia ista, fortes est homo, est per se in primo modo dicendi per se, cum prędicatum ponatur in diffinitione subiecti, si diffiniretur, vt habetur in quinto me-

T. c. 23. taphysi. capitulo de per se, & tamen ista non est necessaria, quia temporalis est & corruptibilis. necessarium autem æternum esse constat, quia impossibile est aliter se habere. patet. autem quod eius veritas temporalis & contingens sit ex corruptione alterius extremi, fortis. s. neq; n. fieri potest vt coniunctio significata per affirmatiuam propositionem remaneat inter aliqua altero eorum corrupto. Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est, quòd quia enuntiatio affirmatiua de tertio adiacente non significat subiectum, aut prædicatum esse, sed coniunctionem prædicati cum subiecto, ideo ad videndum perpetuitatem & necessitatem veritatis significatæ per talem enunciationem, non oportet attendere an subiectum, vel prædicatum sit, vel non sit, & consequenter nec an sit corruptibile, vel incorruptibile, sed oportet diligenter inspicere, an coniunctio prædicati cum subiecto sit temporalis & corruptibilis seu contingens, an perpetua & incorruptibilis, seu necessaria, omne enim necessarium est incorruptibile, & econuerso: & similiter omne contingens est corruptibile & econuerso. Ad videndum autem an coniunctio prædicati cum subiecto sit incorruptibilis, non oportet attendere, an prædicatum non possit esse, aut intelligi sine tali subiecto, sed econuerso an subiectum non possit esse, nec intelligi (prima vel secunda operatione intellectus) sine tali prædicato. Tunc enim euidenter apparet coniunctio prædicati & subiecti incorruptibilis; quando subiectum intelligi non potest absque coniunctione ad prædicatum. Quomodo enim corrumpitur coniunctio, quæ nec secundum esse, nec secundum intellecti desinere potest, cum autem in prædicatione quidditatiua prædicatum ita claudatur in subiecto, quòd subiectum nec esse, nec intelligi sine illo possit, consequens est quod veritas per talem propositionem importata sit incessabilis & necessaria. Quia vero omnis propositio, in qua species prædicatur de proprio indiuiduo, est prædicatio quidditatiua (vt patet ex speciei diffinitione) oportet quòd quælibet talis sit necessaria & perpetua, & sic ista propositio. fortes est homo. est perpetuę & incorrupulis veritatis propter necessariam connexionem subiecti cum prædicato.

Ad id vero quod obijciebatur dicitur, quòd nihil obest perpetuitati veritatis significatæ per propositionem corruptio extremorum. Siue enim homo sit, siue non, semper est verum dicere, homo est animal, nec minus siue fortes sit siue non, semper est verum dicere fortes est homo, si vniuoce vtamur fortis nomine. Si nanque fortis nomine, modo intelligas indiuiduum humanum, & postea indiuiduum cadaueris, iam non vniuoce accipis fortem. Simile enim est ac si fortis nomine canem, aut piscem intelligeres. Vnde vniuocatione terminorum seruata simpliciter & absolute necessaria est ista, fortes est homo, sicut

T. c. 3. & ista. homo est animal. Et ad maiorem claritatem suadeo hoc ex verbis Aristote. in. 4. capitu. Declarans siquidem ipsa in diffinitione de omni, quid sit semper dici de aliquo, ait quòd est si nunc est homo, nunc est animal. i. quandocunq; de aliquo verificatur subiectum de eodem verificetur prædicatum, ex quo habetur, quòd illud prædicatum semper est in subiecto, quod semper sequitur ad suum subiectum, & si necessario sequitur propositio illa non solum est perpetua, sed simpliciter est necessaria. Cum autem ad fortem necessario sequatur homo, oportet quòd propositio dicens, fortes est homo, non solum semper sit vera, sed necessaria. Decipiuntur vero in hac materia dicentes oppositum, quia ea æquiuoce fortis nomine vtuntur, & non aduertũtur, quòd non minus est necessaria ista, for. est homo, quàm ista. fortes est fortes, quia necessario prima ad illam sequitur. Non minus enim sequitur. fortes est fortes. ergo fortes est homo, quàm sequatur A est forte, ergo A est homo. illam autem. s. fortes est fortes. esse perpetue incorruptibilis scilicet & necessariæ veritatis simpliciter, est adeo per se notum, vt indisciplinati & indispositi ad philosophandum sit quærere eius probationem. Amplius propter proteruos & debilioris ingenij viros. Omnis enunciatio cuius res significata non potest aliter se habere, quàm sicut per illam enunciationem significatur, est enunciatio necessaria. patet ista ex Aristote. in prædicamentis. Sicut enim ab eo quòd res significata est vel non est oratio dicitur vera vel falsa, ita ex eo quòd res significata non potest aliter esse, vel potest, oratio dicitur necessaria vel contingens: sed enunciatio quælibet, in qua species de indiuiduo proprio prædicatur est huiusmodi, quòd scilicet res significata per eam non potest aliter se habere, quàm sicut significatur per illam. ergo & cætera patet minor, quia res significata per huiusmodi propositiones nil aliud est, quàm coniunctio subiecti cum prædicato vt patet. Talem autem coniunctionem (vt probatum est) impossibile est aliter se habere. Est igitur ista. fortes est homo, perpetuę & simpliciter necessarię veritatis, licet vtrunque extremum possit non esse, hoc enim nihil obest, vt declaratum est.

Rõ erroris aliorum.

In pdicamẽto substãtie circa fi. dicta vltima.

Quæcunq; sunt per se eo modo quo eorum naturalis dispositio exigit necessaria sunt.

Circa eandem secũdam probationem principalis conclusionis. Dubitatur quomodo illudmet assumptum scilicet. Quæcunque sunt per se sunt necessaria, verificetur. Cum enim omnis conclusio demonstrationis sit per se, & propositiones, in quibus coniunctiones, aspectus & eclipses luminarium prædicantur demonstratiue concludantur, eas per se oportet esse, & tamen necessariæ non sunt, quia possunt aliter se habere eorum significata. Clarum est enim quòd corpora cœlestia aliter & aliter se habent secundum huiusmodi accidentia. quoniam non semper eis insunt. Ad hoc multipliciter respondetur. primo negatur, quòd istæ propositiones sint per se. quia non demonstrantur in actu, sed in aptitudine, sed hoc est superius in quarto capitulo improbatum. Secundo dicitur, quod istæ sunt necessariæ in ordine ad causas suas, ita quòd eclipsis relata ad lunam non inest sibi necessario, relata autem ad causam suam, puta interpositionem terræ, inest sibi necessario, quia posita interpositione necessario inest. Sed nec responsio hæc sic intellecta satisfacit, quia hoc ad necessitatem conclusionis non sufficit. Primo, quia remaneret in rei veritate conclusio non necessaria, quoniam in ea causa non ponitur, sed subiectum, puta luna & eclipsis. Secundo, quia iterum redit quæstio eadem de necessitate alterius præmissæ, in qua subiecto causa coniungitur, puta interpositio terræ ipsi lunæ, non enim est magis necessaria interpositio terræ quàm eclipsis, & si hoc iterum dicatur præcise necessarium in ordine ad causam, iterum de illa causa quæretur, & si assignabitur situs luminarium in talibus locis, iterum de necessitate talis situs quęretur. cum & ipse non sit necessarius magis, aut procedetur ergo in infinitum in huiusmodi necessarijs in ordine ad causas, aut ad aliquod necessarium in ordine ad subie-

Prio in notando circa finem.

Egidij opinio.

subiectum & causam simul venietur. Et confirmatur hoc, quia oportet non solum maiorem extremitatem inesse me dio necessario, sed etiam medium necessario inesse minori,& maiorem minori necessario coniungi. aliter demonstratio non est. Secundum autem hanc rationem tantummodo colligatio maioris extremitatis cum medio est necessaria, vnde non magis necessaria est ista, luna eclipsatur quàm ista, homo est disgregatiuus visus, vtriusque siquidem prædicatum necessarium est in ordine ad causam suam, disgregatiuum nanq; visus necessarium est in ordine ad albedinem, quæ est eius causa. Et cum clarum sit quod necessitas istius non sufficit ad demonstrationis conclusionem, dicatur quod necessitas in ordine ad causam præcise ad demonstrationis conclusionem non sufficit. Amplius necessarium præcise in ordine ad causam est necessarium non nisi ex suppositione.s. si causa sit, sed ad necessitatem conclusionis demonstrabilis non sufficit quòd reducatur ad necessitatem suppositionis, quia sic omnis conclusio esset necessaria: cum ex fine primi perihermenias habeatur: quod quælibet propositio necessaria est ex suppositione. Ex supradictis ergo in quarto capitulo sumenda est responsio: & dicendum est, quòd istæ sunt per se & necessariæ: eo modo quo perpetuæ sunt: sempiternę autem veritatis sunt, non secundum omne tempus simpliciter, sed secundum omne tempus, quo prædicata nata sunt inesse subiectis. nunquàm siquidem fallit, quando nata est esse coniunctio, vel oppositio luminarium. Vnde ad id quod assumitur, quòd possunt eorum significata aliter se habere, eodem modo dicitur quod impossibile est eorum significata aliter se habere tempore quo nata sunt esse, licet aliquo tempore non sint, & hoc sufficit: immo (vt in philosophia naturali experientia ostendit) ad necessitatem cõclusionis demonstrabilis sufficit, quod vt in pluribus non possit aliter se habere. Necessitas enim propositionum, de qua posteriori istic loquitur, ex materia sumenda est: & sicut analogice, & non vniuoce inuenitur in diuersis rebus, ita analogice in premissis & conclusionibus demonstrationum diuersarum requirenda est, fatuum est siquidem quærere propositiones omnes necessarias vniuoce necessarias, si res ipsæ significatæ non sunt vniuoce necessariæ. Vnde (sicut supe rius distinctum est) de omni, in tres ordines: ita necessarium distinguendum est. In separatis siquidem à materia est necessarium simpliciter: in mobilibus autem, sed incorruptibilibus, est necessarium regulariter: in mobilibus autem & corruptibilibus est necessariũ vt in pluribus. Quouis ergo horum trium modorum propositio necessaria sit, demonstrationem ingredi non prohibetur.

Infra Tex. cõmen. 29.

circa fi.

In prio notando.

hoc clare hés infra tex. c 43. cap. 23. primo notando.

cap. 4. circa diuisionem de omni.

Omnem propositionem necessariam esse per se & econ uerso, alias omnes per accidens esse & non necessarias ostendit.

Circa id quod assumitur in probatione eadem. s. omne aut sic inest, aut secundum accidens. (Accidentia. n. non necessaria sunt.) Aduertendum quod ex processu Aristotelis euidenter apparet: quòd propositio per se in primo vel secundo modo, & propositio necessaria conuertuntur: & propositio per accidens & propositio non necessaria, similiter conuertuntur. Si. n. omnis propositio est aut sic. i. per se in primo vel secundo modo, aut secundum accidẽs: & quælibet taliter per se est necessaria: & omnis secundum accidens est non necessaria: nulla remanet propositio necessaria, quæ non sit per se modo dicto. & nulla remanet propositio necessaria, quæ non sit per accidens. Aliter diuisio sufficiens non fuisset, qua dictum est, omne aut sic in, est, aut secundum accidens. Cum igitur oporteat hanc conuertibilitatem acceptare, & veram esse, scito propositiones per se in primo & secundo modo vocari hic omnes, quas supra diximus esse per se tam proprie quàm improprie. & eas vocari per accidens, quæ nec proprie nec improprie primum vel secundum modum perseitatis ingrediuntur. Tu autem qui scrutator es operis hinc aduertas quàm recta & consona Aristoteli fuerint supra à nobis explanata doctrina (in capitulo de per se) & quàm optime dictum sit, quod omnis propositio per se, oportet quod sit in primo vel secundo modo. Reliquas enim Aristoteles expresse hic ponit esse non necessarias. Et quoniam prauæ dispositionis ignorantia multos occupasse ac detinere videtur in hac cæcitate (vt iam velut communis animi conceptio à multis proferatur) quod propositio necessaria communior est propositione per se. Vltra ea, quæ diximus confutandos eos esse duximus auctoritatibus apertis vt vel sic resipiscant, aut erubescant. Themistius in cap. 14. huius expresse dicit, quod sola ea, quę dicuntur per se, sunt necessaria. & dicit Aristotelem hoc demonstrasse: constat autem ab exclusiua ad vniuersalem terminis transpositis tenere argumentum. ergo omnia necessaria sunt per se. Auerrois quoq; in commen. 15. huius expresse dicit: quod sicut dixit Aristoteles demonstratio non euadit quin sit aut ex propositionibus per se, aut accidentalibus: & accipit accidentale vt infert conuertibiliter non necessarium (vt probabitur.) ergo apud ipsum & Aristote. propositio per se, & propositio accidentalis. i. non necessaria diuidunt sufficienter propositionem. cum ergo constet propositionẽ necessariam non claudi sub non necessaria. ergo clauditur sub altero membro. s. propositione quæ est per se. nulla ergo restat fortis propositio necessaria: sed omnes clauduntur sub per se. Quod autem Auerrois accipiat (ly accidentale) vt distinguitur contra necessarium, patet ibidem: quia immediate post diuisionem factam subdit has consequentias: quod si est ex accidentibus non est ex necessarijs: quia accidentalia non sunt necessaria: & si est ex necessarijs non est ex accidentalibus. Aristot. & hic (vt diximus) & in capitulo sequenti: vt ibi dicitur: & in capitulo de per se, vbi post diffinitos modos per se dixit quæcunq; neutraliter insunt, accidentia sunt, hoc idem sentit.

Ca. 4. de per se.

The. c. 14.

Cõmen. 15.

Infra text. 18. te. c. 19.

Num scientia corrumpatur corrupta re scita.

Circa vnam illarum quatuor conditionũ quibus arnit ti scientia dicitur in tertia probatione illius quæstionis. s. salua re, Dubitatur an scientia corrumpatur corrupta re scita. Experientia. n. ostendere videtur quod non oporteat corrumpi scientiam re scita corrupta. Philosophi nanq; habentes scientiam de rosis: non perdunt eam hyemali tempore: quo rosæ corruptę sunt: & similis est ratio in alijs.

Ad hoc breuiter dicitur quod cum ab eo quod res est vel non est, oratio & vniuersaliter scientię, quæ conclusionum est habitus, sit vera vel falsa, vt in prædicamentis dicitur, & scientiã falsam fieri sit ipsam non esse, impossibile est scientiam remanere re scita corrupta. & ideo notanter Arist. addidit in textu illam particulã, salua re. Sed aduertere oportet, quod res scita proprie loquendo non est subiectum vel prędicatum: sed coniunctio prædicati cum subiecto: quam quia necessariam esse oportet & per se incorruptibilem esse constat: si tamen corrumperetur: scientia ipsa necessario corrumperetur. Vnde ad id quod in oppositum adducitur dicitur, quod licet tempore hyemali corruptæ sint omnes rosæ: res tamen scita corrupta non est. Tũ quia res scita non est rosa (sed rosam esse. s.) quod est impossibile aliter se habere:

sub fi. circa finem.

bere: quoniam necessarium est & incorruptibile. Tum quia rosa suo modo scita.i.vt de quo est scientia: vt sic incorruptibilis est.rosa.n.vniuersalis: de qua est scientia: corruptilis non est, vt infra dicetur, sed hæc rosa & illa corrumpuntur: de quibus non est scientia. Et si arguatur: rosa est corrupta tempore hyemali. Rosa est res scita: saltem
Cap. 5. vt subiectum. ergo res scita est corrupta. Sophisma fit se-
Arguitur. cundum fallaciam accidentis. sed de his infra. Ex hac autem tam facili fundata & breui responsione apparet quantum vagetur illi, qui scientiam remanere corrupta re ideo saluant: quia remanent semper res in causis suis. hoc.n.est per accidens:nihil enim minus remaneret scientia mea de trianguli passionibus & rosa &c. si omnia annihilarentur me solo remanente: quàm si remaneret prima causa: aut corpus cœleste &c.extranea enim hæc sunt à scientia iam habita:nulla enim mutatio ex his sequitur in ea.

Quòd demonstratio est ex his quæ sunt per se, & non ex his, quæ sunt per accidens. Cap. 7.

2. cõclusio. *Accidentium autem non per se, quomodo determinatum est per se, non est scientia demonstratiua. Non enim est ex necessitate demonstrare conclusionem: Accidens enim contingit non inesse.de tali.n.dico accidente. Atqui dubitare fortasse aliquis posset, cuius causa hæc oportet interrogare de his, si non necesse est conclusionem esse. Nihil.n.differt si aliquis interrogatus quæcunq;, & postea dicat conclu-*
Responsio. *sionem. Oportet autem interrogare non tanquam necessarium sit propter interrogata. sed quod dicere necesse est illa dicenti & vere dicere si vere erunt quæ sunt. Quoniam autem ex necessitate insunt circa vnumquodq; genus quæcunq; per se & secundum quod vnumquodque est, manifestum est quòd de his quæ per se sunt, demonstratiua scientia ex tali-*
Tertia conclusio. *bus sunt:accidentia.n.non necessaria sunt. Quare non necessarium est conclusionem scire propter quid sit, neq; si semper sit, non per se autem.vt sunt per signa syllogismi quod.n.per*
Correlariū. *se non per se sciet, neque propter quid. Propter quid autem scire est per causam scire.propter ipsum ergo oportet & medium tertio, & primum medio inesse.*

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio. Scientia demonstratiua non est accidentium non per se. probatur à priori, quia ex necessitate demonstrat conclusionem, accidens autem contingit non esse.
Opp§. Quare de accidentibus non per se fiunt interrogationes, si ex eis non potest fieri conclusio necessaria.
Ratio. Oportet interrogare de his, non vt ex eis fiat conclusio necessaria, necessitate consequentis, sed necessitate consequentiæ & vera si vere sunt præmissæ.
Secūda conclusio. Demonstratiuæ scientiæ sunt de his, quæ sunt per se, & secundum quod vnumquodq; est. Probatur à priori: quia est, de & ex necessarijs circa vnumquodq; genus. Accidentia enim quæ reliqua sunt, non sunt necessaria.
Tertia conclusio. Non est necessarium conclusionem scire propter quid sit si medium semper est, & non per se est. Probatur à priori: quia scire propter quid, est scire per causam, tunc autem conclusio per se non per se scitur.
Correlariū. Propter ipsum ergo oportet medium tertio, & primum medio inesse.

Series autem hæc est.

DECLARATVS in hoc capitulo demonstrationis propositiones esse per se, prima conclusione determinat conclusiones demonstrationis non esse per accidés, subiungens circa hoc dubitationem quandam & soluens. In secunda deinde conclusione, demonstrationis conclusiones per se, & præmissas per se, & secundum quod vnumquodque est fore determinat. Et quia præmissas, quæ faciunt scire simpliciter, oportet esse per se præmissas, ideo deducit tertiam conclusionem, & eius correlarium ex ea.

Num demonstrationis conclusio possit esse per accidens.

Circa primam conclusionem dubitatur, quia videtur Dubium. quod demonstrationis conclusio possit esse per accidés. omnis enim conclusio, in qua propria passio inferioris prædicatur de superiori est per accidens, cum etiam ipsum inferius superiori accidat. multæ autem tales demonstratiuæ concluduntur, igitur multę demonstrationis conclusiones sunt per accidens. minor habetur ab Aristotele superius in T. c. 12. capitulo quinto vbi dixit, quod licet vniuersale trianguli non demonstretur primo nisi de triangulo, per ipsum tamen triangulum contingit monstrare de figura, quod habet duos rectos. Ad hoc dicitur, quod aliud est passionem Rñdetur. inferioris de superiori, & aliud est concludere eãdem passionem de eodem superiori particulariter sumpto. passio siquidem inferioris, quamuis accidat superiori, non accidit tamen ei particulariter sumpto. Vnde ista est per accidens, figura habet tres angulos æquales duobus rectis, ista autem est per se (licet reductiue) aliqua figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Et quòd prima sit per accidens probatum sufficienter est. Quod autem secunda sit Cap. 6. per se & necessaria, probatur sic. Omnis conclusio ex ve- t.c. 17. ris necessarijs & per se recte syllogizata, est necessaria & per se, vt habetur ex præcedenti capitu. vbi dictum est ex necessarijs necessarium tantum sequi, & quod propositio per se & necessaria conuertuntur: sed conclusio, in qua passio inferioris prædicatur de superiori particulariter sumpto recte syllogizatur ex veris necessarijs, & per se: ergo talis conclusio est necessaria & per se. Minor exempla riter ostenditur, faciendo talem demonstrationem in primo tertiæ. omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. omnis triangulus est figura. ergo quędam figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Quia ergo aliud est concludere de superiori, & aliud de superiori particulariter sumpto, dicitur ad dubium quod nulla conclusio, in qua passio inferioris prædicatur de superiori est demonstrabilis, licet sit demonstrabilis de eo particulariter sumpto. Et ad Nota. id quod adducitur ex textu Aristotelis, dicitur quod Aristoteles intendit eo modo quo nunc declaratum est. Vnde vbi supra cum dixisset, & tamen est de figura monstrare, quod habet t.c. 12. duos rectos, subiunxit. Sed non cuiuslibet figuræ est, nec vtitur qualibet figura demonstrans habere tres. Vbi clare insinuat quòd non de figura, sed de quadam figura demonstratur habere tres. Quod si obieceris ex eo quod indefinita Arguitur. particulari æquiualet, quòd sicut particularis in tertia figura conclusa est, ita indefinita concluditur, & consequenter ita est necessaria ista, figura habet tres, sicut ista, quædam figura habet tres. Memento quòd posterioristica doctri Responsio. na traditur hic, secundum quam, quia ad materiam descendit subiectum simpliciter & absque signo, vniuersalis magis vim obtinet quàm particularis, & propterea incompacte loco particularis subiectum simpliciter absq; signo poneretur. Sed quoniam in verbis vis facienda non est, vbi de rebus constat, ideo dicitur quod dummodo demonstrans passioné inferioris de superiori vtatur ipso superiori non vt superius est, seu non vniuersaliter, siue hoc faciat particularizatione, siue indefinitione, non est curæ: quouis nanq; modo loquaris oportet si demonstrare vis, quod supe-

riori particulariter ſecundum rem vtaris. Vnde & Ariſtoteli (vbi ſupra) non ſat fuit dicere, non cuiuslibet figuræ eſt, ſed addidit nec vtitur qualibet figura demonſtrans habere tres, ſophiſticas importunitates per hoc excludens.

ex. t. c. 55. in fine. Ex his habes qualiter intelligenda ſit regula illa ex quinto capitulo ſumpta. ſ. Quando aliquid conuenit alicui primo, per illud ſubiectum poteſt de quolibet alio, cui ineſt à priori demonſtrari, intelligenda eſt. n. quando coniunctio illius alterius cum primo ſubiecto illius proprij eſt neceſſaria & per ſe, aliter altera præmiſſarum eſſet per accidens: quod demonſtratio non patitur, vt hic patet. Hanc gloſam diligenter memoriæ commendato.

Num quæ per ſe inſunt neceſſario inſint.

CIrca probationem eiuſdem primæ concluſionis, aduerte quòd ibi expreſſe Ariſtot. ait accidens non per ſe non ex neceſsitate ineſſe: & declarat ſe loqui de per ſe eo modo, quo ſuperius determinatum eſt de per ſe. & conſequenter omnino vult ꝙ omne accidens, quod neceſſario ineſt per ſe ineſt, & omne accidens, quod non per ſe ineſt, non neceſſario ineſt, ita ꝙ accidens neceſſario ineſſe & per ſe ineſſe conuertibiliter ſe ſequi aſſerit. Et quoniam ſententia hæc profunda eſt, ſubtiliſsima eam S. Tho. expoſitione declarauit, & quia ſua quoq; expoſitio difficultate & dubitatione non caret, eam declarare volo & enucleare ſecundum vires. Intendens igitur declarare. S. Tho. prædictam Ariſt. ſententiam, quia dicitur. ꝙ ſi accidens per ſe non ineſt, neceſſario non ineſt. Cum accidens triplex ſit. ſ. ſeparabile, inſeparabile, & propria paſsio: primo reiecto, quia non neceſſario ineſt ad duo reſidua ſe conuertit, & ſupponens ꝙ vtrunq; eorum neceſſario inſit, declarat ꝙ vtrunq; eorum per ſe ineſt ei cui neceſſario ineſt tali proceſſu, omne accidens, quod neceſſario ineſt alicui ſubiecto, oportet quòd habeat in illo ſubiecto cauſam, ex qua ita fluat, ꝙ non poſsit non ſequi, aliter non eſſet aſsignare cauſam huius neceſſariæ connexionis. Sed vtrunq; horum. i. tam propria paſsio, quàm accidens inſeparabile neceſſario ineſt. ergo vtrunque horum habet in illo ſubiecto, cui neceſſario ineſt, cauſam, ex qua ita fluit ꝙ non poteſt non ſequi. Tunc vltra. omne accidẽs habens taliter cauſam in ſubiecto, aut cauſatur à principijs ſpeciei, aut ex principijs indiuidui. ſi taliter cauſatur ex principijs ſpeciei eſt propria paſsio, & conſequenter eius ſubiectum, cui neceſſario ineſt, eſt ſpecies. Si vero taliter cauſatur ex principijs indiuidui eſt accidens inſeparabile, & conſequenter eius ſubiectum cui neceſſario ineſt eſt indiuiduum. Tunc vltra. omne accidens, quod cauſatur ex principijs ſubiecti, recipit in ſua diffinitione illud ſubiectum, ex cuius principijs cauſatur, quia vnumquodq; diffinitur ex proprijs principijs. ſed accidens inſeparabile cauſatur ex principijs indiuidui. ergo in diffinitione accidẽtis inſeparabilis ponitur indiuiduum. Tunc vltra. ergo accidens inſeparabile per ſe prædicatur de indiuiduo in ſecundo modo dicendi per ſe. ergo de primo ad vltimum, omne accidens, quod neceſſario ineſt alicui, ineſt illi per ſe, quod erat declarandum.

Dubium. 1. CIRCA hunc proceſſum quadrupliciter dubitatur. Primo circa id quod ſupponitur. ſ. ꝙ accidens inſeparabile

cap. de accidente. neceſſario inſit. primò quia hoc eſt contra Porphyrium dicentem ꝙ accidens vt comprehendit ſub ſe ſeparabile & inſeparabile eſt quòd contingit eidem ineſſe & non ineſſe, & quod adeſt & abeſt ſubiecto præter ſubiecti corruptionem. Si enim accidens inſeparabile abeſſe poteſt, non ineſt neceſſario: quia quod neceſſario ineſt impoſsibile eſt

Secundo perihermenias. non ineſſe (vt dicitur in ſecundo perihermenias.) Secundo quia quod neceſſario ineſt ſemper ineſt, accidens autem inſeparabile non ſemper ineſt, quoniam pulli coruorum albi naſci dicuntur & poſtmodum nigreſcunt. Tertio quoniam Albertus in prædicabilibus ſuis dicit ꝙ corui poſſunt fieri albi. impoſsibile eſt autem fieri oppoſitum eius quod neceſſarium eſt eſſe. ergo &c. cap. de accidente.

Dubium ſecundum. SECVNDO dubitatur circa proceſſum ipſum. videtur enim ꝙ committatur æquiuocatio illius termini. ſ. (ineſſe neceſſario) quia nunc vt ſumitur pro ineſſe ſecundum rem, nunc vero prout ſumitur pro ineſſe ſecundum intellectum componentem & diuidentem. cum enim ſupponitur accidens inſeparabile ineſſe neceſſario intelligitur ſecundum rem tantum (vt Porphyrius dixit) quia poteſt coruus intelligi albus. Cum autem Ariſtoteles ait, ꝙ omne accidens, quod neceſſario ineſt, per ſe ineſt, intelligitur de illo accidente quod neceſſario ineſt ſecundum intellectum componentem & diuidentem. i. ꝙ ita ineſſe intelligitur ꝙ propoſitio negatiua remouens tale accidens ab illo ſubiecto, ſit non ſolum falſa, ſed impoſsibilis, & implicans contradictionem &c. accidens. n. quod ſic neceſſario ineſt, per ſe ineſt, quia abſq; ſubiecto diffiniri non poteſt, non autem omne quod ſecundum rem à ſubiecto remoueri non poteſt, vt de nigredine corui patet &c.

Dubium tertium. TERTIO dubitatur circa id quod in fine aſſumitur. ſ. ꝙ in diffinitione accidentis inſeparabilis ponitur indiuiduum. Hoc. n. videtur omnino impoſsibile, quia inter accidens & ſubiectum proprium, per quod diffinitur, eſt talis adæquatio ꝙ ſoli illi conuenit primo, etſi alteri conuenit, ratione illius conuenire neceſſe eſt. Inter accidens autem inſeparabile, & indiuiduum, talis adæquatio non videtur. intuemur enim nigredinem, quæ accidens inſeparabile eſt corui, extra ſpeciem coruorum inueniri, & non propter indiuidualem complexionem coruorum, vt patet &c. & ſimiliter de albedine reſpectu cigni &c.

T. c6. 12. 13. QVARTO dubitatur circa concluſionem principaliter intentam ex hoc proceſſu. ſ. ꝙ accidens inſeparabile ſit accidens per ſe. Eſt. n. regula generalis ex quinto capitulo huius ſumpta, ꝙ omne accidens conueniens pluribus per ſe & vni non ratione alterius, conuenit eis ratione alicuius communis per ſe inueniri in illis, quĩ oportet cuiuſq; accidentis per ſe inueniri ſubiectum cui cõuenit ſecundum ꝙ ipſum. Accidens autem inſeparabile, puta nigredo conuenit coruis pluribus, & non ratione alicuius communis per ſe illis conuenientis. ergo non conuenit indiuiduis corui per ſe. & c. quod non conueniat eis ratione alicuius communis, ex eo patet, quia principia indiuidui ſunt cauſa accidentis inſeparabilis, vt dictum eſt. principia. n. indiuidui communia non ſunt pluribus, ſed indiuiduo cuius ſunt principia propria ſunt. Quod autem illud cõmune (ſi fingeretur) non inſit per ſe indiuiduis, ex eo patet quod omne prædicatum per ſe, aut eſt genus, aut eſt ſpecies, aut differentia aut proprium. Tale autem commune nihil horum eſt, vt clarum eſt. Præterea, iſtud commune aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ſi ſubſtantia, ergo datur gradus ſubſtantialis medius inter ſpeciem & indiuidua, quod eſt alienum à philoſophia. Si accidens iterum redit quæſtio, quomodo per ſe inſit illis pluribus indiuiduis, cum non inſit eis per ſe in primo modo perſeitatis, & oportebit inuenire vnum commune aliquod commune per ſe eiſdem, ratione cuius tale accidens illis conueniat, & tunc iterum quæratur de illo, aut eſt ſubſtantia, aut accidens, & procedendo vt prius, dabitur proceſſus in infinitum, quod eſt abſurdum &c. Poſtremo dicere, ꝙ accidens inſeparabile ſit accidens per ſe eſt contra communem conceptum philoſophorum, vnanimiter differentiam ponentium inter accidens proprium & inſe-

& inseparabile, ex eo quòd illud est accidens per se, hoc autem est accidens per accidens, inseparabile tamen.

Solo primi dubij.

AD PRIMVM dubium dicitur, ꝙ de accidente inseparabili contingit dupliciter loqui. Vno modo in ordine ad speciem. Alio modo in ordine ad indiuiduum. si primo modo sumatur, tunc est prædicatum accidentale, & accidens quintum prædicabile, & vocatur accidens inseparabile, & sic accipit ipsum Porphyrius ponens illas descriptiones &c. Si autem sumitur secundo modo tunc cadit sub quarto prædicabili proprio. s. Nec conueniunt diffinitiones accidentis assignatæ à Porphyrio, quoniam (vt ostensum est) prædicatur per se de indiuiduo, & vocandum est proprium, quoniam respectu eius (vt dictum est) accidens non est, sed proprium. Et quoniam S. Tho. hoc secundo modo loquebatur de accidente inseparabili (vt verba eius ostendunt) ideo recte supposuit ipsum necessario inesse. Ad reliqua duo obiecta similiter dicitur, ꝙ quia oportet difformiter applicare regulas posterioribus rebus, & non vniformiter vti illis in omnibus, inde est ꝙ nihil obstant doctrinæ huic ea, quæ obijciendo adducuntur. sicut enim iam diximus, sempiternitas non eodem modo reperitur in physicis & alijs & similiter necessitas: propter quæ sicut stat aliquam probationem in materia physicali esse de omni, & tamen carere vniuersalitate suppositorum & temporum simpliciter, vt patet de illa, omnis canis habet visum, & similibus, ita stat eam esse necessariam, & tamen non sempiternam simpliciter, sed physice. Constat autem ꝙ accidentia, de quibus loquimur, physica sunt, & ideo sat est in eis inueniri necessitatem sempiternitatem vniuersalitatem & perseitatem physico more. s. vt frequenter seu semper deductis impedimentis, quando natum est esse. ꝙ ergo corui nascantur albi sempiternitati simpliciter obstat non physicæ, sicut canem carere visu ante nonum diem. Quod autem corui possint fieri albi, nec necessitati simpliciter, non physicæ obstat, sicut & hominem nasci vel fieri cæcum aut mutum. Clarum est. n. ꝙ huiusmodi propositiones (homo habet visum) homo habet auditum, & huiusmodi sunt necessariæ & per se, & demonstrabiles (nisi ad sensum essent notæ) & tamen impedimenta aliqua facilius inueniuntur priuantia hominem talibus quàm coruum nigredine. Causa autem quare impediri potest accidens inseparabile videtur esse, non quia illud à quo primo fluit, separabile sit ab hoc coruo, quoniam illud (vt infra dicetur) in primo modo perseitas cõuenit huic coruo, sed quia impediri potest fluxus nigredinis ab illo principio in tali particulari. sicut & visus impeditur in homine cæco non per subtractionem principij, ex quo originatur oculus tam quo ad potentiam visiuam, quàm quo ad organum, sed per admissionem alicuius impedientis, ne à tali causa veniat nunc talis effectus, & in proposito plus est. non. n. puto coruum ita à nigredine posse adduci quin fuscus remaneat & sic saluatur necessitas physica &c.

Cas. 4.

Solo quarti dubij.

Solutio secundi dubij.

AD SECVNDVM dubium dicitur ꝙ nulla est in hoc processu æquiuocatio, quoniam loquimur de accidente inseparabili in ordine ad proprium eius subiectum quod est indiuiduum, modo declarato. Indiuiduo autem inest accidẽs inseparabile necessario, non solum secundum rem, sed etiam secundum intellectum componentem & diuidentem, physice tamen, cum in eius diffinitione cadat secundum aliquid sui, quia proprium illius est. Vnde propositio negans accidens inseparabile ab indiuiduo illius speciei cuius est accidens inseparabile non solum est falsa, sed impossibilis, sicut negans, quodcunq; aliud prædicatum necessarium physice. Quando ergo dicitur à Porphyrio, ꝙ accidens inseparabile non secundum intellectum, sed rem est inseparabile, est intelligendum in ordine ad speciem, respectu cuius denominatur illud prædicatum accidens inseparabile, & non respectu indiuidui, respectu cuius denominatur proprium. & sic sermo eius formaliter verificatur & nostræ non obstat sententiæ, quia (vt diximus) hic loquimur de accidente inseparabili in ordine ad indiuiduum. Nulla igitur æquiuocatio est, sed semper de necessario inesse secundum intellectum componentem & diuidentem est sermo. Antequam autem tertio satisfiat dubio, quartum soluendum censeo, vt facilior sit disciplina.

Solutio quarti dubij.

AD QVARTVM ergo dubium dicitur, ꝙ accidens inseparabile inest indiuiduis ratione alicuius cõmunis per se inuenti in illis. & commune illud ipsa indiuidui principia sunt. Et ad huius improbationem dicitur ꝙ cum principia rei sint duplicia, formalia. s. & materialia. & principia formalia sint specifica, principia indiuidui materialia principia esse oportet. Principia autem materialia dupliciter sumi possunt. Vno modo vt constitutiua sunt huius, & sic propria sunt hoĩc, & cõmunia neq; esse neq; intelligi possunt. Alio modo absolute secũdum se & vniuersaliter, quoniam cum quadam latitudine, plura vel omnia indiuidua illius speciei vel generis ambiunt. & materialem similitudinem vel dissimilitudinem inter illa faciunt, & sic cõmunia sunt pluribus non solum indiuiduis, sed speciebus & generibus: quia forma, quam primo respiciunt, est forma valde generalis, vt alibi dictum est. v. g. principia materialia animalium, ex quibus oritur masculineitas, & ea, ex quibus oritur femineitas, cum latitudinem habeant, secundum quam hæc sunt omnibus fœmellis cõia, & illa omnibus masculis, dupliciter possunt accipi. s. vt constituunt hunc masculum vel illam feminam, & vt sunt communia omnibus vel masculis vel feminis, omnes. n. masculi cum assimilentur in masculineitate, in principijs quoq; talis sexus necessario assimilantur, & similiter est de feminis inter se, hic quoq; masculus, sicut ita est hic masculus ꝙ non ille, ita hæc habet sui sexus principia propria, ꝙ non illa. & sic de alijs &c.

Ad primam vero probationem, ꝙ tale commune non insit indiuiduis per se. dicitur ꝙ tale commune inest indiuiduis per se, non vt genus, aut species, aut differentia, aut proprium, sed vt principium materiale eorum, quod in cuiusq; eorum diffinitione si diffinirentur apponeretur, vnde conuenit eis per se in primo modo dicendi per se, sicut punctum inest lineæ, & tamen neq; genus, neq; species, neque differentia, neque proprium eius est.

Ad secundam probationem eiusdẽ dicitur, ꝙ tale commune est substantia. quia est principium materiale indiuidui substantiæ. Nec sequitur ergo ꝙ datur gradus medius inter speciem & indiuidua, quia tale commune pars indiuidui materialis est. Sola autem forma gradum in prædicamento constituit. Vnde non oportet quærere amplius per quod tale commune insit pluribus indiuiduis, quia (vt dictum est) in primo modo inest eis, sicut nec per aliquid animal per se inest boui leoni & homini &c.

Ad id quod vltimo additur dicitur. ꝙ secundum philosophos illa differentia intelligenda est de proprio & accidente inseparabili in ordine ad speciem & non in ordine ad indiuidua. Et merito, quia aliter non esset locutio formalis: res. n. quæ est accidens inseparabile (vt dictum est) denominatur accidens inseparabile in ordine ad speciem, in ordine nanq; ad indiuidua proprium denominatur.

Solutio tertij dubij.

AD TERTIVM nunc dubium dicitur, ꝙ quia accidens inseparabile non fluit à principijs formalibus speciei, ꝙ eius ꝓpria passio esset, nec à principijs materialibus in-

diuidui vt co nstituunt hoc quia sic extra hoc non inueniretur, sed à principijs materialibus, quæ extra illā speciem indiuidui absolute inueniuntur: ideo nec hic coruus, nec aliquis coruus in diffinitione nigredinis, ꝙ accidens corui est inseparabile, recipitur, sed principia illa materialia, ex quibus necessario oritur nigredo, seu commune illud principium materiale, cui conuenit nigredo, puta coruus terminatum minimum lucis sapiens in diffinitione nigredinis ponere debet, siquis eam diffinire vellet. Et quia tale commune (vt diximus) per se in primo modo conuenit indiuiduis corui & carbonis (& siqua sunt huiusmodi) vt principium tamen materiale, consequens est, ꝙ nigredo per se in secundo modo insit talibus indiuiduis. Continent.n.per se in se ipsis subiectum proprium, per quod diffinienda est nigredo. sicut Sor.& Plato continent in seipsis subiectum proprium risibilitatis. Vnde ex malo intellectu eorum, quæ dixit.S. Tho.procedit obiectio.non.n. volumus ꝙ ipsum indiuiduum, de quo accidens in separabile prędicatur per se in eius diffinitione ponatur, quia hoc non oportet, sed quod per se in seipso contineat causam, ex qua necessario fluit, & consequenter subiectum, per quod diffiniri debet &c. Et sic patet quàm vniuersaliter verificatum sit Aristotelis dictum ꝙ.ſ.omne accidens, quod non inest per se, non inest necessario &c. Ostendimus.n.quòd etiam accidens inseparabile, illi, cui necessario inest, per se inest nulla æquiuocatione interueniente.

CIRCA eandem probationem eiusdem conclusionis, aduerte ꝙ.S. Tho.mouet dubium ex eo ꝙ Aristo.circularem demonstrationem fecisse videtur, dum superius demonstrationem necessariorum esse ostendit, quia est de per se, & nunc ostendit ipsam esse eorum quæ sunt per se, quia est de necessarijs &c. Et in responsione quatuor dicit dubitationem inducentia. Primum est, ꝙ ostendere demonstrationem esse necessariorum (quia quod scitur est necessarium) est vera demonstratio. Secundum est, ꝙ ostendere demonstrationem esse necessariorum (quia est eorum quæ sunt per se) non est vera demonstratio, sed ad hominem ostensio. Tertium, ꝙ tamen non expresse confirmat, sed necesse est subintelligi, est, ꝙ ostendere demonstrationem esse eorum, quæ sunt per se, quia est necessariorum, est vera demonstratio, qua in hoc cap. vtitur Aristo. Ex his autem conficitur quartum, quod est responsiosua ad dubium motum, ꝙ licet Aristo.secundo & tertio processu qui circulares sunt, visus fuerit, secundo tamen non visus est vt demonstratione simpliciter, sed ad hominem, & ideo circulū demonstrationum non facit, propter quod primum processum qui simpliciter demonstratiuus est & circulo caret ad demonstrandam conclusionem secundi processus apposuit. Inducunt autem horum singula dubitationes singulas, sigillatim prosequendas.

Solutio. 1. CIRCA primum.n. videtur, ꝙ falsò dictum sit, ꝙ ille
T. c. 5. processus factus præcedenti capitulo.ſ.demonstratio est necessariorum, quia quod scitur est necessarium, sit vere demonstratio. Nullus siquidem processus ab effectu ad causam est verè (vt modo loquimur) demonstratio. scire autem effectum esse demonstrationis ipsum demonstrationis nomen superius ostendit, quando dictum est demonstratio est syllogismus faciens scire.igitur procedere à conditionibus ipsius scire ad cōditiones demonstrationis non
T. c. 2. est vere demonstrare. Ad hoc faciliter dicitur, ꝙ quia causæ sunt sibiinuicem causæ (vt dicitur in quinto metaphysicæ) non inconuenit scire effectum & causam demonstrationis esse. Vnde potest dupliciter accipi. vno modo vt effectus est demonstrationis in genere causæ efficientis, & sic illo non vsi sumus in proposito processu. Alio modo vt finis est demonstrationis, quæ nihil aliud est, quàm instrumentum intellectus ordinatum ad scire. & sic est causa demonstrationis in genere causæ finalis, & sic sumpsimus scire in proposito, & quoniam causa finalis est prima omnium causarum & causa causarum, ideo processus Aristote.assumens pro medio ipsum scire, vt causam finalem demonstrationis, verè à priori demonstratiuus fuit, dum ex diffinitione scire, demonstrationem esse necessariorum conclusit dicens. Scitum est necessarium, ergo demonstratio est necessariorum. 2. Physic. T. c. 31.

CIRCA secundum vero maior occurrit difficultas. manifeste siquidem apparet falsum illud secūdo dictum.ſ. ꝙ processus in præcedenti quoq; capitulo factus.ſ.demonstratio est necessariorum, quia est de his quæ sunt per se, non vere demonstratiuus sit, sed ostēsio ad hominem.pro cessus.n.à priori (cæteris saluis conditionibus) vere demonstratiuus est. ille autem à priori est, quia per se prius est necessario.ideo.n.propositio est necessaria, quia per se. cæterarum autem conditionum nullus apparet defectus. ergo demonstratiuus vere videtur. Ad hoc dupliciter.primo ꝙ necessarium est prius simpliciter per se. & ꝙ ideo est propositio per se, quia est necessaria, & non econtra. cum.n.necessarium pertineat ad rationem causæ, vt. S.T. ait quinto metaphysicæ.cap.de necessario, quia causa est, ad quam de necessitate sequitur effectus, & per se vel modus causandi, vel modus prędicandi, ponitur in quinto metaphysicæ: prius autem sit causæ ratio quàm causandi, & prædicandi modus, consequens est, quod necessarium simpliciter sit prius per se. Solutio. 2. T. c. 25. supr. t. c. 6. super. t. cap. 23.

Et confirmatur hoc ex maiori ambitu ipsius necessarij, necessitas.n.inuenitur in rerum natura inter illa, quæ si fierent extrema propositionis, non facerent propositionem per se, vt patet in omnibus propositionibus de secundo adiacente in substātijs incorruptibilibus alijs à deo. Vnde ideo ista est per se, homo est risibilis, quia homo necessario cau sat in se risibilitatem, & sic de alijs &c. Secundo dicitur ꝙ quicquid sit de ordine necessitatis & perseitatis, clarum est, ꝙ necessarium prius inest scito, vt sit, quàm per se, eo ꝙ necessarium in diffinitione ipsius scire ponitur, per se autem non. nihil autem est magis intimum alicui, quàm sua diffinitio &c. Clarum quoq; est, ꝙ scire ponitur in diffinitione demonstrationis ex fine sumpta, & consequenter de primo ad vltimum necessarium cadit in diffinitione demonstrationis, & conuenit ei in primo modo dicendi per se, & ideo dato, quòd per se prius simpliciter sit necessario, non tamen prius inest demonstrationi, sicut esse corpus est prius simpliciter quàm esse disgregatiuum visus, intimius tamen albo inest esse disgregatiuum visus quàm esse corpus &c. Vnde quia conclusio in hoc processu est, demonstratio est necessariorum, & medium erat, quia est de per se, satis subtiliter intuendo terminos conclusionis formaliter, quia maior extremitas inerat subiecto intimius & prius quàm medium, ostensio ad hominem, dicta est, & non vere demonstratio. & hæc responsio videtur mihi secundum mentem. S.T.tenenda. Hoc.n. videntur eius verba sonare cum ait, sed est ostēsio ad hominem, apud quem notum est ꝙ demonstratio sit eorum, quę sunt per se: quasi diceret, ꝙ secundum naturam notius est ꝙ demonstratio sit necessariorum. secundum hominem vero quòd sit per se &c. Et quoniam oppositorum eadem est scientia, vt dicitur nono metaphysicæ, ideo patet ex his ratio tertij dicti à San. Tho.

CIRCA quartum vero potest dubitari, quia ex responsione Conclusio

metaphy- fica. t.c.32. sponsione ista non videtur incõueniens dari circulum dif-
Quarto me taphysicæ. formem, ita q primus processus sit vere demonstratio,& secundus demõstratio à posteriori. Vtrum autem talis cir-
T.c. 4. culatio possit secundum veritatem fieri, sed quia vt præ-
Solutio. 4. misimus, oportet ante hoc multa discutere. in cap.13. vbi ex intentione de hoc tractabitur, quæstio hæc disputabitur. sufficit pro nunc Aristotelem circulum à se improbatum non fecisse.

super. t.c.8. 30. i dubio circa secundam conclusionem. CIRCA probationem secundæ conclusionis dubitatiuncula quędam est, quomodo probatio sit efficax. non.n. videtur sequi, demonstratio est ex necessarijs circa vnumquodq; genus. ergo est ex per se, & secũdum q ipsum &c. quia demonstratio à posteriori est ex necessarijs in illo genere, quia nec ipsa egreditur subiectum genus, & tamen non est ex his, quæ sunt secundum q ipsum, cum non sit ex causis secundum quas insunt passiones &c. Ad hoc faci le dicitur, q quia iam præsupponimus ex declaratis demonstrationem esse ex prioribus simpliciter, & scire de quo loquimur, esse rem per causam cognoscere, non oportet amplius solicitum esse de necessarijs à posteriori. Quia quærimus ergo ex qualibus prioribus est demonstratio, sufficienter probatũ est, q est ex per se, & secundum quod ipsum, quia ex necessarijs, circa vnũquodq; genus est &c. Posset quoque non inconuenienter dici, q ly circa, quandam necessariorum prioritatem insinuare videtur.

Num si præmissæ essent necessariæ & non per se sciretur conclusio propter quid.

CIrca tertiam conclusionem dubitatur. quia ibi secundum expositionem. S.Tho. dicitur q si præmissæ essent semper & necessariæ, & non per se, nesciretur conclusio propter quid vt sunt per signa syllogismi. Ex hoc.n. videtur q necessarium & per se in propositionibus non conuertibiliter se sequantur, cuius oppositum superius dixit
T.c. 18. Aristo. Si.n. aliqua pręmissa est necessaria, quæ non est per se (vt hic dicitur) clarum est q non conuertibiliter se comitatur. Sequi quoq; videtur ex hoc aliud inconueniens, q.s. in demonstrationibus à posteriori præmissæ non sunt per se, & consequenter nec necessariæ, secundum doctrinam traditam. Et tamen in fine sexti capituli. dictum est, q nec quia, nec propter quid sciri potest nisi ex necessa-
T.c. 18. rijs &c. Ad hæc simul dicitur, q præmissa & est præmissa, & est enuntiatio, inquantum enuntiatio est ad hoc q sit per se, sufficit q prædicatum sit in diffinitione subiecti, vel econuerso. Inquantum autem est præmissa (quia respectu conclusionis est præmissa) non solum exigit quod dictum est, sed etiam q sit per se præmissa illius conclusionis: & quia hoc habet ex medio, ideo exigitur, q medium sit per se medium illius conclusionis. medium autem nullum est per se medium, nisi sit per se causa illius conclusionis, & ideo oportet de primo ad vltimum, q si præmissa debet esse per se, q sit per se causa conclusionis. Quia ergo aliud est propositionem esse per se (inquantum enuntiatio est) & aliud inquantum præmissa est, quia ad illud sufficit perseitas prædicationis, & ad hoc exigitur perseitas causalitatis in medio respectu conclusionis. Et multæ sunt enuntiationes per se, quę non sunt premissę per se. & similiter quia ad necessitatẽ præmissarum (vt sic) sufficit q contineant medium, quod necessario inferat talem conclusionem, & ad perseitatem earum vt sic exigitur q medium sit causa per se conclusionis, & multæ sunt præmissæ necessariæ, quę non sunt per se, vt patet, quando ex tertia passione concluditur secunda, & ex secunda prima &c. ideo conuertibilitas per se & necessarij in propositionibus posita, intelligenda est de eis secundum q enuntiationes sunt, & non se cundum q præmissæ sunt. Et quia Aristot. & S. Tho. hoc in loco de præmissis vt præmissæ sunt, loquebantur, ideo dixerunt q in syllogismis à posteriori, præmissæ & si sint necessariæ, no.n tamen sunt per se. Quod autem hæc sit eorum mens, patet ex verbis subiũctis, quando ait, hoc.n. per se, non per se scitur: quasi diceret, tunc enim conclusio per se non scietur per præmissas, quæ sint per se præmissæ eius, sed per accidens. accidit enim eis ex nostro intellectu, vt scire faciant illam conclusionem, quia non in essendo, sed in cognoscendo causæ sunt. vnde hoc magis explicans subdit neque propter quid.

Quòd demonstratio non est ex extraneis. Cap. 8.

NOn igitur est ex alio genere transcendent etiam monstrare, vt geometricum arithmetica. Tria.n. sunt, quæ sunt in demonstrationibus, vnum quidem, quæ demonstratur, ipsa conclusio, hoc autem est, quod inest generi alicui per se. vnum autem, dignitates, dignitates autem sunt ea, ex quibus. tertium genus ipsum subiectum, cuius passiones & per se accidentia declarat demonstratio. Ex quibus quidem igitur demonstratio, contingit eadem esse, quorum autem genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ & Geometriæ, non est arithmeticam demonstrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus, nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem vt contingit in quibusdam, posterius dicetur. Arithmetica vero demonstratio semper habet genus, circa quod demonstratio, & aliæ consimiliter. quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio transcendere, aliter vero, quòd impossibile, manifestum. ex eodem enim genere necesse est extrema & media esse. nanq; si non per se, accidentia erunt. Propter hoc Geometriæ non licet monstrare, quòd contrariorum vna est scientia, sed neque quòd duo cubi cubus, neque alij scient a, quod alterius, nisi quæcunq; ita se habent inter se, vt sit alterum sub altero, vt Perspectiua ad Geometriam, & Harmonica ad Arithmeticen. Neque si quid in est lineis, non secundum quòd lineæ, & secundum quod ex principijs proprijs. vt si recta pulcherrima linearum, aut si in contrarium se habet ipsi circunferentiæ. non enim secundum quòd proprium genus ipsorum est, sed secundum quòd commune aliquod.

Summa huius capituli hæc est.

NOn est ex alio genere demonstrare descendentem. Declaratur sic. Tria sunt in demonstrationibus, s. quod demonstratur, & hoc est passio conclusa: ex quibus demonstratur, & hæ sunt dignitates: & de quo demonstratur, & hoc genus subiectum, cuius passiones demonstrantur. Et in his quorum genus est alterum, dignitates easdem esse contingit, per se autem accidentia non contingit esse eadem, vt patet in accidentibus numeri & magnitudinis, in arithmetica & geometria. Sed & subiectũ non contingit esse idem. Arithmetica.n. habet proprium genus, circa quod fit demonstratio, & aliæ scientiæ similiter &c. Conclusio principalis.

Necesse est simpliciter idem genus esse, aut sic, si debet demonstratio descendere. probatur à priori, quia necesse est ex eodem genere media & extrema esse: aliter non per se insunt, sed accidentia sunt. Secunda conclusio.

Alterius scientiæ non est demonstrare quod alterius est, vt patet in geometria quæ non demonstrat, quia contrariorum eadem est disciplina, nec q duo cubi sunt vnus cubus: nisi quæcunq; sic se habent q alterum sit sub altero, vt perspectiua ad geometriam. Cor. primum.

Nullius scientiæ est demonstrare id quod inest subiecto suo & non ex proprijs principijs eius vt sic, vt patet in geometria, Scdm cor.

geometria, quæ non demonstrat quòd linea recta est pulcherrima linearum, nec ꝙ sit contraria circulari.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc cap. declarare demonstrationem non esse ex extraneis duo facit. Primo ex fine præcedentis capituli concludendo proponit principalem conclusionem, & enumerando requisita ad scientiam declarat eam inductione. secundo ex dictis concludendo, repetit eandem quam tamen secundam fecimus conclusionem, vt eius sensum sub alijs verbis aperiat & probet, correlaria duo addendo. Dixi autem eandem esse primam & secundam conclusionem, quia cum in secunda dicatur, ꝙ oportet esse idem genus simpliciter, vel (sic) in demonstrationibus, & in prima dicatur, ꝙ non potest esse aliud & aliud genus. nihil aliud in secunda fit: nisi quod declaratur, ꝙ ly aliud, in prima positum intelligatur aliud omnino.

Num & quomodo medium & extrema eiusdem generis esse oporteat.

CIrca primam conclusionẽ dubitatur, quomodo Aristo. generis nomine vtatur. Si. n. genus accipit vt est vnum quinq; vniuersalium, falsum esse videtur, ꝙ media & extrema oportet esse eiusdem generis. contingit. n. medium esse in genere substantię, & alterum extremorum in genere qualitatis. Si autem genus aliter accipit, quomodo verificabitur quod à S. Tho. in expositione secundæ conclusionis dicitur, ꝙ tunc simpliciter idem est genus, cum ad inferius propria differentia superioris constitutum descenditur, & tunc est idem, sic, quando ad inferius constitutum per extraneam differentiam venitur.

In caplo de genere. Ad hoc dicitur, ꝙ genus (vt à Porphyrio dicitur) potest accipi tripliciter. & secundum quamlibet significationem eius verificatur, ꝙ non licet descendere de genere in genus. Si. n. (ly genere) denominet subiectum scientiæ, tunc genus sumitur tertio modo, vt est vnum de quinque vniuersalibus, extenso tamen generis nomine, & ad analogum & speciem specialissimam. Et sic cum dicitur ꝙ medium & extrema oportet esse vnius generis, non est intelligendum in recto, sed in obliquo: seu non formaliter, sed causaliter. i. oportet media & extrema eiusdem generis esse ita ꝙ alterum extremum est ipsum genus, alterum est eius per se accidens, & sic est eiusdem generis causaliter, & in obliquo. Medium vero est alterius illorum, vt sic per se principium & consequenter est in obliquo eiusdem generis, & secundum hunc intellectum clare patet, ꝙ non licet demonstrando descendere de vno genere in aliud omnino genus, quia alia omnino sunt principia, & alię passiones eorum &c. Nec reputo hanc expositionem esse contra Albertum hic dicentem, ꝙ his non accipitur genus, vt est vnum prædicabile, quoniam extendimus non generis nomen ad id, ad quod genus primum prædicabilium non se extendit &c. Si autem ly genere, denominet principia subiecti, vel subiectum ratione suorum propriorum, principiorum tunc genus sumitur secundo modo, vt significat principium generationis, & est sensus, ꝙ non licet descendere de principio vnius generationis in aliud oĩno principium alterius generationis. & hoc verum est. quia cum idem sit proprium principium subiecti, & suarum passionum & scientiæ de eis, vbi est aliud omnino principium, est aliud subiectum & aliæ passiones: & consequenter primæ demonstrationes non possunt descendere ad istas, & secundum hoc media & extrema sunt eiusdem generis secundum originem: vt patet, & illud censetur aliud omnino genus, quod nec per differentiam extremam, prius ante se principium contrahit, nec per differentiã propriam &c. Si autem (ly genere) denominet omnia, quæ sub vnica cadunt scientia (vt sic) subiectum. s. partes & passiones, tunc genus sumitur primo modo vt idem significat, quod collectionem multorum ad seinuicem & ad vnum principium quodammodo se habentium: & est sensus, ꝙ non licet descendere de genere in genus. i. de vna cognatione, vel colligatione per se rerum fluentium ordine quodam ab vno in omnino aliam cognationem &c. Et hoc verum esse comprobatur ex dictis, quia tales colligationes omnino diuersæ, omnino diuersa necesse est habere principia propria, & ea, quæ à principijs oriuntur, & consequenter ex vna alia sciri non potest &c. & secundum hoc media & extrema esse eiusdem generis nihil aliud est quàm esse eiusdem cognationis &c. & vnum genus esse omnino aliud ab alio est vnam colligationem non includere aliam: quod accidit quando principium vtriusque generis omnino aliud est, modo supra exposito &c. Et licet hæc tertia expositio clarius quodammodo insinuet veritatem. secundaq; Alberto consona sit. prima tamen secundam participans iudicio meo directe textum comprehendit: eo ꝙ Aristot. expresse subiectum ipsum genus denominat tam hic, quàm inferius dicturus scientiam vnam esse vnius generis subiecti partes & passiones considerantem &c. & puto ꝙ Arist. subiectum genus nominet non solum ea ratione, quia vt in pluribus est prædicabile de pluribus differentibus specie: sed etiam & potius quia est vniuersale id, vnde generantur eius passiones per se accidẽtia: & partes subiectiuæ: sicut & in physicis aliqua esse eiusdem generis & dicuntur quia sunt eiusdem subiecti: quod est eorum generationis principium, in quo immediate recipiuntur &c. Et secundum hoc addendo primę expositioni: ꝙ subiectum ipsum denominatur genus: vtroque modo clarius est quomodo media & extrema sunt eiusdem generis: quia oportet ad eandem generationem omnia in demonstratione posita per se pertinere &c. Licet diuersimode hoc vt principium illud vt effectus &c. T. c. 45

CIRCA Declarationem primæ conclusionis: dubitatiuncula oriri potest: cur Aristo. numerans ea, quæ in demonstratione sunt: medij non meminerit. Ad hoc facile dicitur: ꝙ numerans extrema subiectum. s. & passionem sufficienter per ea insinuauit medium, quod subiungendo declarauit esse eiusdem generis cum extremis.

Quod demonstratio est sempiternorum. Cap. 9.

MAnifestum autem, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus est syllogismus, quòd necesse & conclusionem perpetuam esse huiusmodi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demonstrationis. Non est igitur demonstratio corruptibilium, neq; scientia simpliciter, sed ita sicut secundum accidens: quoniam non vniuersalis ipsius est, sed aliquando, & quodammodo. Quando autem sit, necesse est alterum non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem. corruptibilem quidem, quoniam & conclusio, existente: non vniuersalem autem, quoniam hoc quidem erit, illud vero non erit, in quibus. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed quod nunc. Consimiliter autem se habet & circa definitiones. quoniam definitio est, aut principium demonstrationis aut demonstratio positione differens, aut conclusio quædam demonstrationis. Eorum vero, quæ sæpe fiunt, demonstrationes, & scientiæ, vt lunæ defectus, manifestum, quod secundum quod quidem tales sunt, semper sunt: secundum quod vero non semper, secundum partem sunt. quemadmodum autem defectus, consimiliter alijs.

Summa

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio prima. NEcesse est conclusionem demonstrationis simpliciter perpetuam esse.

Secunda. Non est ergo demonstratio, nec sciẽtia simpliciter corruptibilium. probatur vtraq; conclusio à priori: quia demonstratio simpliciter est ex vniuersalibus. tenet consequentia, quia temporalitas conclusionis includit non vniuersalitatem eius: non vniuersalitas autem eius infert non vniuersalitatem præmissę: & econuerso, non vniuersalitas præmissæ infert non vniuersalitatem conclusionis &c.

ppositio. 3. Scientia est corruptibilium secundum accidens.

Diffinitio quoq; est perpetuorum: & non corruptibilium. ꝓbatur à posteriori: quia aut est principium, aut conclusio demõstrationis: aut demõstratio positione differẽs.

quarta. Eorum autem, quæ sæpe fiunt: demonstrationes: & sciẽtiæ sunt. declaratur à priori: quoniam secundum quòd huiusmodi semper sunt, inquantum autem non semper secundum partem sunt.

Series autem hæc est.

CVm declarasset demonstrationem perseitatem habere, deduxeritq; inde non esse ex extraneis, in hoc capitulo intendit ex eo ꝙ demonstratio est de omni, sempiternitatem eorum: quorum est demonstratio ostendere. & tria facit. Primo ponit primas duas propositum continentes conclusiones, quarum secunda oritur ex prima posita per modum consequentis, vnius conditionalis, cuius antecedẽs fecimus medium, & sequelam manifestauimus &c. Subdiditque quasi aduersatiuam propositionem ad priorum declarationem perfectam. Tertiam secundo conclusionem: quia diffinitio est de numero eorum, quæ ingrediuntur demonstrationem satis commode inseruit. tertio quomodo non sempiternorum simpliciter, quæ tamen sæpe fiunt scientia sit, quarta conclusione declarat, quia hoc contradicere determinationi videbatur.

ADVERTE circa literam duo. primum est ꝙ textus glosatus à. S. Tho. affirmatiue legitur, ibi (Quod autem vniuersaliter non ipsius est.) Dico autem hoc, quia aliorum textus habet. (Quod autem vniuersaliter &c.) secundum est, ꝙ cum multa antiqua commentaria. S. Tho. viderim in nullo inueni glosata ab eo verba textus immediate sequentia (ly quare & conclusionem. vsq; ad ly, similiter se habet &c.) Miror autem de hoc, quia in antiquis textus exemplaribus verba illa inueniuntur. & sunt hæc, cum sit, non vniuersalem autem, ꝙ hoc quidem erit, hoc autem non erit, ex quibus est. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed quoniam nunc est. Quæ saluo meliori iudicio possunt sic continuari cum expositione. S. Tho. quare & conclusionem necesse est esse sempiternam, cum sit præmissa vniuersalis. non vniuersalem autem præmissam dico, ꝙ hoc quidem erit, hoc autem non erit. i. quãdo in hoc vel nunc continget. & in hoc alio vel tunc non continget coniungi terminos ex quibus est, & propterea cum tali præmissa non est syllogyzare. i. concludere vniuersaliter, sed quoniam nunc est.

Num non vniuersalitas conclusionis inferat non vniuersalitatem alterius præmissæ.

dubi. CIrca probationem primę & secundę conclusionis dubitatur, quia non videtur verum quod ibi assumitur & exponitur à S. Tho. s. ꝙ non vniuersalitas conclusionis inferat non vniuersalitatem alterius præmissæ. hoc. n. falsum esse apparet. in primo tertio non solum syllogizando sed demonstrando: vt patet dicendo. omnis homo est risibilis. omnis ho mo est animal. ergo quoddam animal est risibile. vbi euidenter apparet conclusionem non vniuersalem esse. & tamen præmissæ sunt vniuersales prioristicæ: & posterioristicę &c. Ad hoc dicitur dupliciter & bene. primo, ꝙ dictum Aristo. & S. Tho. intelligendum est de præmissis assumentibus vere medium: ꝙ in prima tamen figura contingit sumere: in qua medium primo, subijcitur. & tertio prædicatur: nanq; siquidem fallit ꝙ si conclusio non est vniuersalis: & vere mediũ assumit: ꝙ oportet alteram præmissarum esse non vniuersalem. & quia instantia adducta assumpsit mediũ, quod & primo & tertio subest, ideo non est contra intentionem textus. Secundo dicitur ꝙ illud dictum est verum vniuersaliter in omni figura: stando tamen infra limites demonstrationis. non. n. nunc loquimur de forma syllogistica simpliciter, sed ad demonstratiuam materiam applicata &c. Et dicitur ꝙ illa conclusiõ scilicet quoddam animal est risibile & sibi similes, sunt per se & de omni, vt ex dictis patet. & vniuersaliter omnis conclusio ex necessarijs conclusa tam in illo, quàm quocunque alio modo est necessaria, quia ex necessarijs non sequitur nisi necessarium, vt docuit Arist. omnem autem propositionem necessariam esse per se, & consequenter de omni, supra declaratum & probatum est &c. Vnde licet ista. animal est risibile. sit per accidens, & ista, quoddam animal est risibile, sit particularis prioristice propter singularum particulare, reductiue tamen apud posterioristicum est de omni, quoniam nihil est sumere, sub quodam animali, quod non sit risibile, & nullum tempus est sumere in quo non sit risibile omne contentum sub quodam animali &c. (vt de se patet &c.) Sed contra: quoniam de omni posterioristicum præsupponit de omni prioristicum: ergo responsio nulla. Ad hoc dicitur, ꝙ illa propositio virtualiter est de omni prioristice: quoniam omne quoddam animal est risibile &c. & hoc sufficit. Dixi vtranq; responsionem esse bonam: quoniam prima responsio cõnexionem prædicati cum subiecto absoluteq; considerans: ꝙ posterioristici negocij primaria intentione est: veritatem dicit. secunda totam propositionem amplectens: ꝙ à posterioristico alienum non est: veritatem quoq; declarat. vtraq; ergo bona est: sed prima Aristotelis mentem demonstrationi potissimæ intentam penetrare magis videtur.

Responsio.

T. c. 17. Cap. 6.

Scia quõ sit corruptibilium. primo metaphysicæ. t. c. 4. & 5. CIrca propositionem illam. Scientia est corruptibilium secundum accidens notanda sunt duo. Primo causa à S. Tho. posita, qua motus est Arist. ad eius appositionem. Secundo sensus multiplex eiusdem. Causa propter quam adiecit hic hanc propositionem, fuit diuersitas opinionis suæ ab opinione Platonis. Cum. n. esset communis animi conceptio, ꝙ scientia est impossibilium aliter se habere, & sempiternorum. Plato secutus in hoc Cratilum & Heraclitum, dixit, ꝙ entium corruptibilium, quæ apud nos sunt sciẽtia non est: & adinuenit ideas horum entium, separatas ab eis secundũ esse, incorruptibiles & perpetuas, de quibus dixit dari diffinitiones & demonstrationes: & ad hoc sequebatur, ꝙ sciendo huiusmodi ideas, nesciebamus entia corruptibilia quæ apud nos sunt, (vt. 7. Metaphysicæ deducitur) & maxime singularia &c. Aristo. autem sensibilia sequens & nihil intelligens esse, ad quod sensibilia non manuducunt: tales ideas figmenta putauit: & scientiam esse corruptibilium, & sempiternorum saluauit; & vltra hoc posuit sciẽtiam esse corruptibilium secundum accidens. Intuitus siquidem est in re corruptibili, puta Socrate, naturam seu essentiam. s. humanitatem: & conditiones eius indiuiduales. s. has carnes, hæc ossa, hunc locũ &c. Considerandamq; censuit naturam non consideratis indiuiduantibus conditionibus. (sicut & vnius pomi videtur color T. c. 15.

color viso odore.) & quoniam natura cuiusq; rei absque conditionibus indiuiduantibus cõsiderata, secundum rem quidem est coniuncta singulari, secundum abstractionem vero intellectus, seu secundum se, non includit aliquod singularium, & corruptio omnis & motus ad singularia per se terminatur: ideo naturas rerum: secundum se sumptas incorruptibiles & perpetuas dixit, & de eis dari diffinitiones & demonstrationes, & de corruptibilibus (incorruptibiliter sumptis) scientiam esse ponens, ipsa corruptibilia secundum accidens sciri posuit, cum dixisset ergo, incorruptibilium & sempiternorum esse diffinitiones, & demonstrationes: ne forte crederes talia sempiterna ideas esse: aut quæcunq; separata secundum rẽs à corruptibilibus, addit, ꝙ etiam ipsorum corruptibilium secundum accidẽs, scientia est, vt Platonis opinionem simul & causam elideret &c. opinio quidem deijcitur in expositione istius propositionis (vt patebit.) Causa autem quia declarat, ꝙ radix illa opinionis platonicæ. s. corruptibilium non potest esse scientia, intelligi debet, per se, & non per accidens. Et consequenter ꝙ deceptus est, non distinguens inter per se; & per accidens: nec mirum, quia etiam sapientes (vt Primo Elenchorum dicitur) per accidens falli contingit.

1. elencho.

Cap. 4.

Ad euidentiam autem sensus prædictæ propositionis aduerte, ꝙ ly secundum accidens, potest determinare ly corruptibilium: & potest determinare ly est. Si primo modo sumatur, tunc ly corruptibilium stat pro vniuersalibus. Et est sensus, ꝙ scientia est eorum vniuersalium quæ sunt corruptibilia per accidens: & absq; dubio hoc verum est: quia scientia est non de vniuersalibus separatis secundum rem à singularibus, quæ corrumpuntur (vt plato posuit) sed vniuersalibus habentibus esse in particularibus generalibus & corruptibilibus: & consequenter est de his, quæ corruptibilia sunt secundum accidens. i. aliud (particulare. s.) vel secundum accidens. i. secundum particularia quę accidunt eis vt sic &c. Si autem secundo modo sumatur sic ly corruptibilium stat pro particularibus: & est sensus ꝙ scientia per accidens terminatur ad corruptibilia. i. particularia quæ per se corruptibilia sunt. Et ideo absolute corruptibilia vocantur. & hic sensus est non minus verus: & magis (vt arbitror) secundum mentem Aristotelis.

Verus quidem dupliciter. Primo quia cum scientia per se & primo terminetur ad vniuersalia, quæ incorruptibilia sunt, non separata secundum esse à corruptibilibus (vt plato posuit) sed in quibus continentur singularia corruptibilia: oportet ꝙ scientia per accidens terminetur ad singularia. Dictũ est. n. ꝙ scire rem prout est in alio, est scire rem illam secundum accidẽs. Tali siquidem modo. Sciens omnem dualitatem esse parem, scit banc dualitatem esse parem &c. & sciens hominis naturam scit omnia hominis singularia &c, secundo quia ex eo ꝙ scientia per se & primo terminatur ad vniuersalia, extendere se potest admini culo inferiorum virium ad singularia corruptibilia, quorum naturæ sunt illa vniuersalia. Potest. n. sciens vti vniuersali cognito dupliciter. Vno modo vt obiecto: & hoc facit cum intellectuales limites non egreditur, diffiniendo demonstrando passiones &c. Alio modo vt medio respectu singularium & hoc ministerio inferiorum virium applicatus facit: quoties conclusio est propositio singularis: oportet siquidem tunc alteram præmissarum saltem esse vniuersalem. Quia ergo scientia nostra est de vniuersalibus sempiternis, non talibus, quæ singularium naturæ non sunt, vt plato posuit, sed talibus, vt eorum applicatione ad corruptibilia, quorum sunt naturæ, ipsorum corruptibilium notitiam habeamus, corruptibilium dicit scientiam esse per ac- cidẽs: tum quia terminari ad indiuidua corruptibilia non conuenit scientiæ in intellectu consistenti & directe, sed dum egreditur quodammodo & reflectitur adminiculo sensuum supra corruptibilia in quibus saluatur vniuersale illud &c. Dixit autem hunc sensum esse magis intentum ab Aristo. primo. Quia iuxta hunc tantum sensum actualiter scimus & vniuersalia incorruptibilia & singularia corum corruptibilia, licet diuersimode. Secundum. n. priores sensus vniuersale actualiter sciri tantummodo dicebatur (vt patet.) Et consequenter funditus opposita opinio destruitur, dum ad omnia scientiam extendimus. secundo quia secundum hunc sensum dicta peripateticorum profundius intelliguntur: dum dicitur ab eis: ꝙ diffinitiones & demonstrationes rerum extra animam existentium & particularium sunt. vt habetur à Commentatore primo de anima. commento octauo &c.

Ad supra dictorum maiorẽ euidentiam aduerte ꝙ cum dicitur naturas rerum corruptibilium secundum se sumptas, de quibus dantur demonstrationes & diffinitiones, esse incorruptibiles & perpetuas potest intelligi dupliciter. Vno modo positiue: & sic est sensus ꝙ nunquam desinunt esse in rerũ natura: quia semper aliquod indiuiduum eorum saluatur: licet hoc & illud corrumpatur. & hoc licet de multarum rerum naturis secundum ponentes æternitatem mundi verificari posset, non tamen posset secundum eos, de omnibus, quorum est scientia, verificari. Clarum est. n. (vt inferiora omittamus) quæ in alijs terræ quartis perpetuari forte dicentur: ꝙ coniunctiones, & situs & aspectus cœlestium corporum in rerum natura semper non sunt &c. propterea hoc modo intelligendum non est: vniuersalia incorruptibilia & perpetua esse. Alio ergo modo intelligitur. s. negatiue: & tunc est sensus: ꝙ abstrahunt à corruptione & temporum differentijs. i. non habent in se vnde corruptioni, aut tẽpori subdantur. licet hoc habeant secundum quod in particularibus sunt: quorum per se primo tam generatio quàm corruptio est. & hic sensus est verus in omnibus: quoniam siue in rerum natura res sint, siue nõ vniuersaliter conceptæ, variabilitatem aliquam non incurrunt. nihil. n. minus habitudines & connexiones rosę ad ea, quæ per se illi insunt, saluantur (particularibus rosis corruptis: quàm existentibus) vt patet inductiue in his, quæ per se insunt secundum omnes modos perseitatis, vt nunc probabitur. Constat autem ꝙ neque in diffinitione, nec in scientia cadunt nisi ea quæ per se insunt.

Cõmen. 1. Vniuersalia sunt perpetua.

Num positiones, in quibus prædicantur prædicata quidditatiua, vel essentialia, sint perpetuæ veritatis.

Circa supradictas conclusiones simul occurrit dubiũ, an propositiones, in quibus prædicantur prædicata quidditatiua, vel essentialia sint perpetuæ veritatis. Videtur. n. ꝙ non. ex duobus. Primo ex eo quod dicitur in secundo perihermenias. ꝙ non sequitur, est homo mortuus, ergo est homo: quia mortuum opponitur homini. Ex hoc arguitur sic. nõ magis opponitur homini mors: quàm non esse: sed mortuo homine, propositio quidditatiua: puta Sor. est homo, redditur falsa. ergo vniuersaliter quacunque re non existente falsa est prædicatio quidditatiua de illa: & sic in hyeme ista erit falsa. Rosa est substantia. Secundo ex eo ꝙ in prædicamentis dicitur, ab eo ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. Ex hoc enim clare habetur si res non est perpetuo tempore: ꝙ nec etiam veritas orationis perpetua perseuerat. Mutabitur enim oratio de vera in falsam re non existente.

Cap. 2.

In substãtia circa finẽ.

In oppositum autem est textus dicens: ꝙ tam diffinitio quàm

quàm demonſtratio ſempiternorum eſt. Ad hoc dicitur: ꝙ omnes propoſitiones quidditatiuæ & eſſentiales ſunt æternæ veritatis.& cauſa huius eſt:quia non ſignificant rem habere quodcunq; eſſe: ſiue intellectu diuino, aut creato, ſed abſtrahunt ab omni eſſe (vt in metaphyſica deo fauente declarabitur.) Pro nunc autem ſuppoſitis his, quæ in ſexto capi.diximus de neceſsitate propoſitionum, in quibus ſpecies de ſingulari prædicatur.probatur dupliciter intentum rationibus logicalibus.Primo ſic,omnis propoſitio categorica,ad cuius ſubiectum neceſſario ſequitur prædicatum, eſt neceſſaria & perpetua: omnes propoſitiones quidditatiuę & eſſentiales ſunt huiuſmodi.ergo.minor eſt clara.Maior autem habetur ab Ariſtotele in cap.4.vbi declarauit ſempiternitatem propoſitionis attendi penes ſequelam prædicati ad ſubiectum. dixit.n.ideo iſtá eſſe ſempiternam,homo eſt animal,quia ſemper tenet conſequentia, A eſt homo. ergo eſt animal.& probatur nihilominus ex regulis logicalibus dicentibus: ꝙ omnis conditionalis ſimpliciter vera: eſt ſimpliciter neceſſaria & perpetua. & ꝙ conſequentia bona & formalis equiualet conditionali: & ꝙ vtraq; equiualet quo ad neceſsitatem & perpetuitatem:categorice illas ſuſtentanti.æqualis ſiquidem neceſsitatis & perpetuitatis ſunt, ſi ſortes eſt homo, eſt animal.& ſortes eſt homo.ergo eſt animal.& homo eſt animal.cuius virtute illæ tenent. Si igitur conſequentia & conditionalis neceſsitatem & ſempiternitatem habent:oportet ꝙ etiam categorica huiuſmodi perpetua ſit. ſecundo ſic, duorum contradictoriorum neceſſe eſt alterum eſſe verum.ſed hęc ſunt duo contradictoria, homo eſt animal, homo non eſt animal,etiam homine non exiſtente (vt patet ex poſt prædicamentis.) capitu.de oppoſitis.ergo neceſſe eſt alterum eſſe verum. Quæritur ergo quod eorum ſit verum. Si affirmatiuum,habetur intentum. Si negatiuum,tunc ſic,homo non eſt animal, ergo homo non eſt animal rationale.à ſuperiori ad inferius deſtructiue. homo non eſt animal rationale. ergo homo non eſt homo à diffinitione ad diffinitum.hoc eſt manifeſte impoſsibile.ergo &c.

Cap.6.primo dubio in fine.

T.c.8.

Reſpondetur ad rationes.

Ad primum in oppoſitum dicitur:ꝙ aliud eſt loqui de iſta conſequentia. Sor.eſt homo mortuus,ergo eſt homo, & aliud de veritate iſtius,Sor.eſt homo,poſito caſu,quòd Sortes ſit mortuus. Differunt.n.hæc adinuicem multum: quoniam in illa conſequentia,mortuum ponitur pars ſignificati per accidens,in iſta autem propoſitione non ſignificatur,ſed ſupponitur tantum: vt denotans Sortem non exiſtere (vt.n.ſuperius dictum fuit) neceſsitas in propoſitionibus & conſequentijs attenditur penes connexionem ſignificatorum per terminos. & non penes exiſtentiam eorundem. Vnde quia quando dicitur, Sor.eſt homo mortuus. ly mortuus deſtruit ſignificatum per ly.homo, quia nihil aliud ſignificatur niſi ꝙ Sor.eſt cadauer humanum, & ideo non ſequitur,ergo Sort.eſt homo: quia humanum cadauer non eſt homo. Cum autem abſolute dicitur. Sor. eſt homo: (ſi non æquiuoce ſortes nomine vtaris) quantumcũq; ſupponas ipſum non eſſe,ſeu mortuum eſſe: non variatur veritas propoſitionis: licet ex hac hypotheſi varietur res incomplexa: quoniam res,quam vocamus Sortes:non eſt: ſed in cadauer eſt mutata.& propter hoc (vt diximus) decipiuntur multi in hac re:quoniam illi cadaueri Sor.imponit vulgus: de quo patet:nec hominem nec animal dici. Et hinc patet error dicentium: ꝙ mortuum additum homini cum dicitur.Sor.eſt homo mortuus,non opponitur viuo, quod quodditatiue clauditur in homine, ſed actuali viuere: iam.n.noſti: quid ſignificat ly homo mortuus: & ꝙ ſicut humanum cadauer quidditatiue opponitur viuo: ſic homo mortuus. Clarius autem eluceſcit quod dicimus: ſi æquiualentem conſequentiam ſcrutatus fueris dicentẽ.Sor.eſt homo pictus.ergo eſt homo.Quando ergo dicitur.non magis opponitur mors homini quàm non eſſe.i.non exiſtere. dicitur ꝙ hoc eſt ſimpliciter falſum:quoniam mortuum additum homini deſtruit eius ſignificatum. non exiſtens vero illud non deſtruit, vt de ſe patet. Dicitur præterea ad minorem, quod falſum eſt: ꝙ Sorte mortuo:falſa reddatur iſta.ſortes eſt homo.licet falſa ſit iſta.& tunc ſemper.Sortes mortuus eſt homo. Ad ſecundum dicitur, ꝙ illa auctoritas Ariſtotelis male exponitur arguendo: quoniam intelligitur non deeſſe: vel non eſſe rei incomplexæ: ſed de eſſe & non eſſe ſignificati complexi ipſius orationis: ita ꝙ ſenſus eſt: ab eo ꝙ res ſignificata per orationem (non per eius terminos) eſt vel non eſt,oratio dicitur vera vel falſa. Hic autem ſenſus nihil obſtat dictis:quoniam ſignificatum per enunciationes quidditatiuas & eſſentiales ita ſe habet vt ſignificatum ſit licet termini non ſint &c.

Cap.6.dubio primo.

vbi ſupra cap.6.

Quõ ſcientia ſit vniuerſalium.

ANtequam vltra procedatur:quia hinc ſumitur quòd ſcientia eſt vniuerſalium: ideo declarãdum eſt,quot modis intelligitur ꝓpoſitio illa.Sciendum eſt ergo ꝙ cum vniuerſale dicat hæc duo.ſ.rem vniuerſalem:quadrupliciter ſumi poteſt.primo pro re, ſecundo pro vniuerſalitate, tertio pro toto coniuncto ex re & vniuerſalitate, quaſi ex duabus partibus.quarto pro toto coniuncto:ſed non quaſi ex partibus, ſed ſicut ex re & rei conditione, ſine qua non &c. Primo modo ſenſus eſt.Scientia eſt rerum.ſecundo modo ſcientia eſt vniuerſalitatum. tertio autem ſcientia eſt totius compoſiti.ſ.rerum vniuerſalium. quarto demum modo ſenſus eſt,Scientia eſt rerum: quæ habent vniuerſalitatem tanquàm conditionem, ſine qua non ſciuntur &c. Quis autem horum ſenſuum verus & intentus à peripateticis ſit manifeſtari facile poteſt, præſupponendo ſignificatum ſimilium propoſitionum:in quacunq; materia ſiant &c.ſ.quòd cum dicitur. Scientia eſt,hominis,bouis,cęli, dei & c.nihil ſignificatur niſi ꝙ ſcientia ipſa ad hominem bouem &c.terminatur tanquàm ad obiectum cognitum &c. hoc ſiquidem ſenſu dicimus, mathematicam eſſe numerorum & magnitudinum: & phyſicam rerum naturalium: & medicinam corporis humani ſciẽtiam &c. Hoc.n.ſtante dicitur ꝙ primus ſenſus non eſt intentus à philoſophis per illam propoſitionem ſed ſit verus: aliquo modo &c.Non eſt intentus quidem:quia ſi ſolum hoc voluiſſent dicere,ſat fuiſſet dicere,ꝙ ſcientia eſt rerum & non oportuiſſet vniuerſalis vocabulo vti. Veritas vero eſt:quia ſcientia noſtra ad res ipſas terminatur aliquo autem modo: quia ſcientia non terminatur ad res quomodolibet ſumptas: aut qualitercunque ſe habentes &c. quia non ad ſingulares ſingulariter &c. Secundus quoq; ſenſus extra intentionem philoſophorum eſt,licet verus particulariter ſit. Logica.n.eſt ſcientia de vniuerſalitatibus, non autem aliæ ſcientię.proferentes autem dictam propoſitionem de ſcientia in communi loquuntur. Tertius vero ſenſus omnino falſus eſt: quoniam ſcientia nulla eſt circa tale compoſitum niſi forte per accidens &c. Scientiæ.n.reales ſunt de rebus, quæ ſunt in rerum natura. tale autem compoſitum nihil eſt in rerum natura (vt dicitur in primo de anima.) Scientiæ quoq; rationales de intentionibus ſunt, & non de compoſitis ex intẽtionibus & rebus &c.Nunquam ſiquidem in aliqua diffinitione dicitur, A. vniuerſale eſt. B.&c.ſed.A.eſt &c.& ſimiliter in ſyllogiſmis non aſſumitur omne.A.vniuerſale eſt quod &c.& ſimpliciter omne. A.eſt.B. Quartus igitur ſenſus eſt verus & intentus: verus quidem,

Prim⁹ non intẽditur à philoſophis.

Ver⁹ tñ eſt.

Scd̃s nõ intenditur a philoſophis.

Verus particulariter in logica.

Tertius falſus eſt.

T.cõ.8.vide.cõ.c.8.

Quartus eſt verus & intentus.

verus.

quidem, quia scientiæ obiectum est res ipsa: quoniam ad ipsam sciendi actus terminatur, aliter scientiæ reales non essent de rebus. Et quia res non potest intellectui obijci & sciendi actum terminare, nisi repræsentetur absq; conditionibus indiuidualibus, quod est repræsentari vniuersaliter, & rem habere vniuersalitatis conditionem, ideo habentium vniuersalitatem vt conditionem sine qua non, scientia est. Intentus autem à peripateticis est, quia volunt dicere per hãc propositionem ꝙ scientia est de rebus, non singulariter sumptis, quia sic variabilitati subsunt, sed vniuersaliter sumptis: ita ꝙ vniuersalitas, seu vniuersaliter concipi non est res scita, nec ratio ꝙ res sciatur, nec pars rei scitæ, nec terminat actum sciendi, sed est conditio sine qua res non scitur ab intellectu nostro directe. Sicut approximatio ignis ad combustibile, nec est ignis, nec pars eius, nec ratio ꝙ comburat, nec principium comburendi, sed conditio sine qua non potest comburere. Diligenter autem notato hæc quæ diximus, quoniam ex his habes quomodo res obiectum scientiæ sit, & quomodo vniuersalia sint extra animam, & quomodo de eis probentur passiones & assignentur diffinitiones, & quomodo prædicentur in propositionibus, & genera sint & species, & in prædicamentis reponantur, & similia. semper.n.intelligitur de vniuersalibus secundum quartum sensum.i.de rebus vniuersalitate fultis tanquàm conditione sine qua non: taliter siquidem rebus hæc omnia conueniunt, præter quàm esse in rerum natura, ꝙ ipsis vniuersalibus conuenit absq; vniuersalitatis conditione, licet non demonstretur de eis absque illa &c. Et si contra hoc arguatur ꝙ secundum hunc sensum scientia & diffinitiones &c. non sint de rebus extra animam, sic, scientia est de vniuersalibus.i.rebus habentibus vniuersalitatis conditionem: res habentes talem conditionem, vt sic, non sunt extra animam: ergo scientia non est de rebus existentibus extra animam. Respondetur ꝙ in tali processu qualitercunq; formetur accidentis fallacia, vel figuræ dictionis, vel à secundum quid ad simpliciter inuenitur, quia proceditur à modo rei, seu à re cum tali conditione, quod idem est, ad rem ipsam &c. vt patet. quia in præmissis sumitur res scita vel diffinita vel prædicabilis &c. fulta tali conditione vniuersalitatis, in conclusione autem, res ipsa, quæ actum sciendi terminat absq; conditione, sine qua nõ diffinitur, nec scitur, nec prædicatur &c. concluditur non esse extra animam, quod sophisticum est. deberet.n.sic concludi, ergo scientia non est de rebus existentibus extra animam, absq; vniuersalitatis conditione, quæ extra animam non inuenitur, & hoc est verissimum.

Intentus.

Quæ propositiones sint sempiternæ veritatis, & demonstrationem ingrediantur.

CIrca quartam conclusionem, & ea, quæ à. S. Tho. in eius expositione dicuntur, notãdę sunt in primis duę distinctiones, ac deinde ad declarationem procedendum est. Prima distinctio est ista. Sempiternitas est duplex. quædam simpliciter, & quædam talis. Sempiternum simpliciter est, quod nunquam esse desinit, vt hominem esse, animal, & triangulum habere tres. Sempiternum autem tale est, quod nunquam tali tempore deficit, vel simpliciter, vt solem oriri, & eclipsim esse, & similia, vel vt in pluribus, vt sub cane esse siccitatem, & frigus sub capricorno, & similia &c. Secunda distinctio est, ꝙ ea, quæ sæpe in rerum natura fiunt, possunt considerari dupliciter. primo in ordine ad subiecta sua absolute, vt eclipsis ad lunam, & siccitas ad dies caniculares. secundo in ordine ad subiecta eadem sic disposita, vt eclipsis ad lunam in tali situ &c. & siccitas ad aerem canicularem, extraneis accidentibus sublatis. Et ex his prælibatis sciendum est, ꝙ ea, quæ sunt sæpe, vtranq; sempiternitatem habẽt diuersimode sumpta. s.n. considerentur in ordine ad subiecta sua absolute sic sempiternitatem talem habent (vt patet) quoniam semper insunt quando nata sunt inesse, vel simpliciter, vt in cœlestibus: vel vt in pluribus, vt in inferioribus &c. Si autem considerẽtur in ordine ad subiecta sic disposita, vel situata &c. sic sunt sempiterna simpliciter, quoniam est impossibile subiectis sic acceptis abesse talia. non potest siquidem fieri, vt Lunæ in tali situ respectu solis & terræ &c. eclipsis non insit &c. Et quoniam propositiones sunt signa rerum, vtroq; modo propositiones formatæ, sempiternæ veritatis sunt, & demonstrationes ingrediuntur. propter quod inter propositiones de omni & necessarias, non solum necessarias simpliciter numerauimus, sed etiam necessarias necessitate physica distincta in duos ordines, proportionaliter ad ea quæ nunc dicimus &c. Ne autem videamur hoc voluntarie dicere, ostenditur propositum ratione: ꝙ.n. propositiones, in quibus ea, quæ sæpe fiunt, de suis subiectis absolute enunciantur, sẽpiternæ veritatis, (modo dicto) sint, clarum est ex eo ꝙ signa sunt rerum taliter sempiternarum. Quod vero talis sempiternitas sufficiat ad demonstrationem, probatur dupliciter. Primo, quia, cum sempiternitas necessitatem sequatur, & ad hoc ꝙ de rebus naturalibus habeatur scientia sufficiat ꝙ habeant talem necessitatem, tam in se, quàm in propositionibus de eis formatis, quia necessitas in propositionibus ex rerum necessitate oritur & illius est signum: consequens est quod talis sempiternitas ad demonstrationes sufficiat. Et confirmatur hoc auctoritate Alberti dicentis quod sempiternitas in propositionibus demonstrationis, est propter necessitatem materiæ, circa quam versatur, ac per hoc non est maior sempiternitas in propositionibus, quàm in rebus necessitas exigenda. Secundo, quia qualis est proportio demõstrationis simpliciter ad necessarium & sempiternum simpliciter, talis est proportio demonstrationis physicæ ad necessarium physicum (vt patet) huiusmodi autem sempiterna, de quibus loquimur, naturalem necessitatem & sempiternitatem habere constat: demonstrationem ergo non simpliciter, sed physicam ingredi non prohibentur. Quia vero hoc in loco circa demonstrationem simpliciter, expositorum intentio versatur, ideo conati sunt reducere ea quæ sæpe fiunt ad sempiternitatem simpliciter, ita vt de eis formari possent propositiones simpliciter sempiternæ, & dixerunt sumenda esse talia quæ sæpe fiunt in ordine ad sua subiecta sic disposita &c. & sic ex præmissis taliter ordinatis, demonstrationem simpliciter fieri docuerunt. Et quia hoc obscuris verbis dixerunt, ideo breuiter declaranda censeo. Dicunt ꝙ ista, quæ sæpe fiunt, sunt sempiterna in ordine ad causas vel simpliciter sumptas, vt in cœlestibus, vel non impeditas, vt in inferioribus. &c. Quę verba possunt dupliciter intelligi. vno modo vt huiusmodi sint sempiterna in ordine ad causas pręcise, & secundum hunc sensum falsitatem contineat, vt efficaciter probauimus in cap. 6. quia tam altera præmissarum quàm conclusio, esset non sempiterna. Alio modo possunt intelligi huiusmodi esse sempiterna in ordine ad causas, sed non præcise. sed propter causas etiam in ordine ad subiecta sempiterna, ita ꝙ licet in ordine ad ipsa subiecta absolute sumpta sempiternitatem simpliciter non habeant, in ordine tamen ad subiecta sumpta secundum eam dispositionem, qua causis per se connexa sunt sempiternitatem simpliciter propter ipsas causas habent &c. & hic est sensus intentus ab

supra.c.4.

contra Egidium.

tus ab eis. Vnde Albertus dicit, ꝙ licet eclipsis non insit Lunæ semper, inest tamen semper Lunæ sumptæ sub causa eclipsis, puta lune in tali situ. &c. & S. Tho. in fine huius capituli loquens de his ait. In vtrisq; autem ordinandæ sic sunt demonstrationes, vt ex vniuersalibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus vel ex parte temporis, vel ex parte causæ. vbi aperte vult, quod subians defectibus termini sumendi sunt, quod nihil aliud est quàm sumere eos, vt sunt sub talibus dispositionibus, quibus defectus tam temporis, quàm impedimenti excluduntur. Ad maiorem autem claritatem dictorum scire debes, ꝙ inter istos tres rerum ordines de quibus habetur scientia, magna differentia est quo ad applicationem vniuersalium ad singularia &c. In his. n. quæ semper sunt simpliciter, sufficit singulare subiectum, sub vniuersali subsumere, vt omnis dualitas est par, hæc est dualitas. ergo &c. In his autem, quæ semper sunt regulariter, vt in cœlestibus, oportet subsumere tempus singularizatum, quoniam non omni tempore simpliciter inueniuntur, & dicere, sed nunc terra interponitur inter solem &c. In his vero quę semper sunt deductis impedimentis, oportet vltra hæc subsumere & singularizare causas, per exclusionem impedimentorum, & dicere, sed hoc nunc ex talibus principijs non deficientibus nec impeditis generatur, ergo &c.

Quod demonstratio est ex proprijs & non ex communibus. *Cap. 10.*

Voniam autem manifestum, quòd vnumquodq; demonstrare non est, nisi ex vniuscuiusq; principijs, si quod monstratur insit secundum quòd illud, non est scire hoc. Etsi ex veris, & indemonstrabilibus monstratum sit, & immediatis. Est. n. sic monstrare, quemadmodum Bryso quadraturam. secundum communem. n. monstrant tales rationes, quod & alteri inerit. quocirca & in alijs coaptabuntur rationes non cognatis. igitur non secundum quòd illud scit, secundum accidens. neq; n. coaptari posset demonstratio & in aliud genus. Vnumquodq; autem scimus non secundum accidens, quando secundum illud cognoscamus secundum quòd inest ex principijs illius, secundum quòd illud. vt duobus rectis aequales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principijs huius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem cognatione esse. si vero non, sed quemadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monstrantur quidem similiter. differunt vero, ipsum enim, quòd, alterius scientia. subiectum nanq; genus alterum, ipsum vero, propter quid, superioris, cuius per se passiones sunt. Quare & ex his manifestum, quòd non est demonstrare vnumquodq; simpliciter, nisi ex vniuscuiusq; principijs. Sed horum principia habent commune. Si vero manifestum est hoc, manifestum & quòd non est vniuscuiusq; propria principia demonstrare. erunt. n. illa omnium principia, & scientia illorum domina omnium & nanq; magis scit, qui ex superioribus causis scit, ex prioribus. n. scimus, cum ex non causatis sciat causis. quare si magis sciuit, & maxime, & si scientia illa esset, & magis, & maxime. Demonstratio autem non coaptatur in aliud genus, nisi vt dictum est, geometrica in perspectiuas, aut mechanicas, et arithmetica in harmonicas.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclo & principalis. Demonstratio procedit ex principijs vniuscuiusq; secundú quod illud est &c. probatur dupliciter à priori. Primo quia ad scire non sufficit discurrere ex veris, indemonstrabilibus & immediatis. quod probatur dupliciter. primo exemplo Brissonis. secundo quia tales rationes procedunt ex communibus illi & alijs, quia in alijs non proximis eædem rationes locum habét. secundo probatur, quia scire non ex principijs illius inquantum est illud, est scire illud non secundum ꝙ est illud, quia demonstratiue scire non conuenit in aliud genus sed taliter scire est scire illud secundum accidens, quia vnumquodque secundum accidens scitur quando non (secundum ꝙ tale) scitur &c.

Si per se illud. i. passio vel medium inest cui inest, necesse est medium in eadem proximitate esse &c. Corr.

Si vero non, passio vel mediú per se inest subiecto &c. Sed sicut harmonica per arithmeticam, similiter demonstratur. Tunc (quia est) talium conclusionum, est alterius. i. inferioris, quia genus subiectum est alterum: propter quid vero superioris, cuius sunt passiones per se. Secunda conclusio.

Quare non est vniuscuiusq; principia prima demonstrare. sequela probatur dupliciter à priori. primo quia sunt principia omnium. secundo quia scientia illorum est propria omnibus. i. est ex omnibus tanq̃ ex proprijs &c. quod probatur, quia intelligens ex superioribus causis magis scit, quia ex prioribus &c. Tertia. conclusio.

Scientia illa est magis, & maxime scientia &c. Corr.

Series autem hac est.

INTENDENS in hoc capitulo ostendere ꝙ demonstratio est ex proprijs, & non ex communibus, quod perinde est ac ostendere ꝙ est ex his quæ sunt secundum ꝙ ipsum, tria facit. Primo ostédit hoc vniuersaliter, prima conclusione, & eius correlario. secundo quomodo hoc saluetur in subalternis scientijs, secunda conclusione ostendit. tertio quomodo in communissima scientia metaphysica. inueniatur insinuat in probatione secunda tertiæ conclusionis ex duabus prioribus sequentibus.

Num si Passio, vel medium non per se insit subiecto, ex tali processu fiat demonstratio.

Circa secundam conclusionem dubitatur, quomodo est possibile, ꝙ passio vel medium nó per se insit subiecto, & tamen fiat demonstratio. hæc. n. sibiinuicem aduersantur, & destruunt se mutuo. Si enim passio non inest per se subiecto, conclusio erit per accidens & non necessaria, & si medium non inest per se subiecto altera præmissarum, qua medium subiecto coniungitur, per accidens & non necessaria erit, & consequenter demonstratiuus syllogismus de his, aut ex his non fit. ex opposito, si demonstratio fit, oportet, & præmissas omnes, & conclusionem necessariam & per se esse. (vt ex dictis patet &c.) Quomodo ergo verificabitur quod Aristote. dicit in secunda conclusione. si vero non, similiter demonstrantur.

Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est, ꝙ passio pyramidis vel trianguli seu numeri, vel numeralis proportionis, & vniuersaliter cuiusq; pertinentis ad scientiam subalternantem, quam scientia subalternata nouit suo inesse subiecto, aliquo modo inest per se subiecto suo alternatæ, & aliquo modo non per se, sed per accidens. Subiectum. n. scientiæ subalternatæ, cum includat in se id quod est superioris scientiæ, & addat extraneam differentiam vt supra dixit. S. Tho. & infra declarabitur, inquantum includit id quod est superioris, eius passiones per se sibi vendicat, inquantum vero addit differentiam extraneam, illas non per se sibi coniungit. quia id, ratione cuius aliquid per se inest, eiusdem generis esse oportet cum eo quod per se inest (vt pluries dictum est.) Rursus, quia medium proprium, cui talis passio primo inest, est de genere superioris scientiæ, & subiectum subalternatæ alterum est à subiecto subalter- circa. t. cóm. 30. Cap. 13.

cto subalternantis per differentiam non illius generis, sed extraneam. oportet ipsum quoque medium aliquo modo per se, & aliquo modo non per se in subiecto subalternatæ inueniri, eo modo quo de passione dictum est, eo q̃ medium & passio eiusdem simpliciter generis ponuntur esse. Subiectum autem aliquo modo eiusdem, & aliquo modo

T.c. 20. supra. c. 7. extranei &c. Rursus, quia subiectum scientiæ subalternatæ est proprium eius subiectum, ratione extraneæ differentiæ (quoniam per illam distinguitur à subalternantis subiecto) cum loquimur de his, quæ insunt subiecto subalternatæ, vt distinctæ à subalternante magis debemus inspicere quam habitudinem habeat ad differentiam illam extraneam, quàm quæ sit eorum habitudo ad illius differentiæ substratum, quod de proprijs superioris scientiæ est &c. His prælibatis facile est responsionem deducere: quia in præsenti textu est sermo non de quibuscunq; non per se, sed de his quæ per se non insunt, sicut passiones subalternantis subiecti subalternato insunt &c. Vnde Aristo. non dixit, Si vero non similiter demonstrantur, sed dixit (si vero non, sed sicut harmonica per arithmeticam, huius similiter demonstrantur) quasi diceret, si passio vel medium non inest subiecto simpliciter per se, sed taliter per se, sicut subalternans per se inest subalternatis, fiunt nihilominus demonstrationes, per illud tamen mediū quod superioris est, cuius illa passio est simpliciter per se &c. Dicitur ergo ad dubium, q̃ quia nec medium, nec passio superioris scientiæ seu subalternantis, per se inest subiecto subalternatæ ratione differentiæ extraneæ, quam addit, ideo Aristote. subalternatum taliter intuens, ea non per se dixit. quia vero & passio & medium huiusmodi insunt per se (eidem subiecto) ratione substrati, ideo in ea demonstratione assumi dixit &c. & medium esse scientiæ superioris, & subiectum inferioris docuit. Non repugnabit igitur quæ dixit, sed subtiliter intellecta, modum demonstrandi in his quæ non omnino per se insunt, nec propria sunt insinuant &c. Nec obstat dictis si in huiusmodi demonstrationibus subiectum videamur ponere aggregatum per accidens. s. coniunctum ex substrato, & differentia extranea, puta lineam visualem, & de toto coniuncto præmissas facere per se. quia tam medium quàm passio per se inest illi ratione substrati &c. hoc inquam non obstat præsenti intentioni, quoniam siue subiectum subalternatæ sit aggregatum per accidens, siue non (neutrum. n. nunc diximus)

3. di.x. q. 3. ar. 2. propositiones supradictæ per se sunt, docuit siquidem, S. Tho. in tertio sen. dist. x. q. 1. ar. 2. q. ad perseitatem propositionis licet exigatur, quicquid est in prædicato per se conuenire subiecto, & propterea ista non est per se. Sor. est homo albus. cum contingat ipsam esse falsam, non tamen exigitur, cuilibet quod est in subiecto per se inesse ipsum prædicatum, & propterea ista est per se. Sor. albus est homo &c. cum sit necessaria & sempiternæ veritatis &c. nihil ergo officit perseitati dictarum propositionum si subiectum earum posuimus coniunctum, de quo (ratione substrati) me-

circa. t. c. 6. 30. dium & passionem, per se prædicauimus. Verum autem inter substratum, & illam differentiam accidentalem, qua in subalternata scientia subiectum fit, sit per se connexio. Et vtrum coniunctum totum sit per accidens: in ca. 13. vbi de subalternatione scientiarum agetur, aliquid dicetur &c.

Num Metaphysica sit vere scientia.

Circa vltimum correlarium occurrit dubitatio, an metaphysica ipsa sit vere scientia. Ingerunt. n. duo dubitationem hanc. Primum est, quia vere scientia procedit ex

Prohemio. veris causis in essendo. Metaphysica autem non videtur posse procedere ex veris causis in essendo, quia passiones entis idem sunt realiter cum ente, & consequenter non habent causam per quam insint &c. Secundum est quia metaphysica sapientia est. vt dicitur in primo metaphysicæ. Cap. 4.

sapientia autem cōtra scientiam distinguitur in sexto ethicorum. Hoc dubium, quia partim logicale, partim autem metaphysicale est, ideo nunc succincte tractabimus, in metaphysice, si Deus nobis concesserit vitam, quæ hic inchoamus terminaturi. Dicendum ergo q̃ metaphysica vere est scientia. vt Arist. loquitur in hoc libro de scientia demonstratiua &c. Tum quia non solum passiones entis habent T.c. 1.

causam, sed etiam ipsum ens. vt in principio sexti metaphysicæ dicit Arist. Tum quia passiones partium entis habent Cap. 2.

causas &c. Tum quia ad rationem scientiæ humano intellectui conformis sufficit scire ex causis in essendo virtualiter, & non exigitur scire ex causis formaliter, vt ex supra dictis patet in capitulo secundo. & per hoc patet solutio primæ obiectionis, quia illud non obstat alia enim quæ diximus pactum reformauit. Ad secundam autem obiectionem dicitur dupliciter, Primo q̃ scientia dupliciter sumitur, vno modo vt sic. i. vt abitus per demonstrationem acquisitus. Alio modo, vt virtus. i. vt bonum reddit abentem & eius opus. & similiter sapientia dupliciter considerantur. s. vt virtus, & vt per demonstrationem acquiritur &c. Si loquimur de sapientia & scientia (vt in genere virtutis sunt) sic vna non est alia, sed contra aliam distinguitur, q̄m alio modo perficitur intellectus iudicando de rerum naturis, per causas altissimas, & alio modo per causas inferiores & c. onde & circa agibilia, alia virtus est, per quam iudicamus per causas inferiores. s. fines & alia, s̄m quam iudicamus per causas altiores. s. gnome, vt patet sexto ethicorum. Si autem loquimur de sapientia & scientia, vt per demonstrationem acquiruntur, sic sapientia scientia est &c. & quia Arist. in sexto ethi. loquebatur de eis, Cap. 9.

vt virtutes sunt, vt expresse dicit. S. Tho. super Boetium Boe. tri. q. 5. ar. 1.

de trini. q. 5. articulo primo. ideo sapientiam contra scientiam distinxit, ponens quinque virtutes intellectuales. secondo dicitur q̃ sapiētia nō distinguitur cōtra scientiam, sicut vna species contra aliam, sed sicut proprium contra commune. sicut perfectissimū animal contra animal communiter dictum, & perfectissimū entium contra ens &c. Sciētia enim nichil aliud nominat nisi abitum per demonstrationem acquisitum, quod cōmune est omnibus scientijs sapientia vero notat talem abitum ex primis causis rerum procedentem, quod est vltimū in quo potest scientia, & proprium vni tantum &c. Et quia virtus rei attenditur s̄m vltimum sui posse, vt dicitur in primo cęli ideo sapientia non solum est scientia, sed est maxime scientia, & T.c. 10. ibi. Cap. 8.

virtus omnium scientiarum &c. vt in sexto ethicorum habetur, vtraque responsio S. Tho. consona est licet sola secunda formaliter habeatur ab ipso in q. supradictis &c.

De principijs communibus & proprijs demonstrationis. Cap. 11. T.c. 14.

Difficile autem est cognoscere, si scimus, aut non. difficile est enim cognoscere si ex vniuscuiusque principijs scimus, aut non, quod est scire. existimamus autem, si habeamus ex veris quibusdam syllogismum, & primis scire. hoc autem non est, sed oportet primis cognata esse. Dico autem principia in vnoquoque genere hæc, quæ quod sunt, non contingit monstrare. quid igitur significant & prima, & quæ ex is, accipitur. quod autem sunt; principia quidem necesse est accipere, alia vero mōstrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum. esse autem vnitatem & ac-

cipere,

cipere, & magnitudinem, altera vero monstrare. Sunt autem, quibus vtuntur in demonstratiuis scientijs, alia quidem propria vniuscuiusq; scientiæ, alia vero communia. communia autem secundum proportionem, quoniā vtile vtiq; quantum in eo, quod sub scientiam est, genere. propria quidem, quemadmodum lineam esse talem, & rectum: communia vero, vt si ab æqualibus æqualia auferantur, quòd æqualia sunt reliqua. sufficiens autem est vnumquodq; horum, quantum est in genere. idem.n. faciet, & si non de omnibus acceperit, sed in magnitudinibus solum, Arithmetico autem in numeris. Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur esse, circa quę scientia speculatur inexistentia per se, veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta, & lineas: hæc.n. accipiunt esse, & hoc esse. horum autem passiones per se, quid quidem significat vnaquæq; accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrangulum, aut cubus: Geometria vero, quid irrationale, aut refrangi, aut concurrere. quòd autem sunt, monstrant & per communia, & ex demonstratis. & Astrologia consimiliter. Omnis.n. demonstratiua scientia circa tria est, & quæcunq; esse ponuntur. hæc autem sunt, genus cuius per se passionum est speculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demonstrant: et tertium, passiones, quarum quid significat vnaquæq; accipit. Nonnullas tamen scientias nihil prohibet quædam horum despicere, vt genus non supponere esse si sit manifestum, quòd est: non.n. similiter planum, quòd numerus est, & quòd frigidum & calidum. & passiones non accipere, quid significant, si sint plana: quemadmodum neque communia non accipit, quid significant, hoc, quod est, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum. sed nihil minus natura tria hæc sunt, circa quod monstrat, & quæ monstrat, & ex quibus. Non est autem suppositio, neq; petitio, quod necesse est esse propter ipsum & videri necesse. non.n. ad extrinsecam rationem demonstratio, sed ad eam, quæ in anima, quoniam neq; syllogismus. semper.n. est instare ad extrinsecam rationem, sed ad intrinsecam rationem non semper. Quæcunq; igitur monstrabilia existentia accipit ipse non monstrans, hæc quidem, si apparentia discenti accipiat, supponit, & sunt non simpliciter suppositio, sed ad illum solum. si vero, aut nulla inexistente opinione, aut & contraria inexistente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt suppositio & petitio. est enim petitio, quod subcontrarium est addiscentis opinioni, aut quod aliquis demonstrabile existens accipiat, & vtatur non monstrans. Termini quidem igitur non sunt suppositiones, neque enim esse aut non esse dicunt, sed in propositionibus suppositiones. terminos autem solum intelligere oportet. hoc autem non est suppositio, nisi & ipsum audire suppositionem aliquis esse dicat. sed quibuscunque existentibus, eo quòd illa sunt, fit conclusio. Neque Geometra falsa supponit, quemadmodum quidam asseruere dicentes, quòd non oportet falso vti, Geometram vero mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam descriptam, non rectam existentem. Geometra vero nihil concludit, eo quòd hæc est linea, quam ipse locutus est, sed quæ per hæc ostenduntur. Præterea petitio & suppositio omnis, aut vt totum, aut vt in parte: definitiones vero neutrum horum. Formas quidem igitur esse, aut vnum aliquid præter multa, non necesse, si demonstratio erit. esse quidem igitur vnum de multis verum dicere, necesse est. non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. si autem vniuersale non sit, medium non erit, quare neque demonstratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus esse, non æquiuoce.

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio. Difficile est cognoscere si est sciens aut non. probatur a priori quia difficile est discernere an ex proprijs cuiusq; sciamus, quod est vere scire, an non. quod probatur à signo, quia opinamur quandoq; scire, si ex veris & primis habeamus syllogismum, quod secundum veritatem non est scire, sed oportet proxima esse primis.

Diffinitio. Principia in vnoquoque generę sunt illa, quæ cum sint vera non contingit demonstrare.

Conuenientia. Quid significant prima, & quæ ex his sunt differentia accipiendum. vt quid vnitas & quid rectum.

Differētia. Quod sint principia, necesse est accipere, vt vnitatem esse: quod vero sint alia, necesse est monstrare.

Diuisio. Principiorum, quibus vtuntur demonstratiuæ scientiæ aliqua sunt communia, vt si ab æqualibus æqualia demeas: aliqua propria, vt lineam esse huiusmodi & rectum.

Diffinitio. Principia communia sunt quæ secundum analogiam quantum vtile est in eo quod est sub scientia genera accipiuntur.

Conclusio. Sufficiens est acceptio communium principiorum applicatorum ad genus proprium. declaratur à signo, quia idem faciet geometra, si non de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus.

Diffinitio. Propria principia sunt, quæ accipiuntur esse, & hoc esse, circa quæ scientia speculatur quæ sunt per se idest passiones quarum quid significant accipitur, & quòd sint demonstratur per communia & ex his quæ demonstrantur, declaratur quia.

Declaratio. Omnis demonstratiua scientiam circa tria est. & quę supponuntur esse: genus, scilicet subiectum, cuius per se passionum speculatiua est: & dignitates, ex quibus demonstrat primis: & passiones, quarum quid significant vnaquæque scientia accipit.

Exclusio. Et si quasdam scientias nihil prohibeat quædam horum despicere, quia non similiter manifesta sunt in omnibus scientijs, genus subiectum & passio, sicut & communia dispici contingit, quia valde nota sunt: tria tamen supradicta in omni sunt scientia, scilicet circa quod, & quod, & ex quibus demonstratur.

Diffinitio. Quod propter seipsum esse necesse est & videri necesse est, non est petitio neque suppositio, sed dignitas. probatur à priori, quia non est ad exterius rationem, sed eam, quæ est in anima instare: quod probatur dupliciter à posteriori. & quia neq; syllogismus est eius, & quia ad exterius rationem semper est instare, ad interius non semper.

Diffinitio. Omne demonstrabile, quod accipitur esse absque demonstratione. si (probabile est discenti) suppositio est: si neutrale, petitio, si contrarium quæstio.

Conclusio. Termini suppositiones non sunt. Sed in propositionibus suppositiones sunt. probatur prima pars à priori dupliciter. primo quia nec esse, nec non esse dicunt. secundo quia intelligere eos oportet, quòd supponere non est, nisi audire supponere dicatur.

Exclusio. Geometra dicens lineam descriptam rectam aut pedalem, quæ non est recta aut pedalis falsum non supponit (vt quidam dicunt) quia geometra nihil concludit de hac, quam posuit linea, sed de vniuersali, quæ per hanc intelligitur. Amplius omnis petitio, aut suppositio, aut sicut totum est, aut sicut in parte: termini autem neutrum horum. ergo.

Probatio tertia præcedētis conclusionis.

Conclusio. conditionalis. Si demonstratio erit species, aut vnum aliquid extra multa esse non est necesse, esse tamen vnum de multis verum dicere necesse est. probatur secunda sequela à destructione consequentis ad destructionem antecedentis, quia aliter non erit vniuersale, & consequenter non erit medium, & consequenter non erit demonstratio. probatur similiter vtraque consequentia vltimo illata, quia in

demonstratione oportet vnum & idem non æquiuoce de pluribus esse.

Series autem hæc est.

CVM docuisset non ex communibus, sed proprijs principijs oportere procedere intendit in hoc capitulo tractare de principijs communibus & proprijs diffinitiue & diuisiue. & quinque facit. primo necessitatem tractandi insinuat vnica conclusione. secundo de ipsis principijs determinat diffiniendo principia cuiusq; generis, & consequentiam & differentiam inter principia & principiata ponendo, & diuidendo diffiniendoque membra, vt clare liquet, excludens vltimo instantiam sumptam ex eo, quod non quælibet scientia in principio sui omnium horum meminit. tertio descendit ad diffiniendum & discernendum species principiorum, diffiniendo quid sit dignitas, quid suppositio, quid positio, & quid quæstio. quarto quoniam inter principia demonstrationis in ca. secundo (diffinitione) posuerat & eius adhuc non meminerat hic, ideo vnica conclusione ab omnibus nunc supradictis eam separat tribus rationibus hoc probans. Sed inter secundam & tertiam excludit instātiam ortam hic, ex eo quod propositiones verum vel falsum dicere asserat tam in prima quàm in secunda ratione, per hoc separās ab eis diffinitiones. quinto quoniam de principio demonstrationis, quod est diffinitio agebat, & diffinitio significat ipsas naturas rerum, quas Plato separatas ponebat, ideo eas à principijs demonstrationis exclu dit conditionali conclusione in calce posita.

Num alijs scientijs a metaphysica conueniat primorum, circa quæ sunt, quid est accipere.

CIrca conuenientiam primorum cum his quæ ex his sunt, in hoc, quod vtrorumq; necesse est accipere quid: aduerte, S. Tho. in expositione vult hoc intelligi in scientijs alijs à metaphysica, quia cōsiderare de quæstione quid est proprie metaphysici est cuius est considerare de substantia, cæteræ autem scientiæ à metaphysica accipiunt ipsum quid. hæc verba valde profunda sunt, & multas habent dubitationes. Quomodo. s. metaphysica non accipiat quid subiecti sui, cum vniuersaliter dictum sit superius quod semper de subiecto præsupponitur quid, & quomodo aliæ scientiæ accipiant quid subiecti & passionis à metaphysico, & an metaphysici sit considerare de quidditatibus subiectorum & passionum aliarum scientiarum, & an metaphysica sola consideret quæstionem quid est, & quantum valeat illa redditio causæ, quia metaphysicæ proprie est considerare quid est, ideo aliæ accipiunt quid & quia, metaphysica est de substantia. ideo eius est proprie considerare de quod quid est, quia cum aliæ scientiæ sint de substantia, & quidem partes non sint hæc, quoniam metaphysica-

circa. t.c. 1. lia sunt & horum Aristoteles hic non meminit, sanctusq; Tho. incidenter hoc dixit. & in sexto metaphysicę de hoc tractatur, ideo illuc vsque differentur omnia: primo excepto, quod præsentis intentionis est, & facile soluitur. non enim dicimus metaphysicalem doctrinam, aut discursum non præcognoscere &, præsupponere quid & quia subiecti &c. & alias scientias hic presupponere, sed dicimus alias scientias hæc accipere, Metaphysicam autem hæc non accipere: quoniam caput est omnium, & à nulla accipit superiori. & quia multum interest inter hoc, & illud (vt de se patet) ideo accipere hæc alijs scientijs à metaphysica conuenire dictum est. Amplius, quoniam tota scientia inferiori. i. aggregatum ex principio scientiæ, & scientia ipsa accipit quid à metaphysico, tota autem metaphysica nihil accipit, aut præsupponit quomodolibet, quia nihil ante se habet, conuenienter dictum est; alijs hoc scientijs conuenire non metaphysicæ. quod si ad metaphysicam hæc extendere vis, & accipere pro præsupponere, glosare vis, & per metaphysicam discursum metaphysicalem intelligere, sen sentiam teneas, sed linguam cohibeas.

Vide commentatori. 6. metaphy.

Num Passio inter principia annumeretur, vel principiata.

CIrca diuisionem principiorum scientiæ dubitatur, quia Aristoteles videtur sibimet contrarius. In hac siquidem diuisione numerat inter principia scientiæ, quid passionis, vt patet in exemplo secundo quid dat de principijs proprijs, cum ait propria principia vt lineam esse huiusmodi & rectum, recti enim nomine passio intelligitur, sicut nomine lineæ subiectum. Vnde & S. Tho. exponendo ait tam diffinitionem subiecti quàm passionis inter principia propria scientiæ esse. In principio autem huius capituli assignando conuenientiam & differentiam inter principia, & ea quæ ex principijs sunt, passionem non inter principia, sed inter ea quæ ex principijs sunt. i. principiata numerauit, dans exemplum de vnitate & magnitudine tanquàm principijs, & de recto & triangulo tanquàm principiatis: passiones ergo & non principia, & principia esse dixit. quod est impossibile. Ad hoc facile respondetur dicendo, quòd cum principium relatiuum sit, non inconuenit passiones respectu diuersorum non esse principia & esse principia. Si enim passiones considerentur in ordine ad omnia, quæ continentur in aliquo genere subiecto de quo est scientia, sic passio est inter principiata, quoniam ex genere subiecto oritur, & vnum est illorum principiatorum, quæ in illo genere continentur: si vero considerentur in ordine ad scientiam, quæ acquiritur de illo genere subiecto, sic passio quoad suum quid inter principia numerata est, licet quo ad suū quia, inter principiata sit. Et quia Aristot. in principio capituli principia in vnoquoq; genere (omnium, quæ in illo genere sunt) assignabat, ideo passionem inter ea quæ ex principijs sunt numerauit. Quia vero postmodum principia scientiæ determinauit; ideo inter principia passionem, quo ad suum quid numerauit. horum autem signum est, quod tunc absolute dixit quid significant prima, & quę ex his &c. postmodum cum additione dixit principia, quibus vtuntur in demonstratiuis scientijs sunt &c. & sic ex ipsorum vocabulorum additione discretionem sensuum percipere possumus. Posset & secundo non inconuenienter dici, quòd primo passionem inter ea quæ ex principijs sunt numerauit, non quid passionis, deinde non ipsam passionem; sed eius quid inter principia computauit, & sic nulla contradictio est inter dicta eius, quia distinctio rationis inter diffinitionem & diffinitum inuenta sufficit ad diuersitatem subiectorum in propositio faciendam, & sic etsi sit affirmatiō & negatio eiusdem non erit de eodem.

CIRCA descriptionem principiorum propriorum aduertenda sunt duo. primum est quod Arist. dicens quod de linea. i. de subiecto accipitur esse, & hoc esse: insinuauit de subiecto oportere accipi quid rei. ly. n. hoc esse, quid nominis non sonat, sed quid rei, nisi vocabula peruertere velimus. secundum est quod Aristot. quid passionis inter propria principia vel non enumerat vel latenter ponit. si non enumerare credimus. quia inter principia minimum est, prætermisse credimus principalius intentū. Si latenter insinuasse accipimus ex illius verbis quid (significant vnam quanque recipiunt) ex eadem causa factum accipimus. nec immerito, quia cum principium analogice dicatur de ipso subiecto, sat fuit explanare primū analogatorū. & secundum vel sic insinuare, vel ex dictis insinuata absq; repetitione.

De propriorum principiorum cognitione.

Quæ suppositio nes vocentur.

Circa

CIRCA descriptionem dignitatis. Aduerte ꝙ supponere dupliciter sumi potest. vno modo improprie & large & sic distinguitur contra quærere & demonstrare, & hoc modo dicere consueuimus ꝙ ante demonstrationem præsupponimus tria. s. quid & quia subiectis: quia dignitatis & quid passionis, eo quod ista non demonstrantur, sed præcognoscere oportet, & sic non sumitur in proposito. secundo modo sumitur supponere proprie, & sic distinguitur contra euidenter præponi, & hoc modo dicimus dignitates non esse suppositiones, eo ꝙ non ideo præponũtur, quia supponimus ita esse. sed ex euidẽtia propria sibi vendicãt, ꝙ principia sint consequentium & dicẽdorum. & illas tantum suppositiones proprie vocamus, quæ quia ita supponimus esse vel non esse, principiorum & fundamenti actum habent, & hoc modo accepit hic Aristo. suppositiones.

Quid dignitas.

CIRCA eandem descriptionem dignitatis aduerte, ꝙ cum ratio multis modis sumatur, in proposito sumitur pro causa proxima euidentiæ propositionum. quæ quia quandoq; interius. in anima. s. quandoq; exterius, ideo rationem diuisit Aris. per interius & exterius. Intendens per (rationem interius) lumen intellectus agentis, & per rationem exterius, medium terminum. Ad cuius manifestationem sciendum est ꝙ propositiones dupliciter euidẽtes redduntur intellectui nostro. Vno modo per solum lumen intellectus agentis. solum dicimus, non excludendo terminos eius, sed extrinseca, & istis causa proximatam euidentiæ quam assensus nostri, est id quod intus est. Interius ratio vocata ab Aristo. eo quia ratio est quòd videantur illæ propositiones, & assentiamus eis, & animæ ipsa intraneum est, vt pote connaturalem. Istæ autem sunt primæ propositiones, quas dignitates vocamus, iuxta illud Commentatoris primo de anima, cõmento primo. Intellectus agens est causa primarum propositionum quoad euidentiam scilicet, & assensum.

Cõmen. 1.

Quædam vero propositiones sunt, quibus, vt fiant euidentes intellectui, non sufficit interius lumen, sed requiritur medius terminus applicatus &c. & in istis causa proxima euidẽtiæ & assensus nostri est ipsum medium exterius ratio vocata ab Arist. Ratio quidẽ quia ratio est, ꝙ videantur propositiones illæ & assentiamus eis. Exterius vero, quia non ab ipsa natura animæ medij termini lumen emanat, sed à sensibilibus, quæ extra animam sunt acquisitum est. huiusmodi autem propositiones sunt vere quidem. sed non primæ, sed demonstrabiles, quæ suppositiones, vel petitiones, vel quæstiones denominantur &c. Contra primas quia interius. s. ex natura quæ communis omnibus est ratio, non potest instari intrinsecus, licet extrinsecus secundum vocem possit contradici. Contra secundas. Quia ex sensibilibus extra ratio venit rationibus apparentibus instari adeo potest, vt dicipi etiam possimus, vt patet.

Q̃do. diffinitiones non suppositiones.

CIRCA illam conclusionem, qua dicitur terminos suppositiones non esse, nota in secunda ratione (ly intelligere) cum ait terminos intelligere oportet. potest nanq; (ly intelligere) sumi dupliciter. Vno modo vt distinguitur contra sentire, prout ab intelligere animam humanam intellectiuam vocamus, & sic comprehendit sub se, omnes operationes intellectus cuiusq;, & sic non sumitur hic dum dicitur, ꝙ terminos oportet intelligere &c. Alio modo sumitur vt distinguitur contra ratiocinari. prout ab intelligere substãtias separatas intelligentias dicimus. & animam humanã rationalem potius q̃ intellectualem appellamus, & quoniam apprehẽdere absq; discursu proprium est substantiarum separatarum, & animæ humanæ non nisi per quandam participationem conuenit, eo ꝙ supremum infimi attingit infimum supremi. vt Dionysius ait. ideo duobus modis inuenitur in nobis intelligere sic sumptum. s. respectu primorum complexorum, quæ nunc diximus solo lumine intellectus clarere, & à tali intelligere habitum principiorum intellectum vocamus, & respectu incomplexorum, quæ (vt sic) nec vera nec falsa sunt, nec compositione, nec diuisione percipiuntur, sed solo intellectuali aspectu. & tale intelligere propter sui excellentiã proprium nomen sortitum est, & absolute intelligere vocatur communicato cum superiorum spirituum operatione vocabulo. & sic in proposito sumitur, cum dicitur, terminos intelligere oportet, quoniam diffinitiones, neq; discurrendo, neq; componendo, & diuidendo cognoscimus (nisi forte per accidens) sed simplici apprehensione. Suppositiones autem, quæ esse vel non esse dicunt componendo & diuidendo intuemur. Appellauit autem diffinitiones terminos ab ipso terminandi actu, quoniam sicut terminus rei rem ita complet, vt nihil desit, aliter terminata non est, & nihil illius extra terminum est, aliter non concluderet totam rem quam terminaret, & nihil intra terminum est, quod illius rei aliquid non sit, aliter proprius terminus eius non esset, sed excederet terminus terminatum, ita diffinitio rem à prima potentia vsque ad vltimum actum explicans, per omnia facit (vt de se patet.

Intellectus q̃ão habit' primorum principioꝝ

CIRCA tertiam rationem qua terminos non esse suppositiones probat. dubitatur, quia sibiipsi contrarius videtur Aristo. supra nanq; in cap. 9. diffinitionem esse vniuersalium docuit & non singularium, quæ corruptibilia sunt. nunc vero ait ꝙ diffinitio neq; est vniuersalis, neq; particularis. Ad hoc facile dicitur, ꝙ illud est diffinitionem esse vniuersalis, i. rei conditionem vniuersalitatis habentis, & aliud est diffinitionem non includere signum vniuersale, aut particulare. primum. n. significat rem quę diffinitur ad hoc vt diffiniatur oportere abstractam esse à materialibus conditionibus. secundum autem denotat in diffinitione ipsa signum nullum assumi. hæc autem duo non solum sibiinuicem non contradicunt, sed necessario conueniunt cuilibet diffinitioni. & primum quidem superius declarauerat Arist. cum diffinitiones sempiternorum esse docuit. secundum vero modo dicit, sed causam non assignat, quia valde euidens est, quia cum in diffinitione nihil ponendum sit nisi quod significat ipsum diffinitum vel eius principia &c. & signa non significant sed consignificant, quoniam vniuersaliter vel particulariter affirmatur vel negatur, vt dicitur in primo & secundo perihermenias consequens est, quòd nullum signum in diffinitione ponatur. & ideo non est sicut in toto, nec sicut in parte, non enim dicimus quoddam animal rationale, aut animal quoddam rationale, terminum hominis assignantes, sed simpliciter animal rationale. Nec credas Aristo. oblitum indefinitorum cum dixit omnis petitio sicut in toto aut in parte, sed sub particularibus comprehendisse eas, scito quia æquiualent.

Definitio q̃ão sit vniuersalis. i. non est vniuersalis, neque particularis.

T. c. 22.

T. c. 22.

Primo cap. 2. c. 1. post medium.

De vsu principiorum communium & propriorum in scientijs demonstratiuis. Cap. 12.

NOn contingere autem simul asserere & negare, nulla accipit demonstratio, nisi oporteat monstrare & conclusionem sic. Monstratur autem accipientibus primum de medio, quòd verum, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere: consimiliter autem & tertium. si. n. datum est, de quo hominẽ verum dicere, si & non hominem verum, sed si solum hominem animal esse, verum, non animal autem non. erit. n. verum dicere Calliam,

si & non Calliam, tamen animal, non animal autem non. Causa autem, quoniam primum non solum de medio dicitur, sed & de alio, eo quòd est in pluribus. quare neq; si medium & idem est, & non idem, ad conclusionem nihil differt. Omne autem asserere, aut negare demonstratio ad impossibile accipit: & hæc neq; semper vniuersaliter, sed quantum sufficiens est. sufficiens autem est in genere. dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes fert, quemadmodum dictum est et prius. Communicant autem omnes scientiæ sibiinuicem secundum communia. communia autem dico, quibus vtuntur, tanquam ex his demonstrantes, sed non de quibus monstrant, neq; quod monstrant. Et Dialectica omnibus, & si aliqua vniuersaliter tentet monstrare communia: vt quòd omne asserere, aut negare: aut quòd æqualia ab æqualibus: aut talium nonnulla. Dialectica vero non est ita determinatorum quorundam, neq; generis alicuius vnius. non. n. interrogaret. demonstrantem enim non est interrogare, eo quòd oppositis existentibus non monstrauit idem. monstratum est autem hoc in ijs, quæ de syllogismo. Si vero idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis: propositiones autem secundum vnamquanq; scientiam, ex quibus syllogismus secundum vnamquanq; scientiam erit vtiq; aliqua interrogatio scientialis, ex quibus, quis secundum vnamquanque, proprius fit syllogismus. Planum igitur, quòd non omnis interrogatio geometrica fuerit, neq; medicinalis: similiter autem & in alijs: sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quibus Geometria est: aut ex eisdem monstratur Geometriæ, quemadmodum Perspectiua. consimiliter autem & in alijs. & de his quidem & rationem subijciendum ex geometricis principijs, & conclusionibus. De principijs vero rationem non subijciendum Geometræ, inquantum Geometra. consimiliter autem & in alijs scientijs. Neq; igitur omnem interrogationem vnusquisque scientificus interrogare debet: neque omne interrogatum respondere de vnoquoque: sed quæ secundum scientiam determinata sunt. Si autem disputabit cum Geometra, inquantum Geometra, sic, manifestum quòd bene, & si ex his aliquid monstret: si autem non, non bene. Planum autem, quòd neque redarguit Geometram, nisi secundum accidens. quare non erit in non Geometricis de Geometria disputandum: latebit. n. praue disputans. consimiliter autem & in alijs scientijs se habet. Quoniam autem sunt Geometricæ interrogationes, sunt ne igitur & non Geometricæ? & iuxta vnamquanq; scientiam, quæ secundum ignorantiam quales nam Geometricæ sunt? Et vtrum secundum ignorantiam syllogismus, qui ex oppositis syllogismus, aut paralogismus? Secundum Geometriam vero, aut ex alia arte. vt musica est interrogatio non Geometrica de Geometria. coalternas vero coincidere existimare, Geometrica quodammodo, & non Geometrica alio modo. Duplex. n. hoc, quemadmodum irrhythmicum: & alterum quidem non Geometricum, eo quòd non habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum vero, eo quòd male habet. & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs contraria. In Mathematicis vero non est similiter paralogismus, quoniam medium est semper, quod duplex. de hoc. n. omni, & hoc rursus de alio dicitur omni quod autem prædicatur non dicitur omne. hæc autem sunt, ac si in tellectione viderentur. In rationibus vero latet. nunquid omnis circulus figura? si vero descripserit, planum. quid autem, carmina circulus? manifestum, quod non sunt. Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. quemadmodum. n. neq; propositio est, quæ non est in pluribus, non. n. erit in omnibus: ex vniuersalibus autem syllogismus: planum quòd neq; instantia. eædem. n. propositiones, & instantiæ. quam. n. fert instantiam, hæc fieri potest propositio, aut demonstratiua, aut dialectica. Contingit autem quosdam non syllogistice dicere, eo quòd ex vtrisq; consequentia accipiunt: quemadmodum & Caneus facit, quòd ignis in multiplicata proportione. etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: & hæc est proportio. sic autem non est syllogismus, nisi celerrimam proportio sequatur multiplex: & ignem celerrima in motu proportio. Aliquando quidem igitur non contingit syllogizare ex acceptis: nonnunquam vero contingit, sed non videtur. Si autem impossibile esset ex falso verum monstrare, facile vtique esset resoluere: conuerteretur. n. ex necessitate. Sit. n. A ens: hoc autem existente, hæc sunt, quæ noui, quòd sunt, vt B: ex his itaq; monstrabo, quòd illud est. Conuertuntur autem magis quæ sunt in Mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, (sed & hoc differunt ab ijs, quæ sunt in disputationibus) sed definitiones. Augentur autem non per media, sed eo quòd assumunt. Vt A de B: hoc autem de C: rursus hoc de D: & hoc in infinitum. Et in latus: vt A, & de C, & de E, vt est numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo A: impar numerus quantus, in quo B: numerus impar, in quo C: est igitur A de C: & est par quantus numerus, in quo D: par vero numerus, in quo E: est igitur A, de E.

Summa huius capituli hæc est.

NVlla demonstratio vtitur hoc principio contingere simul affirmare & negare est impossibile, sed non conuenit simul affirmare & negare. probatur à priori, quia si vteretur ex parte maioris extremitatis superflue fieret, quia idem significat dicendo homo est animal. & dicendo homo est animal, & non est non animal. si ex parte medij aut minoris extremitatis nihil differt, quo ad illationem conclusionis & necessitatem præmissarum. non minus. n. præmissæ sunt veræ, & sequitur conclusio vera, si de medio affirmato tantum verificetur maior extremitas q̃ si de eo affirmato & negato verificetur. & similiter est de minori extremitate tam respectu medij q̃ maioris extremitatis. probatur, quia primum non solum de medio dicitur, sed de alio, quoniam de pluribus dicitur quàm medium. Prima conclusio.

Demonstratio ducens ad impossibile vtitur hoc principio. omne affirmare aut negare verum est, & non semper vniuersaliter, sed contracto ad genus, circa quod demonstrationes sunt. 2. ꝯclusio.

Communicant omnes scientiæ secundum communia, vt ex quibus, non vt de quibus, nec vt quæ demonstrant. 3. ꝯclusio.

Dialectica & si aliqua vniuersaliter tentet demonstrare communia omnibus vtitur. 4. ꝯclusio.

Sed dialectica non est sic determinatorum quorũdam, neque generis alicuius vnius. probatur à posteriori: quia si esset, non interrogaret. probatur, quia demonstrator non interrogat. probatur, quia idem oppositorum esse non potest demonstrari. 5. ꝯclusio.

In qualibet scientia sunt propriæ interrogationes scientiales. probatur à priori, quia propositio & interrogatio syllogistica idem sunt. 6. ꝯclusio.

Propriæ interrogationes in geometria sunt, ex quibus aut demonstratur aliquid de geometricis, aut aliquid demonstratur geometrice, sicut in speculatiua, & similiter est in alijs scientijs. 7. ꝯclusio.

De proprijs interrogationibus geometriæ ponenda est ratio ex principijs & conclusionibus geometricis, principiorum vero ratio non est danda à geometra secundum quòd geometra est, & similiter est in alijs. 8. ꝯclusio.

In qualibet scientia sunt propriæ responsiones, quæ scilicet sunt secundum illam determinatam scientiam, declaratur ex proprijs interrogationibus, quia non est vnumquemq; 9. ꝯclusio.

scientem

scientem quodlibet interrogare, nec secundum omne interrogatum respondere.

10. ɔclusio. In qualibet scientia sunt propriæ disputationes, quę scilicet sunt vt inter geometras secundum q̧ geometræ. probatur à priori, quia aliter non arguit geometra nisi secundum accidens.

Corr. Quare non erit in non geometricis de geometria disputandum. probatur, quia latebit praue disputantem, & similiter est in alijs scientijs.

Qõ.primã. Vtrum sint aliquæ interrogationes non geometricæ, & similiter in alijs scientijs.

Secunda. Vtrum interrogationes, quæ sunt secundũ ignorantiam geometriæ sint geometricæ. & similiter in alijs scientijs.

Tertia. Vtrum syllogismus ignorantię in vnaquaq; scientia sit ex oppositis syllogismus, an paralogismus.

Ad primã. Interrogatio ex alia arte, puta musica, non geometrica est.

Secundam. Secundum ignorãtiam geometrica quodammodo est, & quodammodo non geometrica. dicitur enim non geometricum dupliciter scilicet in non habendo & praue habendo. sicut irrhithmicum dupliciter scilicet non sonans & praue sonans.

Tertiam. In doctrinis non similiter est paralogismus. probatur à priori. primo quia medium in eis semper est dupliciter. s. de ipso omni, & ipsum de alio omni, & quod prædicatur non dicitur de omni. probatio maioris, quia hæc sunt vide re intellectu. Declaratio huius probationis, licet in orationibus lateat q̧ omnis circulus sit figura, si tamen scribatur, manifestum est, q̧ non sunt carmina circulus.

Propositio. Non oportet ferre instantiam in ipsum syllogismum scilicet demonstratoris, si sit propositio inductiua. i. particularis. probatur à priori, quia instantia in demonstratione est propositio demonstratiua, quia quam ferunt instantiam propositionem faciunt, propositio autem demonstratiua vniuersalis est, quia de omni.

Secunda. Aliquando non contingit syllogizare ex acceptis, cum accipiunt vtrisque inhærentia vt Ceneus facit: aliquando contingit, sed non videtur.

Tertia. Si esset impossibile ex falso verum monstrare facile esset resoluere. probatur à priori, quia conuerteretur ex necessitate veritas conclusionis & præmissarum. vt patet in terminis a antecedente etc. & b consequente.

Quarta. Conuertuntur magis quæ sunt in mathematis. probatur à priori, quoniam nullum accidens recipiunt: quod declaratur, quia in hoc differunt ab his, quæ sunt in disputationibus, sed assumunt diffinitiones.

Quinta. Augentur demonstrationes non per media, sed in post assumendo: vt a de b: b de c: c de d, & hoc in infinitum. Et iterum in latus, vt a primo modo, de c tertio modo: & b tertio modo per b medium. vt infinitum, aut infinitum de numero pari & impari per numerum quantum.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo declarare quomodo scientiæ vtantur communibus, & proprijs, tria facit. & primo, quomodo vtantur communibus declarare intendens, primis duabus conclusionibus insinuat, quomodo vtantur principijs communissimis addens in tertia conclusione, quomodo vtantur principijs communibus vniuersaliter loquendo: apponitq; in quarta & quinta differentiam, quo ad vsum communium inter speciales & communes scientias, & communes inter se. secundo quomodo vtantur proprijs insinuare intendens, qualiter interrogando respondendo & disputando eis vtantur, quinq; sequentibus conclusionibus ordinate enucleat. tertio adhuc circa propriorum vsum insistens, & qualiter cum decipiuntur proprijs vtantur declarare volens tres quæstiones circa proprias interrogationes, & syllogismos deceptorios proprios mouet & ordinate soluit vt posuimus. Sed circa tertię quę stionis solutionem, quia difficultatem patitur, sic procedit: quoniam in ipso principio responsionis in demonstratiuis non esse paralogismos in dictione, declarat ex eo quod intellectu videntur adducens exemplum in fallacia æquiuocationis, & de similibus idem sumendum relinquens iudicium. deinde in prima propositione quales sint propriæ instantiæ in demonstratiuis interponendo subdit: subdit quidem quia hic determinandum erat quomodo demonstrationes proprijs instando vterētur: interserit vero, quia hoc ad declarandam secundam responsionis partem, q̧. s. non sunt paralogismi extra dictionem in demonstratiuis præparat: vnde prosequendo responsionem intendens, quòd nec paralogismi extra dictionem fiunt in demonstratiuis: vel & in idem redit, intendens declarare, quod demonstrationes habent hoc peculiare, quòd vtuntur proprijs absque ea forma syllogistica, cuius negligentia fit sophisma consequentis in alijs, & per hoc habetur, quòd in demonstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ex quo non est ille, de quo maxime est dubium, quia inquam hoc intendit & sophisma consequentis à positione consequentis fieri, & ex puris affirmatiuis in secunda figura, æquiualet. eo q̧ syllogismus in secunda figura ex affirmatiuis vtitur medio vt consequente & antecedente. primum sicut arguens à positione consequentis vtitur vno & eodem vt consequente & antecedente, ideo in secunda propositione declarat quandoq; licere ex affirmato bis prædicato syllogizare, & quandoq; non. & ex tertia propositione conditionali, subintellecta vera categorica. s. q̧ demonstratio non potest esse ex falsis, quæ ponit particulariter antecedens illius conditionalis intentum habetur quod diximus, & confirmat quarta propositione idem alia ratione specialiter in mathematicis. quintam vero, quæ vltima est propositionem, vel respondens tacitæ obiectioni, quæ ex quarta propositione oriri potest adiecit, vel vt ratione ad idem, vt in S. Tho. habes, vel quia determinatis proprijs interrogationibus, responsionibus, disputationibus, deceptionibus, tam dictione quàm extra dictionem, & instantijs supererat de proprijs augmentationibus demonstrationum determinare.

Num prima principia ingrediantur formaliter demonstrationem ostensiuam.

Circa primam cõclusionem occurrit dubium. An prima principia ingrediantur formaliter demonstrationem ostensiuam. videtur. n. q̧ sic. primo quia experimur hunc processum esse demonstratiuum (saltem materialiter loquendo) idem simul esse & non esse est impossibile: materiam primam esse sine forma est idem simul esse & non esse: ergo materiam primam esse absq; forma est impossibile. & tamen maior huius demonstrationis est principium primum in sua communitate sumptum. ergo prima principia formaliter demonstrationem ingrediuntur. Ita arg. c. 2. Physi. c. 1 2. Secundo, quia Aristoteles in hac prima conclusione ponit expresse primum principium assumi in demonstratione ex parte maioris extremitatis, & experientia conuincitur hoc posse fieri, vt patet in exemplo ex textu sumpto. s. homo est animal, & non est non animal: Callias est homo: ergo Callias est animal, & non est non animal. ergo idem quod prius. Tertio, quia nisi prima principia formaliter

ingrederentur aliquam ostensiuam demonstrationem sequeretur alterum horum. f. vel ꝙ inter conclusionem demonstrabilem & prima principia esset infinita distantia, vel quod demonstratio ad impossibile esset prior demonstratione ostensiua: quorum vtrunq; est inconueniens. con sequentia deducitur sic. sit A conclusio, quæ demonstretur per B principium: & B per C & C: per D: & sic deinceps ascendendo: aut deuenietur ad id quod immediate concludetur ostensiue ex primis principijs, & habetur intentum, aut non: & si non, deuenietur ad aliquid, quod immediate concluditur ex primis principijs demonstratione ducente ad impossibile, & habetur secundum incōueniens: aut nunquàm deuenietur ad aliquid immediate conclusum ex primis principijs, & sic est distantia infinita inter conclusionem illam & prima principia. Si.n. finita esset pertransiretur tandem, ascendendo ex conclusione ad ipsa principia.

Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est quòd principia ingredi demonstrationem, dupliciter intelligi potest. f. virtualiter & formaliter. Virtualiter ingredi demonstrationem est virtutem suam ad demonstrationem cooperari, & in proposito fit quando id, in quo saluatur principiorum virtus, illorum virtute cōclusionem infert. & hoc modo non est dubium prima principia omnes demonstrationes ingredi, quoniam in omnibus præmisis, quæ demonstrationem integrant, saluatur primorum principiorum vis, qua conclusionem inferunt, roborant & confirmant, sicut in omnibus causis secundis vis primæ causæ operatur. Vnde Aristoteles ad scientiam requisita numerans locoprę : illarum dignitates enumerauit causam principalem tangens, à qua omnes præmissæ deriuantur, & in hoc capitulo ait, quod omnes scientiæ communicant secundum communia, vt ex quibus demonstrant. i. vt dignitatibus seu principijs virtualiter (Modum autem declarare quo prima principia cooperantur omnibus præmisis altioris negocij est, nec pigeret si logicus intellectus tantæ rei capax esset.) Formaliter autem ingredi demonstrationem est secundum seipsum in demonstratione assumi. Quod quia multipliciter in proposito fieri potest, duplici distinctione ad hoc elucidandum est opus.

Infra. T. c. 20. T. c. 27.

Prima est. principia prima dupliciter sumuntur. f. in terminis communissimis, vt non contingit simul esse & non esse, & ad terminos speciales contracta, vt non contingit simul habere tres angulos & non habere, moueri & non moueri, & huiusmodi. Secunda distinctio est, principia prima sumuntur dupliciter. f. in actu signato, vt non contingit simul esse, & non esse, moueri & non moueri, & similia. & in actu exercito, vt A est ens, & non est non ens: & B mouetur & non mouetur, & huiusmodi. Cum enim primum principium sit. affirmatione & negatione eiusdem de eodem &c. non se compati: hoc quod dico, non contingit simul esse & non esse, vel affirmare & negare, vel moueri & non moueri, significant illud, sed non exercent affirmationem contingentem, & negationem non, vel econuerso. Illud vero quod dico A est ens & non est non ens & similia ipsius affirmationis coniunctionem & negationis separationem exercent. Secant autem se mutuo prædictæ distinctiones, quia & principia tam communiter quàm contracte sumpta in actum signatum & exercitum diuiduntur: & econuerso, principia tam in actu signato quàm in exercito in communiter sumpta & contracta secantur. Tangit vero vtraque distinctio principia formaliter sumpta: quia cum membra vtriusque coincidant, & membra primę distinctionis principia sint formaliter sumpta, in omnibus mempris principia formaliter sumenda erunt. Quod autem primæ distinctionis membra principia sint formaliter sumpta, licet ex se euidens sit, tamen ex eo suaderi potest, quòd superius formaliter sumitur non solum quando secundum se sumitur, sed etiam quando applicatum ad suum inferius accipitur, eo quòd inferius actu & intellectu includit in se superius. sicut in mathematicalibus non solum formaliter sumitur hoc principium, si ab æqualibus &c. quando dicitur si ab æqualibus æqualia demas &c. sed etiam quando dicitur, si ab æqualibus magnitudinibus æquales magnitudines, & si ab æqualibus lineis &c. Potest ergo, ad propositum descendendo, principia prima ingredi formaliter demonstrationem ostensiuam, intelligi quadrupliciter. Primo loquendo de principijs primis in sua communitate sumptis in actu signato, puta quòd hoc quod dico, non contingit esse & non esse, assumitur vt præmissa alicuius demonstrationis. & hoc modo non inuenit prima principia demonstrationem ostensiuam formaliter ingredi, vt primum argumentum & similia ostendunt & demonstrationes, in quibus principium ipsum concluditur de inferiori: quod fit, quando conclusio est principium contractum. verbi gratia. idem simul esse & non esse non contingit: moueri & non moueri sunt esse & non esse: ergo idem simul moueri, & non moueri non contingit. Secundo, loquendo de principijs primis contractis tamen, & in actu signato. puta A non potest simul moueri & non moueri, & hoc modo etiam demonstrationem ingrediuntur, vt patet in exemplo adducto de materia prima, dicendo, idem esse in actu & non in actu non contingit: materiam esse sine forma est materiam esse in actu & non in actu: ergo materiam esse sine forma non contingit, & sic de alijs. Tertio, potest intelligi de principijs primis in sua communitate in actu exercito. puta A est ens & non est non ens. Et similiter quarto & vltimo modo, potest intelligi de principijs primis contractis in actu exercito. puta A est mobile & non est non mobile. Et neutro horum modorum principia prima demonstrationem ingrediuntur ostēsiuam, quia superfluitatem demonstratio abhorret, vanum autem est postquam affirmauimus aliquid de aliquo addere negationem contradictorij ab eodem, sufficit enim affirmasse. Si enim intendimus demonstrare mundum non esse infinitum, sed finitum, non oportet assumere, omne corpus est finitum & non est infinitum, sed sufficit dicere, omne corpus est finitum: mundus est corpus: ergo &c. nihil enim minus vel magis efficax redditur demonstratio illius subtractione vel additione. Et nota ꝙ quia Aristoteles de vsu primorum principiorum agebat nunc, vsus autem rei attendatur penes exercitium eius, ideo indistincte docens, quomodo demonstrationes accipiunt prima principia dixit, neque vnam demonstrationem ostensiuam illa accipere, intendens de illis in actu exercito (vt patet in exemplo subdito) homo est animal & non est non animal &c.

Ad primum ergo aliter respondere non oportet quia primum membrum ostendit. Ad secundum dicitur ꝙ textus Aristotelis non vniformiter videtur haberi apud omnes, &. S. Tho. textus, siquidem qui hodie communiter inuenitur ille non est quem. S. Tho. glosauit, vt diligenter intuenti clare liquet, & longe melior est litera. S. Tho. litera communi in hoc passu, vt patebit. Secundum enim communem literam Aristoteles affirmat (conditionaliter tamen) principium primum assumi in demonstratione. Secundum vero literam. S. Tho. probat oppositum vt summarie deduximus, & licet communi literæ applicare verbales glo. S. Tho. sit difficile (nisi forte extorquendo) à

sensu tamen sua expositio non longe est, quoniam dicimus, q̧ propter formam syllogisticam illud affirmauit, & q̧ conditionalis nihil ponit, sed vera est tam antecedente quàm consequente existente impossibili, & q̧ breuitate vtens dicens principium primum contingere exerceri in maiori extremitate, subintelligi voluit hoc esse superfluum, vt litera. S. Tho. habet, vel ipse exponendo adiecit, quoniam euidens ex se est, licet alij anuqui sibi in hac expositione non consentiant. Sed contra hanc responsionem vt magis elucescat instatur dupliciter. Primo quia si volo concludere aliud inesse alicui, & eius oppositum non inesse, necessarium & non superfluum est conditionare maiorem extremitatē, affirmatione eius & negatione oppositi. Ver. gra. si concludendum est mundum esse & finitum & non infinitum, oportet assumere, Omne corpus est finitum, & non infinitum: mundus est corpus: ergo mundus est finitus & non infinitus. Secundo quia illa additio non est superflua, quæ posito eo, cui additur, cadit sub dubio: sed po sita affirmatione alicuius prædicati de aliquo adhuc cadit sub dubio remotio oppositæ negationis ab illo. ergo &c. minor exemplariter declaratur, quia scito q̧ corpus sit animal adhuc nescitur & non est non animal, quia ista additio falsa est, cum eius contradictorium sit verum. s. corpus est non animal, vt patet. Ad primum horum dicitur, q̧ aliud est loqui de requisitis ad syllogismum, & aliud de requisitis ad demonstrationem. licet. n. ad formam syllogisticam integre seruandam stante illa hypothesi oporteret conditionare maiorem extremitatem affirmatione & negatione &c. quantum tamen ad vim demonstrandi non minus efficaciter concluderetur conclusio illa, si assumeretur, omne corpus est finitum quàm si cum negatione oppositi assumitur. nihil. n. importat plus veritas istius, mundus est finitus & non est infinitus, quàm istius, mundus est finitus (vt de se patet) & forte antiqui ratione & formæ syllogisticæ sic intellexerunt Aristot. non ratione vis demonstratiuæ, quia hoc valde clarum est cuiq; disciplinato.

Secundo dicitur q̧ conditionalis illa, si concludendum est mundum esse finitum, & non infinitum &c. est vera; sed tam antecedens quàm consequens est falsum, quoniam demonstratio non minus vitat superfluitatem in conclusione, quàm in præmissis. & ideo nulla demonstratio illam conclusionem concludit formaliter, sed virtualiter, dum concludit affirmatiuam, sed mundus est finitus. & hoc sufficit, ad hoc q̧ sit scibilis, & merito, qnia negatio per affirmationem cognoscitur & priuatio per habitum.

Ad secundum vero horum dicitur. q̧ argumentum illud ex inaduertentia suppositionum procedit. corpus. n. potest sumi dupliciter. Vno modo pro corpore in communi, cum abstractione ab inferioribus, & sic, si quæratur, aut est animal, aut est non animal, vere respondetur neutrum, quia illæ contradictoriæ non sunt, sed affirmatiuæ de prædicato finito & infinito, inter quas cum reduplicatione & præcisione &c. datur medium. si vero quæratur, aut est animal, aut non est animal, negatiua conceditur. quoniam vera est denominatiue tamen, & sic corpus habet simplicem suppositionem. Alio modo sumitur corpus, vt supponit personaliter indefinite tamen & sic duæ, quæ contradictoriæ videntur simul verificantur, vt corpus est animal, & corpus non est animal, quia secundum diuersa supposita (licet vage) vtriq; parti substernitur (vt patet) si fiant particulares, de quibus est idem iudicium dicendo aliquod corpus est animal, & aliquod corpus non est animal. Sciendum est secundo, q̧ cum dicitur affirmationi superflue addi negationem oppositi, intelligimus respectu eiusdem ad idem, & similiter, & quæcunq; contra sophisticas importunitates, qualia hæc etiam dicere consueuimus. alias de vsu primi principij sermo non esset, & in æquiuoco laboraretur. & ideo cū dico, corpus est animal, & non est non animal, corpus debet pro eodem, vel eisdem præcise accipi, vt stat sub affirmatione animalis, & vt stat sub negatione non animalis, aliter subiectum non esset idem. Constat autem adeo vt euidentius apparere non patiatur natura humana, q̧ vniformiter accepto subiecto, si affirmatio est vera, negatio est falsa, & econuerso. & q̧ mente non contingit dubitare de negatione, posita affirmatione, licet ore instari possit, vt dicitur. 4. metaphy. His prælibatis iam patet q̧ falsa est minor argumenti, & q̧ eius probatio corpus nō vniformiter accipit, quoniam in prima cum dicitur, corpus est animal, corpus ibi sumitur pro sensitiuis corporibus, licet confuse, in secunda autem cum dicitur, q̧ hæc est falsa, corpus non est nō animal, sumitur corpus pro non sensitiuis, pro quibus sua contradictoria est vera. s. corpus est non animal. Nos autem corpus vniformiter sumimus. & ideo concludimus superflue assumi in maiore extremitate affirmationem eius & negationem oppositi, & nihilominus dicimus hanc. s. corpus est animal. & non est non animal, esse veram, & eius oppositam subcontrarie. s. corpus non est animal, & est non animal, esse similiter veram, quoniam sunt in materia contingenti, & pro diuersis suppositis sumuntur (vt de se patet.) T. c 9.

Ad tertium principale dicitur, q̧ loquendo de principijs in actu exercito, manifeste patet argumētum non concludere: quoniam supponitur ipsa sic sumpta esse & alia. q̧ eis non repugnet assumi, & præmissæ, cuius oppositum ex superfluitate incidente iam liquet. Nec videtur concludere etiam loquendo de principijs primis in actu signato: dicam. n. q̧ nonquam deuenietur ad id quod immediate concluditur ex primis principijs, quia forte nulla est eorum immediata conclusio, quæ sit vere conclusio, sed venietur in geometria ad principia per se nota, & similiter in philosophia, & similiter in metaphysica, quæ sunt primæ præmissæ suarum demonstrationum, & illæ præmissæ reducentur in prima principia non eo modo quo conclusiones reducuntur in præmissas, sed quo principia secundaria reducuntur ad priora, sicut in naturalibus aliqua reducuntur ad primas causas, vt effectus ad causas, vt ista inferiora ad superiora, & aliqua, vt causæ secundæ ad priores, vt inferiores sphæræ ad superiores, vel intelligentias.

CIRCA declarationem eiusdem conclusionis dubitatur, eo q̧ Arist. æquiuocare videtur de vsu primi principij in maiore extremitate & minore & medio. ex parte siquidem maioris extremitatis ait, est animal, & non est non animal. ex parte autem medij & tertij, ait homo & non homo, Callias & non Callias, vbi clare patet q̧ non vniformiter vtitur affirmatione & negatione, & consequenter in æquiuocationem lapsus apparet. Augeturq; dubitatio, quia vti medio vel tertio taliter affirmato & negato, non est vti primo principio. non. n. significat primum principium q̧ de A & non A prædicetur B: aut non prædicetur, sed potius q̧ de A & non A verificatur a: ergo &c. De vsu primorū principiorū ex parte minoris extremi

Ad euidentiam huius dubitationis, notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est quòd vti affirmatione & negatione simul, contingit dupliciter. Vno modo vti affirmatione alicuius & negatione oppositi contradictorie, vt animal & non animal. Alio modo vti affirmatione alicuius & negatione eiusdem, vt animal, & non animal.

Secunda est propositionum demonstrationis ostēsiuæ: aliæ sunt ex terminis cōuertibilibus, vt homo est risibilis.

Alię ex prędicato maiori, vt homo est animal: patet ista ex eo q oportet demonstrationis ostensiuę propositiones esse non solum veras sed de omni, & per se, quod non contingit nisi æqua de æquis vel maiora de minoribus prædicemus. His notatis dicitur q cum tota vis rationis Aristotelis ad declarandum visum primi principij in demonstrationibus ostensiuis stet in hoc, q aut demonstrator eget affirmatione & negatione simul ex parte prædicati: aut ex parte subiecti: nec sic, nec si: ergo &c. & egere vsu affirmationis & negationis duobus modis cótingat supradictis: videns prædicatum semper maius, aut æquum subiecto esse, vidit ex parte prædicati non posse vti affirmatione & negatione eiusdem: quoniam falsa fuisset propositio. dicendo. homo est animal, & non animal, aut est rationalis & non rationalis, ac per hoc illum alium modum quo vti posit seruata veritate expresit. s. vtendo affirmatione vnius, & negatione oppositi contradictorie. & dicere, est animal, & non est non animal. nec opus erat aliter dicere. Ex parte autem subiecti. licet videret vtroq; modo posse vti veritate salua affirmatione & negatione, quia vti affirmatione subiecti & negatione oppositi nunquá veritatem destruit, vt si dicatur, homo & non homo est animal. aut risibilis. & vti affirmatione subiecti & negatione eiusdem. quia quando maius de minori prædicatur, nihil adimit veritatis. vt si dicatur, homo & non homo est animal, in terminis. n. conuertibilibus hoc non liceret. licet inquàm vtrunq; viderit: quia tamen vti affirmatione & negatione oppositi, eadem ratione vanum esse apparet, quod pro manifesto relictum est circa prædicatum: ideò hoc sub silentio præteriuit & ad reliquum se transtulit. declarás q nihil refert quo ad inferendam conclusionem, & veritatem præmissarum an de subiecto & eius negatione posit verificari prædicatum, quando prædicatum maius potest esse subiecto, & consequenter neutro modo affirmatione & negatione simul vtitur demonstratio ostésiua. Et per hoc patet responsio ad primum. non. n. vitio ęquiuocationis defecit, sed industria breuitatis, modos omnes circunspiciens à demonstratione separauit. Ad secúdum dicitur, q cum primum principium (cuius meminit hic) dicat affirmationem & negationem non contingere simul ad excludendas cauillationes, quod à plenitudine doctrinæ alienum non est, ne dum affirmationem & negationem oppositi, quod primi principij veritas est, separauit. sed etiam affirmationem & negationem eiusdem, quádo veritatem compatitur, id est ex parte subiecti, quando prędicatum est maius, vbi quædam similitudo contradictionis est, extra demonstrationem ponere voluit. Et nota q cum idem iudicium de tertio & medio protulerit, medium ex parte subiecti accepit, & non ex parte prædicati, aliter nec esset eadem de vtroq; ratio, nec nihil differret, sed falsa esset minor, quoniá oportet æqua de ęquis, aut maiora de minoribus, dici, vt de primo declarauimus. nec opus erat medij specialiter meminisse ex parte prædicati, quoniam eadem de ipso ex parte prædicati & primo ratio est. Nec fallaris hoc in loco, putans, quandoq; oportere in demonstratione assumi subiectum aut medium affirmatum & negatum, ad concludendum de subiecto affirmato & negato. v. g. ad concludendum Callias & non Callias est homo oportere dicere, homo, vel homo & non homo est animal, Callias & non Callias est homo, vel Callias & non Callias est homo. & non homo. ergo Callias & non Callias est animal, has chimeras procul abijce abs te: quoniam demonstratio vnum de vno concludit, sicut & propositiones eius enunciant, vt supra dixit Aristote.

Quo nam primo principio vtatur demonstratio ducens ad impossibile, & quomodo.

CIRCA secundam conclusionem dubitatur, an sit intelligenda de omnibus primis principijs, an de hoc tantum, omne affirmare, aut negare verum est: & est quærere, an demonstratio ad impossibile vtatur etiam illo alio principio. s. non contingit simul esse & non esse. Videtur. n. q indistincte de primis principijs accipiendum sit quod dicitur, quia non minus demonstratio ducit ad impossibile oppositum isti primo principio, de quolibet est affirmare vel negare quàm ad impossibile oppositú illi non contingit simul esse, & non esse (vt de se patet) & exemplum clare habetur ex fine primi perihermenias. vbi probatur ista propositio. vnumquodq; dum est, necesse est esse, ducendo ad impossibile hoc, quia. s. aliter contingeret idem simul esse & non esse, vt clare habes ibi à. S. Tho. Et confirmatur quia Auer. in isto loco cómen. s. 26. indistincte loquitur de istis duobus principijs dicens demonstrationem non egere enunciatione cómuni, nisi in duobus locis quorum secundus est, quando demonstramus ad impossibile.

Cap. 6.

Cap. 26.

Ad euidentiam huius, oportet præsupponere eas, quas supra diximus, distinctiones de primis principijs, habere locum etiam in hoc principio, omne affirmare, aut negare verum est. quod exemplo facile est declarare. Accipitur siquidem communiter in actu signato, quando dicitur, omne aut affirmare aut negare &c. contracte vero in actu signato, vt hominem currere aut non currere est verum. communiter vero & contracte in actu exercito. vt à, est b: ergo non est dicendum a, non est b, &c.

Hoc stante quatuor dicimus. Primo & ambo hæc principia in actu, signato siue communiter siue contracte sumpta ingrediuntur formaliter tam demonstrationem ostensiuam quàm ducentem ad impossibile. & de primo quidem exempla sunt data. de secundo autem facile est cuiq; exercitato adducere, & habetur ibidem in primo perihermenias. Secundo dicimus, q illud principium, non contingit simul esse &c. in actu exercito, neq; ingreditur demonstrationem ostensiuam (vt probatum est) neq; ducentem ad impossibile eadem ratione, quia superfluitatem terminorum omnis demonstratio abhorret. Tertio dicimus, q hoc principio, omne affirmare aut negare &c. in actu exercito demonstratio ostensiua vti non potest, patet istud ex terminis, quia demonstrare ostensiue est ostendere sic esse vel sic non esse ex veritate assumptarú præmissarum. vsus autem huius principij consistit in ostendendo sic esse, quia eius oppositum est falsum &c. Quarto dicimus, quòd hoc principio demonstratio ducens ad impossibile vtiq; cogitur, quoniam demonstratio ad impossibile à destructione vnius oppositi ad constructionem alterius directe procedit. quod est proprie & vere exercere hoc principium (vt patet ex dictis.) Signum autem quòd hæc sint secundum mentem Aristote. dicta inde sumitur, quia loquens de illo principio, non contingit simul affirmare, dixit, neque vna demonstratio accipit. loquens autem de hoc principio dixit, omne autem affirmare, aut negare, quæ est ad impossibile demonstratio accipit ex ipso sermonis stilo insinuans q aliquid conuenit huic principio. s. assumi in demonstratione ducente ad impossibile, quod illi non conuenit. Nec arguas me (quęso) si in pręcedente conclusione loquens de vsu illius semper locutus fuerim de demonstratione ostensiua, qm propter claritatem doctrinę id factum est, & absque falsitate, nec diutius permissum est stare animum suspensum. Argumentum ergo iam patet responsio, quia de principio illo procedit vt signato, vt non exercito. Ad con

Cap. 16.

firmationem

firmationem(ob antiquorum reuerentiam) dicitur ꝙ indefinite,& non vniuersaliter intelligendum est enunciationem vniuersalem ingredi demonstrationem &c.Ita vt de illo principio.s. non contingit simul esse, verificetur primus locus.s. si concludenda est affirmatio alicuius & negatio oppositi.puta mundus est finitus & non est infinitus verificetur dico propter formam syllogisticam vt declarauimus,& de isto.s.omne affirmare aut negare, verificetur secundus locus. Sed quando demonstratio est ducens ad impossibile,nec aliena est glosa ista à verbis Auer.(vt patet diligenter intuenti.) Si quis vero contendat de eius aut alterius mente,mihi curę non est : quoniam non quid hic vel ille senserit inquirimus,sed quid veritas rei habeat.

Dialectica & Metha. quomodo oibus vtantur.

CIRCA quartam conclusionem nota,ꝙ Arist.dicens dialecticam & metaphysicam omnibus vti. Intendit per (ly omnibus) omnibus modis dictis.s.ex quibus,de quibus & quæ,& hoc idem declarare intendit & gloriose declarat.S. Tho.tam in dialectica quàm in metaphysica inueniri, licet non vniformiter, vt diligens lector percipere facile potest,distinguendo tam dialecticam ꝗ demonstratiuam in docentem & vtentem,& assignando earum inter se differentiam,& à metaphysica,& in quo conueniant.

Cuilibet sciẽtiæ sunt propriæ interrogationes.

CIRCA sextam conclusionem,in qua dicitur,omnes scientias gaudere proprijs interrogationibus, dubitatiuncula occurrit vnica,quia Aristo.statim sibi aduersari videtur.in quinta siquidem conclusionem dixit, demonstratorem non interrogare,nunc autem in demonstratiuis proprias interrogationes ponit. Ad hoc dicitur, ꝙ interrogare non vniformiter accipitur hic & ibi, vt ab omnibus expositoribus conceditur.ibi siquidem interrogare est vtranque quæstionis partem proponere,& vtramuis concludere,hic vero alteram tantũ,& illam determinate, quoniam duo opposita demonstrari non possunt (sicut nec esse vera) propter quod Aristo.cum dixit demonstratorem non interrogare hanc rationem assignauit. Quæ sint autem interrogationes demonstratiuę in principio secundi dicetur.

Cap.primo

Non est inconueniẽs sciẽtias oẽs analogis vti.

CIRCA respõsionem datam ad tertiam quæstionem diligenter aduerte ex hoc loco haberi nullum inconueniens esse, & nullam deceptionem sequi, ex eo ꝙ in scientijs vtimur nominibus analogis , quæ æquiuoca in prædicabilibus & in prædicamentis vocantur, pro eo ꝙ non habent rationem simpliciter. Scientiæ.n.) inquit Aristote.) videntur intellectu qua significatione vtantur , sicut sensu videmus circulum descriptum.Ex ignorantia ergo posterioristicæ artis prouenit ponere vniuocationem nominum metaphysicorum,scilicet entis,actus,& potentię &c. vt equiuocationis vitetur fallacia.

Scot.

Num in demonstrationem. sit afferre instantiam per propositionẽ singularem. T.cõ. 8. T.cõ.22.

CIRCA primam propositionem post supradictam rationem positam, dubitatur . Quia contrarium videtur esse hoc quod hic dicitur ei: quod dictum est in quarto capitulo.Nunc siquidem dicitur ꝙ in syllogismum demonstratiuum non oportet ferre instantiam ex propositione inductiua.i.particulari.ibi vero dictum est, ꝙ contra propositionem de omni,quę proculdubio demonstratiua est, fertur instantia,ex propositione singulari, quomodo ergo hæc stant simul. Ad hoc facile dicitur , ꝙ quia aliud est ferre instantiam,& aliud est ferre instantiam propriam demonstratori : ideo diuersa dicta sunt, quæ tamen sibi non cõtrariantur.Cum.n.demonstratio,vt sic,sit vniuersalium (vt supra dictum est .) Quia incorruptibilium oportet eam esse , & ad singularia non nisi per accidens se extendat,& id quod est per accidens extra propria rei numeratur: consequens est , ꝙ instantia singularis inter instantias proprias demonstratori non computetur.Et quia Aris. hic de proprijs demonstrationis tractabat, ideo instantias singulares exclusit,assignans pro causa quia demonstratio est vniuersalium. In quarto autem cap.vbi adhuc de proprijs non agebatur, instantias singulares opus non erat excludere.Qm ergo vere instantiæ sunt,ideo ibi numeratæ, quoniam autem non proprię demonstratori,ideo hic exclusę. Vbi.s.t.c 8.

Num,si ex falsis non posset monstrari verum. validum fieret argumentum a positione consequentis ad antecedentis positionem.

CIrca tertiam propositionem, illam.s.conditionalem, si esset impossibile ex falso mõstrare verum &c. Dubitatur dupliciter.Primo quia non videtur verum,ꝙ si esset impossibile ex falso concludere verum , ꝙ liceret à positione consequentis arguere . non.n.magis tunc sequeretur verum ex vero, quàm nunc hoc verum sequitur ex hoc alio vero. Sed nunc videmus ꝙ postquam verum ex vero deduximus,non licet redire à consequente ad antecedẽs. non.n.cum diximus sortes est homo,ergo est animal: dicimus sor.est animal. ergo est homo : ergo nec tunc hoc liceret. Secundo quia dato ꝙ esset vera illa conditionalis, & consequenter ꝙ non fieret paralogismus consequentis à positione consequentis, adhuc tamen non habetur: ꝙ non posset fieri idem paralogismus in secunda figura ex puris affirmatiuis. hic.n.paralogismus non peccat (eo ꝙ ex falsis inferat.) sed quia medium maius est vtroque extremo: vt patet dicendo . omnis homo est animal leo est animal. ergo leo est homo.

Ad hoc dicitur ꝙ causa quare à positione consequentis non licet vniuersaliter arguere:est quia ex falso sequitur verum(vt superius dictum est.) potest.n.consequente existente vero:antecedẽs esse falsum (vt patet) propter quod in terminis conuertibilibus à positione consequentis arguere licet:fieri.n.non potest:vt cõuertibilia sint:& vnum sit:& reliquum non:quia inquam hæc est causa,si impossibile esset ex falso verum syllogistice concludere: oporteret consequente existente vero: antecedens esse verum:sicut e conuerso:& conuertibilitas esset inter veritatem consequentis cuiusq; rectę consequentiæ : & sui antecedens : ita ꝙ sicut modo dicimus , ꝙ cuiusq; rectę consequentiæ, vel recti syllogismi:quod idem est:antecedens verum infert conclusionem veram:eo ꝙ ex veris nil nisi verum : & propterea vniuersaliter concludere licet à positione antecedentis ad positionem consequentis:ita tunc:quia verum ex veris tantum sequeretur in quocunq; recto discursu:verum consequens vitrum antecedens inferret:& à positione consequentis ad positionem antecedentis vniuersaliter arguere liceret.Et quoniam ex puris affirmatiuis in secunda figura vitium propterea est quia medio termino consequente primum vt antecedente vtimur : quod modo non licet:propter dictam causam:quia.s.potest consequens esse absq; antecedente,ideo, si impossibile esset ex falso syllogistice monstrare verum: paralogismus ex puris affirmatiuis non inueniretur: sicut nec à positione consequentis, vnde radices syllogistici discursus subtiliter Aristot.intuitus ex vnica conditione vtrunq; modum paralogizandi exclusit à demonstratiuis. propterea quia ex falso non potest monstrari verum:& consequenter ita se habet demonstratio vt sic ad hos paralogismos:sicut se haberet syllogismus simpliciter ad eosdem:si non posset ex falso syllogizari verum.Ad primum autem in oppositũ negatur assumptum: quoniam ex falsitate propositionis de inesse non sequitur falsitas modalis. Aliud est.n.dicere , si verum ex falso non syllogizatur:licet arguere à positione consequẽtis:& aliud est dicere,si verum ex falso non potest syllogizari: licet ar

guere à

guere à positione consequentis, primum est falsum secundum formam syllogisticam: licet ex gratia materiæ, vel ex hypothesi sequatur: vt de exemplo adducto obijciendo S. Tho. hic ait. Tum quia est in materia necessaria, quo ad subiectum concludens vtrunq; prędicatum in primo modo per se. tum quia supponitur id quod est animal esse hominem. secundum vero est verissimum: vnde stante illa conditionali, verum magis inferretur ex vero: quàm hoc verum nunc ab hoc: quia tunc ita appropriaret sibi inferri ex vero quod impossibile esset inferri ex falso. nunc autem hoc verum: licet inferatur ex vero: potest tamen inferri ex falso: & esse verum antecedente existente falso. Ad secundum dicitur: q; ex hac conditionali sufficienter vterq; modus paralogizandi destructus est (vt ex dictis patet. Ad probationem autem oppositi dicitur: q; licet paralogismus ex puris affirmatiuis non ideo sit: quia sit ex falsis, est tamen ideo, quia medium, quod assumitur vt consequens extrema in vtraque præmissa concludit in vi antecedentis respectu maioris extremitatis vt (exemplariter patet.) Cum enim dico, homo est animal, leo est animal, ergo leo est homo: ideo hominem de leone infero, quia est animal, ac si ad animal sequeretur homo. Vnde quia in terminis conuertibilibus quodlibet antecedit, & sequitur ad quodlibet, talis forma seruanda non prohibetur, & per eandem causam in terminis non conuertibilibus abiicitur, non est ergo radix istius paralogismi id, quod in argumento adducitur, sed quod nos diximus, arguere. s. à positione consequentis quod commune est huic & supradicto, huic quidem virtualiter, illi vero formaliter, propter quod vterq; paralogismus consequentis vocatur.

Ex puris affirmatiuis in conuertibilibus valet argumentum.

Aduerte hic, q; deceptiones, quæ accidunt in demonstratiuis ex paralogismis sunt quidem deceptiones & aggenerantes ignorantiam prauæ dispositionis in illa scientia, sed sunt deceptiones communes scientijs & non scientiis, & illi scientię & alteri: deceptiones autem prouenientes ex falsis oppositis proprijs principijs vel pręmissis demonstrationum in illa scientia sunt deceptiones proprię, & ideo paralogismi & non ex oppositis syllogismi exclusi sunt à demonstratiuis. Et hinc euenit vt paralogismos in demōstratiuis inducere ridiculum sit, & philosophorum non esse sophysticas rationes soluere, vt dicetur primo Physico.

T. c. 10.

CIRCA vltimam propositionem, quę de augmentatione demonstrationum est. Aduertenda sunt duo. Primum est, q; cum augere demonstrationes in longum multipliciter contingat via compositiua. s. descendendo tantum ex parte subiecti in aliud, & de illo in aliud &c. & descendendo ex parte passionis tantum ex prima in secundam, & ex secunda in tertiam &c. & descendendo ex parte vtriusque simul, vt à triangulo & eius passionibus ad isochelem & suas proprias passiones: & ex parte medij via resolutiua ex medio ad anterius medium ascendendo in eodem vel diuerso genere causarum &c. omnia conclusit Aristot. sub vno verbo dicens, demonstrationes augeri in post assumendo, & complexus est. S. Tho. exponentes post assumere esse medium sub medio sumere. saluatur enim hoc in omnibus supradictis, vt facile patere potest exercitatis &c. Secundum est quòd Aristot. dicens post assumptionem procedere in infinitum non intendit asserere demonstrationis augmentum aliquo modo in infinitum esse, sed intelligendus est, vel conditionaliter, scilicet si infinita post assumenda essent. & hoc, vel quia nondum declarauerat, quod inferius determinabit. s. finitatem demonstrationum vndique. Vel quia species numerorum & figurarum, & consequenter quæstiones eorum infinitæ sunt in potentia. Aut (& melius) intelligendus est per ly in infinitum intendisse in incertum, eo quòd non est determinatus numerus post assumendorum, sed quandoque sunt tria, quandoq; decem, quandoq; octo &c. ac si dixisset, augentur demonstrationes in post assumendo, vt A de B, & B de C, & C de D: & sic in infinitum. i. & sic quousq; sint assumenda, quotcunq; fuerint &c.

De augmento demonstrationis in assumendo vel post assumendo.

Ca. 18. ir- ... ca. t. c. 33 & 36.

Demonstratione quia. Cap 13.

QVòd vero differt, & propter quid scire, primum quidem in eadem scientia. et in hac dupliciter. Vno quidem modo, si non per immediata efficiatur syllogismus. non. n. accipitur prima causa, scientia vero ipsius propter quid secundum primam causam. Alio autem, si per immediata quidem, sed non per causam, sed per notius eorum, quę conuertuntur. nihil. n. prohibet eorum quæ conuersim prædicantur, notius aliquando esse, quod est non causa. quare erit per hoc demonstratio. vt quòd planetæ prope, per id, quòd non scintillant. Sit in quo C, planetæ: in quo B, non scintillare: in quo A, prope esse. verum itaq; B de C dicere: planetæ enim non scintillant. sed & A de B: quod. n. non scintillat prope est. hoc autem acceptum sit per inductionem, aut per sensum. necesse igitur A inesse ipsi C. quare demonstratum fuit, quòd planetæ prope sunt. Hic igitur syllogismus non ipsius propter quid. sed ipsius quòd, est. non. n. propter non scintillare: prope sunt, sed propterea quia prope sunt, non scintillant. Euenit autem & per alterum monstrari alterum: & erit ipsius propter quid demonstratio. Vt sit C, planetæ: in quo B, prope esse: A, non scintillare. inest itaque & B ipsi C: quare & ipsi C, A: & A ipsi B, non scintillare. & est syllogismus ipsius propter quid: accepta. n. est prima causa. Rursus quēadmodum lunam monstrant, quòd sphęrica per augmenta. si. n. quod ita augetur est sphæricum: augetur autem luna planum, quòd sphærica. sic igitur ipsius quòd factus fuit syllogismus. Econuerso autem posito medio ipsius propter quid. non. n. propter augmenta est sphærica: sed quia est sphærica, accipit augmenta talia Luna, in quo C: sphærica, in quo B: augmentum, in quo A. In quibus autem media non conuertuntur, & est notius, quod non est causa, ipsum quidem quòd monstratur, ipsum autem propter quid non. Amplius in quibus medium extra ponitur. etenim in his ipsius quòd, & non ipsius propter quid est, demonstratio. non. n. dicitur causa. Vt propter quid non respirat paries: quoniam non animal. si. n. hoc respirandi causa est, oporteret animal esse causam respirandi. vt si negatio causa est ipsius non esse affirmatio causa est ipsius esse. quemadmodum si hoc, quod est incommensurabilia esse calida & frigida, eius, quod est non sanum esse, hoc quod est commensurabilia esse, eius, quod est sanum esse consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In ijs autem, quæ sic assignata sunt, non contingit, quod dictum est. non. n. omne respirat animal. Syllogismus autem fit talis causæ in media figura. vt sit A, animal: in quo B, respirare: in quo C, paries. A igitur inest omni B, omne enim respirans est animal: ipsi autem C nulli. quare neq; B C nulli. non itaque respirat paries. Assimilantur autem tales causæ ijs, quæ secundum excessum dicuntur. hoc autem est plus distans dicere medium. vt illud Anacharsidis, quod in Scythis non sunt tibicines: neq;. n. vites. Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundum mediorum positionem istæ differentiæ sunt eius, qui est ipsius, quòd, ad eum, qui est ipsius propter quid, syllogismum. Alio autem modo differt ipsum propter quid ab ipso quod, eo quod per aliam scientiam vtrunq; speculatur. talia autem sunt, quæcunq; sic se habent inuicem, vt sit alterum sub altero, vt perspectiua ad

Geometriam,

Geometriam, & mechanica ad Stereometriam, & harmonica ad Arithmeticam, & apparentia ad Astrologicam. Fere autem vniuoca sunt nonnulla istarum scientiarum, vt Astrologia, & qua Mathematica, & qua Nautica, atq; Harmonica, & qua mathematica, & qua secundum auditum. Hic.n.ipsum quidem quòd. sensitiuorum est scire, ipsum vero propter quid, Mathematicorum. hi nanq; habent causarum demonstrationes, & plerunque non sciunt ipsum quod: quemadmodum qui vniuersale speculantur, multotiens nonnulla singularium nesciunt, quia non aduertunt. Sunt autem hæc, quæcunque cum alterum quid sint secundum substantiam, vtuntur formis, disciplinæ nanque circa formas sunt: non.n.de subiecto aliquo geometrica sunt. si.n.de subiecto aliquo geometrica sunt, sed non inquantum geometrica, de subiecto. Se habet autem & ad Perspectiuam, vt hæc ad Geometriam, alia ad hanc. vt quod est de iride. ipsum.n.quod, Naturalis est scire, ipsum vero propter quid, Perspectiui, aut simpliciter, aut secundum mathema. Multa autem & non sub se inuicem scientiarum, ita se habent, vt Medicina ad Geometriam. quod.n.vlcera orbicularia tardius sanantur, Medici est scire: propter quid vero, Geometræ.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio.
SCire quia, & scire propter quid, in eadem scientia dupliciter differunt. Vno modo quando fit syllogismus per remotam causam. Alio modo quando fit per effectum conuertibilem quidem sed notiorem. probatur vtrunq; à priori, quia scire propter quid est scire per causam primam, i.proximam & declaratur secundum exemplariter. planetæ sunt prope, quia stellæ non scintillantes sunt & in terminis A primo, C tertio, B medio.

Secunda conclusio.
Contingit quando.s.causa per effectum conuertibilem demonstratur alterum per alterum, econuerso demonstrare, & erit propter quid demonstratio (vt patet in exemplo dato) mutando maiorem extremitatem in medium, & cum luna circularis monstratur, quia incrementa luminis cornicularitur accipit, in terminis A primo, C tertio, & B medio.

Tertia conclusio.
Quando autem medium non conuertitur & est notius, & non causa (quia) demonstratur, sed propter quid non.

Quarta conclusio.
Quando medium est extra fit demonstratio quia; & non propter quid. probatur à priori, quia non assumitur id quod est causa.s.proxima, vt paries non respirat, quia non est animal, negatio siquidem animalitatis non est propria causa negationis respirationis, quia affirmatio animalitatis non est propria causa affirmationis respirationis.

Regula.
Oportet siquidem si affirmatio est causa affirmationis, quòd negatio sit causa negationis, & econuerso si negatio est causa negationis quòd affirmatio sit causa affirmationis, vt cum mensura calida & frigida sanandi causa, sine mensura vero non sanandi.

Quinta conclusio.
Syllogismus huiusmodi demonstrationis quia, in media fit figura. probatur à priori, quia conclusio est vniuersalis, & oportet maiorem esse affirmatiuam, vt patet in terminis, B primo, C tertio, A medio.

Sexta conclusio.
Comparantur huiusmodi causæ assumptæ dictis secundum excellentiam. probatur à priori, quia tale medium est plurimum distans, sicut illud Anacarsidis, in scythis non sunt sibilatores, quia non sunt vites.

Septima conclusio.
Alio autem modó differunt propter quid syllogismus ab ipso quia, quoniam ad diuersas scientias pertinent.

Octaua conclusio.
Huiusmodi scientiæ diuersæ, sunt quæcunq; sic habent adinuicem, quòd alterum sub altero est, vt speculatiua ad geometriam &c.

Nona conclusio.
Fere autem vniuocæ sunt harum quędam scientiarum, vt astrologia, mathematica & quæ naualis est, & harmonica, mathematica, & quæ est secundum auditum.

Declaratio septimæ & octauæ.
Hoc enim ipsum (quia) sensibilium est scire, sed propter quid mathematicorum. probatur à priori, quia hi habent causarum demonstrationes, & multoties nesciunt ipsum quia, quoniam non applicant ad &c. Sicut vniuersale considerantes multoties quædam singularium nesciunt propter id quod non intendunt.

Decima conclusio.
Sunt autem hæc, quæcunq; alterum sunt secundum subiectum, & vtuntur speciebus. probatur hoc secundum à priori, quia mathematicæ circa species sunt. probatur, quia geometria non est de subiecto aliquo. probatur, quia non secundum quòd de subiecto sunt geometricalia sunt, licet de subiecto sint.

Vndecima conclusio.
Habet autem se alia ad perspectiuam, vt perspectiua ad geometriam, vt id quod est de iride ipsum quia physici est scire, sed propter quid perspectiui.

Duodecima conclusio.
Habent se & sic multæ, & non subinuicem scientiarum, vt medicina ad geometriam, quòd.n.vulnera circularia tardius sanentur medicinæ est scire quia, geometriæ autem propter quid.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capi. demonstrationem quia declinare, differentias inter ipsam, & demonstrationem propter quid assignare vult, pro eo quòd in reliquis ei æquatur, & duo principaliter facit, quoniam primo differentias quia, & propter quid in eadem scientia ponit in sex primis conclusionibus, in quarum prima duas differentias ponit, & in secunda differentiæ secundæ conditionem prosequitur, & in tertia eiusdem differentię alterum membrum declarat. In quarta vero quinta & sexta claro ordine primam differentiam declarat, & ordinat in forma syllogistica. secundo principaliter inter quia. & propter quid. differentiam in diuersis scientijs insinuat sex alijs conclusionibus, In septima siquidem illam proponit. In octaua & nona, quæ & quales sint tales scientię insinuat declarationem ipsius intentæ differentię subdens. In decima autem quale sit illud, propter quid alterius scientiæ insinuat. & in vndecima & duodecima extendit intentam differentiam, declarans inueniri inter alterius ordinis à prædictis scientias.

Quomodo demonstratio quia sit per effectũ conuertibilem.

CIrca primam conclusionem aduertendum est, quòd effectum esse conuertibilem cum causa contingit dupliciter. vno modo secundum prædicationem. Alio modo secundum causalitatem, & licet vtroq; modo oporteat esse effectum conuertibilem cum causa in proposito, conuertibilitas tamen secundum causalitatem est principaliter intenta, quia de causa & effectu, vt sic sermo est. consistit autem huiusmodi conuertibilitas secundum causalitatem in hoc, quòd talis effectus necessario præexigat talem causam & talem causam necessario sequatur talis effectus. Tunc.n. ab effectu (quia) concludimus de causa, & à causa (propter quid) de effectu quando connexio est necessaria ex vtraq; parte. Conuertibilitas autem secundum prædicationem dupliciter intelligi potest, inter causam & effectum. Vno modo vt in quocunq; sit causa, sit effectus, & econuerso, sicut se habẽt humanitas & risibilitas, & hoc modo non potest vniuersaliter intelligi conuertibilitas prædicationis inter causam & effectum conuertibilem, quoniam multi sunt effectus, qui non sunt in suppositis, in quibus sunt rationes causandi illos (vt patet) cum ex generatione & corruptione in inferioribus demonstramus contrarios motus

in coelo,

in cœlo,econuerſo.Alio modo poteſt intelligi,vt de quo-
cunque ſuppoſito prædicatur cauſa, de eodem prædicetur
denominatio cauſalis ab effectu ſumpta , & econuerſo, &
hoc modo vniuerſaliter verum eſt effectum & cauſam ne
ceſsitate mutua connexionem habentes conuerti ſecun-
dum prædicationem , oportet ſiquidem omne naturaliter
cauſans generationem & corruptionem habere contrarios
motus ſic &c. & omne ſic habens contrarios motus cau-
ſare generationem & corruptionem . Demonſtratio ergo
quia, eſt per effectum conuertibilem conuertibilitate cau-
ſalitatis, & prædicationis modo declarato.

Num ſit poſsibilis & conueniens demonſtratio circularis.

CIrca ſecundam cõclufionem dubitatur an à cauſa de
monſtrata,'quia eſt. per effectum poſsit effectus de-
monſtrari propter quid.& vniuerſaliter an ſit poſsibilis de
monſtratio circularis.videtur.n.quòd ſic. Primo quia ex-
preſſe Ariſtoteles hic dicit, ꝙ demonſtrata cauſa per effe-
ctum conuertibilem ipſum demonſtrare poteſt à priori.

Secundo quia expreſſe Albertus dicit in hoc primo li-
bro tractatu ſecundo ca.15.ꝙ demonſtrare vnam cauſam
per aliam & econuerſo non conuenit,eo ꝙ cauſæ ſunt ſibi
inuicem cauſæ & in eſſendo,& in demonſtrando.

Tertio quia ſi demonſtratio circularis eſſet ſecundum
ſe prohibita nunquàm aliquis poſſet ea abſq; reprehenſio-
ne vti.Videmus autem ꝙ Ariſt.pluries vſus eſt ea in diuer
T. c. 25. ſis locis, & preſertim in ſecundo cœli, vbi primo oſtendit
dextrum cęli eſſe partem orientalem,quia inde incipit mo
tus cęleſtis,deinde oſtẽdit inde incipere motum cęli, quia
ibi eſt dextrum. In eodem quoq; libro oſtendit ſtellas eſſe
immobiles ſecundum ſe quia ſunt ſphæricæ, deinde oſten
dit eas eſſe ſphæricas, quia ſunt immobiles ſecundũ ſe &c.
T. c. 48. In oppoſitum eſt ratio ſecundo loco facta ab Ariſto.in
T. c. 59. capi.tertio ad probãdum,ꝙ demonſtratio ſimpliciter non
T. c. 6. poteſt eſſe circularis,concludit ſiquidem illa ratio,'ſi bona
eſt de omni demonſtratione,quoniam ex forma circularis
proceſſus emanat , & non variatur ad quod ſuus terminus
applicetur.Arguit.n.ſic, demonſtrare circulariter,eſt pro-
cedere ab eodem ad idem , ſiue per vnum , ſiue per multa
media fiat hoc. diſcurſus autem ab eodem ad idem perfici
tur, concludendo idem ex ſeipſo, vt patet arguendo à pri-
mo ad vltimum,ſi.A.eſt, B eſt, ſi B.eſt.C,eſt.ergo ſi.C.eſt.
B.eſt,& ſi.B.eſt,A.eſt.ergo de primo ad vltimum,ſi.A.eſt.
A.eſt.Taliter autem demonſtrare ridiculum eſt.ergo &c.

Ad euidentiam huius dubitationis diligenter inſpicere
oportet vnde habet proceſſus circularis ꝙ ab arte alienus
cenſeatur, hoc.n.viſo facile erit oſtendere quando poſsit
exerceri , & quando non. Ad habendum autem hoc cum
demonſtratio circularis duo dicat ex conditionibus de-
monſtrationis, & circuli, quantum ad propoſitum ſpectat
procedendum eſt , & vt perfectior ſit doctrina à demon-
ſtratione in communi ad ſpeciales demonſtrationes eſt de
ſcendendum.In demonſtratione igitur communiter ſum-
pta duo exiguntur,alterum ex parte rerum, circa quas eſt
demonſtratio. alterum ex parte demonſtratiui diſcurſus.
Ex parte quidem rerum in omni demonſtratione exigi-
tur neceſſario connexio terminorum,vt expreſſe habitum
T. c. 15. eſt cap.6.Sed vltra hoc demonſtratio ſimpliciter,ſeu(pro
pter quid) exigit ꝙ procedat ſemper à cauſa ad effectum,
& conſequenter à notioribus ſecundum naturam ad mi-
nus nota.Demonſtratio vero (quia) exigit oppoſitas con
ditiones. Ex parte autem diſcurſus , exigit demonſtratio
omnis, ꝙ procedat ex notioribus nobis , ſiue cum hoc illa
ex quibus procedit,fuerint etiam ſecundum ſe notiora,ſi-
ue non , vt patet ex dictis in capitulis ſecundo & tertio.& T. c. 5. & 6.
ex ipſa diſciplinæ generatione, quæ ſemper ex notioribus
& credibilioribus nobis procedit & facile probari poſſet
vtendo illa maxima,propter quod vnumquodq; &c.Cir-
culus autem in propoſito nil aliud exigit niſi ꝙ præmiſſa
fiat concluſio,& concluſio fiat præmiſſa,ſeu & in idem re
deat, ꝙ.A.inferatur per.B.&.B.per.A.hæ ſunt conditiones
demonſtrationis circularis , quas examinando diſcutere
oportet,an ſint compoſsibiles,an deſtruãt ſeinuicem. Si.n.
compatiuntur ſe demonſtratio circularis refutanda non
eſt, ſin autem , abijcienda merito eſt. A prima igitur de-
monſtrationis conditione inchoantes dicimus , ꝙ circuli
conditioni non aduerſatur vniuerſaliter, ſed quandoq;. Si
connexio nanq; neceſſaria eſt inter terminos demonſtra-
tionis,ex omni parte vndecunq; incipias circulus admitti
tur , propterea quia quantumcunq; procedatur ab.A.in.B.
& regreſſus fiat à.B.in.A.ſemper ſaluatur neceſſaria conne
xio: ſi vero connexio claudicat ex parte maioris extremi-
tatis circulatio impeditur,quoniam regrediendo non pro-
cederetur ex neceſſarijs.Conditiones quoque requiſitæ ad
demonſtrationem propter quid quandoq; circulo contra
riantur , quandoq; non. Tripliciter.n. talis proceſſus fieri T. c. 32.
poteſt.Primo à cauſa ad effectum,qui tamen eſt cauſa ſuæ
cauſæ in altero genere cauſæ , cum cauſæ ſint ſibiinuicem
cauſæ , vt dicitur in.2.Phyſic.& in tali proceſſu cum mu-
tuum inueniatur propter quid , circuli ratio non impedi-
tur , procedendo.n.ab A.in.B.propter quid demonſtratio
fiet regrèdiendo quoque A.B.in.A.demonſtratio propter
quid eſt,licet in alio generæ cauſæ,& ſimiliter ſemper pro
cedetur à notioribus ſecundum naturam,tot nanq; modis
dicitur notius natura, quot dicitur cauſa , cum ab eodem
dependeant eſſe & cognoſcibilitas rei. Secundo fit à cauſa
ad effectum, qui tamen eſt cauſa ſuæ cauſæ in eodem gene
re cauſæ,non ita ꝙ idem numero ſit effectus & cauſa eiuſ-
dem, ſed idem ſpecie (vt patet in his, quæ generationem
circularem habent) vt vapor & pluuia &c. de quibus erit
ſermo in ſecundo huius ca.9.in huiuſmodi.n.ſicut in natu
rali generatione inuenitur circulatio,ita in intellectuali di
ſcurſu,quoniam ars imitari debet naturam, ſed vera ratio
circularis demonſtrationis in iſtis non eſt quoniã non eſt
ab eodem ad idem numero,ſed ſpecie, propter quod pro-
prie loquendo in tali proceſſu circulus (de quo loquimur)
inueniri non poteſt , quoniam impoſsibile eſt idem nume
ro eſſe cauſam ſuæ cauſæ in eodem generæ cauſæ . Tertio circa t. c.
fit à cauſa ad effectum,qui nullo modo eſt cauſa ſuæ cau- 12. & 13.
ſæ , & in tali proceſſu manifeſte patet , ꝙ circulus à priori
non admittitur,eo ꝙ regrediendo, dato ꝙ ſeruaretur ne-
ceſſaria connexio,non tamen fieret demonſtratio propter
quid,ſed quia. Admitti tamen non prohibetur in tali pro-
ceſſu circulus difformis , ſi effectus ſit conuertibilis , ita ꝙ
vnus proceſſus erit propter quid,& alter quia.Ex parte er-
go rerum nil inuenitur repugnans vniuerſaliter demon-
ſtrationi circulari. Conditio autem requiſita ad demon-
ſtrationem omnem, ex parte diſcurſus.ſ.ꝙ ſit ex notiori-
bus nobis circulari proceſſui obſtat,quoniam circularis di
ſcurſus,licet inchoet à notioribus nobis, regreditur tamen
à non notioribus nobis, quia ex concluſione ad eius prin-
cipium, ex quo cognita eſt redit. Eſt igitur circularis de-
monſtratio vitanda ex eo ꝙ non procedit ex notioribus
nobis , & conſequenter cum nil nobis de nouo manifeſte-
tur niſi ex notioribus nobis, circularis diſcurſus nihil ma-
nifeſtat.vnde,cum dicitur demonſtratio circularis,ly cir-
cularis , eſt conditio diminuens rationem demonſtratio-
nis,de cuius ratione eſt,ꝙ ſit ex notioribus nobis, & con-
ſequenter

ſequenter demonſtratio vere circularis non eſt demonſtratio, abſolute loquendo. cum autem hoc inuariabiliter inueniatur in omni circulari proceſſu, vt ſic, oportet dicere ꝙ non licet circulariter demonſtrare, neq; ſimpliciter, & à priori, neq; mutando poſterius in prius, quoniam ſemper ſaluatur hoc, ꝙ non regredimur à notioribus nobis. Quamuis autem ita ſe veritas habeat (vt diximus.) Duabus tamen cauſis contingit circulari diſcurſu abſq; reprehenſione vti. Primo, quando circulari diſcurſui ante regreſſum admiſcetur aliquis alius diſcurſus vel quodcunq; aliud adminiculum quo augetur cognitio concluſionis à qua regrediendum eſt. Tunc.n. à notioribus nobis fit regreſſus, & manifeſtantur tunc nobis duo.ſ. illa propoſitio, quæ fuerat præmiſſa non ſimpliciter (quia nota erat) ſed alio modo, & conuertibilitas concluſionum, & ſic circulo vſus
ſuper. t. cõ. 59. fuit Ariſtot. ſecundum Alexan. & S. Tho. in ſecundo cœli. quando oſtendit ſtellas eſſe ſphericas, quia immobiles &c. Secundo quando circularis diſcurſus non ad hoc fit vt ad principium manifeſtandum regrediatur, ſed ad hoc vt reducatur id à quo incepimus ad illud ad quod peruenimus vt effectus in ſuam cauſam. vt ſi oſtenderem primo Sortem eſſe viuum, quia ex ſe mouetur, & deinde habitudinem terminorum in ſe intuendo regrederer dicẽdo ꝙ moueri ex ſe non eſt cauſa ꝙ Sortes viuat, ſed potius econuerſo, quia viuit, ideo mouetur ex ſe. & ſic ſecundum. S. Tho.
ſuper. t. cõ. 34. in. 2. cœli lec. 7. Ariſt. vſus fuit circulo, quando ex dextero cœli motum incipere dixit &c. Ad argumenta ergo in oppoſitum dicitur, ꝙ ſermo noſter eſt formalis, & ideo non loquimur niſi de demonſtratione circulari pura, quam conſtat non procedere ex notioribus nobis, & conſequenter non eſſe veram demonſtrationem. Auctoritates vero in oppoſitum, & vſus Ariſtot. & c. huiuſmodi, quæ ab illuſtribus viris dicta contrarium ſonare videntur, intelligenda ſunt de demonſtratione circulari admiſta & fulta aliquo alio adminiculo ante regreſſum, vel reducente effectum in cauſam, vt diximus. Dicitur ſecundo, ꝙ doctores illuſtres ideo dixerunt, ꝙ circulus difformis eſt conceſſus, ſiue ibi ſit difformitas ſecundum differentiam, quia, & propter quid, ſiue ſecundum diuerſa genera cauſarum & cognitionum, ſiue quouis alio modo, circulum vniformem negauerunt, quia quantum eſt ex parte rerum de demonſtratione loquebatur. patet autem ex dictis, ꝙ ex parte rerum non prohibentur huiuſmodi circuli difformes, ſed vniformes, ſed prohibentur ex parte noſtri, qui ex notioribus nobis procedere debemus neceſſario, vnde (ſicut iam dictum eſt) ſi aliund nobis prima concluſio notior fieret, quod multis modis euenire poteſt, regreſſum & circulo difformem committere non erit vitioſum.

Medium quot modis contingit eſſe non conuertibile, & quæ ex tali medio demonſtrationes fiant.

Adnotatio nes. CIrca tertiam concluſionem quatuor notanda ſunt. Primum eſt, ꝙ non conuertibilitas medij, de qua eſt hic ſermo, cum comprehendat in ſe vtrunq; extremorum, inter quæ mediat conuertibilitas, non eſt intelligenda quocunq; modo, ſed ad diuerſa relata diuerſimode ſumenda eſt. quoniam nanq; conuertibilitas in quadam æqualitate conſiſtit, & æquale medium eſt inter maius & minus, medium non conuertibile eſſe contingit dupliciter, vel quia eſt maius, vel quia eſt minus. & quia medium inter maiorem & minorem extremitatem medium eſt, quatuor modi non conuertibilitatis ipſius medij ſunt, ꝙ.ſ. eſt vel maius maiore extremitate, vel minus; aut quia eſt maius minore extremitate, vel minus: quos S. Tho. in expoſitione pulcherrime tangit, & ſiquidem medium, de quo loquimur, effectus.ſ. eſt ita non conuertibile, ꝙ ſit maius primo, non fit demonſtratio. inquit. S. Tho. (& bene) loquendo de demonſtratione affirmatiua, quoniam negatiua fieri poteſt in ſecunda figura, vt patet demonſtrãdo lapidem non eſſe animal, quia non habet operationes vitales, ſic, omne animal habet operationes vitales, lapis non habet operationes vitales, ergo lapis non eſt animal. Affirmatiuam vero fieri non poſſe clarum eſt, quia maior erit falſa prædicans minus de maiori. Si vero medium ideo non conuertatur, quia minus primo eſt, optime fit demonſtratio, vt patet demonſtrando de ſimia ꝙ ſit animal, quia reſpirat, ſic, omne reſpirans eſt animal, ſimia reſpirat: ergo. Negatiua autem fieri non poteſt, quia oportet in maiori coniungi effectum cauſæ, ac per hoc eſſe vniuerſalem affirmatiuam, quod nec in prima nec in tertia figura fieri poteſt, & in ſecunda falſitas accidere (licet tertia figura in hoc caſu ſub ſilentio pertranſiri debeat, quoniam concluſiones de omni ibi non ſunt.) Si autem medium ideo non conuertibile, quia maius eſt tertio demonſtratio affirmatiua fit (vt patet in exemplo nunc dato) & negatiua, ſi dici poteſt maius aliquo quod negatiue illi & alijs ineſt (vt patet) dicendo, omne habens tactum eſt animal, paries non habet tactum: ergo non eſt animal. Si vero medium ideo non eſt conuertibile, quia minus tertio, nec affirmatiua, nec negatiua demonſtratio fit (vt de ſe patet.) Vnde cum dicitur. in quibus autem non conuertuntur media &c. intelligẽdum eſt, dummodo effectus maioris extremitatis, qui pro medio ſumitur, ſit ideo non conuertibilis, quia exceditur à maiore, vel quia excedit minorẽ quo ad affirmatiuas, licet quo ad negatiuas medio excedente maiorem fieri poſsit demonſtratio. Secundum notãdum in hac concluſione eſt. quòd illa verba Ariſtotelis quæ in prædicato concluſionis ſunt (.ſ. ſed non propter quid) duo inſinuant. primum eſt ꝙ demonſtratio procedens ex medio non conuertibili, & non cauſa, concludit quia eſt, ſed non propter quid eſt. Secundum eſt, ꝙ demonſtratio talis demonſtrat (quia eſt) ſed non conuertitur in propter quid, mutando maiorem extremitatem in medium, ſicut conuertitur demonſtratio procedens ex effectu conuertibili, quoniam tunc contingeret medium eſſe maius primo, quod non contingit. Tertium notandum eſt, ꝙ Ariſtoteles tertium membrum demonſtrationis (quia) ex hac concluſione oſtendit, vt demonſtratio quia diuidatur in demonſtrationem per cauſam remotam ſiue communem & per effectum, & hęc per conuertibilem aut non conuertibilem. Quartum notandum eſt, ꝙ oportet talem effectum, non conuertibilem aſſumendum in medium eſſe effectum neceſſarium requirentem talem cauſam, ad quam concludendam aſſumitur, licet cauſa non neceſſario cauſet talem effectum, vt patet de reſpirare & eſſe animal. Si enim talis neceſsitas non eſ- T. c. 18.
ſet non poſſet fieri demonſtratio (quia) dictum ſiquidem eſt ſuperius, ꝙ non contingit ſcire, neque quia, neque propter quid, neq; per mediata neque per immediata ſi permiſſæ non ſunt neceſſariæ.

Scire rem per communia, cuiuſmodi ſcire ſit.

CIrca quartam concluſionem. Aduerte tu Thomiſta T.c. primo prio prio.
ꝙ ſcire rem per communia, & non peruenire ad propria eſt cognoſcere quia, & non propter quid, & conſequenter nec quid, quia vt in ſecundo dicetur idem eſt quid, & propter quid &c. Ex hoc comprehenditur quàm peripatetica ſit doctrina S. Tho. qua dicimus ꝙ de ſubſtantijs immaterialibus, quas per effectus & communia tantum cognoſcimus &c. & nunquam peruenire poſſumus ad vltimas differentias, nec proprias paſsiones quia cognoſcimus, &

mus, & non quid. Aduerte & tu (qui non desinis latrare quòd peripateticæ & doctrinæ & loquelæ expers es) & videns Aristotelem hoc expresse sonare, quiesce & venerare quæ dicimus.

Quo nam medio extra posito fiat demonstratio quia, non autem propter quid.

CIrca eandem quartam conclusionem animaduertendum est, ꝙ per medium extra siue per causam remotam, duo possumus intelligere. s. omnem causam non immediate proximam effectui, & hic sensus non est ad mentem Arist. quoniam illud vocat hic medium extra vel causam remotam à cuius affirmatione non causatur necessario affirmatio effectus, vel negatione, negatio, vt patet in textu. Multæ autem sunt causæ non immediatæ proximæ effectibus, quarum affirmationes effectus affirmat & negationes negant &c. ergo multæ causæ non immediatæ proximæ effectibus non sunt hoc in loco numerandę inter medie extra, seu causas remotas &c. Minor patet vniuersaliter de subiecto respectu secundæ vel tertiæ passionis propriæ, cuius immediate proxima causa est passio immediate præcedens, & non subiectum. v. g. esse naturæ immaterialis & subsistentis est causa appetitus intellectui, qui vocatur voluntas, sed non immediate proxima, quoniam mediat habere intellectum, ideo. n. habet voluntatem, quia intellectum, & non econuerso. Sicut ideo habetur intellectus quia est naturę immaterialis subsistentis, & non econuerso &c, & tamen affirmatio immaterialis subsistentiæ, causat habere volontatem & negatio immaterialis subsistentisq; naturę non habere voluntatem, vt de se patet &c. Non est igitur intelligendum per medium extra omnis causa non immediate proxima effectui &c. Secundus autem sensus est ꝙ (per medium extra) intelligamus causam communem cõmunitate tali, ꝙ non sit conuertibilis cum suo effectu cõuertibilitate causalitatis. Talis siquidem causa quoniam non habet mutuam connexionem necessario cum suo effectu, est cuius negatio & si inferat, vt causa cõmunis, necessario negationem, non tamen affirmatio affirmationem, vt patet in exemplo Aristotelis de respirare & animalitate. Vbi nota ꝙ vnius effectus (etsi multipliciter contingat esse plures causas) in proposito dupliciter contingit. Vno modo ita, ꝙ vna tantum sit conuertibilis, & altera excellens, vt respirare causatur ab habere pulmonem & ab habere animam sensitiuam, & in talibus demonstratio per causam immediate proximam est propter quid. Demonstratio vero per causam distantem (eo modo, quo fieri potest) est demonstratio quia. Alio modo ita, ꝙ non tantum vna, sed plures ordine quodam sint eius causæ conuertibiles conuertibilitate causali &c. vt patet in secunda passione propria eiusdem subiecti, & tunc demonstratio à quacunq; illarum causarum procedat, est demonstratio propter quid, licet non potissima &c. datur siquidem latitudo inter demonstrationes propter quid. Docuit autem hoc Arist. cum (medium extra) interpretatus est causam cuius negatio etsi negationem inferret, non tamen affirmatio affirmationem causaret, vt supra deduximus, & nunc alia via deducimus ex eo ꝙ oppositorum eadem est disciplina. Si. n. medium extra faciens demonstrationem quia, est causa talis cuius negatio, etsi negationem inferat, vt causa communis, non tamen affirmatio affirmationem causaret: medium intra faciens demonstrationem propter quid est causa talis, cuius & affirmatio affirmationem & negatio negationem causat iuxta illam regulam, sicut propositum in proposito ita oppositum in opposito, & cum illa causa sit communis & non conuertibilis, ista vero conuertibilis, licet non immediate proxima semper sit, consequẽs est ꝙ per mediũ extra, non omnis causa non immediate proxima, sed illa quæ non conuertibilis est intelligatur &c.

Quomodo si affirmatio causa est affirmationis, negatio sit causa negationis.

CIrca illam regulam, si affirmatio est causa affirmationis &c. Aduerte ꝙ ex insufficienti ruminatione verborum Aristotelis accidunt circa hanc regulam impertinentes dubitationes, quas attendentes textui nulla radice fultas perspiciunt. Aliud siquidem est dicere, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, & econuerso: & aliud est dicere, si affirmatio infert affirmationem, negatio infert negationem & econuerso. Tantaq; differentia inter hæc duo est, quanta est inter causare & inferre &c. Secundum Aristo. non dixit, quoniam falsum est & destructiuum logicę, fundat. n. paralogismos consequentis à destructione antecedentis, & à positione consequentis. obseruando nanq; talem regulam, quia licet dicere currit, ergo mouetur, dicemus non currit, ergo non mouetur, primum vero Arist. dixit, quia verum est & cõstructiuum posterioristicæ artis, dum ex hoc discernere nouimus causas à non causis, & consequenter demonstrationes propter quid, à demonstrationibus quare &c. Et tenet regula ista, (vt communiter dicitur) in causis proprijs in quocunque genere causæ. Tales siquidem si vere causæ sunt, tanta necessitate connexæ sunt effectibus proprijs, ꝙ positæ ponunt & peremptæ perimunt, nec aliqua, aut alia limitatione egere apparet maxima hæc. Insinuauit autem Aristo. in textu distinctionem adductam, cum dixit: negationem animalis non esse causam non respirationis, & dixit negationem animalis, inferre non respirationem. Et si diligenter inspiciamus, non solum distinctionem dictam docuit, sed glosam à posterioribus expressam inseruit in eisdem verbis: dicens. n. non animal non esse causam non respirandi, de causa propria loquæbatur, quoniam causam communem & remotam esse, ipse proposuit, & clarum est ex se non respirare enim à priori concluditur ex non esse animal. Cum autem audis negationem esse propriam causam negationis intellige proportionaliter, eo. s. modo quo negationi conuenit esse propriam causam, aut effectum, quia vna. s. est propria ratio alterius &c.

Quomodo demonstratio per causam remotam fiat solum in secunda figura.

CIrca quintam conclusionem nota, ꝙ non ociose Aristot. adiecit, ꝙ per causam remotam fit demonstratio in secunda figura. Insinuauit siquidem ex hoc ꝙ in nulla alia figura talis demonstratio fieri potest, quod nisi ipse docuisset, non aduertissemus. Causa autem quare in nulla alia figura fieri potest demonstratio per causam remotam est: quia medium & maiorem extremitatem oportet coniungi affirmatiue in maiori propositione, cum medium sit causa, & maior extremitas effectus. Et oportet medium non particularizatum esse. Si enim particularizaretur, non compararetur maiori extremitati secundum eminentiam, quod est contra hypothesim. Ex primo horum sequitur ꝙ in nullo modo primæ aut tertiæ figuræ habent maiorem vniuersalem negatiuam, aut vniuersalem affirmatiuam fieri potest, quia esset falsa maior. Ex secundo vero sequitur ꝙ in cæteris modis tertiæ figuræ fieri non potest. in sola ergo secunda figura, non tamen in omnibus eius modis sed tantum secundo vniuersaliter & quarto particulariter fieri potest talis demonstratio: quoniam minor eorum subijcit

bijcit affirmatiue & vniuersaliter, maiorem extremitatem medio termino communiori. Vnde colligere potes, ꝙ per causam remotam non potest fieri demonstratio affirmatiua, & ex hoc roborare quæ supra diximus, ꝙ per medium extra non omnis causa non immediate proxima intelligenda est: solam enim causam remotam eam vocare se Aristoteles declarauit nunc, ex qua demonstratio negatiua fieri potest, affirmatiua autem non. Constat autem ex supradictis, ꝙ ex multis causis non immediate proximis possunt demonstrationes affirmatiuæ & vniuersales fieri, vt patet in exemplis adductis quare &c.

Quo modo in diuersis scientijs quia & propter quid abinuicem distinguantur, & num per causam remotam demonstretur tantum in secunda figura.

CIrca particularia verba. S. Tho. in calce huius capituli posita, multiplex est dubium. Verba siquidem eius sunt ista. Sciendum autem est ꝙ illa differẽtia quia, & propter quid, quæ est secundum diuersas scientias continetur sub altero dictorum modorum. s. quando fit demonstratio per causam remotam. Dubitatur. n. primo quid intendat per hæc verba. aut intendit ꝙ quia, & propter quid, ad diuersas scientias pertinentia, differant per hoc ꝙ ipsum quia, dicat causam remotam, & propter quid dicat causam proximam, aut per hoc, ꝙ ipsum propter quid dicat causam remotam, & ipsum quia, dicat nullam causam, sed tantum sensu, vel experientia habeatur &c. Tertium sensum ex verbis eius elici posse omnino non video. Si primum sensum intendat: falsum est quod dicitur, tum ex parte ipsius (quia) quoniam scientia inferior non oportet, ꝙ per causas remotas sciat quia, eorum quorum nescit propter quid, sed vel sensu ipsum percipit quia (vt patet in perspectiua cognoscente ꝙ res à remotis minor videtur mendicãdo propter quid à geometra, quia. s. angulo minori subtenditur linea minor: vel experientia, vt chirurgicus experitur vulnera circularia tardius sanari, cuius propter quid, geometra nouit, vt in litera dicitur &c. Tum ex parte ipsius propter quid, quoniam medium alterius generis non est medium proximum. oportet. n. vt dictum est, medium esse eiusdem generis cum extremis. Constat autem ꝙ tale propter quid, s. ad alteram scientiam pertinens est alterius generis, vt patet de medicina & geometra &c. non est igitur tale propter quid causa proxima, & consequenter primus sensus vndiq; ruit &c. Si secundum sensum intendat falsius apparet quod dicitur. Primo quoniã est contra duo dicta Aristotelis in hoc capitulo. Dixit enim ꝙ scire per causam remotam est scire quia, & non propter quid, ergo propter quid in proposito non sonat causam remotã. Deinde dixit, ꝙ per causam remotam demonstratio fit tantum in secunda figura. Clarum est autem ꝙ per tale propter quid, s. pertinens ad alteram scientiam, potest demonstrari vniuersalis affirmatiua, & consequenter in primo primæ: concluditur. n. ex eo ꝙ circuli partes non appropinquant sibi, quia est figura sine angulo, ꝙ omne vlnus circulare tardius sanatur, & similiter concluditur, ꝙ omne visum à remotis videtur minus, quia &c. non sonat igitur propter quid in proposito causam remotam. Secundo, quoniam est contra ipsa. S. Tho. verba. ait. n. ꝙ ista differentia inter (quia) & (propter quid) secundum diuersas scientias continetur sub altero dictorum modorum, inter modos autem dictos nullus est vbi propter quid sit causa remota, sed est totum oppositum: quoniam causa remota distinguitur contra propter quid, & dictum est ꝙ facit scire quia. Tertio, quoniam hoc est contra rationem. Si. n. quando propter quid habetur ab vna scientia & ipsum quia ab altera: ipsum propter quid est causa remota conclusionis illius, cum illa conclusio sit demonstrabilis, & habeat causam proximã necessariam &c. Cuius erit dicere illud propter quid proximum non alterius ab illa, quæ nouit, quia secundum te dicentem, ꝙ propter quid ad alteram scientiam pertinens, differt à quia: quoniam propter quid dicit causam remotam: ergo dicere proximum propter quid est scientiæ cognoscentis quia, & consequenter sciet quia, & propter quid, quod est contra hypothesim.

Secundo dubitatur qualitercunq; intelligantur ista, quo modo stat istam differentiam inter quia, & propter quid secundum diuersas scientias contineri sub altero istorum dictorum modorum secundum. S. Tho. verba & contineri sub alio modo secundum Aristo. textum dicentem. alio autem modo differt ꝓpter quid syllogismus ab ipso quia, secundum ꝙ est per aliam scientiam vtrunq; speculari.

Ad primum dubium dicitur, ꝙ primus sensus non est intentus à. S. Tho. vt rationes adductæ concludunt, & ipsa. S. Tho. verba ostendunt. paulo. n. ante supradicta verba exponens exemplum Aristotelis de vulnere circulari ait, quòd vulnera circularia tardius sanantur, medici est scire (quia) qui hoc experitur, vbi expresse insinuat ꝙ scire (quia) inferioris scientiæ in proposito non est scire per causam remotam, sed cognoscere sic esse, siue experimentis & inductione, siue sensu, siue à posteriori &c. Primus ergo sensus ab eius mente alienus est. secundum igitur sensum, secundum mentem eius oportet esse, & ita est: ita ꝙ intendit, ꝙ quando quia, & propter quid pertinent ad diuersas scientias, propter quid est causa remota ipsius quia, & hoc probatur tripliciter. Primo ratione adducta contra primum sensum ex parte propter quid, quoniam. s. est medium alterius generis, nec est opus repetere. Secundo probatur ratione Aristotelis hic, sic, id, cuius affirmatio non est vniuersaliter causa affirmationis non est causa proxima illius: sed propter quid alterius scientiæ est id, cuius affirmatio non est causa vniuersaliter affirmationis maioris extremitatis, ergo tale propter quid non est causa proxima. minor exemplariter patet, quia ad esse circulare non sequitur vniuersaliter tardius sanari, quia non omne circulare tardius sanatur, vt patet in circulis cœlestibus, qui nec citius nec tardius sanantur. Sicut & Aristo. dixit, ꝙ ad esse animal non sequitur respirare, quia non omne animal respirat. Tertio causa proxima demonstrat in prima figura affirmatiue, propter quid alterius scientię non demonstrat in prima figura affirmatiue. ergo &c. minor exemplariter patet, quia falsa est illa maior, omne circulare tardius sanatur. Ad euidentiam autem solutionum, & huius materiæ notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est, causa remota, id est non conuertibilis (de qua loquimur) est, duplex. s. ex cuius quod quid est non oritur talis effectus, nisi per diuisiuas eius differentias contrahatur ad hoc, vel illud. Quędam vero ex cuius quod quid est oritur quidem talis effectus, sed non nisi posito in tali materia. Exemplum primi: esse animal est causa remota respirationis, non ita ꝙ ex natura animalis fluat respirare, sed quia ex natura animalis specificata ad tale genus animalium, puta habentium pulmonem emanat respirare. Exemplum secundi, esse circulare est causa remota tardæ sanationis ita ꝙ ex natura circularis figuræ non alicuius sui inferioris (positæ tamen in vulnere) fluit tarde sanari. Vnde haberi potest triplex differẽtia inter istas causas remotas. Prima est, ꝙ effectus causæ remotæ, primo modo vere emanat ab illius causæ inferiori, & non ab illa causa remota, nisi eo modo quo passiones

siones specierum oriuntur à generibus radicaliter, effectus autem causæ remotæ secũdo modo vere fluit ab ipsa (licet non nisi posita in tali materia) propter quod remota causa est. Secũda differentia est, ꝙ in causam remotam primo modo nõ oportet fieri resolutionem talis effectus. sistit siquidem intellectus quærens causam respirationis, cum ad habere pulmonem, vel aliquid huiusmodi venitur. in causam autem remotam secundo modo oportet resoluere talem effectum: non enim sistitur quærendo quare vulnus circulare tardius sanatur donec in circuli naturam veniatur, quia. s. habet partes distantes &c. Ex hac sequitur tertia differentia, ꝙ causa remota primo modo in demonstratione non assumitur affirmatiua, & in negatiua facit scire (quia) vt docuit Aristoteles. causa autem remota secundo modo in demonstratione vniuersali affirmatiua assumitur, & facit scire propter quid. Vbi vt clarius pateat vtrunque horum. s. & ꝙ in demonstratione affirmatiua assumatur, & ꝙ faciat scire propter quid. Nota secundam & tertiam distinctiones. Secunda est, causa remota secundo modo, id est ex cuius quod quid est fluit effectus modo dicto potest dupliciter sumi. Vno modo abstractè. alio modo contracte ad materiam. Exemplum primi, figura circularis. Exemplum secundi, figura circularis in vulnere &c. Tertia est, scire propter quid contingit dupliciter. Vno modo solitarie, id est absq; applicatione ad effectum. Alio modo applicate, i. cum applicatione ad effectum. Exemplum primi, cognoscens lunam recedere quotidie a quatuor punctis cæli, & accedere ad illa, & nesciens, vel non aduertens ad eius effectum &c. nouit propter quid fluxus & refluxus aquarum fiat (solitarie) eo ꝙ nõ applicat ad effectum causam, quam nouit. Exemplum secundi, quando & nouit talem accessum & recessum, & ꝙ talis varietas est causa fluxus & refluxus. Quibus stantibus, dicimus primo, ꝙ causa remota, ex cuius quod quid est fluit effectus in tali tantum materia posito abstractè sumpta non assumitur in demonstratione vniuersali affirmatiua, quoniam maior esset falsa, medio excedente maiorem extremitatem, vt patet in exemplo Aristotelis dicendo, omne, cuius partes sibi non appropinquant, tardius sanatur, hæc enim est falsa, sicut & ista, omne circulare tardius sanatur. Secundo dicimus, ꝙ eadem causa eodem modo sumpta facit scire propter quid solitarie & nõ applicate. patet hoc quoniam geometra, vt sic, cognoscit circulare, & ꝙ partes eius sibi non appropinquant &c. quod est causa quare vulnera circularia tardius sanantur, & tamen non applicat causam istam ad talem effectum. s. tardam sanationem, qm̃ hoc geometriæ limites exit &c.

Tertio dicimus, quòd eadem causa contracte sumpta, assumitur in demonstratione vniuersali affirmatiua & facit scire (propter quid) applicate, vt patet in eodem exemplo dicendo. omne vulnus habens partes non sibi appropinquantes tardius sanatur: vulnus circulare est huiusmodi, ergo. Quarto & vltimo dicimus, ꝙ eadem causa remota, etiam abstracte assumpta, ingreditur demonstrationem vniuersalem affirmatiuam non formaliter, sed virtualiter & resolutiue, quoniam vis totius demonstrationis (cum demonstratur tardius sanari de vulnere circulari) robur habet ex ipsa circuli (in eo, ꝙ circulus) natura, & in illam oportet tandem resolutionem fieri. Ad primum autem eorum, quæ in oppositum obiiciuntur, dicitur, ꝙ hoc neutri eorum, quæ dixit Aristoteles repugnat, quoniam quando dixit, ꝙ scire per causam remotam, est scire quia, intellexit de causa remota primo modo, vt patet exẽplo subdito, & ex eo quod addidit, ꝙ. s. syllogismus huiusmodi sit in secunda figura, vel dicatur ꝙ Aristoteles loquitur quando cõclusio & causa remota eiusdem sunt sciẽtiæ, secus vero est quando sunt diuersarum scientiarum, Quoniam nãque diuersarum scientiarum diuersa sunt genera subiecta statim, vt dicitur quod quia pertinet ad vnã scientiam, & propter quid ad alteram causam remotam (per ly. propter quid) intelligere cogeris, eo ꝙ tale propter quid dicitur quale diuersa scientia habet. diuersam autem scientiam medium extranei habere necesse est generis, & consequenter causam remotam. infert ergo (propter quid) in altera scientia, causam remotam, in eadem autem scientia vnum destruit reliquum. Si enim est propter quid, non est causa remota, & econuerso, si est causa remota nõn est propter quid, quoniam in eadem scientia propter quid non natum est dici nisi sit proximum. vnde si in eadem scientia accideret conclusionem & medium ita se habere, sicut se habent vulnus circulare & tardius sanari & figura circularis, ex illo medio abstracte nõ posset demonstratio propter quid fieri, sed oporteret contrahere ipsum & ideo non diceretur propter quid in eadem scientia causa remota, in diuersis autem scientiis, quoniam contractionẽ medij abstracte cointelligitur oportere fieri, eo ipso ꝙ diuersa scientia est, nihil obstat dicere, ꝙ causa tali modo remota sit propter quid ad diuersam scientiã pertinens. Illud vero, quod secundo adducitur ex Aristotele. s. ꝙ causa remota non demonstrat nisi in secunda figura, intelligitur similiter, vel de causa remota primo modo, vel in eadem scientia: quoniam verum est vniuersaliter de omni causa remota, id est non conuertibili abstracte sumpta, ꝙ non potest ex ea demonstrari nisi negatiue, & in secunda figura, & si ad eandem scientiam pertinere dicitur talis causa, & conclusio, cum illa scientiã nõ cogatur vti illa causa contracte, Clarum est, ꝙ ex ea sic sumpta demonstrare affirmatiue non possit, sed in secunda figura &c. Secus autem est in diuersis scientiis loquẽdo, quoniam statim (vt dicitur) ꝙ medium est alterius scientiæ contrahendum vel proximãdum, dicitur ad hoc ꝙ assumatur ab vna siquidem scientia ad aliam, non nisi contractione, vel approximatione venitur. Vnde quando dicitur, ꝙ talis conclusio propter quid est alterius sciẽtiæ, & est causa remota, non oportet intelligere hoc, ac si illa causa sic abstracte assumatur in demonstratione sicut intelligitur, cum loquimur in eadem scientia, sed ꝙ illud propter quid, & talem causam abstracte consideratam a superiori contrahendo vel ad cognitionem ducendo assumere oportet, & consequenter non est opus demonstrare in huiusmodi in secunda figura, sed in primo primæ &c. Ad secundum quod ex verbis. S. Tho. sumitur, dicitur ꝙ modi supradicti ab Aristotele sunt quatuor (vt patet diligenter intuentibus) scilicet demonstrare per causam cõuertibilem, & per causam remotam, id est non conuertibilem, & per effectum conuertibilem, & per effectum nõ conuertibilem, nec est possibile quintum modum ostensiue demonstrationis inuenire. Modus vero secũdus subdiuisus est ab Aristotele quidem, sed non nisi a S. Tho. subdiuisio patefacta est. s. per causam remotam, ex cuius quod quid est &c. vt diximus, vel per causam remotam in eadem scientia, & in diuersa. Si in eadem fit demonstratio, quia, si in altera fit demonstratio propter quid, quoniam &c. continetur ergo differentia inter quia, & propter quid, & quãdo ad diuersas pertinent sub altero dictorum modorum, quando. s. fit demonstratio per causam remotam, non ideo ꝙ suprapositus sit aliquis modus, quo demonstratio propter quid fit per causam remotã. Sed ideo,

in hoc cap.

quoniam supradictus est vnus modus, quo demonstratio fit per causam remotam & declaratus est tunc quidem secundum vnum sui membrum, modo vero secundum reliquum &c. Ad tertium dicitur, ꝙ illa conclusio, cuius propter quid alterius est scientiæ, puta vulnera circularia tardius sanantur, habet medium proximum, quod nihil aliud est quàm causa remota contracta ad talem materiam. & cum quæritur cuius erit illud medium proximum cognoscere, dicitur ꝙ neq; geometræ simpliciter, neque medici simpliciter, quoniam vtriusq; limites exit cognoscere illud cum applicatione, sed medici, vt accipit à geometra: quoniam omne robur talis demonstrationis ex principijs geometricis est (vt dictum fuit) & ideo non sequitur, ergo medicus scit quia, & propter quid, contra hypothesim, medicus.n. in eo ꝙ medicus, tantum quia nouit, sicut geometra, vt sic tantum propter quid. Ad secundum dubium breuiter dicitur, ꝙ vere hic modus inter dictos continetur, & vere alio modo differt quia à propter quid secundum diuersas scientias. Primo quoniam secundus modus continet istum (vt dictum est) eo ꝙ est eius membrum, & ab omnibus modis declaratis, s. primo. secundo secundum vnum sui membrum, & tertio & quarto hic alius est. Secundo, quoniam quia, & propter quid in eadem scientia differũt, ex modo cognoscendi, seu secundum media, quoniá propter quid scire, est scire per causam proximam, quia vero per effectum, vel causam remotam. In diuersis vero scientijs differunt secundum obiecta, eo ꝙ ipsum propter quid, alterius generis subiecti est, ab ipso quia: & tamen ipsum propter quid in alia scientia conuenit in modo cognoscendi cum scire, quia, in eadem scientia per causam remotam: quoniam vtrunq; causam remotam tantum habet (vt ex dictis patet) Vnde propter differentiam ex parte obiecti Aristo. dixit, alio autem modo. Propter conuenientiam autem in modo cognoscendi supradictam. S. Tho. contineri sub altero dictorum modorum. Tertio, quoniam Aristo. aliter formauit supradictam distinctionem. distinxit.n. sic: quia & propter quid aut sunt in eadem scientia, aut diuersis: deinde subdiuisit in eadem scientia (ipsum quia) ideo quando dixit, alio autem modo retulit diuersitatem ad illud membrum in eadem scientia, euacuauit enim sic primam à se factam distinctionem. S. Tho. vero quoniam distinctionem eorundem membrorum aliter formauit, modo scilicet supra declarato, ideo sub altero dictorum modorum contineri dixit: & vt intelligeres ꝙ aliter formauit distinctionem, addidit (.s. quando fit demonstratio per causam remotam) insinuans per hoc tria reliqua membra supradicta. non sibi ergo contrariantur Aristoteles & S. Tho. sed ad diuersa alietatem retulerunt.

Num demonstratio diuidatur sufficienter in demonstrationem quia & propter quid.

Prohemio primi phy- corum secun do physico rum. c. 22. secundo coe li cóm. 11. Octauo. phy. cõ. 13.

CIRCA diuisionem demonstrationis in quia, & propter quid, dubium ingerunt verba Auerrois in prologo physicorum, & in secundo commento. 22. & alibi ponentis tria genera demonstrationis scilicet quia, & propter quid, & simpliciter: aut enim ipse superfluus, aut Aristoteles diminutus apparet.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ (vt patet ex secundo cœli cóm. 35.) diuisio, quam facit Auer. est subdiuisio vnius membri Aristotelis hoc modo. Demonstratio primo diuiditur in quia, & propter quid. Deinde demonstratio propter quid diuiditur in demonstrationem propter quid tantum, & simpliciter. Apparet.n. ibidem, ꝙ demonstratio quia, seu signi, vocatur illa, quę à posteriori procedit, quam tũc oportet fieri cum effectus est notior causa: vt si demonstremus terram interponi inter solem & lunam, quia videmus lunam eclipsari. Demonstratio vero propter quid vocatur illa, quæ à priori quidem procedit, sed non ad concludendum effectum esse, sed ad ostendendum propter quid talis effectus est: vt si demonstremus eclipsim de luna propter interpositionem terræ inter solem & lunam. Hoc.n. non quæritur vt sciamus lunam eclipsari, quoniam sensu hoc apparet, sed vt sciamus quę est causa ꝙ luna eclipsetur. Vnde in illo modo demonstrandi prædicatum esse & inesse subiecto absolute, est prius & magis notũ quàm causa, prædicatum tamen sub ratione certi effectus, seu in relatione ad causam propriam est ignotius & per demonstrationem inuestigatur. Non quæritur enim, an eclipsis sit, aut insit, lunæ, sed quare est: quod nihil aliud quærere est, quàm cuius causæ effectus sit. Et his duobus generibus demonstrationum quasi semper vtitur philosophia naturalis. Demonstratio vero simpliciter vocatur illa, quæ à priori sic procedit, ꝙ simul ostendit & prædicatum inesse subiecto, & quare inest. & ideo vocatur etiam demonstratio causæ & esse: vt quãuis audierim, nesciam tamen triangulum habere tres &c. & demonstretur quia figura rectilinea habens angulum extrinsecum &c. simul acquiram scientiam ꝙ triangulus habet tres, & causam eius. Et tali modo demonstrandi maxime vtuntur mathematici, propter quod sunt in primo gradu certitudinis. Neuter ergo superfluus aut diminutus est, sed Auerr. explicauit, quod Aristoteles implicite dixit.

De scientiarum subalternatione.

HIc antequam vltra procedatur de subalternatione scientiarum agendum est, quid sit. s. vnam scientiá subalternari alteri. Ad cuius euidentiam sciendum est. Albertus hoc in loco recitat tres conditiones requiri ad subalternationem scientiæ, & dicit, quòd est positio communis, & satis subtilis & bona. Prima conditio est, quòd subiectum subalternatæ concipiat in se subiectum subalternantis cum additione differentiæ contrahentis ipsum ad naturam, vel materiam determinatam, vt linea visibilis contrahit lineam. Secunda est, quòd illud additum à subalternata oportet esse alterius generis ab eo, cui additur, & propterea scientia de speciebus & differentijs diuisiua superioris, non subalternatur scientiæ de illo superiori. Tertia est, ꝙ illud additum à subalternata non fluat à natura & subiecto illius, cui additur: aliter scientia de passionibus subalternaretur scientiæ de subiecto, quod est falsum, quia eiusdem sciẽtiæ est passionem & subiectum considerare. A. S. Tho. autem secundam conditionem habemus, quin de prima & tertia nulli dubium esse debet, & quartam. s. quòd scientia subalternans dicat propter quid de principijs scientiæ subalternatæ, quorum ipsa subalternata accipit quia; & hanc velut magis necessariam pluries reperit in doctrina sua, & semper præ oculis (cum de hac re loquitur) visus est habere. Verum quoniam magna dubitatio est, quomodo subiectum subalternatæ scientiæ sit illud quod est superioris scientiæ per differentiam accidentalem contractum, ideo vt hoc elucescat aliorum intellectum recitandum censui &c. Quidam intelligunt ꝙ differentia illa addita sit ita accidentalis, quòd cum eo cui additur, facit vnum per accidens. & sic subiectum perspectiuæ ponunt aggregatum per accidens, puta lineam visualem, & hi ex obseruatione conditionum suprapositarum moti sunt. Si enim illud additum est res alterius generis, & non passio purum accidens esse videtur. Quidam vero intelligunt illam differentiam ita accidentalem,

Opinio. Albertu.

Quomodo differentia accidẽtalis additur subiecto superioris sciẽtiæ.

Prima opinio.

2. opinio.

ꝙ tamen ponunt eam eſſe paſsionem eius cui additur, conuenientem tamen ei non in ſua abſtractione, ſed ſic contracto, & hi mouentur ex ſecunda conditione, propter quam coguntur ponere illud additum eſſe accidētale aliquo modo, vt patet in ſubiectis Perſpectiuæ & Muſicæ, quoniam Perſpectiua eſt de linea viſuali, Geometria autem de linea ſimpliciter. Ex ſecundo autem de anima habetur ab Ariſtotele ꝙ viſibilitas eſt paſsio quantitatis, quoniam dicit ꝙ ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe, & ſimiliter eſt de numero ſonoro. Primi in hoc iudicio meo errant ꝙ

Reprobatio primæ opinionis.

ponunt ſubiectum ſcientiæ eſſe aggregatum per accidens. Omnes.n.demonſtrationes vnius ſcientiæ, cum ſint inter ſe ordinatæ, oportet ꝙ habeant paſsiones colligatas adinuicem, & ad ſubiectum, à quo ordinate emanant ab aggregato autem per accidens paſsiones, quo ordine, aut qua aggregatione & colligatione orientur? Præterea quomodo ſubiectum illud habebit vnam diffinitionem, cum entis per accidens nulla ſit diffinitio, vt dicitur ſeptimo metaphyſicæ. Præterea qua ratione de hoc aggregato linea viſuali eſt ſcientia, pari ratione de linea tangibili & dulci & calida erit ſcientia, & ſic infinitæ erunt ſcientiæ ſubalternatæ geometriæ. Secundi vero propriam vocem ignorare videntur, dum dicunt illud additum eſſe paſsionem eius, cui additur, & addunt, ꝙ non cōuenit in ſua abſtractione. Si.n.paſsio eius eſt per ſe, & de omni eſt, & ſic conuenit ei in quodam quidem ſic, in quodam vero non paſsio eius non eſt. Si dicatur ꝙ illi intelligunt non ꝙ illud additum ſit paſsio eius, cui additur abſolute, ſed ꝙ eius cui additur contracte ſumpti paſsio ſit. Si ſic inquam intelligunt, ad propoſitum non loquuntur, quia quæritur quomodo illa differentia ſit accidentalis illi ſuperiori cui addita ſubiectum facit ſubalternatæ: conſtat.n.ꝙ illa differentia additur in ſuperiori abſolute & contrahit ipſum, & non præſupponit contractum: viſualitas.n.contrahit lineam & non præſupponit lineam eſſe contractam ad materiam viſualem, aliter ſubiectum Perſpectiuæ eſſet non linea viſualis, ſed linea.n.viſualis, quod falſum eſt. & non concederetur ab eis. Falſum quoque aſſumunt, ꝙ.ſ.viſibilitas ſit paſsio quantitatis: primo, quia non conuenit ei per ſe (vt patet) quia non quantitati mathematici ſumptæ. Secundo, quia omnis paſsio fluit ex principijs quidditatiuis ſubiecti ſui. Clarum eſt autem, ꝙ ex quantitate in eo ꝙ quantitas non emanat viſibilitas, alioquin mathematicum quid eſſet viſibilitas, ſicut & cæteræ omnes quantitatis paſsiones (nec ex ſecundo de anima) hoc habent, ſed ꝙ color ſit per ſe viſibilis in ſecundo modo dicendi per ſe. Ex hoc autem ꝙ ſenſibilia communia dicuntur ſenſibilia per ſe, non ſequitur, ergo viſibilia per ſe. Quomodo autem nec ſequatur, ergo ſenſibilitas eſt paſsio quanti, non eſt præſentis intētionis. Incidunt etiam & iſti in eandem foueam, in quam & priores: quia ponunt ſubiectum ſcientiæ aggregatum ex ſubiecto & paſsione, quod diffinitionem habere non poteſt, Sicut.n.hominis albi non eſt diffinitio, ita nec nariſſimi, quoniam diffinitio vnam naturam ſignificat, vt dicitur ſeptimo metaphyſicæ &c. Mihi videtur ꝙ inter illam differentiam additam, & id, cui additur ſit connexio per ſe primo modo dicendi per ſe, non ſicut inter diffinitum & eius genus, vel differentiam, nec ſicut inter paſsionem & ſubiectum, ſed ſicut inter diffinitum & eius principium ſicut inter lineam & punctum. In diffinitione ſiquidem illius differentiæ accidentalis oportet ponere illud, cui additur, licet non econuerſo. In ratione.n.viſualis cadit linea, & in ratione ſonori, numerus. Quantitatem autem dico cadere in ratione viſualis &c. non ſolum materialiter ſumptam, quomodo ponitur in ratione cuiuſq; phyſici, eo ꝙ phyſica non abſtrahunt à quantitate, ſed etiam formaliter ſumptam, quomodo non cadit in ratione phyſicorum, eo ꝙ diffinitiones mathematicæ & naturales ſunt impermiſtæ: impoſsibile eſt ſiquidem intelligere viſibilia, vt conſiderantur à perſpectiua.i.inquantum ſunt proportionalia ſecundum lineas, & ſimiliter ſonos, vt proportionales ſecundum numeros non intellectis linea vt linea, & numero vt numero. & ſimile eſt de medicina, & agricultura & alachiuia reſpectu naturalis phyloſophiæ. hæc omnia addunt ea, de quorum ratione ſubalternantia ſunt. ſanabile ſiquidem ab arte abſque natura intelligi non poteſt &c. Eſt igitur inter differentiam illam accidentalem, & id, cui additur per ſe vnio in primo modo perſeitatis (& tamen differentia accidentalis) dicitur, quia genus ſubiectum ſcientiæ ſubalternantis non per ſe diuidit aut contrahit, vt differentiæ diuiſiuæ cuiuſque generis faciunt, quæ per ſe differentiæ illius dicuntur, & ſunt. Quomodo autem hæc duo ad conſtitutionem ſubiecti ſubalternatæ ſcientię concurrant percipi facilius poteſt, ſi ſuppoſuerimus vniuſcuiuſque ſcientiæ, ſiue ſubalternata ſit, ſiue non, ſubiectum vnicum oportere eſſe, vnicum autem non qualicunq; vnitate, ſed vnitate rationis formalis, quoniam ab illa vnitate ſumitur ſcientia ipſa, & per illam ab alijs diſtinguitur. hoc enim ſtante ſtatim habemus, ꝙ nil obſtat res quantumcunq; diſtantes vni ſubijci ſcientię, ſi vnica ratione formali eas conſiderat, & ꝙ oportet coniunctum illud, quod ponitur ſubiectum ſubalternatæ ſub vnica ratione formali ſubiectum eſſe. Quod qualiter ſit, ſic accipiendum eſt. Coniunctum ex rebus diuerſorum generum, multipliciter poteſt intelligi eſſe ſubiectum in ſcientia, ſeu cadere ſub vna ſcientia, vt ſubiectum. Primo ita, quòd totum aggregatum ſub vtriuſque ratione ſubiectum ſit, & hoc eſt impoſsibile, quia non eſſet vna ratio formalis obiectiua in vna ſcientia, & propterea diximus, ꝙ nec aggregatum ex ſubiecto & accidente, nec ex ſubiecto & proprio ſubiectum eſſe poteſt. Secundo ita, ꝙ totum aggregatum, vt partes eius adunantur in tertio, ſubiectum ſit, & hoc deſtruit ſeipſum. ſi enim vt adunantur in tertio, ſubiectum ſunt, neq; ipſum aggregatum, neq; partes eius ſubiectum ſunt, ſed illud tertium, ſiue illud tertium ſit magis vniuerſale, ſiue ſubiectum commune vtrique, ſiue accidens commune, ſiue cauſa communis &c. niſi forte quis dicat ꝙ quia illud tertium innominatum eſt, illud coniunctum ſubiectum dicitur circumloquendo tertium innominatum. ſed hoc in propoſito dicere, fingere, & fugere potius videtur, quàm veritatem ſectari. Tertio ita, quòd totum aggregatum ſubijciatur, ſed vna pars vt ſtat ſub ratione alterius, ita quòd ratio vnius partis per ſe attingatur, alterius vero non, niſi per accidens, ſicut homo albus videtur, eo quòd album per ſe videtur, cui vt ſic accidit eſſe hominem, & hoc etiam deſtruit ſeipſum proprie loquendo, eo ꝙ hoc modo ſubiectum non eſt totum aggregatum, ſed illa tantum eius pars, quæ eſt ratio obiectiua. Eſt etiam contra communem aſsignationem obiectorum potentijs & habitibus.non.n.dicimus, ꝙ ſubſtantia colorata ſit obiectum viſus.nec ꝙ ſubſtantia quanta ſit ſubiectum mathematicę, ſed coloratum obiectum viſui, & quantum mathematicæ ſubiectum damus. Quarto ita, ꝙ totum aggregatum ſubijciatur, & vtraq; pars per ſe attingatur, vt vna tamen rationem alterius ingreditur, vel ab alia per ſe dependet. & hoc non poteſt inueniri in omni coniuncto ex rebus diuerſorum generum, quoniam ad hoc exigitur ꝙ inter partes illius coniuncti ſit per ſe connexio ex parte alterius extremi non

Margin notes (left column): T. c. 12. & 13. — Reprobatio ſecundæ opinionis. — T. c. 66. — Opinio propria. — T. c. 13. — T. c. 25.

nui non solum in esse naturæ, sed vt attingitur à tali habitu, aliter per se non attingeretur vtrunque, & consequenter ꝙ vnum alterum in sui ratione suscipiat, vel ab illo per se dependeat. Et hoc modo videtur mihi ꝙ subiectum subalternatę aggreget res diuersorum generum, & habeat vnicam rationem formalem (quod vt clarius fiat) exemplariter declaratur. Subiectum Musicæ est hoc coniunctum numerus sonorus: constat autem ꝙ musicus non considerat sonum in eo ꝙ sonum, quoniam hoc physici est, neq; numerum in eo ꝙ numerum, eo ꝙ arithmetici est, sed considerat numerum in sonis. i. vt facit sonorum differentias, vel magis proprie loquendo sonum vt proportionalem secundum numerum. Considerare autem sonum vt proportionalem clare patet ꝙ est attingere, & sonum & numerum per se, & sonum vt dependet à numeralibus proportionibus, & ꝙ est vnica ratio formalis. Attingi vero dixi vtrunq; per se, eo ꝙ numerales proportiones sunt media musicalia, & sonora sunt conclusiones, ad quas illa media applicantur, & quia (numeralis proportio) est ratio sono ꝙ attingatur à musico, & sonus est ratio numerali proportioni ꝙ ab eodem accipiatur, licet diuersimode, quia primum vt formale, secundum vt materiale hoc facit, & simile est in perspectiua respectu geometriæ. Vnicam vero rationem formalem dixi non alterius partis, nec vtriusque nec alterius tertij, sed vt vna pars ab altera per se dependet, seu vt partes sunt sibi inuicem coaptatę propter hoc ꝙ vna alterius rationē penetrat, & illius differētias facit &c.

Cap.10. dr [illegible] medium [illegible]rca.c.23. Et licet ita sit, ꝙ. s. subiectum subalternatæ vnicam habet rationem formalem obiectiuam, quia tamen res diuersorum generum continet, ideo diximus superius in capitulo. 10. ꝙ ea, quę sunt superioris non contracte sumpta, non per se insunt subalternatis ratione differentiæ accidentalis additæ. Stant siquidem hæc duo simul, eo quòd differentia illa, cum extranei generis sit, non habet ex suo genere quòd illi, quæ subalternantis per se sibi conueniant, sed hoc habet ex eo ꝙ superiori coniuncta est. Ex dictis ergo patet, quòd ab subalternationem scientiarum post tres conditiones ab antiquis positas oportet addere quartam, quæ est fundamentum eius, quam addidit. S. Tho. & non differt ab ea, nisi sicut fundamentum à fundato. dicemus igitur, quòd oportet primo subiectum contineri sub subiecto &c. secundo, quòd differentia contrahens sit extra naturam contracti. tertio ꝙ non sit eius passio. quarto ꝙ per se dependeat ab illo &c. Ex hoc enim sequitur, quòd principia istius accipiantur ab illo, & ꝙ ille nouit eorum propter quid, quoniam nouit id, à quo dependent, quod à S. Tho. erat additum. & ad claritatem quinto loco ponatur ꝙ. s. subalternans dicat propter quid principiorum subalternatæ, quorum ipsa accipit, quia, & sic manifestum est quæ sit connexio inter subalternans & subalternatum, & quomodo subalternatæ subiectum sit vnum, & quid sit vnam scientiam subalternari alteri. Et nota quòd de subalternatione proprie loquimur, vt Aristoteles locutus est, & non extenso vocabulo ad omnem modum, quo vna scientia ab altera mendicat. quomodo dicitur à quibusdam, ꝙ chirurgia subalternatur geometriæ quo ad illam conclusionem, vulnera circularia &c. & distinguitur ab eis subalternatio quo ad modum sciendi, vel quo ad subiectum vel principia.

(Left margin, beside "hoc habet ex eo ꝙ superiori coniuncta est …": Quæ regul[illegible] [illegible] ad sub[illegible] alternátem [illegible]tam.)

De syllogistica forma demonstrationis. Cap. 14.

*F*Igurarum autem maxime scientialis est prima. *Mathematicæ nanque scientiæ per hanc demonstrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & ferè vt dixerim, quæcunque ipsius propter quid considerationem faciunt. aut. n. omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hanc figuram ipsius propter quid fit syllogismus quare & propter hoc erit vtiq; maxime scientialis. maxime nanq; proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiam per solam hanc venari possibile. in media enim figura non fit prædicatiuus syllogismus, ipsius vero quid, est scientia affirmationis. in vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter: ipsum autem quid est, vniuersalium est. non enim homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ vero per hanc condensantur & augentur, quousque ad immediata venerint. Manifestum itaque, quòd ad sciendum maxime propria est prima figura. Quemadmodum vero contingebat A inesse B indiuidue, ita & non inesse accidit. dico autem indiuidue inesse aut non inesse, eo quòd non est ipsorum medium: sic. n. non erit secundum aliud inesse aut non inesse. Quando igitur aut A aut B in toto aliquo sit, aut & ambo, non contingit A ipsi B primo non inesse. sit enim A in toto C: si igitur B non est in toto C (contingit enim ipsum quidem A esse in aliquo toto: ipsum vero B non esse in hoc) syllogismus erit, quòd A ipsi B non insit: si enim C, A quidem omni: ipsi vero B nulli: A nulli eorum, quæ B. Consimiliter autem & si B in toto aliquo est, vt in D, ipsum nanque D omni B inest: ipsi autem A nulli ipsum B: quare ipsum A nulli eorum, quæ B, inerit per syllogismum, eodem pacto monstrabitur & si ambo in toto aliquo sint. Quod autem contingit ipsum B non esse in quo toto est A, aut rursus A, in quo est B, manifestum ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad se inuicem. Si. n. nullum eorum, quæ sunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorum, quæ sunt in B E F: ipsum vero A in toto est H coordinato existenti: planum, quòd B non erit in H. commutarentur enim coordinationes. consimiliter autem & si B in toto aliquo est. Si vero neutrum sit in toto nullo: non insit autem A ipsi B: necesse est indiuidue non inesse. Si enim erit aliquod medium, necesse alterum ipsorum in toto aliquo esse. aut enim in prima figura, aut in media erit syllogismus. si quidem igitur in prima, a erit in toto aliquo: affirmatiuam nanque oportet, quæ ad hoc, propositionem fieri. sin autem in media vtrunque contigerit. ad vtraque enim accepto priuatiuo, efficitur syllogismus. ambabus vero negatiuis existentibus, non erit. Planum itaque, quòd contingit aliud alij non inesse indiuidue: & quando contingit, & quomodo diximus.*

Summa huius capituli hæc est.

FIgurarum magis faciens scire, maxime prima est. probatur à posteriori, quia aut omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus per hanc figuram fit propter quid syllogismus. declaratur hoc inductiue, quia mathematicæ. s. arithmetica, geometria, perspectiua & fere &c. secundo quia ipsius quod quid est scientia per solam primam venari possibile est. declaratur ly solam, quoniam sciētia quod quid est affirmationis est, in secunda autem fit syllogismus affirmatiuus, & quoniā quod quid est vniuersalium, in tertia autem non concluditur vniuersaliter. tertio quia prima alijs non indiget, illæ autem per hanc densantur & augmentantur quousq; in immediata veniant. 1. cōclusio.

Sicut datur vniuersalis affirmatiua immediata, ita & negatiua &c. Proposit.

Quando prædicatum aut subiectum in quodam toto est, aut ambo non sit, ꝓpositio negatiua immediata. probatur à priori, quia tunc semper est medium, per quod vnum negatur ab alio. declaratur hoc in omnibus dictis modis, 2. ꝯclusio.

in terminis, ſemper ponendo illud totum pro medio &c. in terminis autem A prædicato: B ſubiecto: C toto reſpectu prędicati & medio D, toto reſpectu ſubiecti & medio.

pcluſio ſuppoſita. Contingit ſubiectum non eſſe in quo toto eſt prædicatum, & econuerſo. declaratur à poſteriori, quia coordinationes non commutantur adinuicem, ita quòd nihil vnius prædicatur de aliquo alterius. patet in terminis A C D E: & B C, ſcilicet coordinationibus duabus: & F, capite primæ coordinationis.

3. cõcluſio. Sed negatiuæ veræ, nec ſubiectum, nec prædicatum eſt in toto nullo, neceſſe eſt vniuerſalem negatiuam eſſe immediatam. probatur à deſtructione, ſeu oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis: quia. ſ. ſi medium habet aut ſubiectum, aut prædicatum in quodam toto erit. hæc ſequela probatur, quoniam aut in prima aut in ſecunda figura ſyllogizari vniuerſalem negatiuam oportet, &. in prima ſubiectum in quodã toto eſſe oportet: quoniam minor ibi ſemper affirmatiua eſt, & in ſecunda indifferenter ſubiectum, vel prędicatum in quodam toto eſſe oportet: quia vtriuſq; negatione ſyllogiſmus fit ibi, & vtranq; ſimul negatiuam eſſe eſt impoſsibile. Declaratur in terminis A prædicato, B ſubiecto &c. medio.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS de forma ſyllogiſtica maxime congrua demonſtrationi tractare, quoniam ſyllogiſmus quidam demonſtratio eſt, duo facit, primo vnica concluſione tribus rationibus primam figuram maxime vtilem demonſtrationi aſſerit. ſecundo, quoniam in prima figura ex negatiuis proceditur, & oportet demonſtrationem ex immediatis fieri, intendens, ꝙ negatiuæ ſint immediatæ, declarare proponit hoc, & quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina, tres modos negatiuæ mediatæ in ſecunda concluſione declarat &c. addens quandam concluſionem, quam ſupponit. Et ſic tandem quæ ſit negatiua immediata, tertia concluſione explanat.

Num altero extremorum exiſtente in quodam toto fiat negatiua mediata.

circa. t. c. 5. & 6. CIrca ſecundam concluſionem dubitatur quomodo ſit verum ꝙ altero extremorum exiſtente in quodam toto reddatur propoſitio negatiua media. hoc. n. videtur contra ſuperius determinata in cap. ſecundo & tertio arguendo ſic, nulla propoſitio, cuius rationibus terminorum pro terminis poſitis redditur immediata eſt mediata: propoſitio negatiua, cuius alterum vel vtrunq; extremorum eſt in toto, poſitis rationibus extremorum pro terminis, multoties redditur immediata. ergo huiuſmodi propoſitiones non ſunt mediatæ, ſed immediatæ. Maior ex ſupradictis habetur. Minor declaratur exemplariter. in iſta linea non eſt qualitas, ponendo loco lineæ quantitas. A B C conſtat enim ꝙ cum illa ſit immediata, ſ. quantitas non eſt qualitas, vt Ariſtote. docet in hoc capitulo. iſtam etiam oportet eſſe immediatam. quantitas A B C, non eſt qualitas. Ad hoc dubium, quod ideo motum eſt vt attenti & conformes ſuperioribus reddamur, dicitur quod ratio adducta verum concludit & cogit loquendum de propoſitione immediata ſecundum ſe, non autem de immediata ſecundum rationem, ſeu ratione noſtri. regulam ſiquidem illam, quæ in maiori aſſumitur, vniuerſaliter veram eſſe probauimus (ſuperius in locis allegatis) vbi & terminos, quibus vtimur declarauimus. Sic ergo, quoniam Ariſt. de mediatis & immediatis ſecundum rationem loquebatur, ideo illas etiam mediatas dixit, quę ſecundum ſe immediatæ ſunt. quare autem de mediatis & immediatis ſecundum rationẽ loquatur non ſecundum ſe ſuperius diximus, quia. ſ. conforme nobis inſtrumentum fabricabat.

Num res vnius prædicamenti prædicari poſsit de re alterius prædicamenti.

CIrca illius concluſionis ſuppoſitæ declarationem, dubium primo accideret. an capita coordinationum prędicamentalium habeant aliquid ſuperius. Sed quia hoc metaphyſicale eſt, illucuſq; differatur. Dubium ſecundo eſſet an ſecundum veritatem prædicamenta ſint impermiſta, ita ꝙ nihil quod in vno eſt in altero ſit. ſed quoniam hoc quoque metaphyſicæ perſcrutationis eſt dimittatur.

T. c. 2. Dubitatiuncula quoq; oritur quomodo ſit verum ꝙ nihil vnius prædicamenti prædicatur de aliquo alterius, cum non ſolum per accidens, ſed per ſe, nedum in ſecundo modo perſeitatis, ſed etiã in primo, vt ſupra dixit Ariſ. in cap. quarto res vnius prædicamenti prædicetur de re alterius.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ intelligitur de prędicatione per ſe in primo modo intrinſece: licet. n. linea prædicetur de triangulo in primo modo, non tamen intrinſece, ſed vt extra eſſentiam eius. Dicitur ſecundo, ꝙ intelligitur de prædicatione quacunque in recto, tum & vera & formali, quod addo propter eos, qui tenent prædicamẽta eſſe idem realiter. Et intelligitur de his quæ proprie ſunt in prædicamentis non denominationibus ab illis ſumptis, nec albedo nanque, nec riſibilitas prædicatur de homine: ſed album & riſibile, & ſimiliter linea non prædicatur de triangulo, ſed rectilineum & huiuſmodi. Et hoc magis ſonant ipſa Ariſtotelis verba, vtrunque tamen verum eſt.

Quot modis contingat vnam negatiuam propoſitionem eſſe immediatam.

CIrca tertiam concluſionem aduerte, ꝙ propoſitionem negatiuam eſſe immediatam dupliciter contingit. ſ. cum extra in nullo toto vniuerſali ſunt, vt ſubſtantia non eſt quantitas, & quando immediate ſunt ſub aliquo, vt rationale non eſt irrationale. Et ſi diligentius perſcrutati fuerimus textum Ariſtotelis non primum tantum modum, ſed etiam ſecundum inſinuauit intelligendo per ly eſſe in toto, non abſolute, ſed ratione cuius negatur ab illo, vel illud negatur ab eo. & ſimiliter per ly non eſſe in toto, ratione cuius negetur ab illo, vel id ab eo. hoc autem, quia contigit dupliciter. ſ. vel quando non in toto non ſunt, vel quando in toto quidem ſunt, ſed non tali ratione cuius negatio inſit alterius, ideo negatiua immediata contingit dupliciter. Eſt autem hic ſenſus abſq; dubio verus, & Ariſtoteli idcirco attributus, quoniam in calce capituli epilogans ait ſe dixiſſe, quando & quomodo fit negatiua immediata. innuens ſe ſufficienter tradidiſſe, quãdo hoc contingat. ſufficientem autem doctrinam non video, niſi ſupradicta ſententia eius ſit, & forte inſinuauit hunc ſenſum, per ly quædam, & ly nullo, cum dixit toto quodam, & toto nullo, vt addendo (ly quodam) oſtendat ſe accipere eſſe in toto non ſimpliciter, ſed tali ratione, cuius negetur, & apponendo ly nullo, oſtendat ſe loqui de non eſſe toto, quod negationis ratio ſit. Et ſecundum hoc per coordinationes, quæ non commutantur adinuicem non artamur ad intelligendum prædicamenta tantum, ſed quaſcunq; etiam in eodem prædicamento, quæ adinuicem non commutãtur, propter quod Ariſto. categorias in ſpeciali non nominat, ſed communi vocabulo coordinationes.

Quomodo vere medium oporteat eſſe diſtinctum ab vtroque extremo.

Circa

Circa eandem conclusionem aduertendum est quod ex hoc loco firmatur quod superius tradidimus. s. q̄ vere medium demonstrationis debet esse formaliter distinctum ab vtroq; extremorum. Deducitur autem hoc ex hoc loco sic. propositio negatiua vera habens neutrum extremorum in toto est immediata, & cum talis, habet medium indistinctum formaliter ab altero extremorum: ergo tale medium non est vere medium quod reddat propositionem mediatam consequentia est euidens ex terminis. antecedens quo ad primam partem est Aristotelis in litera. quo ad secundā vero exemplariter ostenditur in vtroque genere immediatarum. Primo, quando extrema non sunt simpliciter in toto. vt nulla substantia est quantitas. ratio. n. substantiæ seu eius conceptus formalis distinctus medium esse potest. constat nanque substantiam concipi posse conceptu proprio, confuse & distincte (vt alibi hoc declarauimus) & similiter constat conceptum formalem distinctum alicuius non distingui formaliter ab illo. vocato ergo concepto illo A syllogizabitur sic, nullum A est quantitas: omnis substantia est A: ergo nulla substantia est quantitas. est ergo ibi medium indistinctum formaliter. Secundo quando extrema non sunt in toto per quod alterum negetur, vt nulla albedo est nigredo: ratio. n. albedinis seu eius propria & constitutiua differentia, medium esse potest indistinctum tamen formaliter, vt diximus. Nec obstat proposito siquis dicat omnem differentiam esse totum vniuersale speciei, quia differentia prædicatur de pluribus &c. Tum quia clarum est q̄ differentia non est totum vniuersale diffiniti. Tum quia fatuum est dicere, q̄ differentia propria speciei athomæ, prædicatur de pluribus differentibus specie: penuria enim differentiarum propriarum verificat forte omnem differentiam esse in pluribus. Dicitur ergo propositio immediata secundum Aristotelem, quæ caret priori medio formaliter distincto ab extremis, licet aliquo modo medium habeat secundum rationem, non tamen hoc constituit propositionem immediatam secundum se aut quo ad nos vniuersaliter, sed latitudinem mediatarum quo ad nos ostendit, & diuersam rationem mediationis & immediationis, dum aliquæ propter medium distincte cognitum tantum, quando. s. medium est sola diffinitio, & aliquæ etiam propter medium formaliter distinctum, clausum tamen in extremo, quando scilicet medium est aliquod superius mediatæ nobis fiunt: & sic quæ hac ratione immediatæ nobis sunt, mediatæ illa alia ratione remaneant.

In de ente & essētia in phœmio. q. prima.

De ignorantia demonstratiua. *Cap. 15.*

Ignorantia vero, quæ non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quæ per syllogismum fit. Hæc autem in primo quidem inexistentibus aut non inexistentibus contingit dupliciter. aut enim quando simpliciter existimet inesse, aut non inesse: aut quando per syllogismum accipiat suspicionem. Simplicis quidem igitur suspicionis simplex est deceptio, eius vero, quæ est per syllogismum, plures. Non insit enim A nulli eorum quæ B indiuidue. si igitur syllogizet A inesse ipsi B, medium accipiens C, deceptus erit per syllogismum. Contingit quidem igitur vtrasq; propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum. Si enim neq; A nulli eorum quæ C insit: neq; C nulli eorum quæ B: assumpta vero fuerit vtraq; è conuerso, ambæ falsæ erunt. Euenit autem ita se habere C ad A & B, vt neq; sub A sit, neque vniuersaliter in B. impossibile nanq; B esse in toto aliquo. dicebatur enim A primo ipsi non inesse: A vero non necesse omnibus entibus inesse vniuersaliter: quare ambæ falsæ. Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen vtram volueris, sed A C. C B nanque propositio semper falsa erit: eo quòd ipsum B in nullo sit: A C vero euenit. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. quando enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit. Differt autem nihil, neq; si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur inexistendi & per hæc, & ita fit solum: non enim erat in alia figura inexistendi syllogismus. Quæ vero est non existendi & in prima fit, & in media figura. Primum itaq; dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit quidem igitur vtrisq; falsis existentibus. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. Si. n. acceptum fuerit A quidem nulli C: C vero omni B: falsæ erunt propositiones. Contingit autem & altera falsa existente, & hac vtrauis. Euenit enim A C quidem veram esse, C B vero falsam. A C quidem veram: quoniam non omnibus entibus inest A. C B vero falsam: quoniam impossibile est C inesse ipsi B, cui nulli inest A. non enim amplius vera erit A C propositio. simul autem si & ambæ sunt veræ, & conclusio erit vera. Sed & C B contingit veram esse, altera existente falsa. quemadmodum si B & in C, & in A est. necesse. n. alterum sub altero esse. quare si acceperit A nulli eorum, quæ C inesse, falsa erit propositio. Planum igitur, quòd altera falsa existente, & vtrisque, erit falsus syllogismus. In media autem figura, totas quidem esse propositiones ambas falsas, non contingit. quando. n. A omni B insit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri vero nulli inerit. Oportet autem sic accipere propositiones, vt huic quidem insit, illi vero non insit: si quidem erit syllogismus. si igitur sic acceptæ falsæ, planum, quòd è contrario è conuerso se habebunt. hoc autem impossibile. In aliquo vero vtranq; nihil prohibet falsam esse. quemadmodum si C & A, & B alicui insit. Si. n. A quidem omni acceptum fuerit inesse: B vero nulli: falsæ quidem ambæ propositiones, non tamen totæ, sed in aliquo. Et è conuerso quoq; posito priuatiuo, consimiliter. Alteram vero falsam esse, & vtrāuis, contingit. quod. n. inest A omni, & B inest. Si igitur acceptum fuerit ipsum C inesse quidem toti A, toti vero B non inesse: C A quidem vera erit, B C autem falsa. Rursus, quod B quidem nulli inest, neq; A omni inerit. si. n. ipsi A, & ipsi B: sed non inerat. Si igitur acceptum fuerit C A quidem toti inesse, B vero nulli: B C quidem propositio vera, altera autem falsa. Consimiliter vero & transposito priuatiuo. quod. n. nulli inest A, neque B nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit C A quidem toti non inesse: A C quidem propositio vera erit, altera autem falsa. Et rursus quod omni B inest, accipere inesse nulli A, falsum. necesse enim, si B omni & A alicui inesse. Si igitur acceptum fuerit, C inesse quidem omni B, nulli vero A: C B quidem vera erit, C A autem falsa. Planum igitur quòd & ambabus existentibus falsis, & altera solum, erit syllogismus deceptorius in indiuiduis. In his vero, quæ insunt non indiuidue, aut non insunt, quando quidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, non possunt ambæ falsæ esse propositiones, sed ea solum, quæ est ad maius extremum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus. Insit. n. A ipsi B per medium C: quoniam igitur necesse est C B affirmatiuam accipi, cum fit syllogismus: planum, quòd semper hæc erit vera, non. n. conuertitur: A C vero falsa, hæc enim conuersa contrarius fit syllogismus Consimiliter autem & si ex alia coordinatione acceptum fuerit medium. vt D licet in toto A sit, & de B omni prædicetur: necesse. n. D B quidem propositionem manere, alteram vero cōuerti. quare hæc quidem semper vera, illa autem semper falsa. & quasi talis deceptio eadem est ei, quæ est per proprium medium. Si vero non

per proprium medium efficiatur syllogismus : quando sub A quidem sit medium:ipsi vero B nulli insit:necesse est falsas esse ambas. accipiendæ namq; sunt è contrario, quàm se habent propositiones, si debet syllogismus fieri. sic autem acceptis, ambæ efficiuntur falsæ. quemadmodum si A quidem toti D insit: D vero nulli eorum, quæ B: his .n. conuersis, syllogismus erit, & propositiones ambæ falsæ. Quādo vero medium non sit sub A, vt D, A D quidem vera erit, D B autem falsa, nam A D quidem vera, quoniam non erat in A ipsum D : D B autem falsa, quoniam si esset vera, & conclusio vera esset. sed erat falsa. Sed cum per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidem non contingit falsas esse propositiones totas. Cum .n. sit B sub A, nihil contingit huic quidem omni, illi vero nulli inesse, quemadmodum dictum est & prius. Alteram autem euenit, & vtramlibet. Si .n. C, & A & B insit: si acceptum fuerit, ipsi quidem A inesse, ipsi vero B non inesse: A C quidem vera erit, altera autem falsa. Rursus, si acceptum fuerit C ipsi quidem B inesse, A vero nulli : B C quidem vera erit, altera autem falsa. Si igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictum est, quando, & per quæ erit deceptio. Sin autem affirmatiuus, quando quidem per proprium medium, impossibile ambas esse falsas. necesse est .n. C B manere, si quidem erit syllogismus, quemadmodum dictum est & prius. quare C A semper erit falsa: hæc .n. est, quæ conuertitur. Consimiliter autem & si ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodum dictum est & in priuatiua deceptione. necesse .n. D B quidem manere, A D autem conuerti, & deceptio eadem est ei quæ prius. Quando autem non per proprium : si D quidem sit sub A, hæc quidem erit vera, altera autem falsa : euenit .n. A pluribus inesse, quæ non sunt sub se inuicem. si vero non sit D sub A, planum quidem, quòd hæc semper erit falsa; affirmatiua namq; accipitur, D B vero contingit & veram esse & falsam: nihil .n. prohibet, A quidem nulli D inesse, D vero ipsi B omni : vt animal scientiæ, scientiam autem musicæ, Neq; rursus si neq; A nulli eorum, quæ D, neq; D nulli eorum, quæ B. Manifestum igitur, quòd non existente medio sub A, & ambas euenit falsas esse, & vtram volueris. Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ secundum syllogismum, & in immediatis, & in ijs quæ per demonstrationem manifestum. Planum autem est, & quòd si quis sensus defecerit, necesse & scientiam aliquam deficere, quam impossibile est accipere: siquidem addiscimus, aut inductione, aut demonstratione. Est autem demonstratio ex vniuersalibus, inductio vero ex ijs, quæ secundum partem : impossibile autem vniuersalia speculari nisi per inductionem, quoniam & quæ ex abstractione dicuntur, erunt per inductionem nota. si quis uolueris nota facere, quòd insunt vnicuiq; generi nonnulla, & si non separabilia sunt, secundum quòd tale hoc vnumquodq; : inducere autem non habentes sensum, impossibile. singularium namq; sensus est, non .n. contingit accipere ipsorum scientiam : neque .n. ex vniuersalibus sine inductione, neq; per inductionem sine sensu.

Summa huius capituli hæc est.

Prima propositio. IGnorantia non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicta per syllogismum est facta deceptio.

Secunda. Ignorantia secundum dispositionem in his, quę sunt primo, aut non sunt contingit dupliciter. s. cum simpliciter : & cum per syllogismum accipitur opinio falsa.

Tertia. Simplicis opinionis est simplex deceptio, eius autem, quæ est per syllogismum plures sunt.

1. cõclusio. Propositione vniuersali vera negatiua & immediata existēte affirmatiuam vniuersalem oppositam syllogizans per aliquod medium deceptus est per syllogismum. patet in terminis generalibus A primo: B tertio: & C medio &c.

Declaratio. Contingit in huiusmodi syllogismis vtraq; propositiones esse falsas, contingit & alteram tantum. primum declaratur dupliciter, contingere. s. quando A primum nulli contento sub medio conuenit, & similiter medium nulli contento sub tertio: vtraq; .n. tunc accepta e contrario sunt. Et quando medium non est sub primo, & est non continens totum tertium. minor enim tunc necessario est falsa, quoniam tertium in nullo toto est secundum veritatem, quoniam iam dictum est primum immediate negari A tertio secundum veritatem. Maior quoque est falsa, quia non est necesse primum inesse omnibus &c. patent hæc in terminis generalibus A primo B tertio : & C medio &c. secundum autem. s. contingit alteram tantum esse falsam, verificatur non indifferenter, sed quo ad minorem tantum. Maior enim potest esse vera, Minor autem est necessario falsa. probatur hoc. quia tertium in nullo toto est. probatur illud, primo immediate existente in medio & tertio.

Regula gñalis. Cum primum prædicetur idem de pluribus neutrum in neutro erit. patent hęc in terminis generalibus A primo B tertio : C medio &c. Differt autem nihil neq; si non indiuidualiter insit &c.

2. ɔclusio. Negatiue vniuersalis oppositæ affirmatiue vniuersali veræ & immediatæ deceptio fit in prima & media figura. in prima quidem tripliciter. primo ex vtraq; falsa declaratur hoc, primo immediate existente in medio & in tertio &c. secundo ex maiore vera, & minore falsa. Declaratur. maior vera esse potest, quoniā primum non inest omnibus quæ sunt. Minor autem falsa necessario, maiore existente vera est. Tum quoniam impossibile est in tertio esse medium in quo nullo est primum. Maior .n. esset falsa, si minor esset vera. Tum quoniam si vtraq; esset vera, conclusio non erit falsa. tertio contingit ex minore vera & maiore falsa. Declaratur hoc tertio subiecto primo, & medio existente ordine quodam, ita q̃ tertium sub primo & primum sub medio sit. patent hæc omnia in terminis generalibus A primo: B tertio & C medio.

3. cõclusio. In media autem figura, totas esse propositiones vtrasq; falsas non contingit. probatur, quoniam inter terminos vniuersalis affirmatiuæ veræ & in mediate, cuius negatiua contraria concludenda est nullum medium potest inueniri quod toti insit primo, & nulli insit tertio, vel econuerso. Si autem in media figura fiat syllogismus, oportet sic assumere medium, consequenter si ambæ erunt totaliter falsæ, earum contrariæ erunt veræ, & consequenter, cum illa vniuersalis affirmatiua supponatur vera, dabitur medium inter eius terminos : quod vere nulli primo inest & omni tertio, vel econuerso, quod est impossibile &c.

4. ɔclusio. Contingit tamen in huiusmodi vtranque esse falsam in quodam. declaratur, medio existente in primo & tertio particulariter &c.

5. ɔclusio. Contingit & in huiusmodi alteram esse falsam, & quamlibet indifferēter. primo declaratur in secūdo. s. camestres, q̃ maior sit vera & minor falsa, medio in toto primo in existente. probatur, quoniam quod omni inest primo, omni tertio inesse supponitur quod vere econuerso. Minor vera, & maior falsa, patet medio in nullo tertio existente. probatur. Si .n. in nullo est tertio neq; in primo toto erit, quoniam quod in primo omni est, in tertio est, quòd est oppositum antecedentis &c. Declaratur deinde & in primo eiusdem. s. cęsare, q̃ maior vera, & minor falsa, medio in nullo primo existente. probatur, qm̃ quod in nullo est primo, in nullo esse tertio supponitur. Quod vero minor vera

& maior

& maior falsa.medio in toto tertio existēte, probatur, quoniam quod omni tertio inest, falsum est in nullo primo esse.oportet.n.saltem in quodam primo inesse.

epilogus. Et vtrisque ergo falsis & altera tantum fit syllogismus deceptiuus in indiuiduis &c.

6. cõclusio. In his autem, quæ non indiuidua sunt, negatiuam contrariam affirmatiue vere & mediate per mediũ proprium in prima figura est impossibile concludere ex vtrisquam falsis, sed maiore tñ falsa.probatur:quia in syllogismo falsitatis minor affirmatiua remanet, maior vero conuertitur in oppositam qualitatem respectu syllogismi veritatis &c.

7. cõclusio. Per medium ex alia coordinatione in quo tamen toto est primum & de tertio toto dicitur, simili modo fit deceptionis syllogismus. Declaratur eadem ratione &c.

8. cõclusio. Per medium non proprium seu extraneum vtranq; necesse est quandoque esse falsam, quando.s.medium est sub primo, & in nullo tertio.probatur, quoniam contrariæ seu conuertæ in oppositam qulitatem assumendæ sunt in syllogismo fallitatis, quandoq; vero maiorem contingit esse veram & minorem falsam, quando.s. medium extraneum non est sub primo.probatur, quia nisi minor esset falsa, conclusio esset vera contra hypothesim.

9. cõclusio. In media autem figura syllogismus deceptionis negatiuæ huiusmodi contrariæ.s.affirmatiuæ mediatæ, non potest esse ex vtrisq; totaliter falsis. probatur: quia impossibile est medium inuenire, quod totaliter insit primo & nulli tertio, vel econuerso, vt dictum est supra.ex altera vero totaliter falsa & quacunq; esse potest. Declaratur medio existente in primo toto, & tertio toto.& hoc patet in secundo & in primo secundæ &c.

10. cõclusio. Affirmatiuam contrariam vniuersali negatiuæ veræ & mediate syllogismus deceptionis per proprium medium ex vtraq; falsa concludere non potest. probatur: quia minor manet eadem, quæ erat in syllogismo veritatis contrariæ maiorem autem conuersam esse oportet in oppositam qualitatem, vt dictum est prius, sicut & conclusionem.in primo.n.primæ hoc tantum fieri posse patet.

11. cõclusio. Per medium ex alia coordinatione, simile tñ proprio.s. in quo nullo est primum, & quod toti inest tertio, similiter fit deceptio vt & supra dictum est, in negatiuis eadem ratione, quia.s.minor manet, & maior conuertitur &c.

epilogus. Per medium non proprium seu extraneum quandoq; minorem necesse est esse falsam: quádo.s.medium sub primo continetur potest.n.à in pluribus esse: quę non sunt sub inuicem, quandoq; autem maiorem oportet esse falsam, quando.s.medium non est sub primo, quoniam affirmatiua assumitur. Minorem vero tunc contingit veram esse & falsam: veram quidem medio non existente sub primo, & inexistente tertio, vt scientia respectu animalis vt primi, & musicæ vt tertij, falsam vero medio neq; sub primo, neque in tertio existente. patent hæc omnia in terminis generalibus A primo: B tertio: & C medio &c.

12. cõclusio. Quot modis, & per quæ syllogismus deceptionis in immediatis & mediatis per demonstrationem fiat manifestum est ex dictis.

Siquis sensus defecerit, necesse est & aliquam scientiam deficere, quam impossibile est acquirere, si vere addiscimus &c.probatur à priori, quoniam deficiet inductio, & consequenter demonstratio.probatur: quoniam vniuersalia, ex quibus est demonstratio, impossibile est absq; inductione speculari.probatur: quoniam & quæ per abstractionem dicuntur, inductione nota fiunt.probatur: quoniam in vnoquoq; genere sunt non separabilia quædam secundum quod vnumquodq; illorum habet esse. Inducere autem non habentes sensum, est impossibile.probatur: quoniam singularium proprie sensus est &c.

Series autem hæc est.

QVONIAM oppositorum eadem est disciplina: determinare intendit in hoc cap.de ignorantia opposita demonstrationi scientifice. & quatuor facit. Primo nanq; primis tribus propositionibus ignorantiam multiplicem & multis modis contingere declarat. secunda quomodo fit ignorantia deceptionis per syllogismum quo ad immediatas propositiones quatuor principalibus conclusionibus immediate sequentibus docet tali ordine. Prima conclusione declarat quõ affirmatiua falsa opposita negatiuæ veræ & immediatæ syllogizetur, inferens ibi regulam diuisionis generalem. Secunda quõ negatiua falsa opposita affirmatiuæ veræ & immediatæ syllogizetur in prima figura. tertia vero, quarta, & quinta, in secunda &c. tertio quõ deceptio per syllogismum fit quo ad mediatas propositiones septem sequentibus conclusionibus insinuat tali ordine: qm̃ primo ostendit quomodo negatiua falsa opposita affirmatiuæ veræ & mediatæ syllogizetur in prima figura, tribus sequentibus cõclusionibus.s.sexta per medium proprium illi affirmatiuæ veræ.septima per medium simile proprio.octaua per medium extraneum, & quomodo in secunda figura.nona conclusione.deinde, quõ affirmatiua falsa contraria negatiue vere & mediate syllogizetur, tribus alijs sequentibus conclusionibus.decima per proprium modum ipsius negatiuæ. vndecima per simile proprio.duodecima per extraneum.quarto & vltimo quomodo accidat ignorantia negationis vltima conclusione determinat &c.

Num ignorantia secundum dispositionem sit per syllogismum facta deceptio.

CIrca principium huius capituli dubitatur, quoniam Arist.diffiniens ignorantiam prauę dispositionis ait, quod est per syllogismum facta deceptio: & deinde diuidens eam, distinguit eam, quæ fit simpliciter, & eam quæ fit per syllogismum: expresse siquidẽ alterum membrum diuisionis repugnat diffinitioni & econuerso, vt patet. Ad hoc dicitur tripliciter sustinendo q̃ ibi diffiniatur ignorantia secundum prauam dispositionem, quod secundum S.T.expositionem sustinere non oportet. Primo, quia ignorantia secundum dispositionem vt plurimum ex syllogismo fit, ideo per syllogismum, tanq̃ causam diffinita est more naturalium scientiarum considerantium quod in pluribus inuenitur: & qm̃ etiam quandoq; causatur absq; syllogismo &c.ideo diuisa est in eam, quę per syllogismum &c. Secundo dicitur (& est responsio Alberti) q̃ diffinitio illa non est data de ignorãtia secundum dispositionem vniuersaliter, sed ea, de qua intendimus loqui.intendimus autem de illa, quę per rationem fit, & non de illa, quę propter proteruiam vel ineptitudinem complexionis accidit. Et secundum hæc non est idem omnino diffinitum & diuisum, sed ratio diffinitioni subdita est vt segregaret aliud mẽbrum ab intentio à nobis. Posset tertio forte dici, quod quia nullus operatur secundum quãcunq; potentiam aspiciens ad malum secundum Arist.& Dionysium, ideo omnis ignorantia secũdum dispositionem ex aliqua ratione procedit. Tam proteruus.n.quàm quicunq; ineptus nonnulla ratione dicitur ad assentiendum magis huic parti quàm alteri.

Sed quoniam hoc contingit multipliciter, quia qñq; ratio causans falsam opinionem, non est ratio concludens illam conclusionem, sed concludens aliud extraneum, ad quod tñ sequitur assensus istius ad falsum. puta cum proteruus ne superatus videatur, etiam sibiipsi efficaciam rónum

verarum auertens, vel peruertens falsè assentire sua liberta te vult, vt vere tamen. Quandoq; ratio illa nil aliud quàm quoddam virtuale seu habituale est medium, sicut videns stellas, & nulla ratione motus loquens de quātitate earum dicit eas esse paruiores stella magna depicta quasi ex quan titate istius concludat quantitatem illarum, cuius simile pati videntur ineruditi & inepti, de quibus dicitur in quar to metaphysice ꝙ non persuasi falso assentiunt, quia inquit tot modis ratione falso assentire contingit & solum primus modus vere & proprie syllogismo vtitur, vt patet, ideo Aristo. ad vtrunq; insinuandum, duo fecit: quoniam ad insinuandum, ꝙ omnis error ex aliqua ratione aliquo modo oritur, diffiniuit ignorantiam secundum dispositionem: quæ nihil aliud est ꝙ error per syllogismum. Ad insinuandum autem ꝙ aliquis error directè fit per syllogismum, aliquis vero directè fit per proteruiam vel ineruditionem, quod est fieri non directè per syllogismum, diuisionē fecit supradictam. & s m hoc idem omnino est diffinitum & diuisum, sed non eodem modo accipitur fieri per syllogismum in diffinitione & diuisione, & eodē modo glosanda sunt similia verba antiquorū doctorum &c. T. c. 15.

Quo modo & quando per medium extraneum contingat syllogizari minorem falsam.

Circa duodecimam conclusionem dubitatur quid in telligat Arist. per ly A, cum ad probandum hanc con clusionem quando syllogizatur affirmatiua falsa contraria negatiuæ veræ & mediatæ per medium extraneum existens sub primo, minor necessario est falsa, assumunt ꝙ A potest in pluribus esse, quæ non sunt sub inuicem. Si. n. per ly A intelligit maiorem extremitatem, vel non est ad propositum, vel male adducitur: quoniam quando dicitur A, idest primum potest esse in pluribus, quæ non sunt sub inuicē, aut ly pluribus, supponit pro his, quibus non est opus ad confectionem talis syllogismi, & sic dicit verum, sed non ad propositum: ad syllogizandum siquidem istam, linea est numerus, per medium extraneum existens sub primo nil refert, an numerus possit inesse pluribus quæ non sunt sub inuicem, an non. Si. n. numerus indualitate tātum, esset nil minus diceretur, omnis dualitas est numerus: omnis linea est dualitas: ergo omnis linea est numerus. Aut ly pluribus, supponit pro his, quibus opus est ad illum syllogismum. s. medio & tertio. & hoc quidem est ad propositum: quoniam si primum inest pluribus, quę non sunt sub inuicem, & vnum illorum assumatur vt medium, & alterum vt tertium necesse est maiorem esse veram, & minorem falsam, vt patet dicendo. omnis leo est animal, omnis homo est leo. ergo &c. Sed tunc non habetur intentum, quoniam conclusio est necessario vera, quoniam primum enunciabitur de sua parte subiectiua, quod est contra hypothesim. Si autem per ly A intelligit aliud à maio ri extremitate, tunc Aristote. æquiuocationem commisit, cum A loco primi in eadem ratione expresse vtatur. & si æquiuocatio concedatur, quæ erit via ad certitudinem si mendam de verbis Aristotelis, quoniam in terminis gene ralibus loquitur. Et præterea hoc est contra expositores il lustres expresse exponentes A maiorem extremitatem.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ per A intellexit maiorem extremitatem, & per ly plura, intendit medium & tertium non quo ad falsitatem conclusionis, sed quo ad veritatem maioris & falsitatem minoris. Non. n. Arist. adduxit directè illa verba ad probandum directè nisi hoc tantum, ꝙ. s. contingit medium extraneum sumere existēs sub primo, & sic fieri maiorem veram, & minorem falsam: & hoc sufficienter declaratur per illa verba, & si hoc contingit conclusione existente vera affirmatiua, à fortiori continget conclusione existente affirmatiua falsa, & consequenter indirectè declarauit intentum. Roboratur autem responsio ista ex suo simili, quod in hoc capitulo supra fecit Aristoteles, vt. S. Tho. glosauit, & habetur ex Alberti verbis diligenter enucleatis.

Num contingat aliqua cognoscere absq; inductione ex sensibilibus accepta.

Circa finem capituli aduerte ꝙ secunda opinio, quam deducit. S. Tho. in expositione sua esse contra doctri nam Aristotelis hic traditam, est opinio, quam finxit Auer rois in tertio de anima circa felicitatem nostram in contemplatione substantiarum separatarum. posuit. n. ꝙ in po stremo cognoscemus substantias separatas non per scientias speculatiuas & sensibilia, sed per coniunctionem cum intellectu agente &c. & sic posuit aliquid cognosci à nobis absq; inductione ex sensibilibus manuducente. Nec sufficit dicere, ꝙ præsupponitur, tunc cognita fuisse sensibilia, quoniam eodem modo diceremus contra Arist. ꝙ ad acquirendam metaphysicam non requiritur sensus & inductio metaphysicalium, sed sufficit ꝙ mathematicalū vel physicalium habita sit. Quomodo autem de substantiis imma terialibus, & vniuersaliter non sensibilibus scientia fit, in tertio de anima tractandum est, ideo hæc nunc sufficiant. Vide. c. 14. per totum. Itē. 12 me. ta. c. 38. cum tra. Auer. optime vide in libro de ente & ēentia. c. 6. q. 14. circa. t. c. 9. 13. 16.

De quæstionibus circa infinitatem demonstrationis. Cap. 16.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, quòd A inest ipsi C, eo quòd inest ipsi B, & hoc ipsi C: priuatiuus autem alteram quidem propositionem habens, quòd aliud quid alij inest, alteram vero, quòd non inest. Manifestum igitur quòd principia, & quę dicuntur suppositiones hę sunt: accipientem. n. hæc ita necesse est monstrare, vt quòd A inest ipsi C per B. Rursus vero quòd A ipsi B per aliud medium, & quòd B ipsi C consimiliter. Secundum opinionem igitur syllogizantibus & solum dialectice, planum quòd hoc solum considerandum, si ex quibus contingit probalissimis fiat syllogismus. quare & si est aliquid in veritate eorum, quæ sunt A B, medium: videtur autem non esse, qui per hoc syllogizauit, syllogizatus est dialectice. Ad veritatem autem ex iis, quæ sunt, oportet considerare, se habet autem sic, Quoniam est quòd ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens, dico autem secundum accidens, vt album aliquando illud dicimus esse hominem, non similiter dicentes et hominem album, hic quidem. n. non alterum aliquid existens album est, album vero, quoniam accidit homini esse albo, sunt itaq; nonnulla talia, vt per se prædicentur. Sit igitur C tale, quod ipsum quidem non amplius insit alij, huic autem B primo, & non sit aliud interme dium, & rursus E ipsi ipsum F consimiliter, & hoc ipsi B: an igitur hoc necesse est stare, aut contingit in infinitum ire? Et rursus si de A quidem nihil prædicatur per se, A vero ipsi H inest primo, intermedio autem nulli priori, et H ipsi G, & hoc ipsi B: an & hoc stare necesse est, aut & hoc contingit in infinitum ire? differt autem hoc à priori tantum. quoniam hoc quidem est, an contingit incipienti à tali, quod nulli inest alteri: sed aliud illi: sursum in infinitum ire, alterum vero incipientem à tali, quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur, deorsum considerare, si contingit in infinitum ire. Amplius media an contingit infinita esse determinatis extremis. dico autem veluti, si A ipsi C inest, medium vero ipsorum B, ipsius vero A & A altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impossibile? est autem hoc considerare idem, & si demonstrationes in infinitum vadunt:

vadunt: & si est demonstratio cuiusque, aut ad semuicem terminantur. Consimiliter autem dico & in priuatiuis syllogismis ac propositionibus, vt A inest B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non inest, veluti si ipsi C quod B inest omni: & rursus alij adhuc priori hoc, vt si ipsi A, quod C omni inest: in his etenim aut infinita, quibus non inest prioribus, aut stant. In ijs vero, quæ conuertuntur, non similiter se habet: non est.n. in ijs, quæ retrouersum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut vltimo: omnia.n. ad omnia sic consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur, siue vtraque sunt quæ dubitantur infinita, præterquam quòd si non similiter contingit conuerti: sed hoc quidem, vt accidens, illud vero vt prædicamentum.

Summa huius capituli hæc est.

Prima propositio. OMnis syllogismus est per tres terminos, ex quibus affirmatiua cum affirmatiuis, & negatiua cum affirmatiua & negatiua, ex quibus monstrantur constant, patet in terminis generalibus, A primo: C tertio: & B medio.

Secunda. Principia & dictę suppositiones hæc sunt.

Tertia. Accipientes hęc sic, necesse est monstrare, q.s. primum insit tertio per medium: & iterum q primum insit medio per aliud medium. & similiter, q medium insit tertio. patet in terminis generalibus A primo: C tertio B medio.

Quarta. Syllogismus dialecticus ad hoc vt ex verisimilibus fit intendit, & ideo propositionem vere mediatam, sed non secundum appatētiam, vlterius non probat. Syllogismum autem ad veritatē, ex his quę sunt, oportet intendere vt sit.

Quinta. Sunt quædam, quę secundum se prędicantur, non secundum accidēs. dico autem secundum accidens, vt album dicentes hominem, non similiter hominem dicētes album.

Prima qō. Nunquid tertio existēte infimo contingat in infinitum ire, accipiendo eius primo prædicatum, & prædicatum prædicati, & sic deinceps, aut necesse est alicubi stare.

Secunda. Nunquid primo existente summo, contingat in infinitum ire sumendo eius primo subiectum, & subiectum subiecti, & sic deinceps, aut necesse est & hic stare.

Differētia. Differt secunda quæstio à prima, quoniam prima incipit ab infimo particulari & sursum infinitatem quærit, secunda econtra incipit à summo vniuersali & deorsum infinitatem quærit.

Tertia. Nunquid contingit infinita esse media determinatis terminis &c. ita q inter primum & tertium & acceptum medium iterū sit aliud medium, & post iterū, & sic deinceps, patent hæc in terminis A primo: C tertio: & B medio &c.

Declaratio. Quærere hæc, est quærere, an demonstrationes in infinitum veniant, & an sit omnis rei demonstratio, & an ad inuicem includantur.

Extensio. Similiter in priuatiuis syllogismis & propositionibus quæritur, an procedatur, in infinitum, an stetur, quia enim vnum negatur ab alio quæritur, an prius negetur ab alio. & iterum an prius ab alio & sic deinceps. patet hoc in terminis propositionis negatiue, A prædicato, & B subiecto, & .i. priori, & .t. adhuc priori &c.

Conclusio. In conuertibilibus non similiter mouentur quęstiones istæ &c. probatur à priori. quoniam ibi non est de quo prædicatur primo, aut vltimo &c. & omnia ad omnia similiter se habent, & si sunt infinita prædicata, vndiq; sunt infinita &c. licet non similiter contingat conuerti, quia vnum sicut accidens, aliud vero vt prædicatum inest &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS determinare in demonstrationibus finitum esse processum, inchoat in hoc capitulo disputationem circa hoc. & tria facit. Primo nanq; proponit quinq; propositiones, ex quibus rationabilitatem, & necessitatem huius tractatus & numerum quæstionum accipere debemus. quatuor siquidem primæ numerum & necessitatem insinuant. quinta autem cum prima parte quartæ rationabiliter in demonstratiuis moueri has quæstiones docet, dum nec in dialecticis, nec in prædicatis secundum accidens locum habere has quæstiones videmus &c. secundo mouet tres quæstiones circa principale intentum in affirmatiuis: & declarat has includere tres alias, ac extendit eas ad negatiuas demonstrationes &c. tertio vnica conclusione excludit à prædictis quæstionibus demonstrationes per terminos conuertibiles &c.

De reductione omnium quæstionum notarum ad duas primas. Cap. 17.

QVod igitur intermedia non contingit infinita esse, si deorsum & sursum stent prædicamenta, manifestum. dico autem sursum quòd in magis vniuersale, deorsum vero quod in id, quod secundum partem. si.n. A prædicante de F, infinita sunt intermedia, in quibus est B: planum quòd contingere posset, vt & ab A in deorsum alterum de altero prædicaretur in infinitum: antequàm.n. in F deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab F sursum infinita, antequàm ad A deueniatur: quare si hæc impossibilia, & ipsius A & F impossibile infinita esse media. Neq;.n. si quis diceret, quòd alia quidem sunt ipsorum A B C inuicem vt non sit medium, alia vero non est accipere, nihil differt: quodcunq;.n. accepero eorum, quæ B, erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut non: quo autem sint, primum infinita, siue statim, siue non statim nihil differt: quæ.n. sunt post hæc infinita sunt. Planum autem & in priuatiua demonstratione, quòd stabitur. siquidem in prædicatiua statur ad vtraque. sit.n. non contingens neq; sursum ab vltimo in infinitum ire. (dico autem vltimum, quod ipsum quidem alij nulli inest, illi vero aliud, vt F:) neque à primo in vltimum (dico autem primum, quod ipsum quidem de alio, de illo vero nihil aliud) si vtiq; hæc sunt, & in negatione stabitur. Tripliciter nanq; monstratur non inexistens, aut.n. cui quidem ipsum C, B inest omni cui vero ipsum B, ipsum A nulli. Ipsius itaq; B C, & semper alterius distantia, necesse est progredi ad immediata, prædicatiua nanque hæc distantia: alterum vero manifestum, quòd si alij non inest priori, vt ipsi D, hoc oportebit ipsi B omni inesse: & si rursus alij priori ipso D non inest, illud oportebit ipsi D omni inesse quare quoniam, quæ sursum est, via stat, & quæ deorsum stabit, & erit aliquid primo, cui non inest. Rursus si B quidem omni A: ipsi vero C nulli ipsum A eorum, quæ C, nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planum quod aut per superiorem modum monstrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit: secundus vero monstrabitur. Sic autem vtiq; monstraret, vt quod D ipsi quidem B omni inest, si vero C nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi B. Et rursus, si hoc ipsi C non inerit, aliud ipsi D inest, quod ipsi C non inest: igitur quoniam inesse semper superiori stat, stabit & non inesse. Tertius vero modus fuerat, si A quidem B omni inest, ipsum vero C non inest, non omni inest C, cui A. Rursus vero hoc, aut per superius dicta, aut similiter monstrabitur. Illo quidem itaq; modo statur. sin autem sic, iterum accipietur B inesse ipsi F, cui ipsum C, non omni inest, & hoc rursus consimiliter. Quoniam autem suppositum est stari & deorsum, planum quod stabit, & C non inexistens. Manifestum autem quod, & si non vna via monstretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando autem ex secunda, aut tertia, quod & sic stabitur: finita.n. sunt via: finita autem finities, necesse est, finita esse omnia. Quod igitur in

priuatione

priuatione siquidem & in eo quod est inesse, statur, manifestum.

Summa huius capituli hæc est.

1. cōclusio. NOn contingit infinita esse media, si insursum, i. magis vniuersale: & deorsum, i. particulare stent prædicata. probatur à destructione consequantis &c. quoniam inter prædicatum & subiectum infinitis existentibus medijs, contingit à prædicato in infinitum descendere prædicationes, quoniam antequàm in subiectum eueniatur, infinita sunt media, & similiter continget à subiecto in infinitum ascendere prędicationes: quoniam antequàm veniatur ad prædicatum infinita ponuntur media. patet in terminis A primo: F tertio & B infinitis medijs &c.

exclusio. Neq; siquis dicat, qꝫ primum medium & tertium habita esse adinuicem supponimus: & ideo finita est necesse esse media &c. nihil.n. differt, quoniam quodcunq; mediorum acceptum, siue statim siue non statim, iunctum alteri extremo, siue per infinita media distet à prædicato & subiecto, siue non, oportet qꝫ per infinita media ab altero extremorum distet, & consequenter qꝫ infinitę intercipiantur prædicationes, vt prius deducebatur &c.

2. cōclusio. In priuatiua demonstratione statur, si & in prædicatiua statur in vtrisq;, i. sursum in vniuersalissimum, & deorsum in particularissimum &c. probtur in singulis figuris. & primo in prima, quoniam inter medium & tertium sunt finita media, quia ibi est distantia affirmatiua, quæ finita supponitur: inter primum autem & medium, si infinita sunt media, ita quod primũ prius remoueatur ab altero quàm à medio, & iterum prius ab altero, quàm ab illo, & sic deceps in infinitum, oportet infinitas esse prędicationes affirmatiuas, quod est oppositum antecedentis &c. probatur consequentia, quoniam oportet quodlibet acceptum medium affirmari vniuersaliter de eo, quod prius sumptum erat &c. patet in terminis A primo C tertio B medio. & D medij medio in negatiua &c.

In prima figura est status.

In secunda figura ē status. In secunda quoq; figura idem accidit: quoniam præmissa negatiua mediata, si infinita habet media, oportet cum medij multiplicatione, multiplicari semper affirmatiuam prædicationem medij de anteriore medio supra sumendo, & sic sursum in infinitum ibitur. patet in terminis A primo: C tertio: B medio, & D medij medio &c.

In tertia figura est status. In tertia quoq; figura idem accidit. quoniam si negatiua præmissa mediata infinita habeat media, oportet & ibi affirmatiuam multiplicare semper prædicationem medij anterioris de medio post sumpto subsumendo, & sic deorsum in infinitum ibitur, patet in terminis C primo: A tertio: B medio: & C medij medio.

3. conclusio In negatiua est status in omni figura. Si non vna via demonstratur negatiua, sed omnibus, modo per primam, & modo per secundam, & modo per tertiam figuram, adhuc oportet esse statum in negatiuis si est status in affirmatiuis, probatur à priori, quoniam omnes tales viæ sunt finitæ, finita autem finities sumpta finiri necesse est &c.

Series autem hæc est.

MOTAS quæstiones intendens soluere, reducit in hoc capitulo omnes ad duas: vnde duo facit, Primo reducit quęstionem de infinitate mediorum ad primas, vnica conclusione, & excludendo obiectionem quandam, secundo reducit vna alia conclusione quæstiones de infinitate negatiuarum ad illasmet manifestans hoc in prima secunda & tertia figura sigillatim: & tandem in omnibus simul, tertia conclusione.

Quomodo in negando Aristoteles processum in infinitum in secunda figura in negatiuis quin infinitentur affirmatiue, processerit ex secundo modo tantum eiusdem & non ex primo.

CIrca declarationem adductam in textu, ad insinuandum qꝫ in secunda figura non potest procedi in infinitum in negatiuis, quin infinitentur affirmatiuæ prædicationes in sursum &c. Dubitatur, quare Aristot. declarauit hoc in secundo modo secundæ tantum, & non in primo modo, & ideo quęritur, quia non est eadem ratio de primo & secundo. In secundo siquidem modo semper medium oportet affirmatiue prædicari de anterioris demonstrationis medio, quoniam semper medium anterioris efficitur maior extremitas, posterioris habentis maiorem affirmatiuam, vt patet &c. ideo ratio Aristotelis stando infra secundum modum optime concludit, quia semper ascenditur, sed in primo modo hoc non habet locum, quoniam medium in eo fit maior extremitas in prosyllogismo habente maiorem negatiuam, vt facile exemplo patet, diminutus igitur videtur Aristoteles in secunda figura. Ad hoc facile & breuiter dicitur. quod magna arte vsus Arist. omisit illum modum formaliter, & secundum aggressus est: quoniam secundus modus regularis est in omnibus prosyllogismis in infinitum, quo ad hoc, qꝫ medium sequitur semper alterum extremum determinate. primum. s. In primo autem medium neutrum extremorum determinate sequitur. Sed in syllogismo tertium, & in primo prosyllogismo primum, & in secũdo tertium, & in tertio primum, & sic alternatim in infinitum proceditur. Quia igitur secundus modus semper regularis procedit, & per illum facilius infinitionem in sursum comprehendimus, & in tertia figura, vbi etiam regulariter inter medium sub priore medio assumere oportet, declaraturus facillime erat, qꝫ sequebatur infinitatio in deorsum primum modum secundæ rationabiliter omisit à facilioribus tradēs disciplinam. Nec tamen ita omisit, quin ex dictis sciatur etiam ibi sequi idem inconueniens: quoniam, si infinitabitur primus, oportet infinitare affirmationes tam sequentes minorem extremitatem quàm maiorem semper insursum, quoniam alternatim oportet assumere medium sequens vtranque (vt facile patere potest in terminis.) Nihil ergo necessariorum omissum est, sed facilior assumpta est via ad eundem perducens terminum, scilicet infinitatem affirmationis in sursum.

CIRCA declarationem, quam in tertia figura adducit, aduertendum est, qꝫ Aristo. secundum tertiæ, vt syllogismum proponit, & quintum eiusdem prosyllogismum facit, motus forte ea ratione, vt ostēdat qꝫ nihil differt quo ad propositum, siue vniuersalem siue particularem contingat esse maiorem, quæ negatiua probanda est. Oportet.n. semper ibi minorem esse affirmatiuam, & consequenter medium posterioris syllogismi semper subijci medio anterioris: quoniam minor extremitas posterioris fit, vt patet. & sic deorsum infinitatur affirmationis processus. Cur in tertiæ figuræ modum de syllogismi construere voluerit Arist. quintum vt prosyllogismū.

De solutione quæstionum motarum logice, & analytice. *Cap. 18.*

QVod autem in illis, logice quidem speculantibus ita manifestum. In ijs quidem igitur quæ in eo, quod quid est prædicantur, planum: si.n. est definire, aut cognoscibile ipsum quòd quid erat esse, infinita vero non est pertransire, necesse est terminata esse, quæ in eo, quòd quid est prædicantur. Vniuersaliter autem sic dicimus: est.n. dicere vere, album ambulare, & magnum illud lignum esse, & rursus lignum

lignum magnum esse, & hominem ambulare: sed alterum est ita dicere, & illo modo. quando.n.album esse dixero lignum, tunc dico, quòd cui accidit vt sit album, lignum est, sed non tanquàm subiectum ligno album est: neq; etenim album existens, neque quod est album aliquid, factum fuit lignum: quare non est nisi secundum accidens: quando autem lignum album esse dixero, non quòd alterum quid est album, illi vero contigit lignum esse. veluti quando musicum album esse dixero: tunc.n.quòd homo albus est, cui contigit esse musicum, dico: sed lignum est subiectum, quod quidem & erat non alterum quid existens, quàm quod lignum, aut lignum quoddam. si itaq; oportet nomina ponere, sit quidem ita dicere prædicare illo vero modo, aut nequaquàm prædicare, aut prædicare quidem non simpliciter, secundum accidens autem prædicare: est autem. vt quidem album, quod prædicatur, vt vero lignum illud, de quo prædicatur. supponatur itaq; prædicatum prædicari semper de quo prædicatur simpliciter, sed non secundum accidens: sic.n.demonstrationes demonstrant. quare aut in eo quod quid est, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de vno prædicatum fuerit. Amplius substantiam quidem significantia, quod illud, aut quod illud aliquid significant, de quo prædicantur. quæcunq; vero non substantiam significant, sed de alio subiecto dicuntur, quod non est, neq; quod illud aliquid accidentia. quemadmodum de homine album. non.n.est homo, neq; quod album, neq; quod album quid, sed animal fortasse, quod quidem.n animal est, homo est. Quæcunque vero non substantiam significant, oportet de aliquo subiecto prædicari, & non esse aliquid album, quod non alterum quid existens album est. Species.n. valeant, nanq; & teretismata sunt, & si sunt, nihil ad sermonem sunt, demonstrationes.n.de talibus sunt. Amplius si non est hoc huius qualitas, & illud huius, neq; qualitatis qualitas, impossibile est mutuo prædicari sic, sed verum quidem dicere contingit: mutuo autem prędicari vere non contingit. Aut.n vt substantia prædicabitur, veluti si genus existens, aut differentia prædicati. Hæc autem monstrata sunt, quòd non erunt infinita, neq; deorsum, neq; sursum. vt homo bipes, hoc animal hoc autem alterum, neq; animal de homine, hoc autem de Callia in eo quòd est quid, substantiam.n.omnem est definire talem, infinita vero non est pertransire intelligentem, quare neq; sursum, neq; deorsum infinita. illam nanque non est definire. de qua infinita prædicantur. sic itaq; genera inter se non retrouersum prædicabuntur, erit.n.ipsum quod ipsum aliquid est. Neq; vtiq; qualis, aut aliorum nullum, si non secundum accidens prædicatum fuerit? omnia.n.hæc accidunt, & de substantijs prædicantur: sed certe neq; sursum infinita erunt, de vnoquoq; nanq; prædicatur, quod vtique significat, aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus, aut quæ in substantia: hæc autem determinata sunt, & genera prædicamentorum determinata sunt: aut.n.quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando. Suppositum autem fuit vnum de vno prædicari. ipsa vero de ipsis, quæcunq; non quid, sunt, non prædicari, accidentia nanq; sunt omnia: sed hæc quidem per se, illa autem secundum alterum modum: hæc autem omnia de subiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem non esse subiectum aliquid, nihil.n.talium ponimus esse, quod non alterum quid existens dicitur, sed ipsum alijs, & alia quædam de alio. Neque sursum itaq; vnum de vno, neq; deorsum inesse dicetur. de quibus.n.dicuntur accidentia, quæcunq; insunt in substantia vniuscuiusque, hęc infinita non sunt, sursum autem & ipsa quoq; accidentia vtraq; non infinita sunt. Necesse est igitur esse aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius neq; de alio priori, neq; de illo aliud prius prædicatur. Vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic. Amplius autem alius est, si de quibus priora aliqua prædicantur, est horum demonstratio, quorum autem est demonstratio, neque melius euenit se habere ad ipsa, quàm scire, neq; scire sine demonstratione: si autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neq; melius nos habemus ad ipsa quàm scire, neq; quod per hæc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex quibusdam, neq; ex suppositione, necesse est stare prædicationes intermedias: si.n. non stant, sed est semper acceptio ad superius, omnium erit demonstratio: quare, si infinita non euenit pertransire. quorum est demonstratio, hęc non sciemus per demonstrationem. si igitur neque melius nos habemus ad ipsa, quàm scire, non erit aliquid scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictum est: resolutorie vero per hæc manifestum breuius, quòd neq; sursum, neq; deorsum infinita prædicata contingit esse in demonstratiuis scientijs, de quibus consideratio est. demonstratio nanq; eorum est, quæcunq; per se insunt rebus. per se vero dupliciter sunt. quæcunq; etenim in illis insunt in eo, quod quid est & quibus ipsa in eo, quod quid est inexistentibus ipsis. vt in numero impar, quod inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius: & rursus multitudo, aut indiuisibile in ratione numeri inest: horum autem neutra contingit infinita esse, neque vt impar numeri: iterum.n.in impari aliud esset, cui inerat existenti, hoc autem si sit primum numerus inerit inexistentibus ipsi. Si igitur non contingit infinita talia esse in vno, neq; sursum erunt infinita: sed necesse vtique omnia inesse ipsi primo, vt numero, & illis numerum: quare conuertentia erunt, sed non supertendentia. Neque etiam, quæcunque in eo, quod quid est insunt, neque hæc infinita sunt: neque.n.esset vtique definire. Quare si prædicata quidem per se omnia dicuntur: hæc autem non infinita, starent vtique quæ sursum: quare & deorsum. si autem sic, & quæ in medio duobus terminis semper inerunt finita; si vero hoc, planum iam, quòd necesse est demonstrationum principia esse, & non omnium esse demonstrationem: quod dicebamus quosdam dicere à principio. si.n.sunt principia, neque omnia demonstrabilia, neq; in infinitum iri potest esse.n. vtrumuis horum, nihil aliud est, quàm esse nullam distantiam immediatam, & indiuisibilem, sed omnes diuisibiles. intro nanq; proijciendo terminum, sed non assumendo demonstratur, quod demonstratur: quare si hoc in infinitum contingit ire, contingeret vtique duorum terminorum infinita in intermedio esse media: sed hoc impossibile, si stant prædicamenta sursum & deorsum. Quod autem stant, monstratum fuit logice quidem prius, resolutorie vero nunc.

Summa huius capituli hæc est.

IN his, quæ prædicantur in quod quid est, non proceditur in infinitum. probatur dupliciter, Primo à priori, quia contingit diffiniri. secundo à posteriori notum est q aliquid erat esse, tenet consequentia vtraque, quoniam infinita non est transire. 1. cōclusio.

Prædicatio affirmatiua & vera multipliciter fit, vt album ambulat, & magnū est lignum, & lignum est magnū. Diuisio.

Differt tertius modus à secundo: quoniam id, quod subijcitur in secundo, non est ipsum prædicatum nisi secundum accidens. Declaratur, quoniam ratione alterius, cui accidit esse album, & non sui subiectum est. probatur autem à priori, quoniam neq; album, neq; quod videtur album aliquod est, factum est lignum. Sicut etiam in primo Differētia. prima.

modo

modo accidit.id autem,quod in tertio subijcitur, est illud simpliciter. Declaratur & probatur per eadem principia opposito modo sumpta.

Differentia secunda. Si oportet nomina ponere,tertius modus prædicari vocetur,cæteri non,vel secundum accidens:& consequenter prædicatum vocetur, quod est vt album, & subiectum, quod est vt lignum,sicq; subijciatur nobis,quoniam sic demonstrationes demonstrant.

subdiuisio. Prædicatum est, aut in eo quod quid est, aut quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens &c.cum vnum de vno prædicatur.

Inferior subdiuisio. Prædicata significantia substantiã quod vere illud est, aut quod vere illud aliquid est, significant de quo predicatur,vt animal de homine.Prędicata non substantiã significantia,sed de alio subiecto dicta,neq; quod vere,i.neque ꝙ vere illud aliquid est,accidentia sunt,vt de hoĩe album.

Quæcunq; non substantiam significant,oportet de subiecto quodam prædicari,ita ꝙ subiectum non quoniam aliud tale est,tale sit.

Species gaudeant:monstra.n.sunt,& si sint nihil ad rationem sunt,quoniam demonstrationes sunt ex his.

Hoc non est huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi, & vniuersaliter qualitatis non est qualitas.

Impossibile est omnia æque prædicari adinuicem,licet contingat vere dicere.probatur à priori, quoniam aut sicut substantia prædicabitur,vt genus & differentia.& hæc ostensa sunt,ꝙ non infinitantur:qm̃ contingit diffiniri omnem substãtiam inter supremum & infimum.Et si genera adinuicem æqualiter prędicantur,erit ipsum quod vere ipsum aliquid est, aut sicut quale, & hoc etiam non, qm̃ de qualitate nullum aliorum prædicabitur nisi ſm accidens, quoniam omnia hęc accidunt & de subiecto prędicantur.

3. conclusio Neq; in sursum, neq; in deorsum contingit infinita esse prædicata. probatur resumendo & applicando præmissa.

Primũ suppositum. Prædicatum aut significat quale aliquid, aut quantum &c.aut quæ sunt in substantia.

Secundum. Hæc & genera prædicamentorum infinita sunt.

Tertium. Vnum de vno prædicari concessum est.

Quartum. De quibuscunq; non aliquid existentibus nihil prædicatur:quoniam accidentia sunt,& de subiecto dicuntur,& secundum accidens, non est subiectum aliquod quoniam nihil talium ponitur subiectum,nisi ratione alterius.

Quintum. Substantiæ secundum seipsas substantiæ sunt. Tunc sic, quod deorsum non infinitetur, quoniam de quibus dicuntur accidentia, sunt quæcunq; in substantia vniuscuiusque sunt. Hæc autem non sunt infinita ꝙ sursum non infinitentur,qm̃ ipsa substantialia,& accidentia infinita non sunt.

Eorum,de quibus priora prædicantur, est demonstratio. Quorum demonstratio est non potius possunt se habere ad ipsa,quàm scire:scire non est sine demonstratione.

suppõnes. Si hoc per hæc notum est.Hæc autem nescimus,neque melius habemus ad ipsa quàm scire:neque per hoc notum scimus.tunc sic.

4. cõclusio. Si est aliquid scire per demonstrationem simpliciter,& non ex aliquibus, neque ex suppositione, necesse est stare prędicamenta media.Probatur consequentia à destructione consequentis:quoniam,si non steterint omnium erit demonstratio, ex prima suppositione: & quoniam infinita non est transire, hæc non sciemus per demonstrationem, & quoniam neq; melius habemus ad ipsa quàm scire.ex secunda suppositione,oportet ex vltima suppositione,ꝙ nihil erit scire per demonstrationem simpliciter quod est oppositum antecedentis. Logice quidem igitur &c.

circa.t.c.36. 5. cõclusio. Neq; in sursum neq; in deorsum, contingit infinita esse prædicantia in demonstratiuis scientijs. Probatur analytice sic, quoniam demonstrationem non nisi ea quæ per se insunt ingrediuntur. Hæc autem dupliciter sunt, aut primo modo,aut secundo.Iuxta secundum modum non proceditur in infinitum, quoniam non infinitantur quæ ita se habent, vt numerus diffiniat in par & impar, aliud, & sic deinceps. Et sic statur in sursum. Et præterea iuxta hunc modum, omnia conuertibilia & non excedentia sunt quoniã omnia in subiecto primo insunt & in illis subiectum. Iuxta primum quoque modum non proceditur in infinitum, quoniam periret diffinitio, stabitur ergo sursum, & consequenter deorsum,& consequenter in medijs.

Si statur in medijs necessarium est, demonstrationum esse principia,& non omnium esse demonstrationem. Pro batur ex conuertibilitate horum trium,quæ ex oppositorum cõuertibilitate,s.omnia esse demonstrabilia in infinitum ire, & omnia esse mediata. Manifestatur, qm̃ immittendo terminum,non assumendo demonstratur.& sic &c. 6. cõclusio

Series autem hæc est.

REDVCTIS omnibus quęstionibus ad duas,de infinitate affirmatiua in sursum.s.& in deorsum, intendit in in hoc cap.soluere eas.& duo principaliter facit.Quoniam primo soluit eas logice tali ordine. In prima conclusione ostendit in affirmatione prædicatorum quidditatiuorum non procedi in infinitum. Deinde vniuersaliter ostenditur,ꝙ in nullius prędicati affirmatione infinitatur processus siue per modum circuli, & hoc in secunda conclusione,siue per modum lineæ rectæ, tam sursum ꝗ deorsum, & hoc in tertia conclusione. Sed ante vtranq; earum præmittit distinctionem prædicati affirmatiue,& subdiuisionem, & membrorum differentiam & declarationem, vt inde, quid tam prædicati ꝗ subiecti nomine intelligatur, & quot vere prædicatorum modi,& de quibus prædicentur insinuans viam ad intelligenda, quæ in his solutionibus dicuntur patet. Momorditq; inter hæc Platonem, ex adinuento per se subiecto. Deinde alio modo principale intentum ostendit in quarta conclusione præmittens quatuor suppositiones,quarum seruitium manifeste patet. secundo principaliter ostendit principale intentum analytice.In quinta conclusione & in sexta applicat veritatem declaratam ad illas alias quæstiones, quas cum istis coincidere dictum est,dum mouerentur quæstiones in cap.16.

Num subiectum per se an per accidens prædicetur de sua passione: & num quoduis accidens prædicetur de accidente per accidens.

CIrca distinctionem prædicationis affirmatiuæ, quæ in litera fit, occurrunt multæ dubitationes, propter sui connexionem simul mouendæ. Primo enim dubitatur, an in id quod dicitur.s.ꝙ prædicatio subiecti de accidente,est per accidens, habeat locum, quando subiectum dicitur de sua passione. Secundo an id quod dicitur.s. ꝙ prædicatio accidentis de accidente est per accidens, sit ita vniuersaliter verum, ꝙ quoties res prædicamenti accidentium de re eiusdem vel alterius generis accidentis dicitur, fit prædicatio per accidens.

Tertio iuxta hanc secundam descendendo specialiter dubitatur, an hoc dictum habeat locum, quando passio vnius subiecti de altera eiusdem passione prædicatur.

Ratio primæ dubitationis est, quoniam subiectum dicitur de passione in primo modo perseitatis,vt superius declaratum fuit, & consequenter non dicitur per accidens de eo.Ex opposito autem ratio qua Arist.probat hic,prædicationem subiecti de accidente esse per accidens non minus cap. 4. dubio prīo circa modos per se.

minus habet locum inter subiectum & passionem quàm inter subiectum & accidens. Ratio secundæ est, quoniam geometria & arithmetica perirent si illud esset vniuersaliter verum: vtraq; enim de quantitate, quę accidens est demonstrat. Ex opposito autem est textus subdens ꝙ vniuersaliter qualitatis non est qualitas, & ꝙ substãtia secundum se substantiæ sunt, & huiusmodi. Ratio tertiæ est quoniam tam secunda passio per primam à priori, quàm prima per secundam à posteriori monstratur de subiecto, & consequenter vna alij subijcitur in demonstratione, & per se dicitur de alia, & non per accidẽs. Ex opposito ratio est Aristotelis, quę militat non minus aduersus hoc, quàm aduersus duo accidentia separabilia.

Ad horum euidentiam, primo declarãda est distinctio facta ab Aristotele. Secundo examinanda est eius ratio, & tertio respondendum est. Distinctio, licet trimenbris formaliter ponatur, tamen secundum veritatem, & textum diligenter inspectum bimembris est, & nihil aliud intenditur, nisi ꝙ prædicatum aut inest subiecto secundum se, aut secundum accidens. primi exemplum ponitur, quando accidens de subiecto prædicatur. secundi duo exempla ponuntur, subdiuisionem insinuantia, quando subiectum de accidente, & quãdo accidens de accidẽte dicitur. Cum autem dicitur hoc in loco prædicari per se, & per accidens seu secundum se, & secundum accidens, meminisse oportet eorum, quæ in. 4. cap. cum de perseitatibus tractaretur diximus. (circa t. 9.) Non. n. sumuntur hic per se & per accidens eo modo quo sumuntur ibi, quoniam ibi per se sumptum est positiue, vt distinguitur contra accidentaliter, hic autem per se sumitur (vt ibi etiam tetigimus) negatiue, vt distinguitur contra per aliud, & idem sonat quod non per aliud, aut ratione alterius, vt patet in textu dicẽte ꝙ ista, lignum est album, est per se, eo ꝙ lignum ipsum est album, & non dicitur album, quia aliquid aliud sit album, & propterea multæ prædicationes nunc censentur per se, quæ superius iudicatæ sunt per accidens, propter connexionem contingentem subiecti cum prædicato.

CIRCA rationem autem Aristotelis, ex qua omnis turbatio oritur, Sciendum, ꝙ dupliciter potest intelligi. Ratio siquidem eius consistit in hoc, vere subiectum prædicati non intrinseci, oportet ꝙ fiat prædicatum. i. subiectum sit factionis prædicati, alıter non potest dici proprie esse illud, & potest formari sic. Omne quod proprie est tale, fit, vel actum est tale: accidens autem non fit alterum accidens, quia accidentis, non est accidens. & similiter accidens non fit suum subiectum. ergo &c. Primus ergo sensus huius rationis est, vt maior, in qua stat tota vis, intelligatur quando illud non est semper tale seu non per se coniunctum illi tali. Et hic sensus ex duobus confirmatur.

Primo ex eo quod Arist. ait. album non fit lignum. sed id, cui accidit esse album, insinuans quod tunc habet locum hæc ratio, quando id, quod improprie vt subiectum sumitur, per accidens est coniunctum ei, quod est vere subiectum talis prædicati. Hoc autem non verificatur quando inter id quod subijcitur & prædicatum est connexio per se, puta risibile est homo, quoniam nõ accidit ei quod est homo, ꝙ sit risibile. Secundo confirmatur. quia fieri non habet locum in necessarijs, quæ semper sunt, non. n. oportet si triangulus habet tres angulos ęquales, & ꝙ triangulus fiat. i. subijciatur factioni talis formæ, quæ prædicatur extrinsece de eo, sed sufficit ꝙ ex natura sua sibi illam vendicet coæquam. Iste sensus difficultates subterfugit, eo ꝙ secundum ipsum iam solutæ sunt omnes quæstiones, ex eo ꝙ hic non est sermo nisi de contingentibus, Sed diligenter intuenti videbitur, iudicio meo ꝙ sensus ille voluntarius sit magis quàm rationalis. fundamenta. n. quæ sumit, & alia, quæ sumere potest. s. ꝙ Aristoteles semper dedit hic exempla de accidentibus contingentibus, & ꝙ hic logice procedit &c. friuola sunt vt infra ostendetur.

(Ratio sm primam expositionem Refutatio.)

Erit igitur secundus sensus, ꝙ vniuersaliter oportet id quod vere est tale, fieri tale, & accipimus tale, vt dicitur à forma extra quidditatem rei, vt risibile respectu hominis, & album & magnum. (Secund° sensus & secunda ratio.)

Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ quia prædicata tenent formaliter & subiecta materialiter, ideo Aristo. ex conditionibus physici subiecti, & formæ, naturam subiecti, & prædicati in propositionibus declarat. In physicis autem hæc quatuor inueniuntur. s. ꝙ idem substernitur factioni alicuius formæ, & illi formæ, vt patet quando aqua calefit: ipsa siquidem aqua est quę non solum fit calida, seu mouetur ad calorem, sed etiam recipit calorem. Secundo ꝙ forma neq; substernitur subiecto neque factioni eius. Tertio ꝙ forma non substernitur factioni alterius formæ: nisi forte vna mediante alia suscipiatur. vt color recipitur in substantia media quantitate. Quarto quod quando subiectum habens aliquam formã, mouetur ad vnam aliam non oppositam, illa etiam forma dicitur moueri per accidens ad illam aliam formam, quia. s. est coniuncta ei, quod mouetur ad illam. sicut. n. ex parte causæ efficientis dicimus per accidens musicus ædificat, ita ex parte causæ materialis dicimus ꝙ album fit dulce. Hæc igitur quatuor Aristot. ad propositionum affirmatiuarum non quidditatiuarum subiecta & prædicata transtulir, volens ꝙ id proprie seu per se subiectum propositionis huiusmodi censeatur, quod substernitur ipsi prædicato, & consequenter factioni eius si fieret. Et consequenter quando vnum accidens non substernitur alteri ꝙ non sit subiectum in propositione respectu illius nisi secundum accidens, i. ratione veri subiecti cui coniunctum est. Prædicatum autem id tantum esse voluit, quod in subiecto recipitur. & propterea nec subiectum de accidente, nec accidens prædicari docuit. & ideo edidit illam vniuersalem. Omne quod proprie est tale, fit tale, hic est sensus rationis huius. Ex his autem diligenter perspectis maniſeſte patet ꝙ hæc ratio habet locum non solum in contingentibus, & abinuicem separabilibus, sed etiam in necessaris, quoniam non magis risibile homini substernitur, quàm album eidẽm. sicut. n. album est homo, quia hoc cui coniuncta est albedo est homo, ita & risibile est homo, quia hoc cui coniuncta est risibilitas est homo. Et probatur hoc ratione Aristotelis. id quod non fit nec factum est prædicanũ proprie subiectum illius non est. risibile respectu hominis est huiusmodi. ergo &c. Nec obstat soluta iam obiectio supra tacta. s. quod nec homo fieri potest risibilis, nec risibile homo, quia coæua sunt. Dicimus. n. ab ipso Aristotele in secundo de cœlo, ꝙ ad cognoscendum principium tam efficiens, quàm materiale, & quodcunq; aliud non debemus intueri, an inceperit illud causare, an non, sed habitudinem vnius ad aliud. sufficit. n. ꝙ si inciperet illud, hoc esset materia illius siue efficiens &c. Vnde, quoniam si risibile homo fieret risibile sibi non nisi per accidens substerneretur, econuerso autem si homo fieret risibilis. homo secundum se ei subijceretur. ideo nihil minus illa. s. risibile est homo, est per accidens in proposito (quamuis necessaria) quàm illa. album est homo. Prima autem instantia contra hoc ad confirmationem prioris sensus adducta, ex dictis etiam reconditur, quoniam ex textu conuincimur terminos hic assumptos physice esse intelligendos, quoniam ratio ipsa physica est. Secundum autem physica documenta, non refert, quod id fieri ex aliquo per accidens, siue illud sit necessario coniunctum (T. c. 13.)

iunctum ei, ex quo ſit per ſe, ſiue contingenter. Vnde in T.c.66. 75. 76. primo phyſicorum ex priuatione fieri per accidens res dicitur, ſi ly ex, denotet cauſam materialem, & tamen conſtat eam eſſe neceſſario coniunctam materię, ex qua res fit per ſe. Quando ergo dicitur ab Ariſtotele hic ꝙ album ſit vel eſt lignum per accidens, quia hoc, cui accidit eſſe album, fit vel eſt lignum, phyſico more (ly accidit) ſumendum eſt. Quod ne limites egrediar, ſic declaraſſe ſufficiat. Ad primum ergo dubium dicitur, ꝙ, quando ſubiectum prædicatur in recto de paſsione, eſt prædicatio per accidens, & ꝙ ſicut multæ propoſitiones hoc in loco cenſentur per ſe, quæ ſuperius ſunt per accidens, vt homo eſt albus, ita multę ſuperius iudicatę ſunt per ſe, licet improprie, quæ hic cenſentur per accidens, vt ſimum eſt naſus: Ad ſecundum reſpondetur negatiue. multæ.n. ſunt res de genere accidentium, quæ proprie prædicantur de rebus alijs de genere accidentium, vt patet de paſsionibus numeri & lineæ & coloribus & huiuſmodi. Nec Ariſto. dixit oppoſitum. quoniam per ſubſtantiam, ſubiectum, & ſimilia intelligit prædicata ſubſtantialia, tam rei exiſtentis in prædicamento ſubſtantię, ꝗ accidentis. Et per ly accidẽs, ſeu quod dicitur de ſubiecto & ſimilia, intelligit prædicata denominatiua vt ſic, ipſius rei. prædicata nanq; intrinſeca ſunt illa, quę ſubſternuntur extrinſecis & denominantur ab eis. Vnde Ariſto. in probationem tertiæ concluſionis expreſſe dicit, ꝙ ea, de quibus dicuntur accidentia, in ſubſtantia vniuſcuiuſq; ſunt (quaſi ſuimet interpres) per ſubiecta ſubſtantialia rei, per prædicata vero denominatiua eiuſdem intelligenda diceret. Notanter autem dixi (denominatiua vt ſic) quoniam denominatiua tripliciter ſumi poſſunt, i. denominatiue, ſubiectiue, & quidditatiue. Ver. gra. coloratum poteſt ſumi inquantum denominatiuum eſt, & ſubſtratum reſpicit vt eius qualitas. & conſequenter vt ſic nulli ſubſternitur. & hoc modo qualitatis non eſt qualitas. & accidentis non eſt accidens. Si vero ſumatur ſubiectiue, vt cum dicimus, Coloratum eſt quantum, tunc ſubſternitur alicui. ſed quoniã hoc accidit ſibi, ideo dicimus ꝙ huiuſmodi ſunt per accidens. Si autem ſumatur quidditatiue, vt dicimus coloratum eſt viſibile. ſic etiam aliquid prędicatur de eo, ſed quomodo tunc non ſubſternitur coloratum, inquantum denominat prius ſubiectum, ſed inquantum quidditas quædam eſt. ideo vniuerſaliter verificatur, ꝙ denominatiuo vt ſic, proprie prædicata ſunt, & non ſubiecta. Non ergo docemur hoc loco accidens de accidente non prædicari, ſed ſicut didicimus in ſuperiori dubitatione, ſubiectum vel ſubiecta. i. quidditatiuum non dici de ſuo denominatiuo, ita nunc diſcimus denominatiuum de altero eiuſdem denominatiuo non dici niſi ſecundum accidens. hoc.n. modo ſtatum quærendo inuenit inferius & ſuperius. Ad tertium dubium. Ad tertium dubium dupliciter dicitur, primo ſequendo dicta, ꝙ ratio Ariſto. habet locum, quando paſsio de paſsione prædicatur. ſicut & quando ſubiectum de paſſione dicitur. & conſequenter, ꝙ omnes huiuſmodi prædicationes ſunt per accidens, i. impropriæ. Et ſicut ſtat ſubiectum dici de paſsione per ſe in primo modo perſeitatis, & per accidens vt modo loquimur de per accidens, ita pariformiter ſtat paſsionem de paſsione per ſe. iuxta ſuperius dicta. & per accidens ſecundum nunc dicta prædicari. Secundo dicitur, præmittendo duas differentias. Quarum prima eſt inter prędicationem ſubiecti de paſsione & paſſionis poſterioris de paſsione priori. ſ. ſubiectum non oritur à paſsione, paſsio autem poſterior naſcitur ex priore. Secunda eſt inter paſsiones inter ſe, ſ. ꝙ aliqua paſsio naſcitur ex alia, ſed non recipitur in illa, vt appetitiuum ex cognoſcitiuo. Aliqua vero naſcitur ex alia, & recipitur in illa, vt viſibilitas ex colore, & color ex corpore terminato. Dicitur ergo ꝙ ſicut ratio Ariſtotelis cum quadam latitudine ſuſcipienda eſt in contingentibus & neceſſarijs, vt magis. ſ. cenſeatur per accidens illa, Album eſt homo, quàm illa, Riſibile eſt homo, ita & in neceſſarijs ipſis, magis per accidẽs ſit illa, Riſibile eſt homo, quàm illa, Intellectiuum eſt appetitiuum. illa vero, in qua paſsio de anteriore paſsione, in qua recipitur, prædicatur per ſe ſimpliciter cenſeatur, licet aliquo modo per accidens participare videatur. quia eſt potius medium, quo ſequens paſsio recipitur in ſubiecto, ꝗ ſit recipiens illam. Prima reſpõſio logica eſt, vtpote res vt ſtant ſub intentionibus quidditatiui & denominatiui, ſubiecti & prædicati, conſiderans. Secunda autem res ipſas potius conſiderat. & licet prima textui magis conſona videatur, eo ꝙ logice ſe loqui Ariſtot. aſſerit in hoc cap. ſecunda tamen eijcienda non eſt: quoniam deſcendendo ad hanc partem logicę, demonſtratiuam. ſ. opus eſt ad materiam neceſſariam, & res ipſas conuertere mentis aciem. præſertim, quia vſus huius artis rebus magis attenditur, ꝗ logicalibus proprietatibus. Vnde & Ariſt. hic analytice loquens in probatione quintæ concluſionis, vtitur imparis paſsione, vt eius prædicato, vt in ſecundo modo dicendi per ſe, & iterum paſsione illius paſsionis, & ſic deinceps: ex hoc inſinuans, ꝙ conſiderantibus rerum naturas, per ſe, quandoq; eſt, quod logicis per accidens fit.

Sed contra vtranque reſponſionem inſtatur: quoniam Ariſto. hic in textu dicit, ꝙ prædicationes per accidens, demonſtrationes abijciunt, & vtuntur prædicationibus per ſe. & propterea has tantum prædicationes vocari abſolute vult. Superius autem pluries habitum eſt, ꝙ prædicationes, quibus vtitur demonſtrator, ſunt in primo vel in ſecundo modo perſeitatis. T. c. 10. Ex quibus arguitur ſic. Omnis prædicatio ingrediens demonſtrationem eſt per ſe, eo modo, quo nũc loquimur, vt patet ex prima auctoritate. Omnis prædicatio primi vel ſecundi modi perſeitatis ingreditur demonſtrationem, vt patet ex ſecunda auctoritate: ergo omnis prædicatio per ſe illo modo, eſt per ſe hoc modo. Cuius oppoſitum vtraq; reſponſio, & omnia hic dicta ſuſtinent. Ad hoc dicitur, quia proprie loquendo prædicatio per ſe poſitiue, de qua in perſeitatibus locuti ſumus, prædicationem per ſe negatiue, de qua modo ſermo habetur, ſupponit, ſicut proprium commune, & demonſtratio ſyllogiſmum: ideo omnis prædicatio per ſe illo modo eſt per ſe, hoc modo. Sed ex hoc non ſequitur, ꝙ omnis connexio aliquorum per ſe in primo vel ſecundo vel quarto modo, ſit prædicatio per ſe. quoniam proprietatem vocabulorum ſeruando, quam hic Ariſtot. ſeruandam cenſet, multæ ſunt coniunctiones per ſe, quæ non faciunt prædicationem per ſe aliquo modo, niſi improprie, propter hãc enim cauſam ibi reprehendimus dicentes ſubiectum prædicari de paſsione per ſe. licet coniunctio ſit per ſe, & inter eas quæ improprie per ſe ſunt annumerauimus. Ad argumentum ergo dicitur concedendo totum. proprietatem prædicationis per ſe ſeruando, nec oppoſitum aliquando ſuſtinuimus, ſed coniunctiones per ſe multorum prædicationes per ſe fundare non poſſe diximus. Vbi ſciẽdum eſt, quòd, quando demonſtratur ſecunda paſsio per primam, tunc maior, ſi proprietas prędicationis ſeruabitur, non aſſumit primam paſsionem vt ſubiectum ſecundæ, ſed vt cauſam proximam ſecundæ, & fiet demonſtratio hoc modo, habens intellectum eſt appetitiuum: homo eſt habens intellectum: ergo homo eſt appetitiuus. & ſic de alijs. Verum quia vſus huius artis, vt diximus, materiam magis ꝗ

formam

formam considerat, ideo philosophi frequenter in necessaria materia hanc proprietatem prædicationis despiciunt in vsu, non tamen in speculatione, & traditione artis. propter quod mirandum non est, si aliter docemus & aliter facimus (loquimur.n. vt multi, intelligentes vt pauci.)

Num prædicatio accidentis realis de subiecto sit prædicatio secundum se, seu per se.

Circa eandem materiam occurrit quędam dubitatiuncula, quia non videtur verum ꝙ prædicatio accidentis realis de subiecto vniuersali sit secundum se, puta albedinis de homine, dicendo homo est albus: quoniam huiusmodi nõ insunt vniuersalibus, nisi ratione singolarium, quæ alterum quid sunt ab vniuersalibus. non.n. homo est albus, nisi quia Sor. est albus &c. Ad hoc dicitur ꝙ omnes huiusmodi prædicationes sunt per se, eo ꝙ prædicatũ non inest subiecto ratione alterius. alterum.n. hic non dicimus proprium indiuiduũ, sed alterius vniuersalis indiuiduum, vel alterum vniuersale. & ratio est quia proprium indiuiduum idem secundum essentiam est quod suum vniuersale. Vnde Aristot. in textu dicens hanc esse per se, lignum est album. dicit hoc ideo esse, quoniam non ideo dicitur lignum album, quia aliquod alterũ sit album quàm quod vere est lignum, vel lignum aliquod expresse per disiunctum membrum appositum, insinuans quòd aliquod lignum à ligno altero non censetur.

De accidente cap 7. dubio pe. 5. circa medium. De genere & spe. ca. 5. circa principium quæsi. supra t. c. 15.

Circa id quod in textu dicitur. s. qualitatis non esse qualitatem, dubium occurrit. an vnum accidens posit esse subiectiue in alio. Sed quia hoc metaphysici est. & in commentarijs super libellum de ente & essentia memini declaratum esse, vbi & discussimus quomodo genus sit aliquid speciei, & huiusmodi multa huius capituli explanationi proficua, ideo hæc nunc omittenda censui.

Num quæ in secundo per se modo prædicantur, sint conuertibilia.

Circa quintam cõclusionem dubitatiuncula quædam est. quia ibi Aristot. dicit, ꝙ omnia, quæ insunt iuxta secundum modum perseitatis, sunt conuertibilia. Hoc.n. superius dictis repugnat. Didicimus siquidem non solum hanc esse in secundo modo, triangulus habet tres, sed hanc isocheles habet tres. vbi termini conuertibiles non sunt. Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ quia perseitas secundi modi latitudinem habet, & propositiones illę, quę primum tenent locum, sunt, in quibus passio de suo proprio subiecto dicitur, vbi conuertibilitas saluatur: & ratione ipsarum, cæteræ secundi modi perseitatem ingrediuntur, merito Arist. ea, quæ principaliter per se sunt, intuitus, dixit omnia esse conuertibilia: non ea ratione, quia de quibuscunq; per se dicuntur, dicuntur conuertibiliter, vt obiectio accipit, sed quoniam eis cõuertibiliter insunt, cum quibus primo constituunt secundi modi perseitatem. & qm̃ ad huiusmodi conuertibilia, cætera in hoc comprehensa modo reducuntur, ista non est in secundo modo, isocheles habet tres. nisi quia ista est in secõdo modo, triãgulus habet tres, vt patet.

De reductione mediatorum ad prima immediata. Cap. 19.

Monstratis autem his, manifestum, quòd si aliquid idem duobus insit, vt A, & ipsi C & ipsi D: cum non prædicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non de omni, quòd non semper secundum commune aliquid inerit. vt æquicruri & gradato hoc, quod est duobus rectis æquales habere secundum commune aliquod inest: secundum quòd.n. figura quædam inest, & non secundum quòd alterum. hoc autem non semper ita se habet: sit.n. B, secundum quod A ipsi C D insit, planum igitur erit, quòd & B ipsi C & D, secundum aliud commune, & illud secundum alterum: quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini: sed impossibile. secundum igitur commune aliquid inesse non necessarium est semper idem pluribus, si quidem erunt mediata internalla. In eodem tamen genere & ex eisdem indiuiduis necesse est terminos esse: si quidem ipsum commune erit ex iis, quæ per se insunt. non.n. erat ex alio genere in aliud transcendere, quę monstrantur. Manifestum autem, & quòd quando A insit B: siquidem est aliquid medium, est monstrare quòd A inest B, & elementa huius sunt hæc, & tot, quot media sunt: immediatæ nanq; propositiones elementa sunt, aut omnes, aut vniuersales: si autem non est aliquod medium, non amplius est demonstratio: sed in principia via est hæc. Consimiliter autem & si A ipsi B non inest. si quidem est aut medium, aut prius, cui non inest, est demonstratio: si autem non, non est: sed principia & elementa tot sunt, quot termini. Horum nanq; propositiones principia demonstrationis sunt: & quemadmodum non nulla principia sunt indemonstrabilia, quòd est istud hoc, & inest istud huic, ita & quòd non est istud hoc, neq; inest istud huic: quare hæc quidem esse aliquid, illa autem non esse aliquid, erunt principia. Quando autem opus sit monstrare, accipiendum est, quod de B prædicatur primo, sit C, & de hoc consimiliter A, & ita semper procedenti nunquam extra ipsum propositio, neq; existens accipitur in demonstrando, sed semper medium condensatur: quousq; indiuisibilia fiant & vnum: est autem vnum, quando immediatum factum fuerit, & vna propositio simpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in alijs principium simplex, hoc autem non idem vbique: sed in pondere quidem mina, in cantu vero diesis, illud autem in alio: consimiliter in syllogismis ipsum vnum est propositio immediata: in demonstratione vero ac scientia intellectus. In monstratiuis igitur syllogismis ipsius inexistentis, nihil extra cadit: in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet inesse, nihil extra hoc cadit. vt, si A ipsi B per C non inest, si enim omni quidem B C inest, A vero ipsum C nulli. rursus si opus fuerit, quòd A C nulli inest, medium accipiendum est ipsius A & C, & ita semper progredietur. Si autem oportuerit monstrare, quòd D ipsi B non inest, eo quòd C D quidem omni inest, E vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra B: hoc autem est, cui non oportet inesse. In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuare, nunquam extra ibit.

Summa huius capituli hæc est.

Si aliquid inest pluribus, quæ non prædicantur de inuicem, vel nullo modo, vel non de omni, non semper secundum commune aliquod inest. Probatur ducendo ad impossibile: quoniam inter duos terminos essent infinita media. patet in terminis A prædicato: C D subiectis: B communi illo. 1. cõclusio.

Secundum tamen commune aliquid esse non necesse est semper idem in pluribus. probatur ducendo ad impossibile, quoniam perirent immediata spatia. Secunda.

In eodem tamen genere, & ex eisdem atomis, necesse est terminos esse. Probatur à posteriori: quoniam commune illud erit de his, quæ sunt per se, quoniam non demonstratur de genere in genus. Tertia.

Propositio affirmatiua vera, si habet medium est demonstrabilis, & elementa huiusmodi sunt hæc, & tot, quot sunt media. probatur secunda pars copulatiue, quoniam immediatę propositiones sunt elementa, aut omnes, aut vniuersales. Si non habet medium non erit demonstrabilis, sed in principia via hæc est. Quarta.

Quinta. Propositio negatiua vera si habet medium, aut prius cui prædicatum non insit, erit demonstrabilis, si autem non, non erit demonstrabilis. sed principia & elementa tot sunt, quot sunt termini, & horum propositiones principia demonstrationis.

Sexta. Sicut quædam principia demonstrabilia sunt, ꝙ hoc sit illud, & quòd hoc sit in illo, sic & ꝙ non sit hoc illud, & quòd non sit hoc in illo.

Septima. In affirmatiuis demonstrationibus. medium nequaquàm extra primum & tertium accipiatur, sed semper medium densetur de quo primum. & quod de tertia quouisque indiuisibilia fiant, & vnum, patet in terminis à primo: B tertio: & C medio.

Octaua. Vnum est cum immediatum fit, & vna propositio simpliciter, cum immediata est.

Nona. Quemadmodum in alijs est principium simplex, non tamen idem vbique, sed in graui, vncia, in melodijs tonus, sic est syllogismo propositio immediata, in demonstratione autem & scientia intellectus.

Decima. In priuatiuis demonstrationibus in prima figura medium non est extra affirmatiue minoris terminos assumere, sed semper intra proceditur. patet in terminis, A primo: B tertio: C medio.

Vndecima. In secundæ autem figuræ secundo & quarto modis, A primo: B tertio: C medio medium nunquàm extra B cadit. hoc autem est cui non oportet inesse.

In tertia autem, neq; à quo oporter priuari, neque quod oportet priuari nequaquam extra ibit. Et consequenter in ea non potest condensari.

Series autem hæc est.

QVONIAM declarauit superius non dari processum in infinitum in demonstrationibus, sed esse statum, intendit in hoc cap. principaliter declarare, quo modo posteriora mediata resoluuntur demonstratiue in priora immediata, in quibus est status. Et duo facit. quoniam primo ex dictis correlarie manifestat dari primum vniuersaliter. s. & quando vnum pluribus per se inest, tribus primis conclusionibus. quarum primum modum secundum per se concernit, & secunda primum, tertia autem tacitæ quæstioni respondet, vt habes in. S. Tho. vel homogeneitatem illius primi aperit, & quando vnum vni inest, vel non inest, tribus alijs conclusionibus. quarum prima in affirmatiuis, secunda in negatiuis declarat, inferendò hęc prima elementa esse demonstrationis &c. tertia autem ex hisduabus. prima principia complexa, affirmatiua & negatiua in scientijs explicat. secundo ad principale perueniens reducit mediatas omnes per demonstrationem ad immediatas, quas primas posuit: docet sex residuis conclusionibus. quarum prima affirmatiuas. quarta autē quinta & sexta negatiuas, secundum singulas figuras perlustrarit. In secunda vero & tertia vnitatem & simplicitatem illius primi declarat, ex hoc à priori insinuans ꝙ oportet ad ipsum fieri reductionem omnium, quæ sunt illius generis.

Quid sit elementum demonstrationis, & quo immediatæ propositiones elementa sint demonstrationum.

CIrca quartam & quintam conclusiones primo quæritur sine argumentis quomodo Aristo. elementi nomine hic vtatur. Secundo dubitatur circa id quod dicitur. s. ꝙ elementa demonstrationis sunt propositiones immediatæ, eo quia quinto metaphy. cap. de elementa, arist. (5. c. 4. fi.) expresse ponit elemēta demonstrationum primas demonstrationes, & duo opposita hic simul asserit, dum dicit elementa demonstrationis tot esse quot sunt media vel termini, & addidit, ꝙ propositiones immediatæ sunt huiusmodi elementa. Si. n. elementa primis medijs æquantur, cum vnico medio fiant duæ propositiones immediatæ elementa ipsa non erunt propositiones immediatę. Et si elementa sunt propositiones immediatæ, cum numerus eorum excedat numerum primorum mediorum, non erunt tot elementa quot sunt media, sed plura medijs. Ad hoc dicitur (Rēsio.) ꝙ cum elementi nomine, vt scribitur quinto meta. dupliciter vtamur. s. proprie & transumptiue, hic sumitur (T. c. 4.) proprie, vt expresse ex ipso textu allegato percipitur. Declarat siquidem ibi Aristo. propriam significationem elementi, ex demonstrationis elementis (vt patet ibi.) Proprie autem sumptum elementum significat id ex quo fit aliquid primo inexistente indiuisibili specie in aliam speciem. vt ibi dicitur. & sic ad hoc ꝙ aliquid sit proprie elementum alicuius, quatuor conditiones requiruntur. primo ꝙ sit id ex quo fit. i. sit materia illius, ad differentiam aliarum causalitatum secundo ꝙ sit id ex quo primo fiat via compositionis ad differentiam materiarum proximarum. Tertio ꝙ sit inexistens. i. immanens in illo, ad differentiam materiæ trāseuntis. quarto ꝙ sit indiuisibile secundum speciem in aliam speciem, i. habeat talem speciem quæ non sit resolubilis in aliam speciem priorem, ad differentiam materiæ primæ, quæ speciem nullam habet. Quæ omnia in propositionibus immediatis respectu demonstrationum, quarum elementa ponuntur, saluantur, quoniam propositiones immediatæ materia sunt demonstrationis, vt patet secundo physi. & quinto meta. & ex eis primo fiunt demonstrationes, vt infra exponetur. (T. c. 38.) (T. c. 3.) & manēt ipsæ in demonstratione, & habent naturam propositionum, ex quibus fiunt demonstrationes, irresolubile in aliam priorem speciem, quoniam immediatæ sunt (& superius dictum est) ꝙ immediata est, qua non est altera prior. & sic patet ad primū. (supra cap. 2.) Ad secundum dicitur, ꝙ licet Arist. diuersimode locutus (T. c. 5.) videatur hic & in quinto meta. quoniam hic ponitur propositiones immediatas esse elementa demonstrationum, (T. c. 4.) ibi vero primas demonstrationes elementa demonstrationum esse dixit. Secundum tamen veritatem ꝙ ibi dixit ab eo ꝙ hic dicitur non dissentit, sed doctrinæ hic traditæ declaratio est. (Consentaneum quidem his est) quoniam nihil aliud est demonstrationes primas esse elementa posteriorum q̄ propositiones conficientes primas demonstrationes esse elementa, in quæ resoluuntur posteriorum demonstrationum propositiones. non. n. aliter resoluitur demonstratio, quàm resoluendo conclusionem & præmissas in anteriores, quę integrant priorem demonstrationem, & illæ in alias priores demonstrationes. & sic deinceps vsq; ad primæ demōstrationis propositiones, quæ amplius non resoluuntur, quia immediatæ sunt. Declaratiuum autem horum illud est, quoniam ex eo percipimus, quomodo secundum numerum primorū mediorum est numerus elementorum. oportet. n. prima media primis demonstrationibus æqualia esse secundum numerum: & consequenter, si tot sunt elementa quot primæ demonstrationes, ambæ præmissæ cuiusq; demonstrationis, vnum elemētum sunt. & non duo. Ac per hoc tot sunt elementa, quot sunt media, ad quæ fit vltimo resolutio. & quot sunt termini resolutionis, quod idem est. demonstrationes ergo primæ materialiter sumptæ, quæ nihil aliud sunt quàm suæ propositiones immediatæ, elementa sunt demonstrationum, & ideo tot sunt, quot sunt media prima, ex quibus fiunt primæ demonstrationes. Quod autem ista sit mens Aristo. percipi primo potest ex eo, ꝙ nulla hoc modo fit extensio sensuum, nec facile arbitror inueniri à quo q̄ posse alium modum,

modum, quo hæc dicta concordet. præsertim q̃ hic tradita, oportet, quia locus proprius huius rei est, diligenter considerare. Secundo quia expresse S. Tho. in. 5. Metaphy. sic[e] idem dicit, ideo primam demonstrationem esse elementum posteriorum, quia primæ demonstrationis conclusio, quæ præmissas in se continet, quia habet in se primum & tertium terminum explicite, & medium implicite, fit præmissa sequentis demonstrationis, ac per hoc secunda demonstratio omnes terminos prioris demonstrationis includit, & addit vnum terminum, minorem. s. extremitatē. & sic est ex quatuor terminis, tribus formaliter & vno resolubiliter. & similiter tertia demonstratio addet vnum terminum alium & erit ex. 5. & sic deinceps. Ex qua declaratione apparet demonstrationem primam, & eius propositiones, esse elementa demonstrationis, idem esse, & tot esse elementa quod prima media. Quod subtiliter vero declaratio hæc. S. Tho. mentem Aristo. penetret, scrutanti textum (si lippus non est) facile liquet. [margin: dist.t.c.4.]

Quomodo negatiua mediata in secunda figura reducitur ad immediata.

CIrca modum condensandi negatiuam in secunda figura, in vndecima conclusione positum, aduertenda sunt verba illa, s. nunq̃ medium extra. e. cadet. q̃m per ly. e. possumus duo intelligere, vel minorem extremitatem, vel negatiuam præmissam. Si per ly. e. intelligatur minor propositio est sensus, q̃ ad reducēdam mediatam negatiuam ad immediatam in secunda figura, oportet assumere semper medium, quod non est extra terminos illius negatiuæ præmissæ: quia in secunda figura non potest nisi negatiua præmissa probari, quæ probatur per superiora subiecto, vel superiora prædicato ipsius negatiuæ (vt superius dictum est) & consequenter nunq̃ medium exit terminos illius negatiue. Et si obijciatur contra hanc expositionem, q̃ secundum hoc Ari. æquiuoce vtitur in vnamet ratione ly. e. dum expresse ponit. e. minorem extremitatem, & postmodum subdens, nunq̃ extra. e. cadet. demonstrat secundum hanc expositionem per ly. e. negatiuam præmissam. Respondetur q̃ non est proprie æquiuocatio, sed per Synechdochen posuit partem pro toto. quia (ly. e.) fuerat terminus in subiecto positus negatiue præmissæ, vt patet in textu. Et si instet, quia Arist. cum dixisset nunq̃ extra. e. cadet, subdidit. hoc autem est cui non oportet inesse, insinuans per hoc minorem extremitatem. Respondetur, q̃ per illa verba subdita non prohibemur sequi expositionem dictam, q̃m dicemus q̃ ipsa præmissa negatiua est cui non oportet inesse, quia est significans cui non oportet inesse. Si autem per ly. e. intelligimus ipsam minorem extremitatem, tunc ly extra. e. non tenebitur, vt terminus ad quem, vt prima expositio accepit, sed construetur in habitudine termini à quo, & erit sensus, q̃ nunq̃ medius terminus cadet ab extra. e. quia semper medius terminus, qui assumetur manebit extra. e. i. minorem extremitatem, eo q̃ semper oportet medium assumere, quod sit de genere maioris extremitatis (vt ex superius dictis patet) quia semper maior propositio in secundo & quarto modo secūdæ figuræ est affirmatiua. & subijcit primum medio & consequenter si in infinitum
Cap. 16. assumatur infra illos modos, oportet medium esse extra minorem extremitatem, & intra maiorem, vt superius de-
Vbi supra. clarauimus. Est autem sensus iste primo melior quoad hoc, q̃ æquiuocationem aliquam non incurrit, primus autem melior isto, quo ad hoc, q̃ ly cadet extra, magis secundum consuetum intellectum accipit. Et si obijciatur contra istam secundam expositionem, q̃ secundum eam Aristo. non tradidit vniuersaliter regulā accipiendi medium ad condensandum in secunda figura, sed tantum stando infra limites quarti & secundi modi, & secūdum primam expositionem regula est vniuersalis, respondetur, q̃ eadem ratione motus Aristo. hic secundi & quarti modi secundæ figuræ meminit, & non aliorum, qua superius eorundem tantum meminit cum de infinitatione demonstrationum ageretur. & sicut ibi rationabiliter hoc fecit, vt ibidem declarauimus, ita & hic vtriusq; generis expositionis sensum sequere, & textui quam vis attribue. [margin: Cap. 17. dubio vltimo circa c. cõm. 34.]

CIRCA sextam conclusionem aduerte, q̃ in hoc loco expresse habetur à S. Tho. q̃ propositio immediata seu per se nota s̃m se, & si sit illa, in qua prædicatum est de ratione subiecti (vt superius dixit) non tamen est sola illa, q̃m quando passio de suo primo subiecto enunciatur, immediata, & per se nota propositio fit, vt hic dicitur. Et consequenter hinc habetur, q̃ cum S. Tho. in. 2. cap. (& alibi dicit) q̃ propositio per se nota, est in qua prædicatum ponitur in ratione subiecti, non diffinit propositionem, per se notam, licet principalem eius materiam declaret. [margin: 1 q. 2 ar. in primo contra g. c. 11]

De comparatione demonstrationum vniuersalis & particularis. *Cap. 20.*

CVm vero si demonstratio, hæc quidem vniuersaliter, illa vero secundum partem, & hæc quidem prædicatiua, illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior sit: consimiliter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ducente ad impossibile demonstratione. Primum igitur considerabimus de vniuersali, & particulari: hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quæ monstrare dicitur, & ea, quæ ad impossibile, dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita considerantibus, eam secundum partem esse meliorem: si. n. secundum quàm magis scimus demonstrationem, melior est demonstratio (hæc. n. est virtus demonstrationis:) magis autem scimus vnumquodque, cum ipsum sciamus secundum se, quàm quando secundum aliud, vt musicum Coriscum, quando quòd Coriscus musicus est, quàm quando quòd homo musicus est: similiter autem & in alijs. Vniuersalis autem, quòd aliud non, quòd ipsum contingit, monstrat. vt quòd æquicrus, sed quòd triangulus, quæ vero secundum partē, quod ipsum, monstrat. si igitur melior quidem, quæ secundum ipsum, talis autem quæ secundum partem: vniuersali magis, & melior vtiq; quæ secundum partem est, demonstratio erit. Amplius, si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio vero opinionem facit esse aliquid hoc, secundum quod demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talem: vt trianguli præter quosdam, et figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdam numeros: melior autem, quæ est de ente, quàm quæ de non ente, & propter quam non decipitur, quàm propter quam decipitur: vniuersales autem est talis, procedentes. n. monstrant, quemadmodum de proportionato, vt quòd vtiq. sit aliquid tale erit proportionatum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidum, neq; planum, sed præter hæc aliquid. Si igitur vniuersalis quidem magis hæc, de ente autem minus, quàm particularis, & facit opinionem falsam: peior vtiq; esset vniuersalis, quàm particularis. Et primum quidem nihil magis in vniuersali, quàm in particulari altera ratio est: si. n. quod duobus rectis inest, non inquantum æquicrus, sed inquantum triangulus, noscens, quòd æquicrus, minus nouit inquantū ipsum, quàm qui nouit, quòd triāgulus & omnino si non quidē secundum quòd sit triangulus postea monstrat, non erit vtiq; demonstratio: sin aūt nouit vnūquodque, inquantum vnumquodq; inest, magis nouit: si itaq; triangulus in plus est, et eadem ratio, et non secundū æquiuocationē triangulus, & inest omni triangulo hoc, quod est duos, non

triangulus inquantum æquicrus, sed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuersaliter scit, magis nouit secundum quòd inest, quàm qui secundum partem: melior itaq; vniuersalis, quàm particularis. Amplius siquidem esset aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuersale vtiq; nihil minus esset quibusdam particularibus: sed & magis, quanto incorruptibilia in illis sunt, quę vero particularia corruptibilia magis. Præterea nulla necessitas est suspicari aliquid esse hoc præter hæc. quòd vnum significat nihil magis, quàm in alijs, quæcunq; non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: si igitur est, non demonstratio causa, sed qui audit. Amplius si demonstratio quidem est syllogismus monstratiuus causæ, & ipsius propter quid, vniuersale autem magis est causa: cui.n. per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est, vniuersale autem primum, causa igitur vniuersale est. quare & demonstratio melior: magis.n. causę & ipsius propter quid, est. Præterea vsq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, quando non sit aliquid aliud quàm hoc aut factum, aut existens: finis.n. et terminus ipsum extremum iam sic est. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argentum: hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc autem? ne iniustitiam committat. & ita procedentes, quando non amplius est propter aliud neq; alterius causa, propter hoc, sicut finem dicimus venisse, & esse, & fieri, et tunc cognoscere maxime propter quid venit, si autem similiter se habet in omnibus causis, & ijs, quæ sunt propter quid, in ijs vero, quęcunq; sunt causa sic, sicut cuius causa, sic nouimus maxime & in alijs: igitur tunc maxime scimus, quando non amplius insit hoc, quoniam est aliud. quando igitur cognoscimus, quòd quatuor exteriores sunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quũ triangulus: & hoc, quoniam figura rectilinea. si autẽ hoc, non amplius propter aliud erit, tunc maxime scimus, & vniuersale est tunc, vniuersalis igitur melior est. Amplius quæcũq; magis particularia sunt in infinita incidunt, vniuersalia vero in simplex & terminum? sunt autem inquantum autem infinita quidem non scibilia, inquantum autem finiuntur scibilia: inquantum igitur vniuersalia magis scibilia, quàm inquãtum particularia demonstrabilia igitur magis, quæ vniuersalia sunt. demonstrabilium vero magis, magis est demonstratio, simul.n. magis quæ ad aliquid existunt: melior itaq; est vniuersalis, quũ & magis est demonstratio. Amplius si eligibilior sit illa, secundum quam hoc & aliud, quàm illa, secundum quam hoc solum nouit: qui vero vniuersalem habet, nouit & quod secundum partem, hic aũt vniuersale non nouit: quare & sic vtiq; eligibilior erit. Amplius autem sic: vniuersale.n. magis scire est eo quòd monstratur per medium quod est proximius principio, valde aũt proximum est immediatum, hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio est ea, quæ minus certior est demonstratio, est autem talis, quæ vniuersalior, melior vtiq; esset vniuersalis: veluti si oporteret demonstrare A de D per media, in quibus B C: superius itaq; B est. quare quæ per hoc vniuersalior est. Sed ex ijs, quæ dicta sunt, nonnulla logica sunt: maxime autem manifestum, quòd vniuersalis est potior. quoniam propositionum priorem quidem habentes, nouimus quodammodo & posteriorem et habemus potentia, vt si quis nouit, quòd omnis triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quòd duobus rectis est potentia: & si non nouit æquicrurem, quòd triangulus sit. qui vero hanc habet propositionem, vniuersale nullo modo nouit, neq; potentia, neq; actu. Et vniuersalis quidẽ intelligibilis est, sed particularis in sensum desinit. Quod igitur vniuersalis melior ea, quæ secundum partẽ, tot nobis dicta sint.

Summa huius capituli hæc est:

Diuisio propositiua. — Quoniam demonstrationum, alia vniuersalis, alia particularis, alia categorica, alia priuatiua, alia ostensiua, alia ducens ad impossibile. Dubitatur secundum quamlibet combinationum, quæ sit potior, & primo de anima.

primæ rõ. — Demonstratio particularis est prior vniuersali. probatur dupliciter. primo sic. Demonstratio, secundum quam maxime scimus, est potior. probatur, quoniam hæc est virtus demonstrationis, secundum particulare magis scimus, ergo. probatur minor, quia magis scimus, cum aliquid cognoscimus secundum ipsum q̃ secundum aliud. Declaratur exemplo. Magis scimus Coriscum esse musicum scientes ipsum esse musicum, quàm scientes hominem esse musicum: sed secundum particularem scimus secundum ipsum, & secundum vniuersalem scimus secundum aliud.

Secunda. — Declaratur exemplo. secundum.n. vniuersalem scimus, ꝙ æquilaterus habet tres, non secundum ꝙ æquilaterus, sed inquãtum triangulus. secundum vero particularem, quoniam ipse æquilaterus est habens tres. Secundo sic.

Tertia. — Demonstratio potior est quæ est de esse, q̃ quæ de non esse, & propter quam non errabitur, q̃ propter quam errabitur. sed vniuersalis est de eo quod est minus, & facit opinionem falsam, ergo &c. probatur minor quo ad primam partem quia vniuersale non est aliquid præter singularia. quo ad secundam vero, quia demonstratio vniuersalis facit opinari esse aliquid hoc, & quandam naturam hanc in rerum natura, præter particularia, quoniam demonstrat de eo quod est analogum. quod neq; hoc, neq; illud est.

Rñsio ad primam. — Primum quidem nihil magis in vniuersali quàm in particulari ratio est. Probatur, quoniam siue passio sit propria triangulo. & de inferiori monstretur, siue non sit propria triangulo & de eo monstretur, non fit cognitio secundum quod ipsum, neq; demonstratio vera. sed magis semper cognouit, cognoscens vnumquodq; secundum quod vnumquodq; est. Si igitur triangulus in plus est, & vnam rationem habet, & omni triangulo inest habere tres, &c. non inquantum æquilaterus, sed inquantum triangulus habet tres. ac per hoc sciens vniuersaliter, magis cognouit secundum quod ipsum quàm sciens particulariter. potior itaq; vniuersalis est particulari.

Ad sc̃dam. — Amplius si sit quædam ratio vna, & non æquiuocatio, vniuersale erit nihil minus quibusdam secundum partem, sed magis. Probatur, quoniam vniuersalia incorruptibilia in illis sunt, particularia corruptibilia magis.

Ad tertiã. — Neque vna necessitas est opinari, esse hoc præter hæc, quoniam vnum ostendunt. Probatur, quoniam nihil magis cogit in substantijs q̃ in alijs, quæ non aliquid significant, sed quale, aut ad aliquid, vnde demonstratio non est deceptionis causa, sed male audiens.

conclusio vera. — Demonstratio vniuersalis potior est particulari. Probatur septem medijs à priori. primo, demonstratio dicẽs magis causam & propter quid est potior. Demonstratio vniuersalis dicit magis causam & propter quid q̃ particularis. ergo. probatio maioris, quia demonstratio est syllogismus demonstratiuus causæ & propter quid. probatio minoris, quoniam vniuersale est magis causa. probatur quoniã cui per se passio inest. causa est. vniuersale autem est primum, cui passio per se inest. ergo vniuersale magis causa est.

Secundo, tunc maxime scimus, cum non est propter quid aliud. Vniuersale autem est tunc. ergo vniuersalis est potior. probatio maioris, quoniam vsq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire cum non sit aliquod aliud propter quid, aut quod fiat, aut quod sit quàm hoc.

Declaratus

Declaratur exemplariter in causis finalibus, quibus quo ad hoc similes sunt causæ, reliquorum generum. Minor declaratur exéplariter in æqualitate angulorum, qui sunt extra.

Tertio, magis demonstrabilium magis est demonstratio: vniuersalia sunt magis demonstrabilia particularibus: ergo demonstratio vniuersalis est magis & dignior. Probatio maioris, quia quæ sunt ad aliquid, similiter magis sunt. Probatio minoris, quia sunt magis scibilia. probatur, qm̃ vniuersalia vt sic finitant, particularia autem infinitant. probatur, quoniam vniuersale tendit in simplex & finem, secundum particularia vero in infinita proceditur.

Quarto, demonstratio, secundum quam hoc & aliud cognoscimus præponenda est ei, secundum quam hoc solum nouimus, sed cognoscens vniuersale cognouit etiam particulare, & non econuerso. ergo &c.

Quinto, demonstratio ex medio ꝓpinquiori immediato principio est certior ea, quę est per medium distans: sed demonstratio vniuersalis magis est huiusmodi. ergo probatio maioris. Demõstratio ex principio prior est ea, quæ non ex principio. & quę magis ex principio ea, quę minus. Declaratio minoris in terminis A prio: D tertio, B C medijs subordinatis, ita q̃ B vniuersalius sit. Scire p B erit magis.

Sexto, quoniam habens propositionem vniuersalem, scit quodammodo posteriorem, & habet potentiam. habens autem particularem, vniuersalem nullo modo cognouit, neq; potentia, neq; actu.

Septimo, quoniam vniuersalis intelligibilis est, particularis autem in sensu perficitur.

Series autem hac est.

INTENDENS de comparatione demõstrationum tractatum facere, inchoans in hoc cap. illum, quatuor facit: primo ponit triplicem demonstrationum cõbinationem, mouens tres quęstiones. secundo primam quæstionẽ prosequens tribus medijs, quorum duo in secunda ratione includuntur, ad partem falsam arguit. tertio soluit dicta rationes. quarto partem veram septem rationibus cõfirmat.

Quæ dicatur demonstratio vniuersalis, & qua ratione.

CIrca terminos huius primæ quæstionis aduerte, ꝙ aliquid dicit᷑ vniuersale vel particulare dupliciter. Vno modo vniuersale quidem, quia est vnum in multis & de multis. Particulare vero quia est vnum numero. & sic de vniuersali & particulari Porphyrius tractauit, & non est ad propositum nostrum: quoniam demonstratio non dicitur vniuersalis vel particularis, eo ꝙ sit de subiecto, quod est commune multis, vel de subiecto vno ſm numerum. Demonstratio.n. concludens Isochelem habere tres, particularis est, & tamen Isocheles de multis prædicatur.

T.c.11. Alio modo aliquid dicitur vniuersale, quia est adæquatum illius prædicatum &c. vt superius in cap. 5. de vniuersali locutus fuit Aristoteles. & hoc modo accipimus hic vniuersale. ex tali siquidem vniuersali demonstratur demonstratio vniuersalis, illa quæ demonstrat passionem de eius adæquato subiecto, vt habere tres de triangulo. & per oppositum illa dicitur particularis demonstratio, quæ demonstrat passionem de eius inadæquato subiecto, vt habere tres, &c. de Isochele.

Penes quid attendenda sit dignitas demonstrationis vniuersalis super particulare.

CIrca responsionem ad primam rationem aduerte primo, ꝙ illa prima ratio ex malo intellectu tituli quęstionis procedebat. conclusit siquidem vere, ꝙ demonstratio particularis est potior vniuersali respectu subiecti particularis, & tamen concedere debebat, ꝙ demonstratio particularis esset simpliciter potior vniuersali. non.n. quæritur hic, an respectu subiecti particularis vna sit potior alia. clarum siquidẽ est, ꝙ perfectius scire facit subiectum particulare esse tale, puta Isochelem habere tres, demonstratio particularis q̃ vniuersalis faciat, quia illa facit illud scire in actu, hæc in potentia: sed quæritur simpliciter quæ sit potior. Aduerte secundo, ꝙ quia ratio illa nunquàm assumpsit ꝙ demonstratio particularia faciat scire secundum ꝙ ipsum, sed ꝙ facit scire quoniam ipsum. s. particulare est tale: vniuersalis autem facit scire non quoniã ipsum est tale, sed qm̃ aliud. s. eius superius est tale: Arist. vero respondendo transiit: (ad secundum quod ipsum) & mutare videtur terminos argumenti, propter hoc inquam posset forte alicui videri minus bene Aristotelem soluisse. Sed ob hoc neminem turbari decet: quia scire quoniam ipsum non particulare, sed absolute, & scire secundũ quod ipsum ex additione se habent. & posterius includit primum: & addidit, & propterea declarando ꝙ demonstratio vniuersalis facit scire secundum quod ipsum, particularis autem non, sufficienter insinuauit ꝙ demonstratio vniuersalis facit scire quoniam ipsum, licet non faciat actualiter scire quoniam ipsum particulare est tale. & per hoc argumento satisfactum est, quia iam habetur, ꝙ non attenditur dignitas demonstrationis penes scire, quoniam ipsum particulare est tale, sed quoniam secundum ꝙ ipsum scire facit.

Num vniuersale magis sit quam particulare, eo quod incorruptibile sit.

CIrca respõsionem ad secundum datam, vbi dicitur, ꝙ nihil minus vniuersale erit particulare, sed magis. Dubitatur, an verum sit vniuersale magis esse q̃ particulare, & quantum valeat ratio huiusmodi adducta ab Aristotele. s. ꝙ vniuersalia incorruptibilia sunt. videtur.n. ꝙ particulare magis sit, quoniam particulare habet esse simpliciter. vniuersale autem habet esse secundum quid. s. intellectuale, seu obiectiuum, ſm doctrinam peripateticam non ponentem vniuersalia subsistere. Magis autem esse constat habens esse simpliciter quàm habens esse obiectiuum, ergo &c. Prçterea in particulari includitur vniuersale actu, & non econuerso. & consequenter quicquid esse est in vniuersali est in particulari & non econuerso. ergo vniuersale non est magis particulari, sed potius econuerso. Præterea quod aut nihil est, aut posterius particulari, non magis est ipso particulari: sed vniuersale aut nihil est, aut posterius est, vt dicitur in primo de anima, ergo &c. Similiter T.c.8. videtur ꝙ ratio illa Aristotelis non concludat, quia incorruptibilitas arguens magis esse, est incorruptibilitas positiua: vniuersalia autem, vt supra probatum est, non sunt incorruptibilia positiue, sed negatiue. Ad euidentiam au- Cap. 9. circa medium circa t.c.24. tem huius dubitationis primo declarandi sunt termini & sensus responsionis Aristotelis. & deinde respondendum obiectis. Termini sunt, vniuersale, particulare, erit seu est, & magis. Quia ergo terminos in responsionibus oportet esse conformes terminis in obiectionibus positis, vt euitetur æquiuocatio: vniuersale & particulare in hac responsione sumuntur primo modo distinctionis suprapositæ, vniuersale. s. pro eo quod est vnum in multis, & particulare pro eo quod est vnum numero demonstratum. nec sumitur hic vniuersale pro aggregato ex re & vniuersalitate: (quoniam de talibus non sunt demonstrationes) sed pro ipsa re, fulta tamen conditione vniuersalitatis, vt conditione sine qua non, i. pro ipsa quidditate formaliter sumpta: de talibus enim vniuersalibus scientia est, vt su-

Cap. 9. pra diximus. Esse autem, quod significatur per ly est, in
post mediū ꝓposito sumi potest dupliciter. Vno modo pro esse quid-
circa t.c.22. ditatiuo. Alio modo pro esse actualis existentiæ. Magis
tale quoq; sumi potest dupliciter. vno modo simpliciter,
alio modo quo ad hoc, puta demonstrabilitatem, vel sci-
bilitatem. Ad percipiendum igitur sensum dictorum Ari
stotelis oportet aduertere, ꝙ conclusio sua est vna compa
ratiua,& ꝙ comparatio non fit inter idem & seipsum, sed
inter distincta. Et quia vniuersale & particulare non diui-
dunt rem diuersificando eam, quemadmodum differen-
tiæ diuidunt naturam genericam multiplicando eam, sed
vt modi vnius & eiusdem rei. eadem siquidem natura hu
mana est, quæ modum vniuersalitatis & particularitatis
habet. ideo comparatio vniuersalis ad particulare non est
accipienda, vt inter duas res: sicut inter hominem & bo-
uem, nec vt inter idem & seipsum, quia periret nam com-
parationis: nec vt inter includens & inclusum, tum quia
vana esset comparatio, tum quia vnus modus non includit
alium, sed vt inter rem sub vno modo & seipsam sub alio
modo. Ad percipiendum autem sine errore comparatio-
nem inter A sub C modo, & seipsum A sub D modo, non
oportet inspicere quid habeat A C ex A: sed quid habeat
ex, vel sub C nec quid habeat A D ex A: sed quid habeat ex
vel sub D. Aliter comparatio non haberet fundamenta di
stincta, vt patet. quoniam A idem est in vtroq;. Et sic ad
videndum, an vniuersale magis sit quàm particulare in-
tuendum est vniuersale vt vniuersale, modo tamen decla-
rato. & similiter particulare vt particulare. Intueri autem
vniuersale, vt sic in proposito, nihil aliud est quàm loqui
de ipsa natura, quę vniuersalis denominatur formaliter. vt
de homine in eo quod homo & non vt hic. hoc.n. est con-
spicere ipsam non conspectis indiuiduantibus conditioni-
bus. Intueri autem particulare (vt sic) est intueri naturam
ipsam vt coniunctam conditionibus indiuiduātibus. Vni-
uersale ergo magis esse quàm particulare, i. hominem ma-
gis esse quàm sortem, & bouem quàm hunc bouem, &c. si
ly esse, intelligitur esse actualis existentiæ, & ly magis, di-
cat magis simpliciter, falsum est: quoniam existere parti-
cularium est primo & simpliciter, sicut & generari. Vni-
uersalium autem secundario per particularia. s. sicut & ge-
nerantur & corrumpuntur, genitis & corruptis particula-
ribus. Vnde in prædicamentis loquens de esse actualis exi
stentiæ Aristo. dixit, Destructis primis substantijs impos-
Cap. de sibile est remanere secundas, quæ vniuersales substantiæ
substantia. sunt. Si autem ly magis, dicatur magis quo ad hoc, puta
subtilitatem, loquendo etiam de esse actualis existentiæ,
verificatur ꝙ vniuersale sit magis particulari ad hunc sen-
sum, quia vniuersale magis est secundum extensionem q̃
singula particularia, & talis existentia vniuersalis magis
confert demonstrationi & scientiæ quàm existentia sin-
gularium. hos.n. diuturnior est quàm singuli boues, & ma
gis prodest scientiæ existentia bouis, quàm singulorum.
Hic sensus, licet sit verus, non tamen iudicio meo est inten
tus ab Aristotele. Si autem sumatur ly esse, pro esse quid-
ditatiuo, qualitercunq; sumatur (ly magis) verum est vni
uersale esse magis particulari, & intentum ab Aristotele.
Verum quidem, quoniam rationem quidditatiuam ipsius
vniuersalis particulare non habet, nisi quia vniuersale par
ticipat. impossibile est autem ꝙ participans habeat magis
rationem formalem illius cuius formalis participatione
est tale. Vnde, quia Sortes hominis rationem quidditati-
uam non habet, nisi quia est homo, impossibile est ꝙ ma-
gis habeat esse quidditatiuum hominis quàm homo, quo-
niam non quia est hic vel ille, sed quia est homo, esse quid-
ditatiuum humanum habet. nihil ergo minus vniuersale
quàm particulare est secundum esse quidditatiuum, sed
magis est, quāto incorruptibilia in illis sunt. Quoniam.n.
esse quidditatiui conditiones sunt fixio, immobilitas, &
certitudo, & particularitati coniunctum incertum & va-
riabile, atque corruptibile est, quia materialia sunt omnia
particularia, quorum habemus scientiam. & vt fundat vni
uersalitatem inuariabile & certum est, ideo non solum ni-
hil minus vniuersale esse, quàm particulare dixit, sed ma-
gis quanto incorruptibiliora sunt ipsa vniuersalia, insi-
nuans ex hoc esse quidditatiuum ibi magis inueniri, vbi
secundum proprias eius conditiones inuenitur quàm vbi
extraneis coniunctum est. Quod autem taliter inueniri
quidditatiue magis prosit scientiæ, non est opus declara-
re. Intentum autem ab Aristotele hunc esse sensum patet,
tum quia hoc modo directe & vniuersaliter vniuersalia
magis magnificantur, tum quia ex tali vniuersalium di-
gnitate peripatetice demonstrationes nobilitantur. Ad
primum ergo non oportet aliter respondere, quia proce-
dit iuxta primum sensum. Ad secundum quoq; iam di-
ctum est ꝙ hic non loquimur de vniuersali & particulari,
vt vnum includit reliquum, sed de eis vt distinguūtur mo
do declarato. licet.n. natura particularis includat totum id,
quod est natura eadem formaliter sumpta, non tamen in-
cludit modum illum, sed oppositum ponit, nec est idem
natura vt particularis, & natura vt vniuersalis fundamen-
taliter. i. vt formaliter sumpta. Ad tertium dicitur, ꝙ non
militat aduersus intentum nostrum, quoniam Aristot. ibi
loquitur de toto coniuncto. s. re vniuersali, hic autem lo-
quitur de substrato, vt sic. cuius signum est ꝙ ibi dixit, ani
mal vniuersale nihil est. hic autem vniuersalis tantum no-
mine vsus est. Ad id vero, quod cōtra rationem obijcitur,
dicitur, ꝙ etiam incorruptibilitas negatiua arguit directe
perfectiorem modum ipsius esse quidditatiui, de quo lo-
quebatur Arist. vt ex dictis patet, & indirecte arguit diu-
turnius esse actualis existentiæ: quoniam, si ex se non cor-
rumpitur in alijs existens, corrupto vno saluatur in alio,
quod particularibus non conuenit. Propter quod Aristo.
in litera non dixit absolute quanto incorruptibilia sunt,
sed addidit in illis: quasi diceret, quoniam vniuersalia in
particularibus posita corruptibilibus incorruptibilitatem
secundum se seruant, & illis diuturniora sunt, magis secun
dum esse quidditatiuum sunt, & quodammodo secundum
esse actualis existentiæ.

Num habens particulare habeat ipsum vniuersale.

CIrca quartam & sextam rationes dubitatur. Quia fal-
sum videtur esse, ꝙ habens particularem non habeat
vniuersalem in actu, neq; in potentia. Quod enim cogno- T.c.22.
scens particulare cognoscat vniuersale in actu, probatur ex
eo, ꝙ vniuersale actualiter clauditur in suo minus vniuer-
sali, quod particulare dicitur, tam in terminis quàm in pro
positionibus. in Isochele.n. clauditur triangulus, & in hac
ꝓpositione, Isocheles habet tres clauditur ista actu, Trian
gulus habet tres, vt patet ponendo diffinitionem loco no-
minis, &c. Quod autem sciens particularem, sciat vniuer-
salem in potentia, probatur ex eo quòd vniuersalioris no-
titia ex minus vniuersalibus colligitur. sicut vniuersalis ex
particularibus, impossibile autem esset ex inferiorum con
uenientia superioris notitiam acquirere, nisi in cognitione
particularis esset in potentia cognitio vniuersalis. Ad hoc
dicitur, quòd dictum Aristotelis est simpliciter verum,
nec huiusmodi argumēta cogunt ad oppositum. Primum
siquidem deficit, quoniam aliud est, id quod est vniuersa-
le claudi

le claudi actu in particulari, & aliud est vniuersale claudi in particulari. Ad primum.n.sufficit rem significatam per nomen primæ impositionis illius vniuersalis includi particulari, vt res significata per ly animal, in homine clauditur. Ad secundum autem requiritur, q res illa vt habet actum vniuersalis, i. distributa claudatur in eo. vt q omne animal sit in homine, primum quidem est verum & non ad propositum. secundum est falsum & eius contradictorium affirmatum est ab Aristotele, & est ad propositum, quoniam ad cognoscendam hanc, Triangulus habet tres, vt vniuersalem, siue prioristice, siue posterioristice (quos demonstratio exigit) non sufficit cognoscere hanc, Isosceles habet tres, vt patet. Secundum autem deficit ex ignorantia metaphysice dupliciter. primo quia non aduertit de quali potentia loquatur Aristoteles. secundo quia meminis quid sit proprie esse in potentia, procedit siquidem argumentum, ac si Aristo. loqueretur de potentia logica, aut de potentia physica quacunque, cum tamen Aristo. loquatur de potentia physica actiua volens particularem esse in actiua potentia vniuersalis, & non econuerso, quoniam vniuersalis est secundum naturam præmissa ipsius particularis includens in se medium, quo passio de particulari con-

dra t.c.31. fm.S.Tho. cluditur constat autem ex secundo Physicorum, q præmissæ in genere causæ efficientis conclusionem inferunt, & quòd nihil est efficiens suę causæ effectiue, similiter esse in potentia aliquid non proprie dicitur omne illud, quod quotcunq; & quibuscunq; auxilijs potest in illud duci, sed q vnico tantum motore eget vt deducatur in actum, vt di-

F. t. 2. citur. 9. Metaphysice. & propterea quia sciens vniuersalem propositionem vnica tantum mutatione potest particularem scire, agnoscendo.s. illud particulare contineri sub tali vniuersali. Sciens autem particularem propositio-

T. c. 13. nem non vnica, sed multis eget cognitionibus ad cognoscendum vniuersale, vt sic. tum quia inductione opus est, tum quia, vt dictum fuit in cap. 5. etiam si omnia particularia essent nota adhuc non esset notum vniuersale secundum speciem, sed secundum numerum tantum. ideo merito sciens vniuersalem dicitur scire particularem in potentia & non econuerso.

Circa septimam rationem dubitatur, quia Aristo. videtur egredi limites propositi, tractat.n. de demonstratione vniuersali & particulari, quarum vtraq; intellectu conspicitur, & ab eo fit & descendit ad particularia sensibilia, quod vitiosum esse videtur. Ad hoc dicitur q Aris. à proposito non recessit. sed vndiq; rationes adunans, sicut ex modo generationis particularium ex vniuersali, & processus ad vniuersale à particularibus tertiam rationem confecit, quia partitio ducit in infinita. collectio autem adunat & finis: ita nunc ex terminis vniuersalis processus vt sic, & particularis vt sic, vniuersalem magnificat, termini siquidem particularis processus, particularia sensibilia sunt. Ad quæ cum peruentum fuerit non amplius particularizari potest demonstratio, termini autem vniuersalis processus, vt sic vniuersalia oportet esse quæ intellectu consistunt, non est igitur extra propositi terminos vagatus.

De comparatione demonstrationum affirmatiue & negatiue & ducentis ad impossibile. Cap. 21.

Quod autem monstratiua sit dignior priuatiua hinc manifestum. sit.n. hæc demonstratio melior (alijs eisdem existentibus) quæ est ex paucioribus petitionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. si.n. nota similiter sunt, celerius cognoscere per has merit: hoc autem eligibilibus est. Ratio autem propositionis, quòd melior, quæ ex minoribus, vniuersaliter hæc est: si enim consimiliter esset hoc, quod est, a nota esse media, priora notiora essent. Sit demonstratio quidem per media B C D, quòd A ipsi B inest: quæ vero per F G, quòd A ipsi D. Consimiliter itaq; se habet quòd A ipsi D inest, & A ipsi E, quòd A inest ipsi D prius & notius est, quàm quòd A ipsi E, per hoc.n. illud demonstratur: credibilius autem est id, quod est per quod. igitur demonstratio, quæ per pauciora, est melior alijs eisdem existentibus, ambæ igitur & per terminos tres & propositiones duas monstrant: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid, per plura igitur, quare & peior est. Præterea quoniam monstratum fuit, quòd impossibile est, vt vtrisq; existentibus priuatiuis propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidem oportet talem esse, illam vero quòd inest. Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas.n. (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures, priuatiuas vero impossibile est plures esse vna in omni syllogismo. Sit.n. nulli inexistens ipsum A in quot ipsum B, C vero omni inexistens ipsum B, si vero oporteat rursus augere vtrasque propositiones, medium inijciendum, ipsius quidem A B sit D, ipsius vero B C E: E quidem igitur manifestum, quòd est prædicatiuum. D vero de B quidem prædicatiuum, ad A vero vt priuatiuum ponitur: D enim de omni B, A autem nulli oportet eorum quæ D inesse: fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem vero modus & in alijs syllogismis. semper.n. medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraq;, priuatiui autem in altera priuatiuum necessarium est esse: quare hæc vna talis fit propositio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monstratur & credibilius: monstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autem per illam non monstratur: prior igitur & notior existens & credibilior melior vtiq; erit. Amplius, si principium syllogismi est vniuersalis propositio immediata: est autem in monstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vera negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter namque affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium monstratiuæ quàm priuatiuæ, quæ vero melioribus principijs vtitur, melior est. Amplius principalior, sine.n. monstrante non est priuatiua. Quoniam vero prædicatiua priuatiua melior est, planum quod & ad impossibile ducente. oportet autem scire, quæ est differentia ipsarum. sit itaq; A inexistens nulli B. ipsi vero C omni ipsum B: necesse vtiq; eorum, quæ C nulli inesse ipsum A. Sic igitur acceptis, ostensiua vtiq; priuatiua esset demonstratio, quod A ipsi C non inest: quæ vero ad impossibile ita se habet, si oporteat monstrare, quod A ipsi B non inest, accipiendum est A inesse ipsi B, & B ipsi C: quare contingit A ipsi C inesse. Hoc autem sit notum & confessum, quòd impossibile. non igitur potest A ipsi B inesse, si igitur B ipsi C confessum est inesse, A ipsi B impossibile est inesse: termini igitur consimiliter ordinantur. Differt autem vtra sit notior propositio priuatiua, vtrum quòd A ipsi B non inest, an quòd A ipsi C: cum igitur conclusia est notior, quòd non est quæ ad impossibile fit demonstratio, cum autem in syllogismo sit, demonstratiua est. natura autem prior est, quòd A ipsi B, quàm quòd A ipsi C inest: priora.n. sunt conclusione, ex quibus est conclusio, est autem A ipsi C non inesse, conclusio, A vero ipsi B, ex quo est conclusio. Non.n. si contingit ablatum esse aliquid, hoc est conclusio, illa vero ex quibus sunt, sed hoc quidem est, ex quo syllogismus est qui vtique sic se habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rõnem: sed A C & A B propositiones non se habent ita inter se. si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: sunt autem ambæ ex eo, quòd non sit aliquid, credibiles. sed hæc quidem ex priori, illa vero ex posteriori: melior simpli-

phyrij. Vel forte quòd vitio scriptoris ab Alberto Boetius nominatur. nec tamen translatio ista est illa, quam exposuit S. Tho. vt ex sequenti cap. constat, nisi libros defectibus plenos habeamus, vel habuerit. Cuiuscunque ergo sit translatio illa habere expresse. vt S. Tho. exponit. Et melior videtur ista translatio in hoc quàm communis (si vt ratio hoc introducitur) secus autem si vt declaratio: quoniam iuxta hanc Aristo. facit eandem conclusionem primæ demonstrationis & secundæ, & dicit similiter se habere illam conclusionem, vt infertur per secundam & penultimam conclusionem primæ, quod indubie verum est, quia vtraq; per duo media processit. & per hoc, cum penultima sit prior vltima & eius principium, sequitur quod conclusio ex paucioribus sit prior. Secundum cõmunem vero translationem Aristo. non veræ accipit duos processus, sed primo totum, deinde partem. primam siquidem demonstrationem facit coniungendo supremum infimo per tria media. secundam vero supremum, coniungendo penultimo. & sic minuit vnum medium, & subdit quod similiter se habent conclusio primæ & conclusio secundæ, & concludit, quod conclusio secundæ est prior. vbi non ita apparet, quomodo hoc sequatur, nec quomodo similiter se habeant. Declaratio tamen stat dicendo quod similiter se habent, non quo ad numerum mediorum, sed quo ad cætera. puta quod sunt ex prioribus & notioribus secundum naturam &c. & quòd non infertur ex similiter se habere conclusio. ergo conclusio secundæ est prior, sed quòd per (ly similiter se habere) declaratur quód cætera sunt paria, & postmodum quia conclusio secundæ est principium conclusionis primæ declaratur quòd est prior.

Quantum valeat processus Aristo probantis demonstrationem ex minoribus absolute procedentem digniorem esse ea, quæ ex minoribus qualitatiue procedit.

CIrca probationem minoris eiusdem rationis dubitatur, quoniam Arist. videtur incidere in vitium figuræ dictionis, quoniã assumit & probat demonstrationem ex minoribus absolute esse digniorem, & postmodũ declinat ad minores qualitatiue, vbi expresse mutasse videtur terminos quantitatis in qualitatem. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quod maior assumpta ab Aristotele conditionanda est, sicut probatio minoris conditionatur, ita vt intelligatur sic procesisse, demonstratio ex paucioribus qualitatiuæ est certior; Affirmatiua est huiusmodi. ergo & secundum hoc nulla deceptio accidit. processus tamen probans maiorem hunc sensum nec tangere videtur, sed simpliciter probat demonstrationem ex paucioribus esse potiorem. Secundo dicitur, quod Arist. breuitati studens sub terminis quãtitatiuis qualitatiuos subsumpsit, non vt qualitatiuę sunt, sed quoniam ex eis quantitas cognoscitur maior vel minor &c. & consequenter nullum fuit in eius processu vitium, sed subtilis breuitas. Quod autem ita sit, q. s. demonstratio ex pluribus in qualitate sit ex pluribus in quantitate, & ex paucioribus secundum qualitatem sit ex paucioribus simpliciter, & consequẽter quod affirmatiua demonstratio, quæ constat ex affirmatiuis tantum sit ex paucioribus, & negatiua, quæ constat ex affirmatiua & negatiua sit ex pluribus sic manifestatur. Ad probandum præmissas demonstrationes affirmatiuæ non possunt assumi, nisi ea, quæ insunt per se in primo vel in secundo modo, antecedentia scilicet, & consequentia: quoniam omnes præmissæ affirmatiuæ sunt. Ad probandum autem præmissas negatiuæ demonstrationis, quoniam vna præmissa est affirmatiua omnia supradicta contingit sumere, quoniam vero altera præmissa est negatiua extraneum ab alterо extremorum medium oportet sumere, & sic plura media sunt, si præmissæ plures secundum qualitatem sunt. vtraq; responsio conueniens videtur, sed secunda Alberto placet, & ipsi magis textus consentire videtur.

De certitudine & vnitate & diuersitate scientiarum & demonstrationum. Cap. 22.

SCientia autem est certior & prior scientia, quæ ipsius quòd, & propter quid est eadem, sed non ea, quæ seorsum ipsius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ non de subiecto est ea, quæ de subiecto, vt Arithmetica Harmonicæ: & quæ ex paucioribus ea, quæ est ex appositione, vt Arithmetica Geometria. dico autem ex appositione, vt vnitas est substantia sine positione, punctus vero substantia cum positione, hoc autem ex appositione. Vna autem scientia est, quæ est vnius generis quæcunq; ex primis componuntur, & partes sunt, aut passiones horum per se. Altera vero scientia est ab altera, quarumcunq; principia neq; ex iisdem, neque altera ex alteris sunt. huius autem signum, cum ad indemonstrabilia venerit. oportet n. ipsa in eodem genere esse cum his, quæ demonstrantur: signum autem & huius, cum ea, quæ monstrantur per ipsa, in eodem genere sint, & cognata. Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit, non solum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ A B, C & D & E) sed & ex altera, vt sit A transmutari, in quo autem D moueri, ipsum vero B lætari. & rursus E quiescere. Verum est igitur & D de B, & A de D prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur transmutatur: rursus A de E, & E de B verum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione syllogismus est, non tamen, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: necesse est enim eidem alicui ambo inesse. Considerandum autem est & per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

Summa huius capituli hæc est.

SCientia est certior & prior alia tripliciter, s. quę eadem est ipsius quia, & propter quid. sed non est ea, quæ est ipsius quia tantum, extra eam, quę est propter quid & quę non est de subiecto illa, quæ est de subiecto, vt arithmetica, harmonica, & quæ ex minoribus ea, quæ est ex appositione, vt arithmetica de vnitate, geometria de puncto. 1. cõclusio

Scientia est vna quę est vnius generis, quęcunq; ex primis componũtur, & partes aut pasiones horũ sunt per se. 2. cõclusio

Altera scientia ab altera est quorumcunque principia, neq; ex eisdem, neq; ex alterutris sunt. Declaratur à signo, quoniam resoluendo venitur in demonstrabilia quę oportet esse eiusdem generis, cum his, quæ demonstrantur. Declaratur & hoc à signo, quoniam demonstrabilia per seipsa in eodem genere sunt & proxima. 3. cõclusio

Plures demonstrationes esse eiusdem pasibile est, non solum ex eodem ordine accipienti non continuum medium, sed ex altero. Declaratur primum in terminis A primo, B tertio, C D E medijs ex eodem ordine subordinatis. Declaratur secundum in terminis A primo, B tertio, D E in medijs diuersorum ordinum, & applicantur ad speciale exemplum, lætans tertium, transmutatur primum, mouetur & quiescit media diuersa. probatur deinde de hoc secundum, quoniam neutrum de neutro dici contingit mediorum, & necesse est eidem alicui vtraq; inesse. 4. cõclusio

Series autem hæc est.

COMPARATIS demonstrationibus, scientias earum effectus comparare intendit in hoc capitulo, & tria facit: quia primo in prima conclusione comparat eas secun-

dum certitudinem. secundo secundum vnitatem & diuersitatem duabus conclusionibus. tertio quotupliciter contingat eiusdem esse diuersas demonstrationes ostendit sic ex hoc insinuans tantam esse vim diuersitatis principiorum ad scientias distinguendum, vt etiam circa eandem conclusionem diuersas pariant scientias.

Quæ nam ad scientiæ vnitatem & distinctionem spectent.

Quid scientia vna. Vna tripliciter.

CIrca secundam & tertiam conclusiones, & ea quæ à S.Tho.in earum expositione dicuntur, multa occurrunt notanda & dubitanda.ante cætera autem oportet declarare principales terminos,quid.s.importet scientia vna, & genus vnum,& quid constituat genus vnum, & deinde ad singula descendere. Scientia ergo sicut & qualibet res potest tripliciter dici vna,s.numero,specie & genere,sicut per oppositum aliquæ scientiæ distinguuntur numero, vt geometria in anima istius,& geometria in anima illius: & aliquæ specie,vt geometria & arithmetica:& aliquæ genere,vt geometria & metaphysica & physica. Quoniam autem vnitas & distinctio numeralis scientiarum ex vnitate & distinctione animarum, in quibus sunt subiectiuæ sumuntur, & inter ea, quæ per accidens sunt ordinantur,eo q in infinitum procedit talis distinctio,& nunc de formalitam distinctione q̃ vnitate scientiarum sermo sit:clarum est q non de vnitate numerali intelligendum est,cum dicitur scientia vna est quæ &c. Quia vero vnitas generica non est vnitas formalis simpliciter, quoniam iuxta genera latent multa,vt dicitur in.7.Phy.& vt dictum est,formalem vnitatem scientiæ inquirimus simpliciter,& secũdum primariam intentionem loquẽdo, nec etiam de vnitate generica sermo est quádo dicitur,vna autem scientia est &c. Vnde restat q de vnitate specifica seu formali simpliciter sermo sit,cum dicitur scientia est vna &c.Notanter autem dixi q primaria intentione & simpliciter non est hic sermo de vnitate generica, quoniam ex consequenti (vt ex dicendis patebit) vnitas generica apparet ex verbis Arist. & non solú specifica. Similiter cum dicitur generis vnius non est intelligendum de vnitate numerali, aut generica, sed specifica seu formali; ly nanq; genus (vt in cap.declarauimus) & speciem atomam, & analogum in se comprehendit,Est ergo sensus conclusionis, q scientia vna formaliter est cuius obiectũ est vnum formaliter est cuius obiectum est vnum formaliter. Vnde autem sumatur vnitas formalis generis subiecti ex verbis Arist.& S. Tho.sic accipere cõtingit.Cum.n.ab eodem res habeat esse & vnum esse, oportet idem esse principium formale constitutiuum generis subiecti in tali esse,& dans ei talem vnitatem,Constat autem q res plurimæ ab eadem scientia considerantur, vt in geometria trianguli & quadranguli &c.& q habent q subijciantur tali scientiæ non vndecunque, sed ex aliqua ratione formali aliquo modo in eis inuenta, & consequenter ab eadem ratione formali necesse est habere vnitatem formalem subiectum talis scientiæ, ac per hoc quæ sit illa ratio formalis, aut vnde sumatur oportet videre ad intelligendum vnde scientiæ subiectum vnum formaliter sit. Sciendum est ergo q res diuersæ ad aliquã vnam scientiam pertinentes possunt dupliciter considerari, Vno modo secũdum eorum singulas naturas,vt triangulus inquantum triangulus, & quadrangulus vt sic, & sic quot sunt res formaliter differentes,tot sunt rationes formales, Alio modo considerantur,vt adunantur in aliqua communi ratione formali, vt triangulus & quadrangulus & c.inquantum conueniunt in ratione figuræ, vel quãtitatis & c.& sic quantuncunq; res distent, omnium est vnica ratio formalis. Et quia experimur res diuersas secundum se formaliter sub eadem scientiæ consideratione contineri, vt patet in geometria,de tot speciebus figurarum, & arithmetica de speciebus numerorum, & in metaphysica de omnibus prædicamentis & substantijs immaterialibus: ideo oportet rationem formalem cõstitutiuam generis subiecti in aliquã scientia esse rationem communem omnibus in ea consideratis, aliter non esset subiectum vnum, sicut nec ratio formalis esset vna, sed tot subiecta quot naturæ formaliter differentes, & consequenter non caderent sub vna scientia,sed diuersis,quod est contra hypothesim.Et confirmatur, quia aliter subiectum scientiæ non solum contingere non habere per se partes subiectiuas, sed esset impossibile etiam tales partes habere, contra Aristotelem hic.patet sequela,quoniam tam partes subiectiuæ inter se,q̃ à toto vniuersali formaliter distinguuntur. & consequenter si distincta formaliter secundum proprias rationes distincta formalia subiecta sunt, & distinctas formaliter scientias faciunt, alterius speciei erit scientia de triangulo, à scientia de Isochele,& vtraq; scientia de Scalenone & huiusmodi, quod ridiculum est.Constituitur ergo subiectum scientiæ in tali esse per aliquam rationem formalem vnam formaliter communem multis, quantuncunq; diuersis ad illam scientiam pertinentibus. Requiruntur ergo duo ad rationem formalem constitutiuam vnius subiecti in aliqua vna scientia.Primo q sit communis pluribus, quantuncunque secundum se formaliter diuersis in illa scientia considerantur, si talia in ea inueniantur (quod dico propter cauillationes,quæ tamen proposito nostro non obstant.) Secundo q sit vna formaliter,non secundum quid,sed simpliciter sicut species atoma vna est,aliter tale subiectum vnum subiectum simpliciter non esset, & consequenter nec eius scientia esset vna simpliciter. Cum autem sit impossibile inuenire vniuersaliter in rationibus formalibus subiectorum scientiarum has duas conditiones secundum idem genus, necesse est rationem formalem cuiuscunq; subiecti in duobus generibus reponi, in quorum altero vnitatem formalem simpliciter obtineat, & in altero communitatem pluribus formaliter distinctis.Patent autem hæc quæ diximus exemplariter in mathematicis. Subiectum nanque arithmeticæ numerus est,qui secundum se diuisibilis formaliter est in plures numerorum species,quibus omnibus ratio numeri communis est, & consequenter est impossibile q numerus infra limites sui generis stando sit indiuisibilis formaliter: esset.n.species subalterna & specialissima in eodem genere, quod est impossibile.& ideo oportet numerum esse vnum formaliter seu speciem specialissimam secundum aliquod aliud genus,& simile est de continuo in geometria,& ente in metaphysica; omnia.n.huiusmodi diuisibilia sunt formaliter secundum se, & indiuisibilia formaliter esse oportet,vt aliud ingrediuntur genus ad hoc vt quodlibet eorum sit subiectum vnum formaliter vnius scientiæ secundum speciem.Est autem tale genus hoc quod dico scibile.vt. S. Tho.hic expresse & alibi docet.Et propterea oportet distinguendo dicere, q ratio formalis subiecti potest dupliciter accipi. Vno modo (vt res est).i.secundum se,seu secundum genus propriorum.Alio modo (vt obiectum est).i.vt scibilis est: q si consideretur vt res est non oportet eam simpliciter esse vnam formaliter, si vero consideretur vt hoc genus,s.scibile ingreditur,sic vna formaliter & simpliciter est:ita q, vt exemplariter dicatur, si numerus consideretur in eo q numerus,sic (vt dictum est) numerus non est vnus formaliter simpliciter,eo q diuisibilis est formaliter, & consequẽter (vt sic)non dat vnitatem specificam arithmeticæ.dictum

T. c. 31.

Quid consequens vnũ. Cap.8. circa. t cõ. 20. Vnde superiorõ formalis vna. 4. metaphysicæ. tex.c.3.

Rõ formalis.

est

eſt enim, ꝙ genus ſubiectum debet eſſe vnum ſimpliciter, ſi ſcientia eſt vna ſimpliciter, aliter cum ſcientia ſecetur ſicut & res ſubiecta, vt dicitur in tertio de anima, ſcientia non eſſet vna ſimpliciter ſubiecto formaliter diuiſo. Si vero conſideretur numerus vt genus ſcibilis ingreditur, ſic vnius ſpeciei ſpecialiſsimæ eſt, & conſequenter vnum formaliter, & conſequenter vt ſic vnitatem dat ſpecificam arithmeticę. Sicut ſi diceremus ꝙ animal poteſt accipi dupliciter: vno modo in genere proprio ſubſtantiæ. ſ. & ſic non eſt vnum formaliter ſimpliciter, alio modo vt ingreditur genus potentiæ ſenſitiuæ, & ſic ſuppoſito ꝙ tactus ſit ſpecies ſpecialiſsima, animal eſſet vnum formaliter. Dicimus igitur ſecundum. S. Tho. doctrinam, ꝙ ſcientiæ ſecantur quemadmodum & res, non vt res, ſed vt ſcibiles, & ꝙ ſecundum vnitatem genericam rerum vt ſcibiles ſunt ſumitur vnitas generica ſcientiarum, & ſecundum vnitatem ſpecificam ſumitur ſpecifica. & ſimiliter ſecundum diuerſitatem ſpecificam vel genericam ſcibilium, diſtinctio generica ſcientiarum vel ſpecifica accipienda eſt. Ad quorum ampliorem euidentiam (quoniam ſecreta ſubtilis vera, atq; peripatetica doctrina hæc eſt) ex ſenſibilibus declarandum cenſui quomodo ſe habeant hæc duo genera inter ſe & ad ſcientiam. In ſenſibilibus ergo & ſenſibus inſpiciendum eſt, ꝙ obiecta ſenſuum duplex genus ingrediuntur, ſ. ſenſibile & paſsibilem qualitatem, vt tales res, ſunt, puta odor, ſapor, color & c. ſub paſsibili qualitate eſſentialiter continentur. Vt ſenſibiles vero denominantur, ſic ſub ſenſibili continentur. vtrunq; autem horum generum in diuerſas ſpecies per proprias differentias diuiditur, ſed non eodem modo ſe habent ipſa inter ſe, & eorum ſpecies inter ſe, quoniam genera ipſa inter ſe conuertuntur. omne. n. per ſe primo ſenſibile à ſenſu exteriori (de tali. n. loquimur) eſt qualitas paſsibilis, & econuerſo, omnis paſſibilis qualitas eſt ſenſibilis & c. Species autem eorum ſpecialiſsimæ non ita conuertibiliter ſe conuertunt, ſed in vna ſpecie ſenſibilis multæ ſpecies paſsibilis qualitatis claudun tur. vnde ſpecies ſenſibilis cum ſpeciebus ſubalternis paſsibilis qualitatis conuertuntur. Diuiditur. n. ſenſibile in viſibile, audibile, odorabile & c. tanq̃ in ſpecies ſpecialiſsimas, quorum nullum cum ſpecialiſsimis paſsibilis qualitatis. ſed ſubalternis conuertitur, odorabile cum odore, audibile cum ſono & c. Cernimus ergo in ſenſuũ obiectis proprijs vnitatem formalem, inquantum ſenſibilia ſunt, & diuiſibilitatem formalem vt res ſunt. ſupponamus quoq; pro nunc (quod & verum eſt) ꝙ ſenſus proprij ſint ſpecies ſpecialiſsimę, & ꝙ tam diſtinctionem q̃ vnitatem formalem ſumant ex obiectis. & videbimus ꝙ cum ſenſus ſenſibile (vt ſic) per ſe reſpicit, & per proprias differentias ſenſibilis diſtinguẽt ſpecifice obiecta ipſorum ſenſuum, non inquãtum res, ſed inquantũ obiecta. i. ſenſibilia ſunt, vnient, & diſtinguent eos. ita ꝙ odor inquantum eſt ſpecies atoma in genere ſenſibilis olfactum ſpecifice diſtinguit ab auditu, quem ſonus inquantum alteram ſpeciem ſenſibilis ingreditur in ſpecie reponit, & ſic de alijs. Aſcendendo ergo ab iſtis ad intelligibilia, proportionaliter dicimus, ꝙ ſcientia inquantum ſcientia ſcibile pro ſubiecto habet, & ſecundum proprias differentias ſcibilis diſtinguitur. & ꝙ res obiectæ ſcientiæ duplex quoq; genus ingrediuntur. ſ. ſcibile, & genus proprium ſecundum ꝙ tales res ſunt, & vocamus illud ens. Manifeſtum quoq; eſt, ꝙ & ens formaliter per modos, & differentias diuerſificatur, & ꝙ ſcibile proprijs differentijs diuiditur. Et de diuerſitate quidem entis non oportet aliud dicere, quia clara eſt, & fit per prædicamenta, & eorum differentias, & per actum, & potentiam & c. Diuiſionem autem ſcibilis (licet in ſexto metaphyſicę facilius perſuaderemus) tamen tãgamus & nunc, dicentes, ꝙ cum ſcibile immateriale & immobile ſonet, eo ꝙ obiectum immateriale oportet eſſe, quia ſubſtantia in intellectu eſt, & impoſsibile aliter ſe habere, quia ſcire non contingit niſi huiuſmodi, quia ex immaterialitate, ergo propter potentiam intellectiuam, & ex immobilitate propter habitum ſcientificum conſtat ſcibile, vt ſic: & propriæ differentiæ alicuius ſunt, quæ illud genus, vt ſic non ſolum diuidunt, ſed diuerſificant: ſcibile optime diuiditur per diuerſimode habere immaterialitatem, & immobilitatem in ſubalterna, & ſpecialiſsima, vt facit Ariſto. 6. metaphyſicę. vt ſecetur ſcibile in vniuerſale abſtractum à materia & motu ſecundum eſſe, & rationem, & abſtractum ſecundum rationem, & non ſecundum eſſe. & abſtractum non ſecundum eſſe, nec ſecundum rationem tanquam in genera diſtinguentia tres partes philoſophiæ. ſ. metaphyſicam, & mathematicam, & naturalem. Et primum quidem membrum, licet diuidi poſſet in abſtractum ſecundum eſſe, & rationem totaliter, vt ſunt ſubſtantiæ ſeparatę ſecundum propria ſibi, & abſtractum ſecundum eſſe rationem cum quadam analogia ad materialia, & materialia, vt metaphyſicalia, quia tamen ſecundum veritatem de proprijs ſubſtãtiarum ſeparatarum non eſt poſsibilis ſcientia homini (vt etiam Auer. probat) ideo primum membrum & genere, & ſpecie atoma differt à cæteris, ſicut & corpora cholerica inter ſe genere & ſpecie diſtinguuntur. Secundum autem & tertium membrum genera ſunt ſubalterna, & in diuerſas ſpecies diſtinguuntur, vt. S. Tho. expreſſe hic dicit. Diuiditur ſiquidem abſtractum à materia ſecundum rationem in abſtractum à continuo, quod materia quędam eſt, & non abſtractum ab eo & c. & hęc ſunt ſpecialiſsima, & cõſtituunt arithmeticam, & geometriam. Scibile autem abſtractum nec ſecundum eſſe, nec ſecundum rationem diuiditur ſecundum plus & minus, materialitatis, & motus infra mobilium latitudinem, quod in libris philoſophiæ Ariſtot. clare relucet. diuiſit ſiquidem in mobile abſtractum ab omni ſpecie motus, & materię. i. in mobile ſimpliciter, & mobile ad vbi ad formam & c. quæ ſpecialiſsima ſunt in genere ſcibilis phyſici. Videmus ergo clara luce, ꝙ licet ſcibile conuertatur cum illo genere, puta ente, & genera ſubalterna ſcibilis cum quibuſdam generibus entis, ſpecies tamen ſpecialiſsimæ ſcibilis non condiuiduntur ſpeciebus entis, ſed in vna ſpecie ſcibilis multæ ſpecies, multa quoq; genera entis cadunt, vt patet in metaphyſica, & arithmetica, & ſic manifeſtatũ ſubiectum ſcientiæ & in metaphyſica, & in geometria, & arithmetica, & phyſicis habere rationem formalem diuiſibilem formaliter ſecundum ſe, indiuiſibilem autem in genere ſcibilis, & ꝙ ideo metaphyſica, & mathematica, & naturalis diſtinguuntur genere, quia rationes formales ſubiectorum earum in genere ſcibilis, genere differunt. Apparet quoq; ex his, ꝙ ens ſcibile poteſt dupliciter diuidi. Vno modo vt ens, alio modo vt ſcibile, ꝙ ſi diuidatur vt ens, ſic per entis differentias rerum diuerſificatiuas in latitudine entium abſolute diſtinguetur in prædicamẽta, & eorum ſpecies, & in actum, & potentiam, cauſam, & cauſatum, neceſſarium, & poſsibile, & alia huiuſmodi. Si autem diſtinguatur (vt ſcibile) ſic per ſcibilis proprias differentias diſtinctiuas rerum, vt ſcibiles ſunt, & conſtitutiuas earum in proprijs gradibus latitudinis ſcibilium diuiditur in ens independens à materia ſecundum eſſe & rationem, & dependens ſecundum rationem tantum, & dependens vtroque modo & c. & conſequenter, ꝙ diuerſitas entium penes

entis,

T. c. 38.

3. metaphyſicæ. t. c. 15.
T. c. 2.

Diuiſio ſcientiæ in cõi. T. c. 2.

Diuiſio ſcibilis in ſpecies ſpecialiſsimas.

Saltem ante adeptionem intellectus agentis. vt patet 36. c. 3. de anima.

entis, vt sic differentias, materialis diuersitas est scibilium, vt sic, & quia distinctio scientiarum non attenditur penes materialem diuersitatem scibilium vt sic, sicut nec distinctio sensuum fit secundum materialem distinctionem sensibilium, ideo. S. Tho. (pluries clamat) ꝙ non quæcunq; diuersitas rerum, aut rationem formalium causat diuersitatem scientiarum, sed tantummodo diuersitas earundem vt scibiles sunt: est igitur scientia vna simpliciter, quæ est vnius subiecti simpliciter, vt subiectum est, i. vt scibile: hoc.n. subiectum nomen sonat, & vna secundum genus, quæ est vnius subiecti secundum genus, vt scibile est. Ex his autem, quæ diximus, intellectus facile haberi potest eorum, quæ vel ab illustribus viris dicuntur in hac materia, vel eis attribuuntur. s. ꝙ duplex est ratio formalis subiecti cuiusq; scientiæ. s. quæ & sub qua, vel sub alijs verbis rei, vt res est, & eius vt obiectum est, vel ex parte obiecti, & ex parte potentiæ, & ꝙ scientiæ distinguuntur ex ratione formali sub qua. passiones vero subiecti fluunt ex ratione formali, quæ &c. Saluantur siquidem hæc & huiusmodi, quoniam in subiecto scientiæ attendenda sunt duo. s. res ipsa, quæ subijcitur, de qua secundum propriam rationem formalem habetur scientia, vt in arithmetica est numerus in eo, ꝙ numerus, in geometria continuum vt sic, & talis rei ratio formalis appellatur (ratio formalis quæ) quoniam est illa quæ primo attingitur ab illa scientia, & à qua fluũt passiones, & vocatur ratio formalis rei, quia ipsius rei subiectæ ratio quidditatiua est, & ex parte obiecti eadem ratione. secũdum quod est in subiecto scientiæ est modus, quo tale subiectum cadit sub consideratione talis scientię, vt in arithmetica est abstrahere à materia sensibili, & continuo, & in metaphysica abstrahere à materia secundum esse & rationem &c. & talis modus appellatur (ratio formalis sub qua) quoniã huiusmodi modus est velut quoddam lumen sub quo manifestantur res ad talem scientiam pertinentes, & quia tales modi nihil aliud sunt, q̃ differentię proprie scibilis, ideo dicitur, ꝙ secundum eorum distinctionem attenditur distinctio scientiarum, & propter eandem causam vocantur rationes formales rerum, vt obiecta scientiarum sunt, & rationes formales ex parte potentiæ, seu habitus scientifici. Iam.n. dictum est, ꝙ scibile, & immaterialitate ex intellectu, & immobilitate ex habitu scientifico constat &c. Nec miretur quisquam, ꝙ differentias scibilium modos rerum scibilium dixerimus, qm̃ inconueniens non est id quod est species vnius esse modum alterius, vt in sensibilibus clare apparet, species immutationum spiritualium esse modos, quibus res obiectæ immutant sensus. Nemo quoq; arbitretur nostræ intentionis esse, ꝙ scientiæ distinguantur per differentias proprias scibilis, & non per differentias entis (hoc.n. neq; somnio concepimus) sed docemus scientias distingui per rationes formales ipsarum rerum, sed non quascunq; rationes formales, nec per quamcunq; rationum formalium earundem distinctionem, sed eam tantum distinctionem rationum formalium ipsarum rerum quam comitatur distinctio formalis scibilium. intendimus.n. ꝙ non quæcunq; entis sectio secat scientias, sed ea tantum quæ fit per ens independens à materia secundum esse & rationem &c. vt supra, quoniam hanc distinctionem comitatur distinctio scibilis &c. Comitatur autem simpliciter & absolute, vt posterius comes est prioris, quoniam enim numerus, vt numerus talis quidditas est, ideo abstrahit à materia, & continuo secundum rationem, & non econuerso, & similiter quia ens inquantum ens tale quid sonat, ideo abstrahit secundum esse & rationem, & sic de alijs, in ordine vero ad scientiam distinctio scibilis talem distinctionem entis. s. in ens quantum & mobile &c. Comitatur vt prius (in genere causæ formalis) suum posterius, quoniam quia ista entis membra. scibilium genera & species intrant, ideo scientias diuersificant genere & specie, & non econuerso, quoniam scientia, vt scientia, scibile vt scibile, respicit sicut sensus sensibile &c.

v.q.1.in ar. 3.virtu.q.2. ar.4.hoc in pméto.1.2. q.14.ar.2. Cap.1.sen. q.3.&.4.p. logi.

Quomodo quæ vnius sunt generis scibilis, composita ex primis esse oporteat.

CIrca illam particulam secundæ conclusionis. s. ex primis componuntur. Dubitatur quid intelligat Arist. per ly primis. est autem ratio dubitandi, quia. S. Tho. exponit per prima, principia intrinseca, & propter defectum huius conditionis vult de substãtijs separatis non esse scientiam eo modo quo de scientia loquitur Aristo. & fouetur eius expositio ex illo verbo componuntur. compositio.n. ex eis, quæ intimi, fit. si ergo per prima intelligit principia intrinseca, cum principia intrinseca sint partes essentiales rei, vt quid, additur in textu. & partes horum sunt: & hoc præsertim militat contra. S. Tho. cui magis placet nomine partium accipere partes essentiales, q̃ partes subiectiuas. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo tenendo, ꝙ idem secundum rem intelligatur per ly prima, & ly partes, & sic dicitur dupliciter. Vno modo ꝙ cum docuisset ea quæ sub eodem genere scibili cadunt oportere composita esse ex primis, subdidit qualia debeant esse prima. s. ꝙ debẽt esse partes per se illorum ad differentiam principiorum quæ non sunt per se partes rei, & hoc in scientia priori secundum rei naturam. Alio modo dicitur, ꝙ quia principia intrinseca, & partes, & prima sunt diuersis rationibus, ideo non fuit superfluum, si primis partes addidit. insinuauit enim, ꝙ scientia vtitur principijs intrinsecis rerum & vt primis à quibus incipit, & vt partibus ex quibus constituuntur res ipsæ. Secundo respondetur tenendo, quòd non intelligitur idem conuertibiliter per prima & partes, & dicitur ꝙ per prima intellexit ea ex quibus id de quo habetur scientia componitur, non qualitercunq;, sed vt ex his incipit tam res, quàm scientiæ processus, siue illa sint partes essentiæ rei, vt materia & forma, siue partes rationis, vt genus, & differentia, siue alio quocunque modo intrinseca, vt punctum respectu continui, vel intelligẽtiæ respectu entis &c. per partes autem intellexit per se partes, vt supra, & vltra hęc partes etiam subiectiuas, vnde in expositio. S. Tho. extenditur (ly primis) ad prima & quo ad nos, & prima ordine naturæ, & dicitur, ꝙ omne de quo est demonstratiua scientia est compositum secundum se ex primis. i. ex prioribus secundum naturam, aut est compositum in cognitione nostra ex primis quo ad nos, non ergo superfluus fuit Aristo. iuxta. S. Tho. expositionem.

s. com. t.c. 21.

CIRCA eiusdem particulæ expositionem esset dubium quomodo verificetur, ꝙ de essentijs substantiarum immaterialium non posit haberi scientia demonstratiua ex earum naturis quicquid sit de facultate intellectus nostri, sed quoniam hoc in nono metaphysicæ determinandum est illucusque differatur.

Num quæuis scientia vna considerans vnum subiectum, de necessitate omnes eius subiectiuas partes contẽpletur.

CIrca illam particulam, partes per se sunt, secundo modo expositam. s. pro partibus subiectiuis. Dubitatur, quia non videtur verum, ꝙ eiusdem scientiæ sit considerare aliquod vnum genus & eius per se partes subiectiuas. Metaphysica.n. considerat de genere substantiæ. & tamen non considerat omnes per se partes subiectiuas substãtiæ.

circa t.c. 22.

omnia.n.genera & species substantiæ per se partes subie-ctiuæ substantię constituuntur,& tamen non omnes con-
In probe- siderantur à metaphysico(quoniam vt dicitur primo me-
mio. ta.) Sapientis est scire omnia,non secundum proprias species,sed vt decet.Nec obstat si dicatur, ꝙ substãtia non sit subiectum in metaphysica. Tum quia si esset eius subiectum nihil plus consideraret,q̃ modo. Tum quia amplior datur arguendi campus, quoniam omnes differentiæ sunt differentiæ entis. Similiter non obstat si dicat, ꝙ metaphysicus considerat omnes species substantiæ, vt substantiæ sunt,non vt tales puta homo,bos,leo,&c.hoc.n.puerile est,quoniã quando dicitur,ꝙ eiusdem scientiæ est considerare genus, & eius per se partes subiectiuas, intelligitur, ꝙ scientia terminetur ad partes in proprijs naturis,& non tantum in suo genere.hoc.n.non esset considerare partes nisi secundum accidẽs,ꝙ ab arte relinquitur. Ad hoc facilis est responsio. præsuppositis supra determinatis, dicitur nanq; ꝙ non omnes partes subiectiuæ alicuius generis cadunt sub scientia illius generis, sed illæ tantum quæ ipsum genus extra illam scibilis differentiam (qua vnitatem formalem habet)non trahunt.v.g.in metaphysica illæ entis & substantiæ differentię & partes subiectiuæ considerantur,quę ens,& substantiam extra abstractum à materia secundum rationem & esse non ducunt, vt actus & potentia,causa & causatum,vnum & multa. Ille vero quæ genus subiectum extra propriam scibilis differentiam trahunt sub eadem scientia non cadũt. accidit autem hoc merito,quoniam partes illæ quæ extrahunt subiectum à proprio sciẽdi modo,licet eius absolute partes per se sint, eius tamen vt scibilis partes per se non sunt,sed extraneæ. Vnde propter maiorem amplitudinem subiecti secundum sua principia,& tales partes quę vnitatem scibilis non egrediuntur vna scientia communior altera dicitur, vt metaphysica,geometria,licet vtriusque species atoma in genere scibilis subiectum sit,&c.

Sufficientes conditiones vnam scientiam constituentes.

CIrca totam secundam cõclusionem dubitatur an omnes positæ,& expositę conditiones requirantur de necessitate ad vnitatem scientiæ. Videtur siquidem ꝙ non, & primo de illa particula(ex primis)quoniam subiectum metaphysicę cum sit ens caret prioribus. Secundo de illa particula (partes per se) quoniam & subiectum metaphysicæ caret partibus essentialibus,& in qualibet scientia vbi
C.14. subiectum est accidens ibi non inueniuntur partes essentiales,quia accidentia non componuntur ex talibus partibus.& similiter in scientia de anima.Similiter quo(ad partes subiectiuas) q̃m secundum hoc sequeretur, ꝙ nullius scientiæ subiectum esse posset aliqua species specialissima, quod non bene sonat, cum Magnus Albertus de homine librum fecerit,& nulla ratio cogens ad hoc appareat,quin potius à diuo Thoma,& alijs theologis Deus ponitur subiectum theologiæ,quem constat indiuisibilem formaliter esse. Ad hoc dicitur (saluo meliori iudicio) ꝙ Arist, hoc in loco genus subiectũ, principia per se partes,& passiones enumerauit non requisita ad scientiam,vel scientiæ vnitatem, sed vt ostenderet hæc vbi inueniuntur scientiæ vnitatem non impedire , ex hoc docens cum vnitate formali generis subiecti & scientiæ, stare diuersitatem principiorum,& partium, & passionum, dum modo eius sint per se. Et secundum hoc patet responsio ad quæsitum, vt tamen singulis satisfiat vt præsentem intentionem decet, & non amplius dicimus, ꝙ metaphysicæ subiectum sicut habet principia,vt in 4.& in 6.eiusdem dicitur, ita habet
T.c.1. & prima,& similiter dicitur de partibus intrinsecis,quomodo autem hoc sit ibi deo opitulante notum fiet. Subiectarum vero scientiarum de accidentibus & de anima, & hu- T.c.1.
iusmodi habent partes rationum suarum , & hoc sufficit. Partes vero subiectiuæ subiecti formaliter distinctæ ego non video,ꝙ requirantur in scientia, quamuis aliquis forte diceret, ꝙ omnis scientia est de aliquo genere.i.aliquo diuisibili formaliter, & ꝙ Aristoteles de scientijs lumine naturali nobis possibilibus locutus est, & quo ad hoc bene diceretur.

Quid magis ostendat distinctionem scientiarum,principiorum distinctio,an subiectorum.

CIrca tertiam conclusionem, & ea quæ à S. Tho. ibi dicuntur. Aduerte, ꝙ quia distinctio propria scibilium consistit in diuersitate quorundã modorum cognoscibilitatis rei, quos supra diximus attendi penes elongationem à motu & materia, & diuersitas modorum , quibus res sunt cognoscibiles, sequitur distinctionem quorundam modorum,quibus res sunt diffinibiles:diuersitas autem modorum diffiniendi sequatur diuersitatem quandam rationum formalium ipsarum rerum, distinctio vero rationum attendatur penes distinctionem principiorum intrinsecorum earundem, sequitur de primo ad vltimum: ꝙ (distinctio rerum, vt scibiles sunt) attendatur penes diuersitatem principiorum propriorum subiecti scibilis,& consequenter,ꝙ scientię distinguantur abinuicem ex distinctione principiorum generis subiecti , vt dicitur in litera. Et licet distinctio subiectorum secundum suas rationes formales & distinctio propriorum principiorum mutuo se consequantur, q̃m principia in qualibet scientia (si de incomplexis loquamur) sunt ipsa ratio formalis subiecti,&c.vel eius termini. si vero de complexis sit sermo ex ratione subiecti & eius partibus conficiuntur,&c. Arist. tamen distinctionem scientiarum declarans, diuersitatis principiorum meminit potius q̃ subiectorum. Tum quia principia priora subiectis sunt, & dignum erat primam radicem tangere. Tum quia distinctionem subiectorum ex antecedente conclusione vnitatem declarando docuerat. Tum quia expressius relucet, quod distinctio principiorum facit distinctionem scientiarum, quàm ꝙ distinctio subiectorum illud faciat. Creditur nanq; ꝙ quia diuersæ scientiæ sunt de rebus eisdem subiecto.i.materialiter & nunquam videmus diuersas scientias communicare in proprijs principijs , ꝙ scientiarum distinctio non sit ex subiectis,sed principijs,& licet hoc (vt dictum est) secundum veritatem non sit,quia impossibile est duas scientias esse de eisdem formaliter, vt tamen ex facilioribus & euidentioribus traderet disciplinam, ex principijs diuersificare scientias optime dixit. Notanter autem nunc diximus quandam principiorum & rationum formalium distinctionem, & quoddã diffinitionis & cognoscibilitatis modos scibilia & scientias distinguere, quoniam vt ex supradictis percipi potest,non quælibet modorum cognoscendi diuersitas (vt puta scientiæ à priori & posteriori,&c.) Nec quælibet diffinitionum disparitas, vt puta diffinire per additamentum & sine,&c. Nec quælibet principiorum distinctio,vt puta per principium efficiens, finale, formale, & materiale,&c. Nec quælibet rationum formalium distinctio (vt dicetur) fuit, scientias diuersificat, quoniam eiusdem scientię est cognoscere, & quis, & propter quid, & subiectum & passiones, & diuersa genera causarum, & diuersorum rationes formales , vt patet in metaphysica & philosophia,non quæcunq; ergo, sed illa tantum omnium istorum distinctio scientias distinguit, quæ conformis vel proportionalis est proprie & per se distinctioni scibilis, ꝙ

cum

cum immaterialitate & immobilitate constet, & differentiæ eius secundum immaterialitatis & immobilitatis diuersitatem sint sumendę secundum Aristotelis doctrinam (vt dictum est) illa prædictorum distinctio scientias distinguet, quæ secundum accessum & recessum à materia & motu fiei modo superius declarato.

Quam in principijs distinctionem exigant distinctę scientiæ.

CIrca eiusdem conclusionis illas particulas neq; ex eisdem, neq; ex alterutris sunt. Aduertendum est, ꝙ proportionaliter sumenda est alteritas scientiarum cum non identitate principiorum. Si.n. scientiæ alteræ abinuicem sint secundum genus, habent principia propria, neque ex eiusdem generis principijs deriuata, neq; ita ꝙ principia propria vnius deriuantur ex principijs proprijs alterius. Si autem sunt alteræ secundum speciem & non ſ᷒m genus, tunc oportet habere principia altera secundum speciem, quæ aliquo modo secundum genus cõnexa sunt. Potest.n. multipliciter contingere. Vno modo vt sint velut species disperatæ, & tunc principia ꝓpria vtriusq; sunt ex eisdem, vt patet in geometria & arithmetica. principia.n. propria continui & distincti ex principijs quãti sunt, propter quod dantur communes propositiones vtriq; scientiæ (vt omne totum est maius sua parte, & si ab æqualibus æqualia demas.) Si autem se habeant secundum sub & supra, tunc principia earum sunt ex alterutris. principia nanq; inferioris sunt ex principijs superioris, vt patet in perspectiua & geometria. Possunt ergo verba Aristo. dupliciter glosari. Vno modo, vt intelligantur eius termini simpliciter, i. ꝙ cum dicit, altera autem scientia intelligatur altera omnino, & similiter non ex eisdem neq; ex alteris omnino (citra prima principia tamen) & sic quia vidit Arist. huiusmodi principiorum propriorum duplicem cõnexionem, quæ omnimodam alietatem scientiarum impedit, & alteritas in scientijs non vniformiter, sed secundum quandam proportionalitatem requirenda est, tetigit (more suo) primum analogatorum, insinuando in quo consistat diuersitas omnimoda scientiarum, volẽs ex hoc scientiarum quę penitus altere non sunt ex primarum imitatione alietatem insinuatam iri. & propter hoc ad distinctionem scientiarum duas cõditiones exigi apposuit. s. ꝙ principia propria non sint ex eisdem (circa prima principia cõmunia vtrisque) & ꝙ non sint ex inuicem. hoc.n. simpliciter intellectum non saluatur nisi in scientijs penitus diuersis, vt physica & mathematica. Sed ex hoc scimus ꝙ etiam ille scientiæ sunt altere, quæ licet habeant principia ex eisdem, non tamen illa ex quibus sunt eisdẽ generis proximi sunt cum proprio genere subiecto aliquius earum, vt patet in geometria & arithmetica, & similiter scimus ex hoc, ꝙ licet principia vnius sint ex alterius principijs, quia tamen aliquo modo extraneantur ab illis, ideo etiam aliquo modo sunt diuersę scientiæ, vt patet in perspectiua & geometria. Secunda autem glosa dicit ꝙ Aristo. loquitur de alteritate specifica scientiarum quomodocunq; sit, & ꝙ per ly eisdem, intelligitur eiusdem generis subiecti, & per ly ex alteris, intelligitur alteris, in eodem tamen genere subiecto, & ꝙ primam particulam dixit propter diuersas rerum naturas, quarum principia ex eisdem principijs infra idem genus subiectum proprium descendunt, vt in geometria trianguli & quadranguli & pentagoni, &c. principia ex figurę principijs sunt. secundam autem particulam apposuit propter multa quæ sub eadem scientia cadunt, & vnius principia ex alterius principijs sunt, vt patet de principijs inferioris dependentium à principijs superioris. neutra.n. diuersitatum inter principia scientias distinguit, quoniam infra idem genus subiectũ est, & propterea oportet si scientiæ formaliter distingui debent, ꝙ principia propria considerATORUM in illis neq; oriantur ex eisdem proprijs & primis in illo genere principijs alterius earum, neq; oriantur ex inuicem infra latitudinem generis subiecti alterius earum. Prima expositio, Alberto Magno, consona est. Secunda est. S. Tho. quæ & mihi magis placet, quĩ sicut locutus vniuersaliter est de vnitate formali scientiæ, ita nunc de diuersitate formali scientiæ vniuersaliter suscipiendus videtur. vtraq; tamen necessaria est, quoniã diuersas insinuant conditiones scientiarum, & multas dubitationes soluunt. Hoc in loco videbitur forte quibusdam modernorum ꝙ de vnitate scientiæ & diuersitate disputans deberem discutere, an scientia vna sit vna simplex qualitas. an non, mihi autem qui decreui in vnaquaq; scientia extranea abijcere quantumcunq; vera & necessaria alias forent, differenda quæstio hæc vsq; ad locum proprium visa est. quare &c.

Quomodo diuersæ scientiæ eandem conclusionem considerent, & non communicent in subiecto, neque in pasionibus.

CIrca quartam cõclusionem dubitatur, quoniam, cum de communibus & proprijs scientiarum tractaretur dictum fuit, ꝙ ea, quæ communia sunt pluribus scientijs, communia sunt eis vt principia, nõ tamen propria, de quibus modo diximus ꝙ distinguunt scientias, & ꝙ scientiæ non communicant secundum subiectum, nec secundum pasiones. Modo autem dicitur, ꝙ diuersarum sciẽtiarum potest esse vnica conclusio, vt etiam expresse videmus in philosophia naturali, & astrologia circa istam conclusionem, terra est rotunda: aduersantur siquidem inuicem hęc duo dicta. Si nanq; vnica conclusio diuersarum est scientiarum, oportet diuersas scientias communicare & in subiecto & in pasione, & si scientiæ non communicant secundum subiecta nec secundum pasiones impossibile est vnicam conclusionem diuersarum esse scientiarum. Ad hoc dicitur ꝙ hæc duo dicta sane intellecta simul stant, quoniam non communicatio scientiarum in subiecto & pasionibus intelligitur, quo ad idem subiectum formaliter, & similiter quo ad pasionem eandem formaliter, & non quo ad identitatem materialem eorum. communicatio autem scientiarum in vnica conclusione, quę modo traditur, intelligitur quo ad eandem conclusionem materialiter & non formaliter. Didicimus (siquidem superius) ꝙ scientię non communicant secundum subiecta formaliter sumpta, nec secundum pasiones formaliter sumptas. i. ꝙ impossibile est idem subiectum sub eadem ratione formali cadere sub diuersis scientijs, & similiter impossibile est eandem pasionẽ sub eadem ratione formali demonstrari à diuersis scientijs. Nunc autem dicimus ꝙ possibile est vnius subiecti (materialiter tamen) & similiter vnius pasionis materialiter. i. sub. diuersis rationibus diuersas esse scientias. Constat autem hæc non opposita esse. ꝙ autem ita sit vt dicimus, declaratur in exemplo adducto. hæc conclusio, terra est rotũda demõstratur a naturali & ab astrologo, sed à naturali terra in eo ꝙ terra consideratur, & rotunditas vt terminus corporis physici, & propterea terræ pasione. i. grauitate vt medie ad illam conclusionem vtitur. Ab astrologo vero terra non vt terra, sed vt corpus in tali situ luminaribus oppositum consideratur & rotunditas vt corporis sic interpositi vel situati figura, vnde per vmbram luminarium rotunditatẽ terræ demonstrat, &c. Vniuersaliter igitur dicimus, ꝙ quia non incõuenit scientias communicare secundum pasiones materialiter, & formaliter

supra. tex. 20.

Cap. 1.

maliter est impossibile, vt ex hoc capitulo conuinci potest etiam proteruus, & de rotunditate patet in naturalibus & mathematicis, & medijs scientijs & similiter secundum subiecta, vt de quanto patet, ideo quando dicitur ꝙ eadem conclusio demonstratur à diuersis scientijs, intelligendum est de eadem conclusione materialiter, cuius oppositum nunquam fuit superius dictum, & hoc modo multas conclusiones probare contingit in naturalibus, quæ probatur à metaphysico, vt substantias immateriales esse &c.

Quomodo augeantur demonstrationes per media, & non per media, sed in post assumendo, & in latus.

c. 12. fi. T. c. 29. CIrca eandem conclusionem. Dubitatur iterum, quia superius dictum est ꝙ augentur demóstrationes non per media, sed in post assumendo & in latus, &c. Modo autem docemur augere demonstrationes per media, quoniam media ad scientias diuersas pertinentia neq; post assumuntur, immo in textu contra illa, quæ post assumuntur distinguuntur, neq; in latus augent, quoniam vt ibi ex textu patet, augmentum in latus ab eodem medio incipit, hic autem diuersa media sunt. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ꝙ quia augmentum vnitatem rei auctæ non destruit, sed via est ad entitatis rei maiorem quantitatem, augeri demonstrationes non sunt dicendæ, quæ ex vi ipsius multiplicationis diuersitatem scientiarum sortiuntur, sed illæ tantum, quæ eandem augent scientiarum, & secundum hoc quoniam Aristo. superius non de multiplicatione, sed de augmentatione demonstrationum tractabat, ideo ea quæ dicit in eadem scientia intelligenda sunt. Tunc.n. vt dictum est, augmenti nomen consonat. ea vero quæ hic dicit in diuersis accipienda sunt scientijs. Secundo dicitur ꝙ vniuersaliter impossibile est augeri demonstrationes per media siue in eadem siue in diuersis scientijs, loquendo de demonstrationibus propter quid, non qualibuscunque, sed dicentibus causam propriam & immediatam.

vbi supra. cap. 12. fi. Quoniam vt ibi declaratum fuit, vnius effectus vnica est propria causa sufficiens, & ꝙ quando vnica conclusio demonstratur in eadem vel in diuersis scientijs per plura media, quæ non sunt subinuicem, impossibile est esse ambas demonstrationes per causam propriam eiusdem conclusionis, vt patet in exemplo adducto de rotunditate terræ. Prima responsio licet effugiat difficultatem motam, quando media diuersarum scientiarum sunt, non tamen satisfacit simpliciter, quoniam contingit eiusdem conclusionis media, quæ non sunt subinuicem eiusdem esse scientiæ, vt Albertus hic dicit, & in exemplo textus habetur, quoniam moueri & quiescere eiusdem sunt scientiæ. Secúda autem responsio, licet saluet ꝙ demonstrationes simpliciter nunquam augeantur per media, non tamen dicit, quale augmentum est demonstrationum, quando eadem conclusio per plura media quæ non sunt subinuicem demonstratur,

3. rñsio. & ideo oportet ex vtraq; responsione, vnam cóficere sufficientem, dicẽdo ꝙ eandem conclusionem per plura media non subinuicem demonstrari dupliciter cótingit: vno modo per media diuersarum scientiarũ, & tunc nec augmentum est, nec plura media potissima, &c. Alio modo per medium eiusdem generis subiecti, & tunc augmentum quidem demóstrationum est, sed non per media eius proxima. Patent hæc omnia ex dictis in responsionibus primis, pręter penultimum. s. ꝙ talis multiplicatio sit augmentum, quoniam difficile est videre, quale augmentum sit in latus an in longum. Hoc autem declaratur. Quod.n. sit talis multitudo augmentum patet ex ipsa augmenti ratione quę consistit in eiusdem scientiæ quátitatiua extensione, quæ hic manifeste fit, nec video ꝙ tale augmentum possit reduci nisi ad augmentum in post assumendo, quoniam cum contingit vnius conclusionis esse plura media non subinuicem, non magis distant talia media quàm duo opposita. singulum autem oppositorũ esse causam ex qua à priore effectus monstrari possit non nisi ordine quodam contingere posse videtur, vt in exemplo Aristo. aliqualiter videmus motum & quietem transmutationem & delectationem inferre. Dicit.n. Albertus hic ꝙ in dicto exemplo motus demonstrat in genere causæ formalis & quies in genere causæ finalis. constat autem ꝙ forma & finis ordine quodam se habent. Nec obstat huic responsioni quòd coincidere videtur in primum membrum diuisionis factæ in litera. s. eiusdem conclusionis possunt esse plures demonstrationes dupliciter. s. per media eiusdem ordinis, & diuersorum ordinum, &c. quoniam non idem est dicere media eiusdem ordinis, & media ordinate respicientia eandem conclusionem. primum enim sonat media formaliter subordinata, vt subiecta & passiones ordinem adinuicem habent. secundum autem hoc non asserit, sed tantummodo ordinem quem respectu conclusionis talia media habent insinuat qui absque formali subordinatione mediorum inter se stat.

CIRCA illa verba, quę in declaratione eiusdem conclusionis quartæ dicuntur, quæ in litera. S. Tho. non habentur, scilicet neutrum de neutro contingit dici mediorum, necesse est enim eidem alicui inesse.

Dubitatur quia Implicatio in adiecto videtur committi cum dicitur, ꝙ media diuersorum ordinum non dicuntur de inuicem, & ꝙ necesse est eidem vtraq; inesse. Si.n. eidem vtraq; insunt, ergo adinuicem connectuntur secundum prædicationem iuxta illam regulam. Quocunq; eidem sunt eadem inter se sunt eadem. Et si vnum non contingit de altero dici, ergo nec de eodem dicuntur. Ad hoc breuiter dicitur dupliciter primo ꝙ talia media, quia non dicuntur de inuicem formaliter, sed subiectiue, ideo vtrunque diuersimode verificatur. secundo dicitur & est declaratio prioris, ꝙ quia talia media, vt media secundum se connexionem non habent necessariam, aliter diuersorum ordinum non essent, ideo neutrum de neutro secundum se contingit dici, quia vere in tertio vniuntur effectu aut subiecto, aliter eandem conclusionem non inferrent, ideo eidem inesse oportet. Et ex his planiora sunt vltimo dicta in dubitatione præcedenti. prio Phy. t. c. 9.

De fortuito & sensibili in ordine ad scientiam. Cap. 23.

EIus vero, quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem: neq;.n. vt necessarium, neq; tanquam vtplurimum est, quod est à fortuna. sed quod præter hæc fit. Demonstratio autem est alterius horum: omnis.n. syllogismus, aut per necessarias, aut per eas, quæ vtplurimum propositiones conficitur: & si propositiones quidem sunt necessariæ, & conclusio erit necessaria, si vero vtplurimum, & conclusio talis. Quare si id, quod est à fortuna, neq; vtplurimum est, neq; necessarium, non esset vtiq; ipsius demonstratio. Neq; per sensum est scire. si.n. est sensus talis huius, & non huius alicuius, sed sentire necessarium est hoc aliquid & alicubi & nunc, vniuersale vero, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non.n. est hoc, neq; nunc, neq;.n. esset vtique vniuersale: quod.n semper & vbiq; vniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes quidem vniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, quòd neque scire per sensum est. Sed planum quòd & si esset sentire triangulum, quòd

quòd duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtique demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem.n. necesse est singulare, scientia vero est in cognoscendo vniuersale. Quare & si supra lunam essemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; sciremus causam defectus, sentiremus.n. nunc quòd deficit, & non propter quid omnino, non.n. erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, quòd speculamur hoc plerunq; contingere, vniuersale vtiq; venati demonstrationem habemus: ex singularibus.n pluribus vniuersale manifestum est. Vniuersale autem honoratum est, quoniam significat causam. quare de talibus vniuersalis notitia honoratior est sensibus, & intellectione, quorumcunq; altera est causa: sed de primis est alia ratio. Manifestum igitur est, quòd impossibile est, sentiendo aliquid scire demonstratiuorum, nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem: sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus. quædam.n. si videremus, non vtiq; quæreremus, sed non tanquam scientes, eo quòd videmus, sed vt habentes vniuersale ex eo, quòd videmus: quemadmodum si vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtique esset, & propter quid comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri seorsum in vnoquoque, intelligeremus simul, quòd in omnibus sic est.

Summa huius capituli hæc est.

1. cõclusio. FOrtuitorum non est scientia per demonstrationem. probatur à priori. Quoniam omne scibile est necessarium, aut sicut frequenter: fortuitum autem extro hæc fit. probatur maior, quia omnis syllogismus demonstratiuus, aut est per necessarias, aut eas, quæ sunt tanquàm frequenter propositiones, & si præmissæ sunt necessariæ conclusio vt frequenter, &c.

2. cõclusio. Cognoscere per sensum non est scire. Probatur à priori, quoniam demonstrationes vniuersalium sunt. Sentire autem vniuersalia non contingit, probatio huius secundi. Quoniam licet sensus talis huius & non huius alicuius sit sentire, tamen necesse est hoc aliquid & vbi, & nunc, vniuersale autem est vbique, &c.

3. cõclusio. Si contingeret sentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus tamen demonstrationem, & non sciremus, sicut quidam fatentur, probatur à priori. Quoniam sentire necesse est singulariter, scientia autem est in cognoscẽdo vniuersale. Declaratur secunda à signo, quoniam si in luna existentes videremus obiectam terram non vtiq; sciremus vniuersalem causam defectus. probatur, quia sentiremus quòd nunc deficit, sed non propter quid omnino. probatur, quoniam sensus non erat vniuersalis, sed ex consideratione multorum singularium vniuersale venantes, demonstrationem facimus, &c.

4. cõclusio. Demonstratio honorabilior est sensibus & cognitionibus quorumcunq; causa est. probatur à priori. Quoniam vniuersale honorabile est, quia causam ostendit, &c.

Rãsio ta. Sunt quædam reducta ad sensus defectum in propositis, ita si videremus non inquireremus, non tanquàm scientes in videndo, sed tanquàm habentes vniuersale in eo ꝙ videmus. Primum patet. Si videremus lumen per transiens vitrum perforatum, &c. Secundum vero patet, quia videntur seorsum ea quæ sunt in vtroq; vitro. Scire autem est simul, quoniam in omnibus sic est, &c.

Series autem hæc est.

OBIECTI ipsius scientiæ naturam plene declaraturus fortuitum & sensibile ab eo excludere intendit & duo facit. primo nanq; vnica conclusione fortuitum expellit. secunda in toto residuo sensibile excludit tali ordine. secunda conclusione directe illud à scibili separat. tertia autem Heracliti imitatores arguit eorum motiuum soluens. quarta sensui scientiam præfert, forte quia altius sensu illi nihil nouerant, & vltimo alteri eorum obiectioni tacitæ satisfacit, &c.

CIRCA ea, quæ dicuntur in prima conclusione ab Aristotele, & addita à S.Tho. duo aduertenda censeo. Primum est ꝙ doctrina tradita superius in capitulis. quarto, sexto, & nono, de propositionibus de omni & necessarijs & sempiternis ex hoc textu auctoritatis robur trahit, expresse siquidem distinguit Arist. hic propositiones demonstrationis in necessarias simpliciter & necessarias vt frequenter. Secundum notandum est ꝙ S. Tho. in his (quæ vt frequentur fiunt) duplicem modum demonstrandi tradit. Vnum in quo seruatur necessitas simpliciter, & his à posteriori ordine generationis, priori autem ordine naturæ forma & fine. s. incipit. Alium in quo non inuenitur necessarium simpliciter, sed vt frequenter & hic opposito modo se habet, quia incipit à prioribus via generationis, & hic est modus de quo intelligenda sunt quæ in supradictis capitulis dicta sunt. circa t.c.8. circ. t.c.15. circ. t.c.22. capitulo.4. 1. tio. c.6. fol. secũ dubij cap. 9. circa finẽ.

Quomodo sensus vniuersalis, sentire vero singularium sic.

CIrca secundam conclusionem aduertendum est ꝙ ex in expositione rationis adductæ ad illius ꝓbationem S.Tho. multum à communi sensu, & forte litera distat. in principio siquidem illius rationis textus noster dicit. Si.n. est sensus talis huius & non huius alicuius, tamen sentire necesse est hoc aliquid, & vbi, & nunc exponit, S. Tho. ꝙ sensus cognoscit quale, & non substantiam, & quia qualitates quæ sentiuntur afficiunt singulares substantias in determinato loco & tempore, ideo sentire necesse est hoc aliquid alicubi, & nunc, &c. Albertus autem & omnes (vt opinor) alij, licet forte inter se in modo exponendi differant, in hunc tamen sensum prorumpunt. s. ꝙ licet sensus sit vniuersalis, sentire tamen est singularis. Et forte tanta est diuersitas orta sensuum propter varietatem translationum, cuius signum est quod. S. Tho. legit illud assertiue. nos autem conditionaliter legimus vel aduersatiue. Videtur autem mihi ꝙ intentioni Aristotelis in hoc loco magis seruiat prima expositio sanioribus verbis prolata, q̃ prima. Quoniã ex vniuersalis & singularis cognitione procedit ad differentiam ostendendam inter scientiam & sensum, & non ex substantiæ & accidentis cognitione. Vtraq; tamen expositio vera est, & possunt vniri ita ꝙ idem sonet quo ad vim rationis. Si intelligamus per substantiam & quod quid est, ipsam cuiusq; rei naturam, siue sit substantiæ, siue accidentis natura, & per qualitates sensibiles intelligamus eas singularizatas & non quidditatiue. & secundum hoc nulla dissensio processuum commissa est sed magna diuersitas expositionum relinquitur. S. Tho. exponente negatiue ꝙ sensus sit ipsius quod quid est seu vniuersalis, & alijs exponentibus affirmatiue conditionaliter tamen, vel aduersatiue. Et licet verba S. Tho. prima facie supra expositum sensum non ferant, diligenter tamen inspecta illum non respuunt, vt patet ex eo ꝙ copulatiue addidit quod quid est ad substantiam di. Non.n. obiectum per se sensus est substãtia & quod quid est. Insinuasse.n. ex hoc videtur ꝙ de substantia & vniuersaliter de quod quid est loquebatur. Hæc autem ideo dixerim vt ostenderem non alienum ab expositione. S. Tho. esse textum nostrum, nec alienam à doctrina eius esse expositionem aliorum. Verum.n. est quod sensus & sentire. i. Potẽtia sensitiua & eius hæc operatio, differunt in hoc, ꝙ sentire non terminatur nisi ad hoc certum singulare. (Visus.n. nunq̃ videt quin

hoc

hoc certum coloratum videat) ipsa autem vis sensitiua non est determinata ad hoc vel illud definite sentiendum, sed vniuersaliter potest hoc vel illud sentire. Oculus enim non est determinatus ad hoc magis quã ad illud lucidum videndum, sed potest quodcunque sibi lucidum offeratur videre, & propter hoc dicitur q sensus est vniuersalis. sentire autem est singulare. Sed hic euitationem errorum & proprietatem sermonis est aduertendum, q magni refert dicere, sensus, puta oculus est coloris vniuersalis, & dicere, oculus est coloris vniuersaliter. Primum.n. est falsum, quoniam sonat quòd sensus obiectum, ad quod terminari potest est color indutus vniuersalitatem, quod est impossibile, hoc nanq; est proprium intellectus. Secundum autem est verum, quoniam visus non est determinatus ad hunc vel illum colorem videndum, sed potest quemcunq; sibi oblatum colorem videre. Vnde hæc tria sentire, sensus & intelligere siue scire, ita differunt, q nullum sentire in rerum natura inuenitur quin sit huius determinati singularis. Sensus autem inuenitur ad multa singularia indeterminatus, sed in vniuersale non potest. scire autem ad vniuersale terminatur. Et hoc intendit Aristo. di. q si sensus sit talis huius, & non huius, sentire tamen necesse est singulare. Propter quod notanter non dixit & si sensus vt vniuersalis, sed & si sensus sit talis huius & non huius, &c. Intendẽs (per ly talis) obiectum quod qualitas est, & per ly huius & non huius diuersa illius obiecti singularia vt pfunde scrutatus est Albertus &c. ac si diceret. licet sensus sit obiecti non in vno tãtum sed in pluribus singularibus, quod idem sonat cum eo quod vnico vocabulo diximus sed obiecti vniuersaliter, & secundum hunc sensum clare tota intentio Aristotelis habetur, nec aliqua ambiguitas oritur quomodo sensus sit vniuersalis, &c.

De diuersitate principiorum in demonstrationibus. *Cap. 24.*

EAdem vero principia omnium esse syllogismorum impossibile, primum quidem logice considerantibus: hi quidem.n. veri sunt syllogismorum, illi autem falsi: quanquam.n. liceat verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit. veluti si A *de* C *verum, medium autem* B *falsum: neq;.n.* A *ipsi* B *inest, neq;* B *ipsi* C: *sed si harum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt propositiones, eo quòd omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autem sunt falsa & vera. Postea neq; falsa ex eisdem sibiipsis: est enim falsa adinuicem & contraria & impossibilia simul esse, veluti iustitiam esse iniustitiam, aut timorem, & hominem equum aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus. Et positis vero sic, neq;.n. verorum eadem principia omnium, altera.n. multorum genere sunt principia, & neq; conuenientia, quemadmodum vnitates punctis non conueniunt, illa enim non habent positionem, hæc autem habent. Necesse autem est, aut in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminorum. Sed neq; communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia monstrabuntur: (dico autem communia, veluti omne affirmare, aut negare) genera.n. entium altera sunt, & hæc quidem quantitatibus, illa vero qualitatibus insunt solis, cum quibus monstrantur per communia. Amplius principia non multo pauciora sunt conclusionibus: principia.n. propositiones sunt, propositiones vero aut ipsius assumpti termini, aut iniecti sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur considerantibus impossibile eadem esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus. Si vero aliter quodammodo dicat aliquis, vt quòd hæc quidem geometriæ, illa vero ratiocinorum, illa autem medicinæ: quid vtiq; esset, quod dicitur aliud, preterquam quòd sunt principia scientiarum? dicere autem eadem esse, ridiculum est quoniam hæc sibi ipsis eadem essent: sic.n. omnia fiunt eadem. Sed neq; ex omnibus monstrari quodlibet idem est quærere omnium esse eadem principia, valde.n. fatuum est: neq; enim in manifestis doctrinis hoc fit, neq; in resolutione possibile est: immediatæ nanq; propositiones principia sunt, altera autem conclusio assumpta fit propositione immediata. Si vero quispiam diceret primas immediatas propositiones eadem esse principia, vna in vnoquoque genere est, si vero neque ex omnibus, tanquam oporteat monstrari quodcunque, neq; ita altero, tanquam sit vnaquæque scientia altera, derelinquitur, quòd cognata sint principia omnium, sed ex his quidem hæc, ex illis autem illa. Manifestum autem & hoc est, quòd non contingit, monstratum nanque fuit, quòd alia principia genere sunt differentium genere. Principia enim duplicia sunt, ex quibus, & circa quod: quæ quidem igitur ex quibus, communia sunt, quæ autem circa quod, propria, vt numerus magnitudine.*

Summa huius capituli hæc est.

conclusio principalis.

EAdem esse principia omnium syllogismorum est impossibile, probatur dupliciter. primo logice multiplici conclusione.

1. cõclusio particularis.

Syllogismorum verorum & falsorum non sunt eadem principia. probatur à priori. Quia veræ ex veris, falsæ ex falsis conclusiones sunt; alteræ autem sunt propositiones veræ & falsæ.

exclusio.

Si contingit ex falsis verum syllogizare, hoc tantum semel fit. Declaratur, quoniam in prosyllogismis media illorum propositionum assumentibus, pro omni falsę erunt præmissæ. probatur, quia omnis conclusio falsa ex falsis est. declaratur in terminis A primo, C tertio vere adunatis, B medio vtriq; extremorum falso coniuncto.

2 cõclusio particularis.

Syllogismorum falsorũ non sunt eadem principia. probatur à priori, qm contingit falsas conclusiones inter se contrarias, & incompossibiles esse, & ex positis sic sunt.

3 cõclusio particularis.

Syllogismorum verorum non sunt eadem principia: probatur. primo, quia diuersorum genere altera sunt principia nec conuenirent, vt patet de vnitatibus ex punctis. Syllogismos autem ex eisdem principijs necesse est aut in media, aut in sursum, aut in deorsum conuenire. probatur, quoniam hi habent terminos medios interius, hi autem exterius, &c. secundo quoniam nec aliqua communia principia sunt ex quibus solis omnia demonstrari possunt. probatur, quoniã genera entium altera sunt, & principia quantitatis solum, alia sunt à principijs qualitatis solum, cum quibus per communia fit demonstratio. tertio quoniam principia non multo minora sunt cõclusionibus, quoniam principia propositiones sunt, quæ termini aut assumpti, aut immissi sunt. conclusiones autem infinitæ sunt, licet termini finiti sunt. quarto quoniam quædam principia sunt necessaria, & quædam contingentia, &c. secundo probatur conclusio principalis multiplicẽ oppositi sensum destruendo, & primo quoniam si tenendo eadem omnium principia concedatur alia esse principia geometriæ & medicinæ cõceditur diuersa esse scientiarum principia, & consequenter ridiculum est dicere q eadem sint, quoniam cum eadem eisdem sint eadem, omnia essent eadem. secundo quoniam si teneatur ex omnibus syllogizare quodcunq;, quod est omnium quęrere principia eadem, multum insipiens est. probatur, quoniam nec in manifestis doctrinis

nec in resolutione hoc est possibile, probatur, quoniam altera fit conclusio accepta altera propositione immediata. principia.n.propositiones immediatæ sunt. tertio quia si aliquis dicat, primas immediatas propositiones esse principia, sciat vnum in vnoquoq; genere exigi, &c. quarto quoniam si non ex omnibus quodlibet, sequitur quod neq; erit ex alterius principijs hæc probare: sed erunt vniuscuiusq; altera. quinto quoniam si id quod relinquitur.s. principia omnium esse proxima teneatur & cum hoc ex his hæc, ex illis vero illa, manifestum est, quod hoc non contingit, quoniam iam monstratum est, quod differentium genere altera sint principia genere. principia.n.secundaria sunt ex quibus & circa quod, illa communia, ista propria sunt, &c.

Series autem hæc est.

QVONIAM scientias principiorũ diuersitate distinxerat, intendit in hoc cap. ostendere quod impossibile sit omnium demonstrationum esse eadem principia, & duo facit, quia primo ostendit hoc logice facta distinctione syllogismorum in veros & falsos, ex eorum inter se differentia triplici cõclusione subseruiente, post quarum primam excludit obiectionem, quæ contra illam fieri poterat. secundo probat principalem conclusionem quinq; oppositi sensus opiniones secludendo. Subdens postremo de quibus principijs loquatur.

Quõ principia non multo pauciora sint ipsis cõclusionibus.

CIrca rationes adductas aduertendum est, quod licet absque textus corruptione plurificari possint, quoniam facile patet tam primam quam tertiam in duas diuidi posse, visum tamen est mihi ob reuerentiam diui Tho. ad eum reducere numerum, & quamuis tertia ratio minus considerantibus videatur male adunata, subtiliter tamen scrutantibus oppositum videbitur. Ait nanq; Alpharabius (quod per multo plus) infinitus excessus apud philosophos significatur, & similiter per non multo minus, defectus non infinitus denotatur. Et propterea in eadem ratione legi debet vtrunque.s. infinitas conclusionum & non multo minora principia ac si aperte dixisset, quod principia non sunt infinite excessa secundum numerum ab ipsis cõclusionibus, sed conclusiones sunt infinitæ. ergo & principia sunt infinita, & consequenter non sunt eadem omnium, & secundum hæc id quod subditur.s. termini autem sunt finiti, aduersatiue legendum est vt S. Tho. exponit. Ad euidentiam autem numeri principiorum. Sciendum est quod quædam propositiones sunt principia tantum, quædam conclusiones tantum, quædam conclusiones & principia. Primæ nanq; propositiones principia sunt & non cõclusiones, aliter priores haberent. vltimę autem conclusiones, & non principia aliter posteriores haberent. mediæ autem & principia posteriorum & cõclusiones priorum sunt. Et secundum hoc ęqualis est numerus principiorum & conclusionum in medijs, & tota inæqualitas consistit in excessu extremorum. Et ideo non multo minora principia conclusionibus sunt. Si.n. omnes mediæ propositiones conclusiones essent & non principia, principia remanerent paucissima. Nunc autem quia (vt dictum est) in medijs non est inæqualitas, principia ampliantur vsq; ad vltimas conclusiones, quæ quia plures sunt quam primæ propositiones in quocunq; ordine, quæ principia tantum sunt, ideo pauciora quidem sunt principia conclusionibus, sed non multo, & hoc S. T. dicit, licet libri incorrecti oppositum ostendant, & hoc Aristot. intendere videtur ibi assumens quod principia propositiones sunt. propositiones autem sunt termini aut immissi, aut assumpti: quasi diceret, quod ideo principia nõ sunt multo pauciora, quia principia non solum sunt primæ propositiones, sed illæ, quę sunt termini immissi in prima figura aut assumpti secunda & tertia. i. sed etiam inter principia annumerantur omnes præmissæ, quæ ex terminis immissis aut assumptis fiunt, est siquidem prædicatio causalis terminorum de propositionibus & non identica, &c.

Eisdem eadem quomodo eadem inter se sint.

CIrca primam rationem secundi processus, esset quærendum quid veritatis habeat illa maxima.s. eadem eisdem sunt eadem. sed quoniam præsentis negocij limites exit sufficiat pro nunc quod intelligitur eo modo identitatis inter se extrema adunari quo in tertio vnum sunt, vt si in vno sint eadem genere inter se eadem generice sunt, & sic de alijs, & hoc sufficit Aristo. intentioni in hoc loco, quoniam nihil aliud intendit nisi deducere ad hoc quòd omnes conclusiones essent eædem genere, si principia eadem haberent, &c.

Omnium quomodo eadem esse principia dicantur.

CIrca totum secundum processum, qui analiticus à S. Tho. dicitur, ad demonstrationum principia descendit. illo nanq; Arist. probat non eadem esse principia omnium demõstrationum, aduertendũ est, quod licet nouo modo introductus videatur à nobis textus in eius summa atque scire, non tamen falso aut extorte aut incongrue distinctus apparet, immo quoniam mens mea multis diebus inquieta & solicita erat circa huius textus ordinem & sensum, adeo, vt de eius claro intuitu desperarem, tandem mutuo acceptis commentarijs Boetij, quæ non nisi in principio, & hinc vidi, excitata est in me expositio supradicta, & nunc declaranda, non quod ex Boetio illam sumpserim, sed quod ex quibusdam eius verbis commota sunt phantasmata sic, &c. Imaginandum ergo ex sex modis aliquos dicere posse omnium demonstrationum eadem esse principia. primo absolute, & hunc sensum antequam hũc secundum processum aggrediatur Aristot. destruxit. secundo sophistice, vt dicatur alia esse principia medicinæ, & alia rhetoricæ, quia tamen tam hæc quam illa sunt principia, ideo omnium eadem sunt principia, & hunc sensum in principio huius secundi processus elidit. tertio vt quia ex omnibus cõclusionem quamlibet monstrari posse tenetur, ideo eadem omnium dicuntur eadem principia, & hunc sensum tertio loco excludit. quarto vt quia ex primis dignitatibus omnia demonstrantur, ideo omnium principia eadem dicãtur, & hunc sensum tertio loco remouet. quinto vt quia ex quolibet omnia demonstrari teneantur, ideo omnium eadem principia dicantur, & hunc sensum quarto loco destruit. sexto vt quia omnium principia proxima esse credatur, ideo omnium eadem principia dicantur, & hunc sensum quinto loco repellit. Si autem alicui hæc non placent, inueniat melius pro se & pro me.

De comparatione scientiæ ad alios habitus intellectus. Cap. 25.

SCibile autem & scientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam scientia quidem vniuersalis & per necessaria: (necessarium vero non contingit aliter se habere) sunt autem non nulla vera quidem, quæ contingunt aliter se habere. planum igitur, quòd circa hæc quidem scientia non est, essent.n. impossibilia aliter se habere, possibilia aliter se habere. Verum enimuero neq; intellectus (dico.n. intellectum principium scientiæ) neq; scientia indemonstrabilis: hoc autem est acceptio immediatæ propositionis. Verus autem est intellectus, & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur.

quare

quare derelinquitur opinionem esse circa verum quidem, & falsum, contingens autem, & aliter se habere; hoc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessaria. Et confessum autem est sic apparentibus, nanque & opinio incertum est, & natura talis. Ad hæc autem nemo putat opinari, quando existimet impossibile aliter se habere, sed scire, sed quando esse quidem sic, sed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quod talis opinio sit. Necessarij vero scientia est, quomodo igitur est idem opinari & scire? & propter quid non erit opinio scientia, si quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? consequetur enim hic quidem sciens, ille vero opinans per media, quousque ad immediata venerit. quare, si quidem ille nouit, & qui opinatur nouit. quemadmodum enim & quòd opinari est, & propter quid, hoc autem ipsum medium. An si quidem ita suspicabitur non contingentia aliter se habere, quemadmodum se habent definitiones, per quas sunt demonstrationes, non opinabitur, sed sciet. si autem vera quidem esse, non tamen hæc vtique ipsis inesse secundum substantiam, & secundum formam, opinabitur, & non sciet vere ipsum quòd, & ipsum propter quid, si quidem per immediata opinabitur: si autem non per immediata, ipsum quod solum opinabitur. Eiusdem vero opinio, & scientia non omnino est, sed quemadmodum & falsa & vera eiusdem quodammodo sũt, ita & scientia & opinio eiusdem, etenim opinionem veram, & falsam (vt nonnulli quidem dicunt) eiusdem esse, absurda contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falsò. Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, est quidem vt contingit, est autem vt non: commensurabilem nanque esse diametrum vere opinari absurdum est, sed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiusdem est: quòd quid autem erat esse vtique secundum rationem non est idem, consimiliter autem & scientia & opinio est eiusdẽ: hæc quidem enim sic animalis, vt non contingat non esse animal, illa vero vt contingat, veluti si hæc quidem quòd hominis est, illa vero hominis quidem. non autem quòd hominis: idem enim est, quoniam homo, hoc autem sic non idem. Manifestum autem est ex his, quòd neque opinari simul idem & scire contingit, simul enim habere posset suspicionem quòd aliter se habere, & non aliter, idem esset, quod non contingit: in alio quidem enim vtrunque esse contingit eiusdem, vt dictum est, in eodem autem non sic possibile est. habebit enim suspicionem simul vt quòd homo esset, secundum quod animal: hoc enim esset non contingere esse non animal? & non secundum quod animal, hoc enim esset sic contingere. Reliqua vero quomodo oporteat distribuere & in discursu, & intellectu, & scientia, & arte, & prudentia, & sapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis speculationis magis sunt. Solertia vero est bona quadam coniectatio in non perspecto tempore medij, veluti si quispiam videns, quòd Luna splendorem semper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod splendescit à Sole, aut disputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur aut propter quid amici sunt? quoniam inimici eiusdem. Omnes enim causas medias videns summas cognouit. splendidum esse ad solem sit in quo A, splendere à Sole, in quo B, Luna C: inest itaque, Lunæ quidem ipsi C ipsum, B splendere à Sole: ipsi autem B ipsum A ad hoc esse splendidum, à quo splendet: quare & ipsi C inest ipsum A per B.

Summa huius capituli hæc est.

SCibile & sciẽtia differũt ab opinabili & opinione &c. Probatur tripliciter. Primo à pri[ori], q[uoni]am intellectus, scientia, & opinio, & quòd per [hoc] dicitur vera sunt: sed nec scientia verorum contingentium est, q[uoni]ã vniuersaliter & per necessaria est, & consequenter si esset contingentium impossibile se aliter habere esset possibile aliter se habere, nec intellectus principium scientiæ verorum contingentium est, quoniam scientia indemonstrabilis est. probatur, quoniam acceptio est immediatæ propositionis. opinio autem circa verum & falsum est, contingens aliter se habere &c. & ipsa est acceptio immediatæ propositionis & non necesse. Secundo quoniam cõsentaneum est apparentibus. opinio enim sonat incertum quid, & naturam huiusmodi. Tertio quoniam nullus arbitratur opinari cum existimat impossibile aliter esse, sed potius scire, & per oppositum existimans posse aliter esse arbitratur se opinari &c. tanquam scientia sit necessarij & opinio contingentis &c.

Qualiter est idem opinari & scire &c. — Qō secũda.

Qualiter non erunt idem opinio & scientia. — Qō prima.

Siquis posuerit omne opinari, aut saltem nihil esse scitum, quod non contingit opinari. — pro prima questione.

Consequenter & sciens & opinans per media quousq; immediata veniant. probatur, quoniam est opinari & quia & propter quid, quod mediũ sonat. opinãs ergo sciuit &c. — Pro secũda questione.

Si arbitrabitur non contingentia aliter se habere sicut se habent diffinitiones, per quas fiunt demonstrationes, non opinabitur, sed sciet: si autem vera quidem, non tamen hæc eis inesse s[ecundu]m substantiam, vel s[ecundu]m speciẽ nõ sciet vere, sed opinabitur, quia & propter quid. Si enim per immediata, propter quid, & si per nõ immediata, quia &c. — solutio secũdæ quæst.

Sicut opinio vera & falsa non eiusdem penitus, sed eiusdem quodammodo sunt, sic & scientia & opinio non eiusdem penitus, sed eiusdem quodammodo sunt, declarantur singula. Et primo prima pars primi, quoniam eiusdem secundum subiectum & rationem, opinionem verã & falsam esse, sicut dicunt quidam, multa inconuenientia inducit, & hoc. s. non opinari quod opinatur falsò. secundo secunda pars primi. Quoniam idem multipliciter dicitur, & secundum vnum modum identitatis contingit, & s[ecundu]m alium non. eiusdem enim s[ecundu]m subiectũ contingit veram & falsam esse, eiusdẽ autem s[ecundu]m quod vnicuique causat esse secundum rationem nõ cõtingit. Sicut diametrum cõmensurabilem esse, non contingit vere opinari, sed de diametro circa quod opiniones sunt, contingit vere opinari. tertio principale intentum. secundo propositum. s. q[uod] scientia & opinio non sunt eiusdem omnino, sed quodammodo, sicut &c. quoniam scientia est alicuius quod sit tale ex necessitate, puta quod homo sit id quod vere hominis est, opinio vero quòd si tale, sed non ex necessitate, sed cõtingat aliter se habere, puta quòd homo sit quod nõ vere hominis est. & sic sunt eiusdem scientia & opinio, quia hominis, sed non omnino, quia non eadem ratione. — solutio primæ qō.

Non contingit simul eiusdem idem scire & opinari, probatur quoniam simul idem haberet opinionem eiusdem, aliter habendi, & non aliter habẽdi, quod est impossibile, vt quòd homo esset quod vere est animal, & contingat non esse animal &c. — Corr. cõclusio.

In alio & alio contingit esse scientiam & opinionẽ eiusdem sicut dictum est &c. — Corr. sc̃da conclusio.

Quomodo oporteat distribuere in rationem & intellectum, & artem & prudentiam & scientiã, & sapientiã, hæc quidẽ physice, illa vero ethicæ speculationis magis sũt &c. — Exclusio.

Solertia est subtilitas quadam in non prospecto tempore medij &c. vt videns quòd Luna semper conuersa ad solem lumen habet, statim intellexit propter quid, quia. s. illustratur à sole. Et videns disputantem cum diuite co-

gnouit, quia accõmodatũ est. Et videns inimicos, amicos cognouit, quia inimici eiusdẽ. declarat diffinitio, quoniam solers oẽs causas medias videns, cognouit & vltimas. ordinatur autem medium solertis iuxta primum exemplum in syllogismo in terminis A primo: B medio: & C tertio in primo primæ &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS distinguere scientiam ab aliis habitibus intellectus, tria facit. Primo distinguit ipsam & eius obiectũ ab opinione & suo obiecto. Secundo circa eorum distinctionẽ quæstiones duas mouet & soluit vt ordinauimus, addens duas annexas conclusiones cõsiderantes sciẽtiam & opinionem in ordine ad opinantes & sciẽtes. Tertio præexcusando se ad declarationem distinctionis sciẽtiæ ab alijs habitibus intellectus de solertia determinat diffinitiue exẽplariter declarãs in diuersis rerũ ordinibus &c.

Vera scientiæ ab opinione distinctio.

Circa principium capituli, vbi assignatur differentia inter scientiam & opinionem ex necessitate & contingentia &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia non apparet verum, ꝙ scientia & opinio differant propter hoc ꝙ scientiæ obiectum sit verum necessarium, opinionis autẽ verum contingens, vt in litera dicitur. Experimur nanq; ꝙ multarum opinionum obiecta sunt vera necessaria, vt patet in opinionibus oppositis. De corporum cœlestium materia motibus &c. Cum. n. oporteat contradictionis alteram partem esse veram, necesse est alteram veri necessarij esse, qm ibi nihil contingens est &c. Secundo quia S. T. in prima secundæ. q. 67. expresse determinat ꝙ scientia & opinio non differunt ex parte obiecti, nec ex parte medii, sed ex parte subiecti. Aristoteles autẽ hic ex parte obiecti differentiam inter eas ponit &c. Ad euidentiam huius dubitationis, quoniam facilis non est. Primo dicendũ est absolute quid tenendum sit de differentia inter scientiam & opinionem. Deinde quid intẽdat hic Aristoteles, & quomodo S. Tho. non dissentit ab eo. Vt autẽ certa cognitione percipiatur ꝙ intendimus à quid nominis est inchoandum. Opinio vt in textu dicitur incertam cognitionem sonat. Incertam autem non ꝙ ita ambigua sit, ꝙ ad neutrã partem contradictionis declinet, sed quia ita alteram partẽ contradictionis cognosci, vt de opposita veritate formidet, tales siquidem nos esse experimur opinantes. Scientia autem (Extenso vocabulo) ad cognitionem principiorum immediatorum, certam vnius partis contradictionis cognitionem sonat, adeo vt de oppositi possibilitate nulla etiam suspicio relinquatur. Certitudo autem in cognitione, non nisi ex cogniti euidentia est. Infra limites siquidẽ intellectus & eorum quæ ipsum perficiunt discurrendo nulla alia causa certitudinis in cognitione inuenitur, nisi prædicta. Nec mihi aliquis obiiciat certitudinem fidei non esse ex euidentia obiecti, Quoniam talis certitudo non est intellectus vt sic, sed vt stat sub imperio voluntatis, propter quod fides inter virtutes intellectuales numerari non potest &c. Ex euidentia igitur cogniti certitudo intellectualis est, & consequenter ex ineuidentia incertitudo, & quoniam euidentia alicuius complexi dupliciter contingit. s. vel ex proprijs terminis, vt patet in primis principijs, & ex alicuius necessaria connexione visa, ad prima principia, ideo omnis cognitio certa, vel est circa principia ex terminis nota, vel conclusiones, in illa resolubiles, & resolutas &c. In euidentia autem alicuius complexi, quoniam per priuationem eorum quę euidentiam faciunt, sic multipliciter etiam contingit, vt patet de suspicione, & æstimatione, & opinione, vt S. Thomas in prohemio huius libri dilucide docet. *In opinione fit*, ex eo quòd vel termini ipsi propositionis, vel connexio conclusionis, ad propositiones alias, quæ certe sunt, præscferunt alteram contradictionis partem determinatam, alteram deijciendo, sed non necessario &c. Differunt ergo scientia & opinio, penes euidentiam & ineuidentiã obiecti, ita quòd euidentia scientiam facit. ineuidentia autem (talis) opinionem. Notanter autem dico (ineuidentia talis) propter duo. Primo quia non omnis ineuidentia opinionem facit, sed aliqua suspicionem, aliqua existimationem, vt dictum est. Secundo quia non intelligo ineuidẽtiam priuatiuæ facere opinionem, sed ineuidentiam contrariæ, cum enim omne manifestatiuũ luminis rationem habeat. propter quod & ipse medius terminus lumen cõclusionis dicitur. imaginor quòd lumen quo clarent quęcunque cognoscuntur, latitudinem non paruam habeat. & quòd secundum eius diuersam participationem, diuersimode res pateant intellectui, Ita quòd quædam sunt quæ tamen in se luminis, seu manifestatiui habent, quòd euidentia intellectui sunt per se, vt principia. Quædam per reductionem ad alia vt eorum conclusiones &c. quædam adeo parum habent luminis, vt ad euidentiam non sufficiant. sufficiat tamen ad determinationem intellectus ad vnam partem, quod est ipsum relinquere cum formidine alterius: & hæc sunt opinabilia. Quædam adhuc minus habent, ita vt nec ad vnam partem determinent. licet magis inclinent ad hanc quàm illam, vt suspicabilia. Quædam adhuc minus &c. Talis ergo gradus luminis seu manifestatiui vel ineuidentiæ seu obscuritatis opinionem facit. Et quoniam talis ineuidentia oritur quandoque ex natura ipsius rei cognitæ. quando. s. ipsum complexum contingẽs est. nullo enim modo incomplexo contingenti inuenitur aliquid, vnde suę complexionis euidentia ostendi possit, quoniã nec termini eius tale manifestatiuum esse possunt, nec aliquod medium, quoniam contingens est. Quandoque autem oritur talis ineuidentia est modica participatione luminis intellectus dum vel proprijs terminorum conceptibus vel mediis necessariis carere contingit, vel male ordinant media, vel acies intellectus non figitur, propter phantasmatis motum &c. Ideo opinio potest esse de contingentibus, & de necessariis, licet diuersimode: quia de cõtingentibus est propter ipsius obiecti naturam, quæ sciri non patitur. De necessariis autem propter ipsius intellectus defectum. Ad Aristotelis vero intentum descendendo dicitur, quòd quia opinabile tali ineuidentia constat, & duplex est: quoddam ex sui natura. quod. s. ex natura sua non potest esse euidens, vt complexum contingens, & quoddam ex parte intellectus, quod. s. licet ex se euidens esse possit, huic tamen & illi ineuidens & incertum est &c. vt complexum necessarium &c. ita de opinione dupliciter loqui contingit. Vno modo in ordine ad ipsum opinabile secundum se. Alio modo in ordine etiam ad opinabile quo ad nos &c. Et si sustinere volumus Aristotelem locutum fuisse de opinione in ordine ad opinabile secundum se, necessarium & contingens nominaliter sumere oportet ex parte obiecti & dicendum est secundũ ipsum, quę opinio differt a scientia. quia scientia est veri necessarij, opinio autem veri contingentis. & consequẽter etiã falsi, quia verũ contingens mutabile est in falsum &c. & similiter cum dixit, ꝙ opinio est acceptio propositionis immediatæ, non necessari, intelligenda est contingentis &c. Si autẽ sustinere volumus ꝙ sermo Aristotelis sit de opinione vtroque modo, tunc profundius dicta Aristot. intelligere oportet. & diligenter aduertere, quod Aristoteles

prima secdæ q. 67. ar. 3. c.

In phemio huius.

stoteles ineuidentiam quam diximus circum loquitur per ly contingens aliter se habere, & euidẽtiam per ly necessarium &c. intelligens per necessarium, necessarium in se, & in cognitione nostra (& per contingens vero) contingens in se, vel in apparentia &c. ita ꝙ scientia differt ab opinione in hoc ꝙ scientia est veri necessarij, vtroq; modo. i. ꝙ non solum sit necessarium, sed etiam sit visa sua necessitas. Opinio aũt est contingentis, altero modo. i. vel propositionis contingentis, vel necesse contingenter. & merito, quia malum consurgit ex particularibus defectibus, bonum autẽ ex causa integra, & hic sensus est magis dignus Arist. qm̃ enucleat opinionis naturam. Vnde magnus Albertus dicit, ꝙ aduerbialiter accipiendũ est ly. nõ necessarie, cum in textu dicitur ꝙ opinio est acceptio propositionis immediate nõ necessarie. Et S. Tho. dicit in expositione, ꝙ opinio de his est quę accipiuntur, vt contingentia aliter se habere siue sint talia, siue non &c. Nec prætermittendum est ꝙ opinabile accipi, seu cognosci vt contingens potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt (contingentia) concurrat vt conditio cognita opinabilis, & hoc modo falsum est oportere opinabile apparere vt contingẽns, nec hoc intelleximus cum diximus opinabile oportere esse cõtingens in apparentia saltem, qm̃ secundũ hunc sensum opinio vera de necessariis esset, non solum diminuta cognitio, sed falsa apprehensio, qm̃ apprehenderet necessarium posse aliter se habere &c. Alio modo potest intelligi vt contingentia concurrat vt modus cognitionis seu euidentiæ. Et hic sensus est verus & intentus. Verus quidem, quia opinans complexum sibi obiectum quantũcunque sit necessarium in se cognoscit contingenter. i. apprehendit tali claritate, qua videtur hoc sic esse, sed non videtur ꝙ non possit aliter esse &c. ita ꝙ sicut ipsum complexum diuiditur per necessarium & contingens, ita etiã cognitio seu claritas eius distinguitur in cognitionem per modum necessarij, & per modum contingentis, & illa vocatur claritas necessaria quæ ostendit sic esse & non posse aliter esse: illa autem contingens quã licet ostendat sic esse, non tamen ita quin possit aliter esse.

Intentus aũt, qm̃ per hoc vniuersaliter, & primo differunt scientia & opinio (vt dictũ iam est) quia scientia necessario attingit obiectũ suũ. opinio vero cõtingenter &c. Et ſm hoc patet quid respõdendum sit primę rationi dubitandi. dicendum est enim ꝙ Arist. distinxit opinionem & scientiam non ex cõtingentia, & necessitate obiecti absolute; sed ex contingentia & necessitate eorum in cognitione seu apparentia. Posset quoque & forte non male dici ꝙ in principio capituli. Arist. separauit opinabile ſm se, ab ipso ſm se scibili, & opinionem à scientia, in ordine ad opinabile & scibile absolute, & postmodũ in processu capituli insinuauit vniuersaliorem differentiam quam diximus &c. Ad id vero quod dissensionem inter Aristotelem & S. Tho. inducit dicitur ꝙ nulla est inter eorũ dicta contradictio, qm̃ S. Tho. de opinione vniuersaliter locutus est siue ex parte obiecti, siue cognoscentis, siue aliũde contingat. & dixit ꝙ non distinguitur à scientia ex parte obiecti ſm se sumpti, quia scientia de necessariis est, & opinio de necessariis esse potest. nec ex parte medij ſm se sumpti, quia quãq; idem medium si clare videatur connexũ conclusioni, facit scientiam, & si non ita, clare facit opinionem, sed ex parte subiecti, quia scientia includit euidentiã absq; formidine. opinio claritatem quandam cum formidine alterius partis. quod nihil aliud est dicere, ꝗ dicere, ꝙ differunt ex hoc ꝙ obiectum scientiæ necessariũ est nõ solum in se, sed in sua apparentia, obiectum vero opinionis est contingens vel in se vel in sua apparentia, vt Arist. dixit, appellauit autem S. Tho. differentiam hanc ex parte subiecti, & nõ ex parte obiecti, nec medii, quia nec ex diuersitate obiecti, nec ex diuersitate medii. vniuersaliter prouenit. sed semper est ex diuersitate tali modi cognoscendi, quæ ex parte subiecti se tenet, & quoniam formale in opinione est, quod contingenter, seu cum formidine cognitio habeatur &c.

CIRCA illam propositionẽ assumptam in textu, s. ꝙ verus est intellectus & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur, plura notanda sunt. Primum est quod quatuor illa vera quę ponit, dissimiliter veritatem habent. Alia enim ratione verum est, ꝙ dicitur per scientiam, & intellectum & opinionem, & aliter ipsa scientia & opinio & intellectus, illud enim est verum, quia ipsum est tale. hæc vero quoniam illius sunt cognoscitiua &c. Sed qm̃ alterius negocij hoc est, alibi differendum reor. Annot.

Secundum est ꝙ notanter Arist. dixit, & quod per hæc dicitur, & non dixit, & subiectum eorũ vel aliquis huiusmodi, qm̃ res de quibus sunt huiusmodi habitus possunt considerari dupliciter. Vno modo in seipsis, & sic cum complexione careant, eo quod extra animam nulla complexio est veritatem quoq; necesse est non habeant. Alio modo considerantur, vt stant sub secunda operatione intellectus, & sic complexionem quandam sortiuntur, & veritatem aut falsitatem adipisci necesse est &c. Et similiter prædicti habitus habent duos terminos, vnum ad quem proxime terminantur, & hic est complexum quoddam, quod obiectum eorum dicitur, & alterũ quẽ vltimo attingunt. i. mediante illo proximo, & illa est res incomplexa, s. esse subiecti, ſm suas passiones &c. Et propter hoc dicitur ꝙ aliud est obiectum, & aliud subiectũ scientia &c. Quia ergo talis differentia in huiusmodi negligẽda non est. ideo Arist. notanter dixit ꝙ verum est (& quod per hæc dicitur) qm̃ hoc sonat, complexum quod obiectum est, & nõ res ipsas absolute. non. n. dicuntur res nisi ad complexionẽ reductæ, nisi forte in prima operatione intellectus, quod propositum non impedit &c. Tertium est, ꝙ cum dicitur opinionem esse veri, vel suspensiue suscipiendum est, expectando subiectam determinationem, qualis veri sit, quia contingentis, & ideo veri & falsi &c. vel quia omnia appetunt bonum, & bonum intellectus constat esse verum, opinionem esse veri, intelligendum est per se, quoniã falsi est per accidens &c.

CIRCA solutionem secundæ quæstionis. Aduertendum est, quod ex ea clare habetur differentia opinionis Annot.
& scientiæ ex parte subiecti, quam supra diximus, quoniã hinc habetur quod scientia & opinio differunt per arbitrari & non arbitrari. & fuit adeo intenqus Aristoteles hoc in loco, vt insinuaret hanc differentiam, vt prætermisisse videatur scientiam requirere necessitatem in obiecto, dũ eam tacuit, quoniam clarum hoc erat, & (propter hoc) vt dictum est, non differt primo ab opinione, sed per euidentiam & ineuidentiam.

CIRCA id ꝙ dicitur in solutione primę quęstionis, s. ꝙ non de eodem penitus sunt opinio vera & falsa, & illam consequentiam, quæ ibi fit, s. si omnino eiusdẽ esset opinio vera & falsa, non opinaretur, qui falso opinaretur. Dubitatur, quia non solum de eadem re, sed de eodem enũtiabili non inconuenit aliquem habere veram opinionem, & aliquem alterum falsam. de hoc. n. enuntiabili epicielos esse, cum duæ sint opiniones contradictoriæ oppositæ, necesse est alteram esse veram & alteram falsam. Et confirmatur, quia nisi opinio vera & falsa essent circa omnino idẽ, sed

solum circa idem subiecto, vt in litera dicitur opiniones oppositæ non essent incópossibiles, quia sm diuersa respicerent vnum subiectum &c. Ad hoc dicitur, ꝙ quia opinionem esse alicuius nihil aliud est quam illud esse opinatum vel opinabile: & opinionem veram esse alicuius nihil aliud est quam illud opinatũ esse verum, opinionem falsam esse alicuius nihil aliud est quam illud opinatum esse falsum, consequens est, ꝙ opinionem veram & falsam esse omnino eiusdem, nihil aliud sonat quam ꝙ idem oĩno opinabile sit simul verum & falsum. Hoc aũt cum manifeste impossibile sit, relinquitur ꝙ impossibile sit oĩno eiusdem obiecti esse opinionem veram & falsam, licet possit esse eiusdem subiecti &c. Valet aũt consequentia illa, quia si omnino eiusdem obiecti esset opinio vera & falsa, veritas opinionis nó attenderetur sm adæquationem, vel conformitatem ad sic esse in re, vt opinio dicit, sed consisteret in apparentia, & tunc quodcunq; appareret esse verum, & quia quilibet opinatur sm ꝙ sibi apparet, quælibet opinio esset vera, & consequenter nulla esset opinio falsa. & cósequenter qui opinatur falso, non opinaretur, sicut si nullus homo esset albus, quicunq; haberet albedinem, nó esset homo &c. Ad argumentum in oppositum dicitur, ꝙ cum idem sit iudicium de oppositione, & veritate, & falsitate opinionum, & enuntiationum, & enũtiabilium, vt ex fine

In fine 2. periherme. secundi perihermenias habetur. Sicut impossibile est idẽ omnino enuntiabile esse sibi ipsi oppositum, ita impossibile est ꝙ de eodẽ oĩno sint oppositę opiniones &c. Sed sicut enuntiabili affirmatiuo vero, vt ibidem dicitur, opponitur negatiuum de eisdem terminis, & affirmatiuum de opposito, ita opinioni veræ de aliquo affirmatiuo, opponuntur opiniones non de eodem, sed de negatiuo eorundem terminorum & de affirmatiuo contrarij, vnde non sunt opiniones oppositæ de hoc enuntiabili, epiciclos esse, sed vna opinio est cuius proprium obiectũ est epiciclos esse, altera quæ dicit epiciclos non esse &c. Constat aũt ꝙ aliud enuntiabile est epiciclos esse, & aliud epiciclos nó esse. Falluntur aũt in hac re minus considerantes, ex eo ꝙ nó solum eiusdem subiecti, sed etiam prædicati contingit esse diuersa enũtiabilia &c. Et per hoc patet responsio ad cófirmationem; quia opiniones oppositas non oportet esse circa idem omninò obiectum ad hoc vt sint incompossibiles, sed sufficit ꝙ sint circa idem subiectum & prædicatum contradictorie, complexa vel circa idem subiectum, & prædicata opposita. Et nota ꝙ cum dicit opiniones oppositas seu verã & falsam, nó esse eiusdem omnino, intelligitur, vt proprij obiecti: nihil.n. prohibet opiniones oppositas esse eiusdem omnino consequentiæ, opinio namq; arbitrans epiciclos non esse, consequenter destruit epiciclos esse: & sic est per se primo negatiui & quodammodo eius oppositi &c. Aduertendum quoque est, ꝙ quia nihil refert in proposito, an circa idem subiectum opinemur contraria prædicata, an idem prædicatum, affirmatiue & negatiue, qm̃ vtrobiq; est identitas subiecti, & non identitas omnimoda: ideo Arist. proposito insistens absque distinctione dixit, eiusdem omnino non esse opinionem &c. veram & falsam.

Num eiusdem obiecti scientia & opinio esse valeat.

Circa ipsam solutionem primæ quæstionis. Dubitatur an verũ sit, ꝙ eiusdem omnino obiecti nó possit esse scientia & opinio &c. Videtur.n. ꝙ hoc nihil prohibeat, qm̃ scientia & opinio nihil ponunt, aut positũ connotant in obiecto, per quod differant, vt ex dictis patet, qm̃ ex modo cognoscẽdi differunt, & si sic est nihil apparet ex parte scientiæ, aut opinionis, quod vetet eas in vnum conuenire obiectum. Et confirmatur. qm̃ experientia docet ꝙ huius enuntiabilis deum esse vnum, cõtingit vnam rationem aliqualem habere, & demonstrationem non penetrare, adeo ꝙ cum formidine alterius partis intellectus, restet alterum aũt penetrare, & tunc manifeste eiusdem omnino erit opinio, cuius est scientia &c. Ad hoc dicitur multipliciter, sm ꝙ multis modis contingit loqui de opinione & scientia &c. Si.n. sequendo primum sensum supra positum sermo sit de scibili & opinabili, sm se, clara est responsio, quod, s. impossibile est idem omnino esse scibile, tam in in eodem quam in diuersis, siue suppositis, siue temporibus. qm̃ scibile ex propria natura est enunciabile necessarium, & opinabile ex se est contingens, & impossibile est transferre contingens est necessarium. & econuerso &c, possibile est tñ eiusdem quodammodo esse scientiam & opinionem simul. qm̃ non inconuenit circa idem subiectum simul diuersa considerare, alterum opinando, alterum sciendo &c. vt de se patet. Tenemus.n. de multis subiectis aliquo demóstratiue scientes illis conuenire, aliqua vero opinantes ꝙ eis insint &c. Et secũdum hunc sensum saluatur similitudo in textu adducta inter identitatem veri & falsi opinabilis, & identitatem scibilis & opinabilis, qm̃ sicut ibi non erat identitas omnimoda. sed scd̃m subiectum, ita hic non est identitas omnimoda, quia non est idem enuntiabile scibile & opinabile, sed sm subiectũ, qui contingit communicare in subiecto opinabile & scibile &c. Et huic sensui multum fauent omnia, quæ dicuntur in hoc capitulo &c. Si autem sit sermo de scibili & opinabili non secundum se & absolute, sed in ordine ad vnum hominem & simul, sic dicitur, ꝙ impossibile est idem omnino esse scitum & opinatum, qm̃ sequeretur ꝙ idem omnino enuntiabile esset huic euidens & ineuidens, certum & incertum. necessario acceptum, & incontingenter, qđ est impossibile &c. possibile tamen est eiusdem quodammodo esse scientiam & opinioné in eodem simul &c. qm̃ non inconuenit de eodem subiecto, puta sole, aliqua opinione puta ꝙ moueatur eccentrice, & aliqua scientia, puta quod accessu & recessu causet generationẽ & corruptionem &c. teneamus. & sm hunc quoque sensum saluatur similitudo supradicta, quoniam non contingit idem enuntiabile, sed idem subiectum esse opinatum & scitum simul ab eodem &c. & hic sensus à S. Tho. ex textu sumitur. Si autem sit sermo de opinabili & scibili non ex meritis obiecti, nec ex ordine ad eundem, sed simpliciter de opinabili & scibili, dupliciter responderi potest quæstioni motæ. Primo concedendo quod non inconuenit eiusdem omnino esse opinionem & scientiam, qm̃ idem enuntiabile potest ab vno opinatiue teneri, & verę & ab altero vera scientia haberi &c. vt experimur quotidie, & licet negare hoc sit indisciplinati, attamen declaratur sequendo similitudinem Aristotelis. Sciendum est namque quod ideo opinio vera & falsa non possunt esse omnino eiusdem, quia veritas & falsitas in opinione ex esse rei oritur, quoniam ab eo, ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa &c. Et sic sequeretur quod idem omnino esset & non esset simul, si idem omnino esset vere & falsę simul opinatum &c. Certitudo aũt scientiæ, & incertitudo opinionis non vniuersaliter oriũtur ex rerum, aut mediorum conditionibus (vt superius declaratum est.) & ideo si idem omnino est scitum & opinatum, non sequitur ꝙ idem omnino habeat in se conditiones oppositas. sed solũ ꝙ habeat oppositas conditiones, puta certitudiné & incertitudinem in anima. hoc autem non inconuenit in di-

nei ſis hominibus, licet in eodem (vt diximus) ſit impoſsibile. Quod.n.inconueniens ſequitur, ſi vnum enuntiabile mihi certum, tibi dubium eſt. Et confirmatur, quia ſicut nihil prohibet idem omnino enuntiabile eſſe notum tibi & mihi ignotum, ita nihil prohibet mihi eſſe certum & tibi incertum, certitudo etenim & incertitudo modi cognitionis ſunt. Et licet hæc reſponſio ſit veriſsima, non tñ eſt hic intenta ab Ariſtotele, vt expreſſe patet in litera. Nec (In fine.) putet quiſq́ hoc eſſe contra Ariſtotelem. qm̃ verum vero non eſt contrarium. vt dicitur in ſecundo Perihermenias. Et quod ipſe dixit verum eſt, & quod nos &c. diuerſimode, vt ex præcedentibus patet. Nec obſtat ꝙ eius ſimilitudinem in diſsimilitudinem verterimus, quoniam ſimilitudo eſt & non identitas, immo & hoc ipſum confert diſcretioni eiuſdẽ, vt ſciatur in quo aſsimilatio ſit, & in quo non &c. Poſſet forte aliter dici, loquendo etiam de opinabili & ſcibili vniuerſaliter, & ſimpliciter, ꝙ opinio & ſcientia non ſunt eiuſdem omnino, ſed quodãmodo, quia licet ſint eiuſdem enuntiabilis, tamen illud enuntiabile non eodem modo ſe habet vt relatum eſt ad ſcientiam, & vt relatum ad opinionem, qm̃ vt reſpicit opinionem, induit rationem contingentis, vt autem reſpicit ſcientiam, habet rationem neceſſarij. Sed hæc reſponſio licet ſit vera, non tñ videtur textui conformis. Tum quia titulus dubitationis ab Ariſtotele motæ eſt. an iſtæ denominationes. ſ. ſciri, & opinari, poſsint idẽ denominare, an non, & reſponſio eius eſt, ꝙ non denominant idem omnino, ſed idem ſm̃ ſubiectum &c. iſta autem rñſio vltimo inducta dicit idem oĩno enuntiabile denominari ſcitum & opinatũ &c. Tum quia diuerſitas illa, quam ponit dicta reſponſio, non eſt diuerſitas varians obiectum, ſed tñ eſt diſtinctio modi attingendi idem obiectum &c. Diſtinctio.n. eiuſdem enuntiabilis, per hoc ꝙ induit ratione contingentis, vel habet rationem neceſſarij eſt diſtinctio ſm̃ modos quos in anima habet qui obiectum non variant. Ariſtot. autem expreſſe velut varietatẽ obiecti eſſe inter ſcitum & opinatum &c. Poſſet tamen hæc reſponſio palliari dicendo, ꝙ licet non ſit hic diſtinctio obiectorum abſolute, eſt tamẽ diſtinctio obiectorum in eſſe cognito, & ꝙ omnia quæ Ariſtot. dicit de diuerſitate obiecti, intelligenda ſunt vniuerſaliter loquendo in eſſe cognito. Voluntaria tamen videtur expoſitio magis q̃ textus interpretatio, eo ꝙ ſimilitudo adducta in textu non habet locum, & verba Ariſtotelis ibi dicentis, ꝙ ſcientia & opinio ſunt eiuſdem, quia hominis, & non omnino eiuſdem, quia ſcientia eſt veri hominis, opinio non veri hominis, ſaluari non niſi extorte videntur. poſſet nãq; dici, ꝙ ſimilitudo tenet quo ad non omnimodam identitatem, ſed non quo ad modum non identitatis. & ꝙ illa verba intelliguntur de eo, quod non eſt homo in eſſe cognito, ſeu ſecundum apparentiam, vt dictum eſt, ac ſi dixiſſet ꝙ ſcientia eſt neceſſarii, apparentis neceſſarii, & opinio apparentis contingentis &c. Quicquid igitur intenderit non eſt inutile cognouiſſe, & hanc reſponſionem, quoniam vera & principali intẽto proficua, multa expreſſit &c. Ad rationes ergo in oppoſitum non oportet aliter reſpondere, quoniam loquendo de opinione & ſcientia ſimpliciter, verum eſt, ꝙ eiuſdem omnino obiecti eſſe poſſunt, ſed non eodẽ modo, vt ex tertia & quarta reſponſione patet. nec hoc negauit Ariſtoteles, & ſi negaſſet falſum dixiſſet, loquendo autem de opinione & ſcientia, ex meritis obiecti, ſic eſt impoſsibile eſſe eiuſdem, vt prima reſponſio dicit, & ſimiliter loquendo de eiſdem in eodem ſimul, vt ſecunda reſponſio dixit &c. quarum alteram, vel vtranq; Ariſtoteles inſinuare voluit &c.

CIRCA concluſiones illas correlarias, Aduertendum eſt primo, ꝙ quia Ariſtoteles in eis expreſſe ponit differentiam inter idem opinari & ſciri ab eodem homine, & diuerſas, in eodem tempore, & diuerſis, primam reſponſionem à ſe expellere videtur: quoniam ſi opinabile, non eſt idem omnino quod ſcibile, ideo quia opinabile eſt in ſe contingens, & ſcibile neceſſarium, & ideo eſt quodammodo idem, quia idem eſt ſubiectum vtriuſque, ſicut nec (Annot.) reſpectu vnius hominis, ita nec reſpectu plurium contingit, idem omnino eſſe opinatum & ſcitum, & ſicut reſpectu plurium contingit idem ſm̃ ſubiectum eſſe opinatum & ſcitum, ita reſpectu vnius. poſſum.n. ego opinari aliquid de deo, ſcire aliquid de eodem, & ſimiliter eſt reſpectu eiuſdem temporis diuerſi. Sicut enim impoſsibile eſt idem omnino eſſe ſimul neceſſarium & contingens, ita & ſucceſsiue, quia non ſit mutatio de contingenti in neceſſarium, nec econuerſo. & ſimiliter idem ſubiecto eſſe neceſſarium & contingens ſecundum diuerſa ſimul, nulla repugnantia eſt &c. Et ſic nullam differentiam facit ad idem eſſe opinatum & ſcitum, pluralitas ſuppoſitorum vel temporum. cuius oppoſitum Ariſto. hic dicit, propter quod ſola ſecunda reſponſio textui conformis videtur. quoniam vt ex ea patet, multum refert an ab vno, an pluribus, an ſimul, an diſtinctis temporibus idem omnino ſit opinatum & ſcitum, licet nulla differentia ſit, an ab vno vel pluribus ſimul vel ſucceſsiue idem quodammodo ſit opinatum & ſcitum &c. propterea quãdo in textu dicitur ꝙ alio vnumquodq; eſſe contingit eiuſdem, ſicut dictum eſt, ly (ſicut dictum eſt) non refert ly eiuſdem, quoniam non eſt ſenſus, ꝙ in alio contingat idem quodammodo eſſe opinatum & ſcitum, ſed ꝙ in alio contingit idem omnino eſſe opinatum & ſcitum, ſed refert totam concluſionem quæ ex dictis ſequitur &c. Si quis tamen pro reuerentia Ariſtotelis, cui etiam, quæ nunquam actualiter cogitauit, vera tamen à poſterioribus attributa ſunt. quantum congrue poſſet adaptare reſponſionem textui ſaluabitur, iſta nunc dicta differentia, inter vnum & plures opinantes. Dixi autem pro reuerentia Ariſtotelis, quoniam minus dignum Ariſtotele videtur, ꝙ particulariter determinauerit quæſtionem hanc, & iuxta quartam reſponſionem vniuerſaliter ſit deciſio &c. Poſſet tamen aliter inducendo has concluſiones, perſpicacitas Ariſtotelis ſaluari, tenendo primam reſponſionem in præcedenti dubio poſitam eſſe intentam ab eo. & dicendo, ꝙ primo ſoluit quæſtionem intuendo opinabile & ſcibile ſecundum ſe, ſeu ex parte obiecti, & deinde in his concluſionibus locutus eſt de opinabili & ſcibili in ordine ad vnum vel plures ſimul vel ſucceſsiue. Aduertendum eſt ſecundo ꝙ licet prima concluſio correlaria, iuxta ſecundam reſponſionem ſit concluſio principalis, & non fuiſſet ſeparanda à ſuperioribus, vt tamen via detur facilior ad ſupradicta, ſeparauimus eam, & etiam quoniam hic explicite meminit Ariſtoteles vnitatis & pluralitatis, opinantium, ſimpliciter vel ſecundum tempus &c.

Num idem enuntiabile ſciri & opinari ſimul ab eodem poſsit.

CIrca hanc partem occurrit dubium. An verum ſit vniuerſaliter, quòd impoſsibile ſit idem omnino enuntiabile opinari & ſciri ab eodem ſimul &c. Videtur enim quòd non ſit vniuerſaliter verum. primo quia nihil prohibet idem enuntiabile ab eodem ſimul teneri per medium contingens, & per medium neceſſarium, vt continue experimur in ſcientificis proceſsibus, vbi probabilia

necessarijs annectuntur, opinio autem & scientia in hoc differunt, quia illa per medium contingens, hæc per necessarium est. ergo &c. Secundo quia contingit eidem enuntiabili necessario ab eodem assentiri simul per duo media, quorum vnum est vere necessarium, & alterum est contingens, existimatum tñ esse necessarium: & tunc cum assensus per vere necessarium sit scientificus, per apparens autem necessarium sit opinatiuus, sequitur in eodem simul esse scientiam & opinionem eiusdem omnino, &c. Casus est possibilis, & omnia assumpta manifeste sunt vera præter hoc ꝙ assensus per medium contingens apparens necessarium sit opinatiuus & hoc probatur. Quia si talis assensus non est actus opinionis assignetur cuius habitus actus sit, & nisi quis fingat aliquem alium habitum ab his quos in intellectu posuit Aristoteles non inueniet nisi id quod dictum est. ergo &c. Tertio, quia si aliquid impediret opinionem & scientiam eiusdem esse in eodem simul, hoc esset oppositio euidentis & ineuidentis, certi & dubij. Quæ est inter opinionem & scientiam. Sed hoc non impedit, quoniam medium necessarium & contingens possunt dupliciter inueniri. Vno modo seorsum causantia suos proprios effectus. Et sic circa idem causant assensus conditionum incompossibilium. Quia vnus est certus, & alius dubius. Et hoc modo clarum est ꝙ scientia & opinio ejusdem in eodem non sunt. Alio modo inueniuntur simul causantia vnicum assensum certum & nullo modo dubium. Qui ratione medij probabilis opinatiuus ratione medij necessarij scientificus est, & sic vnus assensus erit vtriusq; habitus simul, opinionis. s. & scientiæ &c. Quod autem hæc distinctio non sit fictitia declaratur exemplo, sol & candela accensa, si sumantur vt seorsum causantes lumina, sic causant lumina conditionum incompossibilium, quia ille causat lumen clarum, hæc obscurum. Impossibile est enim idem lumen esse clarum & obscurum. Si autem medium illuminatum illo lumine obscuro recipiat solem, tunc simul sol & candela causant vnum numero lumen, & duo agentia partialia. Clarum est enim ꝙ candela non desinit tunc illuminare. Similiter his se habent opinio & scientia. Quare simul possunt esse in eodem &c. Ad hæc dicitur, præmittendo ꝙ non est præsentis intentionis discutere an simul contingat actualiter opinari & scire idem, ita quòd non inquirimus an intellectus possit habere simul plures actus circa idem. Sed sufficit nostro proposito an simul possimus habere habitum opinionis & scientiæ circa idem omnino. Et ad hoc dicitur cum Aristotele ꝙ non, & ratio est, quia cum opinio & scientia circa idem opponantur primo secundum certitudinem & incertitudinem ex parte subiecti, non medij, neque obiecti, & impossibile sit opposita secundum id in quo opponũtur adunari, non potest fieri vt opinio & scientia eiusdem omnino sint in eodem subiecto simul, &c.

Responsio,

Quòd enim opinio & scientia opponantur secundum certitudinem & incertitudinem ex textu patet: quòd autem talis certitudo & incertitudo vniuersaliter se teneant ex parte subiecti, & non obiecti, nec medij declaratur. primo ꝙ non ex parte obiecti, quia de eodem omnino enuntiabili contingit esse opinionem & scientiam in diuersis (vt diximus) & tunc est manifestum quòd æqua est certitudo obiectalis vtriusq;. Deinde ꝙ non ex parte medij. Tum quia non omnis opinio est per medium, sed contingit opinionem esse propositionis immediatæ, vt in textu dicitur, & consequenter ex parte medij non potest vniuersalis differentia assignari inter opinionem & scientiam. Propter quod Albertus dicit, ꝙ notanter Aristoteles dixit opinionem esse acceptionem immediatæ propositionis, vt sciamus à fortiori ꝙ & mediata & immediata sub opinione cadunt. Tum quia contingit per idem medium in altero debilioris ingenij fieri opinionem, & in altero scientiam. Et tunc certitudo medij æqua est in vtroque, quia idem est, &c. Vltimo ꝙ sit ex parte subiecti. Tum propter sufficientem diuisionem. Tum ex quid nominis ipsius opinionis. Omnes enim tunc nos opinari arbitramur & dicimus, quando in intellectu nostro formido aliqua remanet alterius partis vndecunq; veniat formido illa, quæ nil aliud est quàm non plena determinatio intellectus ad hãc partem, & tunc scire arbitramur & dicimus, cum absque formidine alterius partis alteram certam intellectus (non voluntas) habet, &c. Ad argumentum vero primum in oppositum dicitur, ꝙ licet contingat idem enuntiabile cognoscere simul per medium contingẽs & necessarium, non tamen contingit illud simul opinari & scire. Non enim distinctio ex parte medij sufficit ad distinctionem opinionis & scientiæ, sed exigitur, vt dictum est, incertitudo ex parte subiecti. Et aduerte, prout dicit S. Tho. tertia parte. q. 9. articulo tertio, ꝙ sicut in generatione substantię formam antecedunt dispositiones, & in aduẽtu formæ corrumpuntur & firmiores cõcomitantur, ita in processu scientifico opiniones per probabilia media præcedunt demonstrationem secundum quã introducitur scientia, & in aduentu scientiæ desinunt quidem opiniones, sed concomitantur firmiores existimationes per illam & media probabilia. Habentes enim media demonstratiua facilius & firmius probabilia coniectamus & possidemus. Et hoc notandum est non parum, quoniam liberat à laqueo venantium &c. Ad secundum dicitur admittendo casum, sed negando ꝙ assentire per medium contingens existimatum necessarium sit actus opinionis. Et cum quæritur, cuius ergo habitus actus est? dicitur ꝙ est actus ignorantiæ prauæ dispositionis, & non oportet fingere nouum habitum. Ad tertium dicitur ꝙ illud argumentum si aliquid concludit, concludit id quod diximus in responsione ad primum, ꝙ scilicet simul per medium probabile & necessarium assentire contingit. Et exemplum & declaratio adducta nihil aliud indicant, quoniam claritatem & obscuritatem medij concernunt. Sed ex hoc non sequitur. ergo opinio & scientia stant simul. Quoniam iam declarauimus quòd obscuritas & claritas secundum quas differunt scientia & opinio ex parte subiecti se tenent. Argumentum autem procedit ac si se tenerent ex parte causæ. Quapropter dicta (à Durando) in illo argumento quo ad distinctionem illam & exemplum sint in declarationem & robur eorum quæ diximus in responsione ad primum &c.

3.p.q.9. arti.3.

CIRCA vltimam partem capituli aduertendum est ꝙ Aristoteles solertiæ & opinionis & intellectus tantum meminit de scientia tractans, reliquorum habituum differentias alijs relinquens. Fecit autem hoc quoniam intellectus principium est scientiæ quæ conclusionem respicit, opinio autem & principiorum & conclusionum est. Solertia autem medij coniectatrix est, à natura initium sumens & ab exercitio promptitudinem. Reliqui autem habitus extranei à scientiæ proposito sunt.

Annot.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani super librum Primum Posteriorum Analyticorum, Finis.

Aristotelis

ARISTOTELIS POSTERIORUM ANALYTICORUM LIBER SECUNDUS,

Cum Thomæ de Vio Caietani clarissimis Commentarijs.

De quæstionibus, quot & cuius sunt. *Cap. 1.*

Væ quæruntur sunt æqualia numero ijs,quæcunq; scimus.quęrimus autem quatuor, quod, propter quid, si est, quid est. cum.n. vtrum hoc, aut hoc insit, quærimus in numerum ponentes, velut vtrum deficit Sol, aut non, ipsum quòd quærimus. Signum autem huius, cum.n.inuenimus quòd deficit, cessauimus, & si à principio sciremus, quòd deficit, non quæreremus vtrum. cum autem scimus ipsum quòd, tũc ipsum propter quid quærimus, vt scientes, quòd deficit, & quòd mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur, quærimus hæc quidem sic. Nonnulla vero alio modo quęrimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Si autem est aut non, simpliciter dico, sed non, si albus est, aut non. Cum vero cognouerimus quòd est, quid est quærimus, vt quid igitur est Deus, aut quid est homo? Quæ quidem igitur quærimus, & quæ cum inuenimus scimus, hæc & tot sunt. Quærimus autem, cum quęrimus quòd, aut si est simpliciter, an est medium ipsius aut non est? quando autem cognoscentes, aut quòd, aut si est, aut quòd in parte, aut simpliciter, rursus ipsum propter quid quærimus, aut quid est, & tunc quærimus quid est medium. Dico autem quòd aut si est in parte, & simpliciter, in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur? si.n.est aliquid, aut non est aliquid in talibus quærimus, simpliciter vero si est, aut non est Luna, aut nox. Contingit itaq; in omnibus quæstionibus quęrere, aut si est medium, aut quid est medium causa.n.est medium: in omnibus nanq; hoc quæritur, anne deficit? anne est aliqua causa, aut non? post hæc, cum cognouerimus, quòd est aliqua, quid igitur est hæc quærimus. Causa enim est quòd sit non hoc, aut illud, sed simpliciter substantia, aut non simpliciter, sed aliquid eorum, quæ per se, aut secundum accidens sunt, medium est. dico autem simpliciter quidem subiectum, vt Lunam, aut terram, aut Solem, aut triangulum, ipsum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatem, si in medio aut non: in omnibus nanq; his manifestum est, quòd idem est quid est, & propter quid est. Quid est defectus? priuatio luminis à Luna propter terræ obstructionem. propter quid est defectus? aut propter quid deficit Luna? eò quòd lumen terra obstructa. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto & graui. propter quid consonat acutum graui? eo quòd rationem habent numerorum acutum & graue, nunquid est consonare acutum & graue? num quid est in numeris ratio ipsorum? cum autem acceperimus, quòd est, quę igitur est ratio, quærimus. Quod autem est medij quæstio, significant, quorumcunq; medium est sensibile. quærimus.n.cum non sensimus, veluti de eclipsi si est, aut non: si vero essemus supra Lunam, non vtiq; quæreremus neque si sit, neq; propter quid, sed simul vtiq; manifestum esset: ex eo.n.quod sentitur, & vniuersale nobis factum est scire, sensus nanq; est, quòd nunc obstruitur. manifestum.n.est quòd nunc deficit, ex hoc autem factum vtique fuit vniversale. Quemadmodum igitur dicimus, quid est scire, idem est, & propter quid est, hoc vero simpliciter & non inexistentium alicui, aut inexistentium, vt quòd duo recti sunt, aut quòd maius, aut minus est. Quod igitur omnia, quæ quæruntur, est medij quæstio, planum.

Summa huius capituli hæc est.

Quæstiones sunt æquales numero his quæ vere scimus. Declaratur: quoniam quæsita sunt quatuor: Quia, propter quid, si est, quid est. 1. cõclusio.

Ipsum quia tunc quæritur, cum ponentes in numerum quærimus vtrum sit hoc, aut hoc, vt vtrum sol deficiat, aut non. Declaratur ex duobus signis. primum est, quoniam inuento quia deficit, pausamus: secundum est, quoniam si à principio notum fuisset, quia deficeret, non quæreremus vtrum, &c.

Ipsum propter quid quæritur scito quia, vt scito q̃ luna deficit, propter quid quærimus.

Ipsum si est quæritur, cum quærimus, si est aut non est simpliciter, & non cum quærimus si est albus aut non, vt si est, aut non est centaurus, aut deus, &c.

Ipsum quid est scito qm̃ est quæritur, vt quid est deus, quid est homo. Quæsita ergo & scita hæc & tot sunt.

Contingit in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est mediũ. Declaratur hoc. Primo quoniam cum quæritur quia, aut si est simpliciter, quærimus vtrum sit medium ipsius aut non. Cum autẽ cognito quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, propter quid est, aut quid est quæritur, Quærimus quid sit medium, &c. Probatur deinde hoc idem, quoniã in omnibus istis quæritur causa, causa autem medium est. Declaratur hoc primo in compositis quęstionibus, quoniam quęrẽdo vtrum luna deficiat, an sit aliqua causa defectus quæritur: & hoc scito quid sit causa illa, propter quid inuestigatur quærendo, &c. Deinde vniuersaliter quia causa tam essendi substantiam simpliciter quàm non simpliciter, sed essendi aliquid eorum quæ sunt per se, aut secundum accidens medium est. Cõfirmatur hoc idem quoniam in omnibus his quid & propter quid idem est. Probatur, quoniam idem.i. quid passionis respondetur vtrique, vt patet de defectu lunę & consonantia. Dicitur hęc secunda pars confirmationis in exemplis consonantiæ. Et aliter in textu non habetur. Et similiter quia, & si est idem sunt. Quærere nanque, quia, est quærere an sit, quid illius prædicati, vnde & hoc accepto quid est illud, quæritur. 2. cõclusio.

Omnis quęstio est medij. Probatur signo, quoniam medio existente sensibili si non sentitur quærimus. Si autem sentitur non quærimus si est, neque propter quid, vt patet de eclipsi lunæ. Si.n.essemus supra lunam neutrum quæreremus. Sed simul manifestum esset. Ex sensu quidem singulariter & intellectu accipiente ex singulari sensato vniuersale. Sicut ergo diximus, idem est scire quid est, & propter quid scire. hoc autem aut est simpliciter, aut eorum quæ insunt, &c. 3. cõclusio.

Series autem hæc est.

DEMONSTRATIONIS natura declarata, quoniam ipsam ex primorum principiorum & medij præexistenti cognitione procedere dictum fuit: intendens in hoc libro de his determinare à medio inchoans intẽdit in hoc capitulo omnia scibilia & dubitabilia ad medij scientiam & dubitationem reducere. Et ideo à quæstionibus merito exorsus est. & in prima conclusione tam earum quàm quæsitorum numerum ponit. In secundo vero ad duas medij quæstiones omnes reducit. In tertia autem ad medium absolute omnes tendere declarat.

Num tot sint quæstiones scibiles quot sunt scita.

Circa primam conclusionem & dicta in ea multiplex dubium occurrit. Dubitatur.n.primo circa ipsam conclusionem, quia maior numerus videtur quæstionum numero vere scitorum seu scibiliū (nihil.n.distat in proposito inter vere scibile & vere scitū.) Quæstiones siquidem in textu dicitur, sunt quatuor, vere autem scita duo tantum sunt.s.quia, & propter quid. Quod sic probatur, quoniam per ly (vere scitum) aut intelligitur idem quod per demonstrationem notum, aut intelligitur idem quod certitudinaliter cognitum. Non.n.potest dici φ sumitur hoc secūdo modo, quia sic maior esset numerus scitorum quàm quæsitorum, quia principia prima hoc modo scita sunt, quia certissime cognita, & tamen ipsa non sunt dubitabilia. Relinquitur ergo vt sumatur primo modo, & tunc probatur intentum, quoniam quod quid est non scitur per demonstrationem. Tum quia immediate inest diffinito.

T. c. 2. Tum quia ad primam operationem intellectus per se pertinet. Tum quia præsupponitur in demonstratione, vt in principio primi dictum est. Quæstio quoq; an est, per demonstrationem sciri non potest, quoniam præcognoscere & prædeterminatam esse ipsam oportet, vt demonstratio fiat. Omnis enim scientia, vt in principio primi dictum fuit, & Commentator infinities replicat, supponit suum subiectum esse.

T. c. 2. maxime. r. physicorū. c. 8. 2. physico. cō. 26.

Quæstio qd est num ter mineturad scdm adiacens vel tertium.

Secundo dubitatur circa declarationem quæstionum assignatam à S. Tho. Dicit.n.ibi duo ambigua. primum est, φ quæstio quid est, est quæstio de enuntiatione secundi adiacēs: hoc autem falsum videtur, quia quæstio quid, aut quærit de cōplexo, aut de incōplexo. Si de complexo, constat φ quærit complexum in quo diffinitio prædicatur de diffinito. Talis autem complexio ad enuntiationes de tertio adiacēte pertinet, vt de se patet. Si vere de incomplexo, neq; ad secundum, neq; ad tertium adiacens, talis quæstio pertinet, quoniam incomplexum, nec esse, nec non esse dicit. Secundum est φ conclusiones illæ.s.quia, & propter quid. ideo dicuntur ponentes in numerum, quia quærunt de compositione duorum, s.subiecti & prædicati, hęc enim ratio si bona est à pari quæstio an est ponit in numerum, quia quærit de compositione prædicati cum subiecto. Cum enim quærit, an centaurus sit, nihil aliud quæritur, nisi an existentia insit centauro.

Quod nam esse quærat q̄stio an est. T. c. 24. Ca. 14.

Tertio dubitatur circa quæstionem an est. Quod esse quærat, quoniam esse. vt in. 5. metaphysicæ dicitur est duplex. Quoddam quod est actus entis.i. ipsa existentia rerum, & quoddam quod consistit in ipsa veritate propositionis. Et vt Commentator. 5. metaphysicę dicit. Expositores istius quæsiti propter hoc duplex esse diuersimode exponunt. Si.n.quæstio an est quærat de ipsa rei existentia, tunc sequitur φ quærat de non necessario, quoniam secundum veritatem metaphysicalem ab antiquis prolatam & vere doctis posterioribus approbatam nullius quidditatis cum sua existentia connexio est necessaria simpliciter, excepta ipsa primæ causæ essentia. potest.n.intellectus absq; contradictione intelligere componēdo quamcunq; posteriorem naturam cum non esse, &c. Si autem quæratur de esse quod significat veritatem ꝓpositionis.i. an iste ꝓpositiones sint vere, centaurus est, decima sphera est, &c. Tunc sequitur φ scientia non sit de rebus, sed de propositionibus, & φ præcognitio quia est, nō sit nisi de esse propositionis, cuius oppositum in. 1. ostendimus. Et frustra- turoīs intentio quærentium. Non.n.quærimus vt ad propositionum notitiam veniamus, sed vt res ipsas esse cognoscamus, vt patet cum quæritur. an substantiæ separate sint.

ca. 1. in solutione scdi dubij circa tex. c. 2.

Quæstio an est subiecti, an passionis, an vtriusq;.

Quarto circa eandem quęstionem dubitatur, cuius esse quærat, an subiecti, an passionis, an vtriusq;. Si.n.dicatur φ quærit, an subiectum sit, statim obstat omnē scientiam & consequenter demonstrationem quæ sine scientia non est, supponere subiectum suum esse, q̄m de subiecto præsupponitur quid & quia. Si autē dicatur φ quærit esse passionis, superflue ponitur quæstio quia est, q̄m ipsa quærit de esse passionis, quoniam esse passionis est inesse, quod illa inquirit. Si dicatur φ quærit esse vtriusq;, & φ differt à quæstione, quia est, quoniam quia est quærit de passione tantum, an est vero de vtroq; obijcitur, tum quia eisdem quæsiti non debent esse plures quæstiones, Tum quia Aristo. in textu loquens de quæstione an est, subiecti exempla dedit, s. de deo, de centauro, de terra, de luna.

Quæstio qd est & quia, quæ nā prædicata quærat.

Quinto dubitatur communiter circa quæstiones quid est, & quia est, an quærere de prædicatis quæ sunt partes diffinitionis, sit quæstionis quid, aut quia. videtur nanq; φ quæstio quia est, quærat de singulis prædicatis quidditatiuis, quoniam quæstio de tertio adiacente est quæstio quia (vt. S. Tho. expresse hic dicit.) Quærere autem an homo sit animal, vel an sit substantia, est quæstio de tertio adiacente, vt patet. ergo &c. Ex altera autem parte videtur φ sit quæstionis quid, q̄m illud quod respondetur conuenienter ad interrogationem factam per quid, quæritur per quæstionem quid. Oportet.n.responsiones quæstionibus proportionales esse. Constat autem ex Aristotele & Porphyrio φ genus prædicatur in quid de specie, & redditur quærenti quid de specie, igitur &c.

Prio topi. capit. 4. in capi. de gener.

Quæstio qd est num terminet ad incomplexum vel complexum.

Sexto dubitatur circa quæstionem quid est, an quærat de complexo vel incomplexo. hinc.n. videtur φ quærat de complexo, quoniam quærit de scibili. Scibile autem non est nisi verum quod in enuntiationis cōplexione consistit. Et confirmatur ex verbis. S. Tho. dicētis hic, φ quia sola enuntiatio est scibilis, consequenter sola ipsa est quærabilis, &c. Inde autem apparet φ quærat de incomplexo, quoniam id quærit quo inuento cessat. Inuenta autem diffinitione clarum est quod non quærimus quid, diffinitio igitur quæritur. Diffinitio vero vt in primo habitum est, non dicit esse vel non esse, ergo &c.

T. c. 25. Cap. 2.

Quæstiões quo à præcognitionib⁹ distiguant. Num quæ scientia supponat subiectum esse circa t. c. 2. Dubio. 4.

Septimo circa omnes quæstiones absq; argumentis dubitatur quomodo inter se, & à præcognitionibus differant. Octauo & vltimo, iterum proponitur quæstio omissa in principio primi, an omnis scientia supponat suum subiectum esse ita φ non probat illud esse. Videtur.n. φ subiectum esse probari possit in scientia cuius est subiectum. primo quia omnis scientia potest vti demōstratione quia. & propter quid. ergo potest demonstrare suum subiectum esse à posteriori. Antecedens patet, quia sicut per causam probatur effectus propter quid, ita ecōuerso per effectum demonstratur causa quia. Consequentia probatur, quoniam subiectum est causa aliquorū in illa scientia, & consequenter cum ex effectu possit à posteriori concludi causam esse, sequitur subiectū esse formaliter demonstrabile.

Et confirmatur inductione, quoniam in libro Elenchorum, probatur syllogismum sophisticum esse per simile. & Priscianus in libro constructionum ostendit orationem constructam esse, &c.

Cap. 1.

Ad primum dubium dicitur dupliciter. primo φ Aristo. accepit vere scitum neutro illorum modorum, sed intellexit vere scitum idem quod inuestigatione certum, vt per ly (certum) distinguatur ab opinato, & per ly (inuestigatione) distinguatur à principijs à natura inditis, & sic claudit in se omnia dubitabilia quæ possunt per certitudinem cognosci, siue per demōstrationem, siue non, & consequenter

sequëter notitia ipsius quod quid est,&c.Ad id vero quod additur de quæstione an est,dicitur ꝙ non est verum vniuersaliter ꝙ omnis demõstratio supponat eius subiectum esse,vt in primo dictum fuit & infra declarabitur, & propterea stat ꝙ sit præcognitio respectu demonstrationis terminantis quæstionem quia est.vel propter quid. & sit conclusio respectu anterioris demõstrationis terminãtis quæstionem an est,&c. Dicitur secundo ꝙ per vere scitum accepit per demonstrationem cognitum. Sed cognitum per demonstrationem non vniformiter sumendum est, quoniam aliquid cognoscitur proprie per demonstrationem, vt conclusio, & aliquid minus proprie, vt medium quod est ipsum quod quid est, quod per demõstrationem quodammodo cognoscitur,vt infra dicetur. Vnde Albertus dicit vere scita hic dicuntur ea quæ per demonstrationem, vel in demonstratione cognoscimus. — Cap. 1. — infra c.7.1.

Ad secundum dubium. Ad secundum dicitur, ꝙ duplex ista distinctio harum quæstionum.s.in simplices & compositas non ponentes in numerum, & ponentes in numerum non est ita accipienda,vt eodem modo quælibet simplex sit simplex, nec eodem modo quælibet composita sit composita. Simplices enim quæstiones cum sint, an est, & quid est, si ex parte rei quæsite simplicitatẽ sumis dissimiliter simplices sunt, quæstio nanq; quid est ideo simplex est, quoniam purum & immistum quid est,quærit,quęstio vera an est,ideo simplex est .quoniam esse rei simpliciter.i.absq; aliqua additione quærit. Quærendo.n.an centaurus sit.non quæritur an centaurus habeat esse tale vel tantum,& esse absq; additione,an habeat esse. Si autem ex partę modi quærendi simplicitas sumatur,dissimiliter quoq; simplices inueniuntur;q̃m quæstio an est.per modum enuntiationis simplicis exercetur,& enuntiationem simplicem proponit.vt patet cum quæritur,si centaurus est;quæstio vero quid per modum enuntiationis simplicis exercetur, sed eam non proponit. Cum.n.quæritur quid est homo, non proponitur discutienda simplex enuntiatio, sed incomplexum illud, puta homo.formaliter tamen talis quęstio per modũ simplicis enuntiationis (absq; præterito.s.) vt patet. Eodem modo est dicẽdum ex parte compositarum quęstionum.s. quia est, & propter quid est. Si.n.ex parte rei compositio spectetur, quæstio quia est, ideo composita dicitur, quoniam ad duarum rerum compositionem quærendam inuenta fuisse videtur, & semper compositionem extremorum directe quærit, & realem cõpositionem eorum quęrere permittitur. Quæstio vero propter quid non quęstio composita dicitur, quia compositionem directe quærit, sed quia compositionis causam postulat. Ex parte quoque modi quærendi,quæstio (quia) duorum mediam inquirit compositionem,quoniam exercetur per modum enuntiationis de tertio adiacẽte & illam proponit,vt patet,cum quæritur, vtrum homo sit perfectissimum animalium. Quæstio vero (propter quid) quoniam causam talis compositæ enuntiationis quærendo proponit. Altera quoque distinctio in ponentes in numerum, & non ponentes in numerum,eodem quoq; modo distribuitur. Simplices.n. propter supradictas causas non ponunt in numerum, & compositę propter antedictas quoq; rationes in numerum ponunt, ponere.n.in numerum in ꝓposito nihil aliud est, q̃ quærere de duorum adunatione,vt.S.Tho.exponit.vel quærere de esse subiecti non simpliciter,sed tali,vt Alpharabius & Auicenna exponunt. vtrunq; autem horum simplicitati & compositioni supradictis proportionabiliter respõdet vt facile deduci potest. Ad primam dubitationem ergo in oppositum dicitur, ꝙ.S.Tho.non dicit quæstionem quid quærere enuntiationem de secundo adiacente, sed tantum dicit ꝙ simplices questiones referuntur ad primum modum enuntiationis.ista autẽ relatio quo ad quęstionem an est,clara est,quo ad quęstionem vero quid est, potest accipi & pro relatione similitudinis, quia quæstio quid ad modum simplicis enuntiationis exercetur, vt dictum est, & potest accipi pro relatione consequentis ad præcedens, q̃m sicut quæstio propter quid sequitur quæstionem,quia est,ac per hoc pertinet ad enuntiationem de tertio adiacente,ita quæstio quid sequitur quæstionem an est,ac per hoc respicit enuntiationem de secundo adiacente.Potest quoq; accipi pro relatione propriæ causæ ad proprium causatum,quoniã sicut (quæstio propter quid) causam enuntiationis de tertio adiacente quærit, ita quæstio (quid) causam enunciationis de secundo,licet hoc non faciat ex modo quærendi,& his duabus relationibus attestatur Auerrois in hoc loco,ex malo ergo intellectu.S.Tho. procedit obiectio prima. Ad secundam vero dicitur ꝙ ratio illa est optima ex modo quærendi sumpta, nec habet locum in quæstione de secundo adiacente, quoniam secundum formã enuntiationis simplicis nulla media compositio inter duo ponitur. secundum vero tertium adiacens duorum compositio quæritur,quoniam(ly est) compositionem importans, inter duo mediat. Ad tertium dicitur, ꝙ quæstio an est.quærit de vtroq; esse diuersimode, quoniam ipsam existentiam rei quærit,vt terminum vltimo formaliter quæsitum, veritatem autem propositionis quæri,vt terminum secundum quid seu medium.Inquirentes nanque,an centaurus sit nunquam desistimus quousque cognoscamus centaurum habere existentiam. Et quoniam ad hoc non peruenitur nisi media compositione intellectus,cuius veritas ex eo ꝙ res est vel non est, resultat.ideo etiam sub eadẽ inquisitione cadit, an illa propositio sit vera.centaurus est. Veritatem siquidem huius intueri est cognoscere centaurum esse. — Cap. 1. — prio pther. cap. 1. — Ad tertium dubium.

Ad primo vero eorum quæ obijciuntur in oppositum dicitur ꝙ essentias rerum existere potest accipi dupliciter. Vno modo absolute. Et sic secundũ veritatem sub demonstratione non cadunt categorica, quoniam res non necessario existunt, & causa existentie earum est liberalitas primæ causæ,quę necessitari simpliciter non potest,&c. Alio modo præsupposito vniuerso, & sic necessarium est species omnes esse, & consequenter demonstrari potest eas esse. Cuius signum est ꝙ cum demonstratur intelligentias esse,ex colligatione quam habent cum orbibus, &c.ostenditur, & similiter cum demonstratur, spheram ignis esse, ex ipsa vniuersi perfectione & connexione ostẽditur, &c. Sub silentio autem hoc antiqui retinuerunt, quoniam vniuersum esse clare liquet, & radice necessitatis manifesta non fuerunt soliciti circa modũ necessitatis talis quæstionis. Ad id vero quod secundo obijcitur patet ex dictis,&c. Sed contra datam responsionẽ obijci potest ꝙ non sit conformis doctrinis.S.Tho.quam profitemur, q̃m.S.Tho.in prima parte.q.3.ar.4.ad secundum ait. ꝙ terminata quæstione an est.de deo. non scimus existentiam eius, sed ꝙ illa propositio sit vera. Deus est. Non ergo secundum ipsum quæstio,an est, quærit de existentia rei, sed esse quod significat propositionis veritatem. Ad hoc dicitur, ꝙ cum ratione conuincatur & ab ipso alibi habeatur expresse ꝙ quæstio an est, quærat de existentia rei, patet in quol.secundo ar.3.verba eius allegata oportet sano intellectu accipere, duo considerando. Primum est ꝙ non dixit quæstionem an est,non quærere de existentia dei, sed dixit ꝙ per demonstrationem qua illa quęstio apud nos terminatur — s.q.3.art.4. — quol.2.art. 3.circa medium.

tur nescitur ipsa existentia dei, sed propositio,&c. Secundum est ꝙ non loquitur vniuersaliter sed de deo. Propter quod dico ꝙ non intendit per illa verba dicere ꝙ quæstio an est, non quærat de ipsa existentia dei, sed secundum ꝙ quæsita tali existentia, cum inuenta fuerit non cognoscitur per demonstrationem simpliciter, sed solum vt fundatur esse verum propositionis responsiuæ ad quæstionem an est. Et si instetur ꝙ si propter hoc dixit nos non cognoscere existentiam dei, sequitur ꝙ vniuersali pari ratione dici potest de quolibet ꝙ non cognoscitur existentia eius, cum terminatur quæstio an est. quia non scitur alio modo, nisi vt fundat veritatem propositionis. hoc autem constat esse voluntariũ.ergo,&c.tenet consequentia, quoniam siue concludatur, ergo deus est, siue, ergo decima sphæra est, siue aliquid aliud, nihil refert quo ad hoc quod est cognoscere existentiam vt fundat veritatem propositionis.

Ad hoc dicitur ꝙ quia vnaquæq; res tunc simpliciter cognosci affirmatur vel negatur. quãdo secundum proprium sibi modum cognoscitur, vel non cognoscitur. & inter existentiam dei & aliorum hæc differentia est, ꝙ propria cognitio existentiæ aliorum fit per quæstionem an est, quoniam nulla aliarum quæstionum quærit de existentia rei. propria autem cognitio existentiæ dei fit per quæstionem quid, quoniam ipsa existentia dei est ipsius quod quid est. Ideo existentias aliorum terminata quæstione an est cognosci dicimus absolute, existentiam autem dei terminata quæstione an est non cognosci dicitur, non quia omnino ignoretur, sed quia non simpliciter.i.ſm proprium modum suę cognoscibilitatis cognoscitur.& cognosci dicitur propositio vera.i.ipsa existentia vt fundamentum est veritatis & esse illius propositionis.s.deus est. Conformis est ergo responsio data doctrinæ. S. Tho.& habes hinc defe-

Sco.1.di.3. q.1.in principio. ctum Scoti vel scotistarum in primo sententiarum dist.5. q.1.in principio. vbi adducuntur prædicta verba.S.Tho.

Ad quartũ dubium. Ad quartum dubium dicitur, ꝙ quæstio an est, quærit de subiecto & passione non vt passio est, sed vt res quædam in se est. quoniam dubitare contingit de rebus illis, quæ passiones sunt, an sint, & possunt res illę accipi vt substantia aliarum passionum.& consequenter de eis tunc supponetur an est, vt patet de triangulo de quo quęstio an est, formatur, & tamen passio est vt dixit Aristo.in principio

T.c.2. primi. Ad primum autem obiectorum in oppositum dicitur ꝙ licet vtraq; quæstio.s.an est, & quia est. inquirat quandoq; idem esse, non tamen propterea eiusdem quæsiti formaliter sunt duæ quęstiones, quoniam aliud formaliter quæsitum est rem illam quę est passio, esse quod quęstio an, inquirit. & aliud passionem vt sic esse.i.rem illam inesse tali subiecto quod quæstio quia est, quærit, licet materialiter sit idem esse quo res illa sit & insit. Ad secundum vero dicitur dupliciter. primo secundum Albertum ꝙ Arist. dedit etiam exemplum de passione, cum dixit si nox est. Secundo ꝙ quia formaliter loquendo quæstio an est, non inquirit de passione, quia non de passione (vt passio est) qm̃ eius vt sic esse non est, sed inesse, ideo exẽplum de passione non dedit, sed tantummodo de subiecto, cuius esse adeo inquirit, vt sicut iam dictum est, circa passionem non nisi, vt subiecti seu substãtię rõnem induit, solicitetur.

Ad quintũ dubium. Ad quintum dubium dicitur, ꝙ quia secundum omnes illustres expositores quæstio quia est, quęrit de tertio adiacente, & nullam vnq̃ viderim exceptionem fieri de prædicatis primi modi aut secundi, nullaq; ratio mihi occurrat cogens, aut probabiliter ducẽs ad talem exceptionem, inquirere de singulis prædicatis quidditatiuis quæstionis (quia est) fore censeo. Tum quia hæc infra latitudinem tertij adiacentis sunt. Tum quoniam in textu distinguitur duplex esse, quod potest quæri de re.s. esse simpliciter & esse in parte. & primum attribuitur quæstioni, an est, secundum vero quæstioni quia est. per esse autem simpliciter secũdum omnes intelligitur esse sine additione aliqua. per esse autem in parte secundum Alpharabium, Auicennam & Albertum intelligitur esse particulatũ contractum & determinatum per predicatum substantiale vel accidentale. Constat autem ꝙ cum quæritur de aliquo prædicato quidditatiuo, puta vtrum cœlum sit corpus animatũ absque dubio quæritur aliquod cœli esse, & cum non quæratur esse pertinens ad quæstionem an est, relinquitur ꝙ quæratur esse in parte, pertinens ad quæstionem quia est. quærendo.n.vtrum cœlum sit corpus animatum, manifeste patet ꝙ quærimus non vtrum cœlum habeat esse, sed vtrum habeat esse tale, licet ly tale non notet accidentalem differentiam, hoc autem est esse particulatum & contractum per prædicatum. Tum quoniam si istius quæstionis non est quærere prædicata quidditatiua ad quæstionem quid reducentur, & hoc non conuenienter dici potest, qm̃ vnicæ quæstioni vel vnica responsio danda est, vel si plures possunt dari, quælibet saltem debet esse sufficiens, aliter in termino inquisitionis non esset quiescendũ, & sic quæstio esset terminata & non terminata, quod implicat contradictionem. Constat autem ꝙ quærenti quid de homine, vel boue non satisfit assignando singulas partes diffinitionis, sed oportet assignari diffinitionem. vnde & in primo libro dictum est, ꝙ cognoscere per communia, non est cognoscere propter quid, quod idem est quod quid, vt in hoc capitulo dicitur, sed est cognoscere quia.

Ad rationem autem in oppositũ dicitur, ꝙ licet apud T.c.30. dialecticum omnia prædicata in quid reducantur ad quæstionem quid, quoniam ipsi non est curæ, an per propria, an per communia soluatur quæstio in posterioristicis, tamen vbi quæstiones scibiles traduntur & non parui refert scire per communia & propria,&c. ad quæstionem quid, non nisi ipsum quod quid est pertinet. Negatur ergo assumptum illud.s.omne quod prædicatur in quid, pertinet ad quæstionẽ quid, loquendo de quid posterioristice, &c. Nec mihi (ex his motus) imponas, aliam me fateri quæstionem circa partes diffinitionis & totam diffinitionem, & quia partes sunt priores toto me ponere quæstionem, quia est ante quæstionem quid est, & siqua sunt huiusmodi. (Nihil enim horum ex dictis sequitur) quoniam de partibus diffinitionis, vt prædicata sunt alicui inexistentia sermo habitus intelligendus est. Nihil enim aliud quęsiuimus nisi an quærere vtrum homo sit animal, vtrum albedo sit color, & huiusmodi pertineat ad quæstionem quia est, aut ad quæstionem quid est. de eis autem, vt partes diffinitionis sunt nihil dictum est. Sed nunc dicitur ꝙ pertinent (secundaria intentione tamen) ad quæstionem quid: tum quoniam quærens de ipso quod quid est, quærit necessario de eius partibus, tum quoniam eiusdem rationis est, dare primum genus, & vltimam differentiam vt adunantur in vna quidditate. Vnde vt cauillatorum importunitas excludatur, respondeatur cum diffinitione, ꝙ inquirere prædicata quidditatiua absolute secundum inexistentiam eorum.s. insint vel non, pertinet simpliciter ad quæstionem quia est. inquirere autem ea quo ad modum inexistentiæ, ex quo habent ꝙ partes sint diffinitionis pertinet principaliter ad quæstionem quid, quoniam eius est quod quid est, totum inuestigare, secundaria tamen intentione. quia partes sunt, & pertinet ad quæstionem quia est, pro quanto absque complexione tertij adiacentis

centis talis inquisitio non est, ministerialiter tamen, quia hoc inquirit inquantum famulatur quæstioni quid &c. Ordo autem inter quæstiones non variatur ex his quæ cótingunt per accidens. Licet enim ad scire quod quid est, præcedat scire quia talia prædicata quæ sunt partes diffinitionis insunt illi diffinibili, tamen est hoc per accidens pro quanto primæ operationi intellectus immiscetur secunda, vt alibi declarandum est &c.

Ad sextum dubium.

Ad sextum dubium. dicitur ꝙ quæstio quid, quærit formaliter de incomplexo, quoniam quærere de complexo, iuxta secundum adiacens pertinet ad quæstionem an est, & iuxta tertiú ad quæstioné quia est, & propter quid. Tum quoniá quæstio quærés complexe de quod quid est, ad questionem quia est pertinet, vt ex S. Tho. verbis in hoc loco haberi potest, cú dicit ꝙ omnes quæstiones dialectice reducuntur ad quæstionem, quia: constat siquidé ex primo Topicorum. ꝙ vna illarum quatuor quæstionú ibi enumeratarum est quæstio de diffinitione, tum propter rationem tactam obijciendo, quoniam, id est quæsitum quod respondetur. Respondetur autem quæstioni quid, vt ex dictis patet, ipsa diffinitio, quæ incomplexú quid est, ergo &c. Ad rationem in oppositum dicitur dupliciter. primo ꝙ diffinitio licet formaliter non sit vera vel falsa, virtualiter tamen est vera, vt in principio primi dixit S. Tho. & hoc sufficit. Secundo dicitur, ꝙ licet quæstio quid, quærat formaliter de incomplexo. quærit tamen id quod est ratio veritatis complexi, quoniam ipsum, quid est medium ad concludendum an est, & proptcerea scibile & verum & enuntiabile appellatur. Scibilia siquidem non eadem ratione omnia dicuntur, sed alia vt conclusiones & hæc proprie sunt an est, & quia est, aliæ vt causæ conclusionú, & hæc sunt quid, & propter quid. Quæ quoniam in enuntiationibus posita veritatem formaliter sortiuntur, non immerito solam enuntiationem quæribilem & scibilem esse dictum est. Et per hæc patet duplex etiam responsio ad confirmationem &c.

Cap. 3.

circa. 2. c. 5. in medio.

Ad septimum dubium.

Ad septimum dubium dicitur, ꝙ quáuis diuersi diuersimode has questiones ordinare videantur, magis tamen in verbis quàm in re inter eos differentia videtur. Oportet enim omnes conuenire in hoc, ꝙ questio an est, quærit an homo sit, quid est vero quærit quid est homo. quia est autem inquirit qualis est homo, seu an homo sit risibilis, propter quid, eandem causam percunctatur, vt ꝓpter quid homo est risibilis. Hoc enim aperte traditur ex textu & expositoribus. Sed differentiam inter quosdam peperit diuersio à sermone formali dum alij conuenientiam earum inspicientes. alij abstracta quesitis magis quàm quæsita considerantes, alij ad pauca respicientes in diuersas proruperunt voces. Non enim propterea, quia omnes questiones conueniunt in hoc ꝙ querunt medium, nec ex hoc quòd ex ista res creditur distingui, aut non distingui a re, aut quia primo debetur singulari nec ex aliis huiusmodi ordinande sunt quæstiones hæ. Sed negocio logico intendendo fatendum simpliciter est quæstiones differre & conuenire. Differre quidé in hoc quòd simplices quærunt esse simpliciter, compositæ vero esse tale. Et simplices inter se in hoc differre quòd altera quærit de re an sit, altera quid sit. Composue uero in hoc ꝙ altera quærit de re an habeat talem dispositionem, altera propter quid illá habeat, nec potest mens humana plures de re quacunque quæstiones formare, vt patet. Nec est dispositi ad philosophiam dubitationibus métem inuoluere quid sit quærere an centaurus sit, hoc enim quilibet mentis compos intelligens terminos nouit. Solos enim eos latet qui nesciunt discernere inter notum per se, & notum per aliud. Conuenire vero in hoc ꝙ omnes quærunt medium indistincte à priori vel à posteriori, quia (vt in textu dicitur) nihil aliud est quærere an centaurus sit, quàm an sit aliqua causa ex qua habeatur centaurum esse. Causam autem intellige in essendo vel in cognoscendo. (Aliter de deo non posset quæri an sit.) Et similiter est de quid est & quia est. Et propter hoc inueniuntur illustres philosophi quádoque dixisse ꝙ quæstio an est, quærit de re in ordine ad suam causam efficientem. hoc enim & similia intelligenda sunt eo modo quo intelligitur sermo Aristotelis ꝙ quæstio an est, quærit de medio. & non considerasse hoc, fuit causa temeritatis præferentium se. A præcognitionibus vero quæstiones differunt in duobus. & primo in hoc ꝙ sub præcognitione quid concluditur quid nominis, sub quæstione vero quid minime, eo ꝙ quid nominis nó est pars scientiæ, sed variationi & placito humano subiacet. necessario tamen præsupponi oportet quia à vocibus doctrina & disciplina fit. Secundo in hoc ꝙ sub præcognitione quia concluditur veritas principiorum & esse simpliciter subiecti. quorú neutrum clauditur sub quæstione quia, sed veritas principiorú extra questiones omnino est, vtpote ex se euidens. & esse simpliciter subiecti clauditur sub quæstione an est.

De quibus 2. physi. Tex. c. 6. & c. 6.

Ad octauú dubium difficillimum.

Ad octauum dubium dicitur distinguendo prius sensum quæstionis. Potest siquidem scientiæ nomine accipi ipse habitus scientificus, pura metaphysica aut geometria &c. vt sit sensus. vtrum omnis scientia tam metaphysica quàm geometria, supponat suum proprium subiectú esse, & non posit probare illud esse. Et pót scientiæ nomine accipi demonstratio, vt sit sensus. vtrum omnis demonstratio supponat illius demonstrationis propriú subiectum esse &c. Si primo modo intelligatur, rńdet (secundum Auerroim) qué Thomiste in hoc imitari videntur. ꝙ non pót probari neq; à priori neq; à posteriori. Tum quia expresse Arist. docuit de subiecto presupponi quia est. Tum quia (vt ibi dictum fuit.) sciæ quærunt pasiones de subiecto vel ꝑ principia subiecti, vel ꝑ effectus, vtroq; auté modo oportet præsupponere subiectum esse. qm̃ fatuum est quærere non entis pasiones. Pasio. n. cum quæratur vt inhærens alicui ſm imaginationé præsupposito esse, necesse est vt inquiratur & cócludatur inhærens. Cósentiuntq; his dicta Porphyrij & Alberti S. Tho. in principio primi. Et si obiiciatur, ergo nulla scientia probabit qóné an est. rńdetur dicendo ꝙ cómittitur paralogismus consequentis. Ná non sequitur. nulla scía concludit qóné an est, de suo subiecto. ergo nulla sciétia probat eam vniuersaliter. Stat. n. ꝙ terminat eam de partibus subiectiuis subiecti. vel aliquo alio, & non de subiecto. Vnde metaphysica non probat ens. quod est eius subiectum esse. & tamen ad ipsum maxime pertinet qó an est. vt in sexto eiusdem dicitur. Si auté intelligatur secundo modo, tunc dupliciter respondetur. Primo ꝙ oís demonstratio supponit suum subiectum esse, qm̃ Arist. indistincte dixit in primo de subiecto præsupponi quia est. Et si instetur, ergo qó an est. non pót demonstrari. quoniá id cuius quæritur esse nó præsupponitur esse. Respondetur ꝙ qó an est. non concluditur in secundo adiacente, sed in tertio, ita ꝙ id cuius (vt subiecti) quæritur esse in proponendo qónem in conclusione sumitur vt prædicatú, & cóncluditur de aliquo præsupposito. & sic demonstratur esse. v. g. quæritur vtrum deus sit in secundo adiacente. Sed cócluditur. ergo aliquod ens est deus, & sic de aliis. & sic semper supponitur subiectum nó qónis, sed demóstrationis & cóclusionis esse.

Expresse Auer. 2. phy. c. 26. in fi.

Cap. 1.

circa. t. c. 2.

Tex. c. 1.

sionis esse. Et si instetur. ergo nulla differentia est inter
conclusionem qõnis an est. & conclusionem qõnis quia
est. quoniam vtraque est de tertio adiacente. & sic conclu-
siones quæsite non differunt. ergo nec qões differrent.
quoniam ex scibilibus quæsitis distinguuntur. Responde
tur ꝙ differunt in hoc ꝙ quæstio (quia) eget per se tertio
adiacente, quoniam quærit de certo subiecto certum præ
dicatum vltra verbum substantiuum. Non.n. in incertum
quæritur vtrum quodcunque habeat tres angulos aut sit
aĩal &c. sed determinate subiectum cõclusionis proponi-
tur, vtrũ homo sit animal, vtrũ isocheles habeat tres &c.
Quæstio autem an est. non proponit subiectum cõclusio-
nis sed qõnis tantum, nec per se ex vi qõnis eget altero ter
mino, sed accidit vt in respondendo terminetur coassum
pto tertio non determinato sed vage. Concluditur.n. er-
go aliquid est deus. ergo aliquid est centaurus &c. Hunc
modum dicendi oĩno non repello. Fundamentum tamẽ
non habet vnde tantam prouinciam subire cogatur, quo-
Tex.c.2. niam Arist. in primo lib. expresse loquebatur de demon-
stratione in qua passio de subiecto concluditur. vt ex tex-
tu & expositoribus patet. Sed ad hoc posset dici ꝙ tene-
tur hoc, non auctoritate illa pura. sed adiuncto hoc ꝙ oẽ
quod demunstratur se habet vt passio, vt inferius habebi-
Cap. 2. tur. Alio autem modo respondetur, & iudicio meo nunc
melius (licet ego priorem olim modum excogitauerim)
ꝙ non omnis demonstratio supponit subiectum suum es-
se, quoniam aliqua quærit & demonstrat illud. & hoc te-
neo vniuersaliter in omnibus demonstrationibus termi-
nantibus qõnem an est. Moueor autem ad hoc primo qm̃
nulla ratio me incitat ad oppositum. Qđ.n. tactum est
ꝙ omne quod demonstratur se habet vt passio, intelligi-
tur quo ad hoc quod est dici de altero, seu alteri inesse, qm̃
omne quod demõstratur se habet vt prædicatum siue sit
in secundo siue in tertio adiacente, & nõ intelligitur quo
ad alias cõditiones. s. ꝙ se habeat ita ꝙ supponatur ei sub-
iectum esse & prædicetur tertium adiacens &c. vsus quo-
que artis demõstratiue in scientiis qui posset ad hoc idem
adduci, quoniam non vñr inueniri demõstrationes in se-
cundo adiacente. etiam si terminent qõnem an est. vt pa-
Tex.c.78. tet. 8. phy. vbi concluditur substantias separatas esse in ter
tio adiacente. Et in primo Euclidis. vbi concluditur triã
gulum esse &c. Hic, inquã, vsus non ostendit intentum. qm̃
ſm veritatem non quærebatur in huiusmodi locis qõ an
est, sed quia est. vt patet ibidem, subiectum.n. qõnis. in 8.
phy. est motor primus. & in primo Euclidis linea recta li-
cet ex hoc eliciatur ẽt conclusio an est. Et qm̃ si ita qñque
inueniretur, facilitati vsui grate attribuendũ esset potius
quàm arti. Vt.n. in primo lib. diximus, contingit artẽ de-
Cap. 1. in so monstratiuam aliter docere & aliter exercere. Secundo
lutione se- qm̃ oẽ verum necessarium habens cãm est demonstrabi-
cũdi dubij. le. Conclusiones qõnis an est. ẽt in secundo adiacente sunt
Ad secũdũ. hmõi. ergo &c. Et si dicatur ꝙ sunt demonstrabiles, sed
non tali modo. s. in secundo adiacente. Contra ex tribus
terminis quorum vnum est vera causa propter quã alter
necessario inest alteri sufficienter fit demonstratio oĩbus
alijs terminis seclusis. Sed retenta conclusione de secun-
do adiacente inueniuntur hmõi tres termini, ergo &c. In-
uenitur siquidem cum de ignis est quod quid est ignis vt
Scotiste vere causa & medium quo esse de igni concluditur. Sco-
Ant. And. tiste tamen sectantes Antonium And. in qõne prima su-
prio me. q. per metaphysicã decepti sunt in hac qõne. qm̃ non distin
1. contra xerunt inter scientiam & demonstrationem probare sub-
Auerr. iectum proprium esse, vt nos fecimus Et propterea im-
pugnãs ille Auerroim tenet scientiam probare subiectũ
esse à posteriori præaccipiendo quid nominis & decla-
rando illud significatum esse, & non posse probare subie-
ctum esse à priori. Quoniam ipsum subiectum est pri- cõtra Ant. And. argui tur.
mo cognitum prioritate naturæ. Primum dictum decla-
ratum est superius esse falsum de scientia, & verum de ali
quo genere demõstrationum. ſm autem dictum ex eius
causa assignata deprehenditur male intellectum, quoniã
si indifferenter de cuiusque demonstrationis & scientifi-
ca habitus intelligatur subiecto. falsum est. quoniã ipsum
quod quid est subiecti habentis alteram causam cuius eẽ
quæritur. proprium est ſm naturam medium ad cogno-
scendam qõnem an est, sicut quod quid est passionis me-
dium est ad concludendum ipsam esse. & non consequen
ter ex eo potest ſm naturæ ordinem à priori concludi
quæstio an est, quicquid sit de ordine quo ad nos. Si autẽ
intelligatur de subiecto scientiæ tantum, tunc nihil con-
cluditur quoniam quod quid est subiecti est prius motũ
ordine naturæ & post ipsum esse, quoniam quæstio quid
est, est prima qõ ſm se, sed non quo ad nos. et consequen
ter ex hoc non sequitur ꝙ non possit à priori probari. Ta
ceant ergo & audiant responsiones ad argumenta sua.

Ad primum negatur consequentia. & ad probationem
dicitur ꝙ non semper ex effectu necessario potest proba-
ri causam esse, sed tunc tantum quando causam esse est
minus notum nobis. Omnis.n. demonstratio ex notiori-
bus nobis (si a nobis fieri debet) procedere debet, quo-
niam propter quod vnumquodque illud magis est. In
scientia autem nihil magis notum est quam subiectũ esse,
propter quod in omni scientia vel per se notum est subie
ctum esse vel a superiori scientia sumitur. vnde in primo
phy. Arist. contra negantes subiectum naturalis philoso- Incipit
phiæ esse non à posteriori neque à priori disputauit, sed ad Tex.c.13.
metaphysicum confugit. & hoc merito. quoniam negato
vel ignorato subiectum esse quomodo aliorum dependẽ-
tium ex eo esse stabilitum assumi poterit. præsertim cum
qualibet scientia à subiecto inchoet? Vnde non prouenit
ex defectu medij ꝙ scientia non probet suum subiectum
esse. sed ex defectu huius conditionis. quia subiectum esse
non ponitur vt minus notum sed vt notissimum. Ad cõ Cap. 6.
firmationem dupliciter dicitur. Primo ꝙ aliud est demõ cap. 1. in so
strare ex proprijs subiectum esse, & aliud est aliquali de- lutione pri
claratione patefacere. Neq; enim hoc negatum est, sed mi dubij.
illud vt ex secundo phy. Ab Auerroi habetur. vbi tentan Ad primũ.
tes demonstrare naturam esse, deridentur, & aliquam in-
tuitionem dari posse non reprehenditur. Tales autem
sunt declarationes à simili, quas arguens inducit. Secun-
do dicitur. ꝙ sicut in primo dictum est. quoniã in eodẽ
tempore traditur scientia cum principio scientiæ, quem-
admodum principium scientiæ ponendo quod quid est
subiecti inuestigatur, quod tamen præsupponitur in qua-
libet scientia à priori, ita subiectum esse in illo principio
declaratur. Et sic scientia proprie dicta supponit subie-
ctum suum esse.

Quomodo quæuis quæstio sit ipsius medij.

Circa conclusionem & tertiam simul dubitatum. An
cum dicitur omnem quæstionem inquirere mediũ,
intelligatur ꝙ inquirat medium suiipsius quæstionis siue
quæsiti per ipsam, an alterius. Si enim sit sensus, quòd
quælibet quæstio quærat medium quæsiti per ipsam, sta-
tim sequitur quòd diffinitio non immediate inest diffini
tio, quod est impossibile. patet sequela, quoniam quando
quæritur quid est, quæritur medium quæsiti. Quæsitũ
autem est ipsa diffinitio. Si autem sit sensus quòd quæli-
bet quæstio quærat medium alterius quæsiti. statim sequi
tur quòd

tur quòd non omnis quæstio quærat medium, nisi quis infinitas dicat esse quæstiones, aut circulariter se inuicem quærentes, quorum vtrunque est falsum, patet sequela, quia semper esset alterum dare quæsitum, cuius altera quæstio medium quærit. Ad hoc dicitur quod ambe ille vniuersales affirmatiuæ sunt falsæ. Neq; n. omnis quęstio quęrit medium suiipsius, neque omnis quæstio inquirit medium alterius, sed duæ earum. s. si est & quia est. inuestigant suorum quæsitorum media, quoniam quærendo an homo sit. quærimus an sit aliquod medium ad probandum hominem esse, & similiter, quærendo an triangulus habeat tres &c. quærimus si est aliquod medium ad concludendum triangulum habere tres &c. Non. n. aliquid horum quærentibus satisfacit simplex responsio affirmatiua, sed oportet medium ostendere quo hoc teneatur. Reliquę autem duę. s. quid, & propter quid. non suorum quæsitorum sed præcedētium media alio modo inquirunt. Interrogantes nanque quid est homo non medium quidditatis humane quærimus, sed ipsam quidditatem, quæ medium est in quæstione an est, & similiter in propter quid respectu quęstionis quia. Et aduerte quod cum dicitur omnis quęstio est quæstio medij non est sermo formalis. Tum quoniam sola quæstio propter quid inquirit medium sub ratione medij. Cæterę autem inquirūt id quod est medium, Tum quoniam etiam id quod est medium, quæstiones an est & quia est, non primo, sed secundario inquirunt, quoniam secundario illę quærunt de ipso quod est medium, vt patet &c. Ad rationes dubitando adductas non oportet aliter respondere, quia neutra pars sustinetur, sed medij processimus.

Disputatiue concludens idem non esse diffinibile & demonstrabile diffinitionem & demonstrationem. Cap. 2.

Quomodo autem quòd quid est monstratur, & quis modus reductionis, & quid est definitio, et quorum, dicamus, cum dubitauerimus primo de ipsis. Principium vero sit futurorum, quod est conuenientissimum habitis sermonibus. Dubitare. n. quispiam posset, an ne est idem & secundum idem definitione scire & demonstratione? An impossibile: definitio nanq; ipsius quid est esse videtur, quid est autem omne, vniuersale & prædicatiuum: syllogismi vero sunt, hi quidem priuatiui, illi autem non vniuersales: veluti qui quidem in secunda figura, priuatiui omnes, qui vero in tertia, non vniuersales. Postea neque prædicatiuorum omnium, qui sunt in prima figura, est definitio, vt quòd omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius autem ratio, quoniam scire est demonstratiue demonstrationem habere: quare, si in talibus est demonstratio, planum quòd non esset vtiq; ipsorum & definitio: scire. n. posset aliquis & secundum definitionem non habens demonstrationem, nihil enim prohibet non simul habere. Sufficiens autem est fides & ex inductione, nihil. n. vnquam definientes nouimus, neq; eorum, quæ per se insunt, neq; accidentium. Amplius si definitio, substantiæ quædam cognitio est, talia manifestum quòd non sunt substantiæ. Quòd igitur non est definitio omnis, cuius & demonstratio, planum. Quid autem, cuius est definitio, an ne omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadem. vnius. n. inquantum vnum vna est scientia, quare si quidem scire demonstratiuum est demonstrationem habere, continget aliquid impossibile, definitionem habere, continget aliquid impossibile, definitionem nanque habens sine demonstratione sciet. Amplius principia demonstrationum sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonstrabiles. Sed an ne non omnis eiusdem, sed alicuius eiusdem est definitio & demonstratio, an impossibile sit? non. n. est demonstratio cuius definitio, definitio nanque ipsius quid est & substantiæ, definitiones vero apparent omnes supponentes & accipientes ipsum quid est, vt Mathematica, quid vnitas & impar, & alia consimiliter. Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, vt quòd est, aut non est, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur. quemadmodum, neq; animal de bipede, neq; hoc de animali, neque vtiq; de plano figura, non enim est planum figura, neq; figura planum. Amplius alterum est quid est, & quòd est monstrare, definitio nanq; quid est significat, demonstratio autem, quòd aut est hoc de hoc, aut non est. Alterius vero altera demonstratio, nisi tanquam pars sit aliqua totius (hoc autem dico, quoniam monstratum est æquicrus duobus rectis æquales habere, si omnis triangulus monstratus fuit) pars enim hoc, illud vero totum est: hæc autem ad seinuicem non habent sic ipsum quòd est, & quid est, non enim est alterius alterum pars. Manifestum igitur quòd neque cuius definitio, huius omnis demonstratio: neque cuius demonstratio huius omnis definitio. quare omnino eiusdem nullius contingit ambo habere. Manifestum igitur est, quòd neq; definitio & demonstratio, neq; idem esse possunt, neque alterum in altero, subiecta etenim consimiliter vtiq; se haberent. Hæc itaq; hucusque dubitata sint.

Summa huius capituli hæc est.

Quomodo quod quid est demōstratur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorum, dicemus opponentes primum de ipsis. Propositio.

Verum sit idem & secundum idem diffinitione scire & demonstratione scire.

Non omne demonstrabile est diffinibile. probatur tripliciter à priori. Et primo quoniam diffinibile est ipsum quod quid est, quod prædicatiuum & vniuersale est. Demonstrabile autem non est tale. quoniam in secunda figura omnes syllogismi sunt negatiui. & in tertia non vniuersales. secunda quoniam nec omne demonstrabile in prima figura est diffinibile. v. g. omnis triangulus habet tres, &c. quoniam sequeretur quod demonstrabile sciretur secundum diffinitionem absq; demonstratione. Tenet sequela, quoniam scire demonstratiue est demonstrationem habere, & nihil prohibet non simul habere diffinitionem & demonstrationem, falsitas consequentis ex inductione patet, quoniam nihil eorum quæ per se, aut per accidens insunt diffinientia vnquam cognoscimus. tertio quia diffinibile substātia est, cum diffinitio cognitione substantiæ sit. Demonstrabilia autem non sunt substantiæ. Q̄ō cōclō. responsiua.

Nunquid omnis cuius est diffinitio sit demonstratio. Q̄S. cōclō. responsiua.

Non omne diffinibile est demōstrabile. Probatur dupliciter à priori. primo ex radice secundæ rationis suprapositę. s. quoniam vnius inquantum vnum est vna scientia. Sequeretur enim aliter hoc impossibile quod demonstrabile sciretur per diffinitionem absque demonstratione, secundo quoniam diffinitiones sunt demōstrationum principia. Quorum non esse demonstrationes ostensum est in primo libro, quoniam aut erunt principia principiorum in infinitum. Aut primæ diffinitiones erunt indemonstrabiles. T. c. 6. t. c. 4. quæstio

Verum cuiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio aut impossibile sit.

Nullum idem est diffinibile & demonstrabile. Probatur tripliciter à priori. Et primo quoniam diffinitio ipsius conclusio responsiua.

quod

quod quid est & substantiæ est. Demonstrationes autem omnes supponunt & accipiunt quod quid est, & non demonstrant, vt patet in mathematicis quid vnitas & quid impar. secundo quoniam omnis demonstratio aliquid de aliquo demonstrat affirmatiue vel negatiue. In diffinitione autem nihil alterum de altero prædicatur, nec genus de differentia, nec econuerso. tertio quoniam alterius altera demonstratio est, nisi sit tanquam pars illius vt se habent isosceles & triangulus. Diffinitio autem & demonstratio alterius & alterius sunt, quorum neutrum est pars alterius, quoniam diffinitio ostendit quid est. demonstratio autem quia est quæ altera sunt, & alterum non est pars alterius.

Conclusio. Diffinitio non est demonstratio neque pars subiectiua ipsius aut econuerso. Probatur à priori, quoniam earum subiecta. i. diffinibile & demonstrabile similiter se haberent, quod conclusum est esse falsum.

Series autem hæc est.

INTENDENS tractare de ipso demõstrationis medio, quod omnis quæstio quęrit, quoniam ipsum est quod quid est, per diffinitionẽ significatum, aggreditur tractatum de eisdem proponens quatuor in exordio huius capituli, quod est principium huius tractatus. & vltimum, principaliter exequens in hæc eodem capitulo tria facit. secundum tres quæstiones, quas multiplicauit ad idem, disputatiue eas determinando. Quarum ordo satis clarus in summa habetur. Et tandem penultimum vltima conclusione negatiue tetigit.

Annot. Primo huius. T.c. 20. CIRCA titulum quæstionis tractatę in hoc capitulo. Aduertendum est, quod aliquid scitur per demonstrationem dupliciter, vno modo vt passio. Alio modo vt conclusiõ. Vtrunq; n. horum vocatur quod scitur, seu demonstratur. Et quamuis in primo libro neglecta fuerit differẽtia inter hæc duo scita, ita vt vnum eis locum dederimus, quoniam tunc non variabatur propositum ex hoc, nunc tñ nosse expedit quod passio dicitur (quod demonstratur) ea rõne, quia est quod de subiecto concluditur. Conclusio vero ipsa dicitur (quod demonstratur) non propterea quia ipsa de aliquo concludatur, sed quia est id quod directe ex præmissis scitur & quod demonstrationem terminat. Item passio est quod scitur, vt incomplexum, conclusio est quod scitur vt complexum. In proposito igitur qñ quęritur vtrum idem sit demonstrabile & diffinibile potest accipi dupliciter. Vno modo loquendo de demonstrabili per modum passionis, & sic est sensus. Vtrum idem sm idem sit scibile per diffinitionem, & scibile vt passio per demõstrationem. i. an id quod de aliquo, puta de homine scitur per diffinitionem, puta quod sit animal rationale, sit scibile per demonstrationem: ita quod animal rationale & sit id quod per diffinitionem de homine cognoscamus, & per demonstrationem. Et iste sensus non videtur intentus ab Aristotele hic, vt ex probatione alterius sensus patebit. Alio modo potest accipi loquendo de demonstrabili per modum conclusionis, & sic est sensus. Vtrum idem sm idem sit cognoscibile per diffinitionem & conclusio demonstrationis, v.g. Vtrum homo secundum id quod scitur de eo per diffinitionem possit sciri, vt conclusio demonstrationis. i. an significatum per diffinitionem possit esse significatum per conclusionem demonstrationis. & hic sensus est sm mentem Aristotelis, vt ex quatuor patet. primo ex secunda ratione ad primam conclusionem. Assumit siquidem ibi quod demonstrabile est totum hoc, (Triangulus habet tres &c. & quia hoc non est diffinibile. secundo ex secunda ratione ad tertiam conclusionẽ, vbi assumit quod demonstratio prędicationem alicuius de aliquo scit. Diffinitio autem omni caret prædicatione, quia nec genus de differentia, nec differentia de genere in ea prædicatur. tertio quoniam quæstio mouenda in sequenti capitulo inquiret, vt ibi patebit, an diffinitio sit demonstrabilis passio. quarto, qm præsens quæstio est de subiectis, seu de obiectis proprijs diffinitionis & demonstrationis. constat aũt quod proprium obiectum scientiæ per demonstrationem est ipsa conclusio, & per diffinitionẽ est ipsa substantia rei. Potest etiam aliter neutrum sensum abigendo dici quod quæstio altior est, & quærit an sumpta quacũq; re, siue subiecto, siue subiecto, siue passione id quod cognoscitur de illa processu diffinitiuo sit oĩno idem quod illud quod cognoscitur de illa processu demonstratiuo. hoc. n. est dicere, vtrum sit idem sm idem diffinitione & demonstratione scire, siue illud attingatur à demonstratione, vt cõclusio, siue vt passio, siue quocunq; alio modo. Et hic absq; dubio est vere intentus sensus, qm quæstio ista non determinatur vsq; ad capitulũ septimum. vbi dicetur quõ idem secundum idem potest attingi à diffinitione & demõstratione, & quõ non. T. c. 5. Et in principio illius capituli expresse Arist. dicet se examinare velle quid bene & quid male dictum sit ab hoc capitulo illucusq;. vnde rationes adductæ ad probationem alius particularis sensus efficaces non sunt contra hoc. quõ Arist. disputatiue quærens veritatem sub quæstione vniuersali optime processit arguendo ad sensus particulares veros, probãdo. s. quod significatum diffinitionis non est ipsa conclusio, nec est ipsa passio, vt conclusa. i. vt inhęrens (secundum. n. inhærentiam per demonstrationem scitur) nec ipsum subiectum sm aliquid sibi inhærens. hæc. n. omnia ex adductis rationibus concluduntur vt facile est deducere, quoniam hæc absq; complexione & prædicatione sciri non possunt. Res autem à diffinitione absq; prædicatione & complexione attingitur, & tanguntur sic excellentiori modo propria obiecta demonstrationis & diffinitionis. s. natura & esse rei. In quo autem differat præsens quæstio à sequente in capitulo succedente dicetur. circa t.c. 8

Quomodo quod quid est sit vniuersale & prædicatiuum.

CIrca primam rationem pro prima conclusione dubitatiuncula quædã occurrit ex eo quod hic dicitur, quod quod quid est vniuersale est & prædicatiuum. Superius autem in primo libro dictũ est, quod termini. i. diffinitiones neque vniuersales neq; particulares sunt, neq; affirmatio, neque negatio in eis est. Ad hoc facile dicitur, primo quod quia diffinitio formaliter nihil horum habet. virtualiter autem vtrunq; habet, ideo diuersimode omnia verificantur. secundo quod quia diffinitio secundum se nihil horum habet, applicata autem diffinitio vtrunq; habet, ideo diuersis rationibus omnia verificantur &c. T. c. 19

Annot. CIRCA primam rationẽ pro secunda conclusione aduertẽdum est, quod illa propositio vnius, inquantũ vnum est, vnica est scientia, est vera loquendo de scientia, quã res scibilis ex se exigit, seu generat: qm res sicut se habet ad esse ita se habet ad cognosci quantũ est ex se. Et ppterea si res vna est vt sic, vnicum exigit cognitionis suæ modum, ex parte aũt nostri non inconuenit plurificare modos cognoscendi vnicam rem, & ideo loquendo de cognitionis modo ex parte nostri, propositio illa non est necessaria.

Disputatiue concludens quod quid est non esse demonstrabile. *Cap. 3.*

IPsius vero quid est, est ne syllogismus & demonstratio, aut non est, quemadmodum nunc ratio supposuit? syllogismus. n. aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum

vero

vero quid est, & proprium est, & in eo quòd quid est prædicatur, hæc autem necesse est conuerti. Si.n. A ipsi C proprium est, planum quòd & ipsi B, & hoc ipsi C, quare omnia ad inuicem. verumenimuero & si A in eo quòd quid est inest omni B, & vniuersaliter B de omni C in eo quòd quid est dicitur, necesse & A in eo quòd quid est de C dici. si vero non sic aliquis accipiet duplicans, non necesse erit A de C prædicari in eo quòd quid est: sed si A quidem de B in eo quòd quid est, ipsum vero B non de quibuscunq; in eo quòd quid est. ipsum autem quid est ambo eadem habebunt: erit igitur & B de C quòd quid est. si itaq; ipsum quid est & ipsum quid erat esse ambo habent in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. Et omnino si est monstrare, quid est homo, sit C homo, A vero quid est. siue animal bipes siue aliud quid: si itaq; syllogizabitur, necesse est A de B omni prædicari. huius autem erit alia ratio media. quare & hoc erit, quid est homo: accipit igitur quod oportet monstrare. nanq; & B est quid est homo Oportet autem in duabus propositionibus, & primis & immediatis considerare, maxime.n. manifestum, quod dicitur. fit: qui igitur monstrant per id, quod conuertitur, quid est anima, aut quid est homo, aut aliud quodcunq; entium, quod ex principio est petunt. quemadmodum, si aliquis existimat & animã esse idem sibiipsi causam viuendi, hoc autem numerum ipsum seipsum mouentem, necesse est.n. petere animam, quòd numerum esse ipsum seipsum mouentem sic, vt idem existere. Non enim si A sequitur B, & hoc C, erit A quod quid erat esse ipsius C, sed verum erat dicere, erit solum, neque si est A quod quid est, & de B prædicatur omni hoc enim, quod est animali esse, prædicatur de eo, quod est homini esse: verum.n. est omne homini esse animali esse, quemadmodum & omnem hominem animal esse, sed non sic vt vnum sit. Si igitur non sic acceperit, non syllogizabitur, quòd A est ipsi C quod quid erat esse, & substantia: si vero ita acceperit, prius erit acceptum C quod quid erat esse ipsius B, quare non demonstratum fiat, hoc.n. in principio accepit.

Summa huius capituli hæc est.

Q^{a} primũ suppositũ. VTrum ipsius quod quid est sit syllogismus aut demonstratio, aut non.

Syllogismus aliquid de aliquo per mediũ mõstrat.

Secũdum. Quod quid est proprium est, & in eo quod quid est prædicatur. & consequenter conuertibiliter.

Tertium. Syllogismum monstrantem quod quid est ex omnibus terminis suis conuertibilibus constare necesse est & talibus, q̃ primũ insit in eo quod quid est medio & medium insit in eo quod quid est tertio. Probatur prima pars in terminis A primo, C tertio, B medio: quoniam primum proprium est tertij, secunda vero pars in eisdem terminis, q̃m sic duplicans quod quid est concludit, aliter autem non: quoniam licet primum sit quod quid est medij, non sequitur ipsum esse quod quid est tertij.

Q$^{d'o}$ rñsiua. Q^{d} q^{d} est non est demõstrabile. probatur ex p̃missis sic. Si quod quid erat esse ambæ p̃missæ habent, in medio est quod quid erat esse tertij priusquam in conclusione, & sic accidit assumere probandum. Patet sequela in terminis generalibus eisdem applicatis ad speciales. s. hominem vt tertium & quod quid est eius vt primum, quoniam erit quod quid est hominis etiam medium. probatur secundo in duabus propositionibus & primis & terminis immediatis & conuertibilibus. ver. gra. Anima sit tertium: sibi ipsi causa viuendi, sit primum: & numerus seipsum mouens medium: oportebit repetere animam esse quod vere est, petendo numerum seipsum mouentem sic, sicut idem quoniam nec si primum cõsequatur medium & medium tertium. sequitur ergo primum est quod quid erat tertij, sed absolute. ergo primum inest tertio. nec si primum sit quod quid est. & vniuersaliter prędicatum de medio, quoniam quod quid est animalis dicitur de hominis quod q^{d} est, sicut animal de homine, non tñ sic, sicut quod vnum est. Quia ergo sic oportet repetere, si hoc non fiat non syllogizabitur primum esse quod quid est tertij. Si autem fiat demonstratio non est, sed acceptio principij.

Series autem hæc est.

SECVNDVM propositorum exequi intendens longo tractatu tria in hoc capitulo facit &c.

Primo quæstionem mouet de vno speciali modo introductionis ipsius quod quid est. secundo tria præmittit necessaria ad respondendum. quorum primum & tertium prædicati quæstionis qualitatem declarant. secundum autem subiecti eiusdem. Vltimo negatiue respõdet quæstioni, dupliciter responsiuam conclusionem manifestans.

CIRCA quæstionis titulum aduertendum est, vt sciatur sensus quæstionis, & quo differat à præcedenti, q̃ ipsum significatum diffinitionis, cuiusque potest dupliciter accipi. Vno modo absolute seu secundum se. Alio modo vt est quod quid est huius: puta circuli vel hominis. Differt autem non parum altero modo ipsum accipere. Si.n. absolute id quod importatur per diffinitionem inspiciatur, neq; veritas, neq; falsitas, neq; affirmatio, neq; negatio inuenitur, sed sola prima operatio intellectus illuc aditum habet. Si autem sumatur vt est huius. i. applicetur ad tale diffinibile, iam veritas vel falsitatis & affirmatio fit, & consequenter. secunda & tertia operatio intellectus circa illud negociari possunt. De quod quid est igitur, quod per diffinitionem constat significari, duplex est quæstio ab Aristo. mota secundum eius duplicem acceptionem, & quæstio quidem prima in cap. præcedenti tractata, de ipso absolute sumpto quæsiuit an posset attingi demonstratione, vt ex dictis ibi approbatis patet. Præsens autem de ipso relato ad id cuius est inquirit an posit demonstratione sciri ipsum esse huius quod quid est, i. an applicatio diffinitionis, vt sic ad diffinitum, posit per demonstrationem sciri &c. Notanter autem dicitur (vt sic) quoniam præsens quæstio non est an id quod significatur per diffinitionem posit processu demonstratiuo concludi q̃ insit rei significate per nomen diffiniti. puta, an posit demonstrari q̃ homo sit animal bipes, vt ex textu colligitur & ab omnibus expositoribus vnanimiter dicitur: sed an id, quod significatur per diffinitionem, posit processu demonstratiuo cõcludi q̃ insit, vt quod quid est seu per modum quo quod quid est inest ipsi rei significate nomine diffiniri. vnde quæstio ista est formaliter de modo inexistentiæ, an posit demonstrari & non de ipsa inexistentia simpliciter, & hoc sonant verba Arist. perspicaci intellectu formaliter accepta. (dixit.n. ipsius autem quod quid est, vtrum syllogismus &c.) Sicut.n. quod quid est alicuius nescire quis dicitur, si sciat totam eius diffinitionem, & nesciet esse illius completam diffinitionem, q̃m materialiter habet quod quid est, non formaliter. i. scit illud quod vere est quidditas illius, sed non scit q̃ sit illius quidditas, ita non dicitur demonstrari quod quid est alicuius de illo nisi demõstretur quod sit illius quod quid est: hoc.n. est demonstrare quod quid est inquantum huiusmodi, seu formaliter &c. Et quia sermo Aristotelis formaliter intelligendus est idcirco ex verbis ipsis sensum declaratum insinuauit &c. & sic patet quid quęratur & quæ sit inter quęstiones has differentia. Nec ꝓpterea dissentimus à S. Tho. qui non istam videtur assignare differentiam, quoniam ea quam ipse de-

dit,

Annot.

git, differentiam nostram non excludit, immo adiuuat dum docet quod prima quæstio quærens distinctionem diffinibilis à demonstrabili declarauit id quod sub diffinitione cadit esse quod quid est. secunda autem circa proprium modum tradendi illud solicitatur.

Dispositio demonstrationis concludentis quod quid est.

Circa tertium suppositum ab Arist. dubitatio non parua est. an intendat Arist. dicere quod syllogismus debēs concludere quod quid est, oportet quod habeat terminos tales quod primum sit quod quid est medij, & mediū sit quod quid est tertij, & hoc sufficiat: An intendat dicere quod talis syllogismus debet habere terminos ordinatos tam in pręmissis, quàm in cōclusione, ita quod primum dicatur de medio cum hac conditione addita. s. in eo quod quid est, & similiter medium dicatur in minori de tertio cum illa additione. s. in eo quod quid est, & sic concludatur primum de tertio, cum eadem conditione addita. verbi gratia, An syllogismus demonstratiuus quod quid est hominis, puta animal bipes esse quod quid est hominis debeat sic fieri. A est animal bipes in eo quod quid est: Homo est A in eo quod quid est: Ergo homo est animal bipes in eo quid est. Vel sufficit quod fiat absq; tali additione vtendo ipso A primo quod quid est medio hoc modo A est animal bipes: Homo est A: Ergo homo est animal bipes. Est autē ratio dubitandi quoniam Themistius, Auerrois, Boetius, & S. T. nihil dicit de illa conditione apponenda. Albertus autem magnus: quem sequitur Egidius, illam apponit. Textus vero vtriusq; expositionis capax videtur, quarum tamen secunda primam non admittit. Ad euidentiam huius dubitationis in qua libentius ipsos disceptantes audirem, quàm me medium pono, tria videnda sunt. Primo quæ sit vis syllogismi cum illa conditione ab Alberto facti. secundo quæ sit vis syllogismi, quem faciunt alij supradicti & an sufficeret ad concludendum quod quid est. tertio an vtraq; expositio saluari simul possit &c. Vis syllogismi cum conditione quod quid est adiecta est differentia inter ipsum & alium sine tali additione cognosci sic potest. Si. n. syllogizetur simpliciter A de C per B nihil aliud concluditur nisi quod insint C vt patet ordinando in primo primæ B est A, C est B, ergo C est A. Si autem additur in qualibet præmissa, ly in eo quod quid, tunc non solum concluderetur. s. quod A insit C: sed etiam quod tali modo insit, quemadmodum. s. quod quid est inest ei cuius est, seu diffinitio diffinito. talē siquidem modum addit. ly in eo quod quid, supra suam præiacentem. Vnde arguendo sic B est A in eo quod quid: C est B, in eo quid: ergo C est A in eo quod quid. manifeste & explicite concluditur A esse quod quid est ipsius C. Est igitur vis talis syllogismi, explicite probare quod quid est de eo cuius est, Syllogismi autem ab alijs facti vis secundum quid manifesta. & secundum quid latēs est. Manifesta quidem est, quo ad hoc quod concludit necessario id quod est, quod quid est de eo cuius est. Si. n. primum est quod quid est medij, & medium est quod quid est tertij, necessario sequitur primum esse quod quid est tertij. oppositum nanque non est intelligibile. Latet autem hic, an ex vi talis processus ipsum quod quid est, quod cōcluditur concludatur, vt quod quid est illius, ita quod ex hoc cognoscatur, hoc esse quod quid est illius. Est autem causa latitationis quoniam, vt dictum est, syllogismus sine conditione simpliciter primum inesse tertio concludit & non modum inexistendi. ex opposito autem intellectus conuincitur assentire quod primum sit quod quid tertij, si nouit primum esse quod quid est medij, & medium tertij. Et hoc mihi rationabilius apparet, ita quod syllogismum factum ex talibus terminis non solum concludere fateor, quod quid est materialiter; sed etiam formaliter. Quod sic suadeo. ex propositionibus per se sequitur conclusio per se non solum materialiter, sed etiam formaliter. i. non solum quæ sit per se, sed cognoscitur ex vi talis syllogismi quod sit per se absq; eo quod addatur ly per se in præmissis. ergo ex propositionibus quod quid est (vt sic liceat loqui) sequitur conclusio quod quid est formaliter absq; vlla additione. antecedens est notum, quoniam nunquam generatur habitus scientificus nisi cognoscatur prædicatum conclusionis per se inesse subiecto ex præmissis, & tamen nulla scientia assumit pręmissas cum illa conditione per se. non. n. dicit geometra, omnis figura rectilinea, habet per se tres angulos æquales &c. Sed simpliciter, omnis figura habet tres, & similiter in alijs. Consequentiam aut nescio *Cap. 18.* quare possit aliquis inficiari, cum ly per se notet modum inexistendi non minus quàm ly in eo quod quid. Amplius *T. c. 6.* (in primo dictum est) quod ad scire non sufficit conclusionem esse necessariam, sed oportet scire ipsam esse necessariam. Et ex necessarijs præmissis syllogizādo absq; ly necessario insit subiecto necessario, quod in præmissis ponatur ly necessario. patet antecedens pro prima parte ex primo libro, & pro secūda parte ex exercitio scientiarum. nulla. n. *Vbi supra* sciētia assumit præmissas cum ly necessario (nisi forte quandoq; gratia materię &c.) & tamen omnes demonstrationes earum scientiam generant. tunc vltra, necessarium dicit modum quo prædicatum subiecto inest. Et ad hoc quod prædicatum sciatur necessario inesse non exigitur ly necessario. ergo quod quid est quantumcunq; importet modum inexistendi non exigit, quod ex præmissis cum tali conditione concludatur, sed sufficit quod in vtraque præmissa quod quid est assumatur. sicut ibi quod vtraq; pręmissa sit necessaria, consequentia non aliter probatur quàm superius. Et confirmatur, quia si syllogismus aliquis ex vi præmissarum infert secundum rem ipsum quod quid est, si ex eo non cognoscatur illud esse quod quid est eius de quo concluditur, hoc non prouenit ex defectu talis processus syllogistici, sed ex eo quod præmissæ minus penetrantur quàm oporteat. Si. n. cognoscerentur secundum quod cognoscibiles in se sunt, sicut ex natura sua inferunt quod quid est illius, ita in cognitione nostra illud generarent. Patent manifeste hęc omnia in similibus. puta quando conclusio necessaria infertur ex pręmissis necessarijs, & non cognoscit illius necessitas &c. Constat autem ex dictis quod syllogismus cuius primum est quod quid est medii, & medium est quod quid est tertij, necessario cōcludit primum esse quod quid est tertij. Ex tali. n. ordinatione terminorum necessario hoc sequitur ergo quod non cognoscatur ex hoc syllogismo, primum esse quod quid est tertij, hoc non est ex defectu syllogismi, sed quia non penetrantur præmissæ. Syllogismus ergo talis ex propria vi quod quid est formaliter concludit. Signum autem huius est, quod siquis formans talem syllogismum B est A: C est B: ergo C est A intellectualiter videret esse quod quid est ipsius B, & B quod quid est ipsius C nō posset subterfugere quin videret A esse quod quid est ipsius C. Et forte propter hoc aliqui declinant ab hac via. quia. s. non aduertunt quod demonstratio fit ex notis secundum intellectum, & non ex vocibus, ita quod oportet demonstratorem intellectualiter intueri, non solum quod vocibus in pręmissis positis significatur absolute, sed conditiones & modos significatæ rei, aliter demonstratio non fit. non. n. oportet demonstrantem triangulum habere tres solum intelligere significatū præmissarum absolute, puta quod habeat angulos extrinsecos equiualētes &c. sed etiā quod hoc habeat necessario & per se, aliter non vere demōstraret, quas tamen conditiones

nes non oportet vocibus propriis in præmissis notare. & sic patet vis syll. à S. Tho. & aliis facti, & q syllogismus sufficiens est ad concludẽdum quod quid est formaliter, &c. Nec obstat illud quod in oppositum adductum est, s. q syllus sine tali cõditione in hoc differt à syllo cũ conditione adiecta quod ille concludit inesse, hic vero inesse & modum. Hoc.n. intelligendum est loquendo de syllogismo simplr & non cõtracto ad tales terminos, quales supra diximus, s. quod quid est, &c. Quo ad tertium propositorum, quod minus libenter exequor. q̃m odiosa est cõparatio. vr mihi q textui conformior expositio sit Them. & aliorum do ctorum q̃ altera, & q vix saluare simul possunt. principiũ horum ostẽditur duobus. Primo ex consueto modo loquendi Aristo. nunq̃. n. cum dicit aliquid pdicari in eo qđ quid est. glosatur. i. cũ illa explicita conditione in eo quod quid, sed intelligitur q illud pdicatum sit tale q habeat se ad subiectum: vt quod quid est, etsi vtcũlibet sic intelligitur. & hic sic intelligendo falsitas nõ inuenitur, quare aliter hic exponendũ est. Secũdo ex eo q subdit illud textus, quod forte occasio fuit alterius expositionis, s. si vero aliquis nõ accipit sic duplicãs, &c. conuenienter à S. Tho. & Boetio exponitur. immo Arist. ipse sic exponẽdum ex his, quæ subdit insinuauit, subdit. n. namediate, q si primũ sit quod quid est medij, non pp hoc sequitur ipsum primum esse quod quid est tertij. & ideo oportet vtrãq; præmissarũ assumere quod quid est. Et postmodum cõplens cepit doctrinam expresius nõs fauens proposito subdit q si primũ sit quod quid est in se & insit essentialiter medio, quod est quod quid est tertij, non tñ vt oĩo idem illi non sequit̃ primum esse qđ quid est tertij, &c. & dat exẽplũ de quod quid est alalis. & quod quid est hoĩs, & hoĩe. & statim subdit. Siquidẽ igitur non sic accipiatur non syllogizatur primum esse quod quid est tertij. si aũt sic petitur, ex hoc suadetur propositum sic. Si intendebat q ex vi reduplicationis fieret syllogismus quod quid est, & q oportet assumere semper cum illa reduplicatione, vel cõditione, in eo quod quid est, vt quid solicitus fuit, primo q etiam medium oportet esse quod quid est tertij. & deinde q primum debet esse quod quid est medij sic sicut vnum, ipsa nãq; reduplicatio hæc explicite ostẽdebat. alias falsitas fuisset in maiori & in minori, &c. Et præsertim q penitus non meminit talis conditionis in toto hoc capitulo, q sit sic apponenda. & tñ est principale quod erat dicendum. Quõ aũt hæ duæ expositiones simul saluari possint fateor me non videre, q̃m si concedatur syllogismum à S. Tho. formatum sufficere, superfluum erit addere illam condicionẽ. Si aũt dicatur illã conditionem esse necessariã falsum esset syllogismum illum sufficere. Possent tñ sic adunari vt natura alterã elideret, q ille syllogismus sufficiens acceptaretur, & q iste ad maiorem expressionem inuentus diceretur, & hoc Alberti verbis, in fine capituli consonum videtur in penultimo notato.

Num per terminum non conuertibilem syllogizari possit proprium de eo cuius est proprium.

Circa probationem primæ partis eiusdẽ suppositi dubitatiuncula quedam occurrit. vnde sequatur, primũ est proprium vltimi, seu tertij: ergo etiã medium, & con sequenter ergo oẽs termini talis syllogismi sunt conuertibiles, nunquid non potest syllogizari proprium de eo cuius est proprium per terminum non conuertibilem. Ad hoc breuiter dicitur quòd consequentia clara est (loquendo de conclusione vñ) de qua est sermo, quia aliter non concluderetur proprium de suo subiecto. patet aũt clarius sequele, ex eo q vlis affirmatiua nõ nisi in primo prima syllogizatur, in quo oportet medium sub primo & supra tertium esse, & ideo si extrema sunt cõuertibilia, medium non põt excedi à primo, aliter non vlr prædicaret de tertio, & simul non debet excedere tertium, alias non vniuersaliter subiiceretur primo, &c. optime ergo dixit, quòd quia primum est proprium tertij, oportet syllogismum esse ex omnibus conuertibilibus.

Num processus, quo vna diffinitio per aliam probatur sit petitio principij.

Circa rõnem quam adducit Arist. ad probandũ quòd quod quid est, nõ sit demonstrabile, Dubitatur an syllogismus quẽ concludit peccare s̃m petitionem principij sit ille qui demonstrat vnam diffinitionem de diffinito per aliam, an non. hinc. n. & inde ratio est dubitandi, q̃m si talis processus petit principium, ruit non parua pars demonstrationum, q̃m pluries vna diffinitio demonstratur per aliam. & si talis processus non petit principium, qs est ille, pcessus quem hic reprobat Arist. In hac dubitatione quatuor (si Deus illuminare dignabit) videnda sunt. Primo quòd processus formatus ab Arist. si peccatum petendo nõ incurreret, esset demonstratiuus ipsius qđ quid est formaliter. secundo q talis processus assumit duas diffinitiones eiusdem. tertio quõ in tali processu accidat petitio principij. quarto quid dicendum sit ad quesitum, &c. Primum horũ ex quatuor apparet vltra ea, quæ supra diximus. primo ex eo, quod Arist. expresse dicit in textu, q si sic syllogizabitur, concludetur vere primum esse quod quid est tertij. Et subdit expresse, q si aliquid horum demittatur syllogizabitur quidẽ q primum insit tertio, sed non in eo quod quid est. secundo patet ex eo quòd si prædictus processus peccaret in hoc, quòd non concluderet quod quid est formaliter, cum hoc tñ ab Arist. inquirat, nulla erat melior via impugnandi ipsum, q̃ dicere, quòd non est efficax, quia non concludit primum esse qđ quid est tertij formaliter, quod tñ nunq̃ dixit, sed potius opposi tũ, vt clare patet in textu. tertio apparet ex verbis S. Tho. diuidendo textum dicentes. primo dicit qualem oportet esse syllogismum concludentem quod quid est, si hoc sit possibile: quasi diceret docere vult qualis deberet esse syllogismus, qui non potest inueniri, quare &c. quarto patet idem ex illa regula antepraedicamentali (quando alterum de altero pdicatur.) Si. n. medium i eo qđ quid est pdicatur de altero vltimo, & alterũ, s. primũ prædicatur dimidio in eo quod quid est, necesse est primum prædicari de vltimo in eo quod quid est, & est consequentia formalis, & optima, aliter fundamenta syllogismorum aliunde sumat, qui scit. Est ergo processus impugnatus ab Arist. sufficiens ad concludendum quod quid est cum petitione tñ principij vt dicetur, & sic patet primum. Scđm aũt, s. talis processus assumat duas eiusdem diffinitiones. Ex tota textus serie clare habetur, q̃m nihil aliud intelligit per hy in eo quod quid est, nisi quòd sit diffinitio illius, &c. quod quid est nanq; & diffinitio cõuertibilia sunt, &c. expresse quod dicitur in textu ponendo talem processum in terminis, quòd quod quid est hoĩs de hoĩ monstrandũ sic est, puta alal bipes de hoĩe, erit alia rõ media, cui prima vr inest. Et postmodũ adducunt̃ in exẽplum, ala & duæ eius diffinitiones, s̃m viam Platonicã. Nec potest obstari dicendo, & quòd Aristo. ponit duas quidem diffinitiones assumi, sed non eiusdem, sed alteram alterius. Hoc enim puerile est, q̃m ratio media esse necessaria diffinitio tertij cum prædicetur de ipso in minori. & ratio prima est etiã rõ tertij, cum cõcludatur esse, quod quid est eius in cõclusione, &c. & sic patet secũdum. Tertium aũt quomodo, s. in tali

in tali processu accidat petitio principij,&c.tripliciter intelligi potest. Vno modo ꝙ petatur principium quantum est ex natura rei, licet non quo ad nos, vt enim (in primo libro diximus.) Si res ipsas absque distinctione quę ex intellectu nostro prouenit intuemur, vnius rei vnica tñ est diffinitio, & non est ibi ex rei meritis aliquis discursus, sed ab eodem ad idē ſm rem tēditur, licet ſm eos quos nos formamus conceptus à notioribus nobis procedendo, nō peccemus, & hoc modo est ibi petitio principij ſm, sc sed non quo ad nos &c. Alio modo potest intelligi, vt sit ibi petitio principij non ſm ipsas propositiones, sed ſm id qđ principaliter & formaliter quęritur. Cū.n.demonstratur A esse quod quid est ipsius C, quia est quod quid est ipsius B quod est ipsius C qđ quid est, nō petitur ipsa cōclusio.s. A esse quod quid est ipsius C, qm̃ nunquam hoc assumitur sed assumitur aliud quod quid est ipsius C & propter hoc dixi ꝙ non est petitio principij ſm ipsas propositiones, quia tñ in tali processu assumitur quod quid est ipsius tertij & eius quod quid est principaliter quęritur, ideo dixi ꝙ petit̃ id quod principaliter & formaliter q̃ritur, petitur siquidem ſm veritatem in tali processu, qđ quid est ipsius minoris extremi, non tñ illudmet quod cōcluditur, & qm̃ nunc agitur de demonstratione quod quid est de eo cuius est simplr̃, & nō de demonstrationem huius vel illius quod quid est, ideo peti dicitur quod principaliter & formaliter quæritur, &c. Tertio modo potest intelligi, vt quia ſm veritatem quod quid est. non est quod quid est, sicut nec diffinitionis est diffinitio, aliter procederetur in infinitū. Si syllogismus ita ordinetur, ꝙ primum sit quod quid est medij, & medium vltimi, quod quid est, erit qđ quid est, & qm̃ hoc ſm veritatem non inuenitur, sequit̃ ꝙ inter illa duo quod quid est non erit vocalis differētia & sic erit manifesta petitio principij, &c. dum nō solū idem ſm rem, sed etiā formaliter solis vocibus differēs patetur & forte cōclusio insinuauit ꝑ illa verba, sic sicut idē. hæc de tertio, Quartum aūt quod prīcipaliter quæritur fateor me nō plane videre. Vnde ſm ꝙ mihi oūc occurrit prosequar, dicturus alias aliter si veritas aliter apparebit. Dico igit̃ ꝙ processus ille, de quo nunc est sermo, non est discursus consuetus quo cōsueuimus diffinitionē vnam per aliā probare, vt in secūdo de Aĩa fit, & in primo huius factum est. Talis siquidem processus, vt expresse habetur à S. Tho. īterius in illo capitulo (iterū aūt speculandū, &c.) non sufficienter demōstrat, ꝙ id quod concluditur sit qđ quid est illius de quo concludit̃, licet aliquod ipsius quod qđ est syllogizet, &c. processus aūt formatus hic ab Arist. vt rōnibus & ex textu deductū est, ipsum quod quid est demōstraret, nisi peccatū petitionis accideret. Quare aūt consuetus processus ex vna diffinitione ad aliā non sufficienter demonstret, in supra dicto tangetur capitulo.

primo huius c. 3. · *T. c. 24. 25.* · *t. c. 5.* · *T. c. 8.*

Cap. 7. Ad id aūt quod obijciendo quærebat̃, s. quis igitur ille processus est quem hic reprobat Arist. dr̃ ꝙ est processus ille de quo directe loquit̃ tertia expositio supra data. ad declarandū quo modo interueniat petitio principij, s. qñ primum assumitur vt vere qđ quid est medij, mediū tertij. Talis siquidem processus impossibilis est ſm veritatē, qm̃ non sunt ibi tres termini nisi ſm vocem, & ideo petitio principij. Horum oĩum quæ in hoc capl̃o diximus, cōuictus ex rōnibus adductis, & auctoritate vltima S. Tho. non absq; dubitatione, vltimam determinationem teneo, & cætera illi conformia, rogans vt nullus temerarius iudex accedat, sed vt postquā vtriusq; partis rationes aspexerit liber censor adueniat, gratiasq; illi ex tunc ago, &c.

Relinquitur autem propterea adhuc in intellectu meo dubitatio, eo ꝙ non video Arist. illum processum impugnare quem diximus. Albertus tñ Magnus me plurimum consolatus est nunc, cū in ipso aduerti eū hoc idem sentire, & quam excogitaui & posui tertiam expositionem suā quoq; fuisse percipi. Dubito quoq; ꝑpterea quia non habeo adhuc rōnem mihi satisfacientē, quare processus ex vno qđ quid est concludēs aliud, non sit demonstratiuus ipsius quod quid est, vt S. Tho. expresse dicit, & ex Arist. sumi potest, qm̃ ipse demonstrationem inutilem ad concludēdum quod quid est determinabit, quo modo.n. hoc potest stare cum oĩbus rōnibus supradictis concludentibus ꝙ ex duobus quod quid est necessario sequitur quod quid est? in illo tñ vt dictum est capitulo de hoc secundo aliquid dicetur. Siquis tñ quia Arist. disputatiue loquitur in hoc capitulo intelligere vult prædicta disputatiue prolata, & propterea forte ab antiquis expositoribus non discussa, & dicit ꝙ Arist. loquitur hic de processu consueto quo vna diffinitio demonstratur per aliam, debet talis tria facere. primum est, declarare, quo modo in tali processu appareat petitio prīcipij. & hoc facile facere poterit, sequēdo secundā expositionem adductam vel primā. ſm est reddere causam, quare si talis processus ſm veritatem non est repellendus ꝑꝑ hunc defectum, s. petitionis principij, sed propter alium, s. quia non sufficienter probat, ꝙ id quod concluditur sit quod quid est illius de quo concluditur, quare, inquā, ab Aristo. sit repulsus absq; alia ratione, nunquam.n. in tota huius libri serie alia ratione reprehendisse inuenitur processu demonstratiuo concludi quod quid est, nisi quia petitio interuenit. & hoc non facile quisquā faciet, præsertim quia vt in primo de aĩa commento 5. dicitur, opinio ꝙ demonstratio concluderet qđ quid est, est prima inter solēnes opiniones, & quam tenuit Hippocrates. nec est consuetudinis Aristotelis repellere opinionem contrariam, absq; aliqua vera ratione.

Cap. 7. · *Cap. 5.*

Tertium est ꝙ oportet talem respondere & satisfacere rationibus inductis quibus probatum est, ꝙ processus, cuius hic meminit Arist. scilicet qñ primum est quod quid est medij, & medium est quod quid est vltimi, necessario concludit & demonstrat, quod quid est de eo cuius est, cū petitione tamen principij, &c. & hoc difficile adeo mihi videtur ꝙ nullam ad hoc video viam, &c.

Disputat, quòd per syllogismum diuisiuum non potest concludi quod quid est. Cap. 4.

Verumenimuero neq; per diuisiones syllogizat, quēadmodum in resolutione circa figuras dictū est: nusquam enim necessarium fit rem illam esse, cum hęc sint, sed quemadmodum neq; inducens demonstrat, non.n. oportet conclusionem interrogare, neq; in eo quòd datur esse, sed necesse est esse illis existentibus: etenim si dixerit respondens, an ne homo animal, aut inanimatum? postea accipiat aĩal, non syllogizatum fuit, rursus omne aĩal, aut pedestre, aut aquaticum, accipiat pedestre, & hominem esse totum aĩal pedestre, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc: differt aūt nihil in multis aut paucis ita facere, idem.n. est. Non syllogisticus igitur vsus fit ita progredientibus & ad ea, quæ contingit syllogizari: quid enim prohibet hoc verum quidem esse omne de homine, non tamen quod est, neque quòd quid erat esse significans? Amplius quid prohibet, aut addere aliquid aut auferre, aut supergredi substantias? hæc igitur prætermittantur quidem. Contingit autem soluere, si quis accipiat ea, quæ sunt in ipso quid est, omnia, & consequens diuisione faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc autem necessarium est, si omne in diuisio-

uisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium, indiuiduum enim iam oportet esse. Sed syllogismus tñ non est, sed siquidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem nihil absurdum fuit: neque enim inducens forte demonstrat, sed tamen ostendit aliquid. Syllogismum vero non dicit ex diuisione dicens definitionem, quemadmodum enim in conclusionibus, quę sunt sine medijs, si quis dicat, quòd his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitionibus, quid est homo? animal mortale, habens pedes, bipes, sine pennis, propter quid iuxta vnamquãq; appositionem? dicet enim, & monstrabit diuisione sicut opinatur, quòd omne, aut mortale aut immortale est: talis autem oratio tota non est definitio: quare & si demonstraretur diuisione, non tamen hæc definitio syllogismus efficitur.

Summa huius capituli hæc est.

conclusio. QVod quid est non est demonstrabile per syllogismum diuisiuum. probatur tripliciter, Primo qm̃ omnis conclusio syllogizata est necessaria ex ꝑmissis, etiam si respõdens nihil concedat, qm̃ non oportet conclusionem interrogare neq; in cõcedendo esse. syllogismus aũt diuisiuus nõ habet cõclusionem taliter necessariam sicut nec inductio, qm̃ diuidẽs accipit alterum membrum diuisionis, & non probat ex dictis sic necesse esse, &c. ergo processus diuisiuus non est syllogisticus, &c. secunda qm̃ dato ꝙ syllogismus diuisiuus ostendat omne. puta animal gressibile de homine verificari. non tñ oñdet quod quid erat esse, &c. tertio quoniam nihil prohibet s̃m syllogismum diuisiuum apponere aliquid aut auferre, aut excellere substantiam.

Solutio. Contingit soluere supradicta, dicendo ꝙ oĩa sumenda sunt in eo qđ quid est, & ꝙ à prioribus consequenter diuisio fiat vsq; ad q[?]um & nihil relinquatur, qm̃ tale indiuiduum spẽ oportet esse, & necessario erit quod quid est.

Exclusio solutionis. Prædictus processus non syllogismo sed alio modo cognoscere facit quod quid est, nec hoc inconuenit, qm̃ & inductio aliquid oñdit & non demonstrat. declaratur prima pars, s. ꝙ dicens diffinitionem ex diuisione, syllogistice hoc non faciat, primo qm̃ sicut in conclusionibus sine medijs contingit quærere ꝑp quid sequatur conclusio & ita etiã indiuisis terminis s̃m vnãquãq; appositionẽ contingit q̃rere ꝑp quid. ꝓbatur qm̃ diuidens mõstrabit diuisionẽ ex quo diffinitio non habetur saltem syllogismo.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo excludere syllogismum diuisiuum à vijs sufficientibus, ad qđ quid est. tria facit, primo conclusionẽ vnicã directe contra hoc tribus rõnibus ponit firmatam. scđo quandã solutionem, q̃ posset dari recitat. tertio excludit illã, vt clare patet in summa, &c.

CIRCA similitudinẽ assignatam ab Arist. inter diuisionem & inductionem. Sciendum est ꝙ quia multis modis potest intelligi sicut multipliciter accipii ꝓcessus diuisiuus, ideo primo quotupliciter sumatur vidẽdum est. secundo penes quid attendatur similitudo. tertio qũo saluetur in eis talis similitudo.

primo. Diuisionis noĩe tria possumus intelligere, s. purũ, syllogismũ, diuisiuum, cuius meminit Arist. in primo priorum cap. 28. qui sic fit, assumiẽ pro medio cõmune diuisum, & concluditur de aliquo illius diuisi inferiori, oĩs diuisi differentia disiunctim hoc modo. omne aĩal est rõnale aut irrationale. homo est aĩal, ergo est rationalis vel irrationalis, & siquidem diuisionis noĩe hoc in loco syllogismus huiusmodi intelligat̃, planũ est ꝙ diuisio est inutilis ad diffinitionẽ concludendam. & caret necessitate consequentiæ & petit quod quæritur. & intentũ non demonstrat, qm̃ diffinitio non assumit vtrãq; differentiam diuisi, sed alteram determinate, quam per talem syllogismum impossibile est cõcludere. qm̃ medium cõmunius est qualiber differentia sua, & consequenter nulla necessitate ex tali syllogismo sequitur intentum, s. alteram differentiã determinate, & consequenter si accipiatur post talem processum, petitur, & intẽtum non demonstratur.

Secundo, Potest quoq; diuisio accipi pro toto supradicto discursu addito discursu illatiuo vnius partis ex destructione reliquæ vel reliquarum. hoc modo, omne aĩal est rationale vel irrationale. leo est aĩal, ergo est rationalis vel irrationalis, sed non est rõnalis, ergo est irrationalis, &c. sic deinde, omne irrationale est mugibile vel rudibile vel rugibile, &c. Leo est irrationabilis, ergo est rudibilis vel mugibilis vel rugibilis, &c. sed non est mugibilis nec rudibilis, &c. ergo est rugibilis. & sic deinceps quousq; oẽs particule diffinitionis adunate fuerint, &c. & si hic processus diuisionis noĩe hic sumatur, clarum est, ꝙ diffinitionem non demonstrat. qm̃ & si necessitatem consequentiæ habeat iuxta regulas logicales à disiunctiua ad alteram partem cum destructione alterius, &c. vim tñ probatiua non habet, qm̃ duplex petitio interuenit vna ineuitabiliter. qñ scilicet ex destructione vnius oppositi reliquum infertur. idem. n. est sub aĩali destruere irrationale & construere rationale, & æque dubium aũt ignotum est post conclusionem disiunctam. puta ergo leo est rationalis vel irrationalis, an sit rationalis, & an non sit irrationalis, vt de se patet. Alia petitio interuenit in maiori propositione quando assumitur. oẽ aĩal est A vel B &c. hęc enim tali processu nec probatur nec probari potest. & propterea sufficiẽs non est nisi adiuuetur. Contingit tñ hanc petitionem vitare si sufficientia diuisionis sit per se nota. Deficit quoq; in hoc processu vis probatiua. qm̃ non infert alteram partem à priori, sed ex negatione oppositi quæ est effectus conclusionis, non. n. ideo leo est irrationalis, quia non est rõnalis, sed econuerso.

Tertio. Possumus & diuisionis noĩe intelligere discursum quẽdam formaliter diuisiuũ qui sit hoc modo, aĩalium aliud volatile, aliud natatile, aliud gressibile, &c. Leo est aĩal, & non volatile, neq; natatile, ergo est aĩal gressibile, &c. Et si hũc processum diuisio hic sonet, clarum quoq; est, ꝙ diffinitio per eum syllogistice cõcludi non põt, qm̃ necessitatem consequentiæ non habet nisi ex suppositione. non. n. est necessariũ ex toto hoc discursu sequi, ergo leo est rugibilis, nisi supponatur ꝙ diuisio fuerit sufficiens, quod ex tali processu non habetur cum possit respõdens dicere, ꝙ datur aliud genus aĩalium. Accidit quoq; in hoc processu petitio in destructione reliquarum partium, & defectus medij à [?]riori. sicut & in præcedenti, hæc de primo. Dixit Aristoteles similem esse diuisionem inductioni in hoc ꝙ diuisio non habet necessitatem consequentiæ, & inductio non demonstrat, quæ assimilatio potest tripliciter intelligi. Vno modo accipiendo ly demonstrat, large prout idem est quod syllogizat. & sic assimilatio consistit in hoc, ꝙ neutra habet necessitatem consequẽtiæ. Alio modo accipiendo ly demõstrat ꝓprie, & sic assimilatio ꝓportionalis est & consistit in hoc, ꝙ sicut in inductione deficit vis demonstratiua, ita in diuisione deficit vis illatiua. Tertio modo accipiendo ly demonstrat ꝓprie: sed ꝙ nõ tm̃ vniuocam sed duas similitudines insinuauerit singulas in singulis extremis tangẽs, & sic assimilatio cõsistit in duobus. & in hoc ꝙ vtraq; caret necessitate consequentiæ. & in hoc ꝙ vtraq; caret vi demonstratiua, &c. Ad vltimum aũt intentum descendendo dicitur, ꝙ cum expresse Aristo. in textu dicat di-

uisionem carere necessitate consequẽtiæ primo modo, & tertio diuisionẽ accepisse videtur. in vtroq;.n. modo (vt ex dictis patet) necessitas consequẽtiæ deficit. in secundo aũt non necessitas consequentiæ non simplr deficit, sed deficit hoc modo, quia nõ est ibi nisi cum petitione principij. inter primũ ergo processum & ĩductionem similitudo in hoc est, quia vtrobiq; non sequit̃ intentum necessario ex præmissis & hoc verificat̃ de inductione in cõpleta. quę, s. nõ assumit oĩa, sed multa singularium. inter scd̃m aũt & ĩductionem est maior similitudo, qm̃ vtrobiq; non est necessitas consequentiæ nisi cum petitione principij. & hoc verificatur de inductione cõpleta quam constat petere principium, eo q accipit oẽs singulares ad vl̃em concludendam. Tertius aũt processus simillimus est inductioni, qm̃ vtrobiq; necessitas consequẽtię incerta est ex eadẽ causa, s. quia à diuisis partibus incipit vtraq; via. diuisio aũt vt sic certitudinem nõ habet, qm̃ ab vno & ente declinando in incertum pergitur. & consequenter nisi vtrobiq; supponatur omnes partes acceptas esse non sequitur necessario intentum. & hoc modo exposuit S. Tho. accipi diuisionem in hoc loco, & similitudinẽ inter diuisionem & ĩductionem, postremo inter oẽs & quẽlibet horum processuum & inductionem. hæc est similitudo q nunq̃ à priori pceditur, & semper petitur.

Egidius super t. c 4. i hoc dubio. Verum quia assignatam similitudinem à S. Tho. (dilk ipulus eius) nõ penetrans labefactare conatus est, eius rõni nunc satisfaciendum est. ait.n. q male assignatur similitudo inter diuisionem & inductionem i hoc, q vtraq; supponat oẽs partes acceptas esse. qm̃ inductio quidem hoc facit per se, eo q particularia infinita sunt & ignota. diuisio aũt hoc nõ facit nisi forte per accidens, qm̃ oĩs diuisio per opposita debet fieri, & bimembris esse saltem reductiue. & ideo obseruato ritu diuisionis patet q assumuntur oĩa membra, qm̃ duo tm̃ sunt, & si non hoc, ideo est quia non fit diuisio per opposita, & ideo hoc est per accidẽs. Ad hoc dicitur præmittendo, quòd

Cap. 18. licet Arist. in textu non expresse noĩare videat̃ alium processum q̃ primum qm̃ ille tm̃ habetur in primo priorum ad quem se remittit, & formaliter syllogisticus est, & titulo quæstionis formaliter deseruit, acceptatum tñ à multis antiquorum expositorum est, vt & vis processus diuisiui, hic tangatur & reprobet̃. relucet aũt discursus diuisiuus, maxime ĩ tertio pcessu qm̃ ille solus formaliter diuisiuus est, & ex diuisione robur trahit. cæteros aũt magis disiunctiuos q̃ diuisiuos dixerim, qm̃ licet diuisionis membra pertractẽt, tñ vel per disiunctionem adunant, vt fit in primo, vel ex disiunctionis vt necessitatem consequentiæ habent vt fit in secundo. pp quod s̃m suum diuinũ S. Tho. ingenium diuisionis vocabulum formaliter intuitus. tertiũ apposuit processum in quo ipsa diuisio & eius vis operatur. His prælibatis dicitur q ratio adducta supponit vnum falsum, s. ex eo q diuisio fit per opposita. patet numerus partium, & causa rationis est vnũ aliud falsum assumptum, s. q partes cuiusq; totius vl̃is sint tm̃ duæ. causæ aũt huius est, vnum aliud assumptum, verum quidem sed male intellectum, s. oĩs diuisio est bimembris vel reducibilis ad bimẽbrem, & ideo rõ nihil cõcludit. vnde ab hoc vltimo inchoãdo, sciẽdum est q aliquod genus potest dupliciter diuidi. Vno modo per veras differentias. Alio modo per non veras, & siquidem diuisio fiat per veras differentias, oportet q diuisio fiat per differentias non oppositas contradictorie aut priuatiue, sed per oppositas cõtrariæ, vt patet 10. Metaphy. hæc.n. sola inter dictas est oppositio realis quæ exigit in vera generis diuisione. Diuisio aũt facta per tales differentias bimembris simplr non est, sed quodammodo, sunt siquidem ibi duæ differentiæ extremæ & multæ medię, vt patet in 10. Metaphy. & inquantum media ad extrema reducuntur bimẽbris est diuisio, inquantum vero ab eis specie sic s̃m veritatẽ distinguuntur multimembris est. & qm̃ via diuisionis supradicta venando aliquam partem generis, non sufficit excludere alterum extremum. sed oportet excludere oĩa intermedia, si ad alterum extremum necessitas consequentiæ pertingere debet. ideo quãtumcũq; fiat vera diuisio & per opposita non est clarus numerus partium, & consequenter oportet supponere acceptas esse oẽs, si conclusio sequi debet. Nec obstat q non in oĩbus similitudo sit inter diuisionem & inductionem, quia, s. inductio, supponit hoc pp infinitatem particularium. diuisio aũt non propter hoc. Non.n. oportet q similitudo teneat in oĩbus, sed sufficit q teneat in eo quo fit assimilatio quod hic saluatur. & vlterius saluatur hic similitudo, quo ad causam proximam vtriusq;, s. ignorantiam partium vndecũq; veniat. Si aũt diuisio fiat per differentias non veras, tunc fiet per opposita contradictorie vel priuatiue, & tũc verificatur q mẽbra diuisionis sunt tm̃ duo. vt patet cũ diuiditur substãtia per corporeum & incorpreum, & aĩal per rõnale & irrationale. sed talis diuisio qm̃ res logice potius diuidit quàm s̃m naturas rerum non est inserendo huic negocio quod de arte demonstratiua est cuius vsus ex proprijs rerũ necessario fit. Peccatum ergo tam in ĩductione q̃ in diuisione accidit, quia vtrobiq; numerũ partium ignoramus, ita q dato q oẽs partes assumeremus, si ex diuisionis vi non constaret eas esse oẽs, peccatum etiam idem accideret sicut & in inductione, & nihilominus petitio omnibus assumptis ineuitabilis est in vtraq;, &c.

Disputat, quòd quod quid est neq; est demonstrabile per diffinitionem: neq; per contrarium: neq; alio quouis modo. Cap. 5.

SEd an ne est demonstrare ipsum quid est secundum substantiam? ex suppositione aũt accipientẽ ipsum quidem quòd quid erat esse, hoc, quod est ex proprys in eo quòd quid est, hæc aũt in eo quòd quid est sola, & propriũ omne: hoc enim est esse illi. An rursus accepit quòd quid erat esse, & in hoc? necesse enim est per medium monstrare. Amplius quẽadmodum neq; in syllogismo accipitur quid est ipsum syllogizare, semper enim tota aut pars est propositio, ex quibus syllogismus, ita neque ipsum quòd quid erat esse oportet inesse in syllogismo, sed seorsum hoc à positis esse, & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrendum est quòd. hoc enim erat syllogismus, & ad illum, quòd, non ipsum quid erat esse syllogizatum est, quòd certe: hoc enim positum fuit nobis ipsum quòd quid erat esse: quare necesse est, & sine quid est syllogismus, aut ipsius, quòd quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid. Et si ex suppositione monstret, veluti si malo inest diuisibile esse: contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunque est aliquid contrarium: bonum autem malo est contrarium, & indiuisibile diuisibili: est igitur bono inesse indiuisibile esse. Hinc etenim accipiens ipsum quid erat esse monstrat, accipit autem ad monstrandum ipsum quòd quid erat esse, alterum tamen sit: in demonstrationibus nanque quòd est hoc de hoc, sed non ipsum, neque cuius eadem est ratio, & conuertitur. Ad vtroque vero, & ad monstrantem secundum diuisionem, & ad sic syllogizantem, eadem est dubitatio, propter quid homo est aĩal, bipes, pedestre, sed non aĩal & pedestre: ex ijs enim, quæ accipiuntur, nulla necessitas est vnũ fieri quod prædicatur, sed quemadmodum homo

idem esset & musicus & grammaticus. Quomodo igitur definiens monstrabit substantiam, aut ipsum quid est? neque enim sicut demonstrans ex confessis esse manifestum faciet, quòd necesse est illis existentibus alterum quid esse, demonstratio enim hoc est, neq; sicut inducens per singularia cum manifesta sint, quod omne sic est, eo quòd nihil aliter est: non enim quid est monstrat, sed quòd aut est, aut non est. quis igitur alius modus reliquus? non enim monstrabit vtique sensu aut digito.

Summa huius capituli hac est.

prima conclusio.

QVod quid est non est demonstrabile per diffinitionē ipsius quod quid est seu diffinitionis. probatur dupliciter. primo à priori, qm̄ & hic cōtingit acceptio principij in medio per quod oportet monstrare. secundo à simili, quoniam sicut syllogizando non accipitur quid est syllogizare, qa semper tota, aut pars est præmissa. ita in syllogizando quod quid est, non oportet esse quid sit quod quid erat esse. & sicut seorsum posito quid est syllogismus ad hominem dubitantem vtrum sit syllogizatum an non, ex ipsa syllogismi ratione fit ostensio, qm̄ hic erat syllogismus, ita seorsum habitis, quod qd est conditionibus, & adhunc dubitantem an quod quid est; sit syllogizatū, ex ipsius quod quid est diffinitione, ostensio fit, q̄ illud est quod quid erat esse.

secunda cōclusio.

Quod quid est non est demonstrabile, per contrarij quod quid est suppositionem. verbi gratia, contrariorum contraria sunt quod quid erat esse, bonū & malum sunt contraria, & similiter diuisibile & indiuisibile & mali, quod quid est, est diuisibile esse. ergo boni quod quid est; est indiuisibile esse. probatur tripliciter à priori. primo qm̄ & hic contingit accipere demonstrandum. secundo qm̄ in demōstrationibus licet sit hic de hoc, nō tñ ipsum, neq; cuius est ipsa ratio, & conuertitur, medium est, sed alterum oportet esse. tertio tam contra hunc processum q̄ contra illū, qui s̄m diuisionē demonstrat quod qd est: qm̄ s̄m prædictos modos inquirendum restat, propter quid est homo aīal gressibile bipes, sed nō aīal & bipes. probat, qm̄ ex acceptis non est necesse vnum fieri quod p̄dicatur.

conclusio corporalis.

Quod quid est ergo nullo modo à diffiniente mōstrabitur. probatur inductiue: qm̄ neq; sicut ex certis & per se notis. qm̄ talis processus est vera demonstratio. & cū præmissæ sint, necessarium est cōclusionem esse: neq; sicut ex singularibus manifestis, q̄ omnia similiter se habeant: qm̄ sio non demonstratur quid est, sed q̄ omne est aut nō est, neq; sensu aut digito, &c.

Series autem hac est.

PROSEQVENS disputatiuam inquisitionem an quod quid est demōstrabile sit tria in hoc capitulo facit. primo vnica declarat conclusione ipsum non esse demonstrabile per diffinitionem diffinitionis. Secundo secunda conclusione declarat ipsum non esse demonstrabile per contrarij diffinitionem. Tertio vltima conclusione rōne generali declarat q̄ nullo modo est demonstrabile, &c.

Mediū q̄do nō conuertibile sit cū sua passione.

CIRCA secundam rationem pro secunda conclusione dubitatiuncula quædam est, qm̄ ibi Aristoteles dicit quòd medium in demonstrationibus non debet esse id quod conuertitur cum passione seu conclusione, cū tamen constet q̄ in primo primæ, vbi fiunt demonstrationes potissimæ, si passio concluditur de proprio subiecto, q̄ oportet medium & extrema conuertibiliter se consequi.

Ad hoc breuiter dicitur, q̄ argumentum laborat in æquiuoco, quoniam aliqua conuerti contingit dupliciter. Vno modo per adæquationem prædicationis, quia, s. de quibuscunque prædicatur vnum & reliquum. & de hac conuertibilitate superius habitus est sermo. Alio modo per adæquationem probationis, ita q̄ non magis vnum est efficax ad alterum probandum quàm econuerso, quia neutrum est causa alterius, & hoc modo loquimur hic de conuenibilitate. Tali enim modo se habent opposita quod quid est, quòd non magis vnius quod quid est demonstrat alterius quod quid est quàm econuerso. & tale genus mediorum demōstrantibus processus abijcit, quoniam procedit ex causis.

Quod quid est neque est demonstrabile primo, neque cum ipso an est, neq; cum quid nominis. Cap. 6.

AMplius quomodo monstrabit quòd quid est homo? necesse est. n. scientem quod quid est homo, aut aliud quodcūq; scire, quòd est. non ens enim nullus nouit quòd est, sed quid quidem significat oratio, aut nomen, cùm dixero hircoceruus, quid aūt est hircocerum impossibile est scire. Verūetenimuero, si monstrabit quid est, & quòd est, & quomodo eadem ratione monstrabit: definitio enim vnū quid significat, & demonstratio, quòd aūt est homo, & esse hominem, aliud est. Postea & per demonstrationem dicimus necessariū esse monstrari omne, quòd est, nisi substantia sit, ipsum vero esse nulli est substantia, non enim genus est ipsum ens, demonstratio igitur erit quòd est, quod & nunc faciunt scientia. Quid enim significat triangulum, accepit Geometra, quòd autem est monstrat: quid igitur monstrabit definiens quid est, aut triangulum? sciens igitur aliquis definitionē quid est, si est non sciet, sed impossibile est. Manifestum autem & secundum modos definitionum, qui nunc sunt, quòd non monstrant definientes, quòd est: nam etsi est ex medio æquale, sed propter quid est ipsum definitum; & propter quid hoc est circulus quæritur. esset enim & definitionem orichalci dicere esse ipsum. neq; enim quòd possibile est esse quod dicitur, assignant definitiones, neq; quòd illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid. Si igitur definiens monstrat aut quid est, aut quid significat nomen (si non est vllo modo ipsius quid est) esset vtiq; definitio oratio, idem quod nomen significans: sed absurdum. Primum quidem enim & non substantiarum esset vtiq; & non entium: significare enim licet & non entia. Amplius omnes orationes definitiones vtiq; essent: esset. n. nomen ponere cuicunque orationi: quare definitiones vtiq; disputaremus oēs, & Ilias definitio vtiq; esset. Amplius nulla scientia demonstraret vtique, quòd hoc nomen quid significat, neq; definitiones igitur hoc assignant. Ex his igitur neq; definitio & syllogismus videtur idem ens, neq; eiusdem syllogismus & definitio. Ad hæc autem, quòd definitio nihil demonstrat, neq; monstrat, neq; ipsum quid est neq; definitione, neq; demonstratione est cognoscere.

Summa huius capituli hac est.

QVod quid est non est demōstrabile. primo probatur à priori: qm̄ non est primum scibile: quoniam impossibile est scire quid est homo, aut quodcūq; aliud, nisi sciatur quia est, licet possit sciri quid significat nomen antequam sciatur an sit. — prima conclusio.

Quod quid est non est demonstrabile eadem demonstratione cum ipso an est, seu quia est. probatur tripliciter. — secunda cōclusio. primo à priori: qm̄ tam diffinibile q̄ demonstrabile vnum aliquid est: quod quid est aūt hominis, & hominē esse, altera sunt. scd̄o etiam à priori: qm̄ cum necessarium sit totum qd̄ demonstratur esse ly quia est. probatur hoc dupliciter. primo, qm̄ aliter oportet dicere q̄ esse sit substā-

tia rei,quod est falsum ; qm̄ quod est,seu ens nō est genus. secundo quoniam scientiæ hoc obseruant;quid.n.significat triangulus accipit geometra, ꝙ aũt triangulus sit demonstrat. Tunc sic, aut diffiniens mōstrabit, quia est aut quid,nō quia,vt patet,quoniam hoc est totum quod concludit demonstratio;neq; quid , quoniam sic sciret aliquis quid est,& nesciet si est,quod est impossibile.tertio exem plariter ; quoniam ſm nunc modos terminorum non sit manifestum , quia est diffinitũ . quoniam adhuc restat inquirendum propter quid est id quod diffinitur , vt patet ex assignata ratione circuli,quæritur propter quid circulus est.& probatur hoc dupliciter.primo, quoniam conuenit etiam montis æneì talem rationem habere , secundo quoniam cum diffinitio assignatur,neq; dicitur illud esse, neq; ꝙ possibile sit illud esse.

tertia conclusio. Quod quid est non demonstrabile aut scibile demonstrando quid est,aut quid significat nomen.probatur:qm̄ sequeret ex opposito conclusionis ꝙ diffinitio nihil aliud esset quàm ratio interpretatiua nominis, quod est incōueniens , consequentia patet, qm̄ si illius significatum nō est vllo modo quod quid est non differt diffinitio à ratione nōis.falsitas aũt consequentis probatur tripliciter . primo, qm̄ & non substantiarum & non entiũ esset diffinitio,qm̄ ista significabilia sunt.secundo, qm̄ oēs orationes diffinitiones essent,qm̄ potest cuilibet vnum nomen imponi, & sic Ilias diffinitio esset,tertio, qm̄ nulla scientia demōstrat ꝙ hoc nomen,tale quod quid est significat.

Series autem hæc est.

INTENDENS disputatiuę inquisitioni iam terminum imponere tria in hoc capitulo facit, ſm tres conclusiones quas probat ; quarum distinctio adeo clare patet in summa,vt addere non sit opus.primam tamen conclusionem non aliter quàm velut quoddam clarius suppositum secundæ separauimus .

Esse quomodo distinguatur ab essentia , & qũo ex eo quod ens non est genus,ens distinguatur ab essentia .

CIrca secundam ratiōnẽ pro secunda conclusione notanda occurrunt duo,primum est,ꝙ hoc in loco expresse Arist.dicit, ꝙ esse non est ipsa essentia rei , quod est maximum fundamentum doctrinæ S.Tho. Secundum est, ꝙ Aristoteles facit hanc consequentiam , ens non est genus, ergo esse non est substantia rei , illud enim assumit pro medio ad hoc concludendum. Hæc aũt consequentia non aliter tenet,nisi esse distinctum à substantia significetur per ly ens,& valeat ista alia consequentia. ens est prædicatum quidditatiuum.ergo est genus,quodcunq; enim istorum negetur,consequentia non tenet,& ratio Aristotelis non est sufficiens.

Ad euidentiam primi sciendũ est,ꝙ radix istarum cōsequentiarum , quę ex hoc loco ab Aristo.habentur,s.esse est substantia rei,ergo ens est genus : & ens non est genus, ergo esse non est substantia rei, est locus à significato formali ad nomen cuius est significatum. & simile est ac si diceretur,sensibilitas est de substantia hominis, ergo animal est hominis genus:& negatiue, animal non est genus hominis, ergo sensibilitas non est de essentia hominis . Si quis ergo negat,ens importat ipsum esse , non habet vnde deducat consequentiam Aristotelis , hoc siquidem negato tantũ valet illa consequentia, quantitas non est genus hōis, ergo esse non est substantia hōis, sicut ista,ens nō est genus hōis,ergo esse nō est substãtia hōis,parem.n.esse de vtraq; rōnem ex eo conuincitur, quia nec quantitas, nec ens ipsum esse significat ſm istã opinionem . Constat aũt ꝙ prima nihil valet , ergo nec sufficit ad hoc euadendum

Vide commen. auctoris sup de ente & essentia ca. 4. circa medium.

dicere & ideo non est par ratio, quia entis nomen sumitur ab ipso esse , non autem quantitatis nomen,nihil enim refert à quo nomen sumptum sit, aut impositionis initium sumpsit,ad hoc ꝙ sit vel non sit genus alicuius , si illud , à quo sumptum est , non importetur.non.n.lapis extra species corporis annumeratur . ꝓpterea ꝙ ab accidente (læsione pedis) nominis impositionem habet &c. significatũ ergo intueri oportet & sufficit in huiusmodi.

Ad euidentiam aũt secundi aduertendum est,ꝙ siquis diceret ens esse prædicarũ quidditatiuum cōmunius omnibus generibus, sicut Scotus tenet, ista consequẽtia nihil valeret.esse est de substantia rei , ergo ens est genus.& similiter ista,ens non est genus,ergo esse non est de substantia rei.Dicetur.n.ad vtranque , ꝙ stat ens esse prædicatum quidditatiuum & non esse genus . & propterea non esse opus, ꝙ significatum eius quodcũque sit illud,est de substantia rei , ꝙ ipsum ens sit genus, vt inferebat prima consequentia vtens esse pro eius significato. & similiter si ipsum non est genus,non est opus, significatum eius nō esse de substantia rei, vt inferebat secunda consequentia. Quia igitur ſm hanc opinionẽ nulla remanet via probandi consequentias istas,quæ Aristotelis sunt,licet nō ꝓbatæ ab eo hic,oportet alterum duorum eligere, aut ꝙ consequentiæ istæ non tenent ſm veritatem,aut ꝙ opinio illa est chimerica:primum dicere est cōtradicere principi philosophorum , quia licet hic disputatiue loquatur , tñ cum inferius examinare se fateatur quid bene & quid male dictũ sit,& nusquam inueniatur inferius hoc reprobasse , immo hoc fauet dicendis , & consonum est alijs locis doctrinæ suæ, auctoritatis suę robur retinet . Est præterea hoc asserere, contradicere antiquis expositoribus : qm̄ nullus eas infi- ciatus est. fatendum ergo potius imaginationem illã Scoti causã ociosam fuisse,& contrariã viæ peripateticæ, siue acceptetur ens significare esse,siue non, vt ex dictis patet, qm̄ esse prædicatum quidditatiuum, & ens esse genus con uertibiliter se sequi,oportet Aristoteli attribuere . si ratio sua concludit, &c. Nec turberis si cum his oībus, adhuc consequentia non sit formalis , qm̄ non valet, A est de substantia B, ergo nomen formaliter significans A est genus B,stat.n.ꝙ illud sit differentia essentialis ipsius B. propter hoc inquam non turberis,neq; declines à supradictis, qm̄ gratia materiæ optima fuit consequentia Aristotelis, ens nãq; esse differentiam rerum ad mentes hoīum nō ascendit,propter eius maximã cōmunitatem . esse vero genus dubitabile est;& ideo non fuit opus vt solicitaretur circa vim suæ rationis , fatuum nãq; est solicitum esse de obiectionibus inopinabilibus. Sed de his alibi longior habendus est sermo , nunc aũt hæc ad declarationem textus ne ieiuni oīno transiremus dicta sint. Est igitur ſm veritatem ratio Arist.quæ probat esse non esse de substantia rei, quia ens significat ipsum esse, & non est genus , & consequenter nō est prædicatum quidditatiuum. Ex his enim immediate sequitur , ꝙ esse est extra essentiam rei per locum à nomine ad eius significatum , &c.

f. d. q. 1 & 5. di. 8. q. 2.

Num diffinitio distinguatur a medio , & num dicat diffinitum esse , vel possibile esse .

CIrca tertiam rōnem pro eadẽ conclusione occurrũt duo dubia. primũ est, qm̄ Arist.dicit ꝙ habita diffinitione circuli adhuc restat inquirendum ꝑ quid circulus est,& tñ superius dictũ est , ꝙ medium ad concludendum si est diffinitio est.Secundum est,qm̄ dicit ꝙ diffinitio neq; dicit diffinitum esse, neq; possibile esse : & tñ constat ꝙ diffinitio cum dicat essentiã rei non chimericã non dicit impossibile esse,sed possibile esse,licet nō dicat illud esse

supra t. c. 1 & infra t. c. 6.

esse,&c. Ad hæc breuiter dicif. Et ad primũ quidem tripliciter. Primo ꝙ illud nunc dictũ verificatur de diffinitione dicẽte quid tm̃,id vero,quod superius diximus, verificatur de diffinitione dicente quid,& ꝑꝑ quid. & hoc denotauit ꝑ ly ſm nunc modos terminorum. Scd̃o dicitur, ꝙ hoc verificaf de diffinitione dicẽte quid per modũ quid nominis,illud vero de diffinitione dicente quid,sub rõne quid rei. & hoc insinuauit ꝑ ly esset vtiq; & montis ænei dicere ipsam,&c. Tertio põt hoc verificari, vt supra diximus,de diffinitione dicente qđ quid est absolute sumpta,illud vero de eadem accepta cum suppositione ordinis vniuersi. Ad scd̃m vero dubiũ dr̃ primo, ꝙ nulla diffinitio dicit esse aut posse esse formaliter, & hoc intendebat Arist. licet aliqua dicat posse esse fundamentaliter, vt obiectio probat. Dr̃ secundo cõformiter ad expositiones inductas, ꝙ sermo modo est de diffinitionibus dicẽtibus qđ quid valde remote, & ideo nõ est mirũ si nec formaliter,nec fundamẽtaliter dicũt esse, vel posse eẽ sufficiẽter.

Diffinitio quid nominis & quid rei quid significet, & quomodo distinguatur.

Cap. 1. I de ente & essentia in proœ. circa finem.

CIrca tertiam conclusionem aduerte primo ꝙ diffinitio quid noĩs ita differt à diffinitione quid rei sicut ipsum quid noĩs differt à quid rei. hæc aũt duo quid, vt in primo & alibi declarauimus, ex hoc differunt, ꝙ alterum est rei significatæ quidditas, alterum est quidditas ipsius noĩs. cuius ratio in significatione consistit. Et propterea diffinitio quid noĩs nihil aliud est q̃ noĩs interpretatio. diffinitio aũt quid rei est essentialium ipsius rei explicatiua oro. vnde & si vtraq; diffinitio explicet quid per nomẽ importatur, illa tñ noĩs significationem declarãdo, illa aũt rem significatam distincte dilucidãdo à prima potentia vsq; ad vltimum actũ. & ideo inquit Aristo. ꝙ si nomine non significetur essentia aliqua, vel declaratio noĩs nõ explicet essentiam aliquam, diffinitio. i. diffinitio quid rei, quæ simpliciter vocatur diffinitio, non differt à ratione nominis. Aduertendum secundo, ꝙ ex hoc loco habetur ꝙ quid nominis non debetur complexis (vt sic) sed vt complexa ad incomplexionis formam ducuntur, dum aliquod nomen toti cõplexo imponif, vt historiæ Troianæ Ilias, inquit enim Aristo. hic volens probare oẽs orationes esse diffinitiones ꝙ eis nomẽ aliquod imponi posset, vt Ilias, & sic oratio interpretans illud nomẽ esset diffinitio, sicut & esset ratione nominis. Et ex hoc confirmantur ea quæ in primo capitulo primi diximus.

Annot. CIRCA totam habitam disputationem à secundo cap. hucusq;. Notandum est ꝙ Aristoteles proposita quatuor, fideliter executus est. licet primum & secundum simul disputauerit, & subtili discursu cunctos pertransiit modos, quibus quod quid est demonstrari aut introduci possit. Septem nanq; modos adduxit, quibus quod quid est imaginatur induci, s. per veram demonstrationem, per diuisionem, per artem diffinitiuam, per oppositum, per inductionem, per admistionem cum siest, seu quia est, & per quid nominis, vt patet ex dictis, preter hos enim modos non facile est octauum inuenire. ad veritatis ergo decisionem properandum est, &c.

Quomodo tam quod quid est, quàm diffinitio se habeat ad demonstrationem. Cap. 7.

ITerum autem considerandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est nunquid quodammodo est demonstratio & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem est (vt diximus) idem scire quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio aũt huius quòd est aliqua causa, & hæc aut eadem, aut alia, & si sit alia, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis: si igitur est alia & contingit demonstrare, necesse est medium esse causam, & in prima figura monstrari: vniuersale nanq; est & prædicatiuum quod monstratur. Vnus igitur modus esset vtiq;, qui nunc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari, ipsorum nanq; quid est necesse est medium esse quid est, & propriorum proprium: quare hoc quidem monstrabit, illud vero non monstrabit ipsorum quid erat esse eidem rei. Hic igitur modus, quòd non sit vtiq; demonstratio, dictum est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quid est. Quo aũt modo contingit, dicamus aggrediẽtes rursus à principio. Quemadmodũ. n. propter quid q̃rimus habentes, quòd nonnũquam vero & simul manifesta fiunt, sed nõ prius vtiq; propter qđ possibile est cognoscere, quàm quòd, manifestũ est, quòd consimiliter & ipsum quid erat esse nõ sine ipso quòd est. impossibile est. n. scire quid est ignorantes si est: ipsum vero si est, aliquando quidem secundũ accidẽs habemus, aliquando aũt habentes aliquid ipsius rei, vt tonitrum, quòd sonus est quidã nubium, & defectum quòd est priuatio quædam luminis, & hominem, quòd animal quoddam est, & animam, quòd est ipsum seipsum mouens: quæcunq; igitur secundum accidens nouimus quòd sunt, necessarium est, nullo modo se habere ad ipsum quid est, neq;. n. quòd est scimus: quærere autem quid est, non habentes quòd est, nihil quærere est. De quibuscũq; autem habemus aliquid facilius: quare vt habemus, quòd est, ita nos habemus & ad ipsum quid est. Quorum habemus aliquid ipsius quid est, sit primum quidem sic. defectus in quo A, Luna in quo C, obstructio terræ in quo B: vtrum igitur deficit, aut non? quærere est, an B sit, aut non? hoc autem nihil differt quærere, quàm si est ratio ipsius, et si sit hoc, & illud dicimus esse. Aut vtrius contradictionis est ratio, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? quando autem inuenerimus simul ipsum quòd, & ipsum propter quid nouimus, si per media sit: si autem non, ipsum quòd nouimus, propter quid vero non. sit igitur Luna C, defectus A in plenilunio vmbram non posse facere, nullo inter nos existente manifesto, in quo B. si igitur ipsi C inest B: quod est, non posse vmbram facere cum nullus nostrum in medio sit, huic autem ipsum A quod est deficere, quòd quidem deficit, planum, propter quid autem, nondum, & quòd quidem defectus est, nouimus, quid vero est, non nouimus: cum autem planum fuerit, quòd A ipsi C inest, sed propter quid inest, quærere ipsum B quidem est, vtrum obstructio, aut conuersio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem est ratio alterius extremi, vt in his ipsius A, est enim defectus obiectio terræ, quid est tonitruus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eò quòd extinguitur ignis in nube. sit nubes C, tonitrus A, extinctio ignis B: ipsi vtique C nubi inest B, extinguitur enim in ipsa ignis. huic autem A sonus, & est B vtiq; ratio ipsius A primi extremi: si vero rursus huius aliud medium sit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & fit notum, dictum est. Quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neq; demonstratio, planum est tamen per syllogismum & per demonstrationem: quare neque sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neque est demonstratio ipsius, quemadmodum & in dubitationibus diximus. Est autem horum quidem altera quædam causa, illorum vero non est: quare planum, quòd & ipsorum quid est alia quidem immediata & principia sunt, quæ & esse & quid est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid est vnitatẽ supponit, & quòd est. Habentium au-

tem mediũ, & quorum est aliqua altera causa substantia, est per demonstrationem, quemadmodum diximus, ostendere non ipsum quid est demonstrantes. Definitio autem, quoniam est oratio ipsius quid est, manifestum est, quòd aliqua quidem erit oratio quid significat nomen, aut oratio altera nominalis. vt quid significat quid est secundum quòd triangulus, cuius habentes quòd est, quærimus propter quid est. difficile est autem ita accipere, quæ non nouimus quòd sunt, causa vero dicta est prius difficultatis, quoniam neque si sunt, aut non, nouimus, nisi secundum accidens. Oratio autem vna dupliciter est, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno significans non secundum accidens.

Cõm. 8 c.

Vna quidem definitio est definitionis, quæ dicta fuit. Alia autem est definitio oratio significans propter quid est: quare prior quidem significat quidem. monstrat autem non posterior vero, manifestum est quòd erit tanquam demonstratio ipsius quid est positione differens à demonstratione. differt enim dicere, propter quid tonat? & quid est tonitrus? dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus, quid autem est tonitrus? sonus ignis, qui extinguitur in nubibus: quare eadem oratio alio modo dicitur, & sic quidem demonstratio continua, sic autem definitio, Amplius definitio tonitrus est, sonus in nubibus. hoc autem est ipsius quid est demonstrationis conclusio, immediatorum autem definitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Est igitur definitio, vna quidem oratio ipsius quid est indemonstrabilis, vna vero syllogismus ipsius quid est casu differens à demonstratione: tertia autem demonstrationis ipsius quid est conclusio. Manifestum igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorum est, & quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipsum quid est monstratur, & quomodo nõ, & quorũ est, & quorum non. Amplius autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & quomodo non contingit.

Summa huius capituli hæc est.

ꝓpositio.

ITerum speculandum est quid supradictorum bene, & quid non bene, & quid diffinitio, & nunquid ipsius quod quid est sit demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo, &c.

prima conclusio.

Quod quid est ostendi potest per aliud quod quid est eiusdẽ rei, syllogismo tñ logico, non demonstratiuo. Probatur primo sic sententialiter. cã essendi põt sciri ꝑ aliam eiusdem rei causam: ergo quod quid est potest ostẽdi per aliud. probatio consequentiæ, scire causam q̃stionis si est, est scire quid est. probatur, qm̃ causa essendi aut est eadẽ ipsi quod quid est, & habetur intentum: aut alia, & tũc aut per eam res est monstrabilis, aut non: si non, abiicitur: si aũt est alia & potens demonstrare, tũc oportet ꝙ ipsa fiat medium ĩ primo primæ, qm̃ vle & prædicatiuũ est, quod demonstratur. hoc aũt facto, constat ex causa illa extrinseca confectum esse vnum quid mediũ ad aliud quid, &c. & sic patet vtrunq;, s. assumptum, ꝙ idem est scire quid, & causam essendi, & cõsequentia, scilicet ꝙ ex hoc vnum quid dem õstratur per aliud quid. secundo, quoniam medium ipsius quod quid est, necessarium est esse quod quid est, sicut & proprij proprium.

Corm.

Eiusdem rei plurium quod quid est, hoc demonstrabit, illud autem non.

scda cõclusio.

Quod quid est nõ est demõstrabile, sicut & opponendo diximus. Quod qd est tñ cuius est causa alia, manifestum est per demonstrationẽ. declaratur & probatur hæc cõclusio quo ad secundã partem quinq; propositionibus.

propositio prima.

Sicut qñq; quia ante ꝑꝑ quid habetur, & qñq; vtrunq; simul & nunquam propter quid ante quia, sic similiter quid nunquam ante quia habetur: qm̃ impossibile est scire quid est, ignorando si est.

secunda.

Quemadmodũ habemus ad quia, sic habemus & ad quod quid est. Declaratur: qm̃ si est dupliciter scitur, vno modo ſm accñs, alio modo ꝑ quid ipsius rei, vt tonitrui, qm̃ sonus quidam nebularum est, &c. Quorum primo modo scitur qa sunt nullo modo habemus quid, qm̃ nec quia sunt scitur, & quærere qd, non habẽdo quia, est quærere nihil, quorum aũt habetur, quia facile est quid.

tertia.

Cum quia per proprium medium quæritur, seu demõstratur, nihil differt quærere. Vtrum passio insit, & nunquid medium sit. & si ratio ipsius passionis qm̃ si est tale medium passionem esse dicimus, & inueniendo simul scimus quia & propter quid. Declaratur in terminis generalibus A primo C tertio & B medio, applicatis ad eclipsim, lunam, & oppositionem terræ, &c.

quarta.

Cum quia non per proprium medium scitur, quia est cognoscimus, sed nescimus ꝑꝑ qd & nescimus qd. Declaratur in terminis A primo C tertio B medio, applicatis ad eclipsim, lunã, & lunã plenã non posse vmbrã facere, &c.

quinta.

Cum solum quia manifestum est, quærere propter qd, est quærere quid primi termini. declaratur primo in lunæ eclipsi, an propter obiectionem, aut conuersionem, aut extinctionem: & in nubis tonitruo an propter extinctionem ignis, & ordinatur in terminus A primo C tertio & B medio applicatis ad tonitruum, seu sonum, nubem, & extinctionem ignis.

responsio taciteq̃stioni.

Si quod quid est primi termini aliud medium est, ex reliquis erit rationibus.

Ex his deducitur facile conclusio principalis, s. qd quid est passionis, est per demonstrationem manifestũ. qm̃ tale quid est ꝑꝑ quid, vt patet ex quinta propositione. & in tali processu simul scimus quia & propter quid, vt patet ex tertia propositione cum quarta & antecedentibus.

responsio principalis

Ipsorum qd quid est, alia sine medio et principia sunt, vt quod quid est subiectorum. Alia habent medium, illa autem supponuntur, aut alio modo quàm per demonstrationem manifestatur, vt patet in Arithmetica. ista per demonstrationem, vt dictum est, ostenduntur. probatio diuisionis & omnium: quoniam quorundam est altera causa, quorundam autem non, &c.

tertia ꝓclusio responsiua.

Diffinitionum vna est ratio ipsius quod quid est indemonstrabilis. vt dicens quid subiecti alia non est syllogismus ipsius quid, casu differens à demonstratione, vt passionis dicẽs quid & propter quid. Tertia autem est ipsius quid est conclusio, vt dicens quid passionis. Declaratur processu diuisiuo & probatiuo sic.

Corm.

Diffinitio est ratio ipsius quod quid est.

Alia ergo ratio est, tam ratio eius quod significat nomen, q̃ ratio nominata altera ponens. probatur cõsequentia, qm̃ has habemus quia est inquirentes quid & propter quid, cum difficultate, qm̃ neq; si est, neq; si non est scimus per eas nisi ſm accidens.

Diuisio differentia inter diffinitionem & alias rõnes.

Ratio est vna dupliciter: vno modo coniunctione, vt Ilias, alio modo vt vnũ de vno oñdens non ſm accidens.

differentia inter membra diuisionis.

Diffinitio est ratio demonstrans propter quid est.

Prima diffinitio, quod quid est significat, sed non demonstrat. secundã vero est demonstratio quod quid est, positione differens à demonstratione. Declaratur vtraq; pars huius vltimi: quoniam sic differt quærere propter quid tonat, & quid est tonitruum. probatur, qm̃ illi respondetur propter extinctionem ignis in nubibus, isti

autem

autem ſonus extincti ignis in nubibus. vbi manifeſte eadem ratio alio modo dicitur, illi quidem vt continua demonſtratio, hic vero vt diffinitio.

Sub diuiſio primi mébri. Diffinitio quędam eſt ſignificans quid eſt paſsionis, vt ſonus tonitrui. & hæc eſt demonſtrationis concluſio.

Diffinitio quædam eſt immediatorū ſignificans quid, vt diffinitio ſubiecti. & hæc eſt indemóſtrabilis &c.

Ex his clare patet concluſio reſponſiua trimébris &c.

Series autem hac eſt.

DISPVTATIONE completa veritatem determinaturus tria facit in hoc capitulo, poſtq̃ dicenda propoſuit. primo determinat qúo quod quid eſt poſsit concludi ſyllogiſtice, vnica concluſione cū correlario. ſecundo determinat qúo quod quid eſt poſsit haberi per demonſtrationem, licet non poſsit demonſtrari. & hoc in ſecunda concluſione declarata ex quinq; ꝓpoſitionibus adiunctis. Quadam rńſione ad tacitam dubitationem ſubiuncta, & appoſita poſt diuiſionem determinatiua principalis reſponſionis &c. tertia determinat qúo diffinitio ad demonſtrationem ſe habeat, & hoc in tertia concluſione declarata per ſubditas diuiſiones, vt patet in ſumma.

Quidam facilis modus concludendi quod quid eſt.

T. c. 5. CIrca primam concluſionem aduertendum eſt, ꝙ modus hic traditus ab Ariſtotele cócludédi quod quid eſt, ille eſt, quem exercuit in principio primi, quando qđ quid eſt demonſtrationis inueſtigauit. ibi ſiquidem accepit primo cauſam extrinſecam eſſendi ipſius demonſtrationis: accepit enim cauſam eius finalem .ſ. ſcire propter quod neceſſe eſt demonſtrationem eſſe, & illam cauſam medium fecit, conficiendo penes ipſam quandā diffinitionem demonſtrationis. aſſumpſit enim ꝙ demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, & ex tali medio quid ſit demonſtratio concluſit. vnde dixit. Si ſcire eſt vt poſuimus, neceſſe eſt demonſtrationem eſſe ex primis veris &c.n.non.n. faciet ſciētiam &c. ſimili modo ꝓcedit in exéplo aſsignato à S.Tho. in litera. ad cócludendū quod quid eſt virtutis, & eſt ſatis facilis inueſtigationis modus, qm̃ ſi finis aſſumatur in mediū nihil aliud eſt concludere, quod quid eſt, q̃ ex ipſo fine deducere códitiones neceſſarias eius quod eſt ꝓpter illum finē &c. Si aūt efficiens aſſumatur in medium concludere quod quid eſt, nihil aliud erit q̃ deducere ex agēte códitiones effectus. vtrúq; aūt horum non multo labore eget: quia ex ipſa finis ratione, quale ſit medium neceſſarium ad illum aſſequendum habet, & ex ipſa forma agentis ſimilis illi effectus cógnoſcitur. ꝙ ſi cauſa formalis pro medio aſſumeretur, facillimum eſſet quod quid eſt materiale cócludere. qm̃ forma materiæ ratio eſt &c. Hic eſt ergo vnus facilis modus concludendi quod quid eſt de eo cuius eſt.

Quomodo & qua de cauſa ſyllogiſmo non demonſtratiuo, ſed logico vnum quod quid eſt demóſtretur per aliud.

CIrca eiuſdem concluſionis ſecundam partem, qua dicitur ſyllogiſmo tm̃ logico, non demonſtratiuo. Dubitatur tum de veritate eius, tum de cauſa eiuſdem. De veritate qdem illius dubitatur, qm̃ ſupradictus proceſſus demonſtratiuus videť & non logicus, qm̃ ꝓcedit ex neceſſarijs & per ſe & ſm quod ipſum &c. in minori .n. ƥdicatur diffinitio de diffinito, & in maiori ꝓprius effectus de propria cauſa conuertibili &c. De cauſa aūt maior inſurgit dubitatio qm̃ in textu dicitur ꝙ talem ꝓceſſum demonſtratiuum nó eſſe, dictū eſt prius, nuſquā aūt inuenitur in omnibus præcedentibus hoc dictum eſſe, niſi in cap.3. huius ſecūdi: vbi dictū eſt, ꝙ diſcurſus cócludens quod quid eſt, per quod quid eſt, non eſt demonſtratiuus, quia petit ꝓbandum. Cauſa ergo ſm Ariſtotelem quare iſte ꝓceſſus de quo nunc agitur nó eſt demonſtratiuus, eſt quia petit. hoc autem eſt falſum, qm̃ in iſto ꝓceſſu non eſt idē quod quid eſt concluſum & aſſumptum. ſed ſunt duo quod qđ eſt diſtincta ſm diuerſa genera cauſarū, & vnū accipitur, & alterū concludiť, nó ergo interuenit petitio. T. c. 3.

Amplius ſi propter vitiū petitionis talis ſyllogiſmus demonſtratio nó eſt, cū tale vitium ēt ſyllogiſmo topico opponatur, vt patet in .8. topicorū, ſequeť ꝙ nec erit logicus, nec demonſtratiuus talis ſyllogiſmus &c. Cā quoq;, quā aſsignat S.Tho. non minus habet dubitationis. ait enim, ꝙ ideo tali diſcurſu logice & non demonſtratiue ipſum quod quid eſt concludiť, qm̃ non ſufficiēter ꝑ hoc ꝓbatur, ꝙ id, quod concludiť, ſit quod quid eſt illius rei, de qua cócludiť, ſed ſolum ꝙ inſit ei &c. Dubium .n. remanet iuxta hoc: quare tali ꝓceſſu non ſufficiēter cócluditur quod quid eſt: ꝓbatum eſt ſiquidem in cap. 3. ꝙ ſi primum ſit quod quid eſt medij, & medium tertij neceſſario ſequitur primum eſſe quod quid eſt tertij &c. Cap. 11.

Ad hoc dubiū quo ad primam partē facile dicitur, ꝙ Ariſtoteles non negat hunc ꝓceſſum eſſe demonſtratiuū, ſed eſſe demonſtratiuū quod quid eſt. Vnde idem ꝓceſſus erit demonſtratiuus, & logicus, diuerſis rónibus. Topicus quidem quantum ad vim ꝓbandi ipſum quod quid eſt (vt ſic) ſeu formaliter, vt ſuperius declaratum fuit. Demonſtratiuus autē quantum ad vim ꝓbandi ꝙ primum inſit tertio. habetur.n. ex tali diſcurſus vi, ꝙ maior extremitas ineſt neceſſario minori, ſed ꝙ ſit eius quod qđ eſt.

Ad ea vero, quæ obijciuntur in ſecunda parte dubij, difficile eſt ſufficiēter dicere. diciť .n. primo ꝙ illa verba Ariſtotelis. hic quidem igitur modus ꝙ non ſit demonſtratio, dictum eſt prius, poſſunt dupliciter intelligi. Vno modo vt (ly hic) demonſtret, nunc dictum proceſſum in ſpecie. Alio modo vt demóſtret, dictum proceſſum quo ad genus ſeu in genere. Primo modo ſenſus eſt iſte, diſcurſus ꝓbans quod quid eſt ſumptum ab vno genere cauſæ, per aliud quod quid eſt ſumptum ab alio genere cauſæ dictum eſt, ꝙ non eſt demonſtratio. Secundo modo ſenſus eſt diſcurſus ꝓbans, quod quid eſt, per quod quid eſt, dictum eſt ꝙ non eſt demonſtratio. Si primo modo intelligatur, ſic poteſt textus dupliciter exponi. primo ſic, hic diſcurſus probans quid ſm vnum genus cauſæ, per quid ſm alteram cauſam. Dictum eſt ꝙ non eſt demonſtratio, qm̃ dictum eſt in cap. 3. ꝙ quærens quid. ſi aſſumat quid, petit. licet enim alterum quid aſſumat & alterū concludat, quia tm̃ non quæritur hoc vel illud quid huius, ſed quæritur ſimpliciter quod quid eſt huius, ideo petitur, vt ibidem in ſecunda rńſione declaratum eſt. Et in hoc loco Boetium cófirmantē inueniri. Erit ergo ſm illam expoſitionem ſyllogiſmus non demonſtratiuus quod quid eſt ſimpliciter, quia aſſumit quod quid eſt, erit autem logicus, quia aliquod aliquo modo quod quid eſt habetur ex hoc &c. Secundo pōt exponi ſic, hic diſcurſus &c. dictum eſt ꝙ nó eſt demonſtratio ipſius quod quid eſt. qm̃ dictum eſt id cap. 3. ꝙ diſcurſus demóſtratiuus quod quid eſt oportet ꝙ ſit ex terminis talibus ꝙ primum ſit quod quid eſt medij, & mediū vltimi: & ꝙ altero ƥdictorum deficiente non concluditur quod quid eſt. In hoc autem nunc dicto diſcurſu, primum non eſt quod quid eſt medij, licet ſit quod quid eſt vltimi. & ideo ꝓceſſus ille non demonſtratiuus quod quid eſt, ſm illam expoſitionem, ideo diſcurſus iſte non demonſtratiuus dicitur, quia conditio ſupradicta neceſſaria ad demonſtrationem Cap. 3.

quod

quod quid eſt, deficit. & non ideo, quia petat. logicus autem dicitur, quia ex hoc probabiliter quod quid eſt coniectamus, & eſt hæc expoſitio non ſolum S. Tho. valde conformis, ſed Ariſtotelis menti multum conſentanea.

Si autem ſecundo modo intelligatur, vt .ſ. ly hic, demonſtret hunc modum in genere. Tunc textus ſic exponitur, diſcurſus iſte .ſ. quod quid eſt, per quod quid eſt ꝓbans, dictum eſt ꝙ non eſt demonſtratio, qm̄ in cap̄. 3. oſtenſum eſt, ꝙ proceſſus à quod quid eſt in quod quid eſt ſimpliciter loquendo, & non de tali quod quid eſt ad tale, proceſſus demonſtratiuus non eſt, quia petit, ꝓpter ea, quia quod quid eſt non eſt quod quid eſt, niſi ſ͞m nominum interpretationem (vt ibi declarauimus in tertia expoſitione) & conſequenter diſcurſus iſte, de quo nunc agitur: qm̄ ex tali quod quid eſt, tale quod quid eſt concludit, demonſtratiuus nõ eſt ipſius quod quid eſt. & ſic ſ͞m hanc expoſitionem, ideo diſcurſus iſte nõ eſt demonſtratiuus, quia non eſt ille, qui in tertio capitulo compoſitus fuit, quem ẽt demonſtratiuum non eſſe, dictum eſt, quia petit qm̄ ab eodem ad idem procedit. Et ex hoc ſequitur principale intentum .ſ. ꝙ hic modus .ſ. ſyllogizandi quod quid eſt, per quod quid eſt, nunq̃ eſt demonſtratiuus ipſius quod quid eſt. qm̄ hoc non fit ſi diſtinguantur quod quid eſt ſ͞m vocem. nec ſi diſtinguantur ſ͞m diuerſa genera cauſarum &c. ſeu modorum diffiniẽdi quod in idem redit. puta ꝙ vna diffinitio dicat quid, & alia ꝓpter quid. Talis enim diuerſitas ad diuerſitatem cauſarũ reducitur, qm̄ vna .ſ. dicens quid ſumitur ſ͞m cauſam formalem, & altera ſ͞m effectiuam, vel &c. logicus aũt dicitur vt ſupra. & hæc expoſitio non multum differt à ſecunda vt patet, ſed perficit eam. Ad illud aũt quod poſtmodum obijcitur. quòd .ſ. vitiũ petitionis opponiṫ & demõſtratiuo & topico, & c. dicitur quod licet petitio ſit vitium oppoſitum vtriq; ſyllogiſmo, & topico .ſ. & demonſtratiuo. non tñ omnis petitio in demõſtratiuis eſt petitio in topicis. qm̄ vnus inter locos topicos eſt, à nominis interpretatione procedere, quod ſi demonſtrãs faceret peteret. & ſimiliter ſi demonſtrans quærat quod quid eſt, & aſſumat quod quid eſt petit. dialecticus aũt non, quia tot ſubtilitatibus non vacat ſ͞m primam expoſitionem modo adductam &c. Ad id vero, quod obijcitur contra S. Tho. expoſitionem diciṫ, ꝙ cauſa illa optima eſt: vt ex ſecunda expoſitione & tertia patet. ideo .n. diſcurſus iſte nõ demonſtratiuus quod quid eſt, quia non ſufficienter probat id quod concluditur eſſe quod quid eſt, eius de quo concluditur .i. quia non ſufficienter probat primũ eſſe quod quid eſt vltimi. Hoc aũt prouenit ex eo, quòd in iſto proceſſu primum non eſt quod quid eſt medij. Si .n. eſſet quod quid eſt medij. cæteris remanentibus vt ſtant neceſſario demõſtretur primũ eſſe quod quid eſt tertij, vt ex capitulo tertio apparet. Sed qm̄ impoſſibile eſt hæc duo ſimul ſaluare .ſ. talem cõnexionẽ terminorum .i. quòd primum ſit vere quod quid eſt medij, & medium vltimi, & ſufficientem diſtinctionem eorundem, qm̄ ſi hoc ſaluatur illud interimitur (vt in hoc proceſſu de quo nunc agiṫ liquet) & ſi illud ſaluatur, hoc interimitur, vt in proceſſu declarato in cap̄. 3. Alberti auctoritate confirmato manifeſte videtur &c. ideo eſt impoſſibile proceſſum demonſtratiuum inuenire, quo quod quid eſt ꝓbetur ſufficienter, oportet .n. (vt in textu dicit) ꝙ quod quid eſt per quod quid eſt cõcludaṫ &c. Quòd aũt in iſto de quo nũc eſt ſermo diſcurſu, primũ non ſit quod quid eſt medij, ex eo declaratur, ꝙ maior propoſitio non eſt in primo modo dicendi per ſe, ſed in quarto. ꝑdicatur enim ibi effectus

In dubio vltimo.

Cap. 3. vbi ſuora.

conuertibilis de ſua propria cauſa oportet namq; medium eſſe cauſam primi, aliter nõ eſſet proceſſus à priori, & cõuertibilem. aliter nõ eſſent medium & primũ diffinitiones vltimi. Habent ergo ſe ꝑdictę diffinitiones ſ͞m ꝙ diſtinguunṫ, vt cauſa & effectus cõuertibilis, & quodammodo vt ſubiectum & paſſio, qm̄ ex anteriori emanat naturaliter poſterior, & ꝑ illam fit neceſſitatis & cognoſciṫ. Logicus aũt iſte diſcurſus, ideo diciṫ ſ͞m S. Tho. eo ꝙ ex tali ꝓceſſu. licet neceſſario ſciatur primũ ineſſe vltimo, tñ nõ niſi ꝓbabiliter cognoſcitur primũ ineſſe quod qd ẽ tertij. licet .n. ex fine cõditiones eius quod eſt ad finem cõcludi poſſint, non tñ ex hoc ſciṫ, ꝙ ille intelligant quod quid eſt illius, vt patet in ꝓceſſu facto in principio primi. ex rõne enim ipſius ſcire deductũ eſt quas cõditiones habere debet demonſtratio .ſ. ꝙ cõſtat ex primis veris, &c. ex hoc tñ non ſufficienter cognouimus, an illę cõditiões integrẽt quod quid eſt demõſtrationis, an aliquid aliud requiraṫ, an ſint eius proprietates illę cõditiones &c. Et ſi cum dei gratia, ſoluta iã ſunt q̃ dubiæ in cap̄. 3. relicta ſunt. hoc .n. eſt firmiter tenendũ quod modo ſ͞m S. Tho. determinatũ eſt, & cauſa ab eo aſſignata ſuſcipienda eſt, vt à nobis eſt expoſita, & ſic oĩa conſona remanent &c. Cõſulto aũt nolo veritate inuenta ſupradicta mutare aut aliter texere, ſed ſic determinata ſit diſputatio in cap̄. 3. habita.

T. c. 9.

Num proceſſus, quo quod quid eſt per aliud oſtenditur, ſit proceſſus demonſtratiuus.

Circa medium.

CIrca eandem cõcluſionẽ dubiũ in primo libro. ca. 2. tactum, ſed indiſcuſſum occurrit, an .ſ. demonſtratio cõſueta, cõcludens vnũ quod quid eſt ꝑ aliud, ſumptũ penes aliud genus cauſæ rõne eorũ à quibus ſumuntur diffinitiones, ſit vere & ſ͞m ſe demonſtratio, an tm̃ quo ad nos &c. hinc .n. videṫ ꝙ eius concluſio ſit ſ͞m ſe demonſtrabilis, eo ꝙ habet mediũ, quod eſt vere cauſa quare ſubiecto inſit. forma .n. eſt vere cauſa quare huiuſmodi ſit materia, & efficiẽs quare forma, & finis quare efficiẽs, &c.

Inde aũt apparet oppoſitum, qm̄ talis demonſtrationis cõcluſio eſt ſ͞m ſe per ſe nota, & cõſequenter ſ͞m ſe indemonſtrabilis, eſſe aũt eam ꝑ ſe notã ex eo patet, ꝙ ꝑdicatum eſt de rõne ſubiecti, &c. Ad hoc dubiũ breuiter dicitur, ꝙ huiuſmodi demonſtrationes ſi veras diffinitiones quidditatiuas concludãt (licet potius mereantur dici demõſtrationes quo ad nos) propter rõnem ſecũdo loco adductam, poſſunt tñ mediæ poni illę, quæ ex cauſa extranea procedũt. ſapiunt .n. naturã demõſtrationis ſ͞m ſe, pro quanto cauſa aliqua eſt, quare altera cauſa quæ primũ ſit, inſit vltimo. & illa cã nõ eſt de quidditate ſubiecti ꝓprie, eo ꝙ extranea eſt. ſapiunt aũt naturã demõſtrationis quo ad nos, pro quanto cõcluſio eſt ꝓpoſitio ꝑ ſe nota ſ͞m ſe. cauſa .n. intrinſeca à qua ſumiṫ quod quid eſt, quod fit ꝑdicatum concluſionis, ẽt in obliquo eſt de rõne ſubiecti. non ſolũ .n. per ſe nota eſt iſta ꝓpoſitio. homo eſt ſubſtantia corporea aĩata &c. ſed ẽt illa, homo eſt ex corpore, & anima &c. Nihil .n. refert quo ad per ſe notitiam an in recto an in obliquo cauſę ſumantur. licet referat multũ quo ad cauſalitatem, qm̄ ſi cauſa materialis vel formalis in obliquo fiat ꝑdicatum, conceditur ꝓpoſitionẽ illã habere cauſam ſ͞m rem. ſi aũt in recto nõ ita cõcedetur. Mediæ ergo ſint hæ demonſtrationes, & quodãmodo per ſe notæ, & quodammodo non, dicantur earum concluſiones, &c.

Num poſſibile ſit ſcire de aliquo quid eſt, ignorando an ſit.

CIrca primam ꝓpoſitionẽ pro prima cõcluſione dubitatur, an poſſibile ſit ſcire de aliquo quid eſt, ignorando an ſit. videtur .n. ꝙ ſic, quia ſicut res ſe habet ad veritatẽ, ita ſe habet ad cognoſcibilitatẽ. Sed quod quid

eſt veri-

circa t.c. 1. cap.9.t.c.22. eſt verificatur de re cuius eſt abſque eo ꝙ res ſit, qm̃ neceſſario ei ineſt, vt ex dictis in primo capitolo 7. patet. ergo poſsibile eſt cognoſcere quod quid eſt, & an non eſt.

Præterea acquiſita iam ſcientia naturali, & corruptis rebus naturalibus puta roſis, ſcimus quod quid eſt roſæ, & neſcimus roſam eſſe. ergo contingit ſcire quod quid eſt & non rei eſſe. Ad hoc dicitur cum Ariſtotele pluries in hoc libro repetente, ꝙ impoſsibile eſt ſcire quod quid eſt alicuius, & neſcire illud eſſe. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ ſicut res ſe habet ad eſſe ita ſe habet ad cognoſci, vt habetur in ſecundo metaphyſicę. T. c. 4. Cap. 6. nulla autem natura entis rationẽ habet niſi ſit vel ſemper, vel frequẽter, vel raro, perfecte vel imperfecte, & breuiter tempore ſuo modo ſuo. ens enim (vt iam dictum eſt) eſſe ſignificat, & per hoc nullius rei quod quid eſt, quid rei rationem habet, niſi ſit ens. In hoc enim differt quid rei à quid nominis, quia illud eſt tantũ entiũ, hoc etiam eſt non entium. Vnde roſæ quod quid eſt, quid rei non eſſet, niſi roſa temporibus ſuis eſſet &c. Si ergo ita eſt ſm eſſendi ordinẽ oportet ſic quoque eſſe ſm cognoſcendi rationẽ, vt.ſ. quod quid eſt quod proprie quid rei ſonat, in cognitione non ſit niſi entis rationem habeat. entis autem rationẽ non cognoſcitur habere, niſi accipiatur eſſe id cuius eſt. & ideo oportet ꝙ cognitio quod quid eſt non ſit ſine cognitione an eſt. & hæc eſt ratio S. Tho. dicentis ꝙ hoc ideo eſt, quia non entium nõ eſt quod quid eſt. Et Ariſtotelis dicentis quòd quærere quid eſt non habẽdo quia eſt, eſt quærere nihil. i. non ens. i. non entis quidditatem. Ad vtranque ergo rationem in oppoſitum ſimul dicitur ꝙ de facto falſum eſt tã verificari quã cognoſci. quod quid eſt proprie loquẽdo. i. quid rei. de aliquo illo nõ exiſtente tempore ſuo. non.n. volumus qñcunque cognoſcimus quid eſt roſa, ſciamus roſam actualiter eſſe tunc, ſed dicimus ꝙ oportet ſcire eam eſſe actu temporibus ſuis, quod nũquam deficit ſm mundi curſum. Sed qm̃ multiplicantur caſus à dicẽtibus faciat deus, deſtruat deus &c. ideo etiam ſigillatim aliter reſpõdetur, & ad primæ minorem dicitur. ꝙ quocũque caſu poſito tota rei diffinitio. licet verificetur de re nullum eſſe habente, non tñ verificatur de ea vt quid rei. quod propterea quia ſicut res ſe habet ad veritatem, ita ad cognoſcabilitatem conſequẽs eſt, ꝙ poſsit forte cognoſci id quod eſt quid rei, abſque hoc ꝙ eſt cognoſcatur rem eſſe, & ꝙ non cognoſcatur formaliter ipſum quid rei, ſeu quod quid eſt, abſque cognitione quia eſt &c. Ad ſecũdam dicitur, quod in vſu ſcientiæ acquiſite non eſt ita neceſſarium cognoſcere an eſt, ſicut in acquiſitione. in acquiſitione enim neceſſarium eſt, tum propter generationem ſcientiæ, quia ſcientia noſtra generatur à rebus quæ ſunt, & non ab his quæ non ſunt. Tum propter ipſius quod quid eſt rationem, quia. ſ. non eſt niſi entium, vt diximus. In vſu autem neceſſarium eſt propter ipſius quod quid eſt rationem tantum &c. & ideo poſt acquiſitã ſcientiam nil officit ſi corrumpantur & annihilentur, & nunquam rediture ponantur res. quoniam & ſi in tali caſu non poſsit accipi res illas eſſe temporibus ſuis, accipietur tñ quod res ille eſſent temporibus ſuis. ſi talis caſu non poneretur & hoc ſufficit.

prio cap. 1. in ſolutiõe ſecundi dubij. ſecũdo. c. 1. in ſolutione tertij dubij. Si mirraris quare non dică quod ſufficit & oportet cognoſcere an eſt. i. an ſit ens cui non repugnat exiſtere. Memor eſto eorum quæ in principio primi & principio ſecundi dicta ſunt. & cum contemplatus ea fueris, deſinet admiratio. oportet enim formaliter loqui, & æquiuocationem vitare, quantum poſsibile eſt &c.

Num poſsibile ſit ſciri, propter quid eſt ingnorato quia eſt.

Circa eandem propoſitionem dubitatiuncula quædã eſt, an. ſ. poſsit ſciri propter quid alicuius & neſciri, quia eſt. videtur enim quòd ſic, quoniam contingit cognoſcere cauſam & non cognoſcere effectum, vt apparet in geometria vbi cognoſcitur cauſa quare vulnus circulare tardius ſanatur, & tamen purus geometra neſciet an ita ſit quòd vulnus circulare tardius ſanatur, quoniam ſcire hoc eſt medici. Ad hoc breuiter dicitur ex dictis in primo capitulo 13. quod cognoſcere propter quid, cõtingit, circa t.c. 10 dupliciter. vno modo formaliter. i. cauſam cũ applicatione ad effectum. hoc enim ſonat, ly propter quid, & ſic impoſsibile eſt cognoſcere propter quid, abſque cognitione quia, quoniam hoc eſt cognoſcere cauſam, & quoniam illius eſt cauſa. Alio modo materialiter, id eſt rem, quæ eſt cauſa abſque applicatione ad effectum, & ſic non incõuenit cognoſcere propter quid, & neſcire quia, vt in exemplo adducto patet. Quia ergo nunc loquimur de propter quid formaliter & non materialiter, ideo optime dicitur quòd nõ põt cognoſci propter quid abſque q̃a &c.

Num illius quod quid eſt haberi poſsit, cuius quia per accidens ſcitur. & num ſic ſcire, ſit ſcire rem eſſe ſecundum accidens, & num facile cognoſcatur quid eſt, cum quia eſt cognoſcimus vere.

Circa ſecundam propoſitionem multipliciter dubitatur. primo an ſit verum quòd quorũ habetur quia ſm accidẽs, nullo modo habeatur quod quid eſt. videtur .n. quod non, quoniam ſi ſciatur rem eſſe ſm accidens, proprium & adæquatum, iam ex hoc facile ſciri poterit quod quid eſt illius rei, qm̃ adæquatus effectus totam cauſe virtutem oſtendit (vt in primo de anima dicitur) accidentia propria magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt.

Secũdo dubitatur an verum ſit quod cognoſcere rem T.c. 11. eſſe ſm accidens non eſt cognoſcere rẽ ipſam eſſe &c. Videtur enim quòd hoc quoque ſit falſum, qm̃ ſiue cognoſcatur rem eſſe ſm accidens ſeparabile, ſiue inſeparabile & proprium, ſemper optime ſequitur obiectum eſſe, & conſequenter cognoſcendo accidens eſſe, cognoſcitur ſubiectum eſſe, impoſsibile eſt enim accidens quodcunque ſine ſubiecto eſſe &c. Tertio dubitatur an verum ſit, ꝙ quorum habemus quia eſt, facile habemus quid &c. Videtur.n. & hoc à veritate alienum, qm̃ euidenter ſcimus ſubſtantias immateriales eſſe, & tamen vel difficillimum vel impoſsibile eſt nos ſcire quid ſunt, & ſimiliter argui poteſt de corporibus cœleſtibus &c.

Ad euidentiam horum primo declarandi ſunt termini, deinde ſatisfaciendum obiectis. Secundum accidens nihil aliud ſonat in propoſito q̃ ſm aliud. aliud autem hic dicitur, non ſolum extraneum accidens ſed paſsio propria. & non ſolum vtrũque horum, ſed etiam prædicatum ſubſtantiale commune &c. vnde ita ſumitur accidens, ſicut & ſumitur in elenchis accidens, à quo dicitur fallacia accidentis &c. Scire ergo quia eſt ſm accidens, eſt ſcire rem eſſe, c. 3. & 4. non niſi quia induit aliquod aliud à ſe modo expoſito. verbi gratia. Scire intelligentias eſſe, quia motores orbium ſunt, eſt ſcire quia ſm accidens, qm̃ ex hoc non aliter ſciuntur q̃ vt habent rationem mouendi & ſimiliter ſcire eas eſſe quia ſubſtantiæ immateriales ſunt, eſt ſcire eas eſſe ſm accidens, quoniam ex hoc neſcimus tales res in ſpecie eſſe, ſed in communi in eo quòd immateriales ſunt &c. Scire autẽ vere, quia eſt, eſt cognoſcere quòd ipſum ſm proprium & eſſentialem conceptum ſit &c. non ſuffodiendo & arguitiue cognoſcendo, vt dicitur, ſed ita quòd acies

intellectus

intellectus feratur supra ipsum esse vt ipsum est vt distinguitur ab extraneis & communibus modo dicto &c. & hoc est scire, quia est per medium proprium vt in exemplis textus patet. His prælibatis, Ad primum dubium dicitur quod quia impossibile est recte incedere ad quærendum quod qd est alicuius nisi vere sciatur illud esse, quoniam (vt in textu dicitur) quærere quid est non habito quia est, est quærere nihil, quia non entis quod quid est quæreretur, & ex hoc quod rem esse scitur ſm accidens proprium, non vere scitur rem esse. non.n. vere sciret hominem esse, qui tantummodo sciret risibile esse, consequēs est (quod quandiu) pure (scitur rem esse) ſm accidens quodcunque. nunq̃ habeatur via ad quod quid est. Dico autem quandiu pure scitur, qm̃ si ex tali notitia proprij effectus deueniretur in cognitionem ipsius quia est, iam posset facile haberi quod quid est. vnde Aristo. in litera reddit rationem quare sciendo rem esse ſm accidens non habetur via ad quod quid est, qm̃ tunc nec habetur ipsum quia est. Vnde quantumcunque effectus totam causæ virtutem adæquet nisi ex hoc cognoscatur vere illam esse, nunquam via ad quod quid est habere, & hoc hic intendit Aristo. quod ex responsione ad sequens dubium erit magis clarum.

T. c. 8.

Ad scd̃m ergo dicitur q̃ cognoscendo aliquid esse ſm accidens dupliciter possumus ex hac notitia habere notitiam quod illa res sit. Vno modo discurrendo ab illo accidente ad id cuius est, ita quod ex hoc elucescat esse propria essentialia illius, seu rem illam ſm se esse, sicut ex cognitione quòd in nobis intellectus sit deuenimus in cognitionem quòd intellectualis substantia in nobis est, & ex hoc quod quid est inuestigatur. Et hoc modo licet à principio non cognoscatur quia est, sed solum ſm accidens, postmodum tamen cognoscitur quia est ex effectu, nec hoc intendit negare Aristoteles, vnde in quarta propositione pro hac secunda cōclusione expresse dicit quod per discursum ab effectu scitur quia est rei, quæ est causa. & dat exemplum de eclipsi & non posse vmbram facere, quoniam ex hoc non solum innotescit esse aliquid non potens vmbram facere, quod esset scire defectum luminis secundum accidens, sed etiam esse defectum luminis. Alio modo discurrendo ab illo accidente, ita quod per modum suffusionis cognoscatur aliquid subesse, sed quid vel quale sit illud ignotum relinquatur, sicut ex cognitione primi motoris cognoscimus aliquam substantiam immaterialē & intellectualem &c. esse, sed quod quid est illius cognoscere non valemus, qm̃ propria essentialia remanēt ignota, & sic cognoscere quia est, nō est cognoscere quia est, nisi ſm accidens & arguitiue, arguimus siquidem ex hoc illud esse, sed quid demonstr. (ly illud) nescimus & consequenter nescimus ipsum (ſm quod ipsum) esse, sed scimus ipsum ſm quod induit illud accidēs esse &c. & propterea tunc nō habetur via ad quærendum quod qd est.

Ad tertium dubium dicitur, quod quia vere non scitur quia est nisi secundum essentialia propria sciatur rē esse, propter quod Aristoteles exēpla multiplicauit ad ostēdendum quando vere habetur quia est, & dixit hoc esse quando quod quid est, illius aliquo modo esse scimus, vt puta, si scimus tonitruum esse sciendo esse sonum in nebulis quendam &c. ideo simpliciter determinauit, quod quorum habemus vere, quia est facile est quærere propter quid, quoniam iam propriorum essentialium coniecturam habemus. Id vero quod obijcitur de intelligentijs & corporibus cælestibus, & his similibus nihil obstat, quoniam non vere cognoscuntur, quia sunt secūdum se & absolute, & quoniam secundum illa prædicata siue extranea, siue intrinseca, secundum quæ res vere cognoscitur esse, secundum illa facile est cognosci quid est, vt facile esset exemplis ostendere metaphysicalibus. & hæc est absque dubio mēs Aristotelis, vnde & concludit sicut nos habemus ad quia est, sic & ad quod quid etiam &c. secundum .n. eos conceptus quibus induta res scitur esse secundū eos facile scitur quid est, & secundum eos conceptus secundū quos latet, latet etiam quid sit &c.

Circa hanc secundam conclusionem & residuum capituli. Aduertendum est quod Aristoteles in hac secunda cōclusione determinationem tractat quæstionis motæ in cap. 6. Vtrum. eadem demonstratione contingat scire quid est, & quia est, & determinat quod sic distinguendo sciri per demonstrationem vt conclusionem, & vt medium proprium, & distinguendo demonstrationes in terminantes propter quid tantum, & quia tantum, & vtrunque & distinguendo quod quid est, & diffinitionem, vt patet in textu &c. Habetur siquidem ex his, quod licet quod quid est, & non sit id quod per demonstrationem concluditur, tamen est id, quod per demonstrationem habetur, propter quid, quod est ipsum q̃ quid est, & huic seruit prima distinctio. Quia vero non quælibet demonstratio dicit vere propter quid, & contingit quandoque simul quia, & propter quid, quandoque quia ante ipsum propter quid. ideo oportuit addere secundam distinctionem, ex qua scimus, quod quando est demonstratio per proprium propter quid, siue simul etiam sciamus quia, siue ante, tunc per demonstrationem habemus quod quid est, aliter aūt non. Quoniam aūt non omne quid alicuius est verum propter quid, ideo tertia distinctio addita est, ex qua scimus, quale quid innotescit per demonstrationem vt propter quid, & quale non &c. & quoniam talis determinatio non obstat rationibus in illo capitulo adductis, ideo non oportuit illas soluere. Concludebant siquidem illa, quod per demonstrationem non scitur q̃ quid est, vt conclusio, quoniam sic scitur, quia est, quod nunc conceditur. non autem erant sufficientes ad concludendum quin per demonstrationem ipsum quod quid est, aliter haberetur &c.

Annot.

Num & quare per demonstrationem scitur quod quid est passionis, non autem quod quid est subiecti.

CIrca responsionem principalem huius capituli. Dubitatio non dissimulanda occurrit. Quare per demonstrationem scitur quod quid est passionis, & sciri non potest quod quid est subiecti, & mouetur hæc dubitatio supponendo, quod ēt quod quid est subiecti possit esse medium in demonstratione, quod postmodum probabiliter à S. Tho. expresse habetur pluries &c. Est aūt ratio dubitandi, quoniam par ratio parem debet habere effectum. ideo aūt quod quid est passionis, per demonstrationem haberi dicitur, quoniam ipsum est proprium medium, & proprium propter quid. hoc autem conuenit etiam quod quid est subiecti, alicuius.n. demonstrationis, quæcunque sit illa, proprium medium & propter quid est quod quid est subiecti. ergo illud per demōstrationem scitur, & hoc scitur, & si hoc non scitur per demonstrationem, sed supponitur, & aliter scitur, & illud eiusmodi censendum est &c. Mouendi autem hanc quæstionem occasionem præbet Arist. doctrina in textu. ait.n. in respōsione principali distinguendo quod quid est, quòd quædam quod quid est sunt sine medio, & quædam cum medio, & quòd illa supponuntur, & aliter quàm demonstrationem habentis, ista autem habentis demonstrationem (vt dictum est.) non dixit autem aliter haberi quod quid est per demōstratio-

nem

nem quam modo declarato. s. vt propter quid. sm intentioné ergo suam, talis est differentia inter quod quid est passionis & subiecti.

Ad huius dubitationis euidentiam oportet diligenter considerare in textu rationem talis differentiæ, & ex illa causa deducere quare magis quod quid est passionis, quã subiecti per demonstrationem habeatur. in textu autem non assignatur ad propositum alia differẽtia inter subiecti & passionis qd quid est, nisi ꝙ quorundam est altera causa. quorundam autem non, & ꝙ quædam quod quid est sunt sine medio, & quædam habent medium &c. Et hæc quidem applicata ad subiectũ & passionem & eorum qd quid est, veritatem absq; dubio inueniuntur habere, qm subiecti vt sic non est altera causa. passionis autem sic, & similiter suorum quod quid est. Sed quo ex his sequatur quòd passionis quod quid est, ex demonstratione noscatur. subiecti aũt non difficile est accipere, qm quod quid est passionis non elucescit per demonstrationem vt conclusum per illam, sed potius vt propter quid, quod vt dictum est, conuenit etiam ipsi qd quid est subiecti. Esset siquidem facile ex supradicta differentia, deducere ꝙ ipsum ꝙ quid est passionis potest concludi per demonstrationem, quod qd est vero subiecti non, qm oportet cõclusum per demõstrationem habere causam, & hoc directe ex ratione assignata sequitur. Sed qm hoc non intendit. Aristo. dicens expresse, ꝙ ipsum quod quid est, habens medium, habetur quidem per demonstrationem, non tñ demonstratur. illud vero quod caret medio supponitur, & aliter quam per demonstrationẽ habetur, ideo non sic deducere oportet, sed vacandum est vt intentum ex hoc elucescat. Notanda sunt igitur verba textus, & sciendum est ꝙ prima distinctio. s. quorũdam est altera causa. quorundam autem non, nõ est distinctio ipsorum ꝙ quid est, sed ipsarum rerum quantum sunt quod quid est, ita ꝙ exponendum est quarundam rerum est altera causa, quarundam autem non. Nec ociose apposuit (ly altera) qm ex illa particula vt apparebit solutio quæstionis habetur. refert. n. (ly altera) vt Boetius hic dicit diuersitatẽ ab ipsa substantia rei, ita ꝙ sensus distinctionis est, quarũdã rerum est altera causa ab essentia cuiusq;. quarũdã aũt non inest rerũ quædam sunt quarũ esse causatur à causa extra essentia earũ. quædam aũt non habẽt causam nisi proprias essentias &c. Secunda aũt distinctio. s. eorũ quę sunt quod quid est, alia sine medio, alia habẽt medium, est distinctio ipsorum qd quid est. & sequitur ex prima, qm si res habet esse causarum à causa extra essentiam suam, oportet ꝙ essentia sua sit causata. idem. n. est causa essentiæ & esse rei, & consequenter oportet ꝙ eius quod quid est habeat medium & per oppositũ si caret causa altera ab essentia eius quod quid est carebit medio. Considerandum est vlterius, ꝙ ipsum subiectum causa extranea caret, vel simpliciter, vel in tali scientia, causa, inquam, extranea per quã
secũdo huius capitulo primo. demonstrari possit ipsum esse, qm (vt supra dictum est) quælibet scientia à priori supponit quod quid est, & esse subiecti &c. Et per hoc tam qd quid est subiecti, quam eius esse caret dicitur altera causa, & medio, & principiũ
primo huius capitulo prio in solutione dubii primi cap. 11. t.c. 34. 7.c.13. esse & supponi vel poni, vt in primo dictum fuit &c. ipsa vero passio necessario habet causam alteram ab essentia sua, & taliter alteram & extraneã, ꝙ tñ cadit in eius completa diffinitione quæ per additamentum fit necessario, vt dicitur in 7. metaphysicæ. Et per hoc tam essentia passionis ꝗ quod quid est eius habet alteram causam ab essentia & medium. patet aũt hoc manifeste in exemplo eclipsis. ipsa. n. essentia eclipsis causatur ex oppositione terræ, quæ extra essentiam eius est, & in diffinitione eius cadit &c.

Considerandum est vlterius ꝙ aliter se habet ad demõstrationem subiectum, & aliter passio. subiectum. n. non est id quod demonstratur, sed de quo demonstratur, passio vero est id quod demonstratur, & consequenter cum causa passionis, & eius quidditatis sit eadẽ, si vere debeat demonstrari passio, oportet ipsius passionis essentię seu quidditatis propriam causam pro medio assumere, & sic cum per propriam causam rei cognitio sufficienter habeatur ipsa quidditas passionis ex tali processu elucescit, & nõ solum ipsa quidditas, sed & tota diffinitio eiusdem ex tali demonstratione innotescit, qm causa illa cum sit propria, est illud additum quod diffinitionem passionis complet, Ex vi ergo demonstrationis propter quid habetur quod quid est passionis, qm passio, est id quod demonstratur, & eius essentia causatur à medio, quod diffinitionem eius complet &c. horum aũt nihil subiecto conuenit. supra primo huius t.c. 20.

Et ideo ad dubium dicitur, ꝙ non est æqualis ratio de quod quid est subiecti & passionis. Tum qm quod quid est passionis non innotescit præcise ex hoc ꝙ sit medium seu propter quid, vt ex dictis patet. tum qm licet vtrunque possit assumi in propter quid diuersis demonstrationibus tamen, nunquã in quod quid est subiecti assumetur, vt propter quid subiecti, sed vt propter quid alterius, puta passionis, vel cuiuscunq; alterius se habentis per modum passionis. quod quid est aũt passionis assumitur vt propter quid eisdem, qm includit alterã causam, vt patet ex dictis. Et consequenter ex vi ipsius demonstrationis nunq̃ habetur ꝙ mediũ sit quod quid est subiecti, sed supponitur potius. sufficienter aũt habetur ex vi demõstrationis ꝙ quid est passionis, qm medium causa essentialis passionis est, & applicatur in ipsa demonstratione ad ipsam passionem dũ assumitur vt eius propter quid, & eius qd quid est complete cognoscitur. dum vt eius propria causa assumitur. Et ideo dixit Arist. ꝙ per demonstrationem habetur ꝙ quid est rei habentis alteram causam, non aũt rei carentis illa. Et sic patet, quale qd quid est demõstrationis ritu elicitur & quõ, & quõ non potest per demonstrationem monstrari, licet syllogismo topico aliquod concludi possit quod quid est &c.

Quod nam sit medium demonstrationis an diffinitionis subiecti, an passionis.

HOc in loco occurrit tractãda quæstio de medio demonstrationis, quæ, qm agitata est, diligenter consideranda est, fideliter recitatis opinionibus, quatuor ergo faciemus. Primo declarabitur titulus dubitationis. secundo recitabitur opinio Egidij cum fundamentis. tertio examinabitur dicta opinio. quarto ponetur opinio S. Tho. Sciendum est ergo ꝙ nõ dubitatur de medio cuiusq; demonstrationis, sed potissime qd. s. sit in illa medium proprium, diffinitio subiecti an passionis, an vtriusque, an neutrius, sed alterum quid. Demonstrationis autem potissime nomine (vt æquiuocatio tollatur) intelligo demonstrationem primam ordine naturę, in scientia simpliciter. primam aũt dico sine respectu omnium demonstrationũ illius scientiæ, siue respectu omnium demonstrationum de aliquo certo subiecto: puta triangulo, vel homine. nihil enim refert vtromodo accipitur prima demonstratio in ꝓposito. vtraq; enim merito potissima vocatur, qm cęteris paribus est prima ordine compositionis. & elementum, & fundamentum, & causa cæterarum, & est vltima ordine resolutionis. & ad eam resoluuntur reliquæ demõstrationes. Verum qm ex dictis in capitulis, secundo & tertio primi libri demonstratio simpliciter est duplex. s. primo huius c. 2. & 3

ratio-

ratione ipsis conclusionis scibilis in se, & ratione nostri, vt oĩs ambiguitas tollatur. sermo noster quærit de medio demonstrationis potissime absolute, & non de medio demonstrationis primę ex meritis conclusionis scibilis. facile. n. ex dictis haberi potest ꝙ medium proprium in demonstratione tali, est prima passio. qm̃ talis demonstratio non concludit primam passionem de subiecto. qm̃ illa taliter demonstrari non potest, eo ꝙ inest ſm se immediate sed concludit secundã passionem de subiecto. propria enim causa secũdæ passionis est prima. qm̃ omnes passiones ordine quodam ab eodem fluũt subiecto, vt alibi declarandum est &c. Vertitur ergo in dubium hic quid sit medium in prima simpliciter demonstratione cuiuslibet scientiæ simpliciter &c. Egidij opinio in tribus consistit

Egidius in hoc loco.

conclusionibus. prima est, Subiecti diffinitio non est medium in demonstratione potissima. Secũda est, Passio seu passionis deffinitio est medium in demonstratione potissima. Tertia est, Diffinitio subiecti ingreditur potissimã demonstrationem vt annexum medio &c. Primam conclusionem probat tripliciter. primo sic, Si diffinitio subiecti esset medium in potissima demõstratione, scientia nõ resolueret suas conclusiones in principia propria per se nota, & certa, hoc est inconueniens. ergo, Declarat̃ consequentia sic inter passiones alicuius particularis subiecti in aliqua scientia, puta trianguli est ordo talis, ꝙ vltima demõstratur per penultimam, & illa per anteriorem: & sic ascendendo vsque ad primam. Si prima passio siue eius diffinitio, demonstrabitur de triangulo per diffinitionem trianguli, fiat vltima resolutio omnium dictarum demonstrationum quĩ peruenietur ad quod quid est subiecti, quod non amplius demonstratur. facta autem vltima resolutione, statim, ergo tunc stabitur. constat aũt ꝙ nondum peruentum est resoluendo vsque ad prima principia propria in illa scientia, qm̃ illa vniuersaliora sunt ꝙ huius specialis subiecti, ergo si diffinitio subiecti ponitur mediũ, sequitur ꝙ scientia demonstrationis resoluendo non perducat ad per se notas propositiones. Secundo sic, Si medium, in potissima demõstratione est diffinitio subiecti, sequeretur ꝙ scientia vnius generis subiecti, puta geometria non esset vna. Sed hoc est inconueniens. ergo, Declaratur consequentia addendo supradictis, ꝙ cum par sit ratio de triangulo & quadrãgulo, seu homine & leone. Sicut facta resolutione passionum triãguli ad quod quid est trianguli stabitur demonstrando, ita facta resolutione passionum quadranguli ad eius quod quid est stabitur &c. & similiter de aliis, & sic tot erunt geometriæ quot species figurarum. Tertio sic, Si diffinitio subiecti esset medium, sequeret ꝙ multarum conclusionum esset vnum medium. hoc autem est inconueniens in proposito, qm̃ loquimur de potissima demonstratione, in qua vnius vnicum est medium proprium. consequentia patet quia eadem diffinitio subiecti esset medium ad probandum omnes passiones eiusdem subiecti &c. Secundam autem conclusionem primo probat auctoritate Arist. dicentis, ꝙ ratio primi termini, id est passionis est medium &c.

Secũdo fabricat eam sibi sic, passionum tres sunt ordines. In primo sunt passiones transcendentes genera propria scientiarum, & hęc cum subiectis suis constituunt dignitates, vt omne totum est maius sua parte &c. In secundo sunt passiones primæ in aliquo genere subiecto, & constituunt cum suis subiectis positiones vel suppositiones in demonstrabiles, vt lineæ parallellæ non cõcurrunt in geometria &c. In tertio sunt passiones demõstrabiles de suis subiectis. Rursus passionum demonstrabilium, quædam sunt priores, quædam posteriores, quædam sunt abstractiores, seu vniuersaliores, quædam minus vniuersales, passiones ergo posteriores alicuius subiecti puta trianguli, demonstrantur per priores passiones eiusdem subiecti, vsquequo peruentum fuerit ad primam. prima aũt si nõ constituit cum suo subiecto propositionem per se notam demonstrabitur per passionem abstractiorem seu superiorem, q̃ est propria passio superioris subiecti: & cũ hęc est etiam ꝓpria causa passionis, proprie & primæ inferioris subiecti, & sic ascendendo. Tandẽ deuenietur demonstrando per passiones vniuersalissimas in illo genere, q̃ sunt de subiectis suis per se notę, & principia scientiæ constituunt, nec vltra ascendetur demonstrando, robur tñ & firmitatem habent hę propositiones per se notę ex dignitatibus primis, q̃ ex primis passionibus fiunt, hæc est scala Egidij, q̃ ascendendo connectitur, & resoluit vsque ad ꝑ se nota semper passiones media ponendo. Tertiã vero conclusionem probat sic, qa si medium est passio superior seu abstractior, oportet ꝙ coassumatur sibi diffinitio subiecti tanquam determinatiuum illius passionis vniuersaliores ad hoc ꝙ causet propriam passionem in inferiori subiecto, de quo demonstratur. si aũt mediũ est propria passio eiusdem subiecti, annectetur etiã tunc diffinitio subiecti, eo ꝙ passio non põt plane intelligi sine subiecto, & sic diffinitio subiecti se habens ad passiones suas, sicut causa generalis adiuncta vni passioni demonstrabit aliam &c. hæc est positio Egidij, cum fundamentis &c.

Vt aũt veritas elucescat sigillatim oĩa discutiẽda sunt &c. Prima conclusio dicens, diffinitionem subiecti non posse esse medium in potissima demõstratione, absque dubio est vt patebit probando fm̃ am oppositã, cũ adducetur opinio S. Tho. Rationes aũt quibus ꝓbat Egidius illam concludere, ex dicendis nunc manifestum est &c. Prima ergo & secunda ratio ex eodẽ procedentes fundamento, eodem peccato deficiunt. Cũ. n. ordo resolutiuus, contrario modo se habeat ad ordinem compositiuum, & eandẽ viam, & eadem media, & eandẽ connexionẽ oporteat saluari in vtroq; ordine: sicut componendo descenditur in scientia absque tali passionum descensu, ita ascendendo regredietur absq; talium passionũ connexione &c. Manifeste aũt patet in scientiis talem esse compositiuum ordinẽ, ꝙ ab vniuersalioribus inchoatur & demõstrantur passiones primi subiecti ordinate, deinde ad partes subiectiuas subiecti venitur. non per demõstrationem mediã, sed per inchoationem noui tractatus vel capituli, & ab earum ꝙ quid est exordiũ sumitur & passiones demonstrantur &c. & sic proceditur vsque ad finem scientiæ &c. Resoluendo ergo cũ resolutio facta fuerit, vsque ad qđ quid est alicuius partis subiectiuę, non stabitur in illa scientia, sed resoluentur principia propria illius subiecti partialis in principia superioris subiecti, & sic resoluendo ingredietur in superiorem ordinem & fiet resolutio ad illa met principia oĩum passionum illius superioris ordinis, & sic deinceps ascensus fit vsque ad quod quid est primi subiecti, in quo erit finis totius resolutionis, & tunc erit facta resolutio vsque ad per se nota ſm se & per se nota nobis in sciẽtia &c. & ideo nõ erunt tot scientiæ quot subiecta partialia, quia omnia talia resoluũtur ad vnam rationem formalem quę est indiuisibilis formaliter in genere scibili, vt ex dictis in primo lib. ca. 22. patet, neq; certitudo. ergo neque vnitas scientiæ tollitur ponendo diffinitionem subiecti esse medium in potissima demonstratione. Ad quod magistri

Cap. 22. de ca. c. ...

scientiarum (Arist. f.) libros teste adduco. perpendimus enim in eis tractatus distinctos inchoantes etiam à quæstione

ftione an eft de illis particularibus rebus de quibus tractat. vt patet i philofophia naturali,& in logica,& in moralibus &c. Quod fi credimus connexionem iftam demonftratione oporteret fieri dici poteft, q; quia proportio differentiarum diuidentium aliquod fuperius (fi fub difiunctione fumantur) eft proportio pafsionis ad fubiectum, vt Auerrois in primo dixit, ideo & à fuperiori defcendere demonftrando poffumus concludendo fub difiunctione fuas per fe partes fubiectiuas,& deinde de qualibet figillatim proprietates oftendendo.& afcendere econuerfo poffumus determinatas fingulas partes fub difiunctione in fuperius refoluendo. Nec obftat fcientiæ non inueniuntur vti explicite tali cõnectente demonftratione, qm manifefte patentibus alicuius partibus fubiectiuis fufficit implicite connexionem hanc infpicere,ficut & fupponere principia fua explicite à quibufdam defpicit dixit in primo libro Arift.propter eorum claritatem. Tertia autem ratio facile foluitur dicendo, q; diffinitio fubiecti nõ eft proprium medium nifi refpectu primæ pafsionis feu eius diffinitionis.fequentium.n.pafsionum,femper præcedens pafsio,ficut caufa proxima eft ita mediũ erit &c. Fabrica vero propter fecundam conclufionem facta folidũ non videtur fundamentum habere, qm impofsibile eft pafsionem fuperiorem effe propriã caufam pafsionis inferioris dato quod pofsit demonftrare aliquo modo illam. Et hoc pro nunc probatur dupliciter. Primo fic oĩs proprius effectus alicuius propriæ pafsionis eft etiam effectus proprij fubiecti illius pafsionis, ita q; mediate fluit ex principiis illius fubiecti &c.nulla propria pafsio inferioris fubiecti vt diftincti à fuperiori eft proprius effectus fuperioris fubiecti. ergo nulla propria pafsio inferioris fubiecti eft proprius effectus pafsionis fuperioris fubiecti,& cõfequenter pafsio fuperioris non eft propria caufa pafsionis inferioris.difcurfus eft in fcdo fecundæ. Maior aũt probatur ex eo,quidquid eft caufa caufæ eft caufa caufati. & ex doctrina Arift.in 8.phyficorum,& 2.metaphy.vbi pofitis tribus vel pluribus caufis ordinatis eiufdem effectus dicit effectum ita dependere à prima q; fi illa nõ caufet, nec cæteræ caufabunt. Conftat aũt q; fubiectum eft ppria caufa pafsionis fuæ & in genere caufæ materialis & efficientis & finalis (fm communẽ viã & veritatem.) & ideo fi alicuius ppria caufa eft ipfa pafsio, eiufdẽ ppria ẽt (prior tñ) caufa erit proprium fubiectum illius. Maior vero ex terminis eft nota.Dico.n.ibi notanter inferioris vt diftincti à fuperiori, qm pafsiones alicuius, puta hominis funt duplices.quedã fluentes à principiis hominis in eo q; animal.& hæc funt communes omnibus animalibus,vt habere tactum &c. & de his non eft fermo. qm hæc non funt inferioris vt diftincti à fuperiori, fed conueniunt inferiori ratione fuperioris.Quædam vero fluunt à principiis hominis in eo q; homo, puta ab anima intellectiua vt fic, & materia humana vt fic &c. & tales pafsiones hominẽs conuenientes fibi vt diftinctus formaliter eft ab animali, vt de fe patet,qm fluunt ab humanitatis gradu,& non à gradu animalitatis.pafsiones ergo taliter proprias inferiori,impofsibile eft effe proprios effectus fuperioris fubiecti,nifi quis vfque adeo deliraret vt diceret q; fuperius & inferius effent idem formaliter, & hęc ratio conuincit intellectum meum &c.Secundo probatur idem fic, tu dicis duo.f. q; pafsio fuperioris eft propria caufa pafsionis inferioris,& qd non caufat illã nifi determinetur p quod quid eft fubiecti inferioris.Quæro ifta pafsionis fuperioris determinatio per quod quid eft fubiecti.aut diuerfificat ipfam pafsionem fuperiorem formaliter aut non.Si fic ergo medium demonftrationis diftinguitur formaliter ab illa pafsione fuperiori, & confequenter non eft illa pafsio nifi ficut inferius eft fuum fuperius identice vel participatiue. fi non quæritur quõ pafsio determinatur per tale quod qd eft fubiecti ad caufandam eius pafsionem, aut determinatur ficut forma, per applicationem ad talem materiã, aut ficut agẽs determinatur per approximationem ad paffum aut ficut virtus caufæ fuperioris determinaf per virtutem & operationem caufæ inferioris. Alium modum determinationis ad propofitum non reducibilem ad hos quatuor non video &c. Si determinatur ficut forma per materiam ficut circularitas in vulnere pofita, determinatur ad caufandum tardiorem fanitatem,& fimiliter fi determinatur, ficut caufa fuperior, ficut fol determinatur per femen ad productionem oliuę,& ars per inftrumenta propria ad artificium,& fimiliter fi determinatur ficut agens, ficut fol determinatur ad generationem caufandã per motũ, quia fit propinquus, & breuiter quouis alio modo determinetur pafsio fuperioris per fubiectũ inferius, fi remanet eadem formaliter, oportet horum alterum dicere, aut q; pafsio inferioris non eft propria pafsio inferioris, vt fic, aut q; pafsio fuperior non eft propria caufa illius, quorum vtrũque eft contra pofitionem iftam. Declaratur fequela, qm fi pafsio fuperior remanet eadem formaliter & ex fe habet q; fit propria caufa illius inferioris, & non ex determinatione, qm determinatio illa concurret vt conditio fine qua non, vel per quam, vel in qua. Tunc pafsio caufata non eft propria inferioris, vt diftinguitur à fuperiori, fed potius includit in fe fuperius, ficut quia tardius fanari fluit ex natura circuli applicati ad vulnus, non eft propria pafsio vulneris abfolute, fed vulneris circularis. Si vero fuperior remanens eadem formaliter non ex fe habet quod fit propria caufa illius, fed ex determinatione, iam non ipfa eft propria inferioris caufa, fed potius illud determinans. femper enim propter quod vnumquodque, illud magis eft fed talis pafsio fuperior effet propria caufa propter fubiectum determinans.ergo fubiectum determinans effet magis propria caufa, & hæc fufficiant etiam contra tertiã conclufionem. Minus.n.libẽter impugnationibus infifto. Sententia aũt S.Tho. ab ipfo duabus eft propofitionibus probata. Prima pofita in hoc fecundo eft quod pafsio demonftratur per propriam diffinitionem.diffinitio autem pafsionis per diffinitionẽ fubiecti.fecunda habita in principio primi eft q; medium in demonftratione conftat ex diffinitione fubiecti & pafsionis. Sed ex his verbis põt duplex fenfus accipi, fm quod duplex eft diffinitio pafsionis fcilicet dicẽs quid tm & dicẽs quid & ppter quid. Primus fenfus eft, quod pafsio prima demõftretur de fubiecto, per diffinitionem pafsionis dicentem quid. illa aũt diffinitio demonftretur tandem per diffinitionem fubiecti, & fic medium refpectu eiufdem pafsionis multiplicatum conftat ex rationibus vtriufque &c. Alius fenfus eft & pafsio pofterior demõftretur per fuam diffinitionem dicentem quid & propter quid. ac per hoc demonftretur per priorem pafsionem quæ in eius diffinitione cadit vt caufa ficut eclipfis demonftratur per interpofitionem terrę, cum autem deuentum fuerit ad primam pafsionem, illa demõftretur p diffinitionẽ fubiecti & pafsionis fimul.ex eis.n. integratur diffinitio dicens quid & propter quid primæ pafsionis, qm vt infra probabitur quod quid eft fubiecti eft proprium propter quid refpectu primæ pafsionis, fic autem demonftrando primam pafsionem principalem locum tenet quod quid eft fubiecti, qm ipfius ratione medium illud continet propter quid, quod eft altera caufa paf-

Cap. 10.

Tex. 25.

T.c. 93.
T.c. 4.

opinio s.T. Lec 7. circa t c 8. dr ca t. c. 2.

T. c. 23. c. 11. poft medium.

passionis &c. Et hic sensus mihi magis placet, & conformior est Arist. & S. Tho. & dignior vt tāto ingenio attribuatur. Conformior quidem Arist. qm expresse medium ponit diffinitionē dicentem propter quid, S. Tho. vero tū quia ipse idem asserit quod Arist. & in eodem loco. Tum quia expresse in principio primi lib. vt adductum est, hoc dixit. Tum quia ex hoc nullum sequitur in doctrina sua inconueniens, qm quod quid est subiecti primum mediū ponitur hoc modo. Iuxta primum aūt sensum vniformitas expositionis saluari non videtur, dum prima passio non demonstrari dicitur sicut posteriores, sed imperfectiori modo quod non bene sonat &c. Dignior autem est tanto viro. Tum qm medium potissimæ demonstrationis proprias causas passionis in se sic continet, & formalem quidem ratione diffinitionis dicentis quid, materialem autem & efficientem ratione quod quid est subiecti, à quo in seipso emanat passio &c. Tum qm hæc sententia illustribus dicitur viris conformis, Themistio. s. Ioanni Grāmatico, Auerroi, & Alberto Magno, quorum sententiam nunq̃ in hac materia S. Tho impugnauit. Nec dico propterea q fm S. Tho. diffinitio subiecti sola non possit esse medium. huius. n. oppositum fatemur absolute, qm hoc posse fieri probabitur, & consequenter primus sensus verborum S. Tho. etiam acceptabitur. Quòd. n. diffinitio subiecti sola sit medium ad primam passionem probandā deducitur sic. oīs causa propria & necessaria, propter quā sufficienter & immediate res est, potest esse verū & proprium medium ad demonstratiue sciendum rem illam patet illa ex diffinitione ipsius scire, qđ quid est subiecti, est talis causa primæ passionis. sic ergo minor licet non nisi ab inepto ad philosophiam negari possit, probatur tñ sic id cui conuenit aliqua passio fm q ipsum seu primo est propria sufficiens, & immediata causa illius, probatur, qm

T. c. 24. (vt in 5. cap. primi dicitur) est id cui illa passio inest, & p illud inest cæteris quibusq;, subiectum aūt proprium est id cui prima passio cōuenit fm qđ ipsum seu primo, ergo subiectum est propria causa & medium sufficiens ad demonstrandā propriam passionem, & hoc est indubie sentiendum propter istam rationē. Quòd si aliquis contenderit talem demonstrationē non esse potissimam, memor sit quid sonet demonstratio potissima & cessabit contentio. Si dicatur ergo eadem passio poterit demōstrari duabus demonstrationibus potissimis. s. per quod quid est subiectum solum, & per quod quid est subiecti & passionis, seu diffinitionem formalem & causalem passionis. Dicitur hoc non esse inconueniens diuersis respectibus seruata identitate proprij medij &c. diuersis quidem respectibus, qm illa in qua solum quod quid est subiecti assumitur, dicitur potissima, quia est prima simpliciter ordine compositionis, & vltima ordine resolutionis, & habet ppositiones simplicissimas. Ista aūt potissima dicitur, quia aggregat in se genera causarum ex quibus esse passionis dependet vt Albertus in hoc secundo tractatu, capitulo docet diffuse. Seruari aūt identitatem medij oportet, qm demonstrationes non augentur p media, & medium in vtraq; est ipsum qđ quid est subiecti est quo obtinēt reliqua q medij vim habeant, vt Albertus dicit in 7. metaphysicæ, tractatu 1. cap. 12. qm primum in vnoquoq; genere est causa omnium eorum quæ sunt post. Possunt autem hæc quæ diximus Aristotelis auctoritatibus muneri, sed qm vnusquisque glosat eas vt vult, ideo sat sit hæc dixisse, quibus & rationē primi termini, & rationem vltimi in mediorum numero collocari defendimus. Sicque nihil nobis aduersari in Arist. libris inuenimus &c.

Quomodo causæ omnes habeantur per demonstrationem. Cap. 8.

QVoniam autem scire putamus, quando sciamus causam, causæ vero quatuor sunt, vna quidem, quod qd erat esse, vna autem quibus existentibus necesse est hoc esse, altera vero quæ aliquid primum mouit, quarta autē cuius causa, oēs istæ per medium monstratur, & hoc enim quod cum sit hoc, necesse est esse, vna quidem accepta propositione, non est: duabus aūt ad minimum, hoc vero est, quando vnum medium habeant: hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse. Manifestum autem & sic, propter quid est rectus in semicirculo? aut quo existente, rectus est? sit vtique rectus, in quo A, dimidium duorum rectorum, in quo B q est in semicirculo, in quo C: quod igitur A rectus insit ipsi C ei, qui est in semicirculo, causa est ipsum B. hoc. n. ipsi A æquale est, hoc autem C ipsi B, duorum nāque rectorum dimidium est: cum igitur B sit dimidium duorum rectorum, A, ipsi C inest, hoc autem erat, in semicirculo rectum esse, hoc vero idem est ipsi quid erat esse, eo, quod hoc significat oratio, verumenimuero & ipsius quid erat esse; causa monstrata est media. Propter quid autem Medorum bellum factū est Atheniensibus? quæ causa bellum inferendi Atheniensibus, quoniam in Sardes cum Eretriensibus irruerunt, hoc enim primo mouit. sit bellum, in quo A priores irruisse B, Athenienses C. inest itaque B ipsi C, quod est prius irruisse Atheniensibus: A vero ipsi B, bellum inferunt enim ijs, qui prius iniuria affecere: inest igitur ipsi quidem B A, quod est bellum inferre ijs, qui prius incæpere, hoc autem ipsi C Atheniensibus, prius enim cæpere, medium igitur & hic causa est, quæ primo mouit. Quorumcunque autem causa ipsum gratia cuius, vt propter quid ambulat. vt sanus fiat, propter quid domus est? vt conseruetur supplex, illud quidem gratia conualescendi, hoc autem gratia conseruandi, propter quid à prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. deambulatio à prandio C, non supernatare cibaria, in quo B, sanari in quo A: insit igitur à prandio deambulare ei, quod est facere non supernatare cibaria ad os ventris, & hoc salubre, videtur, enim inesse ipsi deambulare, quod est C, ipsum B, quod est non supernatare cibaria: huic autem inest ipsum A salubre, quæ igitur est causa ipsi C, quod ipsum A insit, quod est gratia cuius? B quod est non supernatare, hoc autem est veluti illius ratio: A enim ita assignabitur: propter quid autem B ipsi C inest, quoniam hoc est sanari ita se habere. Oportet autem transumere orationes, & ita magis singula apparebunt. Generationes vero è conuerso hic, & in causis secundum motum: ibi enim medium oportet fieri primum, hic autem ipsum C extremum, vltimum vero ipsum cuius gratia. Contingit autem idem & cuius gratia esse & ex necessitate, vt per lucernam egredi lumen, ex necessitate etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros siquidem lumen fit eo, quod pertransit, & gratia cuius, non offendamus. An ne ergo si esse contingit & fieri contingit? quemadmodum si tonat, cum extinguitur ignis, necesse est stridere & strepere, vt Pythagorei dicunt. minarum gratia ijs, qui sunt in tartaro, vt timeant. plurima vero talia sunt, & maxime in ijs, quæ secundum naturam constituuntur & consistunt, hæc enim alicuius gratia facit ipsa natura, illa vero ex necessitate, necessitas autem duplex, hæc quidem. n. secundum natura & appetitū: illa autem vi, quæ præter appetitū est, quemadmodū lapis ex necessitate, & sursum & deorsum fertur, sed non propter eandem necessitatem. In ijs vero, quæ à discursu, nonnulla quidem

93

98

quidem nunquã à casu sunt, vt domus, aut statua, neque ex necessitate, sed alicuius gratia, quædam vero & à fortuna, vt sanitas & salus: maxime autem in quibuscunque contingit & sic, & aliter, quando non à fortuna generatio fit. quare finis, quod est bonum gratia alicuius fit aut natura, aut arte: à fortuna vero nihil gratia alicuius fit.

Summa huius capituli hæc est.

conclusio principalis. OMnes quatuor causę per medium monstrãtur. probatur à priori, quoniam scire est causam scire &c.

Causa materialis.i. quæ cum sit necesse est hoc esse, vt medium mõstratur cum duabus ad minus propositionibus vnum habentibus medium. declaratur in terminis generalibus A primo, C tertio, & B medio, applicatis ad rectum angulum, angulum in semicirculo, & medietatem duorum rectorum &c.

Causa formalis quomodo habeatur vt medium dictum est.

Causa efficiẽs, monstratur media, assumpta causa prius mouẽte pro medio. declaratur in terminis A primo, C tertio, & B medio, applicatis ad bellari Athenienses, & priorem offensam.

Causa finalis monstratur media, assumpto ipso fine vltimo pro primo, & fine medio pro medio, & effectu pro tertio &c. declaratur in terminis A primo, B medio, & C tertio applicatis ad sanari, non eminere cibos in ore stomachi, & ambulationem &c. Et oportet commutare rationes, & sic magis vnaquęque apparebit &c.

differentia. Generationes effectiui & finalis processus econtrario fiunt declaratur, quoniam medium illius est primũ quod fit: istius autem vltimum seu tertium est primũ quod fit, & ipsum propter quid est vltimum quod fit.

secunda cõclu sio. Contingit vnum & idem & propter quid & ex necessitate esse. declaratur exemplariter in diffusione luminis per pellem & in tonitruo &c.

tertia conclusio. Plurima sunt huiusmodi, & maxime in naturalibus. declaratur duplici distinctione, prima est eorũ, quæ sunt à natura, alia sunt propter hoc, alia ex necessitate. & horum alia ex necessitate materiæ, vt lapis descensus: alia ex necessitate agentis, vt lapis ascensus. Secunda est. Eorum quæ fiunt ab intelligentia, alia sunt propter finem & non à fortuna, nec ex necessitate vt domus & effigies, alia sunt à fortuna, vt sanitas & salus &c.

Finis bonus est propter quem aliquid fit à natura, aut ab arte, & non à fortuna. declaratur quoniam maxime apparet finis in quibuscunque, sic & aliter contingit fieri, & non à fortuna fiunt &c.

Series autem hæc est.

CVM declarauerit quomodo quod quid est ad demonstrationem se habeat & per illam noscatur, intendit declarare quomodo propter quid, per illam habeatur, & quoniam propter quid secũdum causarum genera distribuitur, docere vult quomodo quodlibet genus causę per demonstrationem habeatur, & duo facit. primo intentum vniuersaliter proponit & probat in principali conclusione & subiungit declarationem secundum quãlibet causam, addens differentiam inter effectiuum processum & finalem. Secundo docet quod etiam respectu vnius, possunt haberi per demonstrationem diuersæ causæ. in secunda conclusione & declarat qualiter hoc inueniatur in naturalibus & intellectualibus, in tertia conclusione: subiuncto correlario excludente fortuita ab habẽtibus causam finalem.

Annot. Circa principalem conclusionem. Aduerte, quod ex illa habetur intentio Aristotelis in hoc cap. quam non aduertere occasio videtur fuisse tanti laboris assumpti ab aliis circa processum causæ finalis, vt ibi dicetur. Habetur si quidem ex hoc ipso exordio capituli, quod intentio sua est declarare qualiter quodlibet genus causæ per demonstrationem innotescat, & non qualiter demonstratio fiat per quodlibet genus causæ, licet hoc secundũ ex his quæ hic dicuntur facillime sumatur. nõ enim proposuit Arist. quod omnes hæ quatuor causæ demonstrant, sed quod per medium monstrantur, idest per demõstrationem vt media cognoscuntur, vnde & volens hoc declarare in causa formali dicit. At vero ipsius quod quid erat esse causa monstrata est media. constat autem ex præcedenti capitulo, quòd de causa formali seu quod quid est, ostensum est non quomodo demonstret, sed quomodo per demonstrationem habeatur. hæc est ergo intentio textus, non posterganda. Cap. 7.

Annot. Circa ostensionem causæ materialis, Molestia Egidij mihi occurrit cuius impatiens propterea sum, quia præceptorem suum absque causa mordet, propter quod vellem ipsum ordinate vidisset, quod hucusque non feci, nec dispositus sum ad faciendum vt nihil quod contra S. Tho. dixerit absque responsione transiret. Duo ergo S. Tho. dicta in hac re impugnat, primum est ipsa deductio exẽpli Arist. Ait enim quod deductio illa deficit dupliciter. Primo quia ex ea non habetur quòd angulus semicirculi sit rectus, nisi fiat recte in medio semicirculi, & consequenter secundum hanc deductionem non quilibet angulus in semicirculo est rectus, quod innuit philosophus & est verum. Secundo, quia non arguit angulum semicirculi esse rectum, quia est medietas duorum rectorum, sed quia sunt duę medietates vnius recti &c. Secundum dictum est expositio illorum verborum Arist. (huic autem idem est quod quicquid erat esse cũ hoc significat ratione &c.) Exponit enim S. Tho. quod modus demonstrandi per causam materialem potest causam formalẽ reduci, quoniam esse medium duorum rectorum potest accipi, vt ratio significans quod quid est recti anguli. Obstat contra hoc, quia pars quantitatiua, qualis est medietas nõ ingreditur diffinitionem, vt patet in 7. metaphysicæ. nõ enim debet diffiniri angulus rectus, quia est medietas duorum rectorum, sed quoniam est constitutus ex linea recta &c. T.c.34.

Ad primum eorum quæ obiiciuntur cõtra primũ dicitur quod S. Th. non intẽdebat hic docere geometriam, quoniam pręsentis non est negocij, & ideo non assumpsit prouinciã probandi quod quilibet angulus in semicirculo sit rectus. sat enim fuit quod ostẽderet quod angulus i semicirculo sit rectus. Arist. enim quem exponebat non adducit in exemplum nisi quod angulus in semicirculo est rectus &c.

Ad aliud dicitur, quod probatio illa procedit ex hoc quod angulus semicirculi est medietas duorũ rectorũ non secundum sensum arguẽtis, quia scilicet totus ille angulus exceditur in duplo à duobus rectis, sed secundum subtiliorem sensum, quia scilicet angulus ille constat ex medietatibus duorum rectorum, quoniam constat ex angulis acutis duorum triangulorum. angulus enim acutus vnius triãguli est medietas vnius recti, cui æquiualet, cum reliquo angulo acuto eiusdem trianguli, & similiter angulus acutus alterius trianguli est medietas alterius recti, cui æquiualet cum reliquo acuto eiusdem trianguli. Et hæc est vera demõstratio ex causa materialia, quoniã demõstratur angulus semicirculi rectus ex hoc, quod cõstat ex medietatibus duorum rectorum tanquam ex partibus, & hoc fit manifestum, protracta linea perpendiculari in medio angulo ipsius semicirculi, vt patet in

figura formata à S. Th. Vnde arguens non rectè deducit rationem S. Tho. & ideo non eſt mirum ſi errauit.

Ad id vero quod obiicitur contra ſecundú dictú, dicitur primo q̃ exẽpla ponimus nõ q̃ ita ſit, ſed vt addiſcentes intelligãt. docere volebat Ariſtoteles q̃ cauſa materialis poteſt reduci ad quod quid eſt, eo q̃ poteſt dari de re diffinitio ſumpta ex cauſa materiali. Talis.n. diffinitio ad quod quid eſt pertinet. & ex cauſa materiali vim habet. Et ideo S. Th. exemplariter locutus ſic expoſuit. Dicitur ſecundo q̃ licet huiuſmodi materialia non admittantur ad qđ quid eſt ſimpliciter, admittuntur tamen ad qđ qd eſt ſic, i. ſecundú materiam, ſeu materialiter conſideratú, ſaltem reductiue, & hoc ſufficit intẽtioni S. Th. qui dixit, quod eſſe medium duorum rectorú poteſt accipi vt ratio recti anguli, & non dixit, quod hoc ſit ratio recti anguli.

Circa oſtenſionem cauſæ finalis. Notandum eſt quod, à dicentibus Ariſtotelem oſtẽdere quõ fit demonſtratio ſecundú cauſam finalem, extorqueri quodãmodo textum oportet, & ſuperfluitatem in eo confiteri, qm̃ demonſtratio ordinata ab Ariſtotele non aſſumit mediú q̃ ſit cauſa finalis, quare prædicatum concluſionis inſit ſubiecto, ſed cauſam efficientẽ, & quoniã ab illo verbo (quæ igiẽ cauſa &c. vſq; ad ly generationes &c, nõ facile exponi poteſt ſeries textus, iuxta illum ſenſum niſi inculcando, vel &c. Amplius quis nõ arguet Ariſt. in ſufficientiæ, ſi intendit tradere quomodo fiat demonſtratio per cauſam finalem, ab ipſo nanque in ſecundo phyſicorum. traditur modus demonſtrandi per illam, qui hoc in loco, reticetur, & tamen ſecundú illam viam, hic eſt proprius locus, vbi determinari debebat modus demonſtrandi per cauſam finalẽ. Dicendú ergo eſt iuxta ſuperius dicta, q̃ intentio Ariſt. eſt declarare quomodo per demonſtrationem innoteſcit cauſa finalis, & q̃ docet eam haberi, quando termini ſic ordinantur, quod id quod habetur pro fine, ſit primú, & effectus cuius quærimus cauſam finalem, ſit vltimum, & aſſumitur pro medio quod eſt vere mediú, cauſa .ſ. & ratio, q̃ primú inſit vltimo. apparet.n. tũc, q̃ illud medium eſt cauſa finalis, nõ q̃ primum inſit vltimo, ſed ipſius vltimi & q̃ primú ſit cauſa finalis medij &c. Et hoc manifeſte patet in exemplo & verbis textus, qm̃ in textu ꝓponitur q̃ quæratur ꝓpter quid ambulationis poſt cœnam, & finis reputatur ſanitas, & medium aſſumitur nõ eminere cibos in ore ſtomachi. hoc.n. eſt vere mediú inter ambulationem & ſanitatem, & eſt cauſa & ratio q̃ ambulatio ſit ſana. Ex tali autem demonſtratione habetur, q̃ non eminentia cibi, ex hoc, q̃ eſt cauſa. q̃ ſanitas inſit ambulationis eſt finis proximus ambulationis, & q̃ ſanitas eſt finis non eminẽtię cibi, & conſequenter ambulationis, & huic intento deſeruiunt illa verba Ariſtotelis ſupradicta, qñ ait. Quæ igitur cauſa eſt in C q̃ A ſit propter quid eſt) i. cauſa finalis eſt ipſius ambulationis, & hæc ſit B q̃ eſt nõ ſupereminere cibos. hoc autẽ eſt, ſicut illius. ſ. ambulationis ratio, ſicut finis eſt ratio eius quod eſt ad finem, vel illius. ſ. ſanitatis, ratio, ſicut efficiens &c. A enim. i. ſanitas deambulatione ſic monſtrabitur, quoniã tã medius finis, quàm efficiens monſtrat vltimum finẽ &c. propter quid autẽ B eſt in C, id eſt cauſa finalis, propter quã non ſupereminere ineſt ambulationi, eſt, qm̃ hoc eſt ſanari ſic ſe habere, ideſt qm̃ non ſupereminere ad ſanitatẽ ducit &c. & ſubdit. oportet autẽ commutare rationes &c. quaſi dicat, non mireris ſi ſic oſtenditur cauſa finalis. ſ. faciẽdo ipſam primum terminú & finem intermediú, medium, & effectum vltimum, quoniã facta cõmutatione rationú modo dicto. ſ. vt medium aſpiciatur vt propter quid vltimi, & primú vt propter quid medij, magis vnaquęque cauſa diſtinctè apparebit &c. Et nota q̃ textus cõmuniter videntur incorrecti in illis vltimis elementis, propter quid autẽ B eſt in C, &c. habent enim propter quid autem A eſt in C & ex eo vitioſum deprehenditur, quia iam in ſuperiori linea dixerat, cauſam quare A in C eſt, legendum eſt ergo, propter quid autem B eſt in C. & ſic habet alia tranſlatio, & ſic exponit Boetius &c.

Circa tertiam concluſionem & contenta in ea. Aduertẽdum eſt q̃ ſi fateri volumus vt & textus ſeries inſinuare videtur, q̃. ſ. illę diſtinctiones, quę in litera fiunt ſeruiãt tertiæ concluſioni, oportet intelligere quòd prima diſtinctio ex extremis det intelligere medium. ex quo.n. natura alia facit propter finem & alia ex neceſſitate. Multa intermedia faciet, propter vtrunq; &c. ſecunda aũt diſtinctio poſita ſit magis ad ſeparandum ea quæ nõ habẽt vtranque neceſſitatẽ magis quàm ad oſtendendú, Siquis autẽ vellet ſeparare hæc, forte nõ male faceret, dicendo q̃ ly: plurima autem &c. coniungitur cum concluſione præcedẽte, & diſtinctiones ſeorſum ſequuntur vt pateat ex eis in quibus habeat locum oſtenſio cauſæ finalis ſolius, & in quibus materialis ſolius, & in quibus vtriuſque, & in quibus nullius. Et huic propoſito omnes diſtinctiones conſtructiue deſeruiunt &c.

De differentia ipſius propter quid, in his, quæ fiunt: ſimul vel non ſimul: circulariter vel non circulariter ſemper vel frequenter. Cap. 11.

EAdem autem cauſa eſt iis, quæ fiunt, & factis, et futuris, quæ eſt & iis quæ ſunt: medium cum eſt cauſa, præterque quod iis quidem quæ ſunt, quæ eſt, iis vero, quæ fiunt, quæ fit; factis autem facta, & futuris futura, vt propter quid factus fuit defectus, quoniam facta fuit terra in medio. fit autem, quoniam fit, erit vero, quoniã erit in medio, eſt autẽ, quoniã eſt. Quid eſt criſtallus? accipiatur vtique, quod eſt aqua congelata, aqua in quo C, congelatum in quo A, cauſa media in quo B, defectus calidi omnino: ineſt itaque B ipſi C, huic autem congelatum eſſe, quod eſt in quo A, fit autem cryſtallus, cum fit B: factum eſt autem, facto erit autem futuro: ſic igitur eſt cauſa, & cuius cauſa ſimul fiũt, quando fiunt, & ſunt. quando ſunt, & in eo quod factũ fuit, & in futuro conſimiliter. In iis vero, quę non ſimul ſunt, an ne ſunt, in continuo tempore? quemadmodum videtur nobis alias aliorum cauſas eſſe, ipſius quidem facti factam alterã, & futuri alteram futuram, & ipſius fieri, ſi quid prius factum fuit. Eſt vtique à poſterius facto ſyllogiſmus, principium autem & horum ipſa facta, quare & in iis, quæ fiunt conſimiliter: à priori vero non eſt, vt quoniam hoc factum fuit, quia hoc poſterius factum fuit, & in futurum conſimiliter: neque enim indefiniti, neque definiti erit temporis. quare quoniam hoc verum eſt dicere factum fuiſſe: hoc autem eſt verum dicere factum fuiſſe poſterius, in intermedio nanque falſum erit dicere hoc iam altero facto. Eadem autem ratio & in futuro: neque quoniam hoc factum fuit, hoc erit: medium enim congenitum oportet eſſe, factorum factum, & futurorum futurum, eorum quæ fiunt quod fit. entium ens: id vero, quod fuit, & id quod erit non congit eſſe congenitum. Amplius neque indefinitum contingit eſſe tempus intermedium, neque definitum falſum enim erit dicere in intermedio. Conſiderandum autem quid eſt ipſum continuum, vt poſt ipſum factum eſſe, ipſum fieri ſit in rebus, an manifeſtum eſt, quod non eſt contiguum facto quod fit, neque enim factum facto: terminis nanque ſunt & indiuidui. quemadmodum igitur neque

puncta

puncta sunt sibiinuicem contigua, neq; facta. ambo enim indiuidua sunt, neque vtique quod fit facto propter idem. nam quod fit, diuisibile est, factum autem indiuisibile: quemadmodum igitur linea ad punctum se habet, ita quod fit ad factum: insunt enim infinita facta in eo quod fit: magis autem manifeste in vniuersalibus de Motu oportet dici de his. De eo igitur quod est, quomodo, cum generatio consequenter sit, se habeat medium quod est causa in tantum acceptum sit: necesse est enim & in his medium & primum immediata esse, vt A factum fuit, quoniam C factum fuit, posterius autem B factum fuit: prius autem A, principium autem C, eo quòd proximius ipsius nunc est, quod est principium temporis, C vero factum est, si D factum est: cum igitur D fit, necesse est A factum esse: causa autem est C, cum enim D factum est, necesse est C factum esse: C autem facto necesse est prius A factum fuisse. Ita vero accipienti medium, stabitur alicubi in immediatum, an semper extra cadet propter infinitum? non enim est contiguum factum facto, quemadmodum dictum fuit, sed incipere tamen necesse est à medio & ab ipso nunc primo. Similiter autem & in ipso erit. si.n. verum est dicere, quòd erit D necesse prius verum dicere, quòd A erit: huius autem causa ipsum C. si enim D erit, prius ipsum C erit, si vero C erit, prius ipsum A erit: similiter autem infinita est sectio & in his: non enim sunt futura contigua inter se, principium verò & in his immediatum accipiendum est. Se habet autem sic in operibus, si facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factum fuisse hoc propter quid: quoniam necesse est fundamentum factum fuisse, si quidem & domus facta fuit: si vero fundamentum est, prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus, consimiliter prius erunt lapides (monstratur autem per medium similiter) erit enim fundamentum prius. Quoniam autem videmus in iis, quæ fiunt circulo generationem quandam esse, contingit hoc esse, si quidem sequantur seinuicem medium & extrema: in his enim ipsum conuertere est: monstratum vero est hoc in primis, quòd conuertuntur conclusiones, quod autem circulo hoc est, in operibus autem apparet sic, madefacta terra, necesse est vaporem fieri, hoc autem facto nubem, hoc autem facto aquam, hoc autem facto necesse est madefactam esse terram. hoc autem erat, quod à principio, quare circulo circuiuit, vno enim ipsorum quocunque existente, alterum est, & illo, aliud, & hoc primum. Sunt autem nonnulla quidem, quę fiunt vniuersaliter, namque & semper & in omni, aut sic se habent, aut fiunt, alia vero semper quidem, non vtplurimum autem, vt non omnis homo masculus barbam emittit, sed vt plurimum. Talium itaque necesse est & medium vtplurimum esse, si enim A de B vniuersaliter prædicatur, & hoc de C vniuersaliter, necesse est A de C semper & in omni prædicari, hoc enim est vniuersale & in omni & semper, sed supponebatur vtplurimum: necesse est igitur & medium vtplurimum esse quod est, in quo B: erunt igitur & eorum, quæ vtplurimum, principia immediata, quæcunq; vtplurimum ita sunt, aut fiunt. Quomodo igitur ipsum quid est in definitiones assignatur, & quo modo demonstratio aut definitio est ipsius, aut non est, dictum est prius.

Summa huius capituli hæc est.

1. cõclusio. Causa in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, est eadem secundum substantiam, quæ vere est in his quæ sunt. probatur, quoniam causa assumpta in medium in his, quæ sunt est, & in his quæ fiunt fit, & in factis facta, & futuris futura est, declarat͂ primo in eclipsi, & interpositione terræ. secundo in crystallo i. aqua densata ex defectu caloris, & ordinatur in terminis A primo, C tertio, & B medio ad dẽsatum, aquam, & defectum caloris applicatis. probatur deinde, quoniam causam & cuius est causa, simul fiunt cum fiant, sunt cum sint &c.

Vtrum cum causa & effectus non simul sunt, sint in continuo tempore. q̃ pricipal.

2. cõclusio Syllogismus in huiusmodi quæ non sunt simul, est à posterius facto vel fieri, ad prius, & non à priori ad posterius, tam in preterito, quàm in futuro. probatur primo secunda pars. s. q͏ non à priori, qm̃ siue ponantur comitari se extrema per determinatum tempus, siue per indeterminatum, nec ex factum esse priori potest inferri, factum esse posterius, quoniam in medio tempore inter duo facta esse, falsum erit, posterius factum esse asserere, nec ex factum esse potest inferri fore. ꝓbatur dupliciter. Primo qm̃ medium simul genitum oportet esse cum eo, cuius est medium. esse autem & futurum esse non sunt simul genita. Secundo quoniam nec finitum nec infinitum contingit esse tempus medium inter factum, & id quod futurum infertur, mensurans ly erit, quoniam in medio falsum erit asserere.

Speculandum est igitur quid est contingens, vt post id quod factum est sit fieri in rebus. ꝑpõ vel q̃õ

3. cõclusio. Factum esse non est continuum cum fieri, nec alio facto esse. probatur primo secunda pars, qm̃ sunt termini, & atomi, declaratur, qm̃ sunt indiuidualia sicut puncta, quæ continua non sunt. secundo probatur prima pars propter idem, qm̃ ipsum fieri de diuisibile, & non põt continuum esse cum indiuisibili, sed infinita talium indiuisibilium in eo sunt, declaratur ex similitudine lineæ ad punctum.

4. cõclusio. rñsiue. Causa media se habet cum eo quod consequenter fit vt de factum esse dictum est. Declaratur, quoniam necesse est in his, quę consequenter fiunt, medium & primum sine medio esse, quod saluatur à posteriori arguendo sic, in terminis præteritis à priori facto C medio & D postremo in essendo, primo autem in syllogizando. Tunc.n. principium & causa media per quam ex D infertur A est C quoniam proximum est ipsi nunc quod est principium temporis. sine medio autem seu immediatione, licet obstet q͏ factum facto continuum non est, quia infinitantur, & propter hoc videatur accipiendo facta pro medijs nunquam perueniri ad immediatum quod tamẽ non obstat, sed necesse est incipere à medio & nunc primo, & similiter per omnia habet in terminis eisdẽ futuris, & declaratur exemplo in artificio domus.

5. cõclusio. In his, quæ fiunt secundum circularem generationem, cõtingit hoc esse, vt. s. circulariter in eis sumatur medium, si vere medium & termini adinuicem consequantur. probatur, quoniam circulo demonstrare est conuersim demonstrare: in huiusmodi autem & terminos necesse est conuerti, & conclusiones ex talibus terminis in prioribus ostensum est conuerti. declaratur deinde in operibus naturæ, terra. s. depluta, vapore nube, & iterum terra depluta, dẽclaratur demum incipiendo à quouis eorum, quoniam vndecunq; incipias, ad illud necessitas generationis & illationis redit &c.

Diuisio. Quædam sunt quæ fiunt vniuersaliter, vt ea quæ semper & in omni, aut sic se habent aut fiunt.

Quædam vero fiunt sicut frequenter, vt q͏ homo masculus habeat barbam.

6. cõclusio. In his, quæ vt frequenter fiunt, necesse est medium & immediatũ principium vt frequẽter, non vt vniuersaliter esse probatur, qm̃ si medium vniuersaliter esset, conclusio vniuersaliter & non vt frequẽter esset, qđ est contra hypo-

thesim, declarat in terminis A primo, C tertio, & B medio,
Series autem hæc est.

OSTENSA diuersitate causæ seu propter quid, attenta penes diuersum genus causalitatis, intendit in hoc capitulo diuersitatem ipsius propter quid declarare, secũdum reliquas distinctiones facientes differentiam quo ad assumenda media in demonstrationibus .s. simul & non simul, circulariter & non circulariter, semper & frequenter, & quatuor facit, Primo vnica conclusione declarat quõ assumendum sit propter quid. qñ causa & effectus simul sunt. secundo determinat quõ assumendum sit, quãdo non sunt simul, mouendo vnam quæstionem, & eam soluendo tribus conclusionibus, quarum prima modum arguendi tangit, secunda continuitatem. tertia responsiua est principali intento per quæstionem. tertio quomodo in his quæ circulariter generantur propter quid sumendũ sit insinuat conclusione quinta, quarto in his quæ fiunt frequenter quomodo propter quid sumatur ostendit conclusione sexta præmittens eorum quæ fiunt diuisionem.

Quid causæ nomine. CIRCA primam conclusionem & totum cap. primo declarandũ occurrit quid causæ nomine intelligatur. Causa siquidem tria importat, rem illam, quæ est causa, & causalitatem, qua res illa causat, & relationem ad causatum. Nec parui refert quid horum accipiatur in proposito. Siquis autem diligenter intueatur processum textus, videbit ꝙ causæ nomine. hic non intelligitur res illa, quę est causa, qm̃ vniuersaliter verum non est, vere causam hoc modo, id est rẽ, quæ vere est res causans, esse simul cum eo cuius est causa, & fieri cum fit &c. vt patet de arte & artificiato, & vniuersaliter in agẽtibus physicis, nec diuisiones causæ hic factæ locum haberent, vt in progressu apparebit. Nec minus perspicue videbit, ꝙ causæ noĩe relatio hic non intelligatur, qm̃ de causa loquimur, vt causat effectum. relatio aũt causæ nec effectum, nec effectus relationem causat, vt in post prędicamentis dicitur. vnde reliquum est, ꝙ causę nomine, causalitas seu operatio ipsius intelligatur, seu res sub causalitate, & merito, quia nomina formaliter sumẽda sunt, problata præsertim à tanto philosopho. causæ aũt nomen nec rem nec relationem formaliter importat, sed causalitatẽ, quod ex duobus liquet. Primo ex hoc ꝙ eius abstractum causalitas est, & consequẽter sicut album puram albedinem, ita causa puram causalitatem significat. Secundo ex hoc ꝙ ea, quæ causis sermone formali attribuuntur à philosophis, de causalitatibus oportet & sufficit verificari, vtpote ꝙ causa distinguit̃ in causam in actu, & causam in potentia, & ꝙ finis est causa causarum &c. Cum igitur causam audiens nominari formaliter nomen cõtemplare, & causalitatẽ ipsam consideres clariorem habebis aditum ad dicta penetrãda, & quod dictum est de causa, intelligendum est proportionaliter de effectus, seu causati nomine.

In his, quæ fiunt & factis, & futuris, quomodo eadem sit causa secundum substantiam.

CIrca eandem primam conclusionẽ in particulari aduertenda sunt duo, Primum est (ly eadem secundum substantiam) potest. n. dupliciter accipi causam esse eandem secundum substantiam. Vno modo accipiendo substantiam, vt distinguitur contra accidẽs, & hoc modo causa dicitur eadem sm substantiam, quæ est eadem quo ad rem quæ causat, licet non sit eadem quo ad accidentia. i. operationem. sicut dicimus ꝙ multorum filiorum ex eodem patre est eadem causa sm substantiam, licet non eadem generatio, & hic sensus iam exclusus est, qm̃ de causa formaliter & non materialiter sermo est, & vltra hoc oporteret chimerizare ad saluandam hanc conclusionem, eclipsis nãq; futurę & præteritę, quõ eadem causa erit hoc modo. Secundo ergo modo potest intelligi accipiẽdo substantiam, vt distinguitur contra accidentale, vt sic illorum causa dicatur eadem, quæ est eadem quo ad substantialia seu formalia, licet non sit eadem quod ad accidentalia, & hic sensus est intentus ab Arist. oportet. n. eorundẽ effectuum sm speciem, differentium tm̃ penes esse fieri fuisse & fore, esse causas easdem secundum spẽm, differentes proportionaliter penes esse & fieri &c. (vt patet in exemplis in litera positis) eclipsis. n. præteritæ causa est interpositio terrę pręterita, & future futura. cõstat autem ꝙ oẽs interpositiones eædem sunt quo ad substantialia, qm̃ omnium eadem est diffinitio, licet non sint eædem sm numerum, & accidentia temporalia. s. præterisse & fore. Secundum est (ly quæ vere est in his quæ sunt.) Notanter. n. Arist. addidit ly vere, non. n. vult ꝙ quæcũq; causa est causa esse rei, ꝙ illa eadem secundum substãtiam sit causa fieri eiusdem &c. qm̃ hoc aperte falsum est, vt patet in causis remotis & partialibus, sed vult ꝙ illa, quæ vere est causa esse rei, sit illa quæ eadem secundum substantiam est causa fieri, & fore &c. quæ aũt sit vere causa esse rei, metaphysici negocij est discutere, pro nunc sufficiat ꝙ est sufficiens & propria causa. Annot.

CIRCA primam quæstionem notãda sunt quatuor. s. diuisio, qualitas diuisionis, titulus, & causa. Insinuat in primis Aristoteles mouendo hanc quæstionem diuisionem talem, cãrum quędam sunt simul cum suis effectibus, quędam non sunt simul, primæ sunt, quas in præcedẽti conclusione tractauimus, secundæ sunt, de quibus modo tractare intendimus. huius aũt diuisionis sensus ex dictis facile percipi potest, qm̃ ex parte ly simul, nulla obscuritas inuenitur, constat nanq; ꝙ de simultate temporis sermo est, & ꝙ simul tẽpore dicuntur illa, quæ sunt coæqueua. Talia. n. sunt quæ eodem tempore mensurãtur. Ex parte autem (ly causarum) ambiguitas, quæ oriri poterat iam locum non habet, poterat. n. dubitari an per istam diuisionem intendatur, ꝙ res causans qñq; est simul cum effectu, & qñq; non, nunc autem ex dictis liquet, ꝙ non de re causante, sed de causa formaliter loquimur, & similiter de effectu, & propterea sensus diuisionis vndiq; clarus est. Qualitas vero huius diuisionis, quo ad hoc tm̃ nunc inspicienda est, ꝙ. s. membra diuisionis diuisi rationem non ęqualiter sapiunt. Causa nanq;, quæ simul est cum effectu, vere causa est, vt supra dixit Arist. & necessario infert effectum vt dicet hic causa autem, quæ non simul est cum effectu, nec vere causa est, nec necessario infert effectũ, sed occasionis vel medij vel partialis vel causæ remotæ, seu alicuius huiusmodi rationẽ habet, & ideo non est mirum si non est simul cum eo cuius est causa, & sic patent duo prima. Ad tituli autem euidentiam scire oportet, ꝙ aliqua esse in continuo tempore nihil aliud est q̃ durationes eorum cõicare in termino communi, siue extrinseco siue intrinseco eis, ita ꝙ vnummet instans sit finis durationis vnius, & principium durationis alterius. Dixi siue extrinseco siue intrinseco, quoniam duobus modis contingit aliqua esse in tempore continuo: quædam. n. successiuam continuationem habent in seipsis, i. quia aliquid sui continuat ea vt pars prior & posterior eiusdẽ motus continuantur, & similiter partes temporis, & ista habẽt terminum communem intrinsecum. s. mutatum esse vel instans. Quędam vero in seipsis quidem discontinua sunt, & non copulantur ad aliquod sui, commune vtriq; habent tamen se, sic consequẽter ꝙ idem instans est finis durationis prioris, & principium durationis posterioris vt motus localis, & febris quandoque vel quicunq; alij duo motus vt dicitur. 8. Physico. & ista habent

bent vnum terminum cõmunem extrinsecum: qm̃ vtuntur extrinseco instanti, vt vno termino continuante vtrunque. Quia ergo ea, quæ non simul seu eodem tẽpore sunt contingit continuari s'm tempus, & cõtingit non sibi succedere in tempore continuo, sed mora interiecta, & continuari s'm tempus pluribus modis contingit, ideo Arist. vocabulo communi ad vtrunq; modum vsus, quæsiuit an causa & effectus, quæ non simul sunt, sint in continuo tempore, & non simpliciter, an habeant continuitatem. Causa autem quęstionis mote nõ est vt ipsa discutiatur absolute, qm̃ logicæ facultatis hoc non est, sed vt eousque ventiletur, quo innotescat, quomodo propter quid demonstrator accipere posit in huiusmodi qm̃ in his specialis difficultas est in accipiendo propter qd, vt ex ratione S. Tho. declarabitur, propter quod Arist. in textu nunq̃ formaliter respondet huic quæstioni, sed statim ad modum syllogizandi in huiusmodi se transfert, & ea de hac quæstione dicit, quæ supradictæ intentioni necessaria credidit.

Annot. CIRCA secundam conclusionem aduertẽda sunt duo. Primum est ꝙ Arist. volẽs determinare quęstionem motam in ordine ad demonstrationem, qm̃ huiusmodi causa & effectus non simul existentes, vt inferius patebit se habent sicut duo facta esse, vel sicut factum esse, & fieri &c. ideo inchoauit à modo demonstrandi, qui inuenitur inter fieri & facta esse &c. Ex his. n. descendendo seu applicando dicta ad propositum, facile patebit quõ, ppter quid sumendum sit in huiusmodi causis. Secundum est, ꝙ in conclusione ista, loquamur de fieri & factum esse formaliter & non materialiter, i. de fieri, vt fieri est in communi, non vt tale fieri, & similiter de factum esse, vt sic in communi, & non de tali factum esse, sicut & in physicis sermo est de motu formaliter, vt motus est, & non vt in tali vel in tali subiecto, vel à tali causa &c. Notandum autem est hoc diligenter & semper hic præ oculis habendum, quoniam apparebit quandoq; falsa esse, quæ dicentur recurrentibus ad exempla particularia propter hoc, quia accipiuntur fieri, & factum esse vt sunt ab agente infallibiliter & regulariter vel necessario &c. vt puta si sol ortus est hora 12. occidet 24. & huiusmodi. hæc. n. omnia sermo formalis de fieri & factum esse dissoluit, & ostendit non esse contra conclusionem positam.

Annot. CIRCA rationes adductas ad probandam secundam conclusionem aduertendum est primo, ꝙ Arist. reducit tacite omnes modos arguendi à priori, in huiusmodi fieri & factum esse ad duos, dum illos tantũ excludit. Cum. n. multis modis arguere contingat, siue bene siue male, in huiusmodi à priori ad posterius, s. à priori fieri ad posterius fieri, & à priori fieri ad posterius factum esse, & à priori factum esse ad posterius factum esse, & à priori factum esse ad posterius fieri, & à nunc factum esse ad fore &c. duos tangens Arist. omnes exclusit. Tetigit autem argumẽtum à priori factum esse ad posterius factum esse, & à nunc factum esse ad fore & merito, qm̃ si licet arguere in huiusmodi à priori, aut concludetur suum simile posterius, aut dissimile, similia sunt duo facta esse, dissimilia sunt factu esse & fore. Si neutro istorum modorum argumentum tenet palam est, ꝙ non oportet amplius solicitari, & sic patet processus. Vis autem rationis probantis primum membrum. s. ꝙ non potest ex priori factum esse concludi posterius factum esse consistit in hoc, ꝙ prius inferens necessario suum posterius, infert illud simpliciter, & propterea si prius factum esse concludet posterius, oportet ꝙ semper ad prius factum esse sequatur posterius factum esse, ita ꝙ affirmatio prioris, nullo tẽpore stet cum negatione posterioris. Aliter illatio non esset necessaria. hoc autem saluari non põt, inferendo posterius factum esse ex priori factum esse, qm̃ inter quælibet duo facta esse est tempus medium, in quo vera est affirmatio prioris, & falsa affirmatio posterioris, nec refert si inter illa duo facta esse, ponatur tẽpus determinatum, siue indeterminatum esse, qualitercunq;. n. ponatur, semper oportet esse aliquod tempus medium inter duo facta esse. Vis autem rationis primæ ad probãdum secundum membrum. s. ꝙ argumentum à facto esse priori ad fore non tenet, consistit in eo quod dictum est in prima conclusione huius capituli. s. ꝙ causa inferens necessario suum effectum cum sit vere causa, oportet ꝙ simul sit genita cum effectu, vel & in idem redit, ꝙ sit cõgenita effectui. i. proportionaliter assimiletur effectui, vt esse effectus esse causæ, & fieri, effectus, fieri causæ respondeat. constat autem, ꝙ factum esse, & fore nõ sunt simul genita nec congenita. Vis autem secundæ rationis occultior est, propter ambiguitatem terminorum. cum. n. ibi dicitur ꝙ non contingit tempus medium esse finitũ nec infinitum. Tempus medium non potest intelligi inter factum esse, & erit, quoniã nec inter preteritum & futurum, nec inter præsens nunc & futurum est tempus medium, sed oportet ꝙ intelligatur tẽpus medium inter factum esse, & terminum ipsius fore, quod tempus mensurat ly erit, vt in summa ad facilitatem doctrinę insertum est, sic autem intellecto tempore medio, quõ nec finitum, nec infinitum cõtingit esse, non palam est, nisi sic intelligatur. Si tale argumentum à priori. s. A factum est, ergo B erit tenet, aut hoc tenet, s'm aliquod determinatum tẽpus medium inter A & B, puta A factum est nunc. ergo B erit cras, aut s'm tempus indeterminatum, puta A factum est. ergo B erit, sed nec finitum, nec infinitum contingit esse tempus medium. i. sed nec secundum tempus medium determinatum, nec secundum tempus medium. indeterminatũ contingit inferre ex priori facto posterius fore, ergo &c. Et tunc non parua dubitatio consurgit circa probationem minoris. s. falsum. n. erit dicere in medio. potest siquidem hoc intelligi dupliciter. Vno modo vt dicatur in illo tempore medio vt exposuimus, falsum esse dicere. i. falsa est affirmatio dicens illud posterius esse, vel factum est. Alio modo, vt dicatur in illomet tempore medio falsum esse dicere. i. affirmare, ly erit. i. illud posterius fore, & si primo modo intelligatur, vis probationis stat in hoc, ꝙ de quo magis videtur inesse & non inest, ergo nec de quo minus, sed magis videtur, ꝙ ad prius necessario inferens posterius, ipsum posterius statim sequatur, q̃ tempore interposito, qm̃ hæc est natura talis prioris, vt dictum est, qm̃ sequela necessaria effectus est ex natura causæ, & non ex tempore, & ideo si tali causæ ex se inest ꝙ necessario sequatur, effectus simpliciter sequitur effectus, in proposito aũt videmus, ꝙ statim non sequitur posterius esse, qm̃ falsum est dicere, in tempore medio illud esse. ergo non est necessarium ex priori ipsum fore, & sic nec determinatũ, nec indeterminatum contingit ponere tẽpus medium, in cuius termino necessario illud posterius sit ex priori. Si autẽ secundo modo intelligatur. i. quia falsum est in tẽpore medio dicere illud erit, vis probationis stat in hoc, ꝙ ex priori necessario inferente posterius, sequitur conclusio non qualitercunq; vera, sed necessario vera, stante antecedẽtis veritate. in proposito autem, licet cõtingat ipsum consequens esse verum, non tñ necessario infertur verum, qm̃ contingit ipsum esse falsum, stante. n. ꝙ A factum sit, euenire potest, ꝙ B post tempus sit, & euenire põt ꝙ non sit, & propterea non est necessaria illatio A factum est, ergo B erit s'm quodcunq; tempus, siue

certum, siue incertū, contingit.n. falsum esse dicere ꝙ erit, & consequenter falsum est simpliciter, in medio tempore dicere, erit sub ratione consequentis. qm̄ dicere ipsum, sic est dicere erit necessario, & hęc videtur mens Arist.

Annot. CIRCA verba illa. Speculandum igitur. Aduertendum est propter obscuritatem magnam huius capituli ꝙ diuersimode ab illustribus expositoribus exponuntur. Auerrois nanq; & Boetius, tanq̄ quæstionem circa dicta exortam inducunt, quia.n. dictum est, ꝙ ex priori in his, quæ non simul sunt posterius necessario non sequitur, inquirendum est, quare in rebus cernitur, ꝙ sine intermis-
Cōm. 13. & 14. sione post factum vnius sequitur fieri alterius, & Boetius quidem vult hanc inquisitionem tactam esse ab Arist. Sed statim derelictam tanquam impertinentem. Auerrois autem aliqualiter responsum esse sustinere videtur. S. Tho. autem & Alber. Magnus, & ipsemet Boetius, iuxta primam expositionem volunt Arist. ita texisse, vt post declaratum modum arguēdi in huiusmodi quę non simul sunt, ꝙ .s. non licet à priori arguere, tanquam ad id quod reliquum erat, transtulerit se ad contemplandum .s. continuitatem istorum, quoniam quæstio de continuitate eorum erat mota. vnde & cum nota illationis, subdidit, speculandum igitur, & sic proponit speculandū quid sit continuans ista, aut non esse, aliquod cōtinuans, & hoc determinat vel primam partem tantum proponit & determinat destructiue, qm̄ ly (aut) apud græcos affirmantis est (vt ex problematibus Arist. patet.) Qualitercūq; autem introducantur prędicta verba, manifestum est tertiam conclusionem appositam esse & probatam propter quæstionem motam. qm̄ vt dicetur causa quæ non simul est cum effectu & effectus se habent, sicut factum esse, & factum esse vel fieri.

Annot. CIRCA quartam conclusionem, qm̄ multa videnda sunt, omissis pluribus modis quibus exponi possunt termini eiusdem, quoniam in sentētia non discrepamus, breuiter sciendum est, ꝙ ly (causa media) stat pro medio termino, qui merito vocatur causa media, non solum ꝙ causa sit in syllogismo, sed quoniam vere media causa est inter vltimum effectum & primam causam, vt in litera patet, ly autem consequenter fit, stat pro genere eorum, quæ consequenter & non simul fiunt, ita ꝙ sensus est, causa media se habet cum eo quod consequenter fit .i. medius terminus se habet in his quæ consequenter fiunt, vt &c. Nec miretur aliquis me sic glosare, quoniam minus scrupulosa & magis manifestans intētum Arist. omnibus forte alijs expositionibus est, & in eandem incidit sententiam. Mihi.n. non est curę, in huiusmodi tam verborum series quàm re-
T.c.25. rum claritas. Consequenter autem se habere, vt in 5. Phy. dicitur. est vnum esse post aliud absq; medio, eiusdem generis, vt domus post domum absq; media domo, licet mediaret bos vel aliquod aliud.

Annot. CIRCA eandem conclusionem pensanda similitudo, inter causam & effectum consequenter se habentes & facta esse, vel factum esse & fieri, ab Arist. assignata occurrit, diligenter siquidem textum intuenibus apparet, ꝙ duo principaliter, circa facta esse docuit .s. modum arguendi, & continuitatē: & iuxta primum dixit duo .s. ꝙ à priori non infertur posterius, & ꝙ ex posteriori necessario infertur prius, iuxta ſm quoq; dixit duo .s. ꝙ facta esse & similiter fieri & factum esse non sunt cōtinua, & ꝙ in vno fieri sunt infinita facta esse. Quia ergo intulit, ꝙ intātum est de istis dictum inquantum sic se habet media causa in eo quod consequenter fit. An similitudo in omnibus teneat supradictis scrutandum non immerito duximus. Quo ad modum arguendi, expresse in textu dicitur, ꝙ assimilantur, qm̄ vtrobiq; à posteriori & non à priori arguendum est. Assumendo pro medio causæ vere mediæ in essendo factum esse, & concludendo, ex vltimi effectus factum esse anterioris causæ factum esse. Quo ad continuitatem autem ſm aliquid facile, & secundum aliquid difficile est similitudinem saluare, aut manifestare. Continuitatem dico secundum tempus non in se. Clarum quidem est, ꝙ sicut duo facta esse, nec ſm se, nec secundum tempus continua sunt, ita nec cōtinua sunt factum esse causæ, & factum esse effectus posterioris. Si.n. continua essent ſm se, fieri ex (factis esse) cōponerentur, quod est impossibile, vt demonstratur 6. Physi. Si autem essent continua ſm tempus tm̄, hoc non aliter imaginatur, nisi quia idem instans est commune vtriq;, & sic cum facta esse sint instantanea, essent simul. eodem.n. instanti adæquate mensurarentur, & sic non consequenter se haberent, vt supponimus. Clarum quoq; est, ꝙ sicut factum esse & fieri non sunt continua, ita etiam factum esse causæ, & fieri effectus consequentis non sunt continua in se, qm̄ illud est indiuisibile, & hoc diuisibile, quę continua dici non possunt, eo ꝙ cōtinua oportet habere vltima, quę sint vnum, & indiuisibile caret vltimo. Non tamen liquet, an sicut ad factum esse absq; tempore medio sequitur fieri, sicut ad punctum linea, & ab instans tempus, ita ad factum esse causæ sequatur fieri effectus posterioris, seu causæ mediæ. v.g. an sumptam medicinam immediate sequatur fieri alterationē humoris contrarij, & alteratum humorem expelli, & expulsum confortari, & confortatum sanari &c. in hoc autem pendet quæstio mota à principio, an .s. ea, quæ non simul sunt, sint in continuo tempore. puto autem hoc non esse ab Aristotele expressum, qm̄ quo ad vim demonstrandi nihil refert, an mediet tempus, an non, vt patet in artificialibus, quorum causæ non continuantur & tm̄ eadem vis est argumenti in eis, & in his, quę continuo tempore sibi succedunt, vt exēpla literæ ostendunt, & ex dicendis patet. Quid autem sit de hac difficultate tenendum, cōpertum mihi non est ratione conuincente: qm̄ nec motum augmentationis nec alterationis simpliciter concauitatem habere didici, & interposita quietę crescūt animata, nec dispositiones medias seu motus dispositiuos, ita sese consequi video, vt quies aliqua dari non possit. Opinor tamen pro nunc non esse medium tempus inter prioris causæ factum esse, & posterioris fieri in naturalibus, quoniam nulla necessitas, quietem mediam ponendi inter alterationes dispositiuas video, & causam talis quietis nescio considerare, & agens naturale cum ex necessitate & non libere agat, indesinenter agat si potest, & non potius tunc q̄ nunc, licet non semper idem faciat, sed potius disponat &c. Accedit ad hæc ratio S. Tho. quam pro causa mouendę quæstionis dixit .s. ꝙ nisi continuatio secundum tempus inter huiusmodi causas concedatur, erit aliquod inter eas tēpus medium, & sic erit aliqua causa media: & iterum cum illa propter eandem rōnem non succedat cōtinuo tempore erit media alia causa, & sic in infinitum procedetur, & nunq̄ ad immediatum venietur, sic nec demonstratio erit. Quod si aliquis dixerit hanc rōnem non esse adductam à S. T. ad concludendum, sed dubitandum, & responderit, ꝙ dabitur tempus medium inter duas causas, sed non causa media, sicut inter decisos lapides, & postmodum ad parietis constructionem procedere, inquiratur à sic dicente in naturalibus (de quibus loquimur) vbi actiones non sunt liberæ, quare interponitur quies: & si quies interponitur quomodo fit connexio effectus cum sua anteriori causa. teneat ergo similitudo quo ad omnia supradicta, quoniā & sic Aristotelem quę-

stioni

stioni motæ respondisse fatebitur affirmatiue, q. s. fieri causæ continuum est in tempore cum fieri effectus suæ causæ posterioris, & non necessario continuum est secundum se: & q factum esse causæ & fieri effectus seu causæ posterioris, modo dicto continuantur. Quo ad vltimum vero, s. q in fieri sunt infinita facta esse in potentia, similitudo non tenet, loquendo de factum esse causæ, & factum esse effectus hæc.n. finita sunt vt dicetur, & ideo potest in eis formari propositio immediata, vnde nec Aristoteles dixit illud tanquam principaliter intentum; sed inseruit inter dicendum, forte vt pararet locum obiectioni, quam postmodum exclusit, vbi hæc clarius patebunt.

Quo accipiantur, immediata vel non immediata duo facta esse.

CIRCA eiusdem conclusionis declarationem dubitatur. quoniam non videtur solui sufficienter obiectio facta in litera. Cum.n. intendat saluare propositum. s. q in huiusmodi primum & medium sint immediate, & obiectio sit q impossibile est duo facta esse, quorum alterum dicitur esse primum & alterum medium esse immediata, quoniam inter qualibet duo facta esse, quæ non sunt simul, cadit fieri medium, & in quolibet fieri sunt infinita facta esse. Responsio Aristotelis est, quòd oportet à medio incipere, & nunc primo, constat autem, q nisi æquiuocemus per medium intellexit causam mediam, seu q idem est effectum medium & proximum vltimo, & per nunc primum intellexit effectum vltimum. ab his enim inchoandum est tanquam à medio & primo &c. vel vt exponit S. Tho. intellexit effectum vltimum per vtrunque; quia oportet initium arguendi sumere ab vltimo effectu, qui est medium inferens omnes causas anteriores. & primum ita quòd à nulla earum infertur, eo quòd est in vltimo nunc, quod primum dicitur, vel in ordine syllogistico, vel respectu temporis futuri, vel respectu mensurationis seu notificationis præteriti, quod per approximationem ad ipsum certificatur. qualitercunque; autem intelligat licet sufficienter dixerit q est dare primum, à quo syllogismus exordium sumat, non ex hoc liquet q sit dare immediationem inter primum & medium & alterum extremum. Dicam.n. q licet sit dare sanatum esse tanquam vltimum & principium arguendi, non tamen potest sumi vnum aliud factum esse pro immediato medio, quo sanatum esse infert medicinam sumptam esse. quoniam inter sanatum esse & medicinam sumptam esse, sunt infinita facta esse &c. Ad hoc dicitur, q responsio Aristotelis intellecta, vt dicetur, sufficienter difficultatem soluit. Ad cuius euidentiam sciendum est q vt tangit Boetius (cuius quæ vidi fragmenta) hoc in loco desinunt: in generationibus horum, quæ consequenter fiunt duo consideranda sunt, id. s. quod se tenet ex parte temporis mensurantis, & id quod se tenet ex parte ipsarum causarum & effectuum consequenter se habentium: si.n. consideretur in eis tempus, cum illud sit continuum, vt dictum est, non inuenitur aliquod factum esse consequenter se habens, quoniam omnia, quæ sunt ibi facta esse, seu instantia sunt in potentia & sunt infinita, & inter qualibet duo sunt infinita in medio & consequenter stando infra temporis limites, impossibile est accipere primum & medium immediata &c. & ex hoc & secundum hoc (vt Boetio placet) procedit obiectio in litera facta. Si vero consideretur in eis quæ consequenter fiunt id quod causæ & effectus connexio habet, sic duo inueniuntur. s. fieri ipsarum causarum vel effectuum, & facta esse eorundem quæ in actu sunt, quoniam termini actualiter sunt factionum, & sic inueniuntur in huiusmodi duo genera ipsius factum esse, vnum eorum, quæ actualiter terminant generationes, alium consequenter se habentium. & ista sunt in actu, alterum eorum, quæ in potentia sunt in ipso fieri & generari eorundem causarum &c. Si considerentur ista facta esse, quæ sunt in potentia syllogismus non habet terminos immediatos in huiusmodi; quoniam huiusmodi infinita sunt &c. vnde ex hoc quoque & secundum hoc procedit obiectio literæ, vt ex S. Tho. colligitur. Si vero considerentur illa facta esse quæ sunt in actu, talia immediata sunt; quoniam ita consequenter se habent q nihil est medium eiusdem generis. licet.n. inter expulsam esse choleram & sanatum esse intercedant multa facta esse in potentia, quæ continuant ipsum fieri sanum, nullum tamen mediat factum esse in actu supposito, q nulla alia causa sit media inter illa duo &c. & ideo consequenter se habent & immediata sunt. Nec turberis audiens me dicere, q facta esse in actu & in potentia sint alterius generis, & q propterea dentur facta esse immediata, perinde ac sextum Physicorum destruere velim; oportet siquidem scire q non loquimur modo vt superius. s. de factum esse & fieri formaliter; sed loquimur contracte de factum esse & fieri causæ, & effectus posterioris, vt sic &c. & ideo sicut formaliter & in communi loquendo ad hoc q duo facta esse sint immediata exigitur, q nullo omnino factum esse mediet, ita ad hoc q causa facta & effectus factus, seu q duæ factæ causæ sint immediatæ exigitur q aliqua causa facta mediet, & non sufficit q aliquod factum esse mediet &c. quoniam inter causam & causam oportet alteram causam mediare, si immediatæ non sunt. Iam enim dictum est, q consequenter se habere est vnum sequi aliud absque medio sui generis &c. Quod si dixeris, q etiam causam aliquam semper oportet mediare inter huiusmodi duas factas causas, quoniam semper mediat fieri, quod est media causa, & per hoc mediant ipsius fieri facta esse, vt causæ mediæ. Respondetur, q causam factam non accipimus hoc in loco, nisi actu factam & terminatam, quoniam ordinem & immediationem in syllogismo inuenire volumus, & sufficienter scientia illationis istorum habetur, vtendo tantum causis in actu, & eas immediatas assumendo: vnde quo ad vim arguendi non refert quot sint media facta esse in potentia, quoniam non numerantur media syllogistica secundum eorum numerum, sed secundum numerum factum esse in actu: vnus.n. medij & causæ vim habet sanatum esse cum ipso sanari ad concludendum expulsam esse choleram vel saltem sanatum esse est vnum medium, & sanari seu fieri sanum alterum, quoniam ipsum fieri magis actu esse non potest quam in fieri. eius.n. esse in actu sic est, sed plura media his multiplicari nec oportet, nec potest, quoniam infinitas statim sequetur. Est igitur & in huiusmodi causis & effectibus inuenire terminos immediatos contemplando causas in actu, siue fieri & factum terminans vnam causam in actu, siue duas dicamus & secundum positionem syllogismi, qui certam scientiam facit à posteriori arguendo, tali immediatione vtens, & à deceptione immunis remanet &c. Et quoniam hoc ex responsione Aristotelis sumitur supradicta, quoniam intelligenda est secundum ea, quæ ante dixerat. s. q pro medio sumendum est id quod est proximum nunc primo, i. effectu vltimo vel à medio, & nunc primo. i. à factum esse medio inter primam causam & vltimum effectum, vel medio principali in inferendo non qualicunque, sed quod est ipsum nunc primum. i. quod est correspondens nunc primo terminanti factionem illam. i. sed à factum esse in actu, quod nunc primo. i. vltimo quo ad nos actualiter terminat ipsum fieri. & dederat exemplum de duobus factis. s. C & D insinuans hæc facta, quoniam actu inueniuntur in tali connexione causarum se accipere vt immediata &c. incipiendo à postremo

mo effectu, tanquam à primo & indemonstrabili principio: ideo sufficienter responsio eius difficultatem euacuauit & primum & immediatos terminos manifestauit &c.

Quomodo in causis, & in demonstrationibus per causas circulus contingat, & cur in his, quæ consequenter fiunt circulariter tantum, tenet argumentum à priori & a posteriori, in his vero quæ consequenter fiunt non circulariter, tenet tantum argumentum a posteriori.

Circa quintam conclusionem aduertendum est quòd salua quacunque alia expositione, sensus literalis & intentus ab Aristotele in illis verbis, ille mihi videtur, quem in summa posuimus, nec discordat a S. Tho. si diligenter videatur, licet non omnino secundũ verba conformis sit &c. S. Tho. namque modum demonstrãdi simpliciter in istis docere volens, à posteriori dixit tamẽ processum fieri, & hoc circulariter, vndecumque incipias, quoniam quodlibet quolibet est prius & posterius, nõ tamẽ negauit quin à priori procedi in his possit syllogismo physico, i. vt frequenter. Habet autẽ multa annexa dubia. Primum est, quia circulum ponit causarum, sed hoc solutum ex à S. Tho. dicente, quòd hic nõ incõuenit in causis per accidens. Secundum est, quia circulum in demõstrationibus ponit in primo libro reprobatum, & hoc etiã soluit S. Tho dicens, quòd non reditur ad idem numero, & ideo non est vere circulus demonstratiuus. Et licet vere sint solutiones istę, circa tñ primum horum aliquid addendum est. Ad primum siquidem respõsio nouam dubitationem generauit, qm̃ si huiusmodi causæ, in quibus fit circularis demonstratio, sunt causæ per accidens demonstratio procedet ex his, quæ sunt per accidens, cuius oppositum determinatum est &c. Ad hoc breuiter dicitur suppositis physicis principiis, qm̃ nõb est præsentis negocij tractare de perseitate causarum, sed metahysici potius &c. quòd stat aliquid esse causam per accidens alterius, & tñ illa duo habere ordinem per se, sicut patet de vino & aceto: vinum enim est per accidẽs materia sis causa, ex quã fit acetum, fit tñ acetũ ex vino per se, si ly (ex) dicit ordinem formarum. & similiter de forma cadaueris & animalis &c. Et ideo cũ huiusmodi demonstrationes, de quibus est sermo, non sint potissimæ, sed ex imperfectis causis, quæ præcedunt suos effectus non inconuenit quòd procedant ex causis per accidens, habentibus tñ aliquid perseitatis quo ad ordinem ad successionẽ, qualis manifeste apparet, ex motu cœli in exemplo Aristotelis &c. Tertium dubium est propter quid, in his, quæ consequenter fiunt circulariter, tenet argumentum à priori & à posteriori, & in his, quæ consequenter fiunt non circulariter, non tenet argumentum à priori, sed à posteriori tm̃: vnde hęc oritur differentia. Ad hoc dicitur, quòd diuersitas ista oritur ex differenti necessitate inuenta in circulari & recta generatione. In circulari siquidem necessaria vndiq; connexio est, qm̃ de primo ad vltimum & vltimo ad primum fit reditus: in recta autem posteriora quidem necessario priora inferunt, sed priora, vnde posteriora necessitent non habent, qm̃ nec ex natura causalitatis hoc habent, quia veræ causæ non sunt, vt dictum est, sed principia potius appellanda essent: nec ex connexione necessaria qm̃ vniuersaliter hoc falsum est, licet in aliquibus gratia materiæ hoc cõtingat vt patet in syderum aspectibus & in compositione ex materia inferiori & corruptione, & in conceptione fœtus & productione lactis & huiusmodi &c.

Qũo diuidantur ea quæ vniuersaliter fiũt. Circa diuisionem prępositam sextę conclusioni dubitatur, quoniam primi membri subdiuisio contradicere sibi ipsi videtur: primum siquidem membrum diuisionis est, quædam fiunt vniuersaliter, & subdiuiditur sic, hæc aut sunt semper, aut fiunt semper: si enim membra istius subdiuisionis sunt opposita, alia sunt, quę sunt semper, & alia quæ fiunt semper: & si ita est, impossibile est subfieri semper contineri esse semper, sed vnum excludit reliquũ, & consequenter, cũ diuisum in subdiuisione sit fieri vniuersaliter, i. semper & in omni, subdiuisum, & alterũ subdiuisionis membrum opposita erunt quod est maximum vitium. Ad hoc facile dicitur quod (fieri) diuersimode sumitur in subdiuiso, & eius membro, & propter hoc deceptio accidit. fieri enim in subdiuiso sumitur, vt idem est quod causari, & distinguitur cõtra indepẽdens esse. in eius autem diuisionis membro sumitur fieri vt distinguitur contra esse, ita quod sensus totius diuisionis est eorum quæ causantur, quędã semper & in omni causantur, quædã frequenter tam secundum temporis quàm secundum suppositã. Eorum autem quæ semper & in omni causantur, quędã ita causantur quod semper sunt, vt triangulum habere tres, & huiusmodi. Quędã autem ita semper causantur quòd non semper sunt, sed habent hoc solum, quod semper fiunt, quando nata sunt fieri & nunquam fallit &c. vt eclipsis Lunę, & aspectus syderum qui non semper sunt &c. vnde nullum est commissum vitium in hac diuisione, sed subtiliter conclusionis scibilis quas necesse est habere causas diuise sunt, vt qualiter, ppter quid in huiusmodi sumendum sit insinuaretur. Nec prætereundum est quod ex hoc loco expresse habetur ab Aristotele confirmatio eorum, quæ in primo libro diximus de vniuersalitate, necessitate, ac sempiternitate enuntiationum, quæ demonstrationẽ cõficiunt, quæ vtilia admodũ sunt claro intellectu eorũ, q̃ hic traduni, de his quæ fiũt vt frequenter.

De venatione, quod quid est. Cap. 10.

Quomodo autem oportet venari, quę in eo quod quid est prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ insunt semper vnicuique non nulla extenduntur in plus, non tamen extra genus, dico aũt in plus inesse, quęcũque insunt quidem vnicuique vniuersaliter, at vero & alij. velut est quiddam, quod omni inest trinitati, sed & non trinitati, quemadmodum ens inest trinitati, sed & non numero: sed & impar. inest omni trinitati, & in plus inest. nam & quinario inest, sed non extra genus. quinarius n. est numerus, nihil autem extra numerum, & impar. Talia itaque accipiẽda sunt vsque ad hoc, quousque tot accepta fuerint primum, quorum vnumquodque quidem in plus inerit, omnia vero non in plus sint: hanc n. necesse est esse substantiã rei. vt trinitati inest omni numerus impar, primus vtroque modo, & vt non mensuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam est trinitas, numerus impar, primus & ita primus: horum, n. vnumquodque, alia quidem imparibus omnibus insunt, vltimum vero & dualitati, omnia autem nulli. Quoniam vero declaratum est nobis in superioribus, quod necessaria quidem sunt quæ in eo quod quid est prædicãtur, vniuersalia uero necessaria sunt, trinitati aũt, et cuibet alij sic accipiuntur in eo quod quid est, quæ accipiuntur sic, ex necessitate quidem essent vtique trinitas hæc. quod autem substantia sit, ex his planum est: necesse enim est; si non hoc esset trinitatis esse, vt genus aliquid esse, hoc aut nominatum aut innominatum erit, igitur in plus quàm trinitati inexistens: supponatur enim tale esse genus, vt insit secundum potentiam in plus, si igitur nulli inest alij quã indiuiduis trinitatibus, hoc vtique esset trinitati esse, supponatur n. & hoc substãtia vniuscuiusque esse, quæ est in indiuiduis

uiduis vltima talis prædicatio: quare consimiliter & alijs cuicunque ita monstratorum eidem esse erit. Oporte autem, quando totum aliquid negotietur quispiam, diuidere genus in indiuidua specie prima, vt numerum in trinitatem et dualitatem: postea sic illorum definitiones tentare accipere, vt recta linea & circuli, & recti anguli. post hæc autem accipientem quid est genus, veluti vtrum quantorum, aut qualium proprias passiones speculari per communia prima: accidentia nanque ijs, quæ componuntur ex indiuiduis ex definitionibus erunt plana, eo quòd principium est omnium definitionum ipsum simplex, & simplicibus solis per se insunt accidentia, alijs vero secundum illa. Diuisiones autem, quæ sunt secundum differentias, vtiles sunt ad ita pertranseundum, vt tamen monstrant, dictum est in præcedentibus: vtiles vero essent ita solum ad syllogizandum ipsum quid est. Atqui videretur vtique nihil, sed statim accipere omnia, ac si quispiam à principio acciperet absq; diuisione. Differt autem aliquid primum & posterius eorum quæ prædicantur prædicari vt dicere, animal mansuetum bipes, aut bipes animal mansuetum: si.n. omne ex duobus est, & vnum quiddam est animal mansuetum, & rursus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunq; est, quod vnum sit, necessarium est diuidentem petere. Amplius vt nihil derelinquatur in eo quod quid est, ita solum contingit quando.n. primum acceptum sit genus, si inferiorum quidem aliquam diuisionum accipiat, non incidet omne in hoc: vt non omne animal aut integris aut scissis pennis est, sed pennatum animal omne: huius.n. differentia hæc, prima vero differentia est animalis, in quam omne animal incidit: similiter autem & aliorum vniuscuiusq; & extrinsecorum generum, & eorum, quæ sub ipso, vt auis, in quam omnis auis, & piscis, in quam omnis piscis: ita igitur procedenti est scire, quoniam nihil derelictum fuit, aliter autem & derelinquere necessarium est, & non scire. Nihil autem oportet definientem & diuidentem omnia scire entia, quamuis impossibile dicunt esse aliqui, differentias scire, quæ sunt ad vnumquodq; non scientem vnumquodque, sine autem differentijs non esse vnumquodq; scire: à quo.n. non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc. Primum quidem igitur hoc falsum est: non.n. secundum omnem differentiam alterum est: multæ.n. differentiæ insunt eisdem specie, sed non secundum substantiam, neq; per se. Postea, quando acceperit opposita & differentiam, & quòd omne incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire, in quibuscunque prædicantur alijs differentiæ: manifestum.n. est quoniam si ita procedens venerit in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorum non est medium, non est petitio: necesse est.n. omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia erit. Ad construendam vero definitionem per diuisiones, tria oportet coniectare, vt accipiantur, quæ prædicantur in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut quid secundum est, & quòd hæc omnia sint. Est autem horum vnum primum per id, quod possumus, quemadmodum ad accidens, syllogizare, quòd inest, & per genus construere: ordinare autem, vt oportet, erit, si primum acceperit, hoc autem erit, cum acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem non omnia, necesse est.n. esse aliquid tale: hoc autem accepto, iam in inferioribus idem modus est, secundum nanq; aliorum primum erit, & tertium consequentium: ablato.n. superiori, quod consequitur aliorum primum erit, consimiliter vero & in alijs. Quod autem omnia hæc sint, manifestum est ex eo quòd accepit, & primum secundum diuisionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal est, inest autem hoc, & rursus huius totius differentiam, vltimi vero non amplius esse differentiam, aut & statim cum vltima differentia à toto non differre specie hoc: manifestum.n. quòd neque plus adiacet, omnia.n. in eo quòd quid est accepta sunt horum, neq; deficit vllum: aut.n. genus, aut differentia vtique esset, genus quidem igitur & primum, & hoc quod cum differentijs assumitur: differentiæ vero omnes habentur, non.n. amplius sunt posteriora specie: namque differret vtique ipsum vltimum, hoc autem dictum est non differre. Quærere vero oportet inspicientem ad similia & indifferentia: primum quid omne idem habent, postea rursus in alterius, quæ in eodem quidem genere sunt cum illis: sunt autem ipsis quidem eadem specie, ab illis autem altera: quando autem in his acceptum fuerit aliquid omnino idem, & in alijs consimiliter in acceptis omnino considerare, si idem quousq; ad vnam deuenerit rationem hæc.n. erit rei definitio: si vero non processerit in vnam, sed in duas, aut plures, planum quòd non esset vtiq; vnum aliquid quod quæritur, sed plura. Vt dico, si quid est magnanimitas quæreremus, considerandum in quibusdam magnanimis, quos scimus, quid habent vnum omnes inquantum tales, vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuria affecti, ille.n bellauit, iste autem iratus est, hic vero interemit seipsum. Rursus in alteris, vt Lysandro, aut Socrate, si vtiq; indifferentes sunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens considero, quid idem habent, & non impassibilitas circa fortunas, & non tolerantia cum iniuriantur, si vero nihil, duæ vtiq; species essent magnanimitatis. Semper autem est omnis definitio vniuersalis: nõ.n. alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans: facilius autem est singulare definire, quàm vniuersale. quapropter oportet à singularibus ad vniuersalia transire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuersalibus, quàm indifferentibus. Quemadmodum autem in demonstrationibus oportet esse ipsum syllogizatum fuisse, ita & in definitionibus manifestum est: hoc autem erit, si per ea quæ singulariter dicuntur sit in vnoquoque genere definire seorsum, vt simile non omne, sed quod in coloribus & figuris, & acutum, quod in voce, & ita in commune progredi obseruantem, ne æquiuocatio incidat. Si vero neque disputare oportet translationibus, planum quòd neque definire, neque translationibus, neq; quæcunq; dicuntur translationibus: disputare.n. necesse erit in translationibus.

Summa huius capituli hæc est.

Diffinitio substantialis rei constat ex his, quæ insunt semper quorum quodlibet est in plus, non tamen extra genus & tot quousq; omnia non sint in plus. 1. cõclusio. Declaratur primo tam secunda quàm tertia particula tali diuisione, eorum, quæ insunt semper, quædam extenduntur in plus, & quædam non: eorum autem, quæ extenduntur in plus, quædam extra genus, vt ens, quædam infra, vt impar respectu trinitatis &c. declaratur deinde exemplariter ipsa conclusio. In numero trinitatis numero impare vtrobiq; primo &c. probatur tertio prima particula, quoniam prædicata in eo quod quid sunt necessaria, & hæc sunt vniuersalia, seu de omni &c. probatur demũ ipsa conclusio. Quoniam si talis collectio vel oratio non est diffinitio trinitatis, & similiter in alijs, sequeretur ꝙ esset genus eius nominatum, aut innominatum, quoniam prædicatur in quid: & si sic, ergo erit in plus, quoniam genus secundum potentiam in plus est: sed non est in plus, ergo est diffinitio.

Cum

secunda conclusio. Cum aliquod totum diffiniendum est, congruum est hæc obseruare, s. departiri genus in atoma specie prima, vt numerum in trinitatem & dualitatem: postea sic illorum diffinitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli: post hæc autem accipientem quod genus sit, vtrum quantitatum, aut qualitatum, proprias passiones speculari per communia prima &c. probatur, quoniam compositus ex atomis conuenientia ex diffinitionibus erūt manifesta. probatur, quoniam principium omnium diffinitionum est quod simplex est, & simplicibus insunt conuenientia per se solum, alius autem secundum illa &c.

responsio tacitæ quæstioni. Diuisiones secundum differentias vtiles sunt ad colligendum quod quid est, non ad demonstrandū ipsum &c. quoniam omnia accipiuntur ac si sine diuisione fieret &c.

tertia conclusio. Differt quid prius & quid posterius in diffinitione prædicetur. probatur, quoniam si omne ex duobus est, et unū aliquid animal mansuetum, & iterum ex hoc & differentia est homo, necesse est diuidentem ordinate petendo incedere.

quarta conclusio. Vt nihil relinquatur necessariorum ad quod quid est necesse est primum acceptum genus diuidere per primas differentias, & sic deinceps & non per differentias alicuius inferiorum. Declaratur, quoniam in primam diuisionem totum diuisum incidit, & in alias non, & consequenter semper incedendo per primas diuisiones, nihil esse derelictum scietur, aliter autem non. declaratur in exemplo animalis &c.

quinta conclusio. Non oportet diffinientem & diuidentem omnia scire quæ sunt.

Error. Quidam tamen dicunt oppositum huius: & probatur sic, impossibile est aliquid scire sine differentiis illius à cæteris omnibus: quoniam à quo aliquid non differt, est idē, à quo autem differt est alterum. cognoscere autem differentias, quæ sunt ad vnumquodque, impossibile est non cognoscentem vnumquodque.

Reprehensio. Dupliciter errant isti. Primo quoniam falsum est, quòd omne à quo aliquid differt est alterum, quoniam multæ sunt differentiæ non secundum substantiam neque per se, quæ inueniuntur in eisdem specie. Secundo quoniā nihil differt scire aut non scire illa, de quibus differentiæ prędicantur obseruatis istis. s. quòd diuisio fiat per opposita, & taliter quod omne diuisum incidat hinc aut inde, & accipiatur in altero mēbro esse quod quæritur, & hoc cognoscatur. probatur, quoniam si sic vadens veniat in atoma, habebit rationem substantiæ &c.

responsio tacitæ. Totum diuisum incidere in diuisionem in opposita immediata non oportet petere. probatur à priori, quoniam necesse est omne in altero ipsorum esse. probatur, quoniā per proprias illius diffe[r]entias diuisio facta est &c.

sexta conclusio. Ad construendā diffinitionem per diuisionem tria sunt obseruanda. Primo vt sumantur prædicata in eo qđ quid est. secundo vt ordinetur quid eorum primum, aut secundum, tertio vt sumantur omnia. Declaratur primo modus obseruandi hæc, primum horum per methodum accidentis, & methodum generis fieri potest, per illā quòd infit, per hanc quòd in eo quod quid. secundum autem obseruatur præponendo semper id, à quo non cōuertitur in existendo consequentia: hoc. n. semper prius est &c. tertium vero manifestum fit ex eo, quod proceditur diuidēdo primum genus per primas differentias euacuantes totum, & accipitur id, quod quæritur esse sub altero membro, & iterum illud membrum eodem modo diuiditur, & eius alterum sumitur, & sic procedēdo donec veniatur ad differentiam vltimam, quæ tunc habetur, cum diffinitū nulla specifica differentia differt à tota collectione. Declaratur deinde, quòd hæc tria obseruata sufficiant ad cōstruędam diffinitionem, quoniā sic nihil superflui admittitur, vt patet ex primo. omnia enim accepta in eo quod quid est sunt, & nihil necessarij deficit, quoniam neque genus deficit, vt patet ex secundo. quoniam genus primum cum proprijs differentiis acceptum est, neque differentia aliqua deficit, vt patet ex tertio, quoniam post vltimam nulla restat. probatur, quoniam sequeretur quòd vltimum specie differret, cuius oppositum dictum est &c.

Septima conclusio. Quæritur quod quid est inuenendo similia, & differentia hoc modo. s. quòd primo aspiciatur id in quo cōmunicant habentia illud inquantum huiusmodi: postea similiter aspiciatur in quo cōmunicant cætera eiusdem generis cum prioribus, & species inter se non cum prioribus: postea similiter inuenendum est in quo communicant vtraq; hinc inde accepta, inquantū huiusmodi, si idem sit vtrisq; quousque veniatur in vnam rationē, & illa erit diffinitio, & si non in vnam, sed duas aut plures rationes peruenitur, non est vnum quod quęritur, sed plura &c. Declaratur primo exemplariter inquirendo quid sit magnanimitas: primo respiciēdo quosdam eadem ratione dictos magnanimos, quid commune habeant, deinde alios alia ratione magnanimos, quid commune habeāt: & deinde quid cōmune habeant vtrique, & sic si illud est vnum, magnanimitas est unum, & illud est eius diffinitio. Si autem magnanimitas vna natura non est &c. probatur secundo quod talis inuestigatio sit bona, & primo quoad terminū quia omnis diffinitio est vniuersalis. declaratur, quoniam medicus non diffinit sanabile particulariter in quodam oculo, sed aut in omni, aut in specie denominans. secundo quo ad processum ipsum. s. à singularibus ad vniuersalia dupliciter. Tum quia facilius est singulare diffinire quàm vniuersale. probatur, quoniam æquiuocationes magis latent in diffinitio, sicut & demonstratio, procedit ex certiori: hoc autem fit in proposito separatim, prędiffiniendo singula, & sic in commune ascendendo, quoniam sic timor æquiuocationis aufertur. declaratur in similis & acuti venatione.

octaua conclusio. Diffinitio neque metaphoras, neque quæcunque dicuntur in metaphoris assumere, aut inspicere debet. probatur, quoniam non est disputandum metaphoris. & si diffinitio illis vteretur, oporteret de eis, & ex eis disputare &c.

Series autem hæc est.

INTENDES ostendere quomodo oporteat venari ipsum quod quid est, tria facit. Primo qualia debent esse ea, quæ diffinitionem integrant, insinuat vnica conclusione. Secundo ponit modum vnum venandi, quod quid est s. per diuisionem sex sequentibus conclusionibus tali ordine procedens. primo secunda conclusione, ipsum modū venandi ponit, & statim respondet tacitæ cuidam quęstioni, quare. s. vtatur diuisiuo processu, cū supra improbatus fuerit. secundo in tertia conclusione ordinem particularis diffinitionis tradit. tertio in quarta conclusione complementum earundem docet. quarto in quinta conclusione errorem sequentem excludit, & eo excluso statim respōdet quæstioni tacitæ, quæ ex quarta conclusione oriri potest, an. s. oporteat petere omne contentum sub diuiso, includi in membris primæ diuisionis &c. quinto & vltimo adunat totam traditam regulam, ordinans, declarans, ac probans eam. tertio principaliter ponit alium modum inuestigādi qđ quid est, duabus conclusionibus, septima. s. & octaua.

octaua, in quarum prima ipsa via venandi ponitur, in secunda autem quid cauendum sit in illa declaratur &c.

Quis modus uenandi definitiones a uariis expositoribus ex Arist. accipiatur.

CIrca secundam conclusionem aduertendum est, quòd methodus ibi tradita ad inueniendum quod quid est, non vniformiter ab illustribus expositoribus intelligitur: propter quod decreui singulorum intellectus ponere, vt via ad inuestigandum quod quid est facilius ex diuersis adiunctis vijs habeatur. Auerrois ergo & Albertus moti ex illo verbo, totum, & diuisione statim facienda in atoma, vnanimiter sentiunt quod Aristoteles intendit hic tradere viam venandi quod quid est speciei subalterne, Diuersimode tamen illã interpretantur. Auerrois siquidem quatuor obseruanda accipit. Diuidendum primo dicit ipsum subalternum in species diffiniendas, deinde singulas species accipiendum, deinde id, quod cõmune est in omnibus diffinitionibus, & anteponendum demum genus illius subalterni, & sic habebitur diffinitio subalterni. Vt si, verbi gratia, lineæ quod quid est quæritur, diuidatur linea in suas species, puta rectam & circularem: & deinde diffiniantur illæ species, dicendo linea recta est longitudo sine latitudine, cuius medium non discrepat ab extremis: linea circularis est longitudo sine latitudine, à cuius centro ad circunferentiam omnes lineæ ductæ sunt æquales: accipiatur deinde totum id, in quo communicant hæ diffinitiones, puta longitudo sine latitudine, & præponatur huic eius genus, puta quantitas, hoc erit diffinitio lineæ. s. quantitas longa sine latitudine. Et addit Auerrois quod hæc via etsi facilior sit quàm via diuisionis, & sit iter secundum ordinem naturæ, quoniam genera sunt composita & species simplices, Aristoteles tamen eam sufficientem non reputauit, sed dialecticos locos ad demonstratiuam artem trahere oportet. Albertus autẽ Magnus aliqualiter dissentit, quoniam sex facienda cẽset. primo diuidi vult ipsum subalternum diffinibile. secundo diffiniri species singulas secundum artem datam in præcedenti conclusione. tertio sumi genus primum. quarto passiones, id est differentias proprias: quinto quod in acceptione talium differentiarum à communioribus procedatur componendo vsque ad atomas sub illo subalterno. sexto quod assumatur totum id, in quo conueniunt omnes illarum specierum diffinitiones, & sic ex illis diffinitionibus erit manifesta diffinitio subalterni. Exemplum aliud adducere non oportet, sed vtere supradicto. Sanctus Th. autem non motus ex illo verbo, cum totum aliquod &c. quoniam non est opus intelligere, per ly totum vniuersale tale, quod habeat differentias formales, sed sufficit intelligere totum vniuersale & totum diffinibile, vt sic & infima & suprema excludantur, & similiter non mutatus ex diuisione statim in atoma facienda, quoniam hoc, vt patebit, alienum ab intento non est: Opinatus est quod Aristoteles absolute loquatur & non magis de subalterni quod quid est, quàm specialissimi. Et sex secundũ ipsum obseruãda accipi possunt. primo quod fiat diuisio subalterni generis. secundo ꝙ tententur diffinitiones specierum, in quas facta est diuisio. tertio ꝙ accipiatur genus primum. quarto ꝙ propriæ passiones illius quod diffiniendum est aspiciantur secundum se & earũ causas. quinto ꝙ aspiciendo tales passiones debemus ad primum genus primo recurrere & in eo inuenire causam passionis, & sic sexto descendere obseruatis conditionibus inferius declarãdis. Est autẽ singulorum seruitium id quod nunc dicetur. Diuisio subalterni in atoma extremorũ ex inferiori parte cognitionem parit. tentatio autem ad diffinienda ipsa extrema accepta acceptionis generis primi, quę tertio loco facienda est, deseruit. Tentare. n. diffinire non est diffinire, sed conditiones potius descriptiuas considerare, ex quibus primũ genus elicitur. & sic ex vtraque parte terminis stabilitis, facilior fit venatio mediorum. Intuitus autem passionũ differentiarum notitiam facit, quoniam causæ passionũ sunt ipsæ formę, à quibus differentiæ sumuntur. Recurrere vero in consideratione passionum ad cõmune genus oportet, quoniam vt in quinto capitulo primi libri dictũ fuit, sic oportet inuenire subiectum proprium ipsius vniuersalis. Descendere autem postmodum oportet, quoniam vt infra dicetur, nisi sic fieret, saltus in diffinitione accideret, qui vitandus est. Quòd conformis quoq; sit expositio illa textui, ex ipso textu liquet & præsertim ex quarto & quinto obseruandis. Expresse siquidem in litera dicitur, quod oportet passiones considerare per communia prima: & assignatur huius causa, quoniam ea, quæ conueniunt compositis propter simplicia seu atoma ex diffinitionibus cõpositorum fiunt manifesta, quoniam simplicia illa, quibus per se insunt passiones, principia sunt diffinitionum compositorũ. Ex hoc enim clare habetur, quod quia ipsæ passiones ex diffinitionibus manifestantur à priori, ab eis à posteriori venandæ sunt diffinitiones, & ꝙ primo ab atomis inchoandum est, quia principia aliorum sunt &c.

Auer. c. 16.

Albertus,

S. Tho.

T. c. 14.

In eo. capit. Argyropilum vide t. c. 19

Circa tertiam conclusionem aduerte ꝙ (vt ex alia trãslatione habetur) litera nostra defectiua videtur, non tamẽ variatur sententia, propter quod posuimus probationẽ cõclusionis, vt ex alia translatione habetur. Et cõsistit in hoc ꝙ quia diffinitio ex duobus constat, genere. s. proximo, & vltima differentia: & ipsum genus proximum unũ per se est, ex superiori genere & eius differentia constitutum, & iterũ ex illo genere proximo & differentia vltima vnum per se fit, species. s. oportet colligentem diffinitionem per diuisiones, ordinate incedere à communioribus ad minus communia. Si enim præpostero ordine incedatur, non fiet vnum per se ex priori & posteriori, sicut ex propria potẽtia & proprio actu, vt magis ex dicendis apparet &c.

Num trãsponere nomina in diffinitionibus liceat.

CIrca eandẽ conclusionẽ occurrit dubium, quia (in secũdo Perihermenias) dicitur, ꝙ transposita nomina idẽ significant. Si autem idem significatur cũ dicitur, animal mansuetũ, & cũ dicitur mansuetũ animal: quo verũ est, ꝙ differt dicere animal mansuetũ & mansuetũ animal, opposita ergo videtur docuisse hic & ibi &c. Ad hoc dicitur, ꝙ quia sermones accipiẽdi sunt secundum subiectã materiam, & ibi de enuntiationis vnitate, hic vero de diffinitione sermo est, oportet diuersimode intelligere ea, quæ in his locis dicuntur, Enuntiationem non variari ex trãspositione nominũ ibi docuit, eo ꝙ aliter sequeretur ꝙ vnius affirmationis essent duæ negationes, & econuerso, vt clare deductum est illic, diffinitiones vero & viã & vnitatẽ impediri ex transpositione nominum docet modo. Et in via diuisiua quidem quantam differentiã faciat transpositio, manifestum est. Multũ. n. refert, si animal præpono, & diuido ipsum per domesticũ & syluestre, & si econuerso, domesticũ præpono, & diuido ipsũ per animatũ & inanimatũ &c. Transmutatur siquidẽ ex tali transpositione genus in differentiã & econuerso &c. Vnitas autẽ diffinitionis, ꝙ impediatur ex tali trãspositione, liquet ex eo ꝙ diffinitio debet explanare rem ordine naturę à prima potentia vsq; ad vltimum actum, ita ꝙ semper ex priori & posteriori fiat vnũ, sicut ex potentia propria & actu proprio: hoc autem si postponenda præponuntur, fieri non potest, quoniã tali

Cap. 1. circa fine.

transpositione

tranſpoſitione facta, poſterius non erit actus & perfectio prioris, ſed econuerſo. Quia igitur enuntiatio non tot exigit quot diffinitio, ideo tranſpoſitio enuntiationi non nocet, ſed diffinitioni &c.

Ad rationem in oppoſitum dicitur, quòd licet idem ſignificent eſt animal manſuetũ, & eſt manſuetũ animal, ſicut eſt homo albus & eſt albus homo, vt ibi dicitur, & per hoc non varietur enuntiatio tranſpoſito nomine, ex hoc tamen non ſequitur, ergo non differt in diffinitione, quid prius & quid poſt ponatur, quoniam diffinitio non ſolum exigit ſignificata nominum & eorum vnitatẽ, ſed modum vnitatis.ſ.ꝙ ex eis ſm naturæ ordinem fiat vnũ per ſe, quod tranſpoſitio nominum violat, & ſimiliter ex identitate ſignificati non ſequitur, quòd via diuiſiua indifferenter poſſit tranſponere; quoniã oportet diuiſum præponere & diuidentia ſequi, & non indifferenter, hoc aut illud diuiſiuum, & econuerſo &c.

Oppoſita oportet immediata eſſe.

Circa reſponſionem datã in textu cuidam tacitæ quæſtioni ante ſextam concluſionem immediatæ aduertendũ eſt, ꝙ oppoſita eſſe immediata, ſeu quibus nihil intereſt, eſt intelligendum nõ ſolum de immediatione inter ſe, ſed etiam de immediatione inter ipſa & diuiſum: oportet ſiquidem oppoſita, in quæ fit diuiſio, & eſſe immediata inter ſe, ita ꝙ nihil inter ea cadat mediũ, aliter diuiſum non neceſſario euacuaretur per talia oppoſita, vt patet in diuiſione coloris per album & nigrum: in tali nanque diuiſione non eſt neceſſe totum diuiſum euacuari &c, oportet quoq; talia oppoſita immediate cõtineri ſub diuiſo, aliter idem accideret inconueniens, vt patet ſi diuideretur quãtitas in parem & imparem. eſt ergo ſenſus, ꝙ quando fit diuiſio alicuius in oppoſita, quibus nihil intereſt, tam inter ſe, quàm inter ſe & diuiſum non eſt opus petere ꝙ totum diuiſum euacuetur, quoniam hoc eſt neceſſarium, & hoc oſtendit probatio ſequens, cum dicit, quoniã talis diuiſio fit per illius diuiſi differentias, & non per differẽtias alicuius inferioris &c. Nec obſtat ſi ex hoc ſequatur ꝙ nullius generis habẽtis ſpecies plures duabus diuiſio p veras differẽtias & proprias eſt ſufficiens ſi fiat bimẽbris. Fatendum eſt enim, ꝙ talis diuiſio bimembris eſt inſufficiẽs ſimpliciter & formaliter, poteſt tamẽ eſſe aliquando ſufficiens ſi fiat diuiſio per veras differentias extremas, qm̃ habendo extremas quodammodo habentur mediæ: quoniã mediæ differentiæ ex extremis conſtant, vt dicitur in 10. metaphyſicę, & vniuerſaliter principijs habitis principiata quodammodo habentur.

T.c.3.

Annot.

Circa ſextam concluſionem nihil notandum occurrit niſi quod Ariſtoteles vocat genus & differentiam prædicata in eo quod quid eſt, non quod opinetur differentiam prædicari in quid, ſed quoniam ingreditur, & eſt pars intrinſeca ipſius quod quid eſt, & ſubdit ꝙ per problema de genere vtrunque manifeſtum fiet, quoniam problema de differẽtia non ponit in numerum cum problemate de genere, vt in topicis manifeſtandum eſt &c.

Núm facilius ſit definire ſingulare quam vniuerſale.

Circa ſeptimã cõcluſionem occurrit vnum dubium, quoniam ibi dicitur ꝙ facilius eſt ſingulare diffinire quàm vniuerſale, & ideo oportet ex ſingularibus in vniuerſalia aſcendere. videtur enim hoc eſſe contrarium & veritati, & ipſi Ariſtoteli, & S. Tho. Veritati quidẽ, quoniam impoſſibile eſt diffinire ſingulare.i. minus vniuerſale, non prędiffinito magis vniuerſali, quoniam minus vniuerſale actu & intellectu includit vniuerſalius: ſi antẽ hoc eſt impoſſibile, quomodo poteſt verificari ꝙ ſit facilius? Ipſi Ariſtoteli vero, quoniam in procemio phyſicorũ expreſſe dicit, ꝙ ex vniuerſalioribus tanquam ex notioribus nobis, in minus vniuerſalia procedendum eſt S. Th. autẽ quoniam in procemio metaphyſicę dicit, ꝙ magis vniuerſalis ſunt magis nota & faciliora ſecundum ſimplicem apprehenſionem: conſtat.n.ꝙ ſimplex apprehenſio diffinitiuam cognitionem importat &c.

primo topicorum. Cap. 5.

T.c 4.

Lec.2. in medio.

Ad hoc dicitur ꝙ ſecundum duplicem ordinem intellectualis cognitionis.ſ. ſecundum ſe, & quo ad nos, dupliciter loqui poſſumus de ordine procedendi. ſi loquamur ſm ordinẽ naturæ & doctrinæ ſm ſe, ſic oportet ab vniuerſalioribus inchoare, vt prima obiectio concludit, & Ariſtoteles in auctoritate adducta dicit: ſi autem ſermo ſit ſecundum ordinem noſtræ inueſtigationis, ſic oportet à minus vniuerſalibus aſcẽdere ad magis vniuerſalia, quoniam vnitas minus vniuerſalium (vt in litera dicitur) facilius inuenitur, dum non oportet per tot vagari, & vnius æquiuocationis interuenit &c. vnde primus ordo ex difficilioribus procedit, propter quod liber phyſicorum, qui primus eſt in philoſophia naturali, valde difficile intelligitur, & longe difficilius inuentus fuit &c. Ordo autem ſecundus ex facilioribus procedit, & eum hic tradit Ariſt. primi tamen non oblitus. Duos enim modos venandi ꝙ quid eſt docuit: primus quorum ſm ordinem naturę procedit à ſuperioribus diuidens, & nihil vſque ad atoma pręternittens, ſecundus autem à nobis incipit, & à poſterioribus in priora procedit ex minus cõmunibus magis communia quærens. vnde fit vt ille doctrinali proceſſui magis ſeruiat, hic inueſtigatiuo. Ad id ergo, quod obiicitur de impoſſibilitate dicitur, quod (ſicut in primo dictũ fuit) comparatio inter vniuerſale & minus vniuerſale non eſt accipienda inter ea, vt vnum clauditur in reliquo, quoniã eſſet fatua talis cõparatio, ſed diſtincta ſunt formaliter inter ſe; Vnde cum hic fiat comparatio inter ea ſecũdũ facilitatem diffiniendi, non dicitur facilius eſt diffinire minus commune, quàm magis cõmune, accipiendo minus commune vt includit in ſe cõmunius & aliquid plus, ſed dicitũ ꝙ facilius eſt diffinire minus commune formaliter ſumptum &c. & hoc eſt verum, vt probatum fuit. Et ſi inſtetur contra hoc, quia in minus communi etiam formaliter ſumpto includitur communius, quoniam inferius non abſtrahit à ſuperiori: homo enim non poteſt intelligi ſine animali. Reſpondetur ꝙ quia minus communet formaliter ſumptum hoc in loco nihil aliud vocatur niſi ipſũ inferius ſecundum ſuum differentialem conceptũ, ſecundum quem conſtat quòd nõ includit formaliter ſuperius, ideo falſum eſt in propoſito quod aſſumitur in ſtando. Poteſt quoque diſtinguendo dici, ꝙ inferius poteſt dupliciter ſumi formaliter. vno modo ſm totũ id, quod formaliter eſt, & ſic includit ſuperius formaliter, qm̃ quod quid eſt ſuperioris eſt quod quid eſt inferioris, licet nõ conuertibiliter, vt in cap. 3. huius ſecundi dictum eſt, & ſic modo non accipitur inferius formaliter. Alio modo ſm id quo formaliter conſtituitur, & diſtinguitur ẽt à ſuperiori, & ſic non includit ſuperius, qm̃ ſic accipitur ſm differentialem conceptum, qui expers eſt generis formaliter, vt in quarto Topicorum dicitur, & hoc modo loquimur hic de minus communi, vt ex textu cõuincitur. Tum quoniam cõparationem Ariſt. facit inter vniuerſale, & minus vniuerſale: comparatio autem ſecundum ea in quibus diſtinguuntur intelligenda eſt. Tum quoniam id vnũ, in quo cõmunicãt ſingularia, diffinitionem dicit eſſe. conſtat autem ꝙ ex ꝓceſſu ex ſingularibus, ſeu minus communibus, puta huiuſmodi & illiuſmodi magnanimis, ſi veniatur in vnum in omnibus magnanimis, illud vnum nihil aliud eſt quàm

Cap. 21. circa me.

Cap. 5.

Cap. 3.

propria

propria differentia magnanimitatis, siue aliquid circūloquens illam differentiam. & tunc sistit processus, quoniam tunc dicit Arist. haberi rationem. Clarum est autē ꝙ genera magnanimitatis adhuc inuestiganda remanent. & magna est difficultas ad venāda illa, quoniā vniuersaliora sunt, vt in textu dicitur &c. Ad id ꝙ inducitur ex primo physi. dicitur ꝙ Arist. loquitur ibi de processu doctrinali ſm se, hic aūt quo ad nos. Ad vltimū ꝙ ex S. Th. ad- T.c.4. ducit dicitur, ꝙ per simplicē apprehēsionē intelligit apprehēsio terminorū. & nō apphēsio quidditatiua pfecte, vt ibidē declarabit. Qm verba illa nō facile oībus patēt &c.

Circa determinationē factā in hoc capitulo occurrit aner.c.1. 2. dubium, quoniā in proœmio de anima ab Auerroi Alb. Tho.Lec.1. & S. Th. attribuitur Arist. ꝙ via venandi quod quid est, sit via compositiua. Platoni autē via diuisiua, Hippocrati vero via demonstratiua. In hoc autē capitulo vbi determinatur difficultas hæc, non apparet Arist. ponere viam compositiuam venantē ꝙ quid est, nec apparet quod reprehendat viam diuisiuam, sed potius quod ipsam magnificet & amplectetur. Qūo ergo hæc simul stant &c.

Ad hoc dicitur secundū Auerroim ꝙ via posita in se- Cōm. 18. cunda conclusione & ab ipso exposita est via compositiua. Accipiūtur siquidē quattuor via ex hoc cap. dicētes ad quod quid est prima ponitur in prima conclusione. secūda in seconda. tertia à tertia vsque ad sextam inclusione. quarta in septima. & prima quidē subiecti quod quid est venatur. secunda autē speciei subalterno. tertia simpliciter ipsum ꝙ quid est, quarta passionis. Sed si hæc vera sūt, quomodo secunda via est via compositiua, per quā Arist. differt à cæteris? illa nanq; methodus non ducit secūdum eos nisi ad speciem subalternam, & sufficiens est secundū Auerroim &c. Aliter ergo dicitur ꝙ vltima via est, quam Arist. docuit. & hæc compositiua & adunatiua est, quoniam à multitudine inchoat & adunando ascēdit. Sed cōtra hoc est qm vltima methodus nō est methodus simpliciter, sed quo ad nos. Quęstio autē de modo venandi ꝙ quid est quęstio est de processu simpliciter. Ideo dicendū mihi videtur ꝙ via posita in secunda conclusione cū cōditionibus suis vsq; ad sextam inclusiue, est via composi- T.c.3. tiua, quam ponit Arist. Ad cuius euidentiam reducenda sūt ad memoriā superius dicta. examinauit superius Arist. quanta sit vis demonstratiui processus ad habēdum quod T.c.4. quid est, & vt patuit nec totaliter reprobauit, nec totaliter approbauit. & sic opinionē Hippocratis pertransiuimus. Examinauit quoq; quātæ efficacię sit processus diuisiuus, & determinauit ꝙ ad syllogizandū inutilis est. & per hoc arbitror eum discussisse Platonis opinionē, saltem secūdū scdm .s. th. sonum verborum, vt alibi consueuit. Concludit tādem in hoc capitulo ꝙ congrua via ad venandum quod quid est, 3.metaphysicæ. processus est diuisiuus, non syllogizando, quia hoc reprehendimus, sed colligendo incipiendo à supremo genere T.c.15. cum cæteris conditionibus dictis. addit is regulis ex problematibus topicis: & hæc est via compositiua. Licet.n. diuisiua dicatur, quoniam à diuisione incipit & diuidēdo incedat, efficaciā tn̄ ex compositione sortitur, & non ex vi diuisionis &c. Vnde notanter Arist. statim post secūdam cōclusionem subiunxit, ꝙ diuisiones vtiles sunt ad colligendum ꝙ quid est, non ad demonstrandum. Et sic posuit opinionem suā nō extraneā omnino ab aliis, sed vtētē aliquo modo vtraq; illarū, dum huic viæ & diuisiones, & syllogismi ſm problemata diuersimode seruiunt &c.

De venatione propter quid &c. Cap. 11.

AD hoc autē quod habeamus problemata, eligere oportet & decisiones & diuisiones, ita vero eligere supponentem genus commune omnium, vt si animalia essent, quæ speculata sunt, qualia omni animali insunt: his autem acceptis rursus reliquorum primo qualia omne sequantur: vt si hoc est auis, qualia omnem sequantur auem, & ita semper proxima: planum enim, quod habebimus iam dicere, propter quid insunt consequentia iis, quæ sunt sub communi, vt propter quid homini aut æquo insunt. sit autem animal, in quo A: B vero consequentia omne animal: in quibus autem C D E aliqua animalia; planum igitur propter quid B inest ipsi D. nanque per A: consimiliter autem & aliis. Et semper in aliis eadem est ratio, nunc quidem igitur secundum tradita communia nomina dicimus. Oportet autem non solum in his considerare, sed & si aliud quid visum fuerit inexistēs commune, excipientem, postea quæ hoc sequitur, & qualia hoc sequuntur, vt cornua habentia habere erinaceum, & nō vtrinque dentata esse: rursus cornua habere, quæ sequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum est, propter enim cornua habere inerit. Amplius autem alius modus est secundum proportionale eligere: vnum enim accipere non est idem, quod oportet vocare sepeum, & spinam, & os. erunt autem consequentia & his, tanquam vna quadam natura tali existente. Eadem vero problemata sunt, hęc quidem eo, quod idem medium habent, vt quoniam oīa contra resistentia. horum autem quædam genere eadem sunt, quæcunque habent differentias eo quod aliorum, aut aliter sunt. vt propter quid resonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problema sunt genere, omnia enim sunt refractio, sed specie altera. Aliqua vero eo, quod medium sub altero medio est, differunt problemata, vt propter quid Nilus decrescente mense magis fluit? quoniam hibernior decrescens est, & propter quid hibernior decrescens est? quoniam Luna deficit, hæc enim ita se habent inter se.

Summa huius capituli hæc est.

AD habendum propter quid, oportet decisiones, diuisionesque eligere, & genus subiectum commune omniū, & qualia insunt omni generi &c. deinde reliquorum primo qualia inhæreant, & sic semper proximo &c. declaratur quoniam sic manifestum fit propter quid talia inhæreant his, quæ sunt sub illo communi, vt patet in terminis B primo, C D E vltimis. & A medio applicatis ad propria animalis, quædam animalia & animal &c.

Oportet nō solum in his considerare propter quid, sed & si aliud aliquod accipiatur esse commune, & accipere quibus illud inhæreat, & qualia hæc sequantur. declaratur exemplariter ad cornutum esse sequitur habere duos vētres & carere dentibus superioribus. inuenitur autem in boue, & hirco, declaratur, quoniam sic manifestum fit propter quid illis hæc insunt, puta propter cornua &c. Regula.

Oportet aliquando analogum propter quid eligere. Regula probatur à priori, quoniam quędam sunt quæ sequuntur analoga, tanquā si eorum natura vna, vt sepion, spinam & os, vnum non sunt, & ea quædam sequuntur.

Eadem problemata sunt, quæ idem habent medium, propositio. vt puta antiparistesim.

Horum quædam habent idem medium genere, & dif- Diuisio. ferunt specie, vt propter quid echon. idolum in speculo, & iris &c. propter repercussionem diuersarum specierum. Quædam habent medium subalternum, vt propter quid nilus magis fluit in fine lunæ, quia vernior est finis. propter quid autem vernior, quia Luna deficit &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS tradere modum inuestigandi propter quid, duo facit. primo tres regulas dat, quarum prima

propter

propter quid vniuocum genus nominatum inueſtigatur. ſecunda vero vniuocum nō tamē eſſentiale genus, aut nominatum in propter quid inuenitur. tertia autē nō ſemper ad vniuocum propter quid recurrendum fore dicetur, ſecundo non eſſe ſemper in diuerſis diuerſum propter quid inquirendum, ſed quandoque idem, diuerſimode tamen in diuerſis docet vnica propoſitione & diuerſione &c.

cōtra Scot. Ex tertia regula habes Scotiſta vnde errorē tuum deprehēdas, dum putas ideo oportere ens & alios terminos metaphyſicales eſſe vniuocos, vt poſſint de eis & ex eis demonſtrationes fieri, aliter omnia in æquiuoco conſtitui. Ecce textus Ariſtot. expreſſe dicens, quod analoga media ſumenda quandoque ſunt, quę licet vniuoca non ſint, ſequuntur tamen ea, quædam ac ſi eſſent vniuoca, vt patet in ſpina &c.

De tribus quæſtionibus circa propter quid. Cap. 22.

DE cauſa vero & cuius cā dubitaret vtique aliquis, an quando eſt cauſatum & cauſa eſt, quemadmodū ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, ſi huius eſt lata folia habere, ipſius vero deficere, eſt terram in medio eſſe: ſi enim non eſt, alia quadam erit cauſa ipſorum, ſiue cauſa eſt ſimul & cauſatum, vt ſi in medio terra eſt, deficit, aut ſi latifolium eſt, fluunt folia. Si vero ſic, ſimul vtique eſſent, & monſtrarentur per ſeinuicem. ſit enim folio fluere, in quo A: latifolium vero in quo B: vitis autem in quo C. ſi itaque ipſi B ineſt A, omne enim latifolium fluit folio, ipſi vero C ineſt B, omnis enim vitis eſt latifolia, ipſi C ineſt A, & omnis vitis fluit folio, cauſa vero B medium. ſed & quoniam latifolia eſt vitis, eſt per folio fluere demonſtrare. ſit enim D quidem latifolium, E uero folio fluere, vitis autem in quo F: ipſi itaque F ineſt E, folio fluit enim omnis viti, ipſi autē E D, omne enim folio fluens eſt latifolium, omnis igitur vitis eſt latifolium: cauſa autem eſt folio fluere. Si vero non contingit cauſas eſſe ſibiinuicem, cauſa enim prior eſt eo, cuius eſt cauſa, & deficiendi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: quod autem in medio terra ſit, non eſt cauſa ipſum deficere: ſi igitur per cauſam quidem demonſtratio eſt propter quid, quæ vero nō per cauſam ipſius quod, quòd quidem terra quidem in medio eſt, nouit, propter quid autem non: quoniam ipſum deficere non eſt cauſa, quod ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere, manifeſtum eſt: in ratione nanque ipſius deficere ineſt eſſe in medio: quare planum quod per hoc, illud cognoſcitur, ſed non hoc per illud. An contingit vnius plures eſſe cauſas? ſi enim eſt idem de pluribus primum prædicari: ſit A ipſi B primo inexiſtens, & ipſi C alij primo, & hæc ipſis D E, inerit igitur A ipſi D E, cauſa vero eſt ipſi quidē D B, ipſi vero E C: quare cauſa quidem exiſtente, neceſſe eſt rem eſſe: re autem exiſtente, non neceſſe eſt omne eſſe, quodcunque ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tamen omnis. Aut ſi ſemper vniuerſale problema eſt, & cauſa totam quiddam, & cuius eā vniuerſale. vt folio fluere toto aliquo determinato, licet ſpēs ipſius ſint, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium æquale oportet eſſe in his, & cuius cauſa, & conuerti. vt propter quid arbores folio fluunt, ſi itaque propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem, & ſi congelatio ineſt non cuicunque, ſed arbori, eſt folio fluere. Vtrum autem contingit non eandem cauſam eſſe eiuſdem omnibus, ſed alteram, aut non? an ſi quidem per ſe demonſtretur, & non per ſignum, aut accidens? non poteſt fieri: nanque ratio extremi medium eſt, ſi vero non ita, contingit. Eſt autem & cuius cauſa, & cui conſiderare ſecundum accidens, non tamen videntur problemata eſſe. ſi vero non, ſimiliter habebunt medium, ſiquidem ſunt æquiuoca, æquiuocum medium eſt: ſi vero vt in genere, ſimiliter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionale? alia enim cauſa eſt in lineis, & numeris; & eadem vtique, inquantum quidem linea, alia, inquantum vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autem ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figuræ. aliam alij, æquiuocum enim eſt ſimile in his: hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliquid tale: quæ vero ſecundum analogiam. eadem & medium habebunt ſecundum analogiam. Se habet autem ſic, conſequi, cauſa ſibiinuicem, & cuius cauſa, & cui cauſa: ſingulum quidem accipienti, cuius cauſa in plus eſt, vt extrinſecos æquales eſſe quatuor in plus eſt, quàm triangulum, aut quadrangulum, omnibus vero æqualiter: quæcunque enim quatuor rectis æquales eſſe extrinſecos, & medium ſimiliter: eſt autem medium ratio primi extremi: quocirca omnes ſcientiæ per definitionem fiunt. vt folio fluere ſimul ſequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, ſed non omnes, ſed æquale eſt: ſi igitur acceperis primum medium, ratio folio fluendi eſt: erit enim primum quidem in altera medium, quoniam talia omnia ſunt poſtea huius medium, quoniam ſuccus congelatur, aut aliud aliquid tale. quid autem eſt folio fluere, congelari ſuccum in contactu ſeminis. In figuris vero ita aſſignabit, quærentibus aſſecutionem cauſæ & cuius cauſa. ſit A inexiſtens B omni: B vero vnicuique eorum, quæ D, in plus autem: B vtique vniuerſale eſſet ijs, quæ ſunt D, hoc enim dico vniuerſale, quod non conuertitur: primum vero vniuerſale, cum quo vnumquodque quidem non conuertitur, omnia autem conuertuntur & non excedunt: ipſi s itaque D cauſa eſt ipſius A ipſum B. oportet igitur A in plus quàm B extendi: ſi vero non, quid magis cauſa erit hoc illius? ſi itaque omnibus E ineſt ipſum A, erunt aliquid illa vnum omnia aliud à B: ſi enim non, quomodo erit dicere, quod cui ineſt E, ipſum A omni ineſt: cui vero A, non omni ipſum B? propter quid enim non erit aliqua cauſa, vt inſit omnibus D? ſed nunquid & quæ ſunt E, erunt aliquid vnū? Conſiderare oportet hoc, & ſit C: contingit itaque eiuſdem plures cauſas eſſe, ſed non iiſdem ſpecie. vt quod longæua ſint, quadrupeda quidem, eo quia non habent bilem, volatilia vero eo quod ſicca ſunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non ſtatim veniunt, non ſolum vnum eſt medium, ſed & plura, & cauſę plures: vtrum vero cauſa mediorum, quod ad vniuerſale primum, aut quod ad ſingulare, ſingularibus? planum itaque ea eſſe quę proxima ſunt vnicuique, eis ſunt cauſa, primum enim ſub vniuerſali eſſe, hæc eſt cauſa. vt ipſi D ineſſe ipſum C: ipſum A ineſſe, eſt cauſa: ipſi igitur D ipſum C, cauſa ipſius eſt A, ipſi vero C ipſum B, huic autem idem. De ſyllogiſmo igitur ac demonſtratione, & quid vtrunque eſt, & quomodo fit, manifeſtum eſt: ſimul vero & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

Summa huius capituli hæc eſt.

NVnquid cum eſt cauſatum, & cauſa eſt, vt ſi folia fluant ſit habere lata folia. & ſi luna deficit, ſit interpoſitio terrę. prima q̃ſ.

Cauſa & cauſatum ſimul ſunt, probatur dupliciter. primo quia ſi cauſa aſſumpta nō ſequitur ad effectum, oportet illius cauſati eſſe aliquam aliam cauſam, ſiue cauſa & cauſatum ſint ſimul, vt eclipſis. & interpoſitio, ſiue non, conclusio pro parte

vt lata

vt lata folia & fluere. Si autem sic est, simul vtique erunt. Secundo, quia demonstrat se inuicem, vt patet in terminis à primo, c tertio: & b medio applicatis ad fluxum foliorum vitem, & latum folium. ꝙ causa demonstrat effectum. & in terminis d primo, z tertio: & a medio applicatis, ad latum folium. vitem, & fluxum folij. ꝙ effectus demonstret causam.

Differẽtia. Demonstrationum dictarum altera est per causam & propter quid, altera autem per non causam, & quia. probatur à priori, quoniam non contingit illa duo media esse ad inuicem causas, quoniam causa prior est eo cuius est causa, & alterum eorum est alterius causa, quoniam in diffinitione illius cadit. Declaratur exemplariter in eclipsi lunæ & interpositione terræ.

ꝯclusiones rñsiuæ con ditionaliter ꝗoni. Si contingit vnius plures causas esse, ad causam necessario sequitur effectus, ex effectu autem non concluditur causa certa, sed causa hæc, vel illa &c. Declaratur antecedens. Si contingat idem de pluribus primus prædicari, vt a de b & c primis subiectis. & d sub b & e sub c, liquet siquidem tunc. quòd b & c sunt duæ causæ, quare a inest vltimis, scilicet d & e.

Si autem semper vniuersale propositum est, & causa totum quoddam est, & effectus vniuersaliter sumitur. necesse est medium effectum æqualia esse & conuerti. declaratur exemplariter in fluxu folij vt effectu, & densitate in arbore. vt causa vniuersali, & tali planta, vt subiecto &c.

prima qõ. Vtrum autem contingat eiusdem effectus non eandem causam in omnibus, sed diuersis esse, aut non.

ꝯclusiones rñsiuæ. scdæ ꝗoni. Quando demonstratur, per se, non contingit eiusdem esse diuersas causas in omnibus. probatur à priori, quoniam ratio vltimi est medium.

Quando demonstratur secundum signum, aut accidens, contingit eiusdem esse diuersas causas &c.

Declaratio scdæ conclusionis. Contingit causam & effectum, in quo secundum accidens considerare, non tamen videntur proposita esse, vel immo videntur problemata esse &c.

Si nihil interuenit per accidés, similiter se habebit medium cum eo cuius est medium, ita ꝙ æquiuoci æquiuocum, & generici genericum, & analogi analogum medium erit. Declaratur exemplariter, & primo quo ad generica, in cõmutata proportione & lineis & numeris &c. secundo quo ad æquiuoca in similitudine inter figuras inter se, & colores inter se.

Causa, & effectus, & subiectum ita se habẽt secundum consequentiam, ꝙ particulariter acceptis subiecto & causa in plus est effectus quàm subiectum & causa &c. vniuersaliter autem sumptis, omnia æqualia sunt. Declaratur primo in habere angulos extrinsecos æquales quatuor rectis, vt effectu & triangulo & quadrangulo, vt particularibus subiectis & omnibus talibus vniuersali subiecto & medio seu causa vniuersali: & quo ad causam probatur, quoniam medium est ratio primi termini, ex quo omnes scientiæ sunt per diffinitiones &c. declaratur iterum in naturalibus in fluxu folij, vt effectu: ficu. & vitæ, vt particularibus subiectis omnibus talibus, vt vniuersali subiecto & ratione primi termini, vt vniuersali medio, per quod inest omnibus, puta seminis succi densatione in contactu &c. tertio declaratur primum ordinando formam syllogisticam assumpto effectu communi, & causis specialibus, & subiectis particularibus illum effectum particularibus diuersis inter se propter illas speciales causas, in terminis generalibus a effectu: a causa speciali, & d subiecto particulari, & ex alia parte c altera causa speciali. & e subiecto altero particulari applicatis ac naturalia. s. longam vitam respectu

ꝯclo. rñsiue priæ ꝗoni.

modicæ choleræ & quadrupedum. ex alia parte respectu siccitatis, & volatilium.

Contingit igitur plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem specie. tertia conclusio pro scda ꝗone.

Si non statim in atomum venitur, sed plura media & causæ occurrũt eiusdem, qualis est causa mediorum proxima vniuersali, aut proxima singulari. tertia qõ ꝯclo rñsiua

Magis proxima vnicuiq; causa sumenda est. probatur à priori, quoniam hæc est primo causa, ꝙ illud sit sub vniuersali &c. declaratur in terminis a primo, a secundo, c tertio, d quarto. inchoando enim ab vltimo &c. & gradatim ascendendo, semper causa proxima præinuenitur vsq; ad atomum, seu immediatum &c.

Series autem hæc est.

INTANDANS terminare tractatum de ipso propter quid, Tria facit secundum tres quæstiones, quas mouet & determinat. sed quoniam prima & secunda se intersecant, attendendum est, ꝙ sic procedit, mota prima quæstione, duas rationes adducit ad partem affirmatiuam, & differentiam subdit inter assumptos processus in secunda. ratione, vel in idem redit, inter consequentias determinatas. Dein de sub disiunctione duabus conclusionibus respondendo quæstioni motę eius categoricam solutionem ex alia quęstione dependere ex ipsis conclusionibus ostendit. Sicque ad secundam quæstionem properat, & motæ statim duabus conclusionibus respondet, subdens declarationes earum præpostero ordine. & sic reuertitur ad primam quęstionem. & vnica illi conclusione, plures partes habente satisfacit, multipliciter declarando eam &c. Et tandem tertiam conclusionem correlarie deductam responsioni ad secundam quæstionem addit &c. postremo tertiam mouet quæstionem, & illi statim satisfacit vnica conclusione &c. & epilogat &c.

CIRCA primam rationem aduerte, ꝙ textus sententiam, quam in summa posuimus, expresse habet & valde conformis est titulo quæstionis: propter quod alietas forte translationis causa fuit ꝙ expositoribus conformis non sit. Differt siquidem ratio posita ab interpretatione aliorum in hoc, ꝙ nos assumpsimus consequentiam primam absq; probatione, eo ꝙ verba illa, s. causa & causatum sint simul vt ad explanandum consequentiam ꝙ vniuersaliter sermo sit inducuntur, ab alijs autem ad probandum consequentiam inducuntur. Consentaneã autem nostram interpretationem quæstioni esse duximus. Tum quia textus noster & Boetij expresse ita habet, siue causa sit simul & causatum, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est, folia fluunt. ex quibus verbis patet, ꝙ dicit, siue causa & causatum simul sint, vt interpositio & defectus, siue non, vt latum folium, & fluxus. Tum quoniam sic intellecta vt exposuimus nos, titulus quæstionis ab ipsomet Aristotele explanatus inuenitur. & dubium quod posteriores inuasit: an. s. cum hic quæritur, si est causatum, sit causa. intelligatur de simultate temporis, an de simultate consecutionis ab ipso Aristotele solutum accipitur in illis verbis. Perspicuum siquidem fit, ꝙ de simultate consecutionis quæstio est ex eo quod dicitur, quòd siue causa & causatum simul sint vt interpositio &c. siue non, vt latum folium &c. consistit igitur vis primæ rationis in hoc ꝙ si ad b effectum non sequitur a causa, siue simul tempore siue prius, oportet ipsius b alteram esse causam quàm a. & hæc consequentia est manifesta ex eo quòd nullus effectus est, ad quem non sequatur causa aliqua &c. & si sic est

Ad effectũ causa quomodo semper sequit.

est scilicet quòd sit altera causa, erunt vtiq; simul effectus & causa, licet non recte sequatur, erunt vtique simul effectus & causa hæc. nec inconuenit nihil plus concludi per hanc rationem, quoniam inuestigando proceditur paulatim ad veritatem à communioribus &c. ad specialia. quo sequens ratio ducit &c. vel. Si autem sic est, scilicet quòd illa assumpta est vera, seu sola causa simul vtique erunt effectus, & causa hæc. Nec putet aliquis hæc dicta esse vt non imitetur S. Tho. expositionem. sed quoniam textum eius non habeo, & nostrum in hac parte forte meliorem saluare volumus, ab ipsius sententia non discrepantes, quoniam talem esse quæstionis titulum, ipse expresse dicit, explicans quod Aristoteles tacuit. s. quòd de mutua consecutione quæstio agitur, an scilicet ad effectum causa, & econuerso sequatur &c.

CIRCA responsiuas conclusiones aduertenda sunt tria. Primum est quòd Aristoteles secundum veritatem disiunctiue eas format, vt patet per præpositam cuilibet earum notam disiunctionis aut; sed quoniam veritas illius disiunctiuæ vsque ad sequentem quæstionem pendet, & ab Aristotele prima pars ex quadam conditionali declaratur, & secundum veritatem conditionalibus quas formauimus æquiualet; ideo ad faciliorem perceptionem conditionales fecimus. nec propter hoc S. Tho. aduersamur dicenti Aristotelem determinare quæstionem his conclusionibus. Ipse enim ideo hoc dixit, quoniam vt ex dicendis patebit, vtraque disiunctiuæ pars vera est, & ipsa decisio est quæstionis. nos autem decisam quæstionem non esse dicimus, quoniam veritas disiunctiuæ ex sequenti dependet quæstione &c. Secundum est, quòd conditionalis illa scilicet si contingit idem de pluribus primis prædicari, assumpta ad declarationem primæ conclusionis potest dupliciter intelligi. Vno modo de prædicatione per se in secundo modo perseitatis, & sic illius categorica est impossibilis, quoniam quælibet passio habet vnum tantum primo subiectum quod ponitur in eius diffinitione, conditionalis tamen ipsa est vera, vt patet. Alio modo intelligi potest de prædicatione essentiali in primo modo, & sic non solum conditionalis, sed categorica illa vera est. animal enim & similiter omne genus, de pluribus prædicatur immediate &c. Multum autem interest quo istorum modorum accipiantur verba Aristot. quoniam, vt ex sequentibus apparet, ipse intendit per primam conclusionem peruenire ad hanc decisionem, quòd quia contingit vnius effectus esse plures causas partiales, seu speciales, ideo cum de illis sermo est, dicitur quòd ad causam sequitur effectus & ad effectum non sequitur causa determinata &c. huic autem intentioni prima expositio exemplariter deseruit, & non assertiue, quoniam falsum assumit &c. secunda vero expositio assertiue opitulatur, quoniam inter media genera seu differentiæ sunt causæ seu rationes, quòd superius inferioribus insit, & quodlibet eorum infert ipsum genus, ad ipsum autem nullum eorum determinate sequitur, sed interminate hoc vel illud &c.

Tertium aduertendum est, quòd vt membra istius disiunctiuæ seu conditionalis responsionis, ex opposito distincta, & euacuantia quæsitum accipiamus ly vniuersale propositum in secunda conclusione positum pro conclusione seu problemate quæsito exponi potest, & non de quacunq; vniuersalitate, sed ea, secundum quam demonstratio vniuersalis differt à particulari (vt in primo libro di-
c. 31. circa t. c. 23.
ctum est) ita quòd membra diuisionis sunt quòd quæsita aut sunt particularia, aut vniuersalia, & sub alijs verbis, aut habent plures causas, aut vnam, & sic exponendo totum residuum conclusionis declaratio & dearticulatio est antedicti. Potest quoque exponi pro subiecto ipsius quæsiti & vniuersalitate eadem, & sic non expositiue reliqua addita sunt, sed vt omnia enumerarentur, subiectum. s. causa, & effectus, quæ ad demonstrationem concurrunt, & vniuersalia proponerentur, habenturque nihilominus membra diffinitionis opposita, vt prius &c.

Quando demonstratur accidens, eiusdem plures esse causas contingit.

CIrca secundæ quæstionis titulum dubitatur. quid intelligat Aristoteles nomine causæ: an. s. causam in essendo, an communiter causam siue in essendo, siue in inferendo. Est autem ratio dubitandi hincinde ex multis. Considerantibus enim diuisionem factam in textu respondendo huic quæstioni, apparet causam communiter sumi, quia distinguitur in causa in per se, & secundum signum seu accidens. constat autem quòd signum causa non est nisi illatiua. Amplius dum in textu ordinatur in figuris consecutio causæ & effectus expresse dicitur, quòd si medium & primum essent conuertibilia, non esset maior ratio quare medium esset causa primi magis quàm econuerso: ex quo euidenter apparet, quòd de causa illatiua sermo est, de tali nanque verificatur, quòd duorum conuertibilium, neutrum magis altero causa est, &c. de causa in essendo falsum est, quoniam subiectum est causa suæ passionis, & non econuerso &c. Amplius de T.c. 25.
causa in essendo (in primo ly) dictum est, quòd augentur demonstrationes non per media: vt quid ergo iterum de hoc dubitandum est? Intuentibus autem tractatus rationem, quòd de causa in essendo sermo tantum sit videtur: tum quoniam intentio præsentis negocij est de ipso propter quid, & in litera expresse excluditur ab ordine demonstrationum propter quid demonstratio ab effectu etiam conuertibili, vt patet. Tum quoniam hæc quæstio ad perfectionem primæ quæstionis introducta est, vt expresse ex textu serie liquet, adeo vt negare hoc sit proteruire. constat autem quòd prima quæstio de causa in essendo loquebatur, & non communiter. Tum quoniam in toto processu huius capituli & dubitando, & respondendo, & exempla ponendo, de causa in essendo sermo est. Tum quoniam quæstio de causa illatiua non est posterioristica, sed prioristica vbi & determinata est quæstio illa determinando conuersionem conclusionis ad præmissas. & Aristoteles expresse superius confessus est se circularem syllogismum determinasse in anterioribus, idest libro priorum, vt dicit idem Albertus & cætera. Ad hoc dubium dicitur quòd quæstio est de causa in essendo, nec oportet aliter probare, quàm per rationes vltimo adductas. sunt enim efficaces & rationibus alterius partis facile est respondere. Ad primam nanque dicitur quòd per ly signum aut accidens, non intellexit effectum, sed causam specialem, vt nunc dicetur. Ad secundam dicitur, quòd verum est illa verba oportere intelligi de causa in inferendo, sed non tantum. arguit enim ibi à posteriori, vt ibi declarabitur. Ad tertiam dicitur quòd in primo libro determinatum est quòd vnius vna est causa potissima, & non simpliciter quòd vnius vna sit causa in essendo. agebatur enim tunc de demonstratione secundum eius summum &c. Nunc propter quid declaratur communiter & in demonstratione vniuersali, & particulari & cætera.

CIRCA eiusdem quæstionis titulū, aduertendum est, quòd adhuc

ꝙ adhuc pōt accipi ſm duos ſenſus. Primus ſenſus eſt, vt inquiratur hoc in loco, de cauſæ vnitate & pluralitate ſimpliciter reſpectu eiuſdem effectus, propter demõſtrationẽ tñ &c. ita ꝙ qō ſit an contingat eiuſdem effectus eſſe cauſas plures, an vnam tm. & hic ſenſus eſt alienus à præſenti intentione, licet à curſim ſtudentibus approbeť propter abbreuiata verba Ariſt. in reſponſione, & expoſitorũ vnitatem & pluralitatẽ cauſarum hic ſonãtia. Alius ſenſus eſt, vt inquiratur de vnius & eiuſdẽ effectus cauſæ vnitate & pluralitate non ſimpliciter, ſed in oĩbus, in qbus inueniť ille effectus, ita ꝙ non eſt qō, an vnius effectus ſint plures cauſæ, vel vna tm, ſed ad vnus & idẽ effectus in omnibus, in quibus inuenitur cauſetur ab eadẽ cauſa, ſiue vna, ſiue plures cauſæ ad eundem effectum concurrant, an non ab eadem, ſed diuerſis. & eſt ſermo non de identitate & diuerſitate numerali ſed formali &c. Quanta vero ſit inter hos ſenſus differentia, exẽplariter manifeſtatur. Iuxta primum eſſet quæſtio, an vnius effectus, puta domus, ſint cauſæ plures, an vna tm &c. & tali quæſtioni diceretꝙ eiuſdem effectus ſunt plures cauſę per ſe in naturalibus, quia materialis & finalis & formalis &c. Iuxta ſm vero ſenſum eſt quæſtio, an talis effectus vnus, puta domus, vbicũque inuenitur, proueniat ab eiſdem cauſis, an à diuerſis. puta an domus vbiq; habeat pro cã materiali lapides cementum &c. pro formali quadraturam, ꝑ efficiente artem, pro finali habitationẽ an non, ſed alicubi domus habeat aliud efficiẽs, puta naturã, vel aliam materiam, puta ferrum &c. Et ſimiliter in ſimplicibus, an habere tres angulos equales &c. conueniat oĩbus per vnammet cauſam, an diuerſis per diuerſas &c. Et hic ſenſus eſt intentus ab Ariſt. qui breuiter ex multis declaratur, ne alicui videatur nouus, & inſipienter veritatem refutet. primo hoc patet ex verbis Ariſt. in titulo quæſtionis. ait. n. vtrum autem contingat non eandẽ cauſam eiuſdem in oĩbus, ſed alteram, aut non: vbi ex ly in oĩbus, & ly eandem, & ly alteram, liquet qđ dicimus, vt cuilibet exercitato facile eſt deducere.

Secundo ex eo ꝙ ſm hũc ſenſum intẽta veritas de conſecutione cauſæ & effectus inter ſe habetur, & totus proceſſus Ariſt. clarus valde eſt. Iuxta primum autem, proceſſus inſufficientes & ſcrupuloſus inuenitur, & extorquenda veritas magis q̃ elicienda ex eo eſſet. Tertio qm̃ expreſſe Ariſt. in tertia concluſione determinat cõcludendo ex antedictis ad hanc quæſtionem, ꝙ licet vnius effectus contingat eſſe plures cauſas, non tñ hoc cõtingit ſi effectus ille eſt vnus ſm ſpeciem. quæ concluſio eſſet manifeſte falſa, ſi de vnitate & pluralitate cauſarum abſolute loquereť, qm̃ ſpecierum naturaliũ ſunt multę cauſæ per ſe, & eſt manifeſte vero loquendo de vnitatę & pluralitate in oĩbus, qm̃ ſicut effectus eſt indiuiſibilis ſm ſpeciẽ, ita & cauſæ atomæ ſunt, & conſequenter in oĩbus eædem &c. Eſt aũt valde notãdus ſenſus iſtę, & præ oculis ſemꝑ habendus in hoc capitulo, qm̃ oportet omnia intelligere conformiter ad quæſitum. Et apparebunt impertinentes quæſtiones de vnitate & pluralitate cauſæ hic agitatæ &c.

De varijs demõſtrationũ generibus ꝑ cauſas procedentibus.

CIrca concluſiones reſponſiuas huic quæſtioni, notanda ſunt quatuor. Primũ eſt, ꝙ Ariſt. nõ diſtinxit cauſam in per ſe, & per accidens &c. ſed diuiſit demõſtrationem, in demonſtrationem per ſe, & demõſtrationem ſm ſignum, aut accidens, vt patet in litera. quid aũt intelligat per talis diuiſionis membra ipſemet declarat in ſequentibus duabus propoſitionibus. Demonſtrationem per ſe vocat, qñ proprium de ſuo adæquato ſubiecto, per propriã cauſam demonſtratur & merito, qm̃ tunc ſaluatur in demonſtratione oẽs modi prædicationis per ſe perfectæ. Demonſtrationẽ vero ſm accidens vocat qñ aliquid prædictorum triũ deficit, vt ſi cauſa inadęquata, vel ſubiectũ inadæquatum, vel paſſio inadæquata ſumatur. hoc. n. intendit in illis verbis, contingit cauſam, & cuius eſt cauſa, & in quo ſm accidens conſiderare. Vocatur aũt merito demonſtratio ſm accidens talis demonſtratio, eo ꝙ eſt ſm aliud & non per ſe in primo gradu perſeitatum, quotieſcunque. n. ſubiectum inadæquatum ſumitur perſeitas ſecundi modi nõ niſi per alius ſaluatur. & ſimiliter de paſſione & cauſa inadæquatis dicendum eſt, vt ex dictis in primo libro & exemplis hic poſitis ab Ariſt. & S. Tho. patet. vocatur quoq; prædicta demonſtratio ſm ſignum, nõ propterea ꝙ per effectum demonſtret cauſam, qm̃ vt dictum eſt, præſens ſermo eſt de cauſa in eſſendo, ſed quia inadæquatione ſupradicta interueniẽte, non complete cognoſcitur paſſio in proprio ſubiecto, quod demonſtratio quęrit, ſed ſignum eius habetur. ſciendo. n. volatilia longæ vitæ eſſe ſignum ducens ad notitiam ampliorẽ diuturnæ vitæ accipimus: ſiue propria cauſa aſſumatur pro medio, qm̃ proprium ſubiectũ ex tali proceſſu non ſcitur, ſed ſignum eius, inferius. ſ. &c. ſiue per ſpecialem cauſam ſciatur, qm̃ tunc non per cauſam propriam, ſed per ſignum cauſæ propriæ ſcitur paſſio &c. Eadem ergo demonſtratio vocatur ſm ſignum, aut accidens diuerſis rationibus. & ſic diuiſio Ariſt. bimembris ſm rem eſt. trimembris aũt attentis diuerſis rationibus vnius mẽbri &c. nec demonſtrationem ex his quæ ſunt per accidens poſuit, nec nouã diuiſionem demõſtrationis induxit, ac ſi inſufficienter in primo libro demonſtratio diuiſa fuiſſet. patet. n. ex dictis ꝙ diuiſio iſta reducitur ad illam qua diſtincta eſt demonſtratio in vniuerſalem & particularem. Scđm notandum eſt, ꝙ licet quæſtio ſit de cauſa & cauſato, demonſtrationem tñ diſtinguere placuit Ariſt. eo quia nõ agitur de cauſa niſi in ordine ad demonſtrationem, ita nihilominus demonſtrationẽ diuiſit, vt cauſę diuiſionem immiſceret. Accipitur ſiquidẽ hinc, ꝙ cauſa in eſſendo eſt duplex, quædam adæquata effectui, & quædam exceſſa ab effectu, quę vocatur cauſa ſpecialis, & partialis, nõ eo modo quo quilibet trahentium nauem eſt cauſa partialis, per modum partis integralis, qm̃ talis cauſa partialis non infert effectũ, quia non eſt cauſa ſufficiens: ſed potius per modum partis ſubiectiuæ, quæ ſufficiens eſt ad illationem ſui totius &c. tales. n. de quibus loquimur, cauſæ ſpeciales ſufficiẽter ſingulæ cauſant & inferũt effectum, ſed nulla earum eſt vniuerſalis ſeu adæquata cauſa illius, vt in exemplis textus, in mathematicis & naturalibus patet. Sunt aũt hæ cauſæ ſigna non effectuum, ſed propriarum cauſarum. & cauſæ ſm accidens, quia cauſæ ſunt ſm aliud, ſm propriam, ſ. & adæquatam cauſam, ad quam reducuntur.

T. c. 14 · primo huius. T. c. 35.

Tertiũ notandum ad claritatem doctrinæ, eſt ſenſus ipſarum concluſionum. poteſt. n. ſenſus earum diſtingui ſicut & quæſtionis ſenſus diſtinctus eſt. vt iuxta primum ſit ſenſus ꝙ qñ aliquid demõſtratur per ſe. i. per adęquatã cauſam &c. vnicum eſt medium, & ꝙ vnius effectus vnica eſt cauſa per ſe. i. adæquata &c. inadęquatæ vero plures. & hic ſenſus licet in ſe aliquo modo verificari poſſit, vel potius aliqualiter tolerari, recurrendo ad immediationẽ & perfectionem ſeu complementum cauſarũ, alienus tñ eſt ab Ariſtotelis intentione, vt ex titulo patet, qm̃ nihil refert in hac quæſtione, an vnius effectus ſint plures cauſæ vel vna tm. Iuxta ſm autẽ ſit ſenſus ꝙ qñ aliquid demõſtratur per ſe, modo expoſito eiuſdem effectus in omnibus eadẽ eſt cauſa, & non eſt in iſtis cauſa illius effectus

altera à causa illius effectus in aliis, Quando vero demõstratur ſm accidens modo expoſito eiuſdem effectus in omnibus plures ſunt cauſæ & non vna & eadem & hic ſenſus directæ quæſtioni & eius fini ſatisfacit, qm̃ ex hoc habemus, ꝙ duplex eſt cauſa (vt diximus) .ſ. per ſe .i. adæquata, & ſm accidens .i. ſpecialis, & ſi de illa loquamur, vnius effectus in oĩbus eadẽ eſt cauſa, ſiue vna, ſiue plures ſint illæ cauſæ, ſi aũt de cauſa ſpeciali ſermo ſit, non eſt eadem in omnibus, ſed plures in diuerſis vt exẽpla dicta manifeſtant &c. Quartum autem notandum eſt probatio primę concluſionis, .ſ. ratio .n. vltimi eſt medium nomine ſiquidem vltimi accipi põt ipſa paſsio, quæ ſuperius & inferius vocatur primum diuerſis rationibus, vltimum quidem dici põt, quia in eſſendo vltimum eſt, qm̃ effectus eſt ſubiecti & medij. primum aũt dicitur, qm̃ primũ locum tenet in demonſtratione, qm̃ maior extremitas eſt, & ſm hoc qm̃ ratio vltimi .i. paſsionis dicens ipſius propter quid eſt, medium propriũ includitur ꝙ eiuſdem eadem eſt in oĩbus cauſa, qm̃ talis paſsionis ratio vnica eſt, .i. non diuerſificatur in diuerſis, qm̃ diffinitio cuiuſque vnius rei, ſiue genericam, ſiue ſpecificam, ſiue analogam habeat vnitatem, illam retinet in quibuſcunq; inueniatur. Poteſt quoq; vltimi nomine ſubiectũ ipſum accipi qđ quia minor extremitas eſt, vltimum vocatur in demonſtrationis ordine reſpectu primi & medij. & ſm hoc quia ratio vltimi .i. ſubiecti eſt proprium medium ad qđ oportet tandem reſoluendo venire, & à quo oportet componendo inchoare, ideo vnius effectus in omnibus vna cauſa cõcluditur, qm̃ rationem eiuſdem ſubiecti primi & proprij, in oĩbus eius paſsio inuenitur. Vtrũq; aũt horum intelligi abſq; diſſonãtia poteſt, qm̃ propoſitio declaratiua huius primæ concluſionis, vtrunq; comprehendit, dicens identitatem effectus & cauſę per ſe ſemper proportionaliter ſe comitari &c. ita ꝙ ſi effectus in oĩbus eſt vnus ſpecie, cauſa per ſe nõ quæratur eadem genere, ſed ſpecie, ſi effectus eſt vnus genere, cauſa per ſe erit vna in omnibus generice: & ſi effectus eſt vnus analogia, cauſa inquiratur vna in omnibus analogice &c. hęc ſiquidem, & de diffinitione ꝓpter quid paſsionis, & de diffinitione ſubiecti veritatem habent &c.

Vera ſubiecti & cauſæ formalis conſecutio.

CIRCA concluſionem reſponſiuam primæ quæſtioni, aduertenda ſunt duo. Primũ eſt, ꝙ concluſio illa tam ex verbis textus ꝗ ex ſenſu habetur, oportet ſiquidem, vt verbaliter ex textu habeatur ſic gloſare (accipiẽti vnũquodque) .i. ſubiectum particulariter (& cauſa) ſupple propria particulari ſubiecto accepta cuius eſt cauſa .i. effectus in plus eſt, .ſ. illis: vel ſic, cauſa & cuius eſt cauſa .i. ſubiecto ſm vnumquodq; . i. particulariter acceptis in plus eſt ſupple effectus &c. Poteſt aũt dici ſubiectũ cuius eſt cauſa, eo ꝙ eius etiam eſt cauſa vt in quo ſuſtentatur, vel ſaltem vt in quo cauſat ſuũ effectũ. & forte vitio ſcriptorum, aut tranſlationis hoc accidit &c. ſenſum .n. concluſionis exempla ſubdita clare oſtendunt, & S. Tho accepit, Poſſet aliter formari concluſio, vt Albertus dicit, & nihilominus eadẽ ſententia rediret, & textus integer ſaluaretur, Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ qñ aliquis effectus, puta diuturna vita, habet vnam cauſam adæquatã, puta tardam paſsibilitatem, & diuerſas in diuerſis inadæquatas, puta in quadrupedibus cholerã, & volatilibus ſiccitatem, dupliciter poteſt fieri demonſtratio talis effectus de ſubiecto particulari. Vno modo per cauſam adequatã. Alio modo per cauſam ſpecialem tenentem ex ſe partem illius particularis ſubiecti. Et ſm hunc duplicem modum demonſtrandi dupliciter formari poteſt præſens concluſio. Vno quidem modo, ſicut formata eſt, & tunc accipitur tam ſubiectum, quam cauſa particulariter, & vt dictum eſt verba textus noſtri aliqualiter diſſona ſunt. Alio mõ formatur ſic. Cauſa effectus & ſubiectũ ita ſe habent ſm conſequentiam, ꝙ vnũquodq; accipiẽti .i. ſubiecto particulariter accepto, iã effectus ꝗ cauſa in plus eſt &c. & tũc accipitur cauſa adæquata, & hoc magis cõſonat verbis textus, nec exẽpla ab hoc aliena ſunt ſenſu, ſed vt clare liquet primũ exemplũ fauet huic. Scđm vero cũ ordinatione in figuris fauet primo ſenſui. Amplectere igitur vtrũq;, & faciliorẽ habebis ad alia progreſsũ, & ſiue iſte, ſiue ille, ſiue vterq; accipiatur ſenſus, cõſecutionẽ inuentam, inter cãm effectũ & ſubiectũ habemus, ꝙ qa ex eo qđ eſt in plus nõ ſequitur qđ eſt minus, ſed ecõuerſo cõſecutio cõuertiblis erit ſi tria illa vľr ſumanť, & ex illa parte deficiet, ex qua aliquid vniuerſalius ſumeť, ſiue illud ſit cã cũ paſsione ſiue paſsio ſola, qm̃ tũc particulare ſequeť vniuerſalius & nõ è conuerſo. Et ſic patet qd dictũ ſit ad primã qõnem .ſ. ꝙ cũ cauſatum eſt, cã eſt, & è conuerſo . ſi ſermo ſit de cã per ſe (modo expoſito) qm̃ hanc in oĩbus in qbus inueniť effectus ille eſſe oportet, qm̃ eadẽ eſt in oĩbus. & hoc eſt ſumere cãm & effectum vniuerſaliter &c. Si aũt ſit ſermo de cauſa ſm accidens, cum cã eſt, cauſatũ eſt. ſed nõ econuerſo, cũ cauſatum eſt, talis cauſa eſt, ſed hæc vel illa. qm̃ cauſa ſm accidens non eadẽ ſed altera in diuerſis eſt, & hoc eſt ſumere effectũ vniuerſalem, & cãm particularẽ &c. Scđm notandum eſt, ꝙ quia Ariſt. probãs A .i. effectũ in plus extendi ꝗ B cauſam ſpecialem illius ex eo probat, quia ſi nõ eſt in plus non magis B erit cauſa ipſius A ꝗ econuerſo, & exponitur de cauſa inferẽdo, qm̃ ſi cõuertibilia eſſent, neutrum alterũ magis infert. ex hoc ſuperius arguebatur, ꝙ In hoc capitulo.
de cauſa in inferẽdo ſermo eſſet. Sed hoc non moueat, qm̃ tripliciter reſponderi põt. Primo ꝙ ſubtiliter Ariſt. à poſteriori declarauit cãm ſpecialem in eſſendo in minus extendi ꝗ ſuus effectus extendatur, ita ꝙ ſermo eſt ſemper de cauſa in eſſendo &c. proceſsit .n. ſic, B eſt cã ꝓpria ꝙ A effectus cõmunis, ſit in D particulari ſubiecto. ergo A eſt in plus ꝗ B probatur A deſtructione conſequentis, qm̃ ſi A non eſſet in plus ꝗ B ſed conuerteretur, nõ magis B eſſet cã propria ꝙ A ſit in D particulari ſubiecto ꝗ ecõuerſo A eſſet cã quod B ſit in D particulari ſubiecto, qđ eſt contra hypotheſim, tenet conſequentia iſta vltima, qm̃ duorũ cõuertibilium neutrũ eſt magis propinquũ particulari ſubiecto &c. & conſequenter neutrũ eſt magis altero cã propria, ꝙ alterũ particulari ſubiecto inſit, & ſic ex hoc cõcluditur cãm propriam ſubiecto particulari ꝙ inſit ſibi effectus vniuerſalis, eſſe in minus in ipſo effectu, & cõſequenter ex hoc non habetur, ꝙ ſermo ſit de cauſa in inferẽdo.

Secũdo dici põt ꝙ nõ inconuenit, ꝙ ſermo vltimus ſit de cauſa in inferendo, qm̃ cauſis ſpecialibus de quibus eſt ſermo iſta duo conuertibiliter inſunt .ſ. quòd ſint cauſæ inconuertibile in eſſendo. & ſimiliter quòd ſint inconuertibiles in inferendo, & propterea à poſteriori declaratum eſt prius tali ſenſu, B eſt cauſa propria in eſſendo ꝙ A ſit in D particulari ſubiecto. ergo A eſt in plus ꝗ B tenet conſequentia, quia niſi eſſet in plus, non magis B eſſet cauſa inferens A ꝗ econuerſo. ex hoc aũt interius ſpeculando cauſę proprię illius effectus in particulari ſubiecto proprietates cognoſcuntur. & non excluduntur. Tertio poteſt dici ꝙ non inconuenit ꝙ tota iſta ratio loquatur de cauſa in inferendo, & ſit à poſteriori, qm̃ de ordine ſyllogiſtico cauſarum ſpecialium & effectus communis agitur hic. Et propterea alienũ non eſt ſi ex proprietatibus logicis eorũ hic arguatur, phyſicas ꝓprietates ꝑ ſe ferentibus. Ex hoc

autem

ſũt non habetur ꝙ de cauſa in inferẽdo qõ ſit,ſed ꝙ ex na tura illationis cauſas in eſſendo declarauerit ſpeciales &c. Vltimæ reſpõſiones antiquis expoſitoribus conformiores ſunt, prima autem Ariſt. profunditati atteſtatur.

CIRCA vltimam quæſtionem breuiter notandũ eſt ꝙ vt dictum nõ fuit, qñ communis paſsionis propter qd quæritur & illud non habetur adhuc, quod in omnibus cauſa illius eſt,quod atomum dicitur, Tum quia vnum & idẽ eſt in omnibus vt dictum eſt, Tum quia irreſolubile eſt in ſuperius propter qd. Sed habentur plura & particularia ſubiecta,& ſunt plures partiales cauſæ illius, tunc dubitatio eſt, qualis eſt cauſa mediorum. Quod poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſ'm ordinem inueſtigandi,vt ſit ſenſus qualis cauſa de numero mediorum (quæli bet enim huiuſmodi eſt medium ſufficiens) præinquiren da eſt, proxima vniuerſali, aut proxima ſingularia. Alio modo ſ'm ordinem cauſalitatis ipſarum(vt ſit ſenſus)qua lis cauſa eſt vere cauſa, ꝙ illa paſsio ſit intermediis, ideſt ſubiectis particularibus quæ media ſunt inter ſingularia infima & vniuerſale ſummũ. Et reſpõſio eſt vtriſq; ſenſui deſeruiens,ꝙ cauſa proxima vnicuiq; ideſt particulari,& præaccipienda eſt & magis propria cauſa eſt,ꝙ illa paſsio ſit in particulari ſubiecto licet nõ abſolute. Cauſa ſiquidẽ magis remota à particularibus. quę proxima eſt vniuerſali effectui, vere propria & prima cauſa eſt abſolute illius paſsionis &c.huius aũt reſpõſionis iuxta primum ſenſum 16 ſuperius habita eſt,qm.ſ.ex particularibus facilior eſt via &c.& in textu datur alia quæ etiam deſeruit huic reſpõſioni iuxta ſenſum ſecundum. quoniam,ſ.proximũ particulari eſt propria cauſa particulari ꝙ participet vniuerſalem effectum &c.vt ſatis patet in terminis &c.

De cognitione principiorum demonſtrabilium. Cap. 13.

DE principijs vero & quomodo fiunt nota, & quis co gnoſcens habitus, hinc eſt planum addubitantibus primum: quòd quidem igitur non contingit ſcire per demonſtrationẽ nõ cognoſcenti prima principia immediata, dictum eſt prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadem ſit, aut nõ eadem, dubitare poſſet aliquis: & vtrũ ſcientia vtriuſq;, aut nõ aut huius quidẽ ſcia, illius vero alterũ quid genus,et vtrũ non inexiſtentes habitus innaſcantur, aut inexiſtẽtes latuere. Si itaq; habemus ipſos, abſurdum eſt:contingit.n.certiores habentes cognitiones demõ ratione latere: ſi vero accipimus, non habentes prius,qũo vtiq; cognoſceremus,& diſceremus ex nõ pexiſtente cognitione? impoſsibile nãq;,quẽadmodum & in demõſtratione dicebamus. Manifeſtum igitur, quòd neq; habere poſsibile eſt,neq; ignorantibus, & nullum habentibus habitũ innaſci. Neceſſe igitur habere quidem aliquã potentiã, non talem aũt habere, quę eſt his honorabilior ſecundũ certitudinem. Apparet aũt hoc vtiq; oĩbus inexiſtens aĩalibus: habẽt.n.congenitã potentiã iudicatiuã,quam vocant ſenſum: inexiſtente aũt ſenſu, in aliis quidẽ aĩalium fit permanſio ſenſati, in aliis vero non fit, in quotcũq; igitur non fit, aut oĩno, aut circa q̃ non fit, non eſt his cognitio extra ipſum ſentire, in quibus vero ineſt ſentien tibus,habere vnum quiddã in aĩa,cũ multa talia fiant, iam differentia q̃dam fit, vt bis quidem fiat rõ ex taliũ permanſione,his vero non. Ex ſenſu quidẽ igitur fit memoria, quẽadmodũ dicimus,ex memoria vero, qua plerunq; eiuſdẽ fit, experientia. multa nãq; memoria numero experientia vna eſt, experientia autem aut ex omni quieſcente vniuerſali in anima,aut vno præter multa,quod vtique in omnibus vnum ſit illis idem, eſt artis principium & ſcientia: ſi circa generationem quidem artis, ſi vero circa ens, ſcientiæ. Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed à ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtante, alter ſtetit, poſtea alter, quouſque ad prin cipiũ venit, aĩa vero eſt talis, vt poſsit pati hoc. Quod aũt dictum quidem fuit pridẽ,non manifeſte vero dictũ fuit, rur ſus dicamus. Cum.n.ſteterit indifferentium vnũ,primũ quidẽ in aĩa vniuerſale eſt. ſentitur etenim ſingulare, ſenſus vero ipſius vniuerſalis eſt, vt hoĩs, ſed non Calliæ hoĩs. Rurſus in his ſtat,quouſq; ad impartibilia ſteterint & vniuerſalia,vt tale hoc aĩal, quouſq; animal, & in hoc conſimiliter: planũ itaq;, quod nobis prima inductione cognoſcere neceſſarium eſt, ſenſus etenim ſic vniuerſale facit. Qm̃ vero habituum, qui circa diſcurſum ſunt, quibus verificamus, ali qui ſemper veri ſunt, alij vero ſuſcipiunt falſum, vt opinio & ratiocinatio, vera autem ſemper ſunt, ſcientia & intellectus, & nullum ſcientia genus aliud certius eſt, quam intellectus, principia vero demonſtrationum notiora ſunt, ſcientia autem omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſcientia vtique non erit: quoniam vero nihil contingit eſſe verius ſcientia, quam intellectum, intellectus vtique erit principiorum, & ex his conſiderantibus, & quoniam demonſtrationis principium non eſt demonſtratio: quare neque ſcientia eſt ſcientia: ſi igitur nullum aliud præter ſcientiam genus habemus verum, intellectus vtique erit ſcientiæ principium, & principium quidem principij vtique erit: ſi autem omnis, conſimiliter ſe habet ad omnem rem.

Summa huius capituli hæc eſt.

PRincipia quõ cognoſcanť & quo habitu dicendũ eſt, probať à priori.qm non cõtingit ſciie per demõſtrationem non cognoſcentem immediata principia &c. *Prima con cluſio.*

Vtrum immediatorum principiorum eadem ſit cognitio,aut non eadem. *Qõ prima.*

Vtrum vtriuſq; ſcientia ſit, aut non, aut huius quidem ſcientia, illius autem alterum cognitionis genus. *Qõ ſcda.*

Vtrum habitus principiorum fiat in nobis de nouo, aut inditi ſint & lateant &c. *Qõ tertia.*

Habitus principiorũ nõ eſt inditus.probatur, qm incõ ueniens eſt certiſsimas cognitiones latere demonſtrantẽ. *contra ſecundã partem.*

Habitus pricipiorũ non eſt de nouo acquiſitus. pbať, qa impoſsibile eſt dicere niſi ex pexiſtẽti cognitione,&c. *tertiæ concluſionis.*

Habitus principiorum neque determinati,neq; ab aliis habitibus fiunt notioribus, ſed quadam potentia ignobiliore ſ'm certitudinem, id eſt à ſenſu &c. Declaratur, qm principium artis & ſcientię, fit ex omni vniuerſali quieſcente in anima vno præter multa, & vno in oĩbus, & experimento, experimẽtum aũt fit ex multis memoriis,qm multæ memoriæ experimentum eſt vnum numero. Memoriæ aũt ex ſenſu. Declaratur proceſſus iſte quadrupliciter præmiſsis duabus diuiſionibus. Prima diuiſio eſt, animalium quædam habent memoriam,ſeu retinent ſpeciem ſenſibilem, quædam non. Secunda eſt animalium habentium memoriam quædam habent rationem, quædam non. Secundo ſubiuncto exemplo reparationis pugnæ. Tertio, quoniam ſtante vno indifferenti vniuerſale primum eſt in anima, ſenſus autem vniuerſalis eſt,licet ſentire particularis ſit. Quarto,qm prima neceſſe eſt cognoſcere inductione, ſenſus autem ſic facit vniuerſale. *contra primam partem. ꝯcluſio reſponſiua tertiæ quæſt.*

Habitus principiorum non eſt ſcientia,ſed intellectus. probatur tripliciter præmiſſa diuiſione habituum intellectualium ꝙ,ſ.alij ſunt quibus verum & falſum dicimus, vt opinio &c. Alij ſemper veri, vt ſcientia & intellectus. Primo quo ad partem negatiuam, quia ſcientia oĩs cum *concluſio reſponſiua primis q̃ſtionibus.*

ratione est,pricipia aût sunt notiora, seu certiora ratione. Secunda quo ad secundam partem,quia principia sunt veriora conclusionibus,nihil autem est verius scientia,ꝗ intellectus. Tertio quu ad vtranq; simul,qm̃ habitus principiorum causat scientiam, scientia aût non est principium scientiæ,sicut nec demonstratio demonstrationis.Et quia nullus verus habitus restat nisi intellectus, intellectus ergo erit babitus principiorum & principium scientiæ & principium principij,&c.

Series autem hac est.

TERMINATVRVS doctrinam de demonstratiuo syllogismo, declaratis demonstrationis natura, conditionibus, mẽbris, & medio, principiorum eiusdem notitiam, vt res exigit, tradere intendit, vt sic complete docuerit proposita in principio primi . Facit autem quatuor in capitulo hoc .primo ostendit necessitatem tractatus huius. secundo quæstiones tractandas proponit . tertio vltimam quæstionem disputat & determinat, tali ordine, qm̃ primo determinat præexistentem potentiam & cognitionẽ, ex qua fit habitus principiorum, pertinere ad sensum . & hoc ex duabus diuisionibus, cum membrorum differentiis deducit. Deinde cõclusionem inductam exemplo declarat,ex quo vis multorũ singularium, vt ex eis fiat principium scientiæ in proportionato passibili aperitur . vnde habeat sensus tantam efficaciam. deinde subdit,& vltimo modum quo generatio ista perficitur ponit , &c. Quarto principaliter satisfacit simul primis quæstionibus, &c.

Num ad notitiam primorum principiorum exigatur experimentum , vel sola sufficiat sensitiua interior cognitio,& qua ratione .

CIrca conclusionem responsiuam primæ quæstioni occurrunt duo dubia simul pertractanda propter eorum connexionem. Primum est,an ad generationem habitus principiorum pręexigatur necessario experimentum, vel non,sed sufficiat cognitio sensitiua interior, Secundum est,an habitus principiorum præexigat experimẽtum ratione cognitionis terminorum, an ratione cõplexionis eorundem . Ad hanc vltimam dubitationem, à qua ordiendum arbitror, qm̃ ex fine sumitur ratio eorum ꝗ sunt ad finem, Antonius Andreas in quæstione quinta primi metaphysicæ dicit, ꝙ experimentum nõ requiritur necessario ad hoc vt fiat in nobis cognitio cõplexa principiorum sed solum ad hoc ꝙ fiat in nobis cognitio incõplexa terminorum. Secundum horum non aliter probat ꝗ ex eo ꝙ cognitio intellectus dependet ex sensu, ita ꝙ phantasma factum intelligibile in actu est id quod mouet intellectum ad cognitionem incomplexam, &c. Primum aût probat, quia intellectus ex se ipso potest conceptos terminos componere & diuidere, & consequenter cognoscere principia , qm̃ cognitio complexa principiorum ex solis terminis cum lumine intellectus agentis resultat. Vnde (& in primo huius) dicit, ꝙ principia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. Sed (vt mihi videtur) opinans prædictus à veritate declinauit, dum dixit , ꝙ ad cõplexam cognitionem principiorum nõ est necessaria experimentalis cognitio. Hoc.n. contra Aristotelem & rationem videtur. Contra Aristotelem quidem, qm̃ experimentum est cognitio complexa, cum sit collatio multorum particularium (vt dicitur in primo metaphysicæ,) Habetur.n. ibi explicite ꝙ experimentalis cognitio est cognoscere ꝙ hæc herba contulit huic morbo, & sylli illi,&c. ergo experim ẽtalis cognitio cõplexa est, & cõplexæ consequenter deseruit cognitioni intellectus.

An.and.primo metha phy.q.5.

T.c.6.

In procemio.

Vnde & ibi subditur ꝙ ex experimentali cognitione huius & illius herbæ fit vl'e cõplexum, oĩs talis herba est curatiua talis morbi. Secundo, qm̃ Arist. hic dicit cognitionem principiorũ fieri ex sensu via inductionis, inductio aût (clarum est) ꝙ ex particularibus complexis ad complexum tendit. Contra rationem aût, qm̃ oportet ponere aliquod motiuum & determinatiuum intellectus ad talem complexionem faciendam. Termini aût accepti , licet si componerentur haberent ex se euidentiam, non sufficiũt tñ ad mouendum & determinandum intellectum ad hãc compositionem potius ꝗ illam. Experimur nãq; continue in nobis ipsis, ꝙ habemus diu multorum terminorũ conceptus absq; notitia principiorum complexorum, quę ex illorum terminorum coniunctione constat. Fateor.n. me cognouisse, quid æquale, quid demere , & quid remanet. desciuisse tñ hoc principium. Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanẽt sunt æqualia, & similis ratio est in aliis. oportet ergo vltra conceptus terminorum incomplexorum ponere aliquod determinatiuum seu motiuum intellectus ad talem compositionem faciendam. tale antem motiuum oportet esse sensum, qm̃ ante cognitionem principiorum Aristoteles nullum motiuum intellectus nouit nisi sensum . ergo necessario cognitio complexa principiorum præexigit sensitiuam experimentalem.

Secunda.

Et cõfirmatur, qm̃ cum ex eisdem terminis varie possint fieri compositiones vt manifestum est, nisi cognitio experimentalis determinet intellectum ad hanc cõpositionem , non erit maior ratio quare intellectus acquirat hanc cognitionem cõplexam (quam vocamus principiũ) ex illis terminis magis, ꝗ aliam, &c . Præterea cum particularia extra animam sint in vno extremo & vniuersalis complexio intellectus sit in altero extremo & in huiusmodi sm̃ Auerroim in lib. de Sensu & Sensato, & nõ fiat transitus de extremo ad extremum nisi per media, oportet pertransiri media anteꝗ ad cognitionem vniuersalem perueniatur . Constat aût ꝙ vnum immo vltimum & supremum mediorum ad cognitionem complexam principiorum est cognitio experimentalis eorundem. ergo experimentum præcedere oportet. Fatendum est igitur ꝙ ad generationem habitus principiorum præexigitur experimẽtum (ratione complexæ cognitionis) qm̃ est proprium motiuũ seu determinatiuum intellectus ad hoc, & qm̃ est medium essentialiter ordinatum ad hoc .

In de sensu sensato.

Sed vt clarior pateat supradictorum , & materiæ huius intellectus, notandus est modus, quo Arist. huc in loco putat ex sensus cognitione generari cognitionem principiorum . hoc enim plurimum proderit . Cum vidisset Aristoteles ꝙ intellectus non mouetur nisi ab intelligibili in actu , & res intelligibiles (vt sunt in particularibus sensibilibus) esse intelligibiles (in potentia valde remota) eo quòd plurimum materialitatis habeant . posuit ipsas res intelligibiles deferri primo ad sensus, vt in eis positæ sine materia magis appropinquent ad hoc ꝙ fiat intelligibiles actu . deinde qm̃ in sensibus exterioribus & communi positæ multas habent conditiones materiales posuit eas poni in cogitatiua , vt spiritualiores sint & magis proximæ intelligibilitati, & quoniam simplex cogitatiuæ operatio non sufficit vniuersaliter ad hoc vt res per eam cognita sit tantæ spiritualitatis, vt possit actione intellectus agentis fieri actu intelligibilis , posuit frequentem conuersionem & operationem cogitatiuæ circa eandem rem , disponere rem illam vt cogitatam, ad hoc vt proxima sit intelligibilitati in actu, & habilis sit vt eam trãsferat intellectus agens in ordinem intelligibilium in actu.

Nota modum hunc singularem quo in nobis principiorum notitia gignitur.

Habent

Habent aūt vim taliter disponendi huiusmodi actus frequentati proquanto habent vim collectiuam, & adunatiuam particularium in vnum quasi vniuersale, quod est obiectum experimentalis habitus, qui ex frequentia taliū actuū generatur. cum enim terminus vltimus istus processus sit cognitio vere vniuersalis, consentaneum est, vt id, quod vltimum medium & simillimum termino est fit quasi vniuersale (quod vniuersale confusum possumus appellare.) Sic autem re disposita & reducta ad tantam spiritualitatem, operatio intellectus agentis fit vere vniuersalis & intelligibilis in actu, & mouet consequenter intellectum possibilem ad sui cognitionem &c. hic est modus ab Aristotele hic positus &c. vt patet. Tum ex eo quod dicit quòd ex experimentali cognitione, fit cognitio vniuersalis. constat. n. experimentum ex frequentibus memoriis fieri, vt in textu dicitur. Tū ex eo ꝙ vniuersalem cognitionem quiescentem in anima fieri addit. non enim est dubium, ꝙ de quiete à varietate inuēta in particularibus loquatur, ad quam omnimodam quietem rei cognitæ non potest ex particularibus tumultibus veniri immediate, sed mediante experimētali cognitione in qua res à varietate plurimum recepit, et iā quasi quieta est per priuationem exteriorum mutationum. Tum ex eo ꝙ comparat rem semel phantasiatam vni pugili, qui principium pugnæ esse non potest, rem autem frequenter cogitatam in diuersis &c. multitudini, quę principium pugnæ est. Tum ex eo, ꝙ ad declarandum quomodo ex sensitiua cognitione fit cognitio vniuersalis principiorum explicite assumit ꝙ sensus cognoscit quodāmodo vniuersale &c. Tum qm̄ per modum inductionis cognitionem vniuersalem ex sensu fieri asserit. Dicendum est ergo ad primum dubium, ꝙ ad generationem habitus principiorum non sufficit, quæcunque cognitio sensitiua interior etiā cogitatiuæ, sed requiritur frequens actus cogitatiuæ circa idem formaliter &c. vt probatum fuit, & signis pluribus apparet. Primo in pueris, in quibus (non quia careant actu cogitatiuæ, sed quia propter multitudinem humidi fluentis, non figitur cogitatio) impeditur vsus intellectus. Secundo in nobis experimur & multa cogitantes aciem intellectus figere non possumus, vt vniuersale limpidum habeamus. Tertio quia ab omnibus philosophis vnanimiter cōceditur ꝙ ob meliorem vel peiorem dispositionē phantasmatum, in hoc & in illo, & in eodem (diuersis tēporibus) melius vel peius intelligere fit, sunt. n. hęc omnia signa ꝙ oportet phantasmata disponi & spiritualiora reddere, vt possint intellectui offerri, & actu intelligibilia fieri, quod frequentia actuum facit adunando, vt dictum est &c.

Ad scd̄m vero dubiū dicitur ꝙ ad cognitionem incōplexam terminorum primorum principiorum, experimentum non propriæ dictum exigitur, sed multiplicata apprehensio illius termini in parte sensitiua sufficere videtur, qm̄ cognitio incomplexa terminorum, requisita ad cognitionem primorum principiorum non est notitia completa quid rei terminorum. Sed est notitia confusa & parum vel nihil excedens cognitionem quid nominis. Ad talem autem cognitionem habēdam, quia vniuersalis est & quiescens, oportet frequentem cognitionem sensitiuam adunantem procedere. quia vero confusa cognitio est, experimentum proprie dictum quod collationem & complexionem sonat exigi nō video &c. Ad cognitionem vero complexam principiorum, quæ proprie cognitio principiorum actualis vel habitualis dicitur, præexigitur, vt dictum est, experimentalis cognitio illius complexionis. oportet enim non solum cōceptus terminorum vniuersales generari, sed etiam compositionem eorum, quæ ita se habet ad complexionem experimentalem, sicut cognitio terminorum ad frequentem apprehēsionem sensitiuam illorum. Ad rationem autem Antonij Andreæ in oppositum dicitur, ꝙ principia sunt euidentia ex propriis terminis, sic iam compositis. vel (& idem est) si taliter cōponantur eorum termini ab intellectu, sed taliter componi nequeunt, absque experimento determinatiuo intellectus ad hoc &c. Vnde qn̄ dicitur quod principia ex solis terminis lumine intellectus cognoscuntur non excluditur adminiculum sensus, sed tm̄ modo termini medij, sic enim principia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus, quia absq; alio medio termino complexum illud quod principium est, euidens est, & nō quia absque experimentali cōplexione compositio intellectus fiat &c. Ex his autem quæ diximus, nullus arbitret, meæ opinionis esse, ꝙ omnem compositioné intellectus oporteat præcedere compositionem experimentalem similem illi &c. hoc enim non teneo, neque sequitur ex dictis: sermo enim noster versatus est circa generationem illius compositionis intellectus, quæ non fit ex præexistenti habitu, & non circa omnem, quare &c.

Quomodo habitus primorum principiorū sint a natura. Cap. 2.

CIRCA eandem conclusionem notandum est, ꝙ habitus primorum principiorum, neq; est pure naturalis, neque pure acquisitus, sed partim ab intra & partim ab extra. vt. n. dicitur in secundo Ethicorum. Virtutum semina à natura sunt in anima nostra: ipsæ autem virtutes in actu ex actibus nostris sunt, sed inter virtutem qua bene intellectus noster se habet circa principia, & alias tantum interest, ꝙ cum omnes virtutum habitus ideo aliqualiter à natura sint, quia in nobis à natura congenitum est tam principium passiuum quam actiuum earum, cęteræ virtutes à principijs naturalibus non oriuntur immediate & proxime, sed medijs virtutibus superioribus, principiorum autem habitus, ipsa naturalia principia tanq̄ proximas causas sibi vēdicat. Quia igitur cognitio principiorū à lumine intellectus agentis proxime emanat, & sensuum cognitio non nisi vt determinatiua passiui principij, idest intellectus ad talem cognitionem concurrit. Ideo Arist. dixit, ꝙ habitus principiorum neque ab alijs habitibus fiunt sicut cæterę virtutes, neq; ita à natura ꝙ determinati omnino sint, sed in potentia proxima tam passiua quam actiua sunt inditi ad perfectionis terminum reducendi seruitio sensuum experientiam determinatiuam ministrantium vt sic nō solum inchoatiue, sed radicaliter sint à natura, complectiue autē ab extra &c. Nec mireris si pluraliter Aristoteles habitus principiorū nominat, qm̄ speculabiliū & agibilium non sunt eadem prima principia &c.

Nota.

CIRCA eandem conclusionem notandum est qūo sensus sit vniuersalis, sentire vero particularis, vt perfecte intelligas propositiones has, diligenter inspicias glosam S. Tho. in hoc loco, & addito ea quæ in 23. capitulo primi libri diximus de hac re. Ex his enim illucescit quomodo operatio partis sensitiuæ attingere potest vniuersale &c. & quomodo non &c.

primo huius cap. 23.

Num sensus sit minoris certitudinis, quam intellectus.

Circa eandem cōclusionem dubitatur, qm̄ ibi dicitur ꝙ sensus est in certior intellectu, hoc. n. non videtur verum, qm̄ cognitio illa, quę est principium omnis nostrę cognitionis, & in quam resoluitur est certior cæteris. Cognitio autem sensitiua est, & à qua omnis nostra intellectualis notitia ortum habet (vt in textu dicitur) & ad q̄ omnis nostra cognitio resoluitur. Tum qm̄ primū in cōposi-

positione est vltimum in resolutione. Tum quia (vt in tertio cœli dicitur (notitia tam practica q̄ speculatiua, cuius iudicium non peruenit vsq; ad singularia, vnde incœpit, perfecta non est, &c. Ad hoc breuiter dicitur q̄ absq; dubio intellectualis euidētia est certior sensitiua, Tum quia intellectus operationes sunt immateriales, & per hoc à varietate, quæ causa est incertitudinis, remotæ sunt. Tum q̄a lumen intellectus agētis efficacius & in se est, & operatur in intellectu principiorum quàm quodcūq; medium in sensu. Nec est verum quòd cognitio sensitiua sit prima in componēdo notitiam intellectiuam, licet sit prima ordine originis. Ad hoc enim q̄ aliquid sit primum in componendo (nisi æquiuoce loquamur) exigitur q̄ illud ingrediatur compositum. constat aūt q̄ cognitio intellectiua non integratur ex sensitiua, sed fit ex illa in genere causæ efficientis ministratiue, &c. Similiter auctoritas Aristotelis nihil obstat, q̄m aliud est notitiā sensitiuam esse principium in quod resoluitur intellectiua, & aliud est eam esse principium. ad quod oportet terminari cognitionem intellectiuam. Primum.n. negamus, quoniam nimis vilificat intellectum, & magnificat sensum. Sequeretur enim sensum esse causam principalem intellectiuæ certitudinis & euidentię, quod intellectus agentis opus est. Secundum autem (s̄m sententiam peripateticam quam sequimur) verum esse oportet, quoniam sine phantasmate, nec accipere, nec exercere intellectiuam cognitionem potest anima. Et vt in loco allegato dicitur, sicut iudiciū artis, quod non extendit se vsq; ad singularia, imperfectum est (eo q̄ finis practici ītellectus opus est) ita iudicium speculatiuū nisi vsq; ad naturas rerum in singularibus existentes, per sensus representatas pertingat perfectum non est, eo quòd philosophia non quæritur vt loquamur in aere, sed vt de rebus realibus quas vniuersum integrare cernimus cognitionem habeamus, propter quod ligatis sensibus somno vel infirmitate, aut passione iudicium intellectus impeditur, &c. Quare aūt ab hoc aīa humana liberari in hac vita non pōt alterius negocij est. Et sic sit prȩsentis operis finis, in quo si qua falsa sint omnes cuiuscunq; ordinis viros rogo (vt passionibus reiectis) dū superstes sum, aut verbis, aut scriptis arguant, gratissimum.n. mihi erit ab errore reuocatum esse, & opiniones meliores amplecti. Si aūt veritati consona deprehendent, ob diui Thomæ gloriam pro qua hoc onus suscepimus dilatent. Gratiasq; mecum agant Saluatori nostro Iesu Christo, Qui opus hoc in conuentu Brixiensi, Anno christianæ salutis Millesimo quadrigentesimo nonagesimo sexto, In die sacratissimæ natiuitatis suæ consummari concessit, &c.

Cōmentariorum Thomæ de Vio Caietani super Prędicabilia Porphyrij, Aristotelis Prædicamenta, & libros Posteriorum Analyticorum Finis.

LECTORI,

Quæ hactenus opuscula eiusdem Tho. de Vio Caietani super libellum de Ente, & Essentia S. Thomæ, & de Analogia nominum, & de Cambijs, cum acutissima de Naturalis Philosophiæ subiecto Quæstione cum his ædita legebantur, iure omisimus, proprijs locis inserenda, naturalis, scilicet Philosophiæ, & Metaphysicis libris, scilicet sancti Thomæ.

REGISTRVM.

*ABCDEFGHIKLMNOP.

Omnes sunt quaterniones, pręter P duernio.

Tabula per se patet.

Venetijs, apud Hieronymum Scotum.

M. D. LXV.